موسوعة الإيمان

کوم ایمان چې په قران او سنت نبو ي کې راغلی دغه ایمان الله جل جلاله په خپلو بندګانو فرض کړی.

دا(موسوعه) د عقیدې د ټولو بنیادي او مهمو مسایلو د پاره یوه پراخه او ځانګړې ذخیره ده چې د عقیدې مسایل یې له سپیڅلي کتاب (قرآن کریم) او د رسول الله صلی الله علیه وسلم له سنتو سره تړلې دي، سربیره پر دې یې د عقیدې بنسټ په لنډه او ساده توګه اینښودی چې عقیده او اړونده مسائل یې په آسانو الفاظو سره بیان کړي، همدا رنګه پکې هڅه شوې چې موسوعه د فلسفي او کلامي مبحثونو څخه وساتل شي، او موخه یې دا ده چې د عقیدې اړونده موضوعګانې پداسې یو اسانه طریقه د مخاطبینو مخې ته کیږدي چې د ټولو علمي مستواو خاوندان وربانديې په تمامه معنی پوه شي.

د هغه ایمان موسوعه (دائرة المعارف) چې الله تعالی په خپلو بندګانو فرض کړی او په قران کریم او د پیغمبر په سنتو کې یې بیان شوی دی.

په دې موسوعه (دائرة المعارف) کې د عقیدې بنیادي او مهم مسائل راغونډ شوي، ښوالی یې دا دی چې د عقیدې مسائل د قرآن کریم او سپیڅلي نبوي سنتو سره پیوسته کوي، سربیره پر دې پدې کې ټینګار شوی چې عقیده په لنډه او هر اړخیزه توګه داسې بنسټیزه شي چې په ساده او اسانو الفاظو سره وړاندې شي او د کلامي او فلسفي بحثونو څخه وساتل شي.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي أنزل على عبده الكتاب ولم يجعل له عوجًا، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله وأمينه على وحيه صلى الله عليه وسلم.

اما بعد: د عقيدې علم تر ټولو علومو غوره او معتبر علم دی. ځکه چې هغه د خورا معزز پېژندل شوي - ذات - په اړه خبرې کوي - چې هغه پاک، حق او متعال رب دی - او د معتبر مقصد په اړه - چې هغه د الله توحيد او پر هغه ايمان دی - او غوره عاقبت - چې هغه د نعمتونو په کور کې د کريم ذات ليدل او د نبي کريم - صلى الله عليه وسلم - پيروي او د نيغې لارې نيول دي، لدې امله ليواله شوم داسې يو کتاب تأليف کړم چې عقيدوي مسالو ته شامل وي، او د الله تعالى کتاب او د نبي کريم صلى الله عليه وسلم سنت مو پکې د لارې مشعل وي، - او هڅه مو دا ده چې - د معاصرو فلسفي اصطلاحاتو، تعريفونو، ارکانو او شرطونو له يادولو څخه ډډه وکړو. او - دا کتاب - د هرچا لپاره د لاسرسي وړ وګرځي؛ تر څو ترې عالم، په پوهنتونونو کې محصلين او نورو ځايونو کې ترې عام مسلمانان ګټه پورته کړي.

د ليکلو لامل:

زموږ مخکنيو نيکانو (سلفو صالحينو) د صحيح عقيدې په بيانولو او د هغه څه په روښانه کولو چې ضد يې دی او

مخالفانو ته د ځواب ورکولو په برخه کې ډېرې هڅې کړې دي. دا کتاب رامخې ته شو تر څو د طالب العلمانو مخې ته هغه څه کېږدي چې سلفو صالحینو د دوی او د عامو مسلمانانو لپاره لیکلي دي، - مونږ پدې لیکنه کې - عقیدوي مسألې په یو کتاب کې رانغاړلي دي، او د ځوابونو پر ځای مو یوازې د سمې عقیدې په بیانولو بسنه کړې ده. د دې کتاب په جوړښت کې مو ټینګار کړی تر څو یې مطالب په آسانه او ښکاره اسلوبو سره وړاندې کړو، او د موضوع پر اساس یې ترتیب کړو، مونږ تمه لرو چې پدې کار سره به مو دوه هدفونه تر لاسه کړې وي؛ یو یې خلکو ته د سلفو صالحینو د علومو نږدې کول، او بل یې په عقیدوي کتابتون کې د یو داسې کتاب په لیکلو سره د لویې تشې ډکول دي چې عبارتونه یې آسان وي او د عقیدې ټولو موضوعاتو ته شامل وي.

هغه تګلاره چې موږ په لیکلو کې تعقیب کړې:

د عقیدې د هرې موضوع اړوند د آیتونو او حدیثونو وړاندې کول او ورڅخه خلاصه راویستل.

د عقیدې د کتابونو اړوند د ټولو موضوعاتو وړاندې کول؛ برابره ده که دا مسند موضوعات وي، یا متنونه او یا هم د متنونو شرحې وي؛ تر څو ډاډ تر لاسه شي چې آیا زموږ د عقیدې اړوند له آیتونو او حدیثونو څخه چمتو شوی لنډیز هغه څه ته شامل دی چې د عقیدې لیکوالانو لیکلي دي که نه.

کله چې په قرآن کریم او نبوي سنتو کې یوه عقیدوي مسأله په یوه وجهه راغلي وي، مونږ د یو یا دوو دلیلونو په وړاندې کولو بسنه کوو چې نوموړې مسئله پکې ذکر شوي وي. خو

که چېرته مسأله په قرآن کريم او نبوي سنت کې په بيلابيلو وجوهاتو سره راغلي وي - لکه د: خبرو، اوچتوالي، لاس صفتونه، مؤمنانو لره په قيامت کې د حساب او کتاب پر مهال او په جنت کې د خپل متعال رب د ليدلو صفت، نو لازم ګڼو چې د هرې وجهې لپاره يو دليل راوړو کوم چې د مختلفو وجوهاتو نه راغلي دي، او پدې ځان ملزم نه ګڼو چې ټول هغه - دلايل - وړاندې کړو چې په نوموړي باب کې ذکر شوي دي.

ځيني وختونه اړ شو چې د مسألې ځيني اړخونه په يو باب کې شامل کړو، بيا يې تکراروو او په بل فصل کې يې بشپړوو، لکه څنګه مو چې د مخلوقاتو په باب کې د ملايکو د پيدايښت خبر ذکر کړی، بيا مو د دوی په اړه وينا په (کتاب الايمان بالملائکة) کې بشپړه کړې ده، او په (باب الايمان بوجود الله) کې مونږ ځينې آيتونه د الله - تعالى - په شتون ذکر کړي دي، او کله هم همدغه آيتونه په (باب الربوبية) کې هم ذکر کيږي د هغه نږدې والي له امله چې د دواړو تر منځه شتون لري، نو د الله - تعالى - په شتون له باور درلودلو څخه هدف دا دی چې د الله - تعالى - په شتون هغه دلايل روښانه شي چې بې دينه ترې انکار کوي، پداسې حال کې چې په (باب الربوبية) کې ورڅخه هدف د ربوبيت اثبات دی، له کوم څخه چې د الله - تعالى - الوهيت لازميږي؛ هغه څه چې مشرک يې په اړه جګړه کوي، همدا رنګه کله نا کله يو مبارک آيت يا حديث شريف د ضرورت له مخې له يو څخه په زياتو ځايونو کې ذکر کوو.

د اړتیا پر مهال کله د سلفو علماوو هغه ویناوې نقلوو چې له آیت او حدیث څخه مقصد روښانه کوي، او له ډلې یې یوازې په هغې وینا بسنه کوو چې حق وینا پرې جوتیږي؛ پرته له دې چې شبهه او مخالف قول ذکر کړو؛ تر څو زده کونکي مخکې لدې چې د مخالفینو د ویناوو له امله ورته کوم شک او یا شبهه پیدا شي دا علم یې په زړه کې ځای ونیسي او پرې پوه شي، او مونږ تمه لرو چې - دا لیکنه - د الله - تعالی - په حکم سره پدې مسأله کې د لوستونکي لپاره د خویدو مانع وګرځي،ځکه لدې مسألې څخه مشهور عقیدوي مخالفتونه راچاپیر شوي دي لکه د صفاتو، تقدیر او داسې نورې مسألې.

ابن أبي زمنین المالکی رحمه الله ویلي: (تاسو چې د څه په اړه پوښتنه کړې وه ما تاسو ته د هدایت د امامانو او د علم د څښتنانو له قوله خبر درکړ، همدا رنګه له نورو هغو شیانو (مې هم خبر کړئ چې) د سنتو د اصولو په اړه یې پوښتنه کیږي او په اړه یې د ګمراهانه خواهشاتو لرونکو د قرآن کریم او د رسول الله صلی الله علیه وسلم د سنتو مخالفت کړی دی، او که چېرته لویو علماوو دا ویره نه درلودی چې خبرې یې د تل لپاره په کتابونو کې په لیکلي بڼه پاتې شي نو د دې خلکو د ګمراهۍ په اړه به مې دومره معلومات درکړي وو چې ته به یې له دوی څخه تېښتې ته لیواله کړی وې. مونږ پر الله تعالی د دوی له فتنو څخه پناه غواړو، مونږ او تاسو دې الله تعالی له ګمراه کوونکو فتنو څخه وساتي، او د هغې وینا او عمل توفیق دې راکړي چې هغه پرې راضي کیږي او مونږ پرې هغه ته نږدې کیږو. أصول السنة؛ د ابن أبي زمنین (309، 310).

موږ په قصدي توګه له تعریفونو او کلامي نوي رامنځته شوو اصطلاحاتو څخه ډډه وکړه؛ هغه چې الله تعالی پرې کوم دلیل ندی نازل کړی.

مونږ لکه د پخوانیو شرعي علومو د لیکوالانو په څېر دا کتاب د کتابونو او بابونو په بڼه ترتیب کړی دی، او معاصر تقسیماتو مو ندي کارولي: مبحث او مطلب، او د ایمان د أرکانو پر اساس مو ترتیب کړی دی. ابن أبی العز الحنفي فرمایلي دي: (تر ټولو غوره طریقه چې د دیني اصولو کتاب پرې ترتیبیږي؛ هغه د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ځوابونو ترتیب دی، کله چې ترې جبرائیل - علیه السلام - د ایمان په اړه پوښتنه وکړه، نو ویې ویل: چې په الله او د هغه په ملائکو ایمان راوړې..." نو هغه په توحید او صفاتو او څه چې ورسره تړاو لري پیل وکړ بیا یې د ملائکو په اړه وینا وکړه، او بیا همداسې نور تر پایه). د العقیدة الطحاویة شرحه (2/ 689)

موږ د هر کتاب په پیل کې د هغه لنډیز راوړی دی، په هغه کې موږ د کتاب ټول مسائل پرته له دلایلو څخه ذکر کوو.

او د احادیثو د تخریج په اړه؛ مونږ أحادیث په لنډه توګه تخریج کړي دي، لومړی په پېژندل شوي ترتیب سره په شپږو کتابونو پیل کوو، بیا یې د وفات د تاریخونو په اساس ترتیبوو، او دا چې غوښتل مو د کتاب اندازه کمه کړو، نو یوازې د أحادیثو په تخریج مو بسنه وکړه پرته له دې چې د احادیثو په اړه خبرې وکړو، مګر په ډېرو لږو ځایونو کې.

د دې کتاب ځانګړتیاوې

عقیدوي مسائلو ته د قرآن کریم او سپیڅلو نبوي سنتو سره تړاو ورکول، تر څو طالب العلم ته د دې مسائلو مأخذ معلوم وي.

د عقیدې اړوند په سترو مسائلو احاطة، هغه چې د عقیدې د هر باب سره تړاو لري.

په لنډه او بشپړه توګه د اسانو عبارتونو په وړاندې کولو سره د عقیدوي مسائلو بنسټ ایښودنه؛ تر څو په ښه توګه د درک او زده کړې جوګه شي.

له منطقي او فلسفي څېړنو څخه د کتاب خوندیتوب، او یو بل ته د عبارتونو نږدې والی، او له هغو کلمو څخه ډډه کول چې د خواهشاتو له ظهور څخه وروسته په عقیدوي کتابونو کې ذکر شوي دي.

مونږ ادعا نه کوو چې د عقیدې اړوند ټول مسائل مو راټول کړي دي؛ خو مونږ په دې برخه کې خپلې ټولې هڅې کړي دي، مونږ د دې کتاب په اړه هرې بډاینې یا ارزونې یا سمونې ته سترګې په لار یو. تر څو ترې په راتلونکو چاپونو کې ګټه پورته کړو، او بسنه کوي چې مونږ د وحې په سرچینه راغلي یو او له هغه څخه مو د ډېرو معتبرو علومو موضوعات را اخستلي او د دې هنر زده کړیالانو ته مو وړاندې کړي دي، د هرې مسألې لپاره مو په آیت یا حدیث یا دواړو یو ځای استدلال کړی دی، او له الله - تعالی - څخه غواړو چې دا کار یوازې د خپلې خوښې لامل وګرځوي، د هغه د رسول، دوست او په وحیې امانتدار د سنت مطابق، د هغه د بندګانو لپاره

ګټور، او په هغه ورځ زمونږ لپاره حجت او شاهد وګرځوي په کومه ورځ چې مونږ د خپل رب سره مخ کیږو.

او مونږ د الله - جل جلاله - شکر ادا کوو، چې موږ ته یې دا علم آسانه کړی دی، او مونږ یې د خپل دین د خدمت جوګه ګرځولې یو، او د ایمان د رکنونو په اړه یې د وضاحت توفیق راکړی، تر څو یې د قرآن او سنت له دلایلو سره بیان کړو.

او موږ د هر هغه چا مننه کوو چې زموږ سره یې نیکي کړې ده او زمونږ مور او پلار د مننې لومړیتوب لري، نو یا الله ته دوی ته بخښنه وکړه، رحم پرې وکړه، او زموږ له طرفه هغوی ته غوره بدله ورکړه،داسې غوره بدله چې د یو زوی لخوا پلار ته ورکول کیږي.

بیا موږ د هغو نامتو علماوو څخه مننه کوو چې د کتاب په بیا کتنه کې یې خپل مبارک نظریات او وړاندیزونه زموږ سره شریک کړي دي لکه: شهزاده دکتور سعود بن سلمان بن محمد آل سعود، د شاه سعود په پوهنتون کې د عقیدې مرستیال استاد، او دکتور سهل بن رفاع العتیبي. د شاه سعود په پوهنتون کې د عقیدې مرستیال استاد. او همدارنګه استاد دکتور عبد الله بن صالح البراک، چې د شاه سعود په پوهنتون کې د عقیدې استاد دی، او دکتور عبد الله بن عبد العزیز العنقري چې د شاه سعود په پوهنتون کې د عقیدې مشارک استاد دی. او له الله تعالی څخه سوال کوو چې د دوی د صادقانه نصیحت او سالم نظر په بدل کې دوی ته زموږ او د علم او علماوو لخوا غوره اجر ورکړي.

و الحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم و بارک على خير خلقه، وعلى آله و صحبه أجمعين.

مكة مكرمة

د ذی الحجې اتمه ورځ

د نبوي هجرت يو زرو څلور سوه او نهه ديرشم کال.

سريزه

بسم الله الرحمن الرحيم

وبه نستعين، ولا حول ولا قوة إلا بالله العلي العظيم.

الحمد لله كما ينبغي لجلال وجهه وعظيم سلطانه، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، وأشهد أن محمدًا عبده ورسوله صلى الله عليه وسلم تسليمًا كثيرًا، أما بعد:

مونږ پدي کتاب کې هغه څه ذکر کوو چې په قرآن او سنت کې راغلي او پر يو مسلمان پرې ايمان راوړل واجب دي، او کله د آيت او حديث د تشريح لپاره د صحابه کرامو، تابعينو، د تابعينو د پيروانو ځيني اقوال ذکر کوو، او يا له آيت، يا حديث څخه د مقصد بيانولو په موخه يې راوړو. دا ليکنه موږ کتابونو او بابونو ته ويشلې ده، او د شونتيا تر بريده مو د لنډيز هڅه او د اړينو مسألو په راوړلو بسنه کړې ده، او له هغه اصطلاحاتو څخه چې نه په قرآن او نه د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - په حديثو کې راغلي او وروستي خلک پکې ښکيل شوي دي لرې پاتې شوي يو، الله - تعالى - له خپل دين څخه په پيروۍ، او د هغه په رسۍ په منګولو لګولو، او د هغه د

رسول - صلى الله عليه وسلم په پيروی کولو باندې په ټينګار سره فرمايلي دي:

{وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ وَاذْكُرُواْ نِعْمَةَ اللّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاء فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنتُمْ عَلَىَ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُون}

{وَاعْتَصِمُواْ بِحَبْلِ اللّهِ جَمِيعًا وَلاَ تَفَرَّقُواْ وَاذْكُرُواْ نِعْمَةَ اللّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاء فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنتُمْ عَلَىَ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُون}. (او تاسو د الله پر رسۍ (تول) په جمع سره منګولې ښخې کړئ او سره بېلېږئ مه او د الله (هغه) نعمتونه را ياد کړئ چې پر تاسو باندې شوي دي، کله چې تاسو دښمنان وئ، بيا الله ستاسو په زړونو کې الفت پيدا کړ، نو د هغه په (دې) نعمت سره تاسو ورونه شوئ او تاسو د اور د کندې پر غاړه وئ، نو تاسو يې له هغه نه وژغورلئ، همدارنګه الله تاسو ته خپل آيتونه بيانوي، د دې لپاره چې تاسو نېغه لار وموموئ). آل عمران سورت: ۱۰۳ آيت. او الله تعالى فرمايلي دي:

{وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لاَ تَشْعُرُون}

{وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لاَ تَشْعُرُون} پيروي وکړئ د ډير ښايسته هغه [قران]چې تاسو ته د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی

دی مخکې له دې نه چې په تاسو عذاب راشي ناڅاپه، حال دا چې تاسو به نه پوهیږئ). الزمر سورت: ۵۵ آیت.
نو د الله په توفیق سره پیل کوو او وایو:

کتاب: د پیدایښت پیل

د کتاب لنډیز

موږ باور لرو چې الله د هر څه پیدا کوونکی دی، او دا چې الله و او له هغه پرته بل هیڅ شی نه و، او له هغه څخه مخکې هیڅ شي شتون نه درلوده، او عرش یې په اوبو باندې و، او هغه د آسمانونو او ځمکې له پیدا کولو مخکې اوبه پیدا کړې، بیا یې آسمانونه او ځمکه پیدا کړل پداسې حال کې چې سره یو ځای ول نو دواړه مو سره جلا کړل.

او موږ باور لرو چې الله - تعالی - دا مخلوق په خپل ربوبیت ګواه کړځولی؛ هغه ربوبیت چې الوهیت ترې لازمیږي، نو هغه ریښتینی معبود دی، او نور ټول بنده ګان دي، د دې وړتیا نه لري چې عبادت یې وشي، او یا ترې هیله وسائل شي، او یا د - چارو - لپاره موخه وګرځول شي.

او پدې باور لرو چې عزتمن عرش د الله - تعالی - له مخلوقاتو څخه یو لوی مخلوق دی، بلکه تر ټول لوی مخلوق یې دی.

او موږ باور لرو چې ملایکې د رحمن د عرش شاوخوا کې دي، او دا چې الله تبارک وتعالی د خپل عرش له پاسه دی، د اسمانونو د پاسه دی، او له خپل مخلوق څخه جلا دی.

او موږ باور لرو چې الله هغه قلم پیدا کړی دی چې د ټولو شیانو تقدیر یې لیکلی او دا چې د تقدیر قلمونه له یو څخه زیات دي.

او مونږ باور لرو چې الله کرسۍ پیدا کړې او هغه له عرش نه وروسته تر ټولو لوی مخلوق دی.

او مونږ باور لرو چې الله - تعالی - آسمانونه او ځمکه او هغه څه یې چې تر منځه دي د الله - تعالی - له ورځو څخه په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، او دا چې الله آسمانونه بې له ستنو پورته کړي او الله -تعالی- دا لوی مخلوقات د لویو حکمتونو لپاره پیدا کړي دي چې څوک پرې احاطه نه شي کولای، او الله - تعالی - د دې مخلوقاتو پیدایښت او جوړښت په پوره مهارت سره تر سره کړي دي.

او موږ باور لرو چې دا کاینات له آسمانونو، ځمکې، غرونو او هر څه چې په کې دي د دې ټولو سره به یې د قیامت په ورځ حال بل ډول وي.

او موږ باور لرو چې الله لمر او سپوږمۍ په حقه سره پیدا کړي دي او دا چې هغه پاک ذات، دوی لره د خپل امر تابع ګرځولي او ستوري او سیارې یې د لوی حکمت لپاره پیدا کړي دي او دا ستوري او سیارې هیڅ ګټه او یا ضرر نه شي رسولی او په آسماني او ځمکنیو پیښو کې اغیزه نه کوي، او که څوک چې دا باور ولري چې دوی په خپل ځان کې اغیزمن دي، نو هغه کفر یا شرک کړی دی.

او موږ باور لرو چې الله ملاېکې له رڼا څخه پیدا کړي دي، او دوی یې په پیدایښت کې یو له بل سره په توپیر کې پیدا کړي دي.

او موږ باور لرو چې الله؛ جان (یا پیریان) د اور له خالصو لمبو څخه چې دود پکې نه وي پیدا کړی دی، او دا چې د پیریانو پیدا کول د آدم - علیه السلام - له پیدایښت څخه مخکې دي، او دا چې د شیطانانو مشر ابلیس دی، او دا چې ابلیس هغه څوک دی چې زمونږ مور او پلار (آدم او حوا) علیهما السلام یې بې لارې کړي وو تر دې چې له جنت څخه یې راوویستل.

او باور لرو چې ابلیس له سجدې کولو یې سرغړونه وکړه، نو الله پرې غصه شو، له رحمت څخه لیرې کړ، ویې شاړه، او دا چې پیریان په شریعتونو سره مخاطب دي او دوی مکلف دي.

او موږ باور لرو چې الله خپلو پرښتو ته خبر ورکړ چې هغه به په عبادت سره د ځمکې د دوانولو لپاره یو خلیفه وګرځوي او حق ذات څرګنده کړه چې دا خلیفه آدم دی او دا چې هغه به یې له خاورو څخه پیدا کړي، او دا خاوره یې خټه ګرځولې، بیا یې په پړاوونو کې پیدا کړ.

موږ باور لرو چې الله - تعالی- آدم په خپل عزتمند لاس سره پیدا کړی، او خپلې ملایکې یې ورته په سجده کړې، او هغه ته یې د هغه له ځان څخه جوړه ښځه) پیدا کړه تر څو ورسره آرام و اوسیږي، چې هغه حوا ده، او دواړه یې په جنت کې و اوسول، بیا یې دواړه ځمکې ته راکوز کړل.

او موږ باور لرو چې ټول خلک د آدم له اولادې څخه دي او دا چې ادم له خاورې څخه دی، نو له تقوا پرته هيڅوک پر بل غوره والی نه لري.

او ګواهي ورکوو چې الله - تعالی - خلک په فطرت پيدا کړي دي.

او ګواهي ورکوو چې روح د الله له امر (حکم) څخه دی، او دا چې انسانان يې په اړه په هيڅ نه پوهيږي مګر هغه چې الله پرې خبر کړي دي، او روحونه د الله - تعالی مخلوقات دي.

او باور لرو چې روحونه مري، او مرګ يې له بدن څخه جلا کيدل دي.

او باور لرو چې ټول هغه چې د ځمکې پر مخ له ځځنده و څخه خوځښت کوي زمونږ په څېر امتونه دي.

او موږ پوهيږو چې الله هر حيوان له اوبو څخه پيدا کړی او له هر شي څخه يې يوه يوه جوړه ګرځولې، او دا چې د دې ټولو مخلوقاتو لوری هلاکت ته دی، پرته له هغه څه چې الله پاک استثنا کړي دي.

باب دی پدې باره کې چې : الله د ټولو شيانو پيدا کوونکی دی

مونږ ګواهي ورکوو چې الله د ټولو شيانو پيدا کوونکی دی، لوی الله فرمايلي دي:

{ذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمْ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}

{ذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمْ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}

(همدغه الله، ستاسو رب دی، له ده نه غیر هیڅ لایق د عبادت نشته، د هر شي پیدا کوونکی دی، نو تاسو د هغه عبادت کوئ او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الأنعام سورت: 102 آیت]. او حق متعال ذات فرمایلي دي:

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}. (الله د هر شي پیدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الزمر سورت: 62 آیت]، او الله پاک فرمایلي دي:

{وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}

{وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}

(او دی همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پیدا کوي، بیا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بیا راژوندي کول هغه (الله) ته ډېر اسان دي). [الروم سورت: 27 آیت].

او باور لرو چې الله و، پداسې حال کې چې له هغه پرته هیڅ نه و، او له هغه مخکې هیڅ شی نشته، الله تعالی فرمایلي دي:

{هُوَ الأَوَّلُ وَالآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم}

{هُوَ الأَوَّلُ وَالآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم}. (هم دغه (الله) اول دی (هیڅ شی له هغه نه مخکې نه و) او اخر دی (له ده نه بعد هیڅ شی نشته) او لوړ دی (په هر شي بره دی) او باطن دی (د ده په وړاندې هیڅ شی پټ نه دی) او هغه په هر شي باندې ښه پوه دی). [الحدید سورت: 3 آیت].

او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيس قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ».

«اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيس قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ». «

يا الله! ته لومړی يې نو ستا نه مخکې هيڅ شی نشته، او ته وروستی يې نو ستا نه وروسته بل شی نشته، او ته لوړ يې؛ نو ستا نه پورته هيڅ شی نشته، او ته باطن يې - په هر څه دې احاطه کړې ده - نو هيڅ شی درڅخه پټ ندي او نه کوم شی تا لره عاجز کولای شي». (مسلم روايت کړی (2713)، ابوداود (5051)، الترمذي (3400) او ابن ماجه (3831).

وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: إِنِّي عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم إِذْ جَاءَهُ قَوْمٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا بَنِي تَمِيمٍ»، قَالُوا: بَشَّرْتَنَا فَأَعْطِنَا، فَدَخَلَ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ، إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ»، قَالُوا: قَبِلْنَا، جِئْنَاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ، وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الْأَمْرِ: مَا كَانَ؟ قَالَ: «كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ، ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ، وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ»،

او له عمران بن حصين - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: زه له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره وم چې له بني تميم -څخه- يوه ډله خلک راغلل؛ نو- ورته- يې وفرمايل: « ای د تميم خلکو زيری قبول کړئ» هغوی وويل: مخکې دې

زيرى راکړى و، اوس يو څه راکړه، بيا د يمن له خلکو څخه يوه ډله راننوتله نو ورته يې وفرمايل: «زيرى قبول کړئ اى د يمن خلکو، ځکه د تميم خلکو قبول نه کړ» هغوى وويل: مونږ راغلي يو تر څو ځان پر دين پوه کړو، او د دې چارې (کائناتو) د پيل په اړه درڅخه پوښتنه وکړو: چې څنګه و؟ ويې فرمايل: «الله و او له هغه مخکې هيڅ شى نه و، او د هغه عرش پر اوبو د پاسه و، بيا يې آسمانونه او ځمکه پيدا کړل، او په لوح محفوظ کې يې هر څه وليکل». (بخاري روايت کړى (۷۴۱۸) او ترمذي (۳۹۵۱). او په بل روايت کې پدې الفاظو:

«كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ».

«كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ». «الله و، او له هغه پرته هيڅ شى نه و، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و». (بخاري روايت کړى (۳۱۹۱)

او مونږ باور لرو پدې چې هر څه د زمکې د پاسه له حيواناتو څخه چې خوځښت کوي زمونږ په څېر امتونه دي، حق تعالى فرمايلي دى:

{وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ}

{وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ}

(او نشته په ځمکه کې هيڅ يو خوځنده او نه هيڅ مارغه چې په خپلو دواړو وزرونو الوځي مګر (دوى) ستاسو په شان امتونه دي، مونږ په کتاب (لوحِ محفوظ) کې هيڅ شى (بې

ليکلو) نه دی پرېښی، بيا به دوی د خپل رب په طرف ورجمع کولی شي. [الأنعام سورت: 38 آيت]. او پدې پوهيږو چې الله هر خوځيدونکی له اوبو څخه پيدا کړی دی، سپيڅلي او لوړ ذات فرمايلي:

{وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِن مَّاء فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاء إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِن مَّاء فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْنِ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاء إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}. (او الله تعالی په ځمکه کرځېدونکی هر حيوان له اوبو څخه پيدا کړی دی، نو په دوی کې ځيني هغه دي چې په خپلې خېټې تګ کوي او په دوی کې ځېنې هغه دي چې په دوه پښو تګ کوي او په دوی کې ځيني هغه دي چې په څلورو ګرځي، الله چې څه وغواړي پيدا کوي يې، بېشکه الله په هر شي باندې ښه قادر دی) [النور سورت : 45 آيت]. او له هر شي يې جوړه (نر او ښځه)ګرځولي، الله تعالی فرمايي:

{وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ}

{وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ}. (او له هر څيز څخه مونږ دوه قسمه جوړې (نر او ښځه) پيدا کړي دي، د دې لپاره چې تاسو پند واخلئ) [الذاريات سورت: 49 آيت].

او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى}

{وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى}

(او دا چې بېشکه دغه (الله) دوه جوړې نر او ښځه پیدا کړې دي) [النجم سورت: 45 آیت].

او موږ باور لرو چې دا مخلوقات- د دې تنوع او کثرت سره سره - متوازن دي، او هیڅ یو یې پر بل تیری نه کوي، او نه یو ډول پر بل ډول، متعال رب فرمایلي دي:

{وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ}

{وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ}

(او ځمکه؛ مونږ هغه غځولې ده او مونږ په هغې کې غرونه غورځولي دي او مونږ په هغې کې هر اندازه کړی شوی شی زرغون کړی دی). [الحجر سورت: 19 آیت].

او ژر دی چې دا ټول مخلوقات به د فنا لور ته ولاړ شي، الله تعالى فرمایلي دي:

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ * وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالإِكْرَامِ} [الرحمن: 26، 27].

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ *

(هر هغه څوك چې په دې (ځمکې) باندې دي؛ فاني کېدونکي دي).

وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالإِكْرَامِ} [الرحمن: 26، 27].

(او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ (ذات) چې د جلال او د عزت خاوند دى). پرته له هغه څه نه چې الله - تعالى- له بې هوښۍ څخه په خپله دې وينا کې استثنا کړې دې:

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الأَرْضِ إِلاَّ مَن شَاء اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُون}

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الأَرْضِ إِلاَّ مَن شَاء اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُون}

[او په شپېلۍ کې به پو کړى شي، نو بې هوښه (بې خوده) به شي هر هغه څوك چې په آسمانونو کې دي او هر هغه څوك چې په ځمکه کې دي، غير له هغه چا نه چې الله يې و غواړي، بيا به په دې کې بل ځلې پو کړى شي،(١) نو ناڅاپه به دوى ولاړ وي، ګوري به (حيران حيران)].[1] [الزمر سورت: 68 آيت].

او موږ باور لرو چې الله - تعالى - دا مخلوق په خپل ربوبيت ګواه کرځولى؛ هغه ربوبيت چې د هغه الوهيت ترې لازميږي، نو کله ناکله د خپلو مخلوقاتو پيدايښت پدې (ربوبيت) دليل ګرځوي لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي دي:

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ}

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ}

---

1 د دواړو نفخو په مابين کې څلويښت کاله فاصله ده.

(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښيئ څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پيدا کړی دی، چې غير له هغه (الله) نه دي، بلکې ظالمان په ښکاره ګمراهۍ کې دي). [لقمان سورت: 11 آيت]. او کله کله حق ذات يادونه کوي چې له مخلوقاتو څخه تر ټولو ستر يې چې - عرش - دی پدې دلالت کوي لکه چې پاک ذات فرمايي:

{اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}. (الله چې دی، نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، د ډېر ستر عرش رب دی). [النمل سورت: 26 آيت]، او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ. سُبْحَانَ اللهِ رِضَا نَفْسِهِ. سُبْحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ. سُبْحَانَ اللهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ».

«سُبْحَانَ اللهِ عَدَدَ خَلْقِهِ. سُبْحَانَ اللهِ رِضَا نَفْسِهِ. سُبْحَانَ اللهِ زِنَةَ عَرْشِهِ. سُبْحَانَ اللهِ مِدَادَ كَلِمَاتِهِ». «د الله پاکي -بيانوم- د هغه د مخلوقاتو د شمېر په اندازه، د الله پاکي -بيانوم- تر هغه چې هغه پرې رضا شي، د الله پاکي -بيانوم- د هغه د عرش د دروندوالي په اندازه، د الله پاکي -بيانوم- د هغه سياهۍ(رنګ) په اندازه چې د هغه کلمې پرې ليکل کيږي». (مسلم روايت کړی په (2726) شمېره، او نسائي په (1/1351) ، او ترمذي په (3555) شمېره، او ابن ماجه په (3808) شمېره. نو د عرش دروندوالی تر ټولو دروند وزن دی. او کله ناکله لوی مخلوقات پر هغې دليل وګرځوي لکه څرنګه چې د هغه ذات پدې وينا کې راغلي:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الأَرْضِ جَمِيعاً ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاء فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم}

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الأَرْضِ جَمِيعاً ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاء فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم}. (همدى هغه ذات دى چې ستاسو لپاره يې هغه ټول څه پيدا كړل چې په ځمكه كې دي، بيا يې د اسمان قصد وكړ، نو هغه يې ښه برابر اوه اسمانونه جوړ كړل، او هغه پر هر شي ښه عالم دى). [البقرة سورت: 29 آيت]. او كله كله هغه يو لدې مخلوقاتو څخه پر هغې دليل وګرځوي لكه څرنګه چې د الله تعالى په دې وينا كې دي:

{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُود}

{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُود}. (آيا تا نه دي ليدلي چې بېشكه الله له پورته نه اوبه نازلې كړې دي، بيا مونږ په دغو سره داسې مېوې راوېستلې دي چې د هغو رنګونه مختلف دي او په غرونو كې ځينې سپينې او سرې برخې دي، چې رنګونه يې سره مختلف دي او (ځينې په دوى كې) ډېرې تكې تورې دي). [فاطر سورت: 27 آيت].

او كله هم خپل تر ټولو كمزورى او كوچنى مخلوق پر هغې دليل وګرځوي لكه څرنګه چې د الله تعالى پدې وينا كې دي:

{إِنَّ اللَّهَ لاَ يَسْتَحْيِي أَن يَضْرِبَ مَثَلاً مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُواْ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُواْ فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَـذَا مَثَلاً}

{إِنَّ اللَّهَ لاَ يَسْتَحْيِي أَن يَضْرِبَ مَثَلاً مَّا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُواْ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُواْ فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَـذَا مَثَلاً} (بېشکه الله د هېڅ مثال په بيانولو نه شرمېږي، د غوماشي وي، يا که له ده نه د زيات (شي) وي، نو هر چې هغه خلک دي چې ايمان يې راوړی دی، نو هغوی پوهېږي چې يقيناً دا د هغوی د رب له طرف نه حق (مثال) دی، او پاتې شو هغه خلک چې کفر يې کړی دی، نو هغوی وايي: الله په دې مثال ورکولو سره څه اراده کړې ده؟). [البقرة سورت: 26 آيت]. نو هغه ريښتينی خالق دی، له هغه پرته نور ټول مخلوقات دی، برکت والا دی زموږ رب او لوړ دی، هغه پر حقه معبود دی، او له هغه پرته نور ټول بنده ګان دي د عبادت وړ ندي، او نه د دې وړ دي چې تمه ترې ولرل شي، او يا د حاجتونو د پوره کولو لپاره مقصد وګرځول شي.

باب دی د لوی عرش د پيدايښت په اړه

او موږ باور لرو چې عرش د الله -تعالى- له مخلوقاتو څخه يو لوی مخلوق دی، بلکه هغه د الله له ټول مخلوقاتو څخه لوی دی، او کله چې لوی ذات هغه په لوی والي سره ياد کړي، نو هغه به په رښتيا چې لوی وي، هغه پاک ذات فرمايلي دي:

{اللَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}. (الله چې دى، نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دى دى، د ډېر ستر عرش رب دى). [النمل سورت: 26 آيت]. او هغه عرش لره په (مجيد) يعني د لوى شان او عزت والا په صفت سره ياد کړ، الله عزوجل فرمايلي دي:

{ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ}

{ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ} :خاوند د عرش عزتمند دى. [البروج سورت: 15 آيت]، ابن جرير رحمه الله په خپل تفسير کې ويلي: قاريانو صاحبانو د (المجيد) په لوستلو کې سره اختلاف کړى دى : د مدينې، مکې او بصرې اکثرو قاريانو او ځينو کوفيانو په رفعي (پيش) سره لوستلى پدې معنا چې دا (ذوالعرش) ته راجع دى او دا د الله تعالى صفت دى. او عامو کوفيانو په جر (زير) سره لوستلى، پدې معنا چې د عرش لپاره صفت دى، او صحيح خبره دا ده چې دا دواړه قراءتونه مشهور دي، نو هر يو يې چې قاري ولوست هغه سم دى. جامع البيان (24/ 346). او هغه د دې لوى والي سره مخلوق او مملوک دى، الله تعالى فرمايلي دي:

{قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}. (ته (دوى ته) ووايه: د اوو اسمانونو او د ډېر لوى عرش رب څوک دى؟). [المؤمنون سورت: 86 آيت]. او هغه -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«...وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الماء».

«...وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الماء». «او هغه خپل عرش د اوبو له پاسه پيدا کړی». (ترمذي (3109)، ابن ماجه (182)، طيالسي (1189)، احمد (16188) او ابن ابي عاصم په السنه (625) کې روايت کړی دی. او هغه (عرش) لره پښې يا ستنې دي؛ پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«النَّاسُ يَصْعَقُونَ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا أَنَا بِمُوسَى آخِذٌ بِقَائِمَةٍ مِنْ قَوَائِمِ العَرْشِ».

"د قيامت په ورځ به خلک بې هوشه کيږي، نو زه به تر ټولو لومړی هغه څوک يم چې په هوش راځي، نو ناڅاپه به زه موسى -عليه السلام- وګورم چې د عرش له پايو څخه به يې يوه نيولې وي" (بخاري په (3398) شمېره، مسلم په (2374) شمېره او ابوداود په (4668) شمېره روايت کړی دی.

او عرش د آسمانونو د پاسه دی، او الله د عرش د پاسه دی، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِنَّ عَرْشَهُ عَلَى سَمَوَاتِهِ لَهَكَذَا - وَقَالَ بِإِصْبُعِهِ مِثْلَ الْقُبَّةِ عَلَيْهِ - وَإِنَّهُ لَيَئِطُّ بِهِ أَطِيطَ الرَّحْلِ بِالرَّاكِبِ».

«د - الله تعالى - عرش د آسمانونو له پاسه داسې دی - او هغه په ګوتو سره ووېل (اشاره يې وکړه، داسې چې د يو لاس ګوتې يې د بل لاس په ورغوي کېښودې) چې دا پرې لکه د ګنبد په څير - ولاړ دی- او دا (عرش) داسې اواز کوي لکه يو سړی چې کله په سپرلۍ سپور شي او د دروندوالي له امله د پالان اواز وخيږي». (ابو داود روايت کړی دی (۴۷۲۶)، عثمان بن سعيد الدارمي هم پر جهميانو د ځواب په موخه

راوړی دی (۲۴) ، ابن ابی عاصم په السنه کې (۵۸۷) او ابن خزیمه په توحید (۱۴۷) کې روایت کړی دی. او په بل روایت کې:

«إِنَّ اللَّهَ فَوْقَ عَرْشِهِ، وَعَرْشُهُ فَوْقَ سَمَوَاتِهِ».

«الله په عرش د پاسه دی، او عرش يې د آسمانونو له پاسه دی». (ابو داود په (۴۷۲۶) شمېره روایت کړی دی ، عثمان بن سعید الدارمي هم پر جهمیانو د ځواب په موخه راوړی دی (۲۴) ، ابن ابی عاصم په السنة کې(۵۸۸) او ابن خزیمه په توحید (۱۴۷) کې روایت کړی دی.

او موږ باور لرو چې د عرش لاندې الهي خزانې دي چې له الله پرته یې بل څوک د اندازه کولو وړتیا نه لري، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«وَأُعْطِيتُ هَذِهِ الْآيَاتِ مِنْ آخِرِ الْبَقَرَةِ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، لَمْ يُعْطَهَا نَبِيٌّ قَبْلِي».

"د البقرې سورت دا وروستي آیتونه ماته د عرش د لاندې له خزانې څخه راکړل شوي دي، چې زما څخه وړاندې هیڅ پیغمبر ته نه وو ورکړل شوي". (مسلم (۵۲۲) د استشهاد له محل نه پرته روایت کړی، او الطیالسي (۴۱۸)، ابن ابي شیبه په المصنف کې (۳۲۳۰۶)، او أحمد (۲۳۲۵۱) او لفظ د همده دی، او نورو روایت کړی)

او د ابو ذر -رضي الله عنه- په حدیث کې راغلي فرمایي: چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم- وفرمایل: زما دوست، ما ته د اوو کړنو امر کړی، له هغوی څخه یې د ځینو یادونه وکړه:

«وَأَمَرَنِي أَنْ أُكْثِرَ مِنْ قَوْلِ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، فَإِنَّهُنَّ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ».

«راته يې امر کړی چې: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ زيات وو وايم، ځکه دا -کلمې- د عرش لاندې له ګنج څخه دي». (بزار په (3966) شمېره، ابن ابي شيبه په المصنف کې په (35491) شمېره، هناد په الزهد کې په (1013) شمېره، احمد په مسند په (21415) شميره روايت کړی او دا لفظ د همده دی، او په الزهد کې په (401) شمېرې سره روايت شوی دی).

او مونږ پدې باور لرو چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - به د قيامت په ورځ د عرش لاندې سجده کوي تر دې چې لوی شفاعت وکړي، د شفاعت په اوږود حديث کې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«فَأَنْطَلِقُ، فَآتِي تَحْتَ العَرْشِ، فَأَقَعُ سَاجِدًا لِرَبِّي عز وجل، ثُمَّ يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ مَحَامِدِهِ وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ، شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ عَلَى أَحَدٍ قَبْلِي، ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ سَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ. فَأَرْفَعُ رَأْسِي، فَأَقُولُ: أُمَّتِي يَا رَبِّ، أُمَّتِي يَا رَبِّ، ...».

«بيا به روان شم تر دې چې د عرش لاندې ځای ته راشم، نو خپل رب ته به په سجده پريوځم، بيا به الله - تعالى - د حمد او ثنا ويلو داسې توفيق راکړې چې هيچاته به يې زما څخه مخکې نه وي ورکړی، بيا به وويل شي: ای محمده! سر دې پورته کړه، سوال وکړه تا ته به درکول شي، شفاعت وکړه، ستا شفاعت به ومنل شي، نو بيا به خپل سر پورته کړم، نو وبه وايم: ای ربه امت مې، ای ربه امت مې،...». (بخاري

(۴۷۱۲)، مسلم (۱۹۴)، ترمذي (۲۴۳۴) او ابن ماجه (۳۳۰۷) کې روایت کړی دی.
او مونږ ایمان لرو پر دې چې د شهیدانو روحونه به په هغو ځراغونو کې ځای پر ځای شي چې د عرش په سیوري کې ځړول کیږي، پدې اړه له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روایت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي:
«لَمَّا أُصِيبَ إِخْوَانُكُمْ بِأُحُدٍ جَعَلَ اللَّهُ أَرْوَاحَهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ، تَرِدُ أَنْهَارَ الْجَنَّةِ، تَأْكُلُ مِنْ ثِمَارِهَا، وَتَأْوِي إِلَى قَنَادِيلَ مِنْ ذَهَبٍ مُعَلَّقَةٍ فِي ظِلِّ الْعَرْشِ...».
«کله چې ستاسو ورونه په أحد کې ووژل شول نو د دوی روحونه الله - تعالی - د شنو مرغیو په ګېډو کې وګرځول، چې د جنت په ویالو به ګرځي، له میوو څخه به يې خوري، او بیا به د عرش تر سیوري لاندې له سرو زرو جوړو ځراغونو کې ځای پر ځای شي...». (ابوداود په (2520) شمېره، ابن المبارک په جهاد کې په (62) شمېره، ابن ابي شیبه په (19678) شمېره او احمد په (2388) شمېره روایت کړی دی. ابن المبارک ته وویل شول: څنګه خپل رب وپېژنو؟ هغه وفرمایل: هغه د اووم اسمان دپاسه په عرش باندې دی، هغه له خپل مخلوق څخه جلا دی.
(الرد على الجهمية، د الدارمي ۴۷ مخ، الاسماء والصفات د البيهقي (336/2)، الفتوى الحموية الكبرى ۳۳۳ مخ، شرح الطحاوية - دار السلام چاپ ۲۱۹ مخ.
امام الدارمي رحمه الله فرمايلي دي: الله تبارک وتعالی د عرش له پاسه دی، د آسمانونو له پاسه دی، له خپلو مخلوقاتو

څخه يې جلا دی، که څوک يې پدې (صفتونو) سره نه پيژني نو خپل هغه معبود يې ندی پيژندلی چې عبادت يې کوي، او پوهه يې د عرش د پاسه ټولو لرې او نږدې (مخلوقاتو) ته يو برابره ده او هيڅ شی له هغه څخه لرې ندی؛ (له هغه نه نه پټيږي په اندازه د يوې ذرې په آسمانونو کې او نه په ځمکه کې) [سبأ سورت: 3 آيت] پاک او لوړ دی هغه ذات - له هغه څه نه چې له صفتونو څخه انکار کوونکي يې پرې يادوي - په ډير لوی لوړوالي سره. (الرد على الجهمية (47 مخ).

او موږ باور لرو چې عرش ملايکو بار کړی دی، الله تعالى فرمايلي دي:

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

(له ملايکو څخه) (هغه کسان چې عرش اوچتوي او هغه (ملايك) چې د دغه (عرش) شاوخوا دي، دوی د خپل رب د ستاينې سره تسبيح وايي او په ده ايمان لري او د هغو کسانو لپاره مغفرت غواړي چې ايمان يې راوړی دی (او وايي:) ای زمونږه ربه! ته د رحمت په لحاظ سره هر شي ته رسيدلی يې، نو ته هغو کسانو ته بخښنه وکړې چې توبه يې ايستلې ده

او ستا د لارې پیروي یې کړې ده او ته دوی د دوزخ له عذاب نه وساته). [غافر سورت: 7 آیت]. او الله تعالی فرمايلي دي:
{وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ}
{وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ}.
(او ملايك به د ده د څنډو له پاسه وي او په دغې ورځ کې به ستا د رب عرش اتو (ملايكو) د دوی له پاسه اوچت کړی وي) [الحاقة سورت: 17 آیت].
او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - د عرش د پورته کوونکو (پرښتو) له ځینو صفتونو څخه خبر ورکړی دی نو فرمايلي يې دي:
«أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ».
"ما ته اجازه راکړل شوه چې د الله تعالی له پرښتو څخه د يوې په اړه بيان وينا وکړم چې عرش پورته کوي، د هغې د غوږ د پوځکی (نرمی) څخه تر اوږې پورې د اووه سوه کلونو په اندازه مزل دی. (أبو داود په (4727) شمېره، او طبراني په الأوسط کې په (1709) شمېره، او أبو الشيخ په العظمة کې په (476)شمېره، او ابن شاهين په الفوائد کې په (19) شمېره روايت کړی دی.
او موږ باور لرو چې پرښتې به د رحمن د عرش ګير چاپيره وي ، هغه حق ذات فرمايلي دي:
{وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{وَتَرَى الْمَلاَئِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}. [او (ای نبي) ته به ملايك ووينې، چې د عرش ګېر چاپېره راتاوېدونكي وي، چې د خپل رب له حمد سره تسبيح وايي او د دغو (خلكو) په مينځ كې به په حقه سره فيصله وكړی شي او وبه ويل شي: ټول د كمال صفتونه خاص د الله لپاره دي چې د عالمونو ښه پالونكی دی) [الزمر سورت : 75 آيت].

او عرش له ياد شوي كتاب سره د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په وينا كې:

«لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ كَتَبَ فِي كِتَابِهِ، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ: إِنَّ رَحْمَتِي غَلَبَتْ غَضَبِي»

«كله چې الله د مخلوقاتو پرېكړه وكړه نو په خپل كتاب كې يې وليكل، او هغه كتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی، زما رحمت زما په غضب غالب شوی دی». [بخاري په (3194) شمېره، او مسلم په (2751) شمېره، او ترمذي په (3543) شمېره، او ابن ماجه په (189، 4295) شمېره روايت كړی دی] دوی دواړه تر ټولو پورته مخلوقات دي، پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«... فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَسَلُوهُ الفِرْدَوْسَ؛ فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الجَنَّةِ، وَأَعْلَى الجَنَّةِ، وَفَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ، وَمِنْهُ تَفَجَّرُ أَنْهَارُ الجَنَّةِ».

«... نو كله مو چې د الله نه سوال كاوه نو د فردوس سوال ترې وكړئ، ځكه هغه منځنی جنت دی، تر ټول پورته جنت دی، له پاسه يې د رحمان ذات عرش دی، او له هغه څخه د جنت

ويالې رابهېدلي دي». (بخاري په (7423) شمېره روايت کړې دی).
او مونږ باور لرو چې الله په خپل عرش باندې استوا کړې ده، داسې استوا چې د هغه د شان سره بنايي، الله تعالى فرمايلي دي:
{إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ}
{إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ}
(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې اسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا د عرش له پاسه شو). [الأعراف سورت: 54 آيت]، او حق ذات سبحانه وتعالى فرمايلي دي:
{الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا}
{الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا}. (هغه (الله) چې اسمانونه او زمکه، او هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي، په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا په عرش باندې برابر شو، (دغه) رحمن دی، نو ته د ده خبردارنه وغوږه) [الفرقان سورت: 59 آيت]. او له ربيعة الرأى څخه د الله تعالى د دې وینا {الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى} [طه سورت: 5 آيت]: په اړه پوښتنه وشوه چې : څرنګه یې استوا کړې ده؟ و یې

فرمایل: «کیفیت یې معلوم ندی، او استوا د عقل خلاف نده، او پر ما او تاسو په ټولو ایمان پرې واجب دی ».

(الیهقی په اسماء او صفتونو کې په (۲/۳۰۶) شمېره روایت کړي، او د اهل سنت والجماعت د عقایدو د اصولو شرحه (۳/۵۸۲)). او یو سړی مالک بن أنس ته راغی او ورته یې وویل: ای أبو عبد الله {الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى} یعې رحمان ذات په عرش استوا کړې ، نو څنګه یې استوا کړې؟ (راوي) وایي: مونږ هیڅکله امام مالک نه و لیدلی چې دومره دې کله تکلیف شوی وي لکه څومره چې د دې وینا په اوریدلو تکلیف شو، او خولې پرې راماتې شوې، او سر یې وخوځاوه، او مونږ انتظار شو چې په اړه به یې په څه امر کوي، وایې: بیا خپل حالت ته راوګرځیده، نو ویې فرمایل: «کیفیت معقول ندی، او د الله تعالی لخوا نه استوا مجهول شی ندی، او ایمان پرې واجب دی، او په اړه یې پوښتنه کول بدعت دي، او زه لدې ویریږم چې ته دې ګمراه یې، بیا یې پرې امر وکړ او له مجلس څخه وویستل شو».

(الرد علی الجهمیة، د الدارمي (66 مخ)، او شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (441/3) شمېره حدیث، او حلیة الأولیاء وطبقات الأصفیاء (325/6) شمېره حدیث،او الاعتقاد، د البیهقي (116 مخ)، او شرح السنة، د البغوي (171/1). او الأسماء والصفات،د البیهقي (306/2). او امام احمد رحمه الله به د استواء د معنی په اړه وییل: دا لوړوالي او ارتفاع ته وایي، او الله تعالی د خپل عرش له پیدا کولو مخکې هم لوړ او پورته و، نو هغه له هر څه نه پورته

او د هر څه د پاسه دی، او الله تعالی په ځانګړې توګه د عرش یادونه لدې امله وکړه چې په عرش کې د نورو شیانو پر خلاف ځانګړې معنا پرته ده، او عرش د ټولو شیانو غوره او پورته یې دی، نو الله تعالی خپل ځان وستایه چې هغه د عرش د پاسه دی؛ یعنې پر هغه پورته دی... له عبدالرحمن بن مهدي څخه روایت دی چې هغه له مالک څخه روایت کوي فرمایي: «الله تعالی په خپل عزتمند عرش مستوي دی لکه څرنګه یې چې خبر ورکړی، او علم یې په هر ځای کې دی».

(العقيدة ؛ د أبو بکر الخلال په روایت (108 مخ)

او عرش لره د الله تعالی ملکیت پر دې دلیل دی چې هغه پرته له بل هر چا څخه د عبادت وړ دی، الله تعالی فرمایلي:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

(که چېرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی یې بیانوي) [الأنبياء سورت: 22 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}

{قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ}. (ته (دوی ته) ووایه: د اوو اسمانونو او د ډېر لوی عرش رب څوك دی) [المؤمنون سورت: 86 آیت]، او الله رب العزت فرمایلي:

{قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لاَّبْتَغَوْاْ إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلا}
{قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لاَّبْتَغَوْاْ إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلا} (ته ووايه: كه له دغه (الله) سره نور معبودان وى، لكه څنګه چې دوى يې وايي (، نو) په دغه وخت كې به دوى خامخا د عرش د مالك په طرف لار لټولې وى). [د الإسراء سورت: 42 آيت].

باب دى د اوبو د پيدايښت په اړه

او موږ باور لرو چې الله -جل جلاله- د ځمكې او اسمانونو له پيدا كولو مخكې اوبه پيدا كړې دي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ، ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ»،

"الله و پداسې حال كې چې له هغه وړاندې هيڅ شي شتون نه درلوده، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و، بيا يې آسمانونه او ځمكه پيدا كړل". (مسلم (2713)، ابوداود (5051)، الترمذي (3400) او ابن ماجه (3831) روايت كړى دى.

او الله - تعالى - هر شى له اوبو څخه ژوندى وګرځاوه، الله پاک فرمايلى دي:

{وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاء كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ}
{وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاء كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ}. (او موږ له اوبو څخه هر ژوند شى پيدا كړى دى) [الأنبياء سورت: 30 آيت]، او دا چې الله دا د خپل ربوبيت او الوهيت نخښه ګرځولې ده، الله تعالى فرمايلي:

{الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ فِرَاشاً وَالسَّمَاء بِنَاء وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقاً لَّكُمْ فَلاَ تَجْعَلُواْ لِلّهِ أَندَاداً وَأَنتُمْ تَعْلَمُون}

{الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ فِرَاشاً وَالسَّمَاء بِنَاء وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقاً لَّكُمْ فَلاَ تَجْعَلُواْ لِلّهِ أَندَاداً وَأَنتُمْ تَعْلَمُون}. (هغه (رب) چې ستاسو لپاره يې ځمکه فرش او اسمان چت جوړ کړی دی او له بره نه يې اوبه نازلې کړې دي، بيا يې په دغو سره له مېوو نه ستاسو لپاره رزق راوېستلی دی، نو له الله سره هېڅ قسمه شريکان مه جوړوئ، حال دا چې تاسو پوهېږئ). [البقرة سورت: 22 آيت].

او الله رب العزت فرمايلي:

{وَفِي الأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاء وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُون}

{وَفِي الأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاء وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُون}

(او په ځمکه کې څنګ په څنګ پيوستې ټوټې دي او د انګورو باغونه دي او فصلونه دي او د کجورو ونې دي چې له يوه بېخه پورته شوي دي او ځينې ځان ته (جدا) بېخ لري، چې په يوه قسم اوبو سره اوبه کولی شي او مونږ په هغو کې ځينو ته په نورو باندې په مېوه (او خوند) کې فضيلت ورکوو، بېشکه په دې کې د هغو خلکو لپاره يقينًا نښې دي چې له عقل نه کار اخلي). [الرعد سورت: 4 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا * وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاء بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا}

{وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا * (او دی هماغه ذات دی چې دوه دریابونه یې خوشې کړې دي (له یو بل سره جوخت) دا خوږ دی، ډېر خوږ (تنده ماتوونکی) او دا (بل) تریو دی، ښه تریو او د دواړو په مینځ کې یې یوه پرده او بند پیدا کړی دی چې منع کړی شوی دی).

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاء بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا}. (او دی همغه ذات دی چې له اوبو نه یې انسان پیدا کړی دی، بیا یې هغه (د) نسب او سخرګنی (والا) وګرځاوه او ستا رب ښه قادر دی) [الفرقان سورت: 53، 54 آیتونه]؛ نو له اوبو څخه یې دوه بېلابېل بحرونه جوړ کړل او د هغو په منځ کې یې مانع او پرده وګرځوله، نو یو پر بل نه ور اوړي، همدا رنګه یې له اوبو څخه انسانان جوړ کړل، او د انسانانو څخه یې نسب او خسرګنی رامنځ ته کړه، نو د برکت والا دی الله؛ هغه ذات چې غوره پیدا کوونکی دی. او د دې آیت په څېر نور مثالونه ډېر دي.

همدا رنګه یې اوبه په بیا راژوندي کېدو دلیل ګرځولی: الله تعالی فرمایلي:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاء اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاء اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِير} (او د هغه له نخښو څخه دا دي چې ته ځمکه وچه کلکه وينې، نو کله چې مونږ په دې اوبه نازلې کړو (نو) وخوځيږي او وپړسيږي، بېشکه هغه ذات چې دغه يې ژوندۍ کړې ده، خامخا د مړو ژوندی کوونکی دی، بېشکه هغه په هر شي باندې ښه قادر دی). [فصلت سورت: 39 آيت].

او - اوبه - يې د خپلو لښکرو څخه يو لښکر ګرځولي، نو د خپلو دوستانو مرسته يې پرې کړې، الله رب العزت فرمايلي:

{إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّن السَّمَاء مَاء لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الأَقْدَام}

{إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ عَلَيْكُم مِّن السَّمَاء مَاء لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الأَقْدَام} (کله چې هغه (الله) پر تاسو باندې له خپل طرف نه پرکالې اچوله د امن (او اطمينان) لپاره، او پر تاسو باندې يې له بره نه اوبه نازلولې، د دې لپاره چې تاسو په دې سره ښه پاك کړي او له تاسو نه د شيطان پليتي لرې کړي او د دې لپاره چې ستاسو زړونه مضبوط کړي او په دې سره (ستاسو) قدمونه کلك کړي). [الأنفال سورت: 11آيت]، او خپل دښمنان يې پرې ذليله کړي دي، الولي الحميد ذات فرمايلي دي:

{فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانتَصِر * فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاء بِمَاء مُّنْهَمِر * وَفَجَّرْنَا الأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاء عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِر}

{فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانتَصِر * (نو ده له خپل رب نه دعا وغوښته، داسې چې بېشکه زه مغلوب (او عاجز) يم، نو ته (زما) انتقام (او بدله) واخله).

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاء بِمَاء مُّنْهَمِر* (نو مونږ د اسمان دروازې په ډېرو راتويدونکو اوبو سره پرانستلې).

وَفَجَّرْنَا الأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاء عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِر} (او له ځمکې نه مو چينې رواني کړې، نو اوبه په هغه کار باندې سره يوځاى (او ګډې) شوې چې مقرر شوى و) [القمر سورت: 10-12آيتونه]، او داسې نور حالتونه چې الله تعالى يکې اوبه د خپلو دوستانو د ملاتړ او يا د هغوى د دښمنانو د ذلت او رسوايۍ لامل ګرځولې دي.

باب دى د قلم د پيدايښت په باره کې

او مونږ باور لرو چې الله -تعالى- هغه قلم پيدا کړى چې تقدير يې ليکلى، پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ، قَالَ: رَبِّ، وَمَاذَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ».

«په حقيقت کې، لومړى شى چې الله پاک پيدا کړ قلم دى، هغه ته يې وويل: وليکه، هغه وويل: ربه، زه څه وليکم؟ هغه وفرمايل: د هر شي چې تر قيامته پورې دى د هغې مقدار او اندازې وليکه». (ابوداود (4700)، ترمذي (2155)،

3319)، طيالسي (578)، احمد (22705، 22707) او ابن ابي عاصم په سنن کې په(115) شميره روايت کړى دى).

او موږ باور لرو چې قلمونه څو (زيات) دي، رسول الله صلى الله عليه وسلم چې کله د اسراء او معراج په اړه خبر ورکاوه نو ويې فرمايل:

«ثُمَّ عُرِجَ بِي حَتَّى ظَهَرْتُ لِمُسْتَوًى أَسْمَعُ فِيهِ صَرِيفَ الأَقْلَامِ».

"بيا زه پورته کړى شوم تر څو يوې درجې ته ورسيدم؛ هلته ما د قلمونو - د ليک - کشارى اوريده ". (بخاري (349)، او مسلم (163) روايت کړى دى.)

په قرآن او سنتو کې د ملائکو لخوا د عملونو د ليکلو خبر بار بار راغلى دى، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي:

{وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ * كِرَامًا كَاتِبِينَ * يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ}

{وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ * (په داسې حال کې چې پر تاسو باندې ساتونکي (ملايك) مقرر دي)

كِرَامًا كَاتِبِينَ * (چې عزتمن ليکونکي دي)

يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ} (دوى په هغه څه پوهيږي چې تاسو يې کوئ) [الانفطارسورت : 10 -12 آيتونه].

او الله - تعالى فرمايلي:

{إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ * مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ}

{إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيد * ((ياد کړه) هغه وخت چې دوه اخيستونکي اخلي، چې يو له ښي اړخ نه او (بل) له چپ اړخ نه ناست وي)

{مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيد} [(دغه بنده هېڅ خبره نه کوي مګر له ده سره حاضر ساتونکی دی]. [ق سورت: 17، 18 آيتونه].

او الله تعالی فرمايلي:

{وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِّن بَعْدِ ضَرَّاء مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُون}

{وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِّن بَعْدِ ضَرَّاء مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ فِي آيَاتِنَا قُلِ اللّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُون}. (او کله چې مونږ په خلکو باندې څه رحمت وڅکو، وروسته له هغه تکليف نه چې دوی ته رسېدلی وي (، نو) ناڅاپه دوی زمونږ په آيتونو کې مکرونه (او سازشونه) شروع کړي، ته ووايه: الله د مکر په لحاظ سره تر ټولو تېز دی، بېشکه زمونږ رسولان (ملايك) ليکي هغه څه چې تاسو کوم مکر کوئ). [يونس سورت: 21 آيت]

او الله - تعالی - فرمايلي:

{أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لاَ نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم بَلَى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُون}

{أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لاَ نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم بَلَى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُون}. (آيا دوی دا ګمان کوي چې بېشکه مونږ د دوی پټې

خبرې او پټې مشورې نه اورو، ولې نه! او زمونږ رسولان ليکل کوي د دوی ترڅنګه). [الزخرف سورت: 80 آيت].

او په «صحيح البخاري» کې راځي چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ، وَمَا مِنْ نَفْسٍ مَنْفُوسَةٍ إِلَّا كُتِبَ مَكَانُهَا مِنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَتْ شَقِيَّةً أَوْ سَعِيدَةً».

"په تاسو کې هيڅ يو نشته، او هيڅ يو ساکښ نشته مګر دا چې د هغه ځای له جنت او يا دوزخ څخه ټاکل شوی دی، مګر دا چې -تقدير- يې ليکل شوی چې بدمرغه به وي که نيکمرغه".

بخاري (۴۹۴۸)، مسلم (۲۶۴۷)، ابو داود (۴۶۹۴)، ترمذي (۲۱۳۶، ۳۳۴۴) او ابن ماجه (۷۸) روايت کړی دی.

همدارنګه فرمايلي يې دي:

«إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ، فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ، وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ بِمِثْلِهَا».

« کله چې يو څوک تاسو نه ښه مسلمان شو، نو هره نيکي چې کوي لس چنده - ثواب - ورته ليکل کيږي، تر اووه سوه چنده پورې، او هره بدي چې کوي يو چند ورته ليکل کيږي ». (بخاري (42، 7501)، مسلم (128، 129، 130) او ترمذي (3073).)

باب دی د کرسۍ د پيدابښت په باره کې

مونږ باور لرو چې کرسۍ له عرش څخه وروسته تر ټولو لوی مخلوق دی، الله تعالی د دې د عظمت د بيانولو په اړه فرمايلي:

{وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ}

{وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ}. (پراخه دی هغه د دوو قدمونو ځای د الله تعالی د اسمانونو او د ځمکې ښخه). [البقرة سورت: 255 آیت].

ځوکی د عرش په مخ کې ده او هغه د دواړ قدمونو ځای دی. ابن عباس -رضی الله عنهما- د دې آیت په تفسیر کې ویلي دي: "کرسی د پښو ځای دی، او د عرش اندازه هیڅوک نه شي کولی ". (دارقطني په صفاتو کې مرفوع او موقوف ذکر کړی(۳۶) او عثمان بن سعید الدارمي په بشر المریسی باندې د رد په موخه ذکر کړی (۸۴، ۸۹) . او عبدالله بن احمد په السنة کې روایت کړی (586)، او ابن خزیمه په "توحید" (154) کې، او ابو الشیخ په "العظمة" کې (216، 217). او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«ما السموات السبع في الكرسي إلا كحلقة ملقاة بأرض فلاة، وفضل العرش على الكرسي كفضل تلك الفلاة على تلك الحلقة».

"د کرسی په مقابل کې اوه اسمانونه بل څه نه دي مګر په لویه صحرا کې د یوې غورځول شوې حلقې (کړی) په څیر، او د عرش غوره والی په کرسی باندې داسې ده لکه څومره چې هغه صحرا په هغې حلقې (کړی) باندې غوره والی لري". (ابن حبان (۳۶۱)، او په (المجروحین) کې (۳/۱۳۰)، طبرانی په الکبیر کې (۱۶۵۱) ، او په المکارم کې (۱)، الآجری په الأربعین کې (۴۰) روایت کړی دی. او ابو الشیخ په العظمه کې (۲۵۹ مخ)، او ابو نعیم په الحلیة کې

(١) / ١٨ او ١۶۶ – ١۶٨، البيهقي په الأسماء کې (٥١٠ – ٥١١ مخونه)، او په الشعب کې (۴٣٢٥ او ٧۶۶٨ مخ)، او ابن عبدالبر په التمهيد کې (199/9) ، چې هغه يو اوږد حديث دی، او دلته زموږ دا حديث د همغه له جملې څخه دی، او نوموړی حديث ډېر طرق لري، خو ضعيفه دي نه صحيح کيږي، او عقيلي ځينې دغه طرق ذکر کړي دي او د هغو ضعف ته يې اشاره کړې ده،او ابن عدي هم ذکر کړي دي او ويلي يې دي: دا حديث لدې لارې منکر دی کوم چې له ابن جريج، له عطاء له عبيد بن عمير له ابو ذر څخه روايت شوی. او دا حديث د ابوذر په روايت د ابو ادريس خولانی او القاسم بن محمد څخه او دريم د ابن جريج له حديث څخه پرته بله لاره نه لری، او دا يې له ټولو منکرترين روايت دی» خو دا حديث مشهور دی او لده پرته بل چا د کرسۍ په اړه مرفوع ندی روايت کړی، نو سره لدې چې ضعيف او منکر دی مونږ بيا هم راوړ).

همدا رنګه بيهقي هم له عباس بن محمد څخه روايت کړی دی فرمايي: ما له ابو عبيد څخه اوريدلي چې ويل يې: «دا حديثونه چې پکې وايي: زمونږ رب د خپلو بنده ګانو د مايوسۍ نه او په نږدې وخت کې د هغوی حال ته بدلولو ته وخندل، او جهنم تر هغه پورې نه ډکيږي تر څو چې هغه - ذات - خپل قدم پکې کينږدي، او کرسۍ د دواړو قدمونو - د ايښودلو - ځای دی ، او دا حديثونه د روايت له مخې زمونږ په اند حق دي، چې ځينو له ځينو نورو څخه روايت کړي دي، مګر که چيرته يې زمونږ څخه د تفسير په اړه پوښتنه وشي مونږ يې نه تفسير کوو، او مونږ هيڅوک داسې ندي لاندې کړي چې

هغوی دې يې تفسير کړی وي. (الأسماء والصفات، بيهقی (۱۹۸/۲).

باب دی د آسمانونو او ځمکې د پيدايښت په باره کې

او موږ باور لرو چې الله - تعالی - آسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دوی په مینځ کې دي د الله له ورځو څخه په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي او هيڅ ستړيا او ستوماني ورته نده رسيدلې، الله تعالی فرمايلي:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ}

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ}. (او يقينًا يقينًا موږ آسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي، په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، او موږ ته هيڅ ستوماني نه ده رارسيدلې). [ق سورت: 38 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا}

{أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا}

(آيا هغه کسان چې کافران شوي دي په دې نه دي خبر شوي چې يقينًا يقينًا آسمانونه او ځمکه دواړه سره نښتي وو، بيا موږ دواړه بېل کړل) [الأنبياء سورت: 30 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِين * وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِن فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاء لِّلسَّائِلِين * ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاء وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِين * فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاء أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاء الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيم}

{قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا ذَلِكَ رَبُّ الْعَالَمِين *

(ته (دوی ته) ووایه: آیا په رښتیا تاسو خامخا کافران کیږئ په هغه ذات چې ځمکه یې په دوه ورځو کې پیدا کړه او تاسو د هغه لپاره شریکان جوړوئ. دغه خو رب العالمین دی)

وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِن فَوْقِهَا وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاء لِّلسَّائِلِين *

(او دغه (الله) په دغې (ځمکه) کې د دې له پاسه غرونه کېښودل او په هغې کې یې برکت واچاوه او په هغې کې یې د دې (د اوسېدونکو) روزي مقدره (په اندازه) کړه په څلورو ورځو کې، په داسې حال کې چې د تپوس کوونکو لپاره برابر دي).

ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاء وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِين * (بیا یې د آسمان په طرف اراده وکړه، په داسې حال کې چې هغه یو لوګی و، نو هغه (الله) ده ته او ځمکې ته وویل: تاسو دواړه راشئ، په خپلې

خوښې سره، یا په زور سره، دواړو وویل: مونږ په خوښې سره (فرمان منونکي) راغئو.

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَى فِي كُلِّ سَمَاء أَمْرَهَا وَزَيَّنَّا السَّمَاء الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ} . (نو دغه يې په دوه ورځو کې اوه آسمانونه جوړ کړل او په هر آسمان کې يې د هغه د (مناسب) کار وحي وکړه او مونږ تر ټولو نژدې اسمان په ډېوو (د ستورو) سره ښکلی کړ او (دغه مو وساته) په ښې ساتنې سره، دغه د ډېر غالب، ښه پوه ذات اندازه کول دي). [فصلت سورت: 9-12 آيتونه].

او الله تعالی فرمايلي:

{أَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاء بَنَاهَا * رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا * وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا * وَالأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا * أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءهَا وَمَرْعَاهَا * وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا * مَتَاعًا لَّكُمْ وَلأَنْعَامِكُمْ}

{أَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاء بَنَاهَا *

(آيا تاسو د پيدا کولو په لحاظ ډېر سخت يئ، يا که آسمان، دغه هغه (الله) جوړ کړی دی)

رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا *

(د ده چت يې اوچت کړی دی، نو دغه يې ښه برابر جوړ کړی دی)

وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا *

(او د ده شپه يې توره تياره کړې ده او د ده رڼا يې راوېستلې ده)

وَالأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا *

(او ځمکه یې له ده نه وروسته غوړولې ده)

أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءهَا وَمَرْعَاهَا *

(ده له دغې (ځمکې) نه یې د دې اوبه او د دې واښه راایستلي دي).

وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا *

(او غرونو لره، ده دغه محکم کړي دي)

مَتَاعًا لَّكُمْ وَلأَنْعَامِكُمْ}

(ستاسو او ستاسو د څارویو د فایدې لپاره) [النازعات سورت: 27-33 آیتونه].

او موږ باور لرو چې الله تعالی آسمانونه پرته له ستنو پورته کړي دي، هغه حق ذات فرمایلي دي:

{اللّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الأَمْرَ يُفَصِّلُ الآيَاتِ لَعَلَّكُم بِلِقَاء رَبِّكُمْ تُوقِنُون}

{اللّهُ الَّذِي رَفَعَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لأَجَلٍ مُّسَمًّى يُدَبِّرُ الأَمْرَ يُفَصِّلُ الآيَاتِ لَعَلَّكُم بِلِقَاء رَبِّكُمْ تُوقِنُون}

(الله هغه ذات دی چې آسمانونه یې اوچت کړي دي، بې له ستنو، چې تاسو هغه وینئ، بیا یې په عرش باندې بره شو، او ده لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي، هر یو یې تر مقررې نېټې پورې روان دی، هغه، د هر کار تدبیر کوي، دلیلونه بنه په تفصیل سره بیانوي، د دې لپاره چې تاسو د خپل رب پر

ملاقات يقين وکړئ) [الرعد سورت: 2 آيت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَى فِي الأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ}

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَى فِي الأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ}

(هغه، آسمانونه بې له ستنو پیدا کړي دي چې تاسو هغه وینئ او په ځمکه کې يې پاخه غرونه غورځولي (پيدا کړي دي چې دغه (ځمکه) تاسو ونه خوځوي. او په دغې (ځمکه) کې يې هر قسمه خځنده (زنده سر) خواره کړي دي او مونږ له بره نه اوبه نازلې کړې دي، بيا مونږ په دغې (ځمکه) کې هر قسمه ښې عمده (غلې، کياګاني) رازرغونې کړي) [لقمان سورت: 10آيت].

او مونږ باور لرو چې الله تعالی آسمانونه او ځمکه نيسي چې زايل نه شي، الله تعالی فرماېلي:

{إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ أَن تَزُولاَ وَلَئِن زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّن بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا}

{إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ أَن تَزُولاَ وَلَئِن زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّن بَعْدِهِ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا}. (بېشکه چې الله آسمانونه او ځمکه ساتي او (نيسي يې) چې زايل نشي او قسم د ی که دواړه په زوال شي (نو) له هغه (الله) نه غير به

يې هيڅوك ونه ساتلی شي) (ونه نيولی شي، بېشکه هغه (الله) دی، بنه صبر ناک، ډېر بخښونکی) [فاطر سورت: 41 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې هغه پاک ذات آسمان ساتي لدې نه چې په ځمکه راولويږي مګر د هغه په حکم سره، الله تعالی فرمايلي:

{وَيُمْسِكُ السَّمَاء أَن تَقَعَ عَلَى الأَرْضِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ}

{وَيُمْسِكُ السَّمَاء أَن تَقَعَ عَلَى الأَرْضِ إِلاَّ بِإِذْنِهِ}

(او هغه اسمان ساتي له دې نه چې په ځمکه باندې راولويږي مګر (خو) د هغه په حکم سره) [الحج سورت: 65 آيت].

او موږ باور لرو چې الله تعالی د دې مخلوقاتو چارې اداره کوي او ساتنه يې کوي او دا هغه لره نه ستړی کوي، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَلاَ يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ}

{وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَلاَ يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ}

(پراخه ده کرسی د هغه د اسمانونو او د ځمکې نه او د دې دواړو ساتنه هغه (الله) نه ستړی کوي، او هم هغه ډېر اوچت دی، ډېر لوی دی). [البقرة سورت: 255 آيت].

او مونږ باور لرو چې الله دا لوی مخلوقات د لويو حکمتونو لپاره پيدا کړي دي چې هغې باندې احاطه نشي کيدلای، او الله

تعالى د دې پیدایښت او جوړښت په ډېره زیرکتیا سره کړی دی، الله تعالى فرمایلی:

{وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُون}

{وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُون}. (او ته به غرونه وینې، ته به په دوی د کلکو ولاړو ګومان کوې، حال دا چې دوی به د وریځې د تېرېدلو په شان تېرېږي، (وګورئ) کاریګري د الله هغه چې هر شی یې محکم کړی دی، بېشکه هغه ښه خبردار دی په هغو کارونو چې تاسو یې کوئ). [النمل سورت: 88 آیت]، او الله پاک فرمایلي دي:

{وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لاَعِبِين}

{وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لاَعِبِين} (او مونږ آسمانونه او ځمکه او هر هغه څه چې د دواړو په مینځ کې دي؛ نه دي پیدا کړي، په داسې حال کې چې عبث او لوبې کوونکي یو). [الدخان سورت: 38 آیت]، او الله تعالى فرمایلي:

{وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُون * وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِين * وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلاَّ بِقَدَرٍ مَّعْلُوم}

{وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُون *

(او ځمکه، مونږ هغه غځولې ده او مونږ په هغې کې غرونه غورځولي دي او مونږ په هغې کې هر اندازه کړی شوی شی زرغون کړی دی)
وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ * (او مونږ ستاسو لپاره په هغې کې معیشتونه پیدا کړي دي او هغه هم چې تاسو هغه ته روزي ورکوونکي نه یئ).
وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلاَّ بِقَدَرٍ مَّعْلُوم}
(او نشته هېڅ څیز مګر زمونږ سره د هغه خزانې دي او مونږ هغه نه نازلوو مګر په معلومې اندازې سره) [الحجر سورت: 19-21 آیتونه].
الله تعالی د ځمکې او آسمانونو په پیدا کولو سره په خپل ربوبیت استدلال وکړ، هغه ربوبیت چې الوهیت ترې لازمیږي، نو هغه لوړ ذات وفرمایل:
{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُون}
{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُون}. (بلکې هغه ذات (بهتر دی) چې آسمانونه او ځمکه يې پیدا کړي دي او ستاسو لپاره يې له بره نه اوبه نازلې کړې دي، نو هم مونږ په هغو سره د رونق (او ښایست) والا باغونه زرغون کړل، ستاسو لپاره دا طاقت نشته چې تاسو د هغو (باغونو) ونې زرغونې کړئ، آیا له الله سره بل معبود شته؟ بلکې دوی یو داسې قوم دی چې (له الله

سره د نورو) برابري کوي). [النمل سورت: 60 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون}

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون} . (او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې آسمانونه او ځمکه چا پيدا کړي دي او (چا) لمر او سپوږمی مسخر کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور ووايي چې الله (پيدا کړي او مسخر کړي دي)، نو کوم طرف ته دوی واړولای شو د حق نه؟) [العنکبوت سورت: 61 آيت]، او الله پاک فرمايلي دي:

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَحْيَا بِهِ الأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُون}

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَحْيَا بِهِ الأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُون}. (او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې چا له آسمان نه اوبه نازلې کړې دي، بيا يې په هغو سره ځمکه د هغې له مرګ نه پس ژوندۍ کړې ده؟ (نو) خامخا ضرور به دوی ووايي چې الله (دا کار کړی دی) ته ووايه: ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره عقل نه لري). [العنکبوت سورت: 63 آيت].

او موږ باور لرو چې الله تعالى ځمکه د ازمايښت ځای ګرځولې دی، الله تعالى فرمايلي:

{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاء لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً}

{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاء لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً}. (او دی هماغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، په داسې حال کې چې د هغه عرش په اوبو باندې و، د دې لپاره چې هغه تاسو وازمايي چې په تاسو کې د عمل په لحاظ څوك ډېر ښه دی). [هود سورت: 7 آيت]، او همدارنګه يې ځای د آرام، ژوند او راجمع کولو ګرځولې، الله تعالی فرمايي:

{مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى}
{مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى}

(له هم دې (ځمکې) نه مونږ تاسو پیدا کړي یاست او په همدې کې به مونږ تاسو ننباسو، او بل کرت به مونږ تاسو راوباسو) [طه سورت: 55 آيت]. او الله تعالی فرمايلي دي:

{أَلَمْ نَجْعَلِ الأَرْضَ كِفَاتًا * أَحْيَاء وَأَمْوَاتًا}

{أَلَمْ نَجْعَلِ الأَرْضَ كِفَاتًا * (آيا مونږ ځمکه نه ده ګرځولې راجمع کوونکې

أَحْيَاء وَأَمْوَاتًا}. (ژوندو لره او مړو لره). [المرسلات سورت: 25، 26 آيتونه].

او مونږ باور لرو چې دا ستر کائنات د الله رب العالمين ستاينه کوي، الله تعالی فرمايلي:

{تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ وَلَـكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا}

{تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ وَلَـكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا}. (خاص د هغه لپاره تسبيح وايي اوه اسمانونه او ځمکه او هغه څوك چې په دغو کې دي، او نشته هېڅ يو شی مګر د هغه له ستاينې سره تسبيح وايي او لېکن تاسو د هغو پر تسبيح نه پوهيږئ، بېشکه هغه له ازله ډېر تحمل والا، ډېر بخښونکی دی). [الإسراء سورت: 44 آيت]، او د هغه د عظمت تابع دي الله تعالی فرمايلي:

{ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاء وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِين}

{ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاء وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلأَرْضِ اِئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِين}

(بيا يې د آسمان په طرف اراده وکړه، په داسې حال کې چې هغه يو لوګی و، نو هغه (الله) ده ته او ځمکې ته وويل: تاسو دواړه راشئ، په خپلې خوښې سره، يا په زور سره، دواړو وويل: مونږ په خوښې سره (فرمان منونکي) راځو). [فصلت سورت: 11آيت].

او دا کاينات سره لړزيږي لدې وېرې چې بنده ګان د رب العالمين په وړاندې سرغړونه ونه کړي، رب العالمين فرمايي:

{تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا * أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا}
{تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ الأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا *

(نژدې دي چې آسمانونه له دې نه وچوي او ځمکه ټوټې ټوټې شي او غرونه راولوېږي ذرې ذرې).

أَن دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا} (په دې خبره چې دوى د رحمٰن لپاره اولاد وباله) [مريم سورت: 90، 91 آيتونه].

باب دی د لمر اوسپوږمۍ د پیدایښت په اړه

او موږ باور لرو چې الله لمر او سپوږمۍ پيدا کړي دي، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ}
{وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ}

(او دی همغه ذات دی چې شپه او ورځ او لمر او سپوږمۍ يې پيدا کړي دي، هر يو په (خپل) فلك (دايره) کې ګرځي) [الأنبياء سورت: 33 آيت].

او موږ باور لرو چې لمر او سپوږمۍ ګرځي، لکه څرنګه چې الله تعالی موږ ته په خپلې دې وينا کې فرمايلي دي:

{وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ * وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ * لاَ الشَّمْسُ

يَنبَغِي لَهَا أَن تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلاَ اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُون}

{وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيم *

(او لمر (دی چې) په خپلې ټاکلې لارې باندې روان دی، دغه د ډېر غالب، ښه پوه ذات مُقَدر (اندازه) کول دي)

وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ حَتَّى عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيم *

(او سپوږمۍ لره، مونږ د هغې لپاره منزلونه مقرر کړي دي، تر هغه پورې چې دا شي لکه د کجورې وچه لښته)

لاَ الشَّمْسُ يَنبَغِي لَهَا أَن تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلاَ اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُون} 36-40 (لمر لره ممکن نه دي چې سپوږمۍ رالاندې کړي او نه شپه په ورځ ړومبۍ کېدونکې ده او هر يو په (خپل) مدار کې لامبو وهي). [يس سورت: 38-40 آيتونه]، نو لوړ دی شان د هغه ذات چې تر ټولو ښايسته پيدا کوونکی دی.

په خپلو بندګانو د هغه له رحمت څخه يو دا دی چې هغه (دواړه) يې د خپل امر تابع ګرځولې. د بندګانو د ګټو د تحقق لپاره، الله تعالی فرمايلي:

{وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَينَ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَار}

{وَسَخَّر لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَينَ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَار}

(او ستاسو لپاره يې لمر او سپوږمۍ په کار لګولي دي، په داسې حال کې چې د قانون مطابق ګرځي او ستاسو لپاره يې شپه او ورځ په کار لګولي دي) [إبراهيم سورت: 33 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ}

{وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ}

(لمر، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شوي دي)، [الأعراف سورت: 54 آیت].

الله تعالی لمر او سپوږمۍ د لویو حکمتونو لپاره پیدا کړي دي چې په هغې احاطه ناشوني ده، د هغه حکمتونو له جملې نه یې ځینې د الله تعالی پدې وینا کې راغلي چې فرمایي:

{فَالِقُ الإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ}

{فَالِقُ الإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ}

(د سبا (د رڼا) چوونکی دی او شپه یې د ارام ذریعه ګرځولې ده او لمرسترګه او سپوږمۍ یې د حساب ذریعې ګرځولې دي، دا د ښه غالب، ښه پوهه ذات اندازه کول دي) [الأنعام سورت: 96 آیت]. ابن عباس رضی الله عنهما فرمایلي دي: {وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا} [الأنعام سورت: 96 آیت]، (یعني د ورځو، میاشتو او کلونو شمېر). (تفسیر الطبري (11/ 558)). همدارنګه الله تعالی د لمر او سپوږمۍ د پیدایښت د ځېنو حکمتونو په اړه فرمایلي دي:

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاء وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُواْ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللّهُ ذَلِكَ إِلاَّ بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ}

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاء وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُواْ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللّهُ ذَلِكَ إِلاَّ بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ

الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُون}. (هم هغه (الله) دی چې (تیکلی د) لمر یې تېز ځلېدونکی ګرځولی دی او (تیکلی د) سپوږمۍ یې روښانه او هغه یې منزلونه منزلونه مقرر کړه (او منزلونه یې مقرر کړل)، د دې لپاره چې تاسو د کلونو شمېره او حساب معلوم کړئ ، الله دغه (ځیزونه) نه دي پیدا کړي مګر په حقه سره، هغه آیتونه (دلیلونه) په تفصیل سره بیانوي، د هغو خلقو لپاره چې پوهېږي) [یونس سورت: 5 آیت].

او موږ باور لرو چې الله - تعالی - (لمر او سپوږمۍ) له خپلو لویو نخښو څخه ګرځولي چې د هغه په ربوبیت دلالت کوي، هغه ربوبیت چې د هغه الوهیت ورڅخه لازمیږي، الله تعالی فرمایلي:

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون}

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون} (او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې آسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي او (چا) لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور ووایي چې الله (پیدا کړي او مسخر کړي دي)، نو څرنګه دوی ګرځولی شي؟). [العنکبوت سورت: 61 آیت]، او الله پاک فرمایلي دي:

{وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لاَ تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلاَ لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُون}

{وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لاَ تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلاَ لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُون}. (او

د هغه له دليلونو څخه شپه او ورځ، لمر او سپوږمۍ دي، تاسو مه لمر ته سجده کوئ او مه سپوږمۍ ته او تاسو خاص الله ته سجده کوئ چې دغه (نخښې) يې پيدا کړې دي، که چېرې تاسو خاص د هغه عبادت کوئ). [فصلت سورت: 37 آيت].
او په صحيح کې؛ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:
«إِنَّ الشَّمْسَ وَالقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ».
«إِنَّ الشَّمْسَ وَالقَمَرَ آيَتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يُخَوِّفُ بِهَا عِبَادَهُ». «لمر او سپوږمۍ د الله تعالى له نښانو څخه دوه نښې دي، د چا د مرګ له امله پرې کسوف (لمر او سپوږمۍ نيونه) نه راځي او نه د چا د ژوند له امله، مګر الله تعالى پدې دواړو سره خپل بنده ګان ويروي». [بخاري (1048) او النسائي (1459)] .
او موږ باور لرو چې لمر او سپوږمۍ الله - رب العالمين - ته سجده کوي، لکه څنګه چې نور مخلوقات سجده کوي، الله -تعالى- فرمايلي:
{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ}
{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ إِنَّ

اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاء}. (آيا ته نه وينې چې بېشکه الله (چې دی) ده ته سجده کوي هر هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هر هغه چې په ځمکه کې دي او لمر او سپوږمۍ او ستوري او غرونه او ونې او ځاروي او ډېر له خلکو څینې او (په دوی کې) ډېر داسې دي چې په هغو باندې عذاب ثابت شوی دی او هغه څوك چې الله يې سپك کړي، نو ده ته هيڅوك عزت ورکوونکی نشته، بېشکه الله کوي هغه څه چې اراده يې وکړي) [الحج سورت: 18 آيت].

او موږ ايمان لرو چې لمر هره ورځ د عرش لاندې سجده کوي، لکه څنګه چې ريښتيني او تصديق شوي پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - پدې خبر ورکړی.

فعن أَبِي ذَرٍّ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ لَهُ حِينَ غَرَبَتِ الشَّمْسُ: «أَتَدْرِي أَيْنَ تَذْهَبُ؟»، قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهَا تَذْهَبُ حَتَّى تَسْجُدَ تَحْتَ العَرْشِ، فَتَسْتَأْذِنَ فَيُؤْذَنُ لَهَا. وَيُوشِكُ أَنْ تَسْجُدَ، فَلَا يُقْبَلَ مِنْهَا، وَتَسْتَأْذِنَ فَلَا يُؤْذَنَ لَهَا، يُقَالُ لَهَا: ارْجِعِي مِنْ حَيْثُ جِئْتِ، فَتَطْلُعُ مِنْ مَغْرِبِهَا، فَذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ } [يس: 38]».

له أبو ذر - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي؛ پيغمبر صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل کله چې لمر ډوب شو: «آيا پوهيږې چې دا چيرته ځي؟"ما وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې وفرمايل: " هغه ځي تر دې چې د عرش لاندې سجده وکړي، نو اجازه وغواړي، او اجازه ورته ورکړل شي، او نږدې ده چې - يوه ورځ - سجده وکړي، او ورڅخه قبوله

نه شي، او اجازه وغواړي، نو اجازه ورنکړل شي، - بلکه - ورته وويل شي: هغه ځای ته بيرته وګرځه چې ورڅخه راغلی يې، نو د لويديځ له لورې به راوخيژي، دا د الله -تعالی- هغه قول دی چې فرمايي: {وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ} [يس: 38]».او لمر (دی چې) په خپلې ټاکلې لارې باندې روان دی، دغه د ډېر غالب، ښه پوه ذات مُقَدر (اندازه) کول دي». (بخاري (3199)، مسلم (159)، ابوداود (4002) او ترمذي (2186، 3227). روايت کړې دی.

باب دی د ستورو د پيدايښت په اړه

او مونږ ايمان لرو چې الله -تعالی- ستوري او سيارې د لويو حکمتونو له مخې پيدا کړي دي، چې له ځينو څخه يې الله رب العزت په دې قول کې يادونه کړې.

{وَعَلامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ}

{وَعَلامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ} او علامې (يې مقرر کړې دي) او په ستورو سره دوی لار مومي. [النحل سورت: 16 آيت]، قتاده رحمه الله فرمايي: العلامات: «ستوري دي، او الله - تعالی - دا ستوري د دريو کارونو لپاره پيدا کړي دي: د آسمان لپاره يې زينت ګرځولي، او د لار موندنې لپاره يې لارښود ګرځولي، او شيطانان پرې ويشتل کيږي، نو چا چې لدې پرته د نورو موخو لپاره پرې ځان بوخت کړ نو خپل دريځ يې ورک کړ، او خپله برخه يې خطا کړه، او خپله برخه يې ورکه کړه. او په هغه څه يې ځان بوخت کړ چې نه پرې پوهيږي». (تفسير الطبري (17/ 185).)

وعن أبي موسى رضي الله عنه قَالَ: صَلَّيْنَا الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم، ثُمَّ قُلْنَا: لَوْ جَلَسْنَا حَتَّى نُصَلِّيَ مَعَهُ الْعِشَاءَ. قَالَ: فَجَلَسْنَا، فَخَرَجَ عَلَيْنَا، فَقَالَ: «مَا زِلْتُمْ هَاهُنَا؟» قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللهِ، صَلَّيْنَا مَعَكَ الْمَغْرِبَ، ثُمَّ قُلْنَا: نَجْلِسُ حَتَّى نُصَلِّيَ مَعَكَ الْعِشَاءَ، قَالَ: «أَحْسَنْتُمْ، أَوْ أَصَبْتُمْ»، قَالَ: فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، وَكَانَ كَثِيرًا مِمَّا يَرْفَعُ رَأْسَهُ إِلَى السَّمَاءِ، فَقَالَ: «النُّجُومُ أَمَنَةٌ لِلسَّمَاءِ، فَإِذَا ذَهَبَتِ النُّجُومُ أَتَى السَّمَاءَ مَا تُوعَدُ، وَأَنَا أَمَنَةٌ لِأَصْحَابِي، فَإِذَا ذَهَبْتُ أَتَى أَصْحَابِي مَا يُوعَدُونَ، وَأَصْحَابِي أَمَنَةٌ لِأُمَّتِي، فَإِذَا ذَهَبَ أَصْحَابِي أَتَى أُمَّتِي مَا يُوعَدُونَ».

او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: د ماښام لمونځ مو له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره وکړ، بيا مو وويل: که چيرته کينو تر څو ورسره ماخوستن لمونځ وکړو. وايي: نو کېناستو، - تر دې چې- پر مونږ راووت، او ويې فرمايل: آيا تر اوسه همدلته ياست؟ مونږ وويل: ای د الله رسوله، د ماښام لمونځ مو تا سره وکړ، بيا مو وويل: کينو تر څو درسره د ماخوستن لمونځ هم وکړو، ويې فرمايل: "ښه مو وکړل، يا سم کار مو وکړ" وايي: آسمان ته يې سر پورته کړ، او ډيری وخت به يې سر آسمان ته پورته کاوه، نو ويې فرمايل: "آسمان په ستورو باندې خوندی دی، نو کله چې ستوري له منځه لاړ شي، آسمان ته هغه څه راځي چې وعده يې شوې ده - چې هغه چاودېدل - دي ، او زما ملګري په ما خوندي دي، نو کله چې زه لاړم زما ملګرو ته به هغه څه راشي چې وعده يې کړی شوې ده - يعنې فتنې او جنګونه - او زما امت زما په صحابه و خوندي دی، نو کله چې زما صحابه لاړل، زما امت ته به هغه څه راشي چې وعده يې

ورسره کړی شوې ده . - يعنې فتنې، جنګونه، د باندچيانو مرتد کېدل، د زړونو مخالفتونه او داسې نور..-». (مسلم روايت کړی دی (2531)).

او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاء الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ}
{وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاء الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ} [او يقينًا يقينًا مونږ دا تر ټولو نژدې اسمان په ډېوو (ستورو) سره ښايسته کړی دی او مونږ دغه (ډېوې، يعنې ستوري) د شيطانانو د ويشتلو لپاره ذريعې جوړې کړې دي].

[الملك سورت: 5 آيت].

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: أَخْبَرَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم مِنَ الْأَنْصَارِ، أَنَّهُمْ بَيْنَمَا هُمْ جُلُوسٌ لَيْلَةً مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم رُمِيَ بِنَجْمٍ فَاسْتَنَارَ، فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «مَاذَا كُنْتُمْ تَقُولُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ، إِذَا رُمِيَ بِمِثْلِ هَذَا؟» قَالُوا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، كُنَّا نَقُولُ: وُلِدَ اللَّيْلَةَ رَجُلٌ عَظِيمٌ، وَمَاتَ رَجُلٌ عَظِيمٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «فَإِنَّهَا لَا يُرْمَى بِهَا لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، وَلَكِنْ رَبُّنَا تبارك وتعالى اسْمُهُ، إِذَا قَضَى أَمْرًا سَبَّحَ حَمَلَةُ الْعَرْشِ، ثُمَّ سَبَّحَ أَهْلُ السَّمَاءِ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، حَتَّى يَبْلُغَ التَّسْبِيحُ أَهْلَ هَذِهِ السَّمَاءِ الدُّنْيَا، ثُمَّ قَالَ: الَّذِينَ يَلُونَ حَمَلَةَ الْعَرْشِ لِحَمَلَةِ الْعَرْشِ: مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟ فَيُخْبِرُونَهُمْ مَاذَا قَالَ». قَالَ: «فَيَسْتَخْبِرُ بَعْضُ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ بَعْضًا، حَتَّى يَبْلُغَ الْخَبَرُ هَذِهِ السَّمَاءَ الدُّنْيَا، فَتَخْطَفُ الْجِنُّ السَّمْعَ، فَيَقْذِفُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ،

وَيُرْمَوْنَ بِهِ، فَمَا جَاؤُوا بِهِ عَلَى وَجْهِهِ فَهُوَ حَقٌّ، وَلَكِنَّهُمْ يَقْرِفُونَ فِيهِ، وَيَزِيدُونَ».

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی فرمايي: د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - له صحابه کرامو څخه يو انصاري صحابي خبر راکړ، چې هغوی يوه شپه د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - سره ناست وو چې يو ستوری وويشتل شو نو رڼا يې وکړه، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دوی ته وويل: "په جاهليت کې به مو څه وييل، کله به چې داسې شی وغورځول شو؟" هغوی وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، مونږ به وييل: نن شپه يو لوی انسان پيدا شو، او لوی انسان مړ شو، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: "دا د هيچا په مرګ يا ژوند کې نه غورځول کيږي، مګر زمونږ رب - تبارک وتعالى اسمه - کله چې د يو کار فيصله وکړي؛ عرش باروونکي ملايکې تسبيح ووايي، بيا هغوی ته نږدې د اسمان خلک تسبيح ووايي، تر دې چې تسبيح د دنيا د آسمان خلکو ته ورسيږي، بيا يې وويل: بيا هغه ملايکې چې عرش باروونکو ملايکو ته نږدې دي ورته ووايي چې: ستاسو رب څه وويل؟ نو په هغه څه يې خبر کړي چې ويلي يې وي». وايي: نو د آسمان خلک ځينې له ځينو نورو څخه پوښتنې وکړي، تر دې چې خبر د دنيا آسمان ته راورسيږي، نو پيريان يې په غلا سره واوري، بيا يې د خپلو بادارانو غوږونو ته ورسوي، نو پدې - ستورو - سره ويشتل کيږي، نو په کوم څه يې چې په حقيقت سره راتګ وکړ نو هغه رښتيا دي، خو هغوی ورسره دروغ ګډ کړي او زيادت پکې راولي». (مسلم روايت کړی (2229)).

او شيطانانو به په غلا سره اوريدل کول، خو کله چې زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - ولیږل شو، بيا د اوريدلو لپاره له ناستې نه منعه شول، الله رب العزت د هغوی له حال نه د خبرولو په موخه فرمايلي دي:

{وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَن يَسْتَمِعِ الآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا}

{وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَن يَسْتَمِعِ الآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا}

(او دا چې بېشکه مونږ به د اورېدلو لپاره له دې (اسمان) نه د کېناستو په ځايونو کې کېناستو، نو هغه څوك چې اوس غواړي چې واوري (نو) دی به د ځان لپاره د اور لمبه منتظره ومومي). [الجن سورت: 9 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاء الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ * وَحِفْظًا مِّن كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ * لاَ يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلإِ الأَعْلَى وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ * دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ * إِلاَّ مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ}

{إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاء الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ *

(بېشکه مونږ (ځمکې ته) زيات نژدې اسمان په زينت سره ښايسته کړی دی، چې ستوري دي.

وَحِفْظًا مِّن كُلِّ شَيْطَانٍ مَّارِدٍ *

او له هر سرکښه شيطان نه مو بنه ساتلی دی.

لاَ يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلإِ الأَعْلَى وَيُقْذَفُونَ مِن كُلِّ جَانِبٍ *

دغه (شيطانان) تر ټولو لوړ مجلس ته غوږ نشي نيولی او دوی له هره جانبه ويشتل شي.

دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِب *

د شړلو لپاره او د دوی لپاره همېشنی عذاب دی.

إِلاَّ مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ}

غير له هغه (شيطان) نه چې وتښتوي يو کرت تښتونه، نو په ده پسې شي لمبه رڼا کوونکې). [الصافات سورت: 6-10 آيتونه]. او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی فرمايي: «پيريان به آسمان ته ختل او وحې به يې اوريدله، نو کله به يې چې يوه کلمه واوريده، نهه به يې ورسره زياتې کړې، هغه يوه کلمه به حق وه، او هغه څه به چې دوی اضافه کړې وې هغه به باطل و، نو کله چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ولېږل شو - دوی- له ناستې نه منع شول، نو ابليس ته يې پدې اړه يادونه وکړه، پداسې حال کې چې لدې وړاندې په ستورو ويشتل نه کېدل، نو ابليس دوی ته وويل: خامخا دا د کوم کار له امله کيږي چې په ځمکه کې شوی دی، نو خپل عسکر يې ولېږل، - هغوی - رسول الله -صلى الله عليه وسلم- پداسې حال کې وموند چې د دوو غرونو تر منځه يې لمونځ کاوه - فکر کوم - په مکه کې، نو بيا دوی له ابليس سره مخ شول، او خبر يې کړ، هغه وويل: دا هغه پيښه ده چې په ځمکه کې شوې ده».

(ترمذي (3324)، أحمد (2482)، نسائي په کبری کې (11562)، او أبو يعلى (2502)) روايت کړی دی.

او موږ ایمان لرو چې ستوري او سیارې نه ګټه رسولای شي او نه زیان رسولای شي او نه د اسمان او ځمکې په پیښو کې اغیزه کوي او څوک چې دا عقیده لري چې دوی پخپله موثر دي هغه کفر یا شرک کړی دی.

فعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: مُطِرَ النَّاسُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ، وَمِنْهُمْ كَافِرٌ»، قَالُوا: هَذِهِ رَحْمَةُ اللهِ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذَا وَكَذَا، قَالَ: «فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: {فَلاَ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُوم} [الواقعة: 75]، حَتَّى بَلَغَ{وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُون} [الواقعة: 82]».

له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روایت دی، چې د رسول الله -صلى الله علیه وسلم- په وخت کې په خلکو باران وشو، نو رسول الله -صلى الله علیه وسلم- وفرمایل: «ځینو خلکو سهار کړو پداسې حال کې چې شکر ویستونکي وو او ځینې له دوی نه کافر وو» هغوی - شکر ویستونکو- وویل: دا د الله رحمت دی، او ځینو نورو وویل: یقینا فلانی او فلانی ستوری حق و - یعني د فلاني او فلاني ستوري په ښکاره کېدو سره پر مونږ باران وشو - وایې: نو دا آیت نازل شو:{فَلاَ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُوم} (نو زه د ستوریو د پرېوتو په ځایونو باندې قسم خورم) [الواقعه سورت: 75 آیت] تر دې چې دې ځای ته ورسیده . {وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُون} [الواقعة سورت: 82 آیت]». (او تاسو خپله برخه دا ګرځوئ چې لازمًا تاسو يې تکذيب کوئ (دروغ يې ګڼئ). (مسلم روایت کړی دی (73).

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«أَخْوَفُ مَا أَخَافُ عَلَى أُمَّتِي فِي آخِرِ زَمَانِهَا إِيمَانٌ بِالنُّجُومِ، وَتَكْذِيبٌ بِالْقَدَرِ، وَحَيْفُ السُّلْطَانِ».
"هغه څه چې زه پرې په اخره زمانه کې زيات په خپل امت ويريږم هغه په ستورو ايمان لرل، په تقدير كافريدل او -په رعيت- د پادشاه ظلم دی». (روياني (١٢٤٥) او طبرانی په الكبير (٨١١٣) کې روايت کړی دی.
او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - په ستورو کې - د زده کړې په موخه - له ليدلو څخه منع فرمايلي ده ، پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«مَنِ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ، اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ، زَادَ مَا زَادَ».
"څوک چې د نجومي علم څخه څه زده کړي، هغه د جادو يوه برخه زده کړې ده، څومره يې چې زده کړه زياتيږي همغومره يې د سحر د زده کړې کچه هم ورسره زياتيږي" (ابوداود (3905)، ابن ماجه (3726)، ابن ابي شيبه (26159)، احمد (2000) او عبد بن حميد (714) روايت کړی دی.
نو د نجومي علم زده کول روا نه دي مګر په هغه اندازه چې په وچه او لمده کې پرې لار موندل کيږي، ځکه چې د دې علم زده کړه کوډګری ته لاره هواروي.
فعن سعيد بن جبير قَالَ: «جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عَبْدِاللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ، فَقَالَ: يَا أَبَا عَبَّاسٍ، أَوْصِنِي. فَقَالَ: أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَإِيَّاكَ وَذِكْرَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم؛ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا سَبَقَ لَهُمْ

مِنَ الْفَضْلِ. وَإِيَّاكَ وَعَمَلَ النُّجُومِ إِلَّا مَا يُهْتَدَى بِهِ فِي بَرٍّ أَوْ بَحْرٍ، فَإِنَّهَا تَدْعُو إِلَى كَهَانَةٍ. وَإِيَّاكَ وَمُجَالَسَةَ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِالْقَدَرِ، وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ تُسْتَجَابَ دَعْوَتُهُ، وَأَنْ يُزَكَّى عَمَلُهُ، وَيُقْبَلَ مِنْهُ، فَلْيَصْدُقْ حَدِيثَهُ، وَلْيُؤَدِّ أَمَانَتَهُ، وَلْيُسْلِمْ صَدْرَهُ لِلْمُسْلِمِينَ».

له سعيد بن جبير څخه روايت دى وايي: عبد الله بن عباس ته يو سړى راغى، نو ويې ويېل: اى أبو عباسه! ماته وصيت وکړه، نو هغه ورته وويل: د الله په تقوى درته وصيت کوم، او د پيغمبر صلى الله عليه وسلم د صحابه کرامو پسي له خبرو کولو ځان وژغوره، ځکه ته نه پوهېږې چې هغوى ته څومره فضيلت ورکړل شوى دى، او له نجومي کړنو ځان وساته مګر هغه چې په وچه او درياب کې پرې لار موندل کيږي، ځکه هغه جادوګرى ته بلنه ورکوي. او د هغه خلکو له ناستې ځان وساته چې تقدير دروغ ګڼي، او که څوک خوښ ګڼي چې دعا يې قبوله شي، عمل يې پاکيزه شي او ورڅخه قبول شي، نو په خبرو کې دې ريښتيا ووايي، او امانت دې - خپل خاوند - ته وسپاري، او مسلمانانو ته دې خپله سينه - له کينې او بدبينۍ څخه - پاکه کړي. (ابن بطة په الابانة کې روايت کړى دى (1987).

باب دى د ملايکو د پيدايښت په باره کې

او موږ ايمان لرو چې الله تعالى ملائکې له رڼا څخه پيدا کړي دي، په صحيح کې له عائشې رضى الله عنها څخه روايت دى وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ، وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ، وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ».

"ملاېکې له رڼا څخه پيدا شوي دي، پيريان د اور له خالصو لمبو څخه پيدا شوي دي، او ادم له هغه څه څخه پيدا شوی چې ستاسو لپاره بيان شوی دی". (مسلم روايت کړی دی (2996).

او الله -جل جلاله- ملاېکې په خلقت کې - يو له بل سره - توپير لرونکې ګرځولې دي، الله تعالى فرمايي:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلاَئِكَةِ رُسُلاً أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاء إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٍ}

{الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلاَئِكَةِ رُسُلاً أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلاَثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاء إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٍ} . (ټولې ستاينې خاص د الله لپاره دي چې د آسمانونو او ځمکې پيدا کوونکی دی، ملايکو لره رسولان ګرځوونکی دی، (داسې ملايك) چې د وزرو والا دي، دوه دوه او درې درې او څلور څلور، هغه په پيدا کولو کې زياتوي چې څه وغواړي، بېشکه الله په هر شي باندې ښه قادر دی). [فاطر سورت: 1 آيت].

او رسول الله -صلى الله عليه وسلم- خبر ورکړی دی چې هغه جبرائيل -عليه السلام- وليده، او هغه لره شپږ سوه وزرونه وو. او دا چې هغه لوی مخلوق دی.

فعن أبي إسحاق الشيباني قال: سألت زرَّ بن حبيش عن قول الله تعالى: {فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى * فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى} [النجم: 9، 10] قَالَ: حَدَّثَنَا ابْنُ مَسْعُودٍ: «أَنَّهُ رَأَى جِبْرِيلَ لَهُ سِتُّ مِائَةِ جَنَاحٍ»،

له ابو اسحاق الشيباني څخه روايت دی وايي چې : ما له زر بن حبيش څخه د الله تعالی د دې قول په اړه پوښتنه وکړه چې: {فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى* فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى} [النجم سورت: 9، 10 آيتونه] نو د دوه ليندو په مسافت شو بلکې (له دې نه هم) ډېر نژدې. نو هغه (الله د جبريل په ژبه) خپل بنده ته وحي وکړه، هغه چې وحي يې وکړه. وايي ابن مسعود مونږ ته حديث بيان کړچې : «هغه - صلی الله عليه وسلم- جبريل وليد - پداسې حال کې - چې شپږ سوه وزرونه يې درلودل»، (بخاري (٣٢٣٢)، مسلم (١٧٤) او ترمذي (٣٢٧٧) روايت کړی دی. له عائشې -رضي الله عنها- څخه روايت دی فرمايي: «څوک چې دا دعوه کوي چې محمد - صلی الله عليه وسلم- خپل رب ليدلی دی، نو هغه - په الله - دروغ وويل، خو جبرائيل يې په خپل شکل کې ليدلی دی، او هغه افق (د ځمکې او اسمان) تر منځ مسافه بنده کړې وه». بخاري (٣٢٣٤)، مسلم (١٧٧) او ترمذي (٣٠٦٨) روايت کړی.

او مونږ به د پرېښتو په اړه په (کتاب الايمان بالملائکة) کې په تفصيل سره د الله په اذن خبرې وکړو، او دلته يوازې د هغوی د خلقت په اړه په وينا کولو بسنه کوو.

باب دی د پېريانو او شيطانانو د پيدايښت په اړه

او مونږ باور ايمان لرو چې الله - تعالی - د پېريانو پلار (جان) له خالص (بې لوګي) اور له شغلو څخه پيدا کړی دی، الله تعالی فرمايلي:

{وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ}

{وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ}

(او جانّ (پیری) مونږ. هغه له ده نه مخکې د بې لوګي اور څخه پیدا کړی دی). [الحجر سورت: 27 آیت]، او همدا رنګه فرمایلي یې دي:

{وَخَلَقَ الْجَانَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّار}

{وَخَلَقَ الْجَانَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّار}

(او جان (پیری) یې د اور له خالصې (بې لوګي) شغلې نه پیدا کړی دی) [الرحمن سورت: 15 آیت]، او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ، وَخُلِقَ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ، وَخُلِقَ آدَمُ علیه السلام مِمَّا وُصِفَ لَكُمْ».

پریښتې له رڼا(نور) څخه پیدا شوې دي، او جان (پیری) د اور له خالصې شغلې څخه پیدا شوی دی او ادم علیه السلام له هغه څه څخه پیدا شوی چې تاسو ته بیان شوي دي.) مسلم روایت کړی دی (2996).

او مونږ پدې ایمان لرو چې الله پاک پیریان او انسانان د خپل عبادت لپاره پیدا کړي دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون}

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون}

(او ما پیریان او انسانان نه دي پیدا کړي مګر د دې لپاره چې دوی زما عبادت وکړي) [الذاریات سورت: 56 آیت]. په پیریانو کې وعظکوونکي (ویروونکي) وي او پیغمبران پکې نه وي، الله تعالی فرمایلي:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ}

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ}. (او هغه وخت (یاد کړه) چې مونږ تا ته د پیریانو یوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو کله چې دوی ده (قرآن اوریدلو) ته حاضر شول، نو ویې ویل:چوپ شئ! نو کله چې (د قرآن تلاوت) تمام کړی شو (نو) دوی خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال کې چې وېروونکي وو). [الأحقاف سورت: 29 آیت]. ابن عباس - رضي الله عنهما - فرمایلي دي: «پیغمبران له بني آدم څخه دي، او له پیریانو څخه ویرووونکي دي». (تفسیر ابن کثیر (340/3).

او د الله تعالی دا قول: {يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي} (ای د پیریانو او انسانانو ډلې! آیا تاسو ته له هم تاسو نه رسولان نه وو راغلي چې تاسو ته به يې زما آیتونه بیانول)، نو مقصد ورڅخه: ستاسو له جملې نه دی، نه دا چې ستاسو ټولو څخه، دا لکه د الله تعالی د دې وینا په څېر دی: {وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا} (او په دغو کې يې سپوږمۍ روښانه جوړه کړه)، او د الله تعالی دا قول: {فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا} (نو دوی د هغه تکذیب وکړ (دروغجن یې وګاڼه) او هغه اوښه یې رخمي کړه (او مړه یې کړه)) سره لدې چې اوښه وژونکی له هغوی څخه یو نفر و.

مونږ باور لرو چې د پیریانو پیدایښت د آدم له پیدایښت څخه مخکې دی. د دې وجې نه الله تعالی فرمایي:

{وَالْجَآنَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُوم}

{وَالْجَآنَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُوم}

(او جانّ (پېرى) مونږ. هغه له ده نه مخكې د بې لوګي اور څخه پيدا كړى دى) [الحجر سورت: 27 آيت]، او د شيطانانو مشر ابليس دى - الله دې موږ له هغه څخه وساتي - الله هغه له اور څخه پيدا كړى لكه څرنګه چې نور پيريان او شيطانان پيدا كړي دي، الله تعالى د ابليس په اړه د خبرتيا په موخه وفرمايل:

{قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِين}

{قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِين} (وويل (شيطان): زه له هغه نه غوره يم، تا زه له اوره پيدا كړى يم او هغه دې له خټې پيدا كړى دى). [الأعراف سورت: 12 آيت]، او دا چې ابليس له پيريانو څخه و، الله تعالى فرمايلي دي:

{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُوا لآدَمَ فَسَجَدُوا إِلاَّ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ}

{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُوا لآدَمَ فَسَجَدُوا إِلاَّ إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ} (او (ياد كړه) هغه وخت چې مونږ ملايكو ته وويل: تاسو آدم ته سجده وكړئ، نو دوى سجده وكړه، غير له ابليس نه، هغه له جناتو څخه و، نو هغه د خپل رب د حكم نافرماني وكړه. [الكهف سورت: 50 آيت].

او شيطان هغه څوک دى چې - زمونږ- مور او پلار يې ګمراه كړي وو، تر دې چې له جنت څخه وويستل، كله يې چې دوى ته - په زړونو كې - وسوسه ورواچوله، او قسم يې ورته

ياد كړ چې زه تاسو ته له نصيحت كوونكو څخه يم، نو هغه دوی دواړو ته په دوكي سره تمه وركړه، نو دوی له ونې څخه خوراک وكړ، حق ذات فرمايلي دي:

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلاَ مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلاَ تَقْرَبَا هَـذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِين * فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَـذِهِ الشَّجَرَةِ إِلاَّ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِين * وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِين * فَدَلاَّهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَآنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِين * قَالاَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِين}

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلاَ مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلاَ تَقْرَبَا هَـذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِين * (او ای آدمه! ته او ستا ښځه په جنت كې اوسئ، نو تاسو خوراك كوئ له كوم ځای نه چې مو خوښه شي، او دې ونې ته مه نژدې كيږئ (،ګنې) نو له ظالمانو نه به شئ.

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَـذِهِ الشَّجَرَةِ إِلاَّ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِين* نو دوی دواړو ته شيطان وسوسه واچوله، د دې لپاره چې هغه (شيطان) دوی دواړو ته هغه څه ورښكاره كړي چې له دوی نه پټ وو، چې د دوی د شرم ځايونه دي او (ورته) ويې ويل: تاسو دواړه ستاسو رب له دې

ونې نه نه يئ منع کړي مګر له دې وجې چې تاسو دواړه به ملايك شئ، يا چې شئ به له تل پاتې کېدونکو نه.
وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ * او هغه دوى ته پوخ قسم وخوړ چې ببشکه زه ستاسو لپاره يقينًا له خير خواهی کوونکو څنې يم.
فَدَلاَّهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَآنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِين * نو هغه دوى دواړو ته په دوکې سره تمه ورکړه، نو کله چې دوى هغه ونه وڅکله، دوى ته خپل شرم ځايونه ښکاره شول او دواړه لګيا شول چې پر خپلو ځانونو يې د جنت پاڼې نښلولې او دوى ته خپل رب اواز وکړ چې آيا ما تاسو دواړه له دې ونې څخه نه وئ منع کړي او تاسو ته مې نه وو ويلي چې ببشکه شيطان ستاسو د دواړو ښکاره دښمن دى.
قَالاَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِين}. دوى وويل: اى زمونږه ربه! مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړى دى او که چېرې ته مونږ ونه بخښې او پر مونږ رحم ونه کړې (، نو) مونږ به خامخا لازمًا له تاوانيانو څخه شو). [الأعراف سورت: 19-23 آيتونه].
او موږ باور لرو چې شيطان له سجدې کولو تکبر وکړ، نو الله په هغه غضب شو، او له رحمت نه يې لرې کړ، او له تلپاتې جنت څخه يې وشاړه، او - پدې باور لرو - چې هغه د قيامت پورې له الله څخه - د ژوندي پاتې کېدلو- مهلت وغوښت؛ نو الله مهلت ورکړ، او هغه د الله په جلال قسم ياد

کړ چې د آدم ټوله اولاده به په فتنه کې واچوي مګر د الله مخلص بندګان، حق ذات د هغه له دسیسې څخه د خبرولو په موخه وفرمایل:

{إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِن طِين * فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِين * فَسَجَدَ الْمَلاَئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُون * إِلاَّ إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنْ الْكَافِرِين * قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِين * قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِين * قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيم * وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّين * قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُون * قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِين * إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُوم * قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِين * إِلاَّ عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِين}

{إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِن طِين * {کله چې ستا رب ملایکو ته وویل چې ببشکه زه له خټې نه د یو بشر پیدا کوونکی یم.

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِين* نو کله چې زه هغه برابر کړم او په هغه کې له خپل (پیدا کړي) روح نه پو کړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، چې سجده کوونکي یئ.

فَسَجَدَ الْمَلاَئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُون * نو ملایکو ټولو سجده وکړه.

إِلاَّ إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنْ الْكَافِرِين * غیر له ابلیس نه، هغه لویي وکړه او شو له کافرانو څخه.

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِين* (الله) وویل: ای ابلیسه! ته هغه کس ته له سجدې کولو نه څه شي منع کړې، چې ما پخپلو دواړو لاسونو

پيدا کړی دی؟ آيا تا لويي وکړه، يا ته (له شروع نه) د لوړو اوچتو خلقو څخني يې؟

قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِين * هغه وويل: زه له ده نه ډېر غوره يم، تا زه له اوره پيدا کړی يم او هغه دې له خټې نه پيدا کړی دی.

قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيم * (الله) وويل: نو ته له دې (جنت) نه ووځه، پس بېشکه ته رټل شوی يې.

وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَى يَوْمِ الدِّين * او بېشکه په تا باندې د بدلې تر ورځې پورې زما لعنت دی.

قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُون* هغه وويل: ای زما ربه! نو ته ما ته تر هغې ورځې پورې مهلت راکړه چې دوی (خلق) به بيا راژوندي کولی شي.

قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِين * الله وويل: پس بېشکه ته له مهلت ورکړی شويو څخه يې.

إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُوم * د معلوم وخت تر ورځې پورې.

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِين * ده وويل: نو قسم ستا پر عزت! چې خامخا ضرور به زه دوی ټول ګمراه کوم.

إِلاَّ عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِين}. مګر په دوی کې ستا هغه بنده ګان چې خالص کړی شوي دي). [ص سورت: 71-83 آيتونه]. او شيطان وويل لکه څرنګه چې الله تعالى - د هغه په اړه - خبر ورکړی:

{فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ * ثُمَّ لآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ وَلاَ تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ}

{فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ* (ابلیس) وویل: نو په سبب د هغه چې تا زه ګمراه کړم، زه به خامخا ضرور دوی ته ستا په نیغه لار کې کېنم.

ثُمَّ لآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ وَلاَ تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ}

بیا به خامخا لازمًا زه دوی ته راځم د دوی له مخې نه او د دوی له شا نه او د دوی له ښیو اړخونو نه او چپو اړخونو نه او ته به د دوی اکثره شکر ګذاره ونه مومې). [الأعراف سورت: 16، 17 آیتونه].

او پېریان - هم - په شریعتونو سره مخاطب او مکلف دي، او دوی له پیغمبرانو او ویروونکو څخه د وحیې د اوریدلو او پوهېدلو توان لري؛ لدې امله کله یې چې قرآن واورېده نو ویې ویل، لکه څرنګه چې الله تعالی له هغوی څخه خبر ورکړی:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ * قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ}

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ *. او هغه وخت (یاد کړه) چې مونږ تا ته د پېریانو یوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو کله چې دوی دې (قرآن

ته حاضر شول، نو ويې ويل:چوپ شئ! نو کله چې (د قرآن تلاوت) تمام کړی شو (نو) دوی خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال کې چې وېروونکي وو.

قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ}. دوی وويل: ای زمونږ قومه! بېشکه مونږ داسې کتاب واورېده چې له موسیٰ نه وروسته نازل کړی شوی دی، په داسې حال کې د هغو (کتابونو) تصديق کوونکی دی چې له ده نه مخکې وو، حق ته او نېغې (سمې) لارې ته ښوونه کوي). [الأحقاف سورت: 29، 30 آيتونه].

او مونږ پوهیږو چې له پیریانو یې ځینې نیکان او ځینې یې بدان دي، نو څوک چې له دوی څخه ایمان راوړي نو تګ لوری یې جنت ته دی، او څوک چې له دوی څخه کافر شي نو تګ لوری یې اور (دوزخ) ته دی، حق ذات فرمایلي دي:

{وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا}

{وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا}. (او دا چې بېشکه پر مونږ کې ځينې نېکان (او صالحه خلک) دي او پر مونږ کې له دغو نه لاندې هم شته، مونږ په مختلفو لارو روان يو). [الجن سورت: 11 آيت]، بيا الله -تعالی- وفرمايل:

{وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُوْلَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا * وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا}

{وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُوْلَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا * (او دا چې بېشکه په مونږ کې ځينې مسلمانان دي او

ځيني په مونږ کې ظالمان دي، نو هغه چا چې اسلام راوړي، نو دغو خلکو د نېغې لارې قصد (او طلب) وکړ.
وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا}. او هر چې ظالمان دي، نو دوی به د جهنم لرګي (خشاك) وي). [الجن سورت: 14، 15 آيتونه].

او الله -تعالی- د قيامت په ورځ د ملائکو لخوا د فاسقو انسانانو او پيريانو د ملامتولو او مجازات کولو په اړه په خبر ورکولو سره فرمايي:

{يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاء يَوْمِكُمْ هَـذَا}

{يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاء يَوْمِكُمْ هَـذَا}. (ای د پيريانو او انسانانو ډلې! آيا تاسو ته همدا ستاسو د جنس څخه رسولان نه وو راغلي چې تاسو ته به يې زما آيتونه بيانول او تاسو به يې د دې ورځې له ملاقات نه وېرولئ؟) [الأنعام سورت: 130 آيت]، او همدا رنګه الله - تعالی - فرمايلي:

{قَالَ ادْخُلُواْ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّن الْجِنِّ وَالإِنسِ فِي النَّارِ}

{قَالَ ادْخُلُواْ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّن الْجِنِّ وَالإِنسِ فِي النَّارِ}. [(ورته) وبه وايي: تاسو له هغو امتونو سره يو ځای اور ته داخل شئ چې له تاسو نه مخکې په پيريانو او انسانانو کې تېر شوي دي]. [الأعراف سورت: 38 آيت].

او الله -سبحانه وتعالی- دوزخ ته د دوی د ننوتلو لامل بيان کړ چې هغه د منلو په موخه د حق وينا نه اوريدل دي، الله - تعالی - فرمايلي:

{وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا

{وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالإِنسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لاَّ يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لاَّ يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لاَّ يَسْمَعُونَ بِهَا}. (او يقينًا يقينًا مونږ د جهنم لپاره ډېر زيات داسې پېريان او انسانان پيدا کړي دي چې د هغوی زړونه شته (خو) په هغو سره هغوی نه پوهېږي او د هغوی سترګې شته (خو) ليدل پرې نه کوي او د هغوی غوږونه شته (خو) اورېدل پرې نه کوي). [الأعراف سورت: 179 آيت]، دا آيت پدې دلالت کوي چې پيريان؛ زړونه، غوږونه او سترګې لري. او شيطانان آوازونه لري چې په هغې سره خلک راپاروي، حق تعالی فرمايلي دي:

{وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ}

{وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ}. (او ته په خپل اواز سره له دوی ځنې هغه څوك راپورته کړه چې ستا پرې وس رسيږي، او ته په دوی باندې خپل سواره او پياده راجمع کړه). [الإسراء سورت: 64 آيت].

او الله - تعالی- انسانانو ته نصيحت کړی تر څو يې شيطان ونه غولوي لکه څرنګه يې چې د دوی مور او پلار دوکه کړي وو، لوی څښتن - تعالی - فرمايي:

{يَا بَنِي آدَمَ لاَ يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لاَ تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاء لِلَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُون}

{يَا بَنِي آدَمَ لاَ يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَاتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لاَ تَرَوْنَهُمْ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاء لِلَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُون}. (اى د ادم اولاده! تاسو لره دې شيطان هيڅکله هم په فتنه کې وانه چوي، لکه څنګه چې يې ستاسو مور وپلار له جنت نه وويستل، چې له هغوى نه يې د هغوى لباس وښکلو، د دې لپاره چې هغوى ته خپل شرم ځايونه وښيي، بېشکه هغه او د هغه قبيله تاسو له هغه ځايه ويني چې تاسو يې نه وينئ، بېشکه مونږ شيطانان د هغو خلقو لپاره دوستان جوړ کړي دي چې ايمان نه راوړي). [الأعراف سورت: 27 آيت].

او مونږ ايمان لرو پدې چې سره لدې چې شيطان - پدې پوهيږي چې هغه د الله مخلص بندګان نشي غولولی - (خو بيا هم) هغه او د هغه لښکر هڅه کوي چې دوى دوکه کړي او عبادتونه يې پرې فاسد کړي، د عزت خاوند ذات فرمايلي:

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نِبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاء رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُون}

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نِبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاء رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُون}. (او همدارنګه مونږ د هر نبي لپاره انسي

او جني شيطانان، دښمنان ګرځولي وو، چې د دغو ځينو به ځينو نورو ته ښايسته کړې شوې خبرې د دوکه کولو (غولولو) لپاره ور اچولې او که چېرې ستا رب، غوښتلی (، نو) دوی به دا (کار) نه و کړی، نو ته دوی پرېږده او هغه هم چې دوی له خپله ځانه څه دروغ جوړوي). [الأنعام سورت: 112 آيت]. او په حديث کې راځي چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ عِفْرِيتًا مِنَ الجِنِّ تَفَلَّتَ عَلَيَّ البَارِحَةَ -أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا- لِيَقْطَعَ عَلَيَّ الصَّلَاةَ، فَأَمْكَنَنِي اللَّهُ مِنْهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْبِطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي المسْجِدِ حَتَّى تُصْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ: رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي»، قَالَ رَوْحٌ: فَرَدَّهُ خَاسِئًا،

«إِنَّ عِفْرِيتًا مِنَ الجِنِّ تَفَلَّتَ عَلَيَّ البَارِحَةَ -أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا- لِيَقْطَعَ عَلَيَّ الصَّلَاةَ، فَأَمْكَنَنِي اللَّهُ مِنْهُ، فَأَرَدْتُ أَنْ أَرْبِطَهُ إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي المسْجِدِ حَتَّى تُصْبِحُوا وَتَنْظُرُوا إِلَيْهِ كُلُّكُمْ، فَذَكَرْتُ قَوْلَ أَخِي سُلَيْمَانَ: رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي». «يو سرکښه شيطان مې تېره شپه په ناڅاپي توګه مخې ته راغی -يا دې ته ورته الفاظ يې ووېل- تر څو راباندې لمونځ پرې کړي، نو الله - تعالى - پرې توان راکړ، نو ومې غوښتل چې د جومات له ستنو څخه يې د يوې ستنې پورې وتړم، تر څو تاسو سهار کړئ او ټول ورته وګورئ، نو - دې وخت کې - مې د ورور سليمان وينا رایاده شوه - چې ويلي يې دي - رَبِّ هَبْ لِي مُلْكًا لَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ مِنْ بَعْدِي» (ای زما ربه! ته ما ما ته داسې پاچاهي راکړه چې له ما نه پس د هيچا لپاره مناسبه

نه وي)». روح بن عباده ـ فرمايي: نو خوار او ذليل يې وشاړه. (بخاري (۴۶۱) او مسلم (۵۴۱) روايت کړې دی. او له ابن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ، إِلَّا وَقَدْ وُكِّلَ بِهِ قَرِينُهُ مِنَ الْجِنِّ»، قَالُوا: وَإِيَّاكَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «وَإِيَّايَ، إِلَّا أَنَّ اللهَ أَعَانَنِي عَلَيْهِ فَأَسْلَمَ، فَلَا يَأْمُرُنِي إِلَّا بِخَيْرٍ».

«ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْهُ، وَاتْفِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا». قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، فَأَذْهَبَهُ اللهُ عَنِّي.

"په تاسو کې هېڅوک داسې نشته مګر دا چې له پيريانو پرې يو تن ملازم او ورسره تل پاتې کيدونکی مقرر شوی وي" هغوی وويل: د الله رسوله او تاسو هم؟ ويې فرمايل: «او زه هم ، مګر دا چې الله پرې زه برلاسی کړې يم، نو اسلام يې راوړی دی - لدې امله - هغه ماته پرته له خير څخه په بل څه امر نه کوي». (مسلم (2814) روايت کړی دی).

او له سبرة بن أبي فاکه - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايې چې له رسول الله - صلی الله عليه وسلم - څخه مې اوريدلي دي چې فرمايل يې:

«إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ بِأَطْرُقِهِ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ: تُسْلِمُ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ وَآبَاءِ أَبِيكَ، فَعَصَاهُ فَأَسْلَمَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهِجْرَةِ، فَقَالَ: تُهَاجِرُ وَتَدَعُ أَرْضَكَ وَسَمَاءَكَ، وَإِنَّمَا مَثَلُ الْمُهَاجِرِ كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي الطِّوَلِ، فَعَصَاهُ فَهَاجَرَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ، فَقَالَ: تُجَاهِدُ، فَهُوَ جَهْدُ النَّفْسِ وَالْمَالِ، فَتُقَاتِلُ فَتُقْتَلُ، فَتُنْكَحُ الْمَرْأَةُ، وَيُقْسَمُ الْمَالُ، فَعَصَاهُ فَجَاهَدَ»، فَقَالَ

رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز وجل أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ قُتِلَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز وجل أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَإِنْ غَرِقَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ وَقَصَتْهُ دَابَّتُهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ».

«إِنَّ الشَّيْطَانَ قَعَدَ لِابْنِ آدَمَ بِأَطْرُقِهِ، فَقَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ: تُسْلِمُ وَتَذَرُ دِينَكَ وَدِينَ آبَائِكَ وَآبَاءِ أَبِيكَ، فَعَصَاهُ فَأَسْلَمَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْهِجْرَةِ، فَقَالَ: تُهَاجِرُ وَتَدَعُ أَرْضَكَ وَسَمَاءَكَ، وَإِنَّمَا مَثَلُ الْمُهَاجِرِ كَمَثَلِ الْفَرَسِ فِي الطِّوَلِ، فَعَصَاهُ فَهَاجَرَ، ثُمَّ قَعَدَ لَهُ بِطَرِيقِ الْجِهَادِ، فَقَالَ: تُجَاهِدُ، فَهُوَ جَهْدُ النَّفْسِ وَالْمَالِ، فَتُقَاتِلُ فَتُقْتَلُ، فَتُنْكَحُ الْمَرْأَةُ، وَيُقْسَمُ الْمَالُ، فَعَصَاهُ فَجَاهَدَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز وجل أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَمَنْ قُتِلَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ عز وجل أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، وَإِنْ غَرِقَ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ، أَوْ وَقَصَتْهُ دَابَّتُهُ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ».

«یقینا شیطان د آدم اولادې ته - د هغه د ګمراه کولو لپاره- د لارو په سر ناست دی، نو د اسلام په لار ورته کېناسته او ورته یې وویل: آیا ته اسلام راوړې او خپل دین او د خپل پلار او د پلار د پلرونو دین پرېږدې، نو هغه یې خبره ونه منله او اسلام یې راوړ، بیا ورته د هجرت په لار کېناست، نو ویې ویل: آیا هجرت کوې او خپله ځمکه او آسمان دې پرېږدې، یقینا د مهاجر مثال خو لکه د آس د پړي دی، نو هغه یې خبره ونه منله او هجرت یې وکړ، بیا ورته د جهاد د لارې - په سر - کېناست نو ویې ویل: جهاد کوې؛ جهاد خو د نفس او مال - په ورکولو سره کیږي، نو جنګ به کوې او وژل کیږې به، نو مېرمنه به بل چاته په نکاح شي، مال به وویشل شي، نو هغه

يې خبره ونه منله او جهاد يې وكړ» نور رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «نو چا چې دا كار وكړ نو په الله عزوجل باندې حق دى چې جنت ته يې ننباسي، او يا يې خپل ځاروي وغورځاوه - او مړ شو - نو په الله حق دى چې جنت ته يې ننباسي». (نسائي په (٣١٣٤) شمېره روايت كړى، او په الكبرى كي (٤٣٢٧)، ابن ابي شيبه (١٩٦٧٥)، احمد (١٥٩٥٨) او ابن حبان (٤٥٩٣) روايت كړى دى.

نو كله چې - شيطان - خبيث پر انبياوو - عليهم السلام - له ولكې اچولو نه مايوسه كيږي نو له هغوى پرته په نورو خو په طريقه اولى نه - مايوسه - كيږي، له أبو العلا څخه روايت دى چې عثمان بن أبى العاص - رضي الله عنه - نبي كريم - صلى الله عليه وسلم - ته راغى او ويې ويل: اى د الله رسوله! شيطان زما او زما د لمانځه او قراءت تر منځه - مزاحمت كوونكى - واقع شو چې پر ما يې قراءت ګډوډاوه، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل:

«ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْهُ، وَاتْفِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا». قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، فَأَذْهَبَهُ اللهُ عَنِّي.
«ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْهُ، وَاتْفِلْ عَلَى يَسَارِكَ ثَلَاثًا». قَالَ: فَفَعَلْتُ ذَلِكَ، فَأَذْهَبَهُ اللهُ عَنِّي.

«دا هغه شيطان دى چې خِنْزَب ورته ويل كيږي، نو كله چې پرې پوه شوې، نو په الله ورځخه پناه وغواړه، او چپ لاس ته دې درې ځلې لاړې تو كړه ». وايي: داسې مې وكړل نو الله راځخه لرې كړ. (مسلم په (2203) شمېره تخريج كړى دى).

په صحيح البخاري کې راغلي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

«إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنِ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ».

«إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنِ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ». "شيطان په بني آدم کې لکه د وينې د جريان په څېر ځغلي ." (بخاري په (2038، 7171) شمېره روايت کړی دی). او ابن بطة - رحمه الله- په خپل کتاب "الابانه" کې په همدې مفهوم سره يو باب ايښودلی دی او وايي: «باب الإيمان بأن الشيطان مخلوق مُسَلَّط على بني آدم يجري منهم مجرى الدم إلا من عصمه الله منه، ومن أنكر ذلك فهو من الفرق الهالكة». يعني باب دی په باره د ايمان درلودلو پدې چې شيطان هغه مخلوق دی چې پر بنی آدم مسلط دی، او لکه د وينې په څېر په کې ځغلي، مګر هغه څوک چې الله ترې ساتلي وي، او څوک چې لدې نه انکار کوي نو هغه له برباد شوو ډلو څخه دی ». (الابانة الکبرى، د ابن بطة ۴/۶۱).

او مونږ پوهيږو چې په بني آدم له ملايکو څخه راپيښېدونکي راځي او له شيطانانو پرې راتلونکي هم راځي، نو پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - مونږ ته راښودلي چې څرنګه له راپيښېدونکي شيطان څخه ځان وژغورو؛ له عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دي وايي: چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ، وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً، فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ المَلَكِ فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ

الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَرَأَ: {الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ} الآيَةَ [البقرة: 268]».

«إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ، وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً، فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ المَلَكِ فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ». «يقينا شيطان بني آدم ته قصد لري (يو څه وربه زړه كوي)، او ملاېكې هم قصد لري (يو څه ور په زړه كوي)، بني آدم ته د شيطان قصد هغه ته په شر سره وعده وركول او حق دروغ ګڼل دي، او بني آدم ته د پرېښتې قصد؛ په خير سره وعده وركول او حق رېښتيا ګڼل دي، نو چا چې دا -وروستى- ومونده نو پوه دې شي چې دا د الله له لورې دی، نو د الله ستاينه دې وكړي، او چا چې بل څه ومونډل، نو په الله سره دې له رټلی شوي شيطان څخه پناه وغواړي بيا يې - دا آيت - ولوست (الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ) الآيَةَ [البقرة سورت: 268 آيت]». (شيطان تاسو له غريبۍ څخه وېروي او تاسو ته د بې حيايۍ حكم كوي. (ترمذي په (٢٩٨٨) شمېره روايت كړی دی، ابن مبارک په الزهد (١٤٣٥)، احمد په الزهد (٨٥٤) او ابو داود په الزهد (١٦٤) كې روايت كړی دی.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى - خپل وفادار بندګان د شيطانانو له دسيسو څخه ساتي تر څو چې دوی - د الله تعالى - څخه بخښنه غواړي. په "المسند" كې راغلي:

«إِنَّ الشَّيْطَانَ قَالَ: وَعِزَّتِكَ يَا رَبِّ، لَا أَبْرَحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ، قَالَ الرَّبُّ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي».

«إِنَّ الشَّيْطَانَ قَالَ: وَعِزَّتِكَ يَا رَبِّ، لَا أَبْرَحُ أُغْوِي عِبَادَكَ مَا دَامَتْ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ، قَالَ الرَّبُّ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أَزَالُ أَغْفِرُ لَهُمْ مَا اسْتَغْفَرُونِي».

«يقينا شيطان ويلي: ستا په عزت مې دې قسم وي ای ربه، تر هغه به ستا بنده ګان بې لارې کوم تر څو يې چې ساګاني په جسدونو کې وي، متعال رب وفرمايل: زما دې په خپل عزت او جلال قسم وي تر هغه به ورته بخښنه کوم، تر څو چې دوی راڅخه بخښنه غواړي». (أحمد (11237)، او عبد بن حميد (932)، او أبو يعلى (1273، 1399)، او الطبراني په الأوسط (8788)، او په الدعاء (1779).) کې روايت کړی دی).

او مونږ پوهيږو چې شيطان د انسان په شکل يا د هغه څه په شکل چې الله ورته په هغه د ځان بدلولو اجازه ورکړې وي ځان بدلوی. په «صحيح البخاري» کې له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: زه رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د رمضان د زکات په ساتلو وګمارلم، نو يو څوک راته راغی او له خوړو يې په راخيستلو پيل وکړ، نو ومې نيوه، ورته مې وويل: خامخا به دې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته سپارم- حديث يې ذکر کړ - نو ويې وييل: کله چې خپل خوب ځای ته لاړې نو آيت الكرسي ولوله، د الله لخوا نه به

دربانديې ساتونكى - مقرر - وي، او شيطان به درته تر سهاره نه نيږدې كيږي، نو پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل:
«صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، ذَاكَ شَيْطَانٌ». (
«صَدَقَكَ وَهُوَ كَذُوبٌ، ذَاكَ شَيْطَانٌ». «رښتيا يې درته ويلي او هغه دروغجن دى، هغه شيطان و». بخارى له خپل شيخ عثمان بن الهيثم څخه په دوو ځايونو كې معلق راوړى دى (3275، 5010).
او د جاهليت د زماني خلكو به - د هغوى د زياتې ناپوهى له امله - د پيريانو په مشرانو پناه غوښتله، نو پدې سره به د هغوى ويره او رعب نور هم زيات شو، الله تعالى د هغوى له حال څخه د خبرولو په موخه وفرمايل:
{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}
{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}. (او ببشكه شان دا دى چې په انسانانو كې ډېر داسې سړي وو چې په پيريانو كې په ځينو سړيو پورې به يې پناه نيوله، نو دغو خلقو دغو (پيريانو) ته سركشي ورزياته كړه) [الجن سورت: 6 آيت].
او مونږ ايمان لرو چې د بتانو عبادت كوونكي يوازې د پيريانو عبادت كوي، الله تعالى د دوى د عقيدې له حقيقت څخه په خبر وركولو سره فرمايي:
{وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلاَئِكَةِ أَهَؤُلاَء إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُون * قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُون}

{وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَؤُلَاء إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُون * (او (یاده کړئ) هغه ورځ چې هغه (الله) به دوی ټول راجمع کړي، بیا به ملایکو ته ووايي: آیا دغو کسانو به خاص ستاسو عبادت کاوه؟.

قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُون}. (هغوی (ملایك) به ووايي: تا لره پاکي ده، ته له دوی نه غیر زمونږ مولی (او کارساز) یې بلکې دوی به د پیریانو عبادت کاوه، د دوی اکثره پر هغوی ایمان راوړونکي وو) [سبأ سورت: 40، 41 آیتونه].

او مونږ پوهیږو چې شیطان انسان لره په کفر سره دوکه کوي، بیا ترې په دنیا کې لاس اخلي، لکه څرنګه چې الله - تعالی- له هغه څخه خبر ورکوي:

{كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلإِنسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِين} [الحشر: 16]،

{كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلإِنسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِين}. [(د منافقانو مثال د وعدې په مخالفت کې) د شیطان په شان دی کله چې هغه انسان ته ووايي چې کافر شه، نو کله چې هغه (انسان) کافر شي، دی (ورته) وايي: بېشکه زه له تا نه بېزاره (او جدا) یم، بېشکه زه له الله رب العالمین نه وېرېږم].

[الحشر سورت: 16آیت]، او لکه څرنګه چې هغه په کفر سره دوکه کوي، په جادو سره یې هم دوکه کوي ، او هغه ته یې ورزده کوي، حق ذات له هغه څخه د خبرولو په موخه فرمایلي دي:

{وَلَـكِنَّ الشَّيْاطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ}

{وَلَـكِنَّ الشَّيْاطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ}. [او لېکن شیطانان کافر شوي وو، خلکو ته به یې جادو (سحر) ښودهٔ]. [البقرة سورت: 102 آیت].

او مونږ پوهیږو چې شیطان به په آخرت کې خپل دوستان پرېږدي، او پدې یې ملامتوي چې د هغه پیروي یې کړې ده، حق ذات خبر ورکوي چې شیطان به په دوزخ کې د دوی په منځ کې تقریر کوونکی ودرېږي:

{وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الأَمْرُ إِنَّ اللّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ إِلاَّ أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلاَ تَلُومُونِي وَلُومُواْ أَنفُسَكُم مَّا أَنَاْ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الأَمْرُ إِنَّ اللّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ إِلاَّ أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ لِي فَلاَ تَلُومُونِي وَلُومُواْ أَنفُسَكُم مَّا أَنَاْ بِمُصْرِخِكُمْ وَمَا أَنتُمْ بِمُصْرِخِيَّ إِنِّي كَفَرْتُ بِمَآ أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ إِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}. [او کله چې د خبرې فیصله وشي، شیطان به ووایي: بېشکه الله له تاسو سره وعده کړې وه حقه وعده او ما له تاسو سره وعده کړې وه، نو ما له تاسو سره خلاف وکړ، او زما لپاره پر تاسو باندې هېڅ غلبه نه وه غیر له دې نه چې ما تاسو راوبللئ، نو تاسو زما بلنه قبوله کړه (اوس) نو تاسو ما مه ملامتوئ او (بلکې) خپل ځانونه ملامته کړئ، نه زه ستاسو فریادرس یم او نه تاسو زما فریادرسان یئ، بېشکه زه

انکار کوم په هغه څه چې تاسو زه (له الله سره) شریك کړی وم له دې نه مخکې، بېشکه دا ظالمان چې دي د هغوی لپاره ډېر دردوونکی عذاب دی). [إبراهیم سورت: 22 آیت].

باب دی د انسان د پیدایښت په اړه

او موږ باور لرو چې الله -تعالی- خپلو ملاېکو ته خبر ورکړی دی چې هغه به په ځمکه کې یو خلیفه ګرځوي تر څو یې په عبادت سره آباده کړي، الله -تعالی- فرمایلي:

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُواْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاء وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لاَ تَعْلَمُون}

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُواْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاء وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لاَ تَعْلَمُون}. (او کله چې ستا رب ملایکو ته وویل: بې شکه زه په ځمکه کې یو خلیفه پیدا کوونکی یم، هغوی وویل: آیا ته په هغې کې داسې څوك پیدا کوې چې په هغې کې به ورانی کوي او وینې به تُویَوي؟ حال دا چې مونږ ستا له ستایلو سره تسبیح وایو او ستا پاکوالی بیانوو، (الله) وویل: یقینًا زه پوهېږم پر هغه څه چې تاسو پرې نه پوهېږئ). [البقرة سورت: 30 آیت]، او حق ذات روښانه کړې ده چې هغه ادم -علیه السلام- له خاورې څخه پیدا کړی دی.

{إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِندَ اللهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثِمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُون}،

{إِنَّ مَثَلَ عِيسَى عِندَ اللهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ ثِمَّ قَالَ لَهُ كُن فَيَكُون}، [ببشكه د عيسىٰ مثال د الله په نيز د آدم د مثال په شان دی، الله هغه له خاورې پيدا كړ، بيا يې هغه ته وويل: (پيدا) شه، پس (پيدا) شو]. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ اللَّهَ عز وجل خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ، فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ. جَاءَ مِنْهُمُ الْأَبْيَضُ وَالْأَحْمَرُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ، وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ، وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ، وَبَيْنَ ذَلِكَ».

«إِنَّ اللَّهَ عز وجل خَلَقَ آدَمَ مِنْ قَبْضَةٍ قَبَضَهَا مِنْ جَمِيعِ الْأَرْضِ، فَجَاءَ بَنُو آدَمَ عَلَى قَدْرِ الْأَرْضِ. جَاءَ مِنْهُمُ الْأَبْيَضُ وَالْأَحْمَرُ وَالْأَسْوَدُ وَبَيْنَ ذَلِكَ، وَالْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ، وَالسَّهْلُ وَالْحَزْنُ، وَبَيْنَ ذَلِكَ».

«الله پاک آدم -عليه السلام- له يو موټي (خاورې) څخه پيدا كړ چې له ټولې ځمكې څخه يې اخيستې وه، نو د آدم اولاده د ځمكې په څېر راغله. له دوى څخه سپين، سور، تور، او د دې تر منځه راغلل، پليت او پاک، آسان (خوشحال) او غمګين او د دوى ترمنځه». [ابو داود (۴۶۹۳)، ترمذي (۲۹۵۵)، عبدالرزاق په تفسير كې (۴۱)، احمد (۱۹۵۸۲) او البزار (۳۰۲۵، ۳۰۲۶) روايت كړى دى. او دا خاوره الله -جل جلاله- ختّه وګرځوله، بيا يې په پړاوونو كې پيدا كړ، حق ذات فرمايلي دي:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُون * وَالْجَآنَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُوم * وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي

خَالِقٌ بَشَرًا مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُون * فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِين * فَسَجَدَ الْمَلآئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُون}

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُون * (او يقينًا يقينًا مونږه انسان پيدا کړی دی له کړنګېدونکي وچې ختې نه، چې له تورې سخا کړی شوې ختې څخه وه.

وَالْجَآنَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُوم * او جانّ (پلار د پېريانو) مونږ هغه له ده نه مخکې د بې لوګي اور څخه پيدا کړی دی.

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُون * او کله چې ستا رب وويل: بېشکه زه د يو بشر پيدا کوونکی يم د کړنګېدونکي وچې ختې نه چې له تورې سخا کړی شوې ختې څخه ده.

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِين * نو کله چې زه هغه برابر کړم او په هغه کې له خپلروح پُو کړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، سجده کوونکي.

فَسَجَدَ الْمَلآئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُون}. نو ملايکو ټولو عامو سجده وکړه). [الحجر سورت: 26-30 آيتونه]، او الله تعالى فرمايلي:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن سُلاَلَةٍ مِّن طِين}

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن سُلاَلَةٍ مِّن طِين}. (او يقينًا مونږ انسان د ختې له خُلاصې نه پيدا کړی دی). [المؤمنون سورت: 12 آيت]. او الله تعالى فرمايي:

{فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَم مَّنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّن طِينٍ لَّازِب}

{فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَم مَّنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّن طِينٍ لَّازِب}. (نو ته له دوی نه پوښتنه وکړه چې آیا دوی د تخلیق په لحاظ ډېر سخت دي، یا هغه چې مونږ پیدا کړي دي؟، بېشکه مونږ دوی له سرېښناکې خټې نه پیدا کړي دي). [الصافات سورت: 11 آیت].

او امام احمد -رحمه الله- د هغه آیتونو له راوړلو وروسته چې د آدم -علیه السلام- د پیدایښت یادونه پکې شوې ده فرمایلي دي: مونږ وایو: دا د آدم د پیدایښت پیل دی، د پیدایښت لومړی پیل الله - تعالی - له خاورې وکړ، بیا له خټې څخه، سرې، تورې او سپینې، له پاکې خټې او خوسا خټې، بیا هغه خاوره لنده شوه نو خټه ترې جوړه شوه، دا د الله تعالی هغه قول دی - چې فرمايي - {مِّن طِين} یعني له خټې څخه، کله چې خټه یو له بل سره ونښته، بیا ترې سریخناکه خټه جوړه شوه - یو له بل سره نښتې - بیا یې وفرمایل: {مِن سُلاَلَةٍ مِّن طِين} یعني د خټې له خلاصې) فرمایي: لکه د خټې په شان، بیا چې واغږل شوه نو لکه د خټې په څېر چې د ګوتو په منځ کې راوبهیږي، بیا له سخا کړی شوې خټې څخه، نو کله چې وچه شوه کړنګېدلي شوه لکه کردونې، فرمایي: بیا یې لکه د کردونې په څېر کړنګاری کاوه، فرمایي: داسې غږ یې درلوده لکه د کردونې (پخې شوې خټې په څېر) دا د آدم د پیدایښت بیان دی، او د الله تعالی دا قول {مِن سُلاَلَةٍ مِّن مَّاء مَّهِين} یعني: د ضعیفو حقیرو اوبو له خلاصې نه [السجدة: 8] دا د هغه د

اولادې د پيدايښت پيل دی {سُلاَلَةٍ} يعنې له نطفې څخه کله چې له سړي څخه راښکته شي، دا هغه څه دي چې فرمايلي يې دي: {مِّن مَّاء} يعنې له نطفې څخه، {مَّهِين} کمزورې». (الرد على الجهمية والزنادقة (: 179-180 مخونه) چاپ/ دغش العجمي.)

او مونږ ايمان لرو چې الله -تعالى- ادم -عليه السلام- په خپل عزتمند لاس پيدا کړی او خپلې پرښتې يې ورته په سجده کړې، الله تعالى فرمايلي:

{فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِين * فَسَجَدَ الْمَلاَئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُون}

{فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِين* (نو کله چې زه هغه برابر کړم او په هغه کې له خپله روح پُو کړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، سجده کوونکي.

فَسَجَدَ الْمَلاَئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُون}. نو ملايکو ټولو عامو سجده وکړه). [الحجر سورت: 29، 30 آيتونه]، او پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«يَجْتَمِعُ المؤمِنُونَ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُونَ: لَوِ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ أَبُو النَّاسِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ، وَأَسْجَدَ لَكَ مَلاَئِكَتَهُ».

«يَجْتَمِعُ المؤمِنُونَ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُونَ: لَوِ اسْتَشْفَعْنَا إِلَى رَبِّنَا، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ أَبُو النَّاسِ، خَلَقَكَ اللَّهُ بِيَدِهِ، وَأَسْجَدَ لَكَ مَلاَئِكَتَهُ».

«مؤمنان به د قيامت په ورځ راټول شي، نو وبه وايي: که مو له خپل رب څخه شفاعت غوښتی و، نو آدم ته به راشي، ورته

به ووايي: ته د انسانانو پلار يې، الله په خپل لاس پيدا کړی يې، او خپلې پرښتې يې درته په سجده کړې دي». بخاري (۴۴۷۶)، مسلم (۱۹۳) او ابن ماجه (۴۳۱۲) روايت کړی دی.

او موږ ايمان لرو چې الله - تعالی - آدم -عليه السلام- په خپل شکل پيدا کړی دی، ابو هريره -رضي الله عنه- له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه رايت کوي فرمايي:

«خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ، طُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا»،
«خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ، طُولُهُ سِتُّونَ ذِرَاعًا»،
"الله - تعالی - آدم - عليه السلام - په خپل شکل پيدا کړی، اوږدوالی يې شپيته ګزه دی"، بخاري (6227) او مسلم (2841) روايت کړی دی. او له هغه څخه روايت دی چې نبي کريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِذَا قَاتَلَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيَجْتَنِبِ الْوَجْهَ؛ فَإِنَّ اللهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ»،
«إِذَا قَاتَلَ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيَجْتَنِبِ الْوَجْهَ؛ فَإِنَّ اللهَ خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ»، «کله چې په تاسو کې څوک له خپل ورور سره جنګ کوي، نو له مخ څخه دې ډډه وکړي. بيشکه چې الله - تعالی - آدم - عليه السلام - په خپل شکل پيدا کړی دی»، (بخاري (2559) او مسلم (2612) روايت کړی او دا الفاظ د هغه دي. أبو هريرة -رضي الله عنه- له نبي کريم -صلى الله عليه وسلم- څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي:

«إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَجَنَّبِ الْوَجْهَ، وَلَا يَقُلْ: قَبَّحَ اللَّهُ وَجْهَكَ وَوَجْهَ مَنْ أَشْبَهَ وَجْهَكَ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ».

«إِذَا ضَرَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَتَجَنَّبِ الْوَجْهَ، وَلَا يَقُلْ: قَبَّحَ اللَّهُ وَجْهَكَ وَوَجْهَ مَنْ أَشْبَهَ وَجْهَكَ، فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى خَلَقَ آدَمَ عَلَى صُورَتِهِ».
«کله چې يو ستاسو څخه وهل کوي نو له مخ څخه دې ځان وساتي، او نه دې وايي چې: الله دې مخ بدرنګ کړه، او د هغه چا مخ چې مخ يې ستا په څېر وي، يقينا الله - تعالى - آدم په خپل شکل سره پيدا کړی دی». (عبدالرزاق (17952)، حميدي (1153)، احمد (7420)، بخاري (173)، په الادب المفرد کې (173) او ابن ابي عاصم په سنن (531) کې روايت کړی دی).
او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى- د آدم لپاره له هغه نه جوړه پيدا کړه تر څو يې ترځنګه ارام او سکون حاصل کړي، او هغه حوا بي بي ده، حق ذات فرمايلي دي:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا}

{هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا}

(دی همغه ذات دی چې تاسو يې له يو ځان نه پيدا کړي يئ او له هغه نه يې د هغه جوړه پيدا کړه، د دې لپاره چې د هغې ترځنګ ارام او سکون حاصل کړي). [الأعراف سورت: 189 آيت]. او الله تعالى فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء}. (ای خلکو! له

خپل رب نه وویرېږئ هغه چې تاسو يې له يو نفس نه پيدا کړي يئ او له هغه نه يې د هغه جوړه پيدا کړې ده، او له دغو دواړو نه يې (په ځمکه کې) ډېر سړي او ښځې خواره کړل) [النساء آيت: 1 آيت].

او موږ باور لرو چې الله -تعالی-آدم او حوا پيدا کړل او په جنت کې يې ځای په ځای کړل، الله - تعالی - فرمايلي:

{وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلاَ مِنْهَا رَغَداً حَيْثُ شِئْتُمَا}

{وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلاَ مِنْهَا رَغَداً حَيْثُ شِئْتُمَا}. (او مونږ وويل: ای ادمه! اوسېږه ته او ستا ښځه په جنت کې، او دواړه له هغه (د جنت له مېوو) نه پرېمانه (په مزې سره) خوراك کوئ کوم ځای چې مو خوښه وي). [البقرة سورت: 35 آيت]، او - الله تعالی - دوی له ونې څخه د خوراک کولو نه منع کړل، نو شیطان دوی سره د کینې له مخې دوی ته وسوسه ورواچوله، دوی له هغې - ونې - څخه خوراک وکړ، نو الله - تعالی - دوی له جنت څخه راوویستل او ځمکې ته يې راښکته کړل، الله -تعالی- له دې - پېښې - څخه د خبرولو په موخه فرمايلي:

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلاَ مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلاَ تَقْرَبَا هَـذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِين * فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَـذِهِ الشَّجَرَةِ إِلاَّ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِين * وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِين * فَدَلاَّهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ

عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَآنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِين * قَالاَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِين * قَالَ اهْبِطُواْ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِين * قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُون}

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلاَ مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلاَ تَقْرَبَا هَـذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِين* (او اى ادمه! ته او ستا ښځه په جنت كې اوسئ، نو تاسو خوراك كوئ له كوم ځاى نه چې مو خوښه شي، او دې ونې ته مه نږدې كيږئ (،كنې) نو له ظالمانو نه به شئ.

فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَاتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَـذِهِ الشَّجَرَةِ إِلاَّ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِين* نو دوى دواړو ته شيطان وسوسه واچوله، د دې لپاره چې هغه (شيطان) دوى دواړو ته هغه څه ورښكاره كړي چې له دوى نه پټ وو، چې د دوى د شرم ځايونه دي او (ورته) يې وويل: تاسو دواړه ستاسو رب له دې ونې نه نه يئ منع كړي مګر له دې وجې نه چې تاسو دواړه به ملايك شئ، يا چې شئ به له تل پاتي كېدونكو نه.

وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِين* او هغه دوى ته پوخ قسم وخوړ چې بېشكه زه تاسو لپاره يقينًا له خير خواهي كوونكو ځنې يم.

فَدَلاَّهُمَا بِغُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَآنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ*

نو هغه دوی دواړو ته په دوکې سره تمه ورکړه، نو کله چې دوی هغه ونه وڅکله، دوی ته خپل شرم ځایونه ښکاره شول او دواړه لګیا شول چې پر خپلو ځانونو یې د جنت پاڼې نښلولې او دوی ته خپل رب اواز وکړ چې آیا ما تاسو دواړه له دې ونې نه نه وئ منع کړي او تاسو ته مې نه وو ویلي چې بېشکه شیطان ستاسو د دواړو ښکاره دښمن دی؟

قَالاَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ* دوی وویل: ای زمونږه ربه! مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی او که چېرې ته مونږ ونه بخښې او پر مونږ رحم ونه کړې (، نو) مونږ به خامخا لازمًا له تاوانیانو څخه شو.

قَالَ اهْبِطُواْ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ* وویل (الله): تاسو کوز شئ، ستاسو ځینې به د ځینو نورو لپاره دښمنان وي او ستاسو لپاره په ځمکه کې استوګنه ده او تر یو وخته پورې فایده اخیستل دي.

قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ} (الله) وویل: په همدې (ځمکه) کې به تاسو ژوندون کوئ او په همدې کې به تاسو مرئ او له همدې نه به تاسو راوښکل کیږئ).
[الأعراف سورت: 19-25 آیتونه].

او مونږ دا عقیده لرو چې الله تعالی آدم علیه السلام په ځمکه خلیفه ګرځولی دی، الله تعالی فرمایلي:

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُواْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاء وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لاَ تَعْلَمُون}

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُواْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاء وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لاَ تَعْلَمُون}. (او کله چې ستا رب ملایکو ته وویل: بې شکه زه په ځمکه کې یو خلیفه پیدا کوونکی یم، هغوی وویل: آیا ته په هغې کې داسې څوك پیدا کوې چې په هغې کې به ورانی کوي او وینې به تُویَوي؟ حال دا چې مونږ ستا له ستایلو سره تسبیح وایو او ستا پاکوالی بیانوو، (الله) وویل: یقینًا زه پوهیږم پر هغه څه چې تاسو پرې نه پوهیږئ). [البقرة سورت: 30 آیت].

هغه یې و ازمایه، نوپرې یې خوده او بیا یې نافرماني وکړه، بیا یې رب غوره کړ او هدایت یې ورته وکړ، متعال حق ذات فرمایلي دي:

{وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا}

{وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا}. (او یقینًا په تحقیق سره مونږ ادم ته له دې نه مخکې حکم کړی و، نو هغه پریښوده او نه مونده مونږ د هغه دپاره صبر). [طه سورت : 115آیت]، بیا آدم له خپل رب څخه څو کلمې زده کړې چې د هغه لپاره د الله د بخښنې او توبې لامل وګرځېدې، الله رب العزت فرمایلي:

{فَتَلَقَّى آدَمُ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيم *
قُلْنَا اهْبِطُواْ مِنْهَا جَمِيعاً فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ
فَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُون}

{فَتَلَقَّى آدَمُ مِن رَّبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيم*

(نو ادم له خپل رب نه څو کلمې زده کړې، نو د هغه توبه يې قبوله کړه، بېشکه هم هغه ښه توبه قبلوونکی، بې حده رحم کوونکی دی.

قُلْنَا اهْبِطُواْ مِنْهَا جَمِيعاً فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَايَ فَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُون}. مونږ وويل: تاسو ټول له دې (جنت) نه کوز شئ، نو که زما له طرف نه تاسو ته کوم هدايت راغی، نو چا چې زما د هدايت پيروي وکړه، نو پر هغوی باندې نه هېڅ وېره شته او نه به هغوی غمژن کيږي).

[البقرة سورت: 37، 38 آيتونه].

او موږ باور لرو چې الله دا ټول د آدم له پيدا کولو څلويښت کاله مخکې ليکلي و. په صحيح حديث کې له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَهُ اللَّهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً؟ فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى» ثَلَاثًا.

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ،

وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَهُ اللَّهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً؟ فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى» ثَلَاثًا.

«موسى او آدم يو له بل سره دعوا وکړه، نو موسى ورته وويل: اى آدمه! ته زمونږ پلار يې، مونږ دې نا اميده کړو او له جنت څخه دې راوويستلو، آدم ورته وويل: اى موسى، ته الله په خپل کلام سره غوره کړى يې، او تورات يې درته په خپل لاس ليکلى، آيا ته ما په يوه داسې چاره کې ملامتوې چې زما له زيږيدو څخه څلوېښت کاله وړاندې الله پر ما مقدر کړې وه؟ نو په دليل کې آدم پر موسى غالب شو، په دليل کې آدم پر موسى غالب شو» درې ځلې. (بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روايت کړى دى.

او موږ ايمان لرو چې د آدم - عليه السلام - د اولادې د پيدايښت پيل داسې دى لکه څنګه چې الله - تعالى - ورڅخه پدې وينا کې خبر ورکړى دى:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّى وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّى وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ

الْعُمُرِ لِكَيْلاَ يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا}. (اى خلكو! كه تاسو د بيا راژوندي كېدو په باره كې په شك كې ياست، نو يقينًا مونږ تاسو له خاورې نه پيدا كړې ياست، (ستاسو نيكه ادم) بيا (مو د هغه اولاده پيدا كړه) له يو ځاځكي (مني) نه، بيا له پرنډ شوې وينې نه، بيا له يوې غوښې بوټۍ نه چې تام الخلقت او ناقص الخلقت وي، د دې لپاره چې مونږ تاسو ته (خپل حكمت او قدرت) بيان كړو او مونږ په رحمونو كې ثابت پرېږدو هغه چې مونږ يې اراده وكړو تر معلومې نېټې پورې، بيا مونږ تاسو راوباسو (د ميندو له خېټو نه) په داسې حال كې چې واړه بچي يئ، بيا (مونږ تاسو پالو) د دې لپاره چې تاسو خپل قوت او كمال ته ورسيږئ او په تاسو كې ځينې هغه دي چې مړه كيږي او ځيني په تاسو كې هغه دي چې رد كولى (رسولى) شي تر تولو ناكاره عمر پورې، د دې لپاره چې هغه له پوهېدلو نه وروسته په هېڅ شي پوه نشي او ته به ځمكه وچه شاړه وينې، نو كله چې مونږ په هغې باندې اوبه نازلې كړو (نو) خربه او نرمه شي او له هر قسمه ښكلو (نباتاتو) نه زرغون كړي). [الحج سورت: 5 آيت]، او حق ذات فرمايلي دي:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن سُلاَلَةٍ مِّن طِين * ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِين * ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِين}

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا الإِنسَانَ مِن سُلاَلَةٍ مِّن طِين* او يقينًا مونږ انسان د ختې له خُلاصې نه پيدا كړی دی.

ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ* بيا مونږ هغه، نطفه (د مني يو څاڅکی) وګرځوله په مضبوط قرار ځای کې.
ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ}. بيا مونږ دغه نطفه د وينې ټوټه وګرځوله، وروسته مونږ دغه د وينې ټوټه د غوښې وړه بوټۍ وګرځوله، وروسته مونږ دغه بوټۍ هډوکی وګرځوله، بيا مو هډوکو ته غوښه واغوستله، بيا مونږ هغه په بل تخليق کې پيدا کړ، نو الله ډېر برکت والا دی چې تر ټولو ښه پيدا کوونکی دی).
[المؤمنون سورت: 12-14 آيتونه]. له عبدالله رضي الله عنه نه روايت دی چې رسول الله -صلی الله عليه وسلم- موږ ته وويل- او هغه رښتينی او رښتيا ګڼل شوی دی: فرمايلي دي:
«إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ».
«يو ستاسې څخه د هغه خلقت د مور په ګېډه کې په څلوېښت ورځو کې راغونديږي(نطفه وي)، بيا دا د وينې ټوټه شي، بيا د غوښې بوټۍ شي، بيا الله ملايکه راوليږي، نو په څلورو شيانو ورته امر وکړي، او ورته وويل شي چې : عمل، رزق، اجل او نيمکرغه يا بد مرغه يې وليکه، بيا پکې روح وپوکول شي». (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، ترمذي (2137) او ابن ماجه (76) راويستلی دی.

او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم بيان کړی دی چې څرنګه ماشوم کله پلار او کله مور ته کيږي، نو کله چې عبد الله بن سلام ورڅخه پوښتنه وکړه ورته يې وويل: زه درڅخه د دريو شيانو په اړه پوښتنه کوم چې له نبي پرته پرې بل څوک نه پوهيږي؛ د قيامت لومړی نخښه څه شی دی؟ او هغه لومړی خوراک څه شی دی چې جنتيان به يې خوري؟ او دا څنګه کيږي چې ماشوم (په څېره) کې پلار يا مور ته کيږي؟ هغه ورته وويل: لږ وړاندې پدې اړه جبريل خبر کړم، ابن سلام وويل: هغه له ملاېکو څخه د يهودو دښمن دی، ويې فرمايل: د قيامت لومړی نخښه هغه اور دی چې له ختيځ څخه د لويديځ لورې ته يې راټولوي، او د جنتيانو لومړی خوراک چې هغوی به يې خوري؛ د ماهي د ينې (جيګر) سره اضافي ټوټه ده، او ماشوم؛ نو کله چې د سړي نطفه د ښځې له نطفې څخه مخکې شي زيږيدلی - سړي - ته شي، او کله چې د ښځې نطفه د سړي له نطفې څخه مخکې شي نو - ښځې - ته شي. ويې ويل: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ. زه ګواهي ورکوم چې نشته دی لايق د عبادت مګر يو الله دی، او - پدې چې - ته د الله رسول يې. بخاري (٣٩٣٨).

او مور ايمان لرو چې ټول خلک د آدم له اولادې څخه دي او آدم له خاورې څخه دی، نو له تقوا پرته هيڅوک په بل غوره والی نه لري، حق تعالى فرمايلي دي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ}. (اى خلكو! بېشكه مونږ تاسو له يوه سړي او له يوې ښځې پيداكړي ياست، او مونږ تاسو څانګې او قبيلې ګرځولې ياست، د دې لپاره چې تاسو يو بل سره وپيژنئ، بېشكه د الله تعالى په نيز په تاسو كې ډېر عزتمن، ستاسو زيات پرهيزګار دى، بېشكه الله تعالى ښه پوه، ښه خبردار دى). [الحجرات سورت: 13 آيت]، او له أبوهريره -رضي الله عنه- څخه روايت دى چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل:

«إِنَّ اللَّهَ عز وجل قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَفَخْرَهَا بِالْآبَاءِ مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ، وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ، أَنْتُمْ بَنُو آدَمَ، وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ...».

«إِنَّ اللَّهَ عز وجل قَدْ أَذْهَبَ عَنْكُمْ عُبِّيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ، وَفَخْرَهَا بِالْآبَاءِ مُؤْمِنٌ تَقِيٌّ، وَفَاجِرٌ شَقِيٌّ، أَنْتُمْ بَنُو آدَمَ، وَآدَمُ مِنْ تُرَابٍ...».

«الله -جل جلاله- له تاسو څخه د جاهليت پاتې ميراثي دودونه ليرې كړي دي، او همدا رنګه په پلرونو فخر، مؤمن تقوا لرونكى وي، او فاسق بدبخت وي، تاسو د آدم اولاده ياست او آدم له خاورې څخه دى....». (أبو داود (5116)، ترمذي (3956)، او المعافى بن عمران په الزهد كې (147)، او ابن وهب په الجامع كې (30)، او أحمد (8736).

او موږ عقيده لرو چې الله آدم -عليه السلام- له خاورو څخه پيدا كړ او د هغه لپاره يې ښځه پيدا كړه چې هغه حوا عليها

السلام ده، او نور ټول انسانان یې له سپکو اوبو څخه پیدا کړل، پرته له عیسی علیه السلام څخه، ځکه چې الله هغه له مور څخه بې پلاره پیدا کړ، لکه څرنګه چې الله د هغه په اړه پدې وینا سره خبر ورکړی:

{إِذْ قَالَتِ الْمَلآئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ * وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلاً وَمِنَ الصَّالِحِينَ * قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكِ اللّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ}

{إِذْ قَالَتِ الْمَلآئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ * (کله چې ملایکو وویل: ای مریمې! بېشکه الله تا ته له خپل طرف نه د یوې کلمې زېرى درکوي، چې د هغه نوم مسیح عیسٰی زوى د مریم دى، چې په دنیا او آخرت کې به ډېر مخور او له مُقرَبینو څخه به وي.

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلاً وَمِنَ الصَّالِحِينَ* او له خلکو سره به خبرې کوي په زانګو (غېږ) کې او په پاخه عمر کې او وي به له صالحانو څنې.

قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكِ اللّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ}. هغې وویل: ای زما ربه! زما لپاره بچی څنګه کېدى شي،حال دا چې ما ته هېڅ یو بشر لاس (هم) نه دى راوړى؟! هغه (جبریل) وویل: همداسې الله پیدا کوي څه چې وغواړي، کله

چې د يو کار اراده وکړي، نو بېشکه چې هغه (کار) ته همدا وايي: "وشه" نو هغه وشي) [آل عمران: 45-47].

او مونږ ايمان لرو چې عيسى -عليه السلام - که څه هم د هغه پېدايښت حيرانوونکی و - د الله بنده او د هغه رسول دی.

{إِنْ هُوَ إِلاَّ عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلاً لِّبَنِي إِسْرَائِيل}

{إِنْ هُوَ إِلاَّ عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلاً لِّبَنِي إِسْرَائِيل}. (دغه نه دی مګر يو بنده دی چې مونږ پر ده انعام کړی دی او د بني اسرائيلو لپاره مو هغه (د قدرت) يو مثال ګرځولی و) [الزخرف سورت: 59 آيت]، هغه انسان دی خواړه خوري، او معبود نه دی، الله تعالى فرمايلي:

{مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلاَنِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُون}

{مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلاَنِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُون}. (نه دی د مريمې زوی مسيح مګر يو رسول دی، يقينًا له ده نه مخکې رسولان تېر شوي دي او د ده مور صِديقه (ډېره زياته رښتينې) وه، دې دواړو به طعام خوړلو، ته وګوره مونږ څنګه دوی ته آيتونه بيانوو، بيا ته وګوره دوی کوم طرف اړولی شي). [المائدة سورت: 75 آيت].

او مونږ د خپل رب په کتاب کې ګورو چې الله - تعالى - په ډېرى دليلونو سره په هغو کسانو رد کړی چې ګمان کوي عيسى - عليه السلام - اله دی، د دې دليلونو له جملې څخه: د حق ذات تبارک و تعالى دا قول دی:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ}
{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ}. (الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نيولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او که ورسره وي نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله بېولي وو هغه څه چې پيدا کړي يې وو، او خامخا د دوی ځينو به په ځينو نورو باندې غلبه کوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی يې بيانوي). [المؤمنون سورت: 91 آيت]، او د الله -تعالی- دا قول:

{لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَآلُواْ إِنَّ اللّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَن فِي الأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاء وَاللّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}
{لَّقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَآلُواْ إِنَّ اللّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَن فِي الأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاء وَاللّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}. (يقينًا يقينًا هغه کسان کافر شول چې هغوی وېل: بېشکه الله هم دا د مريمې زوی مسيح دی، ته (ورته) ووايه: د الله په وړاندې به څوك د څه شي اختيار ولري که هغه اراده وکړي چې د مريمې زوی مسيح او د هغه مور او څوك چې په ځمکه کې دي ؛ هغه ټول هلاك کړي، او خاص د الله لپاره د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ده او د هغه څه چې د دې دواړو په مينځ کې دي، هغه چې څه

وغواړي پيدا کوي يې او الله پر هر شي باندې ښه قادر دی).
[المائدة سورت: 17 آيت].

او مونږ دا عقيده لرو چې الله - تعالى - انسانان په فطرت سره پيدا کړي دي.

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ}

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ}.
(نو ته خپل مخ دين ته نيغ (او برابر) وساته، په داسې حال کې چې حق ته مايل اوسې، (تاسو لازم ونيسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا کړي دي، د الله تخليق لره هيڅ بدلون نشته همدغه سم (نيغ) دين دی، او ليکن د خلقو اکثريت نه پوهيږي) [الروم سورت: 30 آيت]. ابن زيد، مجاهد او عکرمة وايي: فطرت يعنې اسلام. الطبري تفسير (98/20).

ابن عباس -رضي الله عنهما- او ابراهيم النخعي، سعيد بن جبير، مجاهد، عکرمه، قتاده، ضحاک او ابن زيد د الله - تعالى - د دې وينا په اړه فرمايلي دي: {لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ} يعنې د الله تخليق لره هيڅ بدلون نشته، يعنې د الله دين لره " بخاري په خپل "صحيح" کې تر دې عنوان لاندې باب اېښودلی او فرمايلي يې دي «باب {لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ} باب دی په دې اړه چې د الله تخليق لره هيڅ بدلون نشته، يعنې د الله دين لره بدلون نشته، {خُلُقُ الأَوَّلِينَ} يعنې د لومړنيو دين، او فطرت : اسلام دی».

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَثَلِ البَهِيمَةِ تُنْتَجُ البَهِيمَةَ، هَلْ تَرَى فِيهَا جَدْعَاءَ؟».

«كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَثَلِ البَهِيمَةِ تُنْتَجُ البَهِيمَةَ، هَلْ تَرَى فِيهَا جَدْعَاءَ؟».

«هر ماشوم په فطرت سره پيدا کيږي، خو مور او پلار يې هغه يهودي يا نصراني او يا مجوسي کوي، لکه د څاروي په څېر چې بل څاروی (روغ رمټ) وزيږوي - آيا تاسو پکې پوزه يا غوږ پرې شوی ګورئ؟» (معنا دا چې مور زادي يې غوږ پرې نه وي بلکه وروسته يې ورته خلک پرې کوي).

بيا أبو هريرة - رضي الله عنه - وفرمايل:

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ}

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ}. (د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلک پيدا کړي دي، د الله تخليق لره هيڅ بدلون نشته همدغه سم(نيغ) دين دی). [الروم سورت: 30 آيت]. بخاري (۴۷۷۵)، مسلم (۲۶۵۸)، ابوداود (۴۷۱۴) او ترمذي (۲۱۳۸) روايت کړی.

له عياض بن حمار المجاشعي - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - يوه ورځ په خطبه کې وفرمايل:

«أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ، مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا، كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ، وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ، وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ، وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ، وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا...».

«أَلَا إِنَّ رَبِّي أَمَرَنِي أَنْ أُعَلِّمَكُمْ مَا جَهِلْتُمْ، مِمَّا عَلَّمَنِي يَوْمِي هَذَا، كُلُّ مَالٍ نَحَلْتُهُ عَبْدًا حَلَالٌ، وَإِنِّي خَلَقْتُ عِبَادِي حُنَفَاءَ كُلَّهُمْ، وَإِنَّهُمْ أَتَتْهُمُ الشَّيَاطِينُ فَاجْتَالَتْهُمْ عَنْ دِينِهِمْ، وَحَرَّمَتْ عَلَيْهِمْ مَا أَحْلَلْتُ لَهُمْ، وَأَمَرَتْهُمْ أَنْ يُشْرِكُوا بِي مَا لَمْ أُنْزِلْ بِهِ سُلْطَانًا...».

«خبر شئ رب مي راته امر کړی چې هغه څه تاسو ته دروښایم چې نه پرې پوهیږئ، هغه څه چې نن یې ماته راوښودل، هر هغه مال مې چې بنده ته ورکړ هغه ورته حلال دی، او ما خپل ټول بنده ګان توحید ته مایل پیدا کړي دي ، دوی ته شیطانان راغلل نو له خپل دین څخه یې واړول، او هغه څه یې پرې حرام کړل چې ما ورته حلال کړې وو، او ورته یې امر وکړ چې ما سره شرک وکړي په هغه څه کې چې ما پرې هیڅ دلیل ندی نازل کړی». (مسلم (2865) روایت کړی دی.

او موږ ایمان لرو پر دې چې الله - تعالی - د بیا راژوندي کیدلو څخه له انکار کوونکو سره مخالفت وکړ کله یې چې هغوی ته له خاورو څخه د هغوی د پیدایښت د پیل یادونه وکړه.

{وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيم * قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيم}

{وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيم *

(او دی زمونږ لپاره مثال بیانوي او خپل پيدايښت يې هېر کړی دی، وايي: دغه هډوکي به څوك راژوندي كوي، په داسې حال کې چې هغه وراسته وي.

قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيم}.

(ته (دوی ته) ووايه: دا به هغه ذات راژوندي كوي چې دا يې اول ځل پيدا کړي دي، او هغه په خپل مخلوق باندې ښه عالم دی). [يس سورت: 78، 79 آيتونه].

او دا يې هم ورياده کړه چې دوی يې له سپکو اوبو څخه پيدا كړي دي، نو څنګه کېدای شي چې دوی د خپل رب په وړاندې تكبر وكړي او دوی خپل راتوليدل او راپورته كېدل لرې ګڼې؟! حق ذات فرمايلي دي:

{الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الإِنسَانِ مِن طِين * ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِن سُلالَةٍ مِّن مَّاء مَّهِين * ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَالأَفْئِدَةَ قَلِيلاً مَّا تَشْكُرُون * وَقَالُوا أَئِذَا ضَلَلْنَا فِي الأَرْضِ أَئِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُم بِلِقَاء رَبِّهِمْ كَافِرُون * قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُون}

{الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الإِنسَانِ مِن طِين *

(هغه الله تعالی چې ښايسته کړی يې دی هر هغه شی چې پيداكړی يې دی، او د انسان د پيدايښت پيل يې له خټې څخه کړی دی.

ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِن سُلَالَةٍ مِّن مَّاء مَّهِين *

بيا يې د هغه نسل د سپکو (حقيرو) اوبو د خلاصې نه پيدا کړ.

ثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِن رُّوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَالأَفْئِدَةَ قَلِيلاً مَّا تَشْكُرُونَ *

بيا يې هغه برابر کړ او په هغه کې يې له خپله روحه څنې پو کړل او د هغه لپاره يې غوږونه او سترګې او زړونه پيدا کړل (خو) تاسو ډېر لږ شکر وباسئ.

وَقَالُوا أَئِذَا ضَلَلْنَا فِي الأَرْضِ أَئِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ بَلْ هُم بِلِقَاء رَبِّهِمْ كَافِرُونَ*

او دوی وايي: آيا کله چې مونږ په ځمکه کې ورك (او خاورې) شو، آيا مونږ به خامخا په رښتيا سره په نوي پيدايش کې يو! بلکې دوی د خپل رب له ملاقات نه انکار کوونکي دي.

قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ}.

ته (دوی ته) ووايه: ستاسو روحونه هغه د مرګ پرېښته قبض کوي چې په تاسو مقرر کړی شوې ده، بيا به تاسو خپل رب ته بېرته ورګرځولی شئ). [السجدة سورت: 7-11 آيتونه].

او موږ ايمان لرو چې الله لره د بنده ګانو پيدا کول پدې دليل دي چې يواځې هغه د عبادت وړ دی، الله تعالی فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون}

(اى خلكو! د خپل رب عبادت كوئ، هغه چې تاسو يې پيدا كړي يئ او هغه كسان چې له تاسو نه مخكې وو، د دې لپاره چې تاسو پرهيزګاره شئ). [البقرة سورت: 21 آيت].

لكه څنګه چې الله - تعالى - موږ ته په قران كريم كې خبر راكړى چې نوح خپل قوم ته يادونه وكړه چې الله - تعالى- دوى په مرحلو كې پيدا كړي دي، نو دوى څنګه هغه ته د لويئ عقيده نه ساتي؟! الله - تعالى - فرمايلي:

{مَّا لَكُمْ لاَ تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا * وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا}

{مَّا لَكُمْ لاَ تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا *

(په تاسو څه شوي دي چې د الله لپاره د لويي عقيده نه ساتئ؟.

وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا}.

حال دا چې ده تاسو قسما قسم پيدا كړي يئ). [نوح سورت: 13، 14 آيتونه].

او په انسان باندې په عالم برزخ او آخرت كې بيلابيل حالتونه راځي، چې تفصيل به يې - اِن شاء الله - په (كتاب الايمان باليوم الآخر كې) راځي.

باب دى د روح د پيدايښت په اړه

او مونږ پوهيږو چې روح د الله له حكم څخه دى او انسانان يې په اړه په هيڅ نه پوهيږي مګر هغه چې الله ورښودلي دي، حق ذات فرمايلي دي:

{وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّن الْعِلْمِ إِلاَّ قَلِيلا}

{وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّن الْعِلْمِ إِلاَّ قَلِيلا}

(او دوی له تا نه د روح په باره کې پوښتنه کوي ته (ورته) ووایه: روح زما د رب له امره ځینې دی او تاسو ته له علم ځنې څه برخه نه ده درکړل شوې مګر ډېره لږه). [الإسراء سورت: 85 آیت]،

وعن عبدالله رضي الله عنه قال: «بَيْنَا أَنَا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فِي حَرْثٍ، وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى عَسِيبٍ، إِذْ مَرَّ اليَهُودُ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: سَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ، فَقَالَ: مَا رَأْيُكُمْ إِلَيْهِ؟ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَا يَسْتَقْبِلُكُمْ بِشَيْءٍ تَكْرَهُونَهُ، فَقَالُوا: سَلُوهُ، فَسَأَلُوهُ عَنِ الرُّوحِ، فَأَمْسَكَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِمْ شَيْئًا، فَعَلِمْتُ أَنَّهُ يُوحَى إِلَيْهِ، فَقُمْتُ مَقَامِي، فَلَمَّا نَزَلَ الوَحْيُ، قَالَ: {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي} ».

او له عبد الله - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمايي: «زه د پیغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره د خرماو په باغ یا کرنيزه زمکه کې وم، پداسې حال کې چې هغه د خرما ډډ ته تکیه وهلې وه، چې ناڅاپه یهود تېرل شول، ځينو يې ځينو نورو ته وويل: د روح په اړه ترې پوښتنه وکړئ، نو ويې ویيل: تاسو څه شي اړباسلي یاست چې پوښتنه ترې کوئ؟ او ځينو نورو يې وويل: هسې نه داسې څه ووايي چې بد به يې ګڼئ، نو ويې ويیل: پوښتنه ترې وکړئ، نو د روح په اړه يې ترې پوښتنه وکړه، نو پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - چپ پاتې شو او هيڅ

جواب يې ورنه کړ، نو زه پوه شوم چې وحيې ورته کيږي، زه په خپل ځای کې ودريدم، نو کله چې وحيې نازل شوه، ويې فرمايل: {وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي} ».
يعنې: (او دوی له تا نه د روح په باره کې پوښتنه کوي ته (ورته) ووايه: روح زما د رب له امره ځيني دی او تاسو ته له علم ځينې څه برخه نه ده درکړل شوې مګر ډېره لږه).
(بخاري (۴۷۲۱)، مسلم (۲۷۹۴) او ترمذي (۳۱۴۱) راوړی دی.
او مونږ ايمان لرو چې روحونه د الله - تعالى - مخلوق دی، حق ذات فرمايلي دي:
{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}
{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}،
(الله د هر شي پيدا كوونكى دى او هغه په هر شي باندې نګران دى). [الزمر سورت: 62 آيت]. او كله چې الله -تعالى- د آدم -عليه السلام- پيدايښت بشپړ كړ، نو په هغه كې يې روح پو كړ، رب العزت فرمايلي دي:
{فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِين}
{فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُ سَاجِدِين}
(نو كله چې زه هغه برابر كړم او په هغه كې له خپل طرفه روح پُو كړم، نو تاسو هغه ته پرېوځئ، سجده كوونكي). [الحجر سورت: 29 آيت]. او كله چې جنين (ماشوم) د مور په ګېډه كې څلور مياشتې پوره كړي، نو الله - تعالى -ورته پرښته راولېږي او روح پكې پوكړي، له عبدالله - رضي الله عنه- څخه روايت دى، وايي: د الله رسول - صلى الله عليه

وسلم - مونږ ته ووېل: او هغه ریښتونی او ریښتیا ګڼل شوی دی وېې فرمایيل:

«إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعٍ: بِرِزْقِهِ وَأَجَلِهِ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ»،

«إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعٍ: بِرِزْقِهِ وَأَجَلِهِ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ»،

«یو ستاسوڅخه د مور په ګېډه کې څلوېښت ورځې نطفه راغونډېږي، بیا لکه د وینې ټوټه شي (څلوېښت ورځې)، بیا لکه د غوښې بوټی شي (څلوېښت ورځې)، بیا ورته الله تعالی ملایک راولیږي، نو په څلورو کارونو ورته امر وشي، په رزق او اجل یې، او دا چې نیکمرغه او که بدمرغه به وي، بیا پکې روح پو کړل شي»» (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، الترمذي (2137) او ابن ماجه (76) روایت کړی دی. پرته له مسیح -علیه السلام- څخه ، ځکه د هغه د پیدایښت پیل د ملایکې له پوکي څخه و، حق ذات فرمایلي او د هغه وینا حق ده:

{وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ}

{وَالَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ}

(او (یاده کړه) هغه (جینۍ) چې د خپل شرم ځای حفاظت یې کړی و، نو مونږ په (ګرېوان د) هغې کې د خپل طرفه

روح پو کړ او مونږ هغه او د هغې زوی د خلقو لپاره لويه نښه وګرځول) [الأنبياء سورت: 91 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ}

(إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَىٰ مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِّنْهُ ۖ)

(يقينًا همدا خبره ده چې د مريمې زوی مسيح عيسیٰ خو بس د الله رسول دی او د هغه کلمه ده، چې هغه يې مريم ته غورځولې وه او د هغه (الله) له جانبه روح دی) [النساء سورت: 171 آيت].

موږ باور لرو چې روحونه د خوب پر مهال اخيستل کيږي، او بيا بيرته بدن ته راستنيږي، حق ذات فرمايلي دي:

{اللَّهُ يَتَوَفَّى الأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الأُخْرَى إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى}

{اللَّهُ يَتَوَفَّى الأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَى عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الأُخْرَى إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى} .

(الله نفسونه (ساګاني) قبضوي د هغو د مرګ په وخت کې او هغه (نفس) چې مړ نه وي د (هغه ساه) د خوب په وخت کې (قبضوي)، بيا هغه (ساه) ساتي چې په هغې يې د مرګ فيصله کړې وي او هغه بله تر مقررې نېټې پورې راخوشې کړي). [الزمر سورت : 42 آيت].

وعن عبدالله ابن أبي قتادة عن أبيه رضي الله عنه قال: سِرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم لَيْلَةً، فَقَالَ بَعْضُ القَوْمِ: لَوْ عَرَّسْتَ بِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «أَخَافُ أَنْ تَنَامُوا عَنِ الصَّلاَةِ»، قَالَ بِلاَلٌ: أَنَا أُوقِظُكُمْ، فَاضْطَجَعُوا، وَأَسْنَدَ بِلاَلٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ، فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ، فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، وَقَدْ طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ، فَقَالَ: «يَا بِلاَلُ، أَيْنَ مَا قُلْتَ؟» قَالَ: مَا أُلْقِيَتْ عَلَيَّ نَوْمَةٌ مِثْلُهَا قَطُّ، قَالَ:

او عبد الله بن أبي قتادة - رضي الله عنه - د خپل پلار څخه روايت کوي فرمايي: يو شپه د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم سره روان شو، نو ځينو وويل، اى د الله رسوله که اجازه

راکړې چې شپه جوړه کړو (ويده شو) هغه وفرمايل: «ويريږم چې د لمانځه څخه به ويده پاتې شئ، بلال وويل: زه مو راپاڅوم، نو څملاستل، او بلال خپلې سپرلۍ ته تکيه وکړه، نو سترګې پرې پټې شوې او ويده شو، نو پيغمبر - صلى الله عليه وسلم راويښ شو، حال دا چې د لمر سترګه راختلې وه، نو ويې وييل: اى بلاله، څه شو هغه څه چې تا وييل؟ هغه وويل: تر اوسه راباندې هيڅکله داسې خوب نه و راغلى، نو هغه وفرمايل:

«إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ، وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ».

«إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ، وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ».

«الله چې کله غوښتل نو ستاسو روحونه يې قبض کړي وو، او کله يې چې خوښه شوه نو بيرته يې درته راوګرځول».

بخاري (٥٩٥)، ابو داود (٤٣٩، ٤٤٠) او نسائي (٨٤٦) روايت کړى دى.

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَنْفُضْ فِرَاشَهُ بِدَاخِلَةِ إِزَارِهِ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلَفَهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ: بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ.

«إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَنْفُضْ فِرَاشَهُ بِدَاخِلَةِ إِزَارِهِ، فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي مَا خَلَفَهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ: بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ.

«کله چې يو ستاسو څخه خپل خوب ځای ته راشي نو خپله بستره دې د پای جامې په دننه برخې سره وڅنډي، ځکه دی نه پوهيږي چې په بستره څه پاتې شوي دي، بيا دې ووايي:بِاسْمِكَ رَبِّ وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إِنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا، وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِهِ عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ. ای ربه ستا په نوم سره اړخ لګوم، او ستا په نوم يې پورته کوم، نو که زما روح دې قبض کړ؛ پرې ورحميږه، او که دې پريښود؛ نو ويې ساته په هغه څه سره چې د خپلو نيکو بندګانو ساتنه پرې کوې». بخاري (6320)، مسلم (2714)، ابوداود (5050)، ترمذي (3401) او ابن ماجه (3874) روايت کړی دی.

او مونږ يدې ايمان لرو چې د مړينې پر مهال روح له بدن څخه جلا کيږي، حق ذات فرمايلي دي:

{كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ}

{كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُون}.

(هر نفس د مرگ(مزه) څکونکی دی، بیا به خاص مونږ ته راګرځولی شئ). [العنکبوت سورت: 57 آیت]. نو- روح - په مرګ سره له بدن څخه په بشپړه توګه جلا کيږي او ليد يې تعقيبوي، له ام سلمه -رضی الله عنها- څخه روايت دی، هغې وويل: رسول الله -صلی الله عليه وسلم- په داسې حال کې په ابو سلمه وررننوت چې سترګې يې خلاصې پاتې شوې وې نو سترګې يې پرې پټې کړې، بيا يې وويل:

«إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ...»،

«إِنَّ الرُّوحَ إِذَا قُبِضَ تَبِعَهُ الْبَصَرُ...»،

«روح چې کله واخيستل شي نو ليد سترګي يې تعقيبوي...»،

(مسلم (920)، ابو داود (3118) او ابن ماجه (1454) روايت کړی دی. نو هغه لکه د بدن په څېر نه مړ کيږي، بلکه مرګ يې له بدن څخه جلاوالی دی.

او مونږ ايمان لرو چې د مړيني پرمهال ملايکې له جسدونو څخه روحونه راوباسي او يا ورته نعمت رسيږي او يا عذاب، الله تعالی فرمايلي دي: {وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلآئِكَةُ بَاسِطُواْ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُواْ أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُون} [الأنعام: 93].

(او که چېرې ته ووينې کله چې ظالمان د مرګ په سختيو کې (ګېر) وي او ملايکو خپل لاسونه وراوږده کړي وي (او ورته وايي) تاسو خپلې ساه ګانې راوباسئ، نن ورځ به تاسو ته د سپکوونکي عذاب سزا درکولی شي، په سبب د هغې ناحقه

وينا چې تاسو به په الله باندې تېله، او تاسو به د ده د آيتونو له قبلولو نه انکار او تکبر کاوه).

نو ملايک ساه وباسي، بيا پرې يا آساني راځي او يا عذاب، لکه څرنګه چې په جسد راځي، له البراء بن عازب - رضى الله عنهما - څخه روايت دی فرمايي: د رسول الله صلى الله عليه وسلم سره له أنصارو څخه د يو سړي جنازې ته ووتو، تر دې چې قبر ته ورسيدو، او تر دې دمه لا لحد کې ايښودل شوی نه و، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم کېناست، او مونږ ترې چاپيره کيناستو - داسې وو - لکه زمونږ په سرونو چې مرغان وي، او په لاس کې يې يو ډکی (لرګی) و چې ځمکه يې پرې تۆکله نو سر يې راپورته کړ او ويې فرمايل: «اسْتَعِيذُوا بِاللَّهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ مَرَّتَيْنِ، أَوْ ثَلَاثًا، ثُمَّ قَالَ:» په الله -تعالى- باندې د قبر له عذاب نه پناه وغواړئ؛ دوه ځلې او يا درې ځلې بيا يې وفرمايل:

«إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ، نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ، كَأَنَّ وُجُوهَهُمُ الشَّمْسُ، مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ، وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ، حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ، ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عليه السلام حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَيَقُولُ: أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ، اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ». قَالَ: «فَتَخْرُجُ تَسِيلُ كَمَا تَسِيلُ الْقَطْرَةُ مِنْ فِي السِّقَاءِ، فَيَأْخُذُهَا، فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدَعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتَّى يَأْخُذُوهَا، فَيَجْعَلُوهَا فِي ذَلِكَ الْكَفَنِ، وَفِي ذَلِكَ الْحَنُوطِ، وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَطْيَبِ نَفْحَةِ مِسْكٍ وُجِدَتْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ»، قَالَ: «فَيَصْعَدُونَ بِهَا، فَلَا يَمُرُّونَ - يَعْنِي: بِهَا - عَلَى

مَلَإٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا قَالُوا: مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ؟ فَيَقُولُونَ: فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ، بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا، حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ، فَيُفْتَحُ لَهُمْ، فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا، حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَيَقُولُ اللَّهُ عز وجل: اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عِلِّيِّينَ، وَأَعِيدُوهُ إِلَى الْأَرْضِ، فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ، وَفِيهَا أُعِيدُهُمْ، وَمِنْهَا أُخْرِجُهُمْ تَارَةً أُخْرَى». قَالَ: «فَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ...».

«إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ إِذَا كَانَ فِي انْقِطَاعٍ مِنَ الدُّنْيَا وَإِقْبَالٍ مِنَ الْآخِرَةِ، نَزَلَ إِلَيْهِ مَلَائِكَةٌ مِنَ السَّمَاءِ بِيضُ الْوُجُوهِ، كَأَنَّ وُجُوهَهُمُ الشَّمْسُ، مَعَهُمْ كَفَنٌ مِنْ أَكْفَانِ الْجَنَّةِ، وَحَنُوطٌ مِنْ حَنُوطِ الْجَنَّةِ، حَتَّى يَجْلِسُوا مِنْهُ مَدَّ الْبَصَرِ، ثُمَّ يَجِيءُ مَلَكُ الْمَوْتِ عليه السلام حَتَّى يَجْلِسَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَيَقُولُ: أَيَّتُهَا النَّفْسُ الطَّيِّبَةُ، اخْرُجِي إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ». قَالَ: «فَتَخْرُجُ تَسِيلُ كَمَا تَسِيلُ الْقَطْرَةُ مِنْ فِي السِّقَاءِ، فَيَأْخُذُهَا، فَإِذَا أَخَذَهَا لَمْ يَدَعُوهَا فِي يَدِهِ طَرْفَةَ عَيْنٍ حَتَّى يَأْخُذُوهَا، فَيَجْعَلُوهَا فِي ذَلِكَ الْكَفَنِ، وَفِي ذَلِكَ الْحَنُوطِ، وَيَخْرُجُ مِنْهَا كَأَطْيَبِ نَفْحَةِ مِسْكٍ وُجِدَتْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ»، قَالَ: «فَيَصْعَدُونَ بِهَا، فَلَا يَمُرُّونَ - يَعْنِي: بِهَا - عَلَى
مَلَإٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا قَالُوا: مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ؟ فَيَقُولُونَ: فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ، بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا، حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ، فَيُفْتَحُ لَهُمْ، فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا، حَتَّى يُنْتَهَى بِهِ إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَيَقُولُ اللَّهُ عز وجل: اكْتُبُوا كِتَابَ عَبْدِي فِي عِلِّيِّينَ، وَأَعِيدُوهُ إِلَى الْأَرْضِ، فَإِنِّي مِنْهَا خَلَقْتُهُمْ، وَفِيهَا أُعِيدُهُمْ، وَمِنْهَا أُخْرِجُهُمْ تَارَةً أُخْرَى». قَالَ: «فَتُعَادُ رُوحُهُ فِي جَسَدِهِ...».

مؤمن بنده چې کله له دنیا سره د پرېکون او آخرت ته د ورتګ په حال کې وي، نو له آسمان څخه ورته سپين مخي ملاېکې رابنکته شي؛ مخونه يې لکه د لمر په څېر وي، دوی سره د جنت له کفنونو څخه يو کفن او له خوشبويو څخه يوه خوشبويي وي، تر دې چې د سترګو د ليد په واټن کې لرې ورڅخه کيني، بيا د مرګ ملاېکه - عليه السلام - راشي، تر دې چې سر ته يې کيني، نو وايي: ای پاکيزه روحه، د الله مغفرت او خوښۍ ته راووځه». وايې: «نو راووځي پداسې حال کې چې بهيږي به لکه څرنګه چې د مشک (چاټۍ) له خولې څخه اوبه څخيږي، نو وايې خلې، نو چې کله يې واخلي د سترګو د رپ په اندازه يې په لاسونو کې نه پرېږدي تر دې چې په هغه کفن او هغه خوشبويۍ کې يې ځای پر ځای کړي، او لدې څخه داسې ښايسته خوشبويي راوځي لکه د ځمکې پر مخ چې تر ټولو ښايسته خوشبويي وي»، وايې: « نو پورته يې کړي، په پورتنيو مخلوقاتو کې له ملاېکو څخه په هيچا نه تيرېږي مګر دا چې هغوی وايي: دا څومره پاکيزه روح دی؟ نو دوی ورته وايي: فلانی د فلانی زوی دی، په هغه ښايسته نوم سره يې ياد کړي چې په دنيا کې به ورته اخيستل کيده، تر دې چې د دنيا آسمان ته يې ورسوي، نو د دروازې خلاصيدلو غوښتنه وکړي، نو ورته خلاصه شي، نو په هر آسمان کې ورته نيږدې مخلوقات له ملاېکو څخه يې تر بل آسمان پورې بدرګه کړي، تر دې چې اووم آسمان ته يې ورسوي، نو الله - عزوجل - وفرمايي: زما د بنده کتاب په عليين کې وليکئ، او ځمکې ته يې بيرته ورووګرځوئ، يقينا چې ما دوی له همغې څخه پيدا کړي دي، او همغې ته يې بيرته ورګرځوم، او بيرته

يې ترې بيا ځلې راوباسم». وايي: نو روح يې بيرته جسد ته وروګرځول شي...». ابوداود (3212)، نسائي (2001)، ابن ماجه (1548)، ابوداود طيالسي (789)، عبدالرزاق (6324، 6737) او احمد (18534) روايت کړی دی. او لفظ د همده دی) رسول الله صلى الله عليه وسلم په دې حديث کې يادونه کړې چې روح راوځي، او بهيږي ، او قبض کيږي، او کفن کيږي،او پورته خيژول کيږي او بيرته راستنيږي، او دا ټول د مخلوق شان دی.

او موږ باور لرو چې روحونه د بدن له وتلو وروسته د قيامت تر ورځې پورې په نعمتونو او يا عذابونو کې ځای پر ځای کيږي، کعب بن مالک -رضي الله عنه- له رسول الله -صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي:

«إِنَّمَا نَسَمَةُ الْمُؤْمِنِ طَائِرٌ فِي شَجَرِ الْجَنَّةِ حَتَّى يَبْعَثَهُ اللَّهُ عز وجل إِلَى جَسَدِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

يقينا د مؤمن روح به د جنت په ونو کې يو مرغه وي، تر دې چې الله تعالى يې د قيامت په ورځ بيرته جسد ته وروګرځوي. نسائي (2073)، ترمذي (1641)، ابن ماجه (4271)، عبد الرزاق (484، 2681)، الحميدي (897) او احمد (15776، 15777))) روايت کړی دی.

او له مسروق څخه روايت دی فرمايي: له عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه مې د دې آيت په اړه پوښتنه وکړه:

{وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُواْ فِي سَبِيلِ اللّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاء عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ}

{وَلاَ تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُواْ فِي سَبِيلِ اللّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاء عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ}

(او د الله په لاره کې پر وژل شویو کسانو باندې هېڅکله د مړو ګومان مه کوه، بلکې (هغوی) ژوندي دي، د خپل رب په نیز هغوی ته رزق ورکول کېږي). [آل عمران سورت: 169آیت]. وايې: مونږ د دې په اړه پوښتنه کړې ده، نو ویلي يې دي:

«أَرْوَاحُهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ، لَهَا قَنَادِيلُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ، تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ، ثُمَّ تَأْوِي إِلَى تِلْكَ الْقَنَادِيلِ...».

«أَرْوَاحُهُمْ فِي جَوْفِ طَيْرٍ خُضْرٍ، لَهَا قَنَادِيلُ مُعَلَّقَةٌ بِالْعَرْشِ، تَسْرَحُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ شَاءَتْ، ثُمَّ تَأْوِي إِلَى تِلْكَ الْقَنَادِيلِ...».

«روحونه به يې د شنو مرغانو په ګېډو کې وي، هغوی لره به داسې ډيوې وي چې په عرش کې به ځوړندې وي، الوتنه به کوي په جنت کې څرنګه چې غواړي، بيا به بېرته همغو ډيوو ته راځي...». (مسلم (1887)، ترمذي (3011) او ابن ماجه (2801) روايت کړې دی.

کتاب الدين (د دين کتاب)

د کتاب لنډيز

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى - اسلام د دين په توګه خوښ کړی دی، او دا د ټولو انبياوو او رسولانو - عليهم السلام - دين دی، او دا هغه فطرت دی چې الله پرې ټول خلک پيدا کړي دي، او دا هغه ژمنه ده چې الله - تعالى - له آدم او د هغه له اولادې څخه اخيستې ده.

او مونږ باور لرو چې دا اسلام د ابراهيم عليه السلام وصيت دى خپلې اولادې ته، او همدارنګه دا د يعقوب - عليه السلام- وصيت هم دى خپلې اولادې ته، او دا تر ټولو غوره، پوره او کامل دين دى. او دا چې الله له هغه پرته بل دين نه مني.

او مونږ باور لرو چې دا دين هغه دين دى چې جبريل الأمين -عليه السلام- پر محمد صلى الله عليه وسلم نازل کړى دى او دې لره درجې دي: اسلام، ايمان او احسان، او هر يو يې رکنونه لري.

او دا دين هرې ښيګڼې لره رانغاړونکى دى، د زړونو او اعضاوو عملونو ته شامليږي.

او مونږ پدې پوهيږو چې ايمان وينا، عمل او عقيده ده، او دا چې پيروان يې په عملونو کې يو پر بل غوره والى لري، او پدې ايمان لرو چې ايمان زياتيږي اوکميږي، په اطاعت سره زياتيږي او په ګناه سره کميږي.

او پدې ګواهي ورکوو چې د ايمان خاوندان همدوى په دنيا او آخرت کې د کاميابۍ خاوندان دي، ورتګ يې جنت ته دى، سره لدې چې په مرتبو او درجو کې به يو له بل سره توپير ولري.

او مونږ پوهيږو چې ډيرى مبارک آيتونه او حديثونه داسې راغلي دي چې په سنتو پر ټينګار او منګولو لګولو - امر کوي - او له مخالفت څخه يې منع کول کوي، لکه څرنګه چې له تفرقې او اختلاف څخه منع کوي.

باب دی پدې باره کې چې د اعتبار وړ دین د الله په نیز یوازې اسلام دی

او موږ ایمان لرو چې الله -جل جلاله- اسلام د دین په توګه خوښ کړی دی.

{وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

{وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}.

(او ما ستاسو لپاره اسلام د دین په توګه خوښ کړ) [المائدة سورت: 3 آیت]. او حق ذات تعالی فرمایلي دي:

{إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللهِ الإِسْلاَمُ}

{إِنَّ الدِّينَ عِندَ اللهِ الإِسْلاَمُ}.

(بېشکه (معتبر) دین د الله په نیز اسلام دی) [آل عمران سورت: 19 آیت]، او هغه د ټولو پیغمبرانو او رسولانو دین دی، الله تعالی د نوح - علیه السلام - په اړه د خبرتیا په توګه فرمایلي دي:

{وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِين}

{وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِين}.

(او ما ته حکم شوی دی چې زه شم له مسلمانانو څخه) [یونس سورت: 72 آیت]، او الله -تعالی- د ابراهیم -علیه السلام - په اړه فرمایلي دي:

{إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِين}.

{إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِين}.

(کله چې هغه ته خپل رب وویل: حکم منونکی شه، هغه وویل: زه د رب العلمین حکم منونکی شوم).

او موږ باور لرو چې الله - تعالی - زموږ لپاره دین بشپړ کړی دی او په هغه کې هیڅ ډول نیمګړتیا نشته، الله تعالی فرمایلي:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

(نن ورځ ما ستاسو لپاره ستاسو دین مکمل کړ او پر تاسو مې خپل نعمتونه تمام کړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دین په توګه خوښ کړ) [المائدة سورت: 3 آیت]، او هغه تر ټولو غوره، بشپړ او کامل دین دی او دا دین د حنیفیت دین دی د ابراهیم ملت دی، متعال ذات فرمایلي دي:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لله وَهُوَ مُحْسِنٌ واتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلا}

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لله وَهُوَ مُحْسِنٌ واتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلا}.

(او د دین په لحاظ له هغه کس نه څوك زیات ښه دی، چې خپل مخ یې الله ته تابع کړ او هغه نېکي کوونکی و او د ابراهیم د ملت تابع شو، چې یواځې په حق پسې تلونکی و، او الله ابراهیم لره خلیل نیولی دی). [النساء سورت: 125 آیت]، او الله پاک فرمایلي دي:

{وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلاَّ مَن سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ}

{وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلاَّ مَن سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ}.

(او څوك دى چې د ابراهيم له ملت نه مخ اړوي، پرته له هغه كس نه چې خپل ځان يې جاهل كړى وي او يقينًا يقينًا مونږ هغه (ابراهيم) په دنيا كې غوره كړى دى او بېشكه هغه په آخرت كې خامخا له صالحانو څخه دى) [البقرة سورت: 130 آيت]. او حق ذات - جل جلاله - چې د نيكو نومونو خاوند د ابراهيم - عليه السلام - په اړه فرمايلي:

{مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلاَ نَصْرَانِيًّا وَلَكِن كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

{مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلاَ نَصْرَانِيًّا وَلَكِن كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ}

(ابراهيم نه يهودي و او نه نصراني او لېكن حنيف (پوخ توحيد والا) مسلمان و او له مشركانو څخه نه و). [آل عمران سورت: 67 آيت].

دا هغه فطرت دى چې الله تعالى پرې خلک پيدا كړي دي، الله تعالى فرمايلي:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ}

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُونَ}

[(تاسو لازم ونيسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا کړي دي، د الله تخليق لره هېڅ بدلون نشته همدغه سم (نبغ) دين دی، او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهېږي]. [الروم سورت: 30 آيت].

او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي:

«كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَثَلِ البَهِيمَةِ تُنْتَجُ البَهِيمَةَ، هَلْ تَرَى فِيهَا جَدْعَاءَ»،

«كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَثَلِ البَهِيمَةِ تُنْتَجُ البَهِيمَةَ، هَلْ تَرَى فِيهَا جَدْعَاءَ»،

هر ماشوم په فطرت سره پيدا کيږي، خو مور او پلار يې هغه يهودي يا نصراني او يا مجوسي کوي، لکه د خاروي په څېر چې بل خاروی (روغ رمټ) وزيږوي - آيا تاسو پکې پوزه يا غوږ پرې شوي وينئ؟ (معنا دا چې مور زادي يې غړي پرې نه وي بلکه وروسته يې ورته خلک پرې کوي). بيا أبو هريرة - رضي الله عنه - فرمايي:

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ}

{فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ}

(د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا کړي دي؛ د الله تخليق لره هېڅ بدلون نشته همدغه سم (نبغ) دين دی، او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهېږي). [الروم سورت: 30 آيت].

(بخاري (١٣٨٥)، مسلم (٢٦٥٨)، ابوداود (٤٧١٤) او

ترمذي (٢١٣٨) روايت کړی. دا هغه ژمنه ده چې الله - تعالى- د آدم او د هغه له اولادې اخيستې ده.

{وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنفُسِهِمْ أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُواْ بَلَى شَهِدْنَا أَن تَقُولُواْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ}

{وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنفُسِهِمْ أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ قَالُواْ بَلَى شَهِدْنَا أَن تَقُولُواْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ}.

(او کله چې ستا رب د آدم له اولادې نه د هغو له شاګانو نه د هغوی اولاد راواخيست او دوی يې په خپلو ځانونو باندې ګواه جوړ کړل، (او ورته ويې ويل:) آيا زه ستاسو رب نه يم؟ دوی وويل: ولې نه! مونږ (د دې) ګواهي کوو، (دا د دې لپاره) چې تاسو د قيامت په ورځ و (نه) وايئ چې بېشکه مونږ له دې نه غافله وو). [الأعراف سورت: 172 آيت].

او مونږ دا باور لرو چې الله - تعالى - لدې پرته بل دين نه مني.

{وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِين}

{وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِين}.

(او څوك چې له اسلام نه غير (بل) دين غواړي، نو هېڅكله به هم له ده نه قبول نه کړی شي او دغه کس په آخرت کې له تاوانيانو څخه دی). [آل عمران سورت: 85 آيت].

(باب الاسلام) باب دی د اسلام په اړه

او موږ ایمان لرو چې دا دین؛ هغه دین دی چې جبرائیل امین -علیه السلام- پر محمد -

صلى الله عليه وسلم - نازل کړی دی، او دا مرتبې لري - چې عبارت دي له -: اسلام، ایمان او احسان څخه، او هر یوه یې بنسټونه لري.

فعن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ، وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ، قَالَ: «مَا الْمَسْؤولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا، قَالَ: «أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ»، قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ،

أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ».

فعن عمر بن الخطاب رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ، إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنِ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ، وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»، قَالَ: صَدَقْتَ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ، قَالَ: «مَا الْمَسْؤولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ». قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا، قَالَ: «أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ»، قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ، فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ، أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ».

له عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - څخه روايت دی، هغه فرمايي: موږ له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره يوه ورځ ناست وو، چې ناڅاپه يو سړی را ښکاره شو، سپيني جامې يې پر تن وې. تک تور ويښتان يې و، د سفر کومه نښه په کې

نه ليدل کېده، او له موږ څخه هيچا هم نه پېژنده، تر دې چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته کېناست، نو خپل زنګنونه يې د هغه زنګنونو ته ورتکيه کړل او لاسونه يې پر ورنونو ورکېښودل، او ورته ويې وويل: ای محمده! ماته د اسلام په اړه خبر راکړه، هغه وفرمايل: اسلام: دا دی چې ګواهي ورکړې پردې چې له الله پرته بل معبود نشته او محمد-صلى الله عليه و سلم- د الله رسول دی، لمونځ قائم کړې، زکات ورکړې، د رمضان روژه ونيسې او د بيت الله حج وکړې -که ورته لاره پيدا کړای شې-. ويې ويل: "ته رښتيا وايې". موږ حيران شو چې هم پوښتنه کوي او هم يې تصديقوي، (بيا يې) وويل: ما ته د ايمان په اړه خبر راکړه" هغه وويل: " هغه دا چې په الله، د هغه په ملايکو، د هغه په کتابونو، د هغه په رسولانو او د آخرت په ورځ ايمان راوړې، او په تقدير باور ولرې؛ په خير او شر يې" هغه وويل: "رښتيا دې وويل". هغه وويل: "د احسان په اړه خبر راکړه." هغه وويل: "د الله عبادت کول په داسې حال چې ګويا کې ته الله وينې، خو که چېرته ته هغې نه ګورې نو بيشکه چې الله ما ګوري". ويې وييل: ماته د قيامت په اړه خبر راکړه، ويې فرمايل: پوښتل شوی له پوښتونکي څخه ډېر پوهه نه دی، هغه وويل: د هغه نښې راته ووايه". ويې ويل: "دا چې وينزه خپل بادار وزيږوي، او دا چې ته وګورې چې پښې ابل (لوڅ پښې)، بربنډ ،محتاج ،شپانه يو له بله په اباديو کې وړانديوالی کوي". بيا هغه روان شو، يو څه وخت تير شو، بيا يې وويل: "اې عمره! آيا ته پوهيږې چې پوښتونکی څوک و؟، ما وويل: الله او د هغه

رسول بنه پوهيږي، ويې فرمايل: دا جبريل و، هغه تاسو ته راغلی و تر څو مو دين درووښايي». (مسلم (8)، ابوداود (4695)، ترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روايت کړی دی.

او يقينا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - په نورو احاديثو کې د اسلام رکنونه تشريح کړې او فرمايلي دي:

«بُنِيَ الإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ».

«بُنِيَ الإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالحَجِّ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ».

«اسلام په پنځو شيانو ولاړ دی: ګواهي ورکول چې له الله پرته بل معبود نشته او دا چې محمد - صلى الله عليه وسلم - د الله رسول دی، لمونځ کول، زکات ورکول، د بيت الله حج کول، او د رمضان روژه نيول». بخاري (8)، مسلم (16)، ترمذي (2609) او نسائي (5001) روايت کړی دی. وعن طلحة بن عبيد الله رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ثَائِرَ الرَّأْسِ، يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ، وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ، حَتَّى دَنَا، فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الإِسْلَامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي اليَوْمِ وَاللَّيْلَةِ». فَقَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «وَصِيَامُ رَمَضَانَ». قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ: وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ

صلى الله عليه وسلم الزَّكَاةَ، قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا؟ قَالَ: «لَا، إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ». قَالَ: فَأَدْبَرَ الرَّجُلُ، وَهُوَ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ».

او له طلحة بن عبيد الله - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايې چې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم ته د نجد له خلکو څخه يو سړی پداسې حال کې راغی چې ويښتان يې ګډوډ و، د غږ انګازه يې اوريدل کېده، خو په خبرو يې پوهېدل نه کېدل، تر دې چې رانږدې شو، نو ګورو چې هغه د اسلام په اړه پوښتنه کوي، نو رسول الله - صل الله عليه وسلم - وفرمايل: په شپه او ورځ کې پنځه وختته لمونځ دی، هغه وويل: آيا نور څه راباندې شته؟ ويې وييل: «نه، مګر دا چې نفل وکړې». رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: "او د رمضان روژه". ويي وييل: آيا نور څه راباندې شته؟ ويې فرمايل: «نه، مګر دا چې نفلي روژې ونيسې» وايې: او رسول الله - صلى الله عليه وسلم ورته د زکات يادونه وکړه، ويې وييل: آيا نور څه راباندې شته؟ ويې فرمايل: «نه، مګر دا چې خيرات ورکړې» وايې: سړي شا کړه - او روان شو - پداسې حال کې چې وييل يې: په الله مې دې قسم وي چې پر دې به نه څه زيات کړم او نه به ترې څه کم کړم، رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: "هغه به بريالی شي که په رښتيا وي". بخاري (46)، مسلم (11)، ابوداود (391) او النسائي (458) روايت کړی.

او الله تعالی فرمايلي:

{وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء وَيُقِيمُوا الصَّلاَةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ}

{وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء وَيُقِيمُوا الصَّلاَةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ}

(هعوى(اهل كتابو) ته حكم نه و شوى مگر د دې چې عبادت دې وكړي د الله په دې حال كې چې اخلاص كونكي به وي هغه لره په طاعت كې ولاړ به وي په توحيد او بيزاره به وي د شرك نه او دروي به لمونځ او وركوي به زكات او دا مضبوط دين دى. [البينة سورت: 5 آيت]. او الله تعالى فرمايلي:

{فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ}

{فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ}

(نو كه دوى توبه وباسي او لمونځ قايم كړي او زكات اداء كړي، بيا نو تاسو د دوى لاره خوشې كړئ، بېشكه الله ډير بخښونكى، بې حده رحم كوونكى دى). [التوبة سورت: 5 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ}

{فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ}

(نو كه دوى توبه وباسي او لمونځ قايم كړي او زكات اداء كړي، نو بيا ستاسو وروڼه دي په دين كې). [التوبة سورت: 11 آيت]. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي:

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ».

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ».

«ماته امر شوی چې خلکو سره تر هغه وجنګیږم تر څو د دې خبرې ګواهي ورکړي چې له الله پرته بل بر حق معبود نشته او پر دې چې محمد د الله رسول دی، لمونځ قایم کړي، زکات ورکړي، کله یې چې - دا کارونه - وکړل نو زما څخه یې وینې او مالونه په امن کې شول مګر د اسلام لپاره، او حساب یې پر الله تعالی دی». (بخاري (25) او مسلم (22) روایت کړی دی.

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الإِسْلَامِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَنْ سَلِمَ المسلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ».

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّ الإِسْلَامِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: «مَنْ سَلِمَ المسلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ».

او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي: هغوی وویل: ای د الله رسوله ! کوم اسلام غوره دی، ویې فرمایل: څوک چې مسلمانان یې د ژبې او لاس څخه په امن کې وي». بخاري (11)، مسلم (42)، ترمذي (2504) او نسائي (4999)روایت کړی دی.

او پیغمبر - صلى الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«إِذَا أَسْلَمَ العَبْدُ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ، يُكَفِّرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا، وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ القِصَاصُ: الحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ، وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهَا».

«إِذَا أَسْلَمَ العَبْدُ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ، يُكَفِّرُ اللَّهُ عَنْهُ كُلَّ سَيِّئَةٍ كَانَ زَلَفَهَا، وَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ القِصَاصُ: الحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ، وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَنْهَا».

« کله چې يو څوک په حقيقي توګه مسلمان شو - داسې چې ظاهر او باطن يې يو ډول و، الله تعالی به ورته هره بدي وبخښي چې وړاندې - له اسلام څخه - يې کړېده نو - په اسلام کې پاتې ژوند به يې قصاص وي، نيکي په لس چنده، تر اووه سوه چنده پورې، او بدي د بدی په اندازه مګر دا چې الله ورته ترې تير شي». [بخاري – معلق روايت کړی دی– (۴۱) او نسائی (۴۹۹۸) .

باب دی د ايمان په باره کې

او موږ ايمان لرو چې ايمان د دين دويمه مرتبه ده، او هغه لکه څرنګه چې جبريل -عليه السلام- ته د پيغمبر صلی الله عليه وسلم په جواب کې راغلي دي کله يې چې ترې د ايمان په اړه پوښتنه وکړه ويې وييل: «فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ، قَالَ: «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»، قَالَ: صَدَقْتَ، ... قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ». نو د ايمان په اړه خبر راکړه، ويې فرمايل: « چې په الله، ملايکو يې، کتابونو يې، پيغمبرانو يې، او د آخرت په ورځ ايمان

ولرېږ، او د خير او شر په اندازې ايمان ولرې» ويې وييل: رېښتيا دې وويل،...وايي: بيا لاړ، لږ ځنډ مې وکړ، بيا يې راته وويل: اى عمره! آيا پوهيږې چې پوښتونکى څوک و؟» ما وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې وييل: يقينا هغه جبريل و، راغلى و تر څو تاسو ته ستاسو دين دروښايي».

(مسلم (8)، ابو داود (4695)، ترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روايت کړى دى).

او ايمان که څه هم پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - د جبريل په مخکني حديث کې په ځانګړې معنى سره پدې الفاظو تشريح کړى دى: «تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ»؛ «چې په الله، په ملايکو يې، کتابونو يې، پيغمبرانو يې او د آخرت په ورځ ايمان ولرې او د خير او شر په اندازه ايمان ولرې» سره لدې بيا هم په عامې معنى سره ايمان هر خير او ښېګڼې ته شامليږي، د زړونو او اندامونو عملو ته هم شامليږي، متعال حق ذات فرمايلي دي:

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُون * الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُون * أُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيم}

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُون*

(بېشکه خبره همدا ده چې مومنان هغه خلک دي، چې کله الله ياد کړى شي، نو د دوى زړونه وويريږي او کله چې دوى

ته د هغه (الله) آیتونه تلاوت کړی شي (، نو) دغه (آیتونه) دوی ته ایمان ورزیات کړي او خاص په خپل رب باندې دوی توکل کوي.

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُون*

هغه کسان چې لمونځ قايموي او له هغه (مال) نه چې مونږ دوی ته ورکړی دی، څه حصه خرچ کوي.

أُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيم}.

همدغه خلک په حقه مومنان دي، د دوی لپاره د خپل رب په نیز درجې دي او بخښنه او عزتمن رزق دی). [الأنفال سورت: 2-4 آیتونه].

او پیغمبر -صلى الله علیه وسلم - د عبد القيس استازو ته - د اسلام په بنکاره - شعايرو سره تفسير کړی دی،

ففي الصحيح عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: إِنَّ وَفْدَ عَبْدِ القَيْسِ لَمَّا أَتَوُا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنِ القَوْمُ؟ -أَوْ مَنِ الوَفْدُ؟-» قَالُوا: رَبِيعَةُ. قَالَ: «مَرْحَبًا بِالقَوْمِ، أَوْ بِالوَفْدِ، غَيْرَ خَزَايَا وَلاَ نَدَامَى»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لاَ نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيكَ إِلَّا فِي الشَّهْرِ الحَرَامِ، وَبَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الحَيُّ مِنْ كُفَّارِ مُضَرَ، فَمُرْنَا بِأَمْرٍ فَصْلٍ، نُخْبِرْ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا، وَنَدْخُلْ بِهِ الجَنَّةَ، وَسَأَلُوهُ عَنِ الأَشْرِبَةِ، فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ، وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: أَمَرَهُمْ بِالإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحْدَهُ، قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا الإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «شَهَادَةُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلاَةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ، وَأَنْ تُعْطُوا

مِنَ المغنَمِ الخُمُسَ». وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: «عَنِ الحَنْتَمِ، (الحنتم: جرار مدهونة كانت تحمل فيها الخمر. النهاية في غريب الحديث (1/448).) وَالدُّبَّاءِ، (الدباء: القرع، وكانوا ينتبذون فيها فتسرع الشدة في الشراب. النهاية في غريب الحديث (1/96).) وَالنَّقِيرِ، (النقير: أصل النخلة ينقر وسطه ثم ينبذ فيه التمر ويلقى عليه الماء؛ ليصير نبيذًا مُسْكرًا. النهاية في غريب الحديث (5/104)) وَالمزفَّتِ، وَرُبَّمَا قَالَ: المقيَّرِ» وَقَالَ: «احْفَظُوهُنَّ، وَأَخْبِرُوا بِهِنَّ مَنْ وَرَاءَكُمْ».

په صحيحينو کې له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی وايي: «إِنَّ وَفْدَ عَبْدِ القَيْسِ لَمَّا أَتَوُا النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنِ القَوْمُ؟ -أَوْ مَنِ الوَفْدُ؟-» قَالُوا: رَبِيعَةُ. قَالَ: «مَرْحَبًا بِالقَوْمِ، أَوْ بِالوَفْدِ، غَيْرَ خَزَايَا وَلَا نَدَامَى»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيكَ إِلَّا فِي الشَّهْرِ الحَرَامِ، وَبَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الحَيُّ مِنْ كُفَّارِ مُضَرَ، فَمُرْنَا بِأَمْرٍ فَصْلٍ، نُخْبِرْ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا، وَنَدْخُلْ بِهِ الجَنَّةَ، وَسَأَلُوهُ عَنِ الأَشْرِبَةِ، فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ، وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: أَمَرَهُمْ بِالإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحْدَهُ، قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا الإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَإِقَامُ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ، وَصِيَامُ رَمَضَانَ، وَأَنْ تُعْطُوا مِنَ المغنَمِ الخُمُسَ». وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ: «عَنِ الحَنْتَمِ، (الحنتم: جرار مدهونة كانت تحمل فيها الخمر. النهاية في غريب الحديث (1/448).) وَالدُّبَّاءِ، (الدباء: القرع، وكانوا ينتبذون فيها فتسرع الشدة في الشراب. النهاية في غريب الحديث (1/96).) وَالنَّقِيرِ، (النقير: أصل النخلة ينقر وسطه ثم ينبذ فيه التمر ويلقى عليه

الماء؛ ليصير نبيذًا مُسْكرًا. النهاية في غريب الحديث (5/104)) وَالمزفَّتِ، وَرُبَّمَا قَالَ: المقيَّرِ» وَقَالَ: «احْفَظُوهُنَّ، وَأَخْبِرُوا بِهِنَّ مَنْ وَرَاءَكُمْ».

«د عبد القيس پلاوى چې کله پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - ته راغى هغه وويل: «دا خلک څوک دي؟ او يا پلاوى څوک دي؟ » هغوى وويل: د ربيعة - قبيله ده - ويې فرمايل: « قوم او يا پلاوى دې په خير راشي،نه خجالت او نه پښېمانه» هغوى وويل: اى د الله رسوله! مونږ نشو کولاى تاته د محرم له مياشتې پرته په بل وخت کې راشو، او زمونږ او ستاسو تر منځ د مضر قبيلې د کفارو دا کلى دى، نو مونږ ته غوڅه خبره وکړه، مونږ به پرې زمونږ تر شا خلک خبر کړو، او چې جنت ته پرې داخل شو، او د څښاکونو په اړه يې ترې پوښتنه وکړه، نو په څلورو کارونو يې ورته امر وکړ، او له څلور-دوله څښاکونو - څخه يې منع کړل: په يو الله په ايمان راوړلو يې ورته امر وکړ، ويې وييل: « آيا پوهيږئ چې په يو الله ايمان څه شى دى؟ » هغوى وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې فرمايل: « ګواهي ورکول چې له الله پرته بل حق معبود نشته، او محمد د الله رسول دى، او د لمانځه قائمول، او د زکاة ورکول، او رمضان روژه، او دا چې له غنيمت څخه پنځمه حصه ورکړئ». او له څلورو څخه يې منع کړل؛ له حنتم څخه (حنتم: هغه له کردونې جوړې شوې چاټيو ته ويل کيږي چې د شرابو د ساتلو په موخه به خلکو غوړولې). النهاية فى غريب الحديث (1/448).) او دباء: کدو ته وييل کيږي، دوى به په هغه کې شراب ورتوى کړل، نو بيا به ترې په چټکى سره شراب جوړيدل. النهاية في غريب

الحديث (1/96). او له النقير: د خرما تنې يا ډډ ته وايي چې منځ يې کېندل شوی وي بيا په هغې خرما اچول کيږي او د پاسه پرې اوبه ورتوييږي - تر څو ترې نشه کوونکي شراب جوړ شي - النهاية في غريب الحديث (5/104). او المزفت يا المقيَّرِ» هغه لوښي ته وايي چې اسفالت يا قير شوی وي، او ويې فرمايل: «دا خبرې يادې کړئ، او تر شا مو پرې نور خلک خبر کړئ». بخاري (53)، مسلم (17)، ابوداود (3692)، ترمذي (2611) او النسائي (5031) روايت کړی دی.

او بخاری رحمه الله په خپل صحيح کې د دې لپاره باب اېښی دی او ويلي يې دي: «باب أمور الإيمان، وقول الله تعالى: د ايمان د کارونو په اړه باب.

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّآئِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُواْ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاء والضَّرَّاء وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَـئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ}

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّآئِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ

بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُواْ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاء والضَّرَّاء وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَـئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُتَّقُون}

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، او لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د اخرت او پر ملايکو او پر کتابونو او پر نبيانو يې ايمان راوړی دی او د هغه په مينه (کې) خپلوانو او يتيمانو او مسکينانو او مسافرو او سوالګرو ته مال ورکوي او په (ازادولو د) څټونو کې (يې لګوي) او لمونځ قايموي او زکات ورکوي او د خپلو وعدو پوره کوونکي وي کله چې وعده وکړي، (خصوصًا) چې په سختۍ او تکليف کې او د جنګ په وخت کې صبر کوونکي دي، دا هغه خلق دي چې رښتيني دي او همدغه خلق متقيان دي) [البقره سورت: 177 آيت].

او موږ باور لرو چې ايمان قول، عمل او باور دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ -أَوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ- شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ».

« ايمان څه د پاسه اويا - يا څه د پاسه شپيته برخې لري، نو غوره يې د : لا اله الا الله وينا ده، او تر ټولو ښکته يې د لارې څخه د ضررري شي لرې کول دي، او حيا د ايمان يوه برخه ده». بخاري (9) او مسلم (35) روايت کړی او لفظ د همده دی، اوابوداود (4676)، ترمذي (2614)، نسائي (5005) او ابن ماجه (57) روايت کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې د ایمان خاوندان په عملونو کې یو پر بل غوره والی لري، أبو سعيد الخدري - رضي الله عنه - له نبي - صلى الله عليه وسلم څخه روایت کوي فرمايي:

«يَدْخُلُ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ. فَيُخْرَجُونَ مِنْهَا قَدِ اسْوَدُّوا، فَيُلْقَوْنَ فِي نَهَرِ الحَيَا، أَوِ الحَيَاةِ -شَكَّ مَالِكٌ- فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الحِبَّةُ فِي جَانِبِ السَّيْلِ، أَلَمْ تَرَ أَنَّهَا تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً؟!».

«يَدْخُلُ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ، وَأَهْلُ النَّارِ النَّارَ، ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَخْرِجُوا مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ. فَيُخْرَجُونَ مِنْهَا قَدِ اسْوَدُّوا، فَيُلْقَوْنَ فِي نَهَرِ الحَيَا، أَوِ الحَيَاةِ -شَكَّ مَالِكٌ- فَيَنْبُتُونَ كَمَا تَنْبُتُ الحِبَّةُ فِي جَانِبِ السَّيْلِ، أَلَمْ تَرَ أَنَّهَا تَخْرُجُ صَفْرَاءَ مُلْتَوِيَةً؟!».

«جنتیان به جنت ته داخل شي، او دوزخیان اور ته، بیا به الله تعالی وفرمايي: له اور څخه هر هغه څوک راوباسئ چې په زړه کې یې د اوري د دانې په اندازه ایمان هم وي، نو ورڅخه به راوایستلی شي پداسې حال کې چې تور شوي به وي، نو د الحيا یا الحياة په نهر کې به وروا چولی شي - مالک شکي دی چې کوم لفظ یې کارولی- نو داسې به راشنه شي لکه څرنګه چې د خوړ د غاړې تخم راشین کیږي، ایا ته نه ګورې چې هغه زیړ تاوراتاو شین کیږي؟!». (بخاري (۲۲) او مسلم (۱۸۴) روایت کړی دی.

او له أبو أمامة بن سهل بن حنيف څخه روايت دی چې هغه له أبو سعيد الخدري رضي الله عنه څخه اوريدلي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ، رَأَيْتُ النَّاسَ يُعْرَضُونَ عَلَيَّ، وَعَلَيْهِمْ قُمُصٌ، مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدِيَّ، وَمِنْهَا مَا دُونَ ذَلِكَ، وَعُرِضَ عَلَيَّ عُمَرُ بْنُ الخَطَّابِ، وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ يَجُرُّهُ». قَالُوا: فَمَا أَوَّلْتَ ذَلِكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الدِّينَ».

«بَيْنَا أَنَا نَائِمٌ، رَأَيْتُ النَّاسَ يُعْرَضُونَ عَلَيَّ، وَعَلَيْهِمْ قُمُصٌ، مِنْهَا مَا يَبْلُغُ الثُّدِيَّ، وَمِنْهَا مَا دُونَ ذَلِكَ، وَعُرِضَ عَلَيَّ عُمَرُ بْنُ الخَطَّابِ، وَعَلَيْهِ قَمِيصٌ يَجُرُّهُ». قَالُوا: فَمَا أَوَّلْتَ ذَلِكَ، يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «الدِّينَ».

«په داسې حال چې زه ويده وم، ومې ليدل چې خلک راته راښودل کيږي، او هغوی کمېسونه لرې، ځينې تر سينو پورې وې، او ځينې له هغې نه لاندې، او عمر رضی الله عنه راته وښودلی شو، د هغه پر تن يو کميس و چې ځان پسې يې راښکه، هغوی وويل: نو تا -دا خوب- څنګه تعبير کړ ای د الله رسوله، هغه وويل: «په دين سره». (بخاري (23)، مسلم (2390)، او ترمذي (2285) روايت کړی، او په هغه کې راغلي: او د پيغمبر صلى الله عليه وسلم د ځېنو ملګرو څخه روايت دی، او نسائی هم روايت کړی دی.

او مونږ عقيده لرو چې ايمان زياتيږي او کميږي، په اطاعت سره زياتيږي او په ګناه سره کميږي، الله تعالی فرمايلي:

{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى}
{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى}

(مونږ تا ته د دوی خبر په حقه سره بیانوو، بېشکه دوی داسي ځلميان وو چي پر خپل رب يې ايمان راوړی و او مونږ دوی ته هدايت ورزيات کړي وو) [الكهف سورت: 13 أيت]، او فرمايلي يې دي:

{وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا}
{وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا}

(او د هغو کسانو ايمان زيات شي چي ايمان يې راوړی دی) [المدثر سورت: 31 آيت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ شَعِيرَةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ بُرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ».
«يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ شَعِيرَةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ بُرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ، وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَفِي قَلْبِهِ وَزْنُ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ».

«هر هغه څوک به له اور نه راوځي چي (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) يې ويلي وي او په زړه کي يې د يوې وربشي د وزن په اندازه

خیر وي، او هر هغه څوک به له اور نه راوځي چې (لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ) یې ویلي وي او په زړه کې یې د غنم د وزن په اندازې خیر وي، او هر هغه څوک به له اور نه راوځي چې (لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ) یې ویلي وي اوپه زړه کې یې د یوې ذرې د وزن په اندازه خیر وي». بخاري (۴۴)، مسلم (۱۹۳) او ترمذي (۲۵۹۳) روایت کړی.

او عمر بن عبدالعزیز عدي بن عدي ته لیکلي وو: «ایمان احکام، قوانین، حدود او تګلارې لري، نو څوک یې چې بشپړ کړي ایمان به یې بشپړ کړي وي، او څوک چې یې بشپړ نه کړي ایمان به یې بشپړ کړی نه وي، نو که زه ژوندی وم، زه به یې تاسو ته تشریح کړم تر څو پرې عمل وکړئ او که مړ شوم، نو زه مو ملګرتیا ته چندان لیواله نه یم». (بخاري معلق راوړی دی (10/1)، او ابن ابي شیبه په المصنف (31084) او په الایمان (135) کې، خلال په السنن (1162، 1553) کې، ابن بطوطه په الابانة (۱۱۶۶) کې او اللالکائي په شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة کې (۱۵۷۲).

معمر، سفیان الثوري، مالک بن انس، ابن جریج او سفیان بن عیینه ټولو به وییل: "ایمان قول او عمل دی، زیاتیږي او کمیږي". (الابانة الکبری (806/2) او الشریعة د: الآجري (606/2).

حافظ ابوبکر عبدالله بن الزبیر الحُمیديُّ ویلي: «.. او دا چې ایمان قول او عمل دی، زیاتیږي او کمیږي، او قول له عمل پرته هیڅ ګټه نه لري، او هیڅ قول او عمل پرته له نیت څخه

اعتبار نه لري، او له سنتو پرته هيڅ قول، عمل او نيت اعتبار نه لرى». (اصول السنة د: الحميدي (۳۷ مخ)).

او خلال ويلي: «عبدالملک الميموني خبر راکړی فرمايي چې: يعلى بن عبيد له شپيتو کلونو څخه زيات مخکې راته وويل چې: ايمان قول او عمل دى، او څوک چې روژه نيسي، لمونځ کوي او نيک عمل کوي، په ايمان کې تر هغه چا زيات دى چې هغه غلا او زنا کوي». (السنة د: ابوبکر بن الخلال (۵۹۰/۳))

او ابن ابى حاتم ويلي دي: "ما له خپل پلار او ابو زرعه څخه د دين په اصولو کې د اهل سنت د مذهبونو په اړه وپوښتل، او پدې اړه د ټولو سيمو د علماوو د نظر په اړه چې دوى څه عقيده لري، نو هغوى دواړو وويل: مونږ چې علما په ټولو سيمو کې ليدلي دي لکه : حجاز، عراق، شام او يمن، نو د هغوى مذهب دا و چې: ايمان قول او عمل دى، زياتيږى او کميږي». (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة(198/1) او : عقيدة السلف - چې د ابن ابى زيد القيرواني مقدمه ده د خپل کتاب الرساله لپاره (29 مخ).

او لالکائي ويلي: «ايمان قول او عمل دى، او د فقهاوو له جملې څخه: مالک بن انس، عبدالعزيز بن ابي سلمه الماجشون، ليث بن سعد، الاوزاعي، سعيد بن عبدالعزيز، ابن جريج، سفيان بن عينه، فضيل بن عياض، نافع بن عمر الجمحي، محمد بن مسلم الطائفي، محمد بن عبدالله بن عمرو بن عثمان بن عفان، المثنا بن الصباح، الشافعي، عبدالله بن الزبير الحميدي، ابو ابراهيم المزني، سفيان الثوري، شريک،

ابوبکر بن عیاش، وکیع، حماد بن سلمه، حماد بن زید، یحیی بن سعید القطان، عبدالله بن المبارک، ابو اسحاق الفزاري، النضر بن محمد المروزي، النضر بن شمیل، احمد بن حنبل، اسحاق بن راهویه، ابو ثور او ابو عبید -دا ټول- پدې نظر دي». [شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة د امام لالکائي (۴/ ۹۱۳)].

ابو عبدالله بن ابي زمنین په خپل کتاب "اصول السنة" کې ویلي: «باب دی پدې اړه چې ایمان قول او عمل دی: او د اهل سنت وینا ده چې: ایمان؛ الله ته په زړونو کې اخلاص، په ژبو سره ګواهي، په اندامونو عمل او دا هر څه د سنت مطابق برابرول دي». [اصول السنة مخ 207].

[باب الإحسان] باب دی د احسان په اړه

او مونږ ایمان لرو چې [احسان] د دین له مرتبو څخه دریمه مرتبه ده، او هغه لکه څرنګه چې جبریل -علیه السلام- ته د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په جواب کې راغلي دي کله یې چې ترې د احسان په اړه پوښتنه وکړه او ویې ویيل: «فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ، قَالَ: «أَنْ تَعْبُدَ اللهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ...». قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: «يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنِ السَّائِلُ؟» قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ».

«نو د احسان په اړه خبر راکړه، ویې فرمایل: « چې د الله داسي عبادت وکړې لکه ته یې چې ګورې، نو که چیرته یې ته نه ګورې نو هغه خو تا ګوري...» وایي: بیا لاړ، لږ ځنډ مې وکړ، بیا یې راته وویل: ای عمره! آیا پوهیږې چې پوښتونکی

 څوک و؟» ما وویل: الله او رسول یې ښه پوهیږي، ویې وییل: یقینا هغه جبریل و، راغلی و تر څو تاسو ته ستاسو دین دروښایي». (مسلم (8)، ابو داود (4695)، الترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روایت کړې دی.

اوحق ذات- جل جلاله- خبر ورکړی چې د دې حقیقي دین خلک به جنت ته ځي، سره له دې چې د دوی درجې او مرتبې به سره توپیر ولري- برابره خبره ده که دوی د اسلام یا د ایمان او یا هم د احسان خاوندان وي، الله تعالی د لوی شان او شوکت خاوند فرمایلي:

{وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ * ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ * جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ * وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ}

{وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ لَخَبِيرٌ بَصِيرٌ *

(او هغه څه چې مونږ تا ته له کتابه وحي کړي دي هم دغه حق دي، په داسې حال کې چې تصدیق کوونکي دي د هغو (کتابونو) چې له ده نه مخکې وو، بېشکه الله په خپلو بنده ګانو باندې خامخا ښه خبردار، ښه لیدونکی دی.

ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ وَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِير *

بیا مونږ د دغه کتاب (قرآن) وارثان کړل هغه کسان چې مونږ په خپلو بنده ګانو کې غوره (او انتخاب) کړي وو، بیا په دوی کې ځینې په خپل ځان ظلم کوونکي دي او ځینې په دوی کې مینځ لاري دي او ځینې په دوی کې نېکیو ته ړومبي کېدونکي دي، د الله په حکم سره، یقینًا همدغه ډېر لوی فضل دی.

جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِير *

د تل استوګنې جنتونه دي، دوی به دغو ته ننوځي، دوی به په دغو (جنتونو) کې د سرو زرو په بنګړو سره او په ملغلرو سره زیور دار (اراسته) کولی شي او د دوی جامې به په دغو (جنتونو) کې وربېنم وي.

وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُور}.

او دوی به ووایي: ټول د کمال صفتونه خاص هغه الله لره دي چې زمونږ نه یې غم (خفګان) ختم کړ، بېشکه زمونږ رب خامخا ډېر بخښونکی، بې حده قدردان دی). [فاطر سورت: 31-34 آیتونه].

(باب الأمر بلزوم السنة والتمسك بها)

باب دی: په سنتو د ټینګار او پرې د ټېنګ پاتې کېدلو په اړه

په مبارکو آیتونو او حدیثونو کې د سنت په مراعتولو او پرې ټینګ پاتې کېدلو امر راغلی، له مخالفت څخه يې ويرول شوي، او له بې اتفاقی او اختلاف څخه ممانعت راغلی دی، الله تعالی فرمایلي:

{لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا}

{لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا}

(يقينًا يقينًا ستاسو لپاره په (کار د) رسول الله کې ډېره ښه اقتدا ده، د هغه چا لپاره چې د الله او د وروستنۍ ورځې امېد لري او الله ډېر زيات يادوي). [الأحزاب سورت: 21 آيت].

او الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمْ وَكَانُواْ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ}

{إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُواْ دِينَهُمْ وَكَانُواْ شِيَعًا لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ}

(بېشکه هغه کسان چې خپل دين يې تار په تار کړی دی، او دوی فرقې فرقې شول، ته له دوی نه په هېڅ شي کې نه يې) [الأنعام سورت: 159 آيت]، او الله تعالی فرمایلي:

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلاَ تَتَفَرَّقُوا فِيهِ}

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلاَ تَتَفَرَّقُوا فِيهِ}.

(هغه ستاسو لپاره هغه دين مقرر کړی دی چې د هغه وصيت يې نوح ته کړی و او هغه چې مونږ تا ته وحي کړی دی او هغه چې مونږ د هغه وصيت ابراهيم او موسٰی او عيسٰی ته کړی و، چې تاسو دين قايم کړئ او په ده کې مه مختلف کيږئ)، [الشورى سورت: 13 آيت].

او له جابر بن عبد الله - رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ، وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

«أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيْرَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللهِ، وَخَيْرُ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ، وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ». أما بعد: تر ټول غوره وينا د الله کتاب دی، او په لارښوونو کې غوره لارښوونه د محمد - صلى الله عليه وسلم- ده، او (په دين کې) تر ټولو ناوړه کارونه هغه دي چې نوي وي، او هر بدعت ګمراهي ده. (مسلم په (۸۶۷)، نسائي (۱۵۷۸)، ابو داود (۲۹۵۴) او ابن ماجه (۴۵) روايت کړی دی.

وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى».

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ: «مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى». «زما ټول امتيان به جنت ته داخلېږي مګر هغه څوک چې انکار وکړي» هغوی ووېل: ای د الله رسوله! او څوک دی چې انکار به کوي؟ ويې فرمايل: «چا چې زما پيروي وکړه هغه جنت ته داخل شو او چا چې زما نافرماني وکړه هغه انکار وکړ». (بخاري په (7280) شمېره روايت کړی دی).

وعن الْعِرْبَاضِ بْنِ سَارِيَةَ رضي الله عنه قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، فَقَالَ رَجُلٌ: إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ، فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ؛ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ، فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ».

او له عرباض بن ساريه رضي الله عنه څخه روايت دی: «وَعَظَنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا بَعْدَ صَلَاةِ الْغَدَاةِ مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، فَقَالَ رَجُلٌ: إِنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ، فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا يَا رَسُولَ اللهِ، قَالَ: «أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ، وَإِنْ عَبْدٌ حَبَشِيٌّ، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ يَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ؛ فَإِنَّهَا ضَلَالَةٌ، فَمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ مِنْكُمْ فَعَلَيْهِ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ». چې رسول الله

صلى الله عليه وسلم موږ ته یوه ورځ د سهار له لمانځه څخه وروسته یوه په زړه پورې خطبه راکړه، چې له امله یې - د خلکو - له سترګو اوښکې وبهیدې او زړونه ولړزیدل، یو سړي وویل: دا خو داسې ده لکه د الله په امانی خطبه، نو موږ ته څه وصیت کوې ای د الله رسوله! هغه وفرمایل: له الله تعالی څخه په ویرې درته وصیت کوم، او له -چارواکو - په اوریدلو او اطاعت کولو؛ که څه هم - پر تا سو تاکل شوی امیر - یو حبشي غلام وي او یقینا که ستاسو څخه څوک ژوندی پاتې شي، نو ډیر اختلاف به ووینې، نو - په دین کې - له نوښت څخه ډډه وکړئ، ځکه دا ګمراهي ده، که چیرته له تاسو څخه پر چا دا حالات راغلل نو هغه دې زما د سنتو او د خلفای راشدینو د سنتو پیروي وکړي؛ ځکه هغوی په سمه لار دي، د ژامې غاښونه پرې ټینګ کړئ». (ابو داود (4607)، ترمذي (2676)، ابن ماجه (42)، احمد (17416)، دارمي (96) روایت کړی او دا حدیث امام ترمذي صحیح بللی دی.

او بخاري په خپل صحیح کې په کتاب الاعتصام بالکتاب والسنة کې ویلي: باب الاقتداء بسنن رسول الله صلی الله علیه وسلم - و قول الله سبحانه وتعالی {وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا} [الفرقان سورت : 74 آیت] یعني (او موږ د متقیانو لپاره امامان وګرځوه)، فرمایي: هغه امامان موږ به پخوانو پسې اقتداء کوو او روستني به کوږ پسې اقتداء کوي، ابن عون ویلي: درې شیان دي چې د ځان او د خپلو ورونو لپاره یې خوښوم: دا سنت؛ چې زده یې کړي او په اړه یې پوښتنه وکړي، او قرآن چې ځان پرې پوهه کړي او په اړه یې پوښتنه

وکړي، او خلک پرېږدي مګر هغوی چې غوره وي».
(صحيح البخاري (8/ 139).

كتـاب الإيمــان بالله

کتاب دی په الله تعالی د ایمان په اړه

د کتاب لنډيز

او موږ باور لرو چې الله لومړی دی او له هغه څخه مخکې هيڅ شی نشته، هغه وروستی دی او له هغه څخه وروسته هيڅ شی نشته او موږ ته يې ځان راپيژندلی چې هغه پخپله همغه ذات دی چې يواځې يې آسمانونه او ځمکه پيدا کړي او دا چې هغه د آسمانونو او ځمکې اصلي مالک دی او دا چې هغه پاک ذات شپه په ورځ او ورځ په شپه کې ننباسي، او دا حاضر کاينات شاهدي ورکوي چې يواځې همغه ذات يې پيدا کوونکی دی او له هغه سره بل هيڅ پيدا کوونکی نشته.

او له خپلو هغو دلايلو څخه يې يادونه وکړه چې ثابتوي چې هغه يواځې د دې کايناتو خالق دی، ډېر دليلونه يې وړاندې کړل چې احاطه پرې شونې نده، او پر موږ په هغه څه سره حجت قائم کړ چې موږ يې په خپلو ځانونو او چاپيريال کې ګورو.

او موږ ايمان راوړو په هغه څه چې انبياوو او رسولانو پرې ايمان راوړی دی، او په هغه دلايلو يقين لرو چې په الله پاک باندې دلالت کوي.

او مونږ ایمان لرو چې همغه الله پیدا کوونکی دی، او مخلوق يې بې ځایه نه دی پیدا کړی. بلکې دا پیاوړی مخلوق دی چې د يو ستر هدف لپاره رامنځته شوی.

او داسې نور دلیلونه چې په قران کريم کې ورڅخه زياته یادونه شوې ده، لکه څرنګه چې په «الأنعام»، «النحل» او نورو سورتونو کې بې شمېره زيات دليلونه او شواهد راغلي دي چې ټول د الله تعالی په وجود (شتون) او د هغه په ربوبيت دلالت کوي، او هغه عقلي دليلونه او ستر حجتونه دي، چې هيڅوک د هغه په څېر او يا ورته نږدې دليلونه نه شي راوړلای، او هغه په تنوع کې د ټولو مخلوقاتو لپاره مناسب دي، او پر هغوی د حجت قائمولو لپاره بسنه کوي، که څه هم کافران ترې انکار کوي، او باطل پرسته يې بد ګڼي، او آيا له کافر سره پرته له انکار څخه بل دليل شته؟!

او مونږ ایمان لرو چې الله په خپل ربوبيت کې يو دی، او يواځې هغه پيدا کوونکی دی، او همغه ذات دی چې پيدايښت يې پيل کړی او هيڅا ورسره پکې ګډون ندی کړی، او الله په خپل امر سره پيدا کول کوي، او هغه پاک ذات د خپلې خوښې د اسبابو سره پيدا کول کوي، او له هغه پرته چې څه دي ټول مخلوقات دي.

او موږ باور لرو چې الله تعالی د ټولو شيانو مالک، خالق، کار ساز او مالک دی، او هغه پکې تصرف کوونکی دی، او هيڅ مخلوق د دې حق نلري چې د خپل ځان د چارو اداره وکړي، يا د بل د چارو اداره وکړي مګر هغه څه چې الله مقدر کړي وي.

او موږ باور لرو چې هغه ريښتينی مالک دی او له هغه پرته نور ټول - د هغه - ملکيت دی، او د هر پادشاه پادشاهي باطله او يا لنډه مهال او له منځه تلونکې ده.

او موږ ايمان لرو چې يواځې پاک الله هغه ذات دی چې ژوندي کول او مړه کول کوي، او همغه ذات دی چې مرګ او ژوند يې پيدا کړی او همغه ذات دی چې نفسونه اخلي.

او مونږ ايمان لرو چې هغه رزق ورکوونکی د غښتلي ځواک خاوند دی، له هغه پرته بل هيڅوک رزق ورکوونکی نشته، او له هغه پرته بل ذات نشته چې بسنه پرې وشي، او موږ ايمان لرو چې الله پاک په خپل علم سره هر څه راګير کړي دي، د هغه له علم څخه هيڅ وړه او غټه نه پټيږي او هغه پاک ذات په پټو او ښکاره و خبر دی.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی په غلبې او واکدارۍ سره هر شي د خپل تسلط لاندې راوستی دی،

او موږ ايمان لرو چې الله تعالی لره خالقيت او واکمني ده، نه له هغه پرته بل رب شته او نه له هغه پرته بل قانون جوړوونکی، هغه همغه ذات دی چې مخلوقات يې پيدا کړي او قوانين يې جاري کړي، فرضي کړنې يې فرض کړي، دين يې بيان کړی، او هغه د دې ټولو مالک دی، او يواځې هغه د دوی سره په حساب کولو او دوی ته د سزا ورکولو ځواک لري.

او مونږ ايمان لرو چې متعال رب د بندګانو او د هغوی د کړنو پيدا کوونکی دی.

او مونږ دا عقيده لرو چې يواځې د الله په ربوبيت ايمان لرل د انسان لپاره بسنه نه کوي چې مؤمن شي، او دا ايمان خپل خاوند جنت ته نه شي ننويستلی؛ ځکه هغه پدې ايمان ندی راوړی چې الله حق معبود دی، او دا چې بايد عبادت ونه شي مګر د يو الله.

او موږ ايمان لرو چې الله په خپل الوهيت کې يو دی، او دا چې له الله پرته بل معبود نشته مګر يواځې همغه الله دی چې شريک نه لري، او هغه حق دی او دا چې دوی له هغه پرته نور څه رابلي هغه باطل دي. او دا هغه ستره چاره ده چې له امله يې الله کتابونه نازل کړي، پيغمبران يې راليږلي، جنت او دوزخ يې پيدا کړي او پدې - خبره - د امت جمهورو علماوو اجماع کړې ده، او فطرت پرې دلالت کوي، او سالم عقلونه پرې ګواهي ورکوي، او مونږ په علم اليقين سره پوهيږو چې د پيغبرانو - عليهم السلام - بلنه خپلو قومونو ته هغه: د يو الله عبادت ته بلنه او له هغه پرته د بل چا د عبادت پرېښودل دي.

او حق عبادت هغه دی چې الله رب العالمين ته وشي، او د سيد المرسلين د لارښوونې سره سم وي؛ ځکه چې له هغه پرته د نورو ټولو معبودانو عبادت باطل دي.

او دا د الله د دين له پياوړو رکنونو څخه يو رکن دی - کوم چې د يوازيني الله د يووالي ثبوت او له هغه پرته د بل چا له عبادت څخه انکار دی - دا د دين د ميچنې محور(د ژرندې پل) - او د پيغمبرانو د بلنې ستن ده او معنا يې ده: د خالق يووالی د مخلوقاتو په عمل سره (يعنې دا چې يواځې يو الله د بندګانو د کړنو پيدا کوونکی دی)

او ډیری وختونه الله تعالی په قرآن کې په خپلو بنده ګانو باندې په خپل ربوبیت سره استدلال کوي، هغه ربوبیت چې له هغه څخه د یو الله پاک عبادت لازمیږي.

او موږ ایمان لرو چې د دې لویو ګوني نښانو (کاینات٩ پیدا کوونکی یواځې همغه الله پاک دی، او دا چې له هغه سره بل خالق نشته، نو پکاره نده چې له هغه سره د بل چا عبادت وشي.

او الله -جل جلاله- په خپل وحدانیت شاهدي ورکوونکي دلیلونه په بېلابیل ډول وړاندې کړل،تر څو پرې حجت قائم کړي، او لاره پرې روښانه کړي؛ تر څو د خلکو لپاره په الله تعالی کوم دلیل پاتې نه شي.

او الله جل جلاله ته د هغه په الوهیت او د هغه رسول صلی الله علیه وسلم ته په پیغمبرۍ اقرار کول؛ هغه څه دي چې الله جل جلاله د انسان لپاره پر هغه[الله] د ایمان راوړلو او یا کافریدلو لپاره حد ټاکلی دی.

او په الله - تعالی - باندې د ایمان لرلو سره په طاغوت کافریدل ، او له شرک او مشرکانو څخه بې زاري حتمي - خبره - ده.

او د دې ایمان لپاره بسنه نه کوي چې یواځې په زړه کې وي، بلکې خامخا پرې باید په ژبه تلفظ وکړي، او تر هغه پورې ایمان ریښتیا کیدلی نه شي تر څو چې اندامونه پرې عمل ونه کړي، او په زړه کې ایمان په زیاتوالی او کموالي سره - له یو شخص څخه - بل ته توپیر لري.

او پدې ایمان کې بنده باید الله رب العالمین ته مخلص وي، باوري وي نه شکمن، او د ایمان سرچینه یې باید - علم،

اخلاص، قبولي، تسليمېدل، غاړه ايښودل، په وينا، کړنو او عقيده کې - ريښتينولي وي، سربېره پر محبت کولو له دې دين سره، او هغه چا چې دا دين راليږلی، چا چې راوړی، او چا چې منلی دی.

او لکه څرنګه چې الله -تعالی- د ايمان حقيقت، د هغه غوښتنې، او شرطونه بيان کړل، نو پدې سره يې د ضدي مشرکانو شکونه او شبهې له منځه وړي دي او دا - خبره - يې ښکاره کړې ده چې دوی په خپل شرک باندې هيڅ دليل نه لري؛ ځکه دا باطل معبودان مخلوق دی، بل څوک يې چاري سموي او هيڅ شی نه شي پيدا کولی او دوی په آسمانونو او ځمکه کې د د يوې ذرې په اندازه هم د څه شي واک نه لري.

او حق ذات دا - خبره - ښکاره کوي چې دا (د الله سره برابر ګڼل شوي) معبودان؛ چې له الله پرته يې عبادت کيږي، د هغه چا بلنه نه اوري چې څوک يې رابلي، او که يې واوري نو قبلولای نه شي او د قيامت په ورځ به د هغوی په شرک رد کوي، او ترې به بېزاره وي.

لکه څرنګه چې حق ذات بيانوي چې دا معبودان چې له الله پرته يې عبادت کيږي، نه ګټه رسولی شي او نه تاوان، نو له الله پرته څنګه د دوی عبادت کيدلی شي.؟!.

او الله تعالی پرښتو ته عبادت کول باطل کړ، او دا يې ښکاره کړه چې دوی - سره له دې چې الله ته نږدې دي - بيا هم هيڅکله د چا سفارش نه شي کولی مګر د هغه له اجازې نه وروسته، نو کله چې د پرښتو دا حال دی، نو څنګه کيدی

شي چې له الله تعالی پرته دې - د دې باطلو معبودانو - عبادت وشي.

او نبیان او رسولان - علیهم السلام - سره له دې چې مرتبه یې په دنیا او آخرت کې لوړه ده - ځان ته د ګټې او تاوان رسولو واک نه لري، نو لدې پرته نور به څنګه وي؟!

او مونږ ایمان لرو چې الله - جل جلاله - په خپلو صفتونو او د کمال په ستاینو کې یو دی، او الله پاک لره نیک نومونه او لوړ صفتونه دي، چې پوره عقلونه ورته پدې ګواهي ورکوي او سالم فطرتونه ورته پرې تسلیم دي او پدې باندې د اسلامي أمت د علماوو اجماع هم ده، بلکه ټولو الهي رسالتونو د الله پاک په نومونو او د أفعالو په بیانولو سره راتګ کړی دی، او دا باطل معودان نه څه اوري او نه څهویني.

او مونږ ایمان لرو لکه څرنګه چې هغه د خپل ځان صفت بیان کړی، او لکه څرنګه چې د هغه رسول -صلی الله علیه وسلم- هغه په کومو صفتونو باندې یاد کړی دی، نو د هغه پاک ذات په مثل هیڅ شی نشته او هغه اوریدونکی لیدونکی دی، نو مونږ هغه څه الله ته ثابتوو چې هغه خپل ځان ته ثابت کړي دي، او یا یې رسول - صلی الله علیه وسلم - ورته ثابت کړي دي، او هر هغه څه ترې نفي کوو چې هغه له خپل ځان څخه نفي کړي او یا یې رسول - صلی الله علیه وسلم - ترې نفي کړي، پرته له تعطیل (له معنا څخه انکار)، او تمثیل (د بیلګې بیانولو) او تکییف (د څرنګوالي په اړه پوښتنې کولو) او تحریف (په معنا کې له بدلون) څخه.

او مونږ په علم يقين سره پوهيږو چې زمونږ رب وړاندې له دې چې مخلوقات پيدا كړي په خپلو صفتونو باندې ياد و، او دا چې هغه له ازله تر ابده د كمال، جلال او جمال په تر ټولو لوړه مرتبه دى؛ ځكه هغه اول او آخر دى، هغه اول دى مخكې ترې څه شى نشته، او آخر دى وروسته ترې څه شى نشته، نو هغه د كمال او عزت په نومونو او صفتونو سره لومړى دى او هغه د كمال او عزت په صفتونو سره وروستى دى.

او مونږ ايمان لرو چې د الله تعالى له صفتونو څخه ځينې د هغه له ذات سره لازم دي لكه: ژوند، علم، اوريدل، ليدل، لاس، ګوتې، او دا چې له صفتونو څخه يې ځينې د هغه د مشيئت (خوښې) پورې تړلي دي لكه: غصه، خوښي او راكوزيدل.

او موږ ايمان لرو چې هغه د هر هغه څه كوونكى دى چې ويې غواړي، نو هغه هر كار تر سره كوي كله چې وغواړي، څه چې وغواړي، څرنګه يې چې وغواړي، چاته چې وغواړي عزت وركوي او چاته چې وغواړي خواروي يې، د هغه د كړنو څوك منع كوونكى نشته، او نه د هغه پريكړو او واكمنۍ لره څوك ردوونكى او روسته كوونكى شته.

او مونږ عقيده لرو چې د الله تعالى ځينې صفتونه مطلق راغلي دي، نو الله -تعالى- پرې مطلق توصيفوو، لكه: سمع، حيات، بصر او داسې نور، او ځينې يې مقيد راغلي دي، نو په همغه تقييد سره پريښودل كيږي، لكه د هغه يادول چې هغه

د خپلو دښمنانو د مکر په مقابل کې له مکر څخه کار اخلي، او خپل دښمنان هیروي کله یې چې هغوی هېر کړي.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : علم، بصر، حیات، قیومیت او کلام دي، او هغه په کلام سره موصوف شوی دی ورانديې له دې چې مخلوقات پیدا کړي او خبرې ورسره وکړي، او زمونږ د رب کلام د هغه د خوښې (مشیئت) سره تړاو لري، نو کله چې وغواړي خبري کوي، او په قرآن کریم کې د کلام د صفت په بېلابیلو وجوهاتو سره راغلی دی، داسې راغلي چې هغه د خپلو بندګانو سره خبري کوي، او له دوی څخه چې د چا سره وغواړي مناجات کوي او بلنه ورکوي، او د مخلوقاتو سره د قیامت په ورځ خبرې کوي، او مخلوقات به د قیامت په ورځ د الله - تعالى - خبرې اوري.

او مونږ ایمان لرو چې الله پاک د خپلو مخلوقاتو څخه د رڼا په پردې سره پټ دی، نو دوی یې په دې دنیا کې نه ویني، که څه هم د هغه ځینو پیغمبرانو د هغه خبرې واورېدې، کله چې هغه ورسره د پردې تر شا خبرې کولې، لکه څرنګه یې چې له موسى -علیه السلام - سره خبرې وکړې.

او زمونږ د رب کلام داسې توصیف کیږي چې ځینې یې له نورو څخه نوی دی او ځینې یې له ځینو نورو غوره دی.

او د هغه له کلام څخه: قرآن او ټول الهي کتابونه دي چې د هغه په پیغمبرانو -علیهم السلام- نازل شوي، لکه د ابراهیم او موسى علیهما السلام صحیفې، تورات، انجیل او زبور -ټول د الله کلام دی- او په ټولو سره الله خبرې کړې دي، او له واسطې پرته ترې جبریل اوریدلی دی، او جبرائیل د الله په

انبیاوو او پیغمبرانو -علیهم السلام - نازل کړي دي، او د تورات ځانګړتیا دا ده چې الله تعالی په تختو کې په لیکلې بڼه نازل کړی دی، او د الله کلام او کلمې مخلوق ندي، او د الله کلام د هغه له مخلوقاتو څخه ندی، آیا ته نه ګورې چې هغه د پیدایښت او امر تر منځ جلاوالی راوستی او مونږ د الله تعالی د ګوني او شرعي کلمو تر منځ توپیر کوو.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: عزت، قهر، جبروت، ملکوت، کبریاء، عظمت، اراده، مشیئت، قدرت او رحمت دی، دا رحمت د هغه له صفتونو څخه یو صفت دی او د دې اضافت الله تعالی ته شوی؛ چې دا د صفت اضافت دی موصوف لره.

او د هغه له صفتونو څخه یو علو (پورته والی) دی چې هغه د غلبې، منزلت او ذات لوړوالی دی، نو درې واړه ټول د هغه صفتونو دي چې د هغه په کمال دلالت کوي، او لوی قرآن او نبوي سنت، عقل او فطرت د هغه په لوړوالي په بېلابیلو وجوهاتو دلالت کوي، بلکه هغه دلیلونه ډیر دي چې د الله په پورته والی دلالت کوي، او د هر یو ډول لاندې نور ډیر ډولونه دي چې نه شمیرل کیږي.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه یو هم په عرش استواء ده، چې الله تعالی یې په خپل کتاب کې په اوو ځایونو کې یادونه کړې ده.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه یو محبت دی، او د هغه له صفتونو څخه: رضایت (خوښي) ده او د هغه له صفتونو څخه د خپلو دښمنانو بد ګڼل دي؛ ځکه چې هغو د هغه خوښې

بده وګڼله، او هغه څه يې بد وګڼل چې الله پر خپل رسول - صلی الله علیه وسلم- نازل کړې دي.

د هغه له صفتونو څخه: په دښمنانو غصه کول او پرې غصه کېدل :، او هغه غصه يې د کافرانو لپاره ده،

د هغه له صفتونو څخه: د خپلو دښمنانو د مکر په مقابل کې مکر کول دي ، هغوی چې د ده له اولياوو سره مکر کاوه، او د هغه له صفتونو څخه تأسف دی، چې معنا يې سخته غصه ده، او د هغه له صفتونو څخه له هغه چا سره دوکه کول دي چې دوکه ورسره کوي، نو الله له منافقانو سره دوکه کوي، هغوی چې له ده سره دوکه کوي، او د هغه تعالی له صفتونو څخه دا دي چې په هغه چا ملنډې وهي چې پر ده ملنډې وهي.

او له صفتونو څخه يې: خندا، تعجب، د قيامت په ورځ راتلل دي تر څو د خلکو تر منځه پريکړه وکړي.

او مونږ د نزول (راکوزيدلو) په صفت ايمان لرو، او دا چې زمونږ رب د دنيا آسمان ته په حقيقي توګه راکوزيږي لکه څرنګه چې د هغه د جلال او لويی سره ښايي، او هغه لکه د مخلوقاتو په څېر راکوزيدل نه دي، بلکې -دا صفت- لکه د نورو صفتونو په څېر يو صفت دی چې مونږ پرې ايمان لرو او پرې پوهيږو او د کيفيت په اړه يې ځان نه ستړی کوو، او نه يې په ردولو کې ځان تکليفوو؛ بلکې په هغه توګه پرې ايمان لرو لکه څرنګه چې ريښتيني او ريښتيا ګڼل شوي پيغمبر -صلی الله علیه وسلم- پرې خبر راکړی دی،

او مونږ د الله تعالی د معيت (ملتيا) په صفت ايمان لرو، او دا چې الله - تعالی - د خپلو مخلوقاتو سره دی، او دا معيت دوه

ډوله دی؛ خاص معیت چې دا د الله تعالی د ولیانو او پیغمبر علیهم السلام لپاره ثابت دی او معنا یې کامیابي او تایید دی، او بل یې د ټولو خلکو سره عام معیت دی؛ مؤمن وي او که کافر، او معنا یې علم، چاپیریدل، ځواک او واکمني ده.

او لدې معیت څخه حلول او اختلاط نه لازمیږي، او نه یې معنا د الله تعالی د لوړوالي نفي کول دي؛ ځکه د اهل سنت په اجماع سره یې معنا علم او احاطه ده؛ یعنې دا چې الله تعالی مونږ سره په علم، په هر څه احاطه کولو او ځواک سره دی.

او مونږ الله تعالی ته وجه (مخ) ثابتوو لکه څرنګه چې د هغه د جلال او عظمت سره ښایي، او ید (لاس) لکه څرنګه چې د هغه د جلال او کمال سره ښایي، او پدې اړه په قرآن کریم او سنت کې په مختلفو وجوهاتو سره خبر راغلی دی، د لاس ذکر د تثنیې په صیغې سره راغلی، او دا چې الله یې خلاصوي او راټولوي، او دا چې الله پرې اسمانونه نچه کوي، او ځمکه د هغه پاک ذات په موټي کې ده، او لاس داسې یاد شوی چې د ګوتو درلودونکی دی. او دا ټول ثابتوي چې هغه لاس چې صفت یې په قرآن کریم کې راغلی حقیقي لاس دی لکه څرنګه چې د هغه د جلال سره ښایي، مونږ یې په تاویل کولو ځان نه تکلیفوو، او نه یې د بل چا د لاس سره تشبیه کوو، او نه قرآني آیتونه او نبوي حدیثونه چې دلالت پرې کوي تحریفوو. او د هغه له صفتونو څخه د ګوتو صفت دی.

او مونږ ایمان لرو چې د قیامت په ورځ به مؤمنان خپل رب ګوري، او دا هغه څه دي چې قرآن او متواترو اخبارو پرې زمونږ له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه خبر ورکړی

دی په هغه ځه کې چې هغه پرې مؤمنانو ته زیری ورکړی چې هغوی به خپل رب په ښکاره توګه د قیامت په ورځ ګوري.

او لکه څرنګه یې چې ځان د کمال، جمال، جلال، عزت او لویۍ په صفتونو سره یاد کړی دی، همدارنګه یې له خپل ځان څخه د نقصان صفتونه هم نفي کړي دي، او د صفاتو نفي په قرآن کې اصل ندی؛ ځکه اصل د صفتونو ثبوت دی، او قرآن او سنت د الله تعالی د صفتونو له یادولو څخه ډک دي لکه څرنګه چې د الله د جلال، لویۍ او کمال سره ښايي، او متعال رب چې کله له خپل ځان څخه کوم صفت نفي کوي نو د دې لپاره یې نفي کوي تر څو یې د ضد په بیانولو سره ځانته کمال ثابت کړي، او یا ځکه کله چې انسانانو د نقصان نسبت هغه ذات ته وکړ چې هغه د عزت او کمال خاوند دی، نو متعال رب هغه نقص نفي کوي چې نسبت یې هغه ته شوی وي.

او مونږ ایمان لرو چې الله پاک لره نیک نومونه دي، او دا چې نومونه یې په ښایست کې وروستي حد ته رسیدلي دي، نو له هغو څخه نور ښایسته نشته، او له هر اسم څخه الله تعالی ته صفت رابیلیږي، او نومونه یې له شمېر څخه وتلي دي.

او مونږ رب ویرولي یو له دې چې د هغه په نومونو کې کاږه شو، او یا ترې انکار وکړو، او یا یې له معنا څخه منکر شو، او یا یې بې معنا وګڼو.

او هغه څه چې په قرآن او سنت کې د الله تعالی له نومونو او صفتونو څخه راغلي دي لدې لوی دي چې یو کتاب دې هغه ټول په ځان کې ځای کړي، او مونږ پدې نومونو او

صفتونو د خپل رب په مراد سره ايمان لرو، او هغه څه چې ترې زمونږ د رسول -صلى الله عليه وسلم- مراد وي، او مونږ پوهيږو چې په حقيقت يې انسانان نه پوهيږي، او نه يې په خپل علم کې راوستلی شي او نه يې درک ورته رسيږي، او مونږ يې په تاويل کې ځان نه تکليفوو.

(باب الإيمان بوجود الله) د الله په شتون باندې د ايمان په اړه باب

او مونږ ايمان لرو چې همغه الله اول دی نو مخکې ورڅخه هيڅ شی نشته، الله تعالى فرمايلي:

{هُوَ الأَوَّلُ وَالآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ}

{هُوَ الأَوَّلُ وَالآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ}

[هم دغه (الله) اول دی (هيڅ شی له هغه نه مخکې نه و) او اخر دی (له ده نه بعد هيڅ شی نشته) او لوړ دی (په هر شي بره دی) او باطن دی (له ده په وړاندې هيڅ شی پټ نه دی)]. [الحديد سورت: 3 آيت]، او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ»،

«كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ»،

«الله و، او له هغه پرته هيڅ شی نه و، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و». (بخاري (٧٤١٨) او ترمذي (٣٩٥١) روايت کړی). بخاري د عمران بن حصين له حديث څخه روايت کړی دی، او د ده په يو بل روايت کې راځي.

«كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماءِ».

«كَانَ اللَّهُ وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ غَيْرَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماء».
«الله و، او له هغه پرته هيڅ شی نه و، او د هغه عرش په اوبو د پاسه و». (بخاري روايت کړی (۳۱۹۱). او مونږ ته يې ځان راپيژندلی چې دی هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي او هغه د اسمانونو او ځمکې مالک دی او دا چې هغه پاک ذات شپه په ورځ او ورځ په شپه کې ننباسي، الله- تعالى- فرمايلي:

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاء وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِير * لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الأُمُور * يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُور}

{هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاء وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِير*

(دی هغه ذات دی چې اسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، بيا دی په عرش باندې برقراره شو، دی عالم دی په هر شي چې په ځمکه کې ننوځي او په هر هغه شي چې له دې نه راوځي او په هر هغه شي چې له اسمانه راکوزيږي او په هر هغه شي چې په ده کې پورته خيژي او دغه الله له تاسو سره دی (په اعتبار د علم او قدرت)، هر

چېرې چې تاسو يئ او الله هغو کارونو لره چې تاسو يې کوئ، ښه ليدونکی دی.

لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الأُمُور *

خاص هم ده لره د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ده او خاص الله ته ټول کارونه ورګرځولی شي.

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُور}

دی شپه په ورځ کې ننباسي او ورځ په شپه کې ننباسي او دی د سينو په پټو خبرو ښه عالم دی. [الحديد سورت: 4- 6 آيتونه].

او حق سپېڅلي ذات ټينګار کړی، چې دا شته کاينات ګواه دي پر دې چې هغه ذات يې يواځې پيدا کوونکی دی او له هغه سره بل خالق نشته، الله تعالی فرمايلي:

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ}

(هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ)

(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښيئ چې څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پيدا کړی دی، چې غير له هغه (الله) نه دي)؟ [لقمان سورت: 11 آيت] په همدې خاطر يې له خپلو آيتونو څخه ډېر دلايل ذکر کړي چې هغه د دې کايناتو پيدا کوونکی دی، له دې څخه: هغه ژوندی له مړي او مړی له ژوندي څخه راوباسي، او له دې څخه دا چې: هغه انسانان له خاورې څخه پيدا کړي دي. او له دې څخه دا چې: هغه موږ ته مېرمنې زموږ له ځانونو څخه پيدا کړې

دي. او له دې څخه : په مخلوقاتو کې د ژبو او رنګونو توپير دی. او له دې څخه : په شپه کې د بنده ګانو ويدل کيدل، او په ورځ کې د رزق پلټنه ده. او له دې څخه دا چې هغه بريښنا د ويرې او هيلې لامل ګرځولی، او هغه له آسمان څخه اوبه نازلوي. او له دې څخه دا چې: هغه پيدايښت پيل کړ لکه څرنګه چې د ثنا وړ ذات فرمايلي دي:

{يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُون * وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُون * وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون * وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاخْتِلافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّلْعَالِمِين * وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُون * وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاء مَاء فَيُحْيِي بِهِ الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُون * وَمِنْ آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَاء وَالأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُون * وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُون * وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}

{يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُون*

(هغه (الله) له مړي نه ژوندی راوباسي او له ژوندي نه مړی راوباسي او ځمکه د هغې له مرګ نه پس راژوندی کوي او همداسې به تاسو راويستل کېږئ.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُون *

او يوه د هغه له نښو څخه دا ده چې تاسو يې له خاورې پيدا کړئ، بيا ناڅاپه تاسو بشر وئ چې خورېدلئ.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون * او د هغه له نښو څخه دا دي چې ستاسو لپاره يې ستاسو له نفسونو څخه جوړې پيدا کړې، د دې لپاره چې تاسو هغو ته (په مايله کېدو سره) سکون حاصل کړئ او هغه ستاسو په مينځ کې مينه او مهرباني پيدا کړه، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې ښه فکر کوي.

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاخْتِلافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالِمِين * او د هغه له نښو څخه د آسمانونو او ځمکې پيدا کول دي او ستاسو د ژبو او ستاسو د رنګونو اختلاف (بېل والی) دی، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د عالمانو (پوهانو) لپاره.

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُون *

او د هغه له نښو نه ستاسو خوب دی، په شپه او ورځ کې او ستاسو لټول دي د هغه له فضله، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې اوري.

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاء مَاء فَيُحْيِي بِهِ الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُون *

او د هغه له نښو څخه (دا) دي چې هغه تاسو ته برېښنا د وېرې او طمعې لپاره ښيي او له بره نه اوبه نازلوي، بيا په دغو (اوبو) سره ځمکه راژوندی کوي، د هغې له مرګ نه وروسته، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې له عقل نه کار اخلي.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَاء وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُون *

او د هغه له نښو څخه (دا) دي چې اسمان او ځمکه د هغه په حکم سره ولاړ دي، بيا چې کله هغه تاسو راوبلي، يوځل بلل، له ځمکې نه، (نو) ناڅاپه به تاسو (ژوندي) راوځئ.

وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُون*

او خاص د هغه لپاره دي هغه څوك چې په اسمانونو او ځمکه کې دي، (دغه) ټول د همده اطاعت کوونکي دي.

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}

او دی همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پيدا کوي، بيا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بيا راژوندي کول هغه (الله) ته ډېر اسان دي]. [الروم سورت: 19-27 آيتونه].

او لدې څخه دا هم دي چې: هغه په مخلوقاتو باندې حجت قائم کړی چې هغه دوی له يو نفس څخه پيدا کړي دي، الله تعالی فرمايلي:

{خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنْ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِن بَعْدِ

خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلاَثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُون}

{خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنْ الأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِن بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلاَثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُون}

(هغه تاسو له يو نفس نه پيدا کړي يئ، بيا يې له هغه نه د هغه ښځه پيدا کړه او ستاسو لپاره يې له څارويو نه اته جوړې پيدا کړې، هغه تاسو د خپلو ميندو په خيټو کې پيدا کوي، يو قسم پيدا کول، وروسته له بل قسم پيدا کولو نه، په دريو تيارو کې، دغه الله ستاسو رب دی، بادشاهي خاص د هغه لپاره ده، نشته دی هېڅ حق معبود مګر هغه دی، نو کوم طرف ته تاسو ګرځولی شئ) [الزمر سورت: 6 آيت]، نو د پيدايښت له پيل څخه يې يادونه وکړه، او دا چې ټول حيوانات د هغه پاک ذات مخلوقات دي، بيا يې پر مونږ حجت قائم کړ چې هغه مونږ په رحمونو کې په تيارو کې پيدا کړي يو، او دا چې له هغه پرته بل څوک نه شي کولای چې له نطفې څخه انسان پيدا کړي.

نو هغه په تيرو آيتونو کې د خپل شتون لپاره د يو لوی دليل يادونه وکړه - چې هغه د اسمانونو او ځمکې پيدا کول دي او هغه څه چې په دوی کې دي، او څه چې پرې د پاسه دي.

او له دې څخه دا چې: هغه پر دوی - د هغه د پاملرنې او هغه څه چې دوی يې په خپلو ځانونو او خپلو اولادونو کې مومي - حجت قائم کړ، هغه دا چې هغه دوی يې د دوی د ميندو له ګېډو څخه - پداسې حال کې - راوويستل چې په هيڅ

نه پوهیدل او تر هغه یې ترې ساتنه وکړه چې خلقت او پوهه یې بشپړه شوه،الله - جل جلاله - فرمایلي:

{وَاللّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لاَ تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ الْسَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَالأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ}

{وَاللّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لاَ تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ الْسَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَالأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ}.

(او الله تاسو د خپلو میندو له خیټو نه راوویستئ، په داسې حال کې چې پر هېڅ شي نه پوهېدلئ او تاسو ته یې غوږونه او سترګې او زړونه در کړل، د دې لپاره چې تاسو شکر وباسئ). [النحل سورت: 78 آیت]. او لکه څرنګه یې چې هر شی پیدا کړی او چمتو کړی دی، - همدار نګه یې - د ټولو مخلوقاتو لارښوونه هغه څه ته کړې ده چې ښېګڼه یې پکې ده، الله تعالی له فرعون څخه د خبر ورکولو په موخه وایې چې هغه فرمایلي دي:

{قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَا مُوسَى}

{قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَا مُوسَى}

(ده (فرعون) وویل: ای موسٰی ستاسو د دواړو رب څوک دی)؟ [طه سورت: 49 آیت]، نو الهي ځواب دا و:

{قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}

{قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}

(ده وویل: زمونږ رب هغه ذات دی چې هر شي ته یې د ده (موافق) شکل ورکړی دی، بیا یې لار ښودلې ده). [طه سورت: 50 آیت].

او مونږ باور لرو چې هغه پاک ذات ځمکه غځولې ده او غرونه یې پکې ستنې ګرځولي، او هرڅه یې په کې په متوازن ډول رازرغون کړي دي. نو د لیدلو وړ توازن پکې پر دې غوره دلیل دی چې هغه یې پیدا کوونکی دی، لکه څرنګه یې چې باران په یوه ځانګړې بڼه ورولی چې انسان نشي کولی په هغه توګه یې واوروي، او نه له آسمان څخه راوریدلې اوبه ذخیره کولی شي، نو دا - کار- پدې ګواهي ورکوي چې پیدا کوونکی یې الله قهار ذات دی، الله تعالی فرمایلي:

{وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُون * وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِين * وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلاَّ بِقَدَرٍ مَّعْلُوم * وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِين}

{وَالأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُون*

(او ځمکه، مونږ هغه غځولې ده او مونږ په هغې کې غرونه غورځولي دي او مونږ په هغې کې هر اندازه کړی شوی شی زرغون کړی دی.

وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِين *

او مونږ ستاسو لپاره په هغې کې معیشتونه پیدا کړي دي او هغه هم چې تاسو هغه ته روزي ورکوونکي نه یئ.

وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ عِندَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلاَّ بِقَدَرٍ مَّعْلُوم*

او نشته هېڅ څيز مګر زمونږ سره د هغه خزاني دي او مونږ هغه نه نازلوو مګر په معلومې اندازې سره.
وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ}

او مونږ هواګاني ليږلي دي، چې بلاربوونکي دي، پس مونږ له بره اوبه نازلې کړې، نو مونږ هغه په تاسو وڅښولې او تاسو دغو (اوبو) لره ذخيره کوونکي نه يئ. [الحجر سورت: 19-22 آيتونه].

او مونږ ايمان لرو په هغه څه چې انبياو او رسولانو پرې ايمان راوړی، او هغه دليلونه او برهانونه يقيني ګڼو چې په هغه پاک ذات دلالت کوي، لکه څرنګه چې حق ذات خبر ورکړی چې ابراهيم - عليه السلام- په نمرود باندې استدلال وکړ چې الله تعالی لمر له ختيځ څخه راولي او له هغه پرته بل څوک نه شي کولای چې له لويديځ څخه يې راولي، الله تعالى فرمايلي:

{قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِـي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِـي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ}

{قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِـي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِـي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ}

(ابراهيم وويل: زما رب هغه دی چې ژوندي کول ړ او مړه کول کوي، هغه وويل: زه ژوندي کول او مړه کول کوم،

ابراهيم وويل: پس يقينًا الله لمر له مشرق نه راخېژوي، نو ته هغه له مغرب نه راوخېژوه). [البقرة سورت: 258 آيت].

همدارنګه هغه په خپل قوم پدې استدلال وکړ چې الله هغه ذات دی چې هدايت يې ورته کړی، خواړه او اوبه يې ورکړي او کله چې ناروغ شي نو شفاء ورکوي، او هم هغه يې مړ کوي او ژوندی کوي ئې، نو فرمايلي يې دی لکه څرنګه يې چې خبر ورکړی دی:

{الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ * وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ * وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ} [الشعراء: 78-81]،

{الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ*

(هغه چې زه يې پيدا کړی يم، نو هغه زما لار ښوونه کوي.

وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ*

او هغه چې همغه په ما خوراك کوي او په ما څښاك کوي.

وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ *

او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي.

وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ}

او هغه چې ما ته به مرګ راکوي، بيا به ما ژوندی کوي)

[الشعراء سورت: 78-81 آيتونه]، بيا يې د موسی - عليه السلام - په اړه خبر ورکړ چې فرعون ته يې د جګړې پر مهال وويل: چې رب يې هغه دی:

{الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}

{الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}.
(ده وويل: زمونږ رب هغه ذات دى چې هر شي ته يې د ده (موافق) شكل وركړى دى، بيا يې لار ښودلې ده) [طه سورت: 50 آيت]، او دا په قرآن كې راغلي چې الله - تعالى - ځان له هرې نيمګړتيا څخه سپيڅلى كړى دى او ځان يې مونږ ته راپيژندلى، نو هغه پاک ذات فرمايلي:

{سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى * الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى * وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى}

{سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى *

ته پاكي بيان كړه د خپل رب د نامې چې تر ټولو اوچت دى.

الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى*

هغه چې پيدا يې كړل ټول شيان، پس ښه يې برابر كړل.

وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَى}

او هغه (رب) چې اندازه يې وكړه، پس لاره يې وښووله).
[الأعلى سورت: 1-3 آيتونه].

الله تعالى استدلال وكړ چې هغه د دې كائناتو خالق او مونډونكى دى او له هغه پرته بل خالق نشته - او يقيناچې هغه؛ هغه ذات دى چې تروتازه باغونه يې رازرغون كړي، او انسانان نشى كولاى چې ونې يې رازرغوني كړي، او لكه څرنګه يې چې پرې استدلال وكړ چې هغه ځمكه ثابته ګرځولې ده او په هغې كې يې سيندونه او لوړ غرونه پيدا كړي دي او د دوو سمندرونو په منځ كې يې پرده ګرځولې ده؛ تر څو دا له هغه بل سره ګډ نه شي. او دا چې يواځې هغه د

مجبورانو دعا قبلوي کله يې چې راوبلي - که څه هم مؤمن نه وي - او دا هغه څوک دی چې د ځمکې او بحر په تیارو کې خلکو ته لاربښوونه کوي او دا هم هغه ذات دی چې له باران نه مخکې بادونه زیری ورکوونکي لیږي.او هغه مونږ ته روزي راکوي، له هغه پرته بل روزي ورکوونکی نشته، او له هغه پرته بل رب نشته، سپیڅلي حق ذات فرمایلي دي:

{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُون * أَمَّن جَعَلَ الأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلاَلَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُون * أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاء الأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُون * أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُون * أَمَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاء وَالأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِين}

{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُون*

(بلکې هغه ذات (بهتر دی) چې اسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي دي او تاسو لپاره يې له بره نه اوبه نازلې کړې دي، نو هم مونږ په هغو سره د رونق (او ښایست) والا باغونه زرغون کړل، تاسو لپاره دا طاقت نشته چې تاسو د هغو (باغونو) ونې زرغونې کړئ، ایا له الله سره بل معبود شته؟

بلكې دوی يو داسې قوم دی چې (له الله سره د نورو) برابري كوي.

أَمَّن جَعَلَ الأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلاَلَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ*

بلكې هغه ذات (غوره دی) چې ځمكه يې د قرار (او ارام) ځای جوړه كړې ده او د هغې په مينځ كې يې نهرونه جوړ كړي دي او د دې لپاره يې پاخه لوړ غرونه پيدا كړي دي، او د دوو سمندرونو په مينځ كې يې پرده پيدا كړې ده، ايا له الله سره بل معبود شته؟ بلكې د دوی اكثره نه پوهيږي.

أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ*

بلكې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، كله چې دغه (الله) وبلي او هغه تكليف (او سختي) لرې كوي او تاسو د ځمكې خليفه ګان جوړوي، ايا له الله سره بل معبود شته؟ تاسو ډېر لږ شانته نصيحت قبلوئ.

أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ*

بلكې هغه ذات (غوره دی) چې تاسو ته د وچې او سمندر په تيارو كې لاره ښيي او هغه ذات چې له خپل رحمت نه مخكې هواګانې ليږي، چې زيری وركوونكې وي، آيا له الله سره بل معبود شته؟ الله ډېر اوچت دی له هغو شيانو نه چې دوی يې (له الله سره) شريكوي.

أَمَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاء وَالأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِين}

بلكې هغه ذات چې اول ځلې مخلوق پيدا كوي، بيا به دغه (مخلوق) بېرته ژوندى كوي او هغه ذات چې تاسو ته له آسمان او ځمكې نه روزي دركوي، آيا له الله سره بل معبود شته؟ ته (دوى ته) ووايه: تاسو خپل دليل راوړئ، كه تاسو رښتيني يئ). [النمل سورت : 60 -64 آيتونه].

هغه پاک ذات چې نومونه يې سپيڅلي دي فرمايلي:

{وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون * وَفِي الأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاء وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُون}

{وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون*

(او دى همغه ذات دى چې ځمكه يې غوړولې ده او په هغې كې يې پاخه غرونه ايښي او نهرونه يې روان كړي دي او له هر قسمه مېوو نه يې په دغې كې دوه دوه جوړې پيدا كړي دي، هغه په شپې سره ورځ پټوي، ببشكه په دې كې د هغو خلقو لپاره يقينًا نښې دي چې فكر (او غور) كوي.

وَفِي الأَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَى بِمَاء وَاحِدٍ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ فِي الأُكُلِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ}

(او په ځمکه کې ځنګ په ځنګ پیوستې ټوټې دي او د انګورو باغونه دي او فصلونه دي او د کجورو ونې دي چې له یوهٔ بېخه پورته شوي دي او ځینې ځان ته (جدا) بېخ لري، چې په یوه قسم اوبو سره اوبه کولی شي او مونږ په هغو کې ځینو ته په نورو باندې په مېوه (او خوند) کې فضیلت ورکوو، بېشکه په دې کې د هغو خلقو لپاره یقینًا نښې دي چې له عقل نه کار اخلي). [الرعد سورت: ۳، 4 آیتونه]. بیا لوی ښښتن دا ثابته کړه چې یواځې هغه ځمکه غځولې او له تولو ونو او میوو ښځه یې دوه جوړه جوړې پیدا کړي دي او یواځې همغه شپه له ورځې ښځه پوښي. او په دې سره یې استدلال وکړ چې د ځمکې یو بل ته نږدې برخي یو بل ته ورته او یو له بل ښځه متفاوتې میوې راوباسي حال دا چې په یو - ډول- اوبو باندې اوبه کیږي، نو پاکي ده الله لره چې له هغه پرته بل رب نشته، او نه له هغه پرته بل پیدا کوونکی شته.

او دا یې بیان کړه چې په غرونو کې - سره له سختوالي یې - بې له مخکنی بیلګي پیدایښتونه دي چې د الله تعالی په بې مثله خالقیت دلالت کوي، نو الله جل جلاله وفرمایل:

{وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ}

{وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا وَغَرَابِيبُ سُودٌ}

(او په غرونو کې ځيني سپيني او سرې لارې دي، چې د دغو (لارو) رنګونه سره مختلف دي او (ځيني په دوی کې) ډېرې تکې تورې دي. [فاطر سورت: 27 آيت].

له دې جملې څخه هغه څه دي چې الله - تعالى - موږ ته ښودلي چې هغه دغه ټول عالمونه پيدا کړي دي او انسان ته يې تابع کړي دي، او لدې جملې څخه په سمندر کې د بېړيو اسان ګرځول دي، حق ذات فرمايلي دي:

{اللَّهُ الَّذِي سخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُون * وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتفَكَّرُون}

{اللَّهُ الَّذِي سخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُون *

(الله هغه ذات دی چې ستاسو لپاره يې سمندر تابع کړی دی، د دې لپاره چې په ده کې کښتۍ د ده په حکم سره رواني شي او د دې لپاره چې تاسو د هغه له فضله لټون وکړئ او د دې لپاره چې تاسو شکر وباسئ.

وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتفَكَّرُون}

او ستاسو لپاره يې په کار لګولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، په داسې حال کې چې دا ټول د هغه له جانبه (مسخر) دي، بېشکه په دغو کې د هغه قوم لپاره يقينًا ډېرې نښې دي چې غور فکر کوي). [الجاثية سورت: ١٢، ١٣ آيتونه].

او الله - جل جلاله - مونږ ته د خپل شتون لاربنوونه داسې کړې چې لدې حیواناتو څخه یې مونږ ته سپرلی، لباس، خوراک او څښاک وګرځول، او دا چې هغه په اسمان کې مرغان نیسي (یعنې د راولویدلو مخنیوی یې کوي) الله تعالی فرمایلي:

{أَلَمْ يَرَوْاْ إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاء مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلاَّ اللّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُون * وَاللّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ الأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِين * وَاللّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلاَلاً وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُون}

{أَلَمْ يَرَوْاْ إِلَى الطَّيْرِ مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاء مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلاَّ اللّهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُون * [ایا دوی مرغانو ته نه دي کتلي چې د اسمان په فضا کې مُسَخَّر شوي دي، دوی لره نه ساتي (له غورځېدلو نه) مګر الله، بېشکه په دغو (څیزونو) کې خامخا ډېرې نښې دي د هغو خلقو لپاره چې ایمان راوړي.

وَاللّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ الأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِين * او الله ستاسو لپاره ستاسو له کورونو نه د استوګنې ځایونه جوړ کړي دي او ستاسو لپاره یې د څارویو له څرمنو نه کورونه جوړ کړي دي چې تاسو یې د خپل سفر په ورځ سپك مومئ او د اقامت په

ورځ هم او د هغو له وړيو او د هغو له وېښتانو او د هغو له وژغنو نه يې اسبابونه او تر يو وخته پورې د نفعې سامانونه (جوړ کړي دي.

وَاللّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلاَلاً وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ كَذَلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ}

او الله له خپلو پيدا کړيو څيزونو نه ستاسو لپاره سيورې تيار کړي دي او ستاسو لپاره يې په غرونو کې پټ ځايونه جوړ کړي دي او ستاسو لپاره يې داسې قميصونه پيدا کړي دي چې تاسو له ګرمۍ نه ساتي او داسې قميصونه (زغرې) چې تاسو له جنګ نه ساتي، همدارنګه هغه خپل نعمتونه پر تاسو باندې پوره کوي، د دې لپاره چې تاسو اسلام راوړئ). [النحل سورت: ۷۹-۸۱ آيتونه]. نو دا ټول دليلونه د الله - تعالى - په شتون او د هغه په ربوبيت باندې ګواه دي، نو له هغه پرته دا بل چا پيدا کړي دي؟! پاکي ده هغه ذات لره. له هغه پرته بل پيداکوونکى کوونکى نشته، او نه له هغه پرته بل رب شته.

هغه زموږ لپاره يو لوى شاهد(ګواه، دليل) وړردلاى دى چې هره ورځ تکراريږي، د هغه په شتون او ربوبيت دلالت کوي، او هغه دا چې دا همغه ذات دى چې سبا چوي او هغه ذات چې حبه او دانه چوي (تر څو راشنه شي) الله پاک فرمايلي:

{إِنَّ اللّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللّهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ * فَالِقُ الإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ}

{إِنَّ اللهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ذَلِكُمُ اللهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُون *
(بېشکه الله د دانې او زړي چوونکی دی، ژوندی له مړي څخه راوباسي او له ژوندي څخه د مړي راوېستونکی دی، همدغه الله دی، نو کوم طرف ته تاسو ګرځولی شئ!
فَالِقُ الإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ذَلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيم}
د سبا (د رڼا) چوونکی دی او شپه يې د ارام ذريعه ګرځولې ده او لمرسترګه او سپوږمۍ يې د حساب ذريعې ګرځولې دي، دا د ښه غالب، ښه پوه ذات اندازه کول دي) [الأنعام سورت: ٩٥، ٩٦ آيتونه].
او لکه څرنګه يې چې لمر او سپوږمۍ نښې ګرځولې دي، شپه او ورځ يې دوه دلالت کوونکې نخښې د هغه په شتون او ربوبيت وګرځولې الله تعالی فرمايي:
{وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً}
{وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً}
(او مونږ شپه او ورځ دوه نښې جوړې کړي دي، بيا مونږ د شپې نښه رڼا وګرځوله او د ورځې نښه مو روښانه وګرځوله) [الإسراء سورت: 12 آيت].
او الله -تعالى- دا بيان کړي دي چې بحر يې خوړ او تريو ګرځولی دی، او لدې دواړو څخه تازه غوښه او زيورات

راوځي، چې دا د هغه په شتون باندې دليل دی، الله پاک فرمايلي:

{وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُواْ مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُواْ مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ}

{وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُواْ مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُواْ مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ}

(دی همغه ذات دی چې سمندر يې مُسخر کړی دی، د دې لپاره چې تاسو له هغه نه تازه غوښه وخورئ او له هغه نه ګاڼه (زېورات) راوباسئ چې تاسو يې اغوندئ او ته په دې کې بېړۍ وينې، چې اوبه څيرونکې وي) [النحل سورت: 14 آيت]، حق تعالی فرمايلي دي:

{وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا}

{وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَّحْجُورًا}

(او دی هماغه ذات دی چې دوه دريابونه يې خوشې کړي دي (له يو بل سره جوخت) دا خوږ دی، ډېر خوږ (تنده ماتوونکی) او دا (بل) ترېو دی، ښه ترېو او د دواړو په مينځ کې يې يوه پرده او بند پيدا کړی دی چې منع کړی شوی دی) [الفرقان سورت: 53 آيت].

او يقينا چې الله تعالی بيان کړي دي چې برابر عقلونه پدې پوهيږي چې شوني نده چې دا کائنات دې پرته له پيدا کوونکي څخه پيدا شي، نو الله پاک فرمايلي:

{وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلاَفُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ}

{وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلاَفُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ}

(او د غه (الله) هغه ذات دی چې ژوندي کول کوي او مړه کول کوي او خاص د همده په اختيار کې دی د شپې او ورځې اختلاف (بدلېدل رابدلېدل) ايا نو تاسو له عقل نه کار نه اخلئ!

[المؤمنون سورت: ٨٠ آيت]، او الله - تعالى - فرمايلي:

{قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لاَ يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلاَ يَضُرُّكُمْ * أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ}

{قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لاَ يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلاَ يَضُرُّكُمْ *

(هغه وويل: ايا نو تاسو له الله نه پرته د هغه څه عبادت کوئ چې تاسو ته هېڅ نفع نشي رسولی او نه تاسو ته ضرر رسولی شي.

أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَفَلاَ تَعْقِلُونَ}

اُف په تاسو(ډېر غورځېدلي خلک یاست) او په هغو چې تاسو يې له الله نه پرته عبادت کوئ، ايا نو تاسو عقل نه لرئ).

[الأنبياء سورت: ٦٦، ٦٧ آيتونه]. آيا د الله پاک په شتون او د هغه په ربوبيت دې له دې څخه لوی دليلونه ليدلي دي.

او الله تعالى په هغه چا رد کړی دی چې د پيدايښت نسبت يې له هغه پرته بل چاته کړی دی، او د رټلو او پرې د انکار کولو په موخه يې ترې پوښتنه وکړه چې آيا دوی له هيڅ څخه پيدا شوي؟ او يا دا چې خپل ځانونه يې په خپله پيدا کړي، او

يا يې ځمکه او آسمانونه پيدا کړي؟ او يا له دوی سره د الله خزانې دي؟ او يا دوی واکداران دي، الله تعالى فرمايلي:

{أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُون * أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بَل لاَّ يُوقِنُون * أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُون}

{أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُون *

آيا دوی بې له څه شي پيدا کړی شوي دي ؟(پيدا کوونکی نه لري؟)، يا هم دوی، پخپله پيدا کوونکي دي

أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بَل لاَّ يُوقِنُون *

ايا دوی اسمانونه او ځمکه پيدا کړي دي؟ بلکې دوی يقين نه کوي.

أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُون}

آيا له دوی سره ستا د رب خزانې دي، يا هم دوی واکدران دي). [الطور سورت: ۳۵-۳۷ آيتونه]. او په آيتونو کې دا ايت تر ټولو ډير لوی دليل دی د خالق په شتون؛ لدې امله ثابت دي چې جبير بن مطعم ويلي: له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه مې اوريدلي دي چې د ماښام - په لمانځه کې يې - الطور سورت وايه، نو کله چې دې آيت ته ورسيده :

{أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُون * أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بَل لاَّ يُوقِنُون * أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُون}

{أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُون*

(آیا دوی بې له څه شي پیدا کړی شوي دي، یا هم دوی، پخپله پیدا کوونکي دي؟
أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بَل لاَّ يُوقِنُون*
ایا دوی اسمانونه او ځمکه پیدا کړي دي؟ بلکې دوی یقین نه کوي.
أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُون}
آیا له دوی سره ستا د رب خزانې دي، یا هم دوی واکدران دي). قَالَ: «كَادَ قَلْبِي أَنْ يَطِيرَ»،

ویې فرمایل: "نږدې و چې زړه مې والوځي". (بخاري (۴۸۵۴)، مسلم (۴۶۳)، ابو داود (۸۱۱)، نسائي (۹۸۷) او ابن ماجه (۸۳۲) روایت کړی دی). او جبیر - رضي الله عنه- د اسلام له منلو څخه مخکې دا آیت اوریدلی و، نو ځرګنده شوه چې دوی پیدا شوي، روزل شوي او تابع شوي، نو پاک دی الله له هغه څه نه چې دوی یې پرې یادوي.

او حق ذات فرمایلي دي:

{مَا أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلاَ خَلْقَ أَنفُسِهِمْ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا}
{مَا أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلاَ خَلْقَ أَنفُسِهِمْ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا}

ما دغه (شیطانان) نه د آسمانونو او ځمکې پیدا کولو ته حاضر کړي دي او نه د دوی د ځانونو پیدا کولو ته، او زه ګمراه کوونکو لره مټ (بازو) جوړوونکی (نیونکی) نه یم. [الکهف سورت: 51 آیت]، نو کله چې څوك د اسمانونو له

پيدايښت څخه ناخبره وي او د خپل ځان له پيدايښت څخه ناخبره وي، نو څنګه د خپل موندونکي او خالق څخه انکار کولی شي؟!

او موږ ايمان لرو چې الله - تعالى- خپل مخلوقات بې ځايه نه دي پيدا کړی؛ بلکې يو پياوړی پيدايښت د يو ستر مقصد لپاره دی، الله - تعالى - فرمايلي:

{وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاء وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لاَعِبِين * لَوْ أَرَدْنَا أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لاَّتَّخَذْنَاهُ مِن لَّدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِين}

{وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاء وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لاَعِبِين*

(او موږ آسمان او ځمکه او هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي (داسې) نه دي پيدا کړي، چې لوبې کوونکي يو.

لَوْ أَرَدْنَا أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لاَّتَّخَذْنَاهُ مِن لَّدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِين} که موږ اراده کړې وی چې څه لوبه تماشه جوړه کړو (نو) يقينًا هغه به مو له خپلې خوا نه جوړه کړې وی که موږ (دا کار) کوونکي وو). [الأنبياء سورت: ايتونه ١٦، ١٧].

هغه د عيسويانو دې ادعا ته ځواب ورکړ چې مسيح خالق، معبود، او د دې کائناتو چاره ساز دی، او دا يې څرګنده کړه چې په ځمکه او آسمان کې هيڅ شی له الله څخه پټ نه دی، او دا هغه ذات دی چې انسانان په رحمونو کې جوړوي. او د هغو کسانو له جملې څخه چې الله پاک په رحم کې پيدا کړی او جوړ کړی دی دی، مسيح عليه السلام هم دی، څښتن تعالى فرمايي:

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاء * هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاء لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم}

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاء *

(يقينًا الله (چې دی) له هغه نه هېڅ شی نه دی پټ په ځمکه کې او نه په اسمان کې.

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاء لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم}

دی همغه ذات دی چې په رَحِمونو کې ستاسو شکلونه (صورتونه) جوړوي څنګه چې وغواړي، نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، چې ډېر غالبه، ښه حکمت والا دی)

[آل عمران سورت: ٥، ٦ آيتونه] او داسې نور ډير - دليلونه - چې په قرآن کريم کې راغلي لکه : په «سورة الأنعام»، «النحل» او نور بې شمېره دلايل او شواهد، چې ټول د هغه په موجوديت او ربوبيت دلالت کوي.

(باب الإيمان بربوبية الله) باب دی په بيان د ربوبيت د الله کې

(الله مالک دی متصرف دی د عبادت لايق دی)

او مونږ ايمان لرو چې الله په خپل ربوبيت کې يو دی، او هغه يوازې خالق دی، او همغه ذات پيدايښت پيل کړی دی او هيچا ورسره يکې برخه نده اخيستې، حق ذات فرمايلي دي:

{اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُون}

{اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُون}

(الله اول ځلې مخلوق پيدا کوي، بيا به يې اعاده کوي، بيا به خاص هغه ته ورګرځولی شي) [الروم سورت: 11 آيت]،
او الله پاک فرمايلي دي:

{قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُون}

{قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ قُلِ اللّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ فَأَنَّى تُؤْفَكُون}

(ته (دوی ته) ووايه: آيا ستاسو په شريکانو کې داسې څوک شته چې مخلوق لره اول ځل پيدا کوي، بيا يې دوباره ژوندي کوي؟ ته ووايه: الله مخلوق لره اول ځل پيدا کوي، بيا به يې دوباره ژوندي کوي، نو تاسو کوم اړخ ته اړول کېږئ؟) [يونس سورت: 34 آيت].

او الله پاک په خپل امر سره پيدا کول کوي، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُون}

{إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُون}

(بيشکه د هغه امر (حکم) هم دا وي چې کله د يو شي اراده وکړي، دا چې هغه ته ووايي پيدا شه، نو هغه پيدا شي) [يس سورت : 82 آيت]. الله - تعالی - له اسبابو څخه چې هر څه وغواړي پيدا کوي يې، الله - تعالی - فرمايلي:

{فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّى}

{فَأَخْرَجْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّى}

(پس په دغو (اوبو) سره مونږ بېلا بېل (او) قسما قسم زرغونې را ایستلي دي). [طه سورت: 53 آیت]، او الله تعالی فرمایې:

{وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ}

{وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ}

(او له هر قسمه مېوو نه يې په دغې کې دوه دوه جوړې پيدا کړي دي) [الرعد سورت : 3 آیت]، او الله - تعالی - فرمایلي:

{وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُون}

{وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُون}

(او له هر څيز څخه مونږ دوه قسمه جوړې (نر او ښځه) پیدا کړي دي، د دې لپاره چې تاسو پند واخلئ). [الذاريات سورت: 49 آیت].

او هغه پاک ذات خبر ورکړی چې هغه د هر شي پيدا کوونکی دی، او له هغه پرته هر څه چې دي هغه مخلوقات دي، الله تعالی فرمایلي:

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}

(الله د هر شي پيدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الزمر سورت: ٦٢ آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله د هر شي مالک، خالق او چاره ساز دی، الله تعالی فرمایلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ فِرَاشاً وَالسَّمَاء بِنَاء وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاء فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقاً لَّكُمْ}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون*

(اى خلكو! د خپل رب عبادت كوئ، هغه چې تاسو يې پيدا كړي يئ او هغه كسان چې له تاسو نه مخكې وو، د دې لپاره چې تاسو پرهېزګاره شئ.

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ فِرَاشاً وَالسَّمَاء بِنَاء وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاء فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقاً لَّكُمْ}. هغه (رب) چې ستاسو لپاره يې ځمكه فرش او اسمان چت جوړ كړى دى او له بره نه يې اوبه نازلې كړي دي، بيا يې په دغو سره له مېوو نه ستاسو لپاره رزق راوېستلى دى، نو له الله سره هېڅ قسمه شريكان مه جوړوئ، حال دا چې تاسو پوهېږئ) [البقرة سورت: 21، 22 آيت]. او الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الأَمْرَ}

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الأَمْرَ}

(بېشكه چې ستاسو رب هم هغه الله دى چې پيدا كړي يې دي اسمانونه او ځمكه په شپږو ورځو كې، بيا د عرش د پاسه شو، د ټولو كارونو تدبير كوي) [يونس سورت: 3 آيت]، هغه پاک ذات د اسمانونو او ځمكې خالق او مالک دى او هغه په دې دواړو كې تصرف كوونكى دى، حق ذات فرمايلي دي:

{لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ}

{لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ أُوْلَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ}

(خاص هم ده لره د اسمانونو او ځمکې چابیانې دي، او هغه کسان چې د الله په آیتونو سره کافران شوي دي، هم دغه کسان تاوانیان دي). [الزمر سورت: 63 آیت]، او هیڅ مخلوق د خپل ځان او د نورو د چارو د اداره کولو واک نه لري مګر هغه څه چې الله د هغه لپاره ټاکلي وي، نه ملاېکې، نه پیغمبران، او نه هم ولیان په کائناتو کې د تصرف حق نه لري؛ نه د ګټې رسولو او نه د تاوان دفع کولو، الله تعالی فرمایلي:

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ}

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ}.

(ته (دې مشرکانو ته) ووایه: تاسو هغه (معبودان) وبولئ چې تاسو (هغه) له الله نه غیر (معبودان) ګڼلي دي، دوی د یوې ذرې اندازه اختیار (او مِلك) نه لري په آسمانونو کې او نه په ځمکه کې او د دوی لپاره په دغو دواړو کې هېڅ برخه (شرکت) نشته، او نشته دغه (الله) ته له دوی نه هېڅ مددګار). [سبأ سورت: 22 آیت].

او مونږ باور لرو چې هغه حقيقي مالک دی، او له هغه پرته نور بنده ګان دي او د هر واکمن واکمني لنډ مهاله او له منځه تلونکي ده، الله پاک فرمايلي دي:

{مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ}

{مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ}

(د بَدلې د ورځې مالك دی). [الفاتحة سورت: 4 آيت]، او الله پاک فرمايلي:

{قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاء وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاء وَتُعِزُّ مَن تَشَاء وَتُذِلُّ مَن تَشَاء بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىَ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاء وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاء وَتُعِزُّ مَن تَشَاء وَتُذِلُّ مَن تَشَاء بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَىَ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

(ته ووايه: ای الله! د بادشاهۍ مالکه! ته بادشاهي ورکوې هغه چا ته چې وغواړې او بادشاهي بېرته اخلې له هغه چا نه چې وغواړې، چا ته چې وغواړې عزت ورکوې او چا ته چې وغواړې ذلت ورکوې، هم ستا په لاس کې خير دی، ببشکه ته په هر شي باندې ښه قادر يې). [آل عمران سورت: 26 آيت]، او نور ټول بنده ګان او تابع دي، الله تعالى فرمايلي:

{إِن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا}

{إِن كُلُّ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمَنِ عَبْدًا}

(نه دي دغه هر يو چې په آسمانونو او ځمکه کې دي مګر رحمٰن ته راتلونکي دي، په دې حال کې چې بنده به وي) [مريم سورت: 93 آيت].

او موږ باور لرو چې الله هغه ذات دی چې آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي، شپه په ورځ پوښي، او ورځ په شپه پوښي، او دا هم هغه ذات دی چې لمر او سپوږمۍ يې تابع کړي، هر يو يې تر خپلې نيټې پورې ځغلي. حق ذات فرمايلي دی:

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لأَجَلٍ مُسَمًّى أَلاَ هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ}

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لأَجَلٍ مُسَمًّى أَلاَ هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ} (هغه آسمانونه او ځمکه په حقه سره پيدا کړي دي، هغه شپه په ورځ تاووي (نغاړي) او ورځ په شپه تاووي او هغه لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي، هر يو مقرر کړی شوې نېټې ته روان دي، خبردار شئ! همغه ښه غالب، ښه بخښونکی دی). [الزمر سورت: 5 آيت]، او همغه پاک ذات دی چې لمر يې ځلانده او سپوږمۍ يې روښنانه ګرځولی او د شپې او ورځې توپير يې د خپل مخلوق د عظمت او د ښه مديريت نښه ګرځولې ده، الله تعالی فرمايلي:

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاء وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُواْ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللّهُ ذَلِكَ إِلاَّ بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ

الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُون * إِنَّ فِي اخْتِلاَفِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُون}

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاء وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَّرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُواْ عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللّهُ ذَلِكَ إِلاَّ بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُون*

(هم هغه (الله) دی چې (تیکلی د) لمر يې تېز ځلېدونکی ګرځولی دی او (تیکلی د) سپوږمۍ يې روښانه او هغه يې منزلونه منزلونه مقرر کړه (او منزلونه يې مقرر کړل)، د دې لپاره چې تاسو د کلونو شمېره او حساب معلوم کړئ ، الله دغه (څيزونه) نه دي پيدا کړي مګر په حقه سره، هغه ايتونه (دليلونه) په تفصيل سره بيانوي، د هغو خلقو لپاره چې پوهيږي.

إِنَّ فِي اخْتِلاَفِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَّقُون}

بېشکه د شپې او ورځې په اختلاف (بدلېدو رابدلېدو) کې او په هغو (شیانو) کې چې الله په اسمانونو او ځمکه کې پيدا کړي دي، خامخا نښې دي د هغو خلقو لپاره چې وېرېږي) [يونس سورت: 5، 6 آيت]، او همغه ذات دی چې موږ يې له يوه نفس څخه پيدا کړي يو، او له هغه څخه يې د هغه جوړه ګرځولې، او ټول ښاروي يې پيدا کړي، ښبنتن تعالی چې د لويې خاوند دی او نومونه يې سپيڅلي دي فرمايلي دي:

{خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنْ الأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِن بَعْدِ

خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلاَثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ}

{خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم مِّنْ الأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا مِن بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلاَثٍ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ}

(هغه تاسو له يو نفس نه پيدا کړي يئ، بيا يې له هغه نه د هغه ښځه پيدا کړه او ستاسو لپاره يې له څارويو نه اته جوړې پيدا کړې، هغه تاسو د خپلو ميندو په خېټو کې پيدا کوي، يو قسم پيدا کول، وروسته له بل قسم پيدا کولو نه، په دريو تيارو کې، دغه الله ستاسو رب دی، بادشاهي خاص د هغه لپاره ده، نشته دی هېڅ حق معبود مګر هغه دی، نو کوم طرف ته تاسو ګرځولی شئ). [الزمر سورت: 6 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې هغه ذات رزق ورکوونکی او د پياوړي ځواک خاوند دی، له هغه پرته بل رزق ورکوونکی، او کفايت کوونکی بل څوک نشته، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ}

{إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينِ}.

(بېشکه هم دغه الله ښه روزي ورکوونکی، قوت والا، (او) ډېر مضبوط دی) [الذاريات سورت: 58 آيت] او الله تعالی فرمايلي:

{وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ إِلاَّ عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ إِلاَّ عَلَى اللهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}.

(او په ځمکه کې هېڅ خوځنده (ذي روح) نشته مګر د هغه رزق خاص په الله باندې دی، او هغه د هغه د اوسېدلو ځای او د هغه د سپارېدلو ځای پېژني (دا) هر څه په واضح کتاب کې (ليك) دي). [هود سورت: 6 آيت].

او مونږ ایمان لرو چې الله پاک په علم سره په ټولو شیانو احاطه کړې ده، الله تعالی فرمایلي:

{يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَاء}

{يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَاء}

(هغه پوهېږي پر هر هغه څه چې د دوی په وړاندې دي او پر هر هغه څه چې د دوی وروسته دي، او دوی (مخلوق) د هغه له علم نه هېڅ شی هم نشي راګېرولی، مګر هغه څه چې هغه (الله) يې وغواړي). [البقرة سورت: 255 آيت]، نو نه پټېږي د هغه له علم څخه وړه او غټه، الله تعالی فرمایلي دي:

{عَالِمِ الْغَيْبِ لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَلاَ أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{عَالِمِ الْغَيْبِ لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَلاَ أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

(د غیبو عالم دی، له هغه نه نه پټېږي په اندازه د یوې ذرې په آسمانونو کې او نه په ځمکه کې او نه د دغې (ذرې) نه

وړوکی (شی) او نه (ترې) غټ مګر (دغه هر څه) په ښکاره کتاب کې دي. [سبأ سورت: 3 آیت]، او د هغه علم پدې کائناتو کې په هر شي احاطه کړې ده: حق ذات فرمايلي:

{وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

(او خاص له الله سره د غیبو چابیاني دي، یواځې هغه پر دغو عالم دی او هغه عالم دی پر هغه څه چې په وچه او سمندر کې دي، او هېڅ یوه پاڼه نه غورځېږي مګر هغه پرې عالم دی او د ځمکې په تیارو کې نه یوه دانه (پرېوځي) او نه لوند ځیز او نه وچ مګر (دا ټول) په څرګند کتاب (لوح محفوظ) کې دي). [الأنعام سورت: 59 آیت]، او همدا رنګه یې د دې چاپیره شوي علم د یوې څنډې د وضاحت په اړه فرمایلي:

{وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ}

{وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلاَّ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَى رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ}

(او نشته په ځمکه کې هېڅ یو خوځنده او نه هېڅ مارغه چې په خپلو دواړو وزرونو الوځي مګر (دوی) ستاسو په شان امتونه دي، مونږ په کتاب (لوحِ محفوظ) کې هېڅ شی (بې

ليکلو) نه دی پرېښی، بيا به دوی د خپل رب په طرف ورجمع کولی شي). [الأنعام سورت: 38 آيت].
او مونږ ايمان لرو چې الله پاک ذات په پټو او ښکاره و خبر دی، سپيڅلي حق ذات فرمايلي:
{عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ}
(عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ)
(د غيبو او د ښکاره و عالم دی، ډېر لوی، لوړ برتر دی) [الرعد سورت: 9 آيت]، او دا چې هغه به خپلو غيبو باندې د خپلو مخلوقاتو څخه څوک نه خبروي، مګر چاته يې چې له خپلو رسولانو څخه خوښه شي، سپيڅلي پاک ذات فرمايلي:
{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}
{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا *
(دی عالم الغيب (په غيبو عالم) دی، نو دی په خپلو غيبو باندې هيڅوك نه خبروي.
إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}
مګر هغه چې کوم رسول يې خوښ شي(وحې ورته کوي د وحې پواسطه د ځيني مغيباتو خبر ورکړي)، نو بېشکه دغه (الله) د ده په مخ کې او د ده شا ته ساتونکي (څوکيداران) روانوي). [الجن سورت: 26، 27 آيتونه]، او هر چا چې د غيبو د علم دعوه وکړه هغه دروغجن تور پورې کوونکی دی.

او پیغمبران په غیبو نه پوهیږي، او الله تعالی خپل پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته امر کړی چې ووایي:

{قُل لاَّ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللّهِ وَلا أَعْلَمُ الْغَيْبَ}

{قُل لاَّ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللّهِ وَلا أَعْلَمُ الْغَيْبَ}

(ته ووایه: زه تاسو ته نه وایم چې ما سره د الله خزانې دي او نه زه عالم الغیب یم) [الأنعام سورت: 50 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې یوازې الله پاک ژوندی کوونکی او مړ کوونکی دی، الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّ اللّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ يُحْيِـي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ}

{إِنَّ اللّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ يُحْيِـي وَيُمِيتُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللّهِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ}

(بېشکه الله چې دی، د اسمانونو او ځمکې سلطنت خاص د هغه لپاره دی، هغه ژوند ورکوي او هغه مرګ ورکوي او تاسو لپاره له الله نه غیر نه هېڅ کار ساز شته او نه هېڅ مددګار). [التوبة سورت: 116 آیت]، سپېڅلي حق ذات فرمایلي:

{وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الإِنسَانَ لَكَفُور}

{وَهُوَ الَّذِي أَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ إِنَّ الإِنسَانَ لَكَفُور}

(او دغه (الله) همغه ذات دی چې تاسو یې ژوندي کړي یئ، بیا به هغه تاسو مړه کاندي، بیا به هغه تاسو ژوندي کړي، بېشکه انسان خامخا ډېر ناشکره دی) [الحج سورت: 66 آیت].

او دی همغه ذات دی چې مرګ او ژوند يې پيدا کړي دي، الله تعالی فرمايلي:

{الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُور}

{الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُور}

(هغه ذات چې مرګ او ژوند يې پيدا کړی دی، د دې لپاره چې تاسو وازمايي چې په تاسو کې د عمل په لحاظ کوم يو ډېر ښه دی او هم دی ښه غالب، ډېر بخښونکی دی) [الملك سورت: 2 آيت]، او يقينا دی هغه ذات دی چې نفسونه د مرګ پر مهال قبضوي، الله تعالی فرمايلي دي:

{اللَّهُ يَتَوَفَّى الأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا}

{اللَّهُ يَتَوَفَّى الأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا}

[الله نفسونه (ساګاني) قبضوي د هغو د مرګ په وخت کې. [الزمر سورت: 42 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی هر شی د عزت او حکمت له مخې د ځان تابع کړی دی، لکه څرنګه چې پدې اړه الله تعالی په خپلې دې وينا سره خبر ورکړی دی:

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالآصَال}

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالآصَال}

(او خاص الله ته سجده كوي هغه څوك چې په اسمانونو او ځمكه كې دي په خوښه او په زور او د هغوى سيوري (هم سجده كوي) سبا او بېګاه). [الرعد سورت : 15 آيت]، او حق ذات فرمايلي دي:

{يَوْمَ هُم بَارِزُونَ لاَ يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}

{يَوْمَ هُم بَارِزُونَ لاَ يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}

(له هغې ورځې نه چې دوى به ېبخي ښكاره وي، له الله نه به د دوى هېڅ شى پټ نه وي، نن ورځ د چا بادشاهي ده؟ خاص د الله (بادشاهي ده) چې يو دى، ښه غالب دى) [غافر سورت: 16 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى آسمان پيدا كړى دى، او هغه يې له ستنو پرته پورته كړى دى، الله تعالى فرمايلي دي:

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَى فِي الأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ}

{خَلَقَ السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَى فِي الأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ}

(هغه، اسمانونه بې له ستنو پيدا كړي دي چې تاسو هغه وينئ او په ځمكه كې يې پاخه غرونه غورځولي (پيدا كړي دي چې دغه (ځمكه) تاسو ونه خوځوي). [لقمان سورت: 10 آيت]، او ستاسو لپاره يې په كار لګولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو كې دي او هر هغه څه چې په ځمكه كې دي، په

داسې حال کې چې دا ټول د هغه له جانبه (مسخر) دي،سپیڅلي حق ذات فرمایلي دي:

{وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لَّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون}

{وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لَّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون}

(او ستاسو لپاره یې په کار لګولي دي هر هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، په داسې حال کې چې دا ټول د هغه له جانبه (مسخر) دي، بېشکه په دغو کې د هغه قوم لپاره یقینًا ډېرې نښې دي چې غور فکر کوي) [الجاثية سورت: 13 آیت].

او موږ باور لرو چې الله د ښ ښخه شته کول کوي او تصرف هم، الله تعالی فرمایلي:

{أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِين}

{أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِين}

(اګاه شئ! خاص هغه لره دي پیدا کول او تصرف کول، ډېر برکت والا دی الله چې رب العلمین دی) [الأعراف سورت: 54 آیت]، له هغه پرته بل معبود نشته او له هغه پرته بل قانون جوړونکی نشته لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي:

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ}

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ}

(هغه ستاسو لپاره هغه دين مقرر کړی دی چې د هغه وصيت يې نوح ته کړی و او هغه چې مونږ تا ته وحي کړی دی). [الشوری سورت: 13 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا}

{لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا}

(مونږ په تاسو کې د هر يو لپاره يو دستور او لاره مقرر کړې ده) [المائدة سورت: 48 آيت]، نو - الله - هغه څوک دی چې قانون جوړوي، قوانين پلي کوي او دين بيانوي. او حق ذات په هغه چا ردکړی چې خپل عالمان او راهبان يې مالکان د حل او د حرمت نيولي و، او د دوی حلال يې حلال ګڼل او حرام يې حرام ګڼل، الله تعالی فرمايلي:

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ}

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ}

(دوی خپل عالمان او پيران واکداران د حل او د حرمت نيولي و په غير د الله څخه. [التوبة سورت: ٣١ آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

(ایا د دوی لپاره داسې شریکان شته چې د دوی لپاره یې له دین څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه دی کړی)(١)[1] [الشوری سورت: 21 آیت].

او لکه څرنګه چې دې رب العزت مخلوقات پیدا کړي او د دوی مالک دی، هم هغه د دوی لپاره قوانین جوړ کړي دي، نو یوازې همغه ذات د دوی په حساب او جزا باندې څواکمن دی، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ}

{وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ}

(او الله اسمانونه او ځمکه په حقه سره پیدا کړي دي (د یو حکمت او مقصد د پاره) او د دې لپاره چې هر نفس ته د هغه عمل بدله ورکړی شي چې ده کړې دی، په داسې حال کې چې دوی سره به ظلم و نه کړای شي) [الجاثیة سورت: 22 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى}

{إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَى}

(بېشکه قیامت راتلونکی دی، زه غواړم چې دغه (قیامت) پټ وساتم (اشاره ده قرب قیامت ته)، د دې لپاره چې هر نفس

---

[1] د شریعت انواع: ا/شریعت منزله دا واجب الاتباع دی. ب/ شریعت منسوخه دا په خپل وخت کې صحیح و اوس وربانديې عمل ناروا دی. ج/ شریعت مبدله. د/ شریعت مبتدعه ایت کې دغه شریعت مراد دی او رد دی وربانديې.

ته د هغو عملونو په سبب بدله ورکړی شي چې دی يې کوي) [طه سورت: 15 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی د بنده ګانو او د هغوی د افعالو پيدا کوونکی دی، الله پاک فرمايلي:

{وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ}

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ 96﴾

(حال دا چې الله ستاسو او ستاسو د عملونو، پيدا کوونکی دي) [الصافات سورت : 96 آيت].

او مونږ حق ذات ته ريښتيني شاهدي ورکوو چې الله پاک د خپلو کائناتي نښانو هره نخښه د دې علامه ګرځولې چې هغه خالق دی او حق ذات پخپلې دې وينا سره د دې خبرې تصديق کوي:

{أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لاَّ يَخْلُقُ أَفَلا تَذَكَّرُون}

{أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لاَّ يَخْلُقُ أَفَلا تَذَكَّرُون}

(آيا نو هغه ذات چې پيدا کوي په شان د هغه چا دی چې (څه) نشي پيدا کولی؟ آيا نو تاسو پند نه اخلئ!) [النحل سورت: 17 آيت]. حق ذات په هغه چا باندې رد وکړ چې له هغه سره يې د هغه په ربوبيت او الوهيت کې شريکان وګرځول؛ ځکه چې هم هغه يوازې خالق دی نو فرمايلي يې دي:

{أَمْ جَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء خَلَقُواْ كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّار}

{أَمْ جَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء خَلَقُواْ كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّار}

(يا دوی د الله لپاره داسې شريكان مقرر كړي دي چې د هغه د پيدا كولو په شان پيدا كول يې كړي دي، بيا په دوی باندې پيدا كول مشتبه شوي دي؟ ته ووايه: الله د هر شي پيدا كوونكی دی او هم هغه يو دی، ډېر غالب دی) [الرعد سورت: 16 آيت].

او مشركانو د الله په ربوبيت ايمان درلوده، او پدې پوهېدل چې الله خالق، رازق، ژوندی كوونكی او روح اخيستونكی دی، او هم هغه ذات ګټه رسوونكی او ضرر رسونكی دی، او د هغوی بتان او باطل معبودان نه ګټی رسولی شي او نه ضرر، او دا باطل معبودان يې ورته واسطې وګرځولې چې الله ته يې نږدې كوي، سره لدې ترې الله جل جلاله دا - ايمان - قبول نه كړ، الله تعالى فرمايلي:

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون * اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم * وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُون}

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون*

(او قسم دی كه ته له دوی نه پوښتنه وكړې چې اسمانونه او ځمكه چا پيدا كړي دي او (چا) لمر او سپوږمۍ مسخر

کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور ووايي چې الله (پيدا کړي او مسخر کړي دي)، نو څرنګه دوی ګرځولی شي؟.

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم *

الله چې په خپلو بنده ګانو کې چا لره وغواړي؛ رزق پراخوي او په هغه يې تنګوي، بېشکه الله په هر شي بنه عالم دی.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَحْيَا بِهِ الأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُون}

او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې چا له اسمان نه اوبه نازلې کړې دي، بیا يې په هغو سره ځمکه د هغې له مرګ نه پس ژوندۍ کړې ده؟ (نو) خامخا ضرور به دوی ووايي چې الله (دا کار کړی دی) ته ووايه: ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره عقل نه لري) [العنکبوت سورت: 61-63 آيتونه]، که څه هم دوی په سختۍ کې له الله څخه مرسته غواړي، او کله چې دوی ته مصيبت راشي نو هغه ته رجوع کوي، خو دا دوی ته هيڅ ګټه نه رسوي. ځکه چې دوی اوس هم په خپل شرک او کفر باندې پاتې دي، رب العالمين فرمايلي:

{فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُون * لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يَعْلَمُون}

{فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُون *

(نو کله چې دوی په کښتۍ کې سواره شي (او يو مصيبت راشي)، نو دوی الله ته اواز کوي(چې ای الله ده مصيبت راخخه واړوه)، په داسې حال کې چې خاص هغه لره دين خالص کوونکي وي، نوکله چې (الله) دوی ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شريکان نيسي.

لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ يعلمون) انجام به دا شي چې دوی ناشکري وکړي د هغه نعمتونو چې دوی ته ورکړل شوي او چې دوی فايده واخلي، نو ژر به دوی پوه شي). [العنكبوت سورت: 65، 66 آيتونه].

(باب الإيمان بألوهية الله) باب د الله - تعالى - د الوهيت په باره کې

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى - په الوهيت کې يو دی، او دا چې له الله پرته په حقه بل معبود نشته، او دا چې هم هغه حق دی، او هغه څه چې دوی يې له هغه پرته رابولي باطل دي، او د دې لويې چارې لپاره الله - تعالى کتابونه نازل کړي او پيغمبران يې راليږلي، جنت او دوزخ يې پيدا کړی، فطرت پرې دلالت کوي، او سالم عقلونه پرې ګواهي ورکوي، او په علم اليقين سره پوهيږو چې د پيغمبرانو لخوا خپلو قومونو ته د دعوت بنسټ: د يو الله عبادت ته د هغوی بلنه، او له هغه پرته د نورو د عبادت پرېښودل دي، الله تعالى فرمايلي:

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلاَّ نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدُونِ}

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلاَّ نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدُونِ}

(او مونږ له تا نه مخکې هېڅ رسول نه دی لیږلی مګر چې هغه ته به مونږ (دا) وحې کوله چې بېشکه شان دا دی چې له ما نه پرته بل هېڅ حق معبود نشته، لهذا تاسو زما عبادت کوئ) [الأنبیاء سورت: 25 آیت]. او الله پاک فرمایلي دي:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

(او يقينًا يقينًا مونږ په هر يو امت كې يو رسول لیږلی و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت کوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت: 36 آیت]. او سپېڅلي حق ذات فرمایلي:

{وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ}

{وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَا أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ}

(او ته زمونږ له هغو رسولانو نه پوښتنه وکړه چې مونږ له تا نه مخکې لیږلي دي، ایا مونږه له رحمن نه غیر نور معبودان مقرر کړي دي چې عبادت یې وشي). [الزخرف سورت: 45 آیت]، او هر یو نبي خپل قوم ته ویلي: د الله عبادت وکړئ، تاسو ته له هغه پرته بل معبود نشته، له لومړي پیغمبر نوح - علیه السلام - څخه نیولي تر وروستي پیغمبر

محمد - صلى الله عليه وسلم - پورې، نو الله تعالى له نوح عليه السلام څخه د خبرولو په موخه وفرمايل:

{يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ}

{يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ}

ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، تاسو لپاره له هغه نه پرته(بل) هيڅ برحق معبود نشته. [الأعراف سورت: 59 آيت]، او د هغوی له وروستي پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه يې د خبر ورکولو په موخه وفرمايل:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلاَّ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ}

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلاَّ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ} (ته (دوی ته) ووايه: زه خو بس وېرووونکی يم، او نشته دی حق معبود غير له الله نه چې يو او دېر غلبې والا دی) [ص سورت: 65 آيت]، او الله پاک فرمايلي:

{ذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمْ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ}

{ذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمْ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ}

(همدغه الله، ستاسو رب دی، له ده نه غير هيڅ لايق د عبادت نشته، د هر شي پيدا کوونکی دی، نو تاسو د هغه عبادت کوئ او هغه په هر شي باندې نګران دی) [الأنعام سورت: 102 آيت].

او دا هغه ستره چاره ده چې له امله يې الله تعالى مخلوقات پيدا کړي دي، الله تعالى فرمايلي:

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون}

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون}

(او ما پیریان او انسانان نه دي پیدا کړي مګر د دې لپاره چې دوی زما عبادت وکړي). [الذاريات سورت : 56 آيت]

او د "يعبدون" معنى ده: يوحدون: يعني ما په يووالي سره مني، بخاري -رحمه- الله د دې آيت د تفسير پر مهال ويلي: «ما له دوو ډلو څخه د نيمکرغې خلک نه دي پيدا کړي مګر د دې لپاره چې ما په يووالي سره ومني». همداسې په بخاري کې راغلي دي پرته لدې چې نسبت يې وشي (6/ 49)،او ابن حجر په «الفتح» کې ويلي چې دا د فراء وينا ده (8/ 600).

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: لَمَّا بَعَثَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ إِلَى نَحْوِ أَهْلِ اليَمَنِ قَالَ لَهُ: «إِنَّكَ تَقْدَمُ عَلَى قَوْمٍ مِنْ أَهْلِ الكِتَابِ، فَلْيَكُنْ أَوَّلَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَى أَنْ يُوَحِّدُوا اللَّهَ تَعَالَى»،

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی وايې: کله چې نبي - صلی الله عليه وسلم معاذ بن جبل د يمن د خلکو لور ته وليږه ورته يې وفرمايل: ته د اهل کتابو يو قوم ته ورتلونکی يې، نو هغوی ته په بلنې ورکولو کې به دې لومړی خبره دا وي چې الله تعالی په يووالي سره ومني»، (بخاري (1458) او مسلم (19)) روايت کړی دی. او امام بخاری رحمه الله پدې وينا سره ورته باب ايښودلی «باب ما جاء في دعاء النبي صلى الله عليه وسلم أمته إلى توحيد الله تبارك وتعالى». باب دی د پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - د بلنې په اړه خپل امت لره د الله تبارک و تعالی يووالي ته».

او ريښتينى عبادت هغه دى چې خاص د الله رب العالمين لپاره وي او د سيد المرسلين د لارښوونو سره سم وي، ځکه لدې پرته د هر معبود عبادت باطل دى، الله تعالى فرمايلي:

{ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ}

{ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ}

(دغه په دې سبب چې بېشکه الله، هم دى حق دى او دا چې بېشکه هغه چې دوى يې له هغه (الله) نه غير بولي، همغه باطل دى) [الحج سورت: ايت 62]، او د: «لا إله إلا الله» معنا ده : نشته دى په حقه معبود مګر يو الله دى، ځکه چې مخکنى آيت پر دې باندې دلالت کوي.

يوازې په يو الله عقيده لرل او له بل چا پرته يې عبادت کول د : «لا إله إلا الله» مضمون دى، او دا ستره کلمه له الله پرته د بل هر معبود څخه د عبادت نفي کولو او حقيقي ألوهيت د الله پرته له بل هر معبود باطل څخه نفې کولو باندې مشتمله ده او ريښتيني عبادت يوازې د يو الله لپاره دى او دا کلمه په همدې لفظ سره په قرآن کريم کې ډيره راغلې ده، او په همدې معنا د نفي او اثبات سره ډير آيتونه راغلي دي لکه څرنګه چې الله - جل جلاله - فرمايلي دي:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

(او يقينًا يقينًا مونږ په هر يو امت کې يو رسول لېږلی و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت کوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت: 36 آيت]، او د الله تعالى دا وينا:

{وَاعْبُدُواْ اللّهَ وَلاَ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا}

{وَاعْبُدُواْ اللّهَ وَلاَ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا}

(او تاسو د الله عبادت کوئ او له هغه سره هېڅ شی مه شريکوئ). [النساء سورت: 36 آيت].

او دا د الله تعالی د دين مضبوط تهداب او پیاوړی بنسټ دی – چې هغه يوازې يو الله ته د الوهيت اثبات او له هغه پرته له بل چا څخه د عبادت نفي کول دي – هغه د دين د مېچني ستن او د پيغمبرانو د دعوت بنسټ دی. او معنا يې: د بندګانو عملونه يواځې او يواځې د الله د پاره دي. او نږدې ده چې د قرآن هيڅ سورت داسې ونه مومې چې د دې چارې له يادولو خالي وي يا په اساسي ډول او يا په تاکيدي او پر مخلوقاتو يې په ډېرو دلايلو او بې شمېره شواهدو حجت قائم کړی دی چې احاطه يې ناشوني ده، او د دې موضوع ترټولو ستر ثبوت د هغه پاک ذات ګواهي ده لکه چې فرمايي:

{قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادةً قُلِ اللّهِ شَهِيدٌ بِيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللّهِ آلِهَةً أُخْرَى قُل لاَّ أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَـهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ}

{قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادةً قُلِ اللّهِ شَهِيدٌ بِيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللّهِ

آلِهَةً أُخْرَى قُل لاَّ أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَـهٌ وَاحِدٌ وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُون}

(ته ووايه: د ګواهۍ په لحاظ کوم شی تر ټولو لوی دی؟ ته ووايه: الله دی، (هغه) زما په مينځ کې او ستاسو په مينځ کې ګواه دی او ما ته دا قرآن وحې شوی دی، د دې لپاره چې په دې (قرآن) سره زه تاسو ووېروم او هغه څوك چې دا ورته رسي، ايا تاسو په رښتيا (د دې خبرې) ګواهي کوئ چې يقينًا له الله سره نور معبودان (هم) شته؟ ته ووايه: زه (د دې) شاهدي نه کوم، ته ووايه: بېشکه همدا خبره ده چې همغه يو حق معبود دی او بېشکه زه له هغه څه نه بېزاره يم چې تاسو يې شريکوئ). [الأنعام سورت: 19 آيت].

او الله پاک ګواهي ورکړې، او د الله - تعالى - تر ټولو عزتمند مخلوق هم شاهدي ورکړې چې ملايکې او د علم خاوندان دي، په تر ټولو عزتمند څه يې شاهدي ورکړې چې هغه د الله - تعالى يووالى او هغه په الوهيت سره منل دي، نو الله پاک فرمايلي:

{شَهِدَ اللّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ قَآئِمَاً بِالْقِسْطِ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم}

{شَهِدَ اللّهُ أَنَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ وَالْمَلاَئِكَةُ وَأُوْلُواْ الْعِلْمِ قَائِمَاً بِالْقِسْطِ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم}

(الله ګواهي ورکړې ده د دې خبرې چې يقينًا نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی او ملايکو او د علم خاوندانو، (هم) په داسې حال کې چې دی په انصاف سره قايم دی، نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی چې ډېر غالب، ښه حکمت والا

دی). [آل عمران سورت: 18 آیت]، نو ملاېکو او د علم خاوندانو په هغه څه شاهدي ورکړه چې الله - تعالی پرې د خپل ځان لپاره شاهدي ورکړې ده:

{وَكَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا}

(وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا)

[او کافي دی الله (د) ګواه (په حيث)]. [النساء سورت: 79 آیت].

هغه په خپل مخلوق استدلال وکړ چې هغه پاک ذات پدې کائناتو کې د هر څه پیدا کوونکی دی، بلکې هره کائناتي نښانه یې پدې ګواه ګرځولې چې هغه د الوهیت او عبادت مستحق دی؛ له همدې امله په قرآنکریم کې د دې موضوع په اړه په مکرر ډول له دوی څخه پوښتنې کیږي او د دوی اعتراف چې هم هغه خالق ، روزي ورکوونکی ، ژوندی کوونکی او مړ کوونکی دی او بیا پرې انکار کوي چې دوی د هغه عبادت نه کوي او یا له هغه سره د نورو عبادت کوي. الله تعالی فرمایلي:

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون * اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم * وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَحْيَا بِهِ الأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُون}

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُون او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې آسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي او (چا) لمر او سپوږمۍ مسخر کړي دي؟ دوی به خامخا ضرور

وو وايي چې الله (پيدا کړي او مسخر کړي دي)، نو څرنګه دوی
ګرځولی شي؟

اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيم *

(الله چې په خپلو بنده ګانو کې چا لره وغواړي؛ رزق
پراخوي او په هغه يې تنګوي، ببشکه الله په هر شي بنه عالم
دی.

وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء فَأَحْيَا بِهِ الأَرْضَ مِن
بَعْدِ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْقِلُون}

او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې چا له اسمان
نه اوبه نازلې کړې دي، بيا يې په هغو سره ځمکه د هغې له
مرګ نه پس ژوندی کړې ده؟ (نو) خامخا ضرور به دوی
ووايي چې الله (دا کار کړی دی) ته ووايه: ټول د کمال
صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره عقل نه لري)
[العنکبوت سورت: 61 - 63 آيتونه]، او الله تعالی فرمايلي:

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ
الْعَزِيزُ الْعَلِيم * الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا
سُبُلاً لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُون * وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا
بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُون * وَالَّذِي خَلَقَ الأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ
لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُون}

{وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ
الْعَزِيزُ الْعَلِيم}

(او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې چې اسمانونه او ځمکه چا پیدا کړي دي (، نو) دوی به خامخا لازمًا ووايي چې دغه ډېر غالب، ډېر پوه ذات پیدا کړي دي).

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلاً لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُون *

(هغه چې ستاسو لپاره يې ځمکه فرش ګرځولې ده او ستاسو لپاره يې په دې کې لارې پیدا کړي دي، د دې لپاره چې نېغه لار ومومئ.

وَالَّذِي نَزَّلَ مِنَ السَّمَاء مَاء بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا كَذَلِكَ تُخْرَجُون *

او هغه ذات چې له بره نه يې اوبه په اندازې سره نازلې کړې دي، پس په دغو سره مونږ مړ ښار راژوندی کړی دی، همداسې به تاسو راوېستلی شئ.

وَالَّذِي خَلَقَ الأَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْفُلْكِ وَالأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُون}

او هغه ذات چې ټول قسمونه (انواع) يې پیدا کړي دي او ستاسو لپاره يې له بېړيو او څارویو نه هغه پیدا کړي دي چې تاسو پرې سورېږئ). [الزخرف سورت: 9-12 آیتونه].

او په خپلو بندګانو يې پر دې حجت قائم کړی چې په خپلو نعمتونو يې پرې اقرار کړی، هغه څه چې پر دوی د نعمت پیدا کوونکي او لورونکي عبادت فرض کوي، نو الله پاک فرمايلي دي:

{قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاء وَالأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ والأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّهُ فَقُلْ أَفَلاَ تَتَّقُونَ * فَذَلِكُمُ اللّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلاَّ الضَّلاَلُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ}

{قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاء وَالأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ والأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّهُ فَقُلْ أَفَلاَ تَتَّقُونَ *

(ته ووایه: تاسو ته له آسمان او ځمکې نه روزي څوك درکوي؟ یا د غوږونو او سترګو مالك څوك دی اوڅوك ژوندی له مړي راوباسي او مړی له ژوندي راوباسي او څوك د کارونو تدبیر کوي؟ نو یقینًا دوی به وایي چې الله دی، (نو ته ووایه:) آیا نو تاسو نه وېرېږئ)!

{ فَذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ فَأَنَّى تُصْرَفُونَ}

(نو دغه الله ستاسو په حقه رب دی، نو له حق نه بعد نشته مګر ګمراهي، نو تاسو کوم طرف ته ګرځولی شئ). [یونس سوت: 31، 32 آیتونه].

او ډېری وختونه الله تعالی په قرآن کریم کې په خپلو بنده ګانو د خپل ربوبیت په آیتونو استدلال کوي، له کومو څخه چې د هغه پاک ذات عبادت لازمیږي، او دا چې د دې کائناتي لویو نښانو پیدا کوونکی یوازی هم هغه پاک الله دی او لکه څرنګه چې له هغه سره بل خالق نشته، نو نه ښايي چې د بل چا عبادت دې ورسره وکړای شی، لدې امله یې دا آیتونه په خپلې دې وینا سره پای ته ورسول: {أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ} یعنې آیا د الله سره بل

معبود شته چې دا کارونه وکړي، چې هغه د الله تعالی دا وینا ده،

{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُون * أَمَّن جَعَلَ الأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُون * أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاء الأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُون * أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُون}

{أَمَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ السَّمَاء مَاء فَأَنبَتْنَا بِهِ حَدَائِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ مَّا كَانَ لَكُمْ أَن تُنبِتُوا شَجَرَهَا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُون*

(بلکې هغه ذات (بهتر دی) چې آسمانونه او ځمکه يې پيدا کړي دي او ستاسو لپاره يې له بره نه اوبه نازلې کړې دي، نو هم مونږ په هغو سره د رونق (او ښايست) والا باغونه زرغون کړل، ستاسو لپاره دا طاقت نشته چې تاسو د هغو (باغونو) ونې زرغونې کړئ، آيا له الله سره بل معبود شته؟ بلکې دوی يو داسې قوم دی چې (له الله سره د نورو) برابري کوي.

أَمَّن جَعَلَ الأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلالَهَا أَنْهَارًا وَجَعَلَ لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُون*

بلکې هغه ذات (غوره دی) چې ځمکه يې د قرار (او ارام) ځای جوړه کړې ده او د هغې په مينځ کې يې نهرونه جوړ کړي دي او د دې لپاره يې پاخه لوړ غرونه پيدا کړي دي، او د دوو سمندرونو په مينځ کې يې پرده پيدا کړې ده، ايا له الله سره بل معبود شته؟ بلکې د دوی اکثره نه پوهيږي.

أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاء الأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُون* بلکې هغه ذات (غوره دی) چې د مجبور (او عاجز) سوال قبلوي، کله چې دغه (الله) وبلې او هغه تکليف (او سختي) لرې کوي او تاسو د ځمکې خليفه ګان جوړوي، ايا له الله سره بل معبود شته؟ تاسو ډېر لږ شاننته نصيحت قبلوئ

أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ تَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُون*

بلکې هغه ذات (غوره دی) چې تاسو ته د وچې او سمندر په تيارو کې لاره ښيي او هغه ذات چې له خپل رحمت نه مخکې هواګانې ليږي، چې زيری ورکوونکې وي، آيا له الله سره بل معبود شته؟ الله ډېر اوچت دی له هغو شيانو نه چې دوی يې (له الله سره) شريکوي. [النمل سورت: 60-63 آيتونه].

او کله يې چې په سورة الروم کې د لويو مخلوقاتو څخه يادونه وکړه چې د هغه په ربوبيت دلالت کوي او له هغه څخه يې الوهيت لازميږي، او هغه د الله پاک دا وينا ده:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُون * وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ

بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون * وَمِنْ
آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ
فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْعَالِمِين * وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُون * وَمِنْ
آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي
بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُون * وَمِنْ
آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ
الْأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُون * وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
كُلٌّ لَّهُ قَانِتُون * وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ
وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيم * ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِنْ أَنفُسِكُمْ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ
أَيْمَانُكُم مِّن شُرَكَاءَ فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَاءٌ تَخَافُونَهُمْ
كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُون * بَلِ اتَّبَعَ
الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَن يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا
لَهُم مِّن نَّاصِرِين}

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنتُم بَشَرٌ تَنتَشِرُون *

(او یوه د هغه له نښو څخه دا ده چې تاسو یې له خاورې پیدا
کړئ، بیا ناڅاپه تاسو بشر وئ چې خورېدلئ.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا إِلَيْهَا
وَجَعَلَ بَيْنَكُم مَّوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُون *

او د هغه له نښو څخه دا دي چې ستاسو لپاره یې ستاسو له
نفسونو څخه جوړې پیدا کړې، د دې لپاره چې تاسو هغو ته
(په مایله کېدو سره) سکون حاصل کړئ او هغه ستاسو په

مینځ کې مینه او مهرباني پیدا کړه، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې ښه فکر کوي.

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاخْتِلاَفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّلْعَالِمِين *

او د هغه له نښو څخه د آسمانونو او ځمکې پیدا کول دي او ستاسو د ژبو او ستاسو د رنګونو اختلاف (بېل والى) دى، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د عالمانو (پوهانو) لپاره.

وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُم بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُم مِّن فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُون *

او د هغه له نښو نه ستاسو خوب دى، په شپه او ورځ کې او ستاسو لټول دي د هغه له فضله، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې اوري.

وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاء مَاء فَيُحْيِي بِهِ الأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُون*

او د هغه له نښو څخه (دا) دي چې هغه تاسو ته برېښنا د وېرې او طمعې لپاره ښيي او له بره نه اوبه نازلوي، بیا په دغو (اوبو) سره ځمکه راژوندۍ کوي، د هغې له مرګ نه وروسته، بېشکه په دغو کې خامخا نښې دي د هغه قوم لپاره چې له عقل نه کار اخلي.

وَمِنْ آيَاتِهِ أَن تَقُومَ السَّمَاء وَالأَرْضُ بِأَمْرِهِ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ الأَرْضِ إِذَا أَنتُمْ تَخْرُجُون*

او د هغه له نښو څخه (دا) دي چې اسمان او ځمکه د هغه په حکم سره ولاړ دي، بيا چې کله هغه تاسو راوبلي، يوځل بلل، له ځمکې نه، (نو) ناڅاپه به تاسو (ژوندي) راوځئ.

وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ كُلٌّ لَّهُ قَانِتُون * وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الأَعْلَى فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم* او خاص د هغه لپاره دي هغه څوك چې په اسمانونو او ځمکه کې دي، (دغه) ټول د همده اطاعت کوونکي دي* او دی همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پيدا کوي، بيا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بيا راژوندي کول) هغه (الله) ته ډېر اسان دي او خاص هغه لره تر ټولو لوړ شان (او صفت) دی په اسمانونو اوځمکه کې او هغه ښه غالب، ښه حکمت والا دی.

ضَرَبَ لَكُم مَّثَلاً مِنْ أَنفُسِكُمْ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُم مِّن شُرَكَاء فِي مَا رَزَقْنَاكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَاء تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُون*

هغه (الله) تاسو ته ستاسو له ځانونو نه يو مثال بيانوي (هغه دا چې) آيا تاسو لپاره ستاسو له مريانو څخه په هغه (مال) کې چې مونږ تاسو ته درکړی دی، څوك شريکان شته؟ نو چې تاسو (ټول) په هغه (مال) کې سره برابر يئ چې تاسو له دوی نه داسې وېرېږئ لکه ستاسو وېره کول له خپلو ځانونو (ازادو شريکانو) نه، همداسې مونږ آيتونه په تفصيل سره بيانوو، د هغه قوم لپاره چې له عقل نه کار اخلي.

بَلِ اتَّبَعَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَهْوَاءهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ فَمَن يَهْدِي مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِين}

بلکې هغو کسانو چې ظلم يې کړی دی، بې له علمه د خپلو خواهشاتو پيروي وکړه، نو هغه چا ته به څوك هدايت وکړي چې الله ګمراه کړی دی او د دوی لپاره هېڅ مدد کوونکي نشته)

[الروم سورت: 20-29 آيتونه]. - الله تعالی - لدې آيتونو څخه هر يو په {وَمِنْ آيَاتِهِ} سره پرانست چې معنا يې ده: له هغو کائناتي دليلونو څخه چې د هغه په ربوبيت دلالت کوي او الوهيت يې ترې لازميږي؛ هغه آيتونه دي چې ياد يې کړل، بيا يې وروسته د دې متل په يادولو سره تعقيب کړ چې الله تعالی د هغه چا په اړه وړاندې کړی دی چې د هغه له مخلوقاتو څخه يې کوم شی له هغه سره برابر ګڼلی فرمايي: "آيا ستاسو څخه يو څوک خپل غلام د ځان سره په خپله او د خپلې ښځې په بستره کې يو ځای کولی شي؟ په همدې ډول الله تعالی هم دی، نه خوښوي چې له مخلوقاتو څخه دې څوک ورسره برابر وګڼل شي» (دا خبره) قتاده کړې. (تفسير الطبري (95/20). بيا يې پدې سره پای ته ورسول چې سالم فطرت يوازې د هغه پاک ذات د عبادت تقاضا کوي، لدې امله يې فرمايلي دي:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُون}

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُون}

[(تاسو لازم ونيسئ) د الله هغه فطرت لره چې په هغه يې خلق پيدا کړي دي، د الله تخليق لره هېڅ بدلون نشته همدغه

سم (نيغ) دين دی، او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهېږي]. [الروم سورت: 30 آيت].

او الله -جل جلاله- په خپل وحدانيت شاهدي ورکوونکي دليلونه په بېلابيل ډول وړاندې کړل،تر څو پرې حجت قائم کړي، او لاره پرې روښانه کړي؛ تر څو د خلکو لپاره په الله تعالی کوم دليل پاتې نه شي، او لکه څرنګه چې الله - تعالی - په پريکنده او روښانه دلايلو سره په خلکو حجت قائم کړ، او حيرانوونکي دليلونه يې په خپل وحدانيت باندې وړاندې کړل، مثالونه يې هم پيش کړل، او حق يې بيان کړ، الله تعالی جل جلاله فرمايلي:

{وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لاَ يَقْدِرُ عَلَىَ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لاَ يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}

{وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لاَ يَقْدِرُ عَلَىَ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لاَ يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}

(او الله يو مثال بيانوي چې دوه سړي دي، په دواړو کې يو ګونګی دی، پر هېڅ شي قدرت نه لري، په داسې حال کې چې هغه په خپل بادار باندې بار (بوج) دی، چې چېرته يې هم وليږي هېڅ خير نه راوړي، آيا برابرېږي دغه کس او هغه څوك چې په انصاف سره حکم کوي او هغه په نېغې لارې باندې قايم دی) [النحل سورت: 76 آيت]، ابن جرير د دې آيت د تفسير پر مهال فرمايلي: او دا مثال الله - تعالی - د خپل نفس او هغه معبودانو په اړه وړاندې کړی دی چې له هغه

پرته یې عبادت کیږي: {وَضَرَبَ اللهُ مَثَلاً رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لاَ يَقْدِرُ عَلَىَ شَيْءٍ}

{او الله یو مثال بیانوي چې دوه سړي دي، په دواړو کې یو ګونګی دی، پر هېڅ شي قدرت نه لري} او موخه یې ورڅخه دلته هغه بت دی چې هیڅ نه اوري او نه خبرې کولای شي؛ ځکه چې هغه خو یا له تورل شوي لرګي څخه جوړ شوی، او یا له جوړې شوې وسپنې څخه، او هغه چاته چې خدمت یې کوي د ګټې رسولو توان نه لري، او نه ورڅخه ضرر لرې کولی شي، او هغه په خپل خاوند باندې بوج دی، فرمايي: نو - هغه معیوب سړی - د تره زامنو او نورو خپلوانو او هغه څوک یې چې سرپرستي کوي محتاج دی؛ ځکه اړتیا لري چې څوک یې واخلي، یا یې یو ځای کې کینوي او خدمت یې وکړي، لکه د ګونګي په څېر چې هیڅ نه شي کولای نو هغه یې په سرپرستانو؛ د تره زامنو او نورو په اوږو بار دی {أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لاَ يَأْتِ بِخَيْرٍ} چېرته یې چې ولیږي هېڅ خیر نه راوړي، فرمايي: هر چیرته یې چې مخ کړې خیر نه راوړي؛ ځکه هغه نه پوهیږي چې څه ورته ویل کیږی، او څه چې غواړي نه شي کولای نورو ته یې ووایي: نو نه خپله پوهیږي او نه څوک پوهولی شي، همدا رنګه بت هم دی، څه چې ورته ویل کیږي درک کولای یې نه شي، نو د هغه د کارونو لپاره په یو بل چا امر کیږي چې ورته یې تر سره کړي، ځکه خبرې نه شي کولای چې امر او نهي وکړي، الله تعالی فرمایلي: {هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ} ووایه آیا هغه؛ او هغه څوک سره برابر دي چې په عدالت امر کوي

يعنې آيا دغه ګونګی او د خپل خاوند د اوړو بار چې هرې خوا ولیږل شي او هیڅ ښېګڼه نه راوړي او هغه څوک چې ناطق دی او خبرې کوي، په حق امر کوي، بلنه ورته کوي، او هغه الله قهار ذات دی، هغه ذات چې خپلو بنده ګانو ته د توحيد او د هغه د پیروی بلنه ورکوي ؟ فرمایی: برابر ندی هغه متعال ذات د هغه بت سره چې صفت يې بيان شو. (تفسير الطبري (262/17).

او الله -تعالی- د باطل معبود او حق معبود لپاره مثال وړاندې کړی دی، لکه څرنګه چې مجاهد فرمايلي دي: (تفسير الطبري (285/21). حق ذات سبحانه وتعالی فرمايلي دي:

{ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلاً رَّجُلاً فِيهِ شُرَكَاء مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلاً سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلاً الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُون}

{ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلاً رَّجُلاً فِيهِ شُرَكَاء مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلاً سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلاً الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُون}

(الله يو مثال بيانوي، يو (غلام) سړی دی، په ده کې بد خويه په خپل مينځ کې ناسازه کسان شريکان دي او بل (غلام) سړی دی چې سالم (او پوره) د يو سړي دی، ايا دغه دواړه په حال کې سره برابر دي؟ ټول د کمال صفتونه خاص د الله لپاره دي بلکې د دوی اکثره نه پوهيږي) [الزمر سورت: 29 ايت].

او دا چاره چې - د الله په يووالي د هغه د رسول صلی الله عليه وسلم په پيغمبری اقرار کول دي - همغه څه دي چې الله

تعالی د انسان لپاره پر هغه د ایمان راوړلو او یا کافر کېدلو لپاره حد ټاکلی دی.

{فَإِذَا انسَلَخَ الأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُواْ الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُواْ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمْ}

{فَإِذَا انسَلَخَ الأَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُواْ الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُواْ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَخَلُّواْ سَبِيلَهُمْ}

(نو کله چې حرامې (د عزت) میاشتې تېرې شي، بیا نو تاسو دغه مشرکان وژنئ چېرته چې تاسو هغوی وموموئ او دوی نیسئ او د دوی محاصَره کوئ او د دوی لپاره په هر کمین ځای کې کېنئ، نو که دوی توبه وباسي او لمونځ قایم کړي او زکات ادا کړي، بیا نو تاسو د دوی لاره خوشې کړئ). [التوبة سورت: 5 آیت]، لوړ او سپیڅلي ذات فرمایلي دي:

{فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ}

{فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَآتَوُاْ الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ}

(نو که دوی توبه وباسي او لمونځ قایم کړي او زکات ادا کړي، نو بیا ستاسو ورونه دي په دین کې). [التوبة سورت: 11 آیت]، او له ابن عمر - رضي الله عنهما - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي:

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا

ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ».

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ».

«ماته امر شوی چې خلکو سره تر هغه وجنګیږم تر څو د دې خبرې ګواهي ورکړي چې له الله پرته بل بر حق معبود نشته او پر دې چې محمد د الله رسول دی، لمونځ قایم کړي، زکات ورکړي، کله یې چې - دا کارونه - وکړل نو زما څخه یې وینې او مالونه په امن کې شول مګر د اسلام لپاره، او حساب یې پر الله تعالی دی». (بخاري (1399، 7284)، مسلم (20)، ابوداود (1556)، ترمذي (2607) او نسائي (2443) روایت کړی دی.

او د دې ایمان لپاره بسنه نه کوي چې یوازې په زړه کې وي، بلکه خامخا پرې باید ژبه تلفظ وکړي، لدې امله پیغمبر - صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ».

«أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَقُولُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ».

«ماته امر شوی چې خلکو سره تر هغه وجنګیږم تر څو د دې خبرې ګواهي ورکړي چې له الله پرته بل بر حق معبود نشته». (بخاري (25) او مسلم (22) روایت کړی دی. او تر هغه پورې ایمان ریښتیا کیدلی نه شي تر څو چې اندامونه پرې عمل ونه کړي، حق ذات فرمایلي او د هغه وینا حق ده:

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُون * الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُون * أُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا}

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُون*

(بېشکه خبره همدا ده چې مومنان هغه خلک دي، چې کله الله یاد کړی شي، نو د دوی زړونه وویرېږي او کله چې دوی ته د هغه (الله) آیتونه تلاوت کړی شي (، نو) دغه (آیتونه) دوی ته ایمان ورزیات کړي او خاص په خپل رب باندې دوی توکل کوي.

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلاَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُون*

هغه کسان چې لمونځ قایموي او له هغه (مال) نه چې مونږ دوی ته ورکړی دی، څه حصه خرچ کوي.

أُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا}.

همدغه خلق په حقه مومنان دي) [الأنفال سورت: 2-4 آیتونه]، او الله تعالی فرمایي:

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّآئِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُواْ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاء

والضَّرَّاء وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَـئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُتَّقُون}

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّآئِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُواْ وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاء والضَّرَّاء وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَـئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُتَّقُون}

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، او لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د اخرت او پر ملايکو او پر کتابونو او پر نبيانو يې ايمان راوړى دى او د هغه په مينه (کې) خپلوانو او يتيمانو او مسکينانو او مسافرو او سوالګرو ته مال ورکوي او په (ازادولو د) څټونو کې (يې لګوي) او لمونځ قايموي او زکات ورکوي او د خپلو وعدو پوره کوونکي وي کله چې وعده وکړي، (خصوصًا) په سختۍ او تکليف کې او د جنګ په وخت کې صبر کوونکي دي، دا هغه خلق دي چې رښتيني دي او همدغه خلق متقيان دي) [البقرة سورت: 177 آيت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ»،

«مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ»،

«چا چې له تاسو څخه ناروا کړنه ولیده نو په لاس سره دې منع کړي، که چیرته یې نشو کولای نو په ژبې سره او که چېرته یې نشو کولای نو په زړه سره او دا تر ټولو کمزوری ایمان دی»» (مسلم (49)، ابو داود (1140)، ترمذي (2172)، نسائي (5008) او ابن ماجه (1275) روایت کړی دی. نو دا حدیث پر دې دلالت کوي چې ایمان په زړه کې تفاوت لري.

او په الله - تعالی - باندې د ایمان لرلو سره په طاغوت کافریدل حتمي - خبره - ده، الله تعالی فرمایلي:

{فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ}

(ِ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا)

(نو چا چې له طاغوت (شیطان، بت) نه انکار وکړ او په الله یې ایمان راوړ، نو یقینا ده ډېره مضبوطه کړی ټینګه ونیوله، چې هغې لره هېڅ پرېکېدل نشته، او الله اوریدونکی او پوه دی) [البقرة سورت: 256 آیت]، او له شرک او مشرکانو څخه بیزاري، نو تر هغه موحد نه شي جوړیدلای تر څو چې له شرک او مشرکانو څخه بې زاره نه شي، الله - جل جلاله - فرمایلي:

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاء مِّمَّا تَعْبُدُونَ}

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاء مِّمَّا تَعْبُدُونَ}

(او (یاد کړه) هغه وخت چې ابراهیم خپل پلار او خپل قوم ته وویل: بېشکه زه له هغو (معبودانو) نه بېزاره یم چې تاسو يې عبادت کوئ) [الزخرف سورت: 26 آیت].

او پدې ایمان کې بنده باید الله رب العالمین ته مخلص وي، الله - تعالى - فرمایلي دي:

{هُوَ الْحَيُّ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۗ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾

(هم دی (تل) ژوندی دی، نشته هېڅ حق معبود مګر هم دی دی، نو تاسو دا بلئ، په داسې حال کې چې هم ده لره د دین خالص کوونکي يئ، ټول د کمال صفتونه خاص د الله رب العالمین لپاره دي) [غافر سورت: 65 آیت]، او الله پاک فرمایلي:

{وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ}

{وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ}

(حال دا چې دوی ته حکم نه و ورکړی شوی مګر په دې چې دوی دې د الله عبادت کوي، په داسې حال کې چې دین (عبادت) دغه (الله) لره خالص کوونکي وي (او) حنیفان (له باطله حق ته راګرځېدونکي) وي). [البينة سورت: 5 آیت]، وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَقَدْ ظَنَنْتُ -يَا أَبَا هُرَيْرَةَ- أَلَّا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ؛ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ

بِشَفَاعَتِي يَوْمَ القِيَامَةِ، مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ، أَوْ نَفْسِهِ».

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: وويل شول چې: ای د الله رسوله! د قيامت په ورځ ستا په شفاعت نيکمرغه انسان څوک دی ؟ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: « ای ابو هريرة ! يقينا ما فکر کړی و چې ستا څخه پرته به هيڅوک راڅخه د دې حديث په اړه لومړی پوښتنه نه کوي، په احاديثو د زيات حرص له امله چې په تا کې مې ليدلی دی، نو زما په شفاعت نيمکرغه خلک به د قيامت په ورځ هغه څوک وي چې د نفس او زړه له اخلاصه يې (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) ويلي وي». (بخاري (99، 6570) روايت کړی دی).

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ».

«فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ».

«يقينا الله - تعالى - په اور باندې هغه څوک حرام کړي دي چې: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يې ويلي وي او پدې سره د الله مخ غواړي». (بخاري (۴۲۵)، مسلم (۳۳)، نسائي (۷۸۸) او ابن ماجه (۷۵۴) روايت کړی دی).

او دا چې يقيني وي نه شکمن، سپيڅلي حق ذات فرمايلي:

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا}

{إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا } [الحجرات:15].

(بېشکه مومنان خو هغه کسان دي چې په الله او د هغه په رسول يې ايمان راوړی، بيا يې شك نه دی کړی). [الحجرات سورت: 15 آيت]، او الله تعالی د هغه کافر په اړه خبر ورکوي چې باغ يې درلوده چې هغه ويلي دي:

{وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَى رَبِّي لأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا}

{وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَى رَبِّي لأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا}

(او زه ګمان نه کوم چې قيامت قايمېدونکی دی او قسم دی که (بالفرض) زه خپل رب ته بوتلی شوم، نو خامخا هرومرو به زه له دې (باغ) نه غوره د بېرته ورتلو ځای ومومم). [الکهف سورت: 36 آيت].

او دا چې ايمان يې له پوهې څخه وي، نو د ايمان په حقيقت او غوښتنو پوهيږي او هغه څه يې چې ضد دي، الله تعالی فرمايلي:

{فَاعْلَمْ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ}

﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ...﴾

(نو ته پوهه شه چې بېشکه شان دا دی چې د عبادت هېڅ لايق نشته مګر الله دی). [محمد سورت: 19 آيت].

او بايد د علم او اخلاص سره هغه څه ومني چې رسول الله صلی الله عليه وسلم پرې راتګ کړی او هغه څه چې ايمان يې

په ضمن کې لري، او د {لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ} کلمې پرې دلالت کړی وي چې هغه يوازې د يو الله عبادت او له هغه پرته د نورو د عبادت پرېښودل دي نو چا چې - دا کلمه - وويله: او يوازې د يو الله عبادت يې ونه مانه، نو له هغه چا څخه به وي چې الله تعالى يې په اړه فرمايلي:

{إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ يَسْتَكْبِرُون * وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُون}

{إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ يَسْتَكْبِرُون*

(بېشکه دوی (داسې) وو چې کله به دوی ته وويل شول چې له الله نه غير هېڅ لايق د عبادت نشته (،نو) دوی به تکبر کاوه.

وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُون}

او دوی وايي چې آيا يقينًا مونږ په رښتيا سره د يو لېوني شاعر له وجې نه خپل معبودان (باطله) پرېښودونکي يو) [الصافات سورت: 35، 36 آيتونه].

او دا چې غاړه کېږدي او پيروي وکړي، الله تعالى فرمايلي:

{وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى}

{وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى}

(او هغه څوك چې خپل مخ الله ته وسپاري، په داسې حال کې چې نېکي کوونکی وي، نو يقينًا ده په ډېرې مضبوطې کړۍ باندې منګولې ښخې کړې دي). [لقمان سورت: 22 آيت].

او دا چې په وينا، کړنه او عقيده کې ريښتونی وي، تر څو هغه څه تر لاسه کړي چې نبي کريم - صلی الله عليه وسلم - پرې په خپلې دې وينا سره خبر ورکړی:
«مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ، إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ».
«مَا مِنْ أَحَدٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ، إِلَّا حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ».
«هيڅ يو مسلمان نشته چې د (أشهد أن لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ) ګواهي د زړه له اخلاصه ورکړي مګر دا چې الله تعالی به يې په اور باندې حرام کړي». (بخاري (128) او مسلم (32) روايت کړی دی.
او دا چې د دې دين سره مينه او محبت ولري، او هغه چا چې قانوني کړی دی، او هغه چا چې پرې راتګ کړی، او هغه چا چې د دين په حيث منلی، الله تعالی فرمايلي:
{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللهِ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلّهِ}
(وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ)
(او په خلقو کې ځينې هغه څوک دي چې له الله نه غير شريکان نيسي، له هغوی سره مينه کوي له الله سره د مينې په شان، او هغه کسان چې ايمان يې راوړي دي؛ له الله سره په مينه کې ډېر سخت (او کلک) دي). [البقرة سورت: 165 آيت]، او رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِيْنَ».
«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَلَدِهِ وَوَالِدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِيْنَ».
"په تاسو کې هيڅوک تر هغه وخته مؤمن نشي کيدلی تر څو چې زه ورته د هغه له پلار، زوی او ټولو خلکو څخه ګران نه شم". بخاري (15)، مسلم (44)، نسائي (5013) او ابن ماجه (67) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ المرءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ».
«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ المرءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ».
«درې - خويونه - دي چې په چا کې وي نو د ايمان خواږه به ومومي: چې الله او رسول يې ورته له هر څه زيات محبوب وي، او دا چې څوک خوښ ګڼي نو خوښ دې نه ګڼي مګر د الله لپاره، او کفر ته بيرته ورګرځيدل ورته داسې بد ښکاري لکه څرنګه چې خوښ نه ګڼي چې په اور کې دې واچول شي». بخاري (16)، مسلم (43)، ترمذي (2624)،نسائي (4987) او ابن ماجه (4033) روايت کړی دی.
او لکه څرنګه چې الله -تعالى- د ايمان حقيقت، د هغه غوښتنې، او شرطونه بيان کړل، نو پدې سره يې د ضدي مشرکانو شکونه او شبهې له منځه وړي دي او دا - خبره - يې

ښکاره کړې ده چې دوی په خپل شرک باندې هیڅ دلیل نه لري؛ ځکه دا معبودان باطله مخلوق دي، بل څوک یې چارې سموي او هیڅ شی نه شي پیدا کولی او دوی په آسمانونو او ځمکه کې د مثقال د یوې ذرې په اندازه هم د څه شي واک نه لري، الله تعالی فرمایلي:

{أَيُشْرِكُونَ مَا لاَ يَخْلُقُ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُون * وَلاَ يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلاَ أَنفُسَهُمْ يَنصُرُون * وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لاَ يَتَّبِعُوكُمْ سَوَاء عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنتُمْ صَامِتُون * إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِين * أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُواْ شُرَكَاءكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلاَ تُنظِرُون * إِنَّ وَلِيِّـيَ اللّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِين * وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ لاَ يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلآ أَنفُسَهُمْ يَنْصُرُون * وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لاَ يَسْمَعُواْ وَتَرَاهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لاَ يُبْصِرُون}

{أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ}

(آیا دوی (له الله سره) هغه شیان شریکوي چې هیڅ شی نشي پیدا کولی، حال دا چې دوی پخپله پیدا کول کیږي).

{وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ}

او نه له دوی سره د څه مدد کولو طاقت لري او نه هم له خپلو ځانونو سره مدد کولی شي.

وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لاَ يَتَّبِعُوكُمْ سَوَاء عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنتُمْ صَامِتُون *

او که چېرې تهٔ دوی هدایت ته راوبلې، دوی به ستاسو پیروي ونه کړي، ستاسو لپاره یو شان ده که تاسو دوی راوبلئ، یا تاسو خاموشه واوسئ.

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ *

بېشکه هغه خلق چې تاسو يې له الله نه غير بلئ، (هغوی ستاسو په شان بنده ګان دي، نو هغوی راوبلئ، پس هغوی دې ستاسو بلنه قبوله کړي، که چېرې تاسو رښتيني يئ.

أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُواْ شُرَكَاءكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلاَ تُنظِرُونِ*

آيا د هغوی لپاره پښې دي چې په هغو سره تلل کوي، یا د هغوی لپاره لاسونه دي چې په هغو سره نیول کوي، یا د هغوی لپاره سترګې دي چې په هغو سره لیدل کوي، یا د هغوی لپاره غوږونه دي چې په هغو سره اورېدل کوي؟ ته ووایه: تاسو خپل شریکان راوبلئ، بیا زما په خلاف څه چل (او تدبیر) وکړئ، بیا ما ته (هېڅ) مهلت مه راکوئ.

إِنَّ وَلِيِّـيَ اللّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ *

بېشکه زما مددګار هغه الله دی چې کتاب يې نازل کړی دی او هغه د نېکانو مدد او ملګرتيا کوي.

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ لاَ يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلآ أَنفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ*

او هغه خلک چې تاسو يې له الله نه غير بلئ، دوی ستاسو د مدد کولو هېڅ وَس نه لري او نه له خپلو ځانونو سره مدد کولی شي.

وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لاَ يَسْمَعُواْ وَتَرَاهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لاَ يُبْصِرُونَ}

او که چېرې ته دوی هدايت ته راوبلې (، نو) دوی (ستا بلنه) نه اوري (نه يې قبلوي) او ته به دوی وينې چې (ګويا کې) تا ته ګوري، په داسې حال کې چې دوی ليدل نه کوي) [الأعراف سورت: 191-198 آيتونه]، او الله تعالى فرمايلي:

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ * وَلاَ تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ إِلاَّ لِمَنْ أَذِنَ لَهُ}

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ *

ته (دې مشرکانو ته) ووايه: تاسو هغه معبودان وبولئ چې تاسو هغه له الله تعالى نه غير معبودان ګڼلي دي، دوی د يوې ذرې اندازه واک نه لري په اسمانونو کې او نه په ځمکه کې او د دوی لپاره په دغو دواړو کې هېڅ برخه (شرکت) نشته، او نشته دغه الله تعالى ته له دوی نه هېڅ مرستندوی.

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ}

او د هغه (الله) په نیز شفاعت نفع نه رسوي مګر د هغه چا لپاره چې هغه (الله) د هغه لپاره اجازت ورکړي) [سبأ سورت: 22، 23 آیتونه]، او دې آیت د شرک ټولې اړیکي پرې کړې.

او حق ذات دا - خبره - ښکاره کوي چې دا (د الله سره برابر ګڼل شوي) معبودان؛ چې له الله پرته یې عبادت کیږي، د هغه چا بلنه نه اوري چې څوک یې رابلي، او که یې واوري نو ځواب نه ورکوي او د قیامت په ورځ به هغوی د دوی له شرک څخه منکر وي، او ترې به بېزاره وي، حق ذات د لوی سلطنت خاوند فرمایلي:

{إِن تَدْعُوهُمْ لاَ يَسْمَعُوا دُعَاءكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلاَ يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ}

إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ((14))

که تاسو دوی وبولئ، دوی ستاسو بلنه نه اوري او که چېرې وایې وري، نو دوی ستاسو بلنه قبلولی نه شي او د قیامت په ورځ به دوی ستاسو په شریک جوړولو منکر شي او تا ته (بل څوک) خبر نشي درکولی د ښه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 14 آیت].

لکه څرنګه چې حق ذات بیانوي چې دا باطل معبودان چې له الله پرته یې عبادت کیږي، نه ګټه رسولی شي او نه تاوان، نو له الله پرته څنګه د دوی عبادت کیدلی شي؟!. الله تعالی فرمایلي:

{وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لاَّ يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلاَ يَمْلِكُونَ لأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا وَلاَ يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلاَ حَيَاةً وَلاَ نُشُورًا}

{وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لاَّ يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلاَ يَمْلِكُونَ لأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا وَلاَ يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلاَ حَيَاةً وَلاَ نُشُورًا}

(او دوی (کفارو) له هغه نه غير نور داسي معبودان نيولي دي چې هېڅ شی نشي پيدا کولی، په داسي حال کې چې دوی پيدا کيدلی شي او دوی د خپلو ځانونو لپاره نه د ضرر مالکان دي او نه د نفعې او نه د مرګ اختيار لري او نه د ژوند او نه د بيا ژوندي کولو) [الفرقان سورت: 3 آيت].

الله - جل جلاله - څرګنده کړې ده چې باطل خدايان خپلو پيروانو ته د رزق ورکولو واک نه لري، الله تعالی فرمايي:

{وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ شَيْئًا وَلاَ يَسْتَطِيعُونَ}

{وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ شَيْئًا وَلاَ يَسْتَطِيعُونَ}

(او دوی له الله نه غير د هغو څيزونو عبادت کوي چې د دوی لپاره اختيار نه لري د هيڅ رزق له اسمانونو او ځمکي نه د هېڅ شي او نه دوی طاقت لري). [النحل سورت: 73 آيت]، نو دوی څنګه د هغه چا عبادت کوي چې هيڅ نه لري؛ نه د رزق ورکولو توان لري، او نه د دې چې ګټه او يا ضرر ورسوي؟!

هغه پر دوی استدلال وکړ چې کله ورته زیان ورسیږي یا په مصیبت کې ولویږي نو یوازې یو الله ته په دین کې اخلاص کوونکي رجوع کوي او کله یې چې وژغوري، بیرته خپل شرک ته راستانه شي، الله - تعالی - فرمایلي:

{فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ}

(فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ)

(نو کله چې دوی په کښتۍ کې سواره شي (، نو) دوی الله بولي، په داسې حال کې چې خاص هغه لره دین خالص کوونکي وي، نوکله چې هغه (الله) دوی ته وچې ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شریکان نیسي). [العنکبوت سورت: 65آیت].

او لکه څرنګه چې حق - ذات - د مشرکانو دعوا باطله کړه چې د الله - تعالی - سره یې برابر نا حقه معبودان نیولي وو، ټولې هغه ادعاوې یې هم باطلې کړې چې الله - تعالی - (د ځان لپاره) زوی نیولی، نو هغه پاک ذات وفرمایل:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ}.

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نیولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او که ورسره وي نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله بېولي وو هغه څه چې پیدا کړي یې وو، او

خامخا د دوی ځينو به په ځينو نورو باندې غلبه کوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی يې بيانوي). [المؤمنون سورت: 91 آيت]، او الله سبحانه وتعالى فرمايلي:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

(که چېرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بيانوي) [الأنبياء سورت: 22 آيت]. او حق ذات روښانه کړه چې يهودو او نصاراو ادعا کوله چې الله - تعالى - زوی لري، نو حق - ذات - وفرمايل:

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللهِ وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ}

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللهِ وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ}

(او يهوديانو وويل: عُزير د الله زوی دی او نصرانيانو وويل: مسيح د الله زوی دی دا د دوی په خپلو خولو سره وينا ده، دوی د هغو کسانو له خبرې سره مشابهت کوي چې له دوی نه مخکې کافران وو، الله دې دوی هلاك كړي، څنګه (له سمې لارې نه) ګرځولی شي!) [التوبة سورت: 30 آيت]، او

الله - تعالی - د دوی عقیده له اصله باطله کړه. ځکه هغه انسان چې خواږه خوري څنګه اله (معبود) کېدلی شي؟! معبود خوراک نه کوي او نه څښاک او نه هغه څه ته اړتیا لري چې انسان یې ورته لري، الله تعالی فرمایلي دي:

{مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلاَنِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُون * قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا وَاللّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيم}

{مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلاَنِ الطَّعَامَ انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الآيَاتِ ثُمَّ انظُرْ أَنَّى يُؤْفَكُون}.

(نه دی د مریمې زوی مسیح مګر یو رسول دی، یقینًا له ده نه مخکې رسولان تېر شوي دي او د ده مور صِدیقه (ډېره زیاته رښتیني) وه، دې دواړو به طعام خوړلو، ته وګوره مونږ څنګه دوی ته آیتونه بیانوو، بیا ته وګوره دوی کوم طرف ته اړولی شي.

قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا وَاللّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيم}

ته ووایه: ایا تاسو له الله نه غیر د هغه شي عبادت کوئ چې ستاسو لپاره نه د نقصان اختیار لري او نه د نفعې او همدا الله ښه اورېدونکی، ښه پوه دی) [المائدة سورت: 75، 76 آیتونه].

او الله تعالی پرښتو ته عبادت کول باطل کړ، او دا یې ښکاره کړه چې دوی - سره له دې چې الله - تعالی - ته نږدې

دي - بيا هم هيڅکله د چا سفارش نه شي کولی مګر د هغه له اجازې نه وروسته، نو کله چې د پرښتو دا حال دی، نو څنګه کیدی شي چې له الله تعالی پرته دې - د دې باطلو معبودانو - عبادت وشي. نو زمونږ رب فرمایلي دي:

{وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لاَ تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلاَّ مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاء وَيَرْضَى}

{وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لاَ تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلاَّ مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاء وَيَرْضَى}

(او په آسمانونو کې ځومره ډیر ملایك دي چې د دوی سفارش هیڅ شی نفع نه ورکوي مګر وروسته له دې چې الله اجازت ورکړي هغه چا ته چې یې وغواړي او (د هغه په شفاعت) راضي شي). [النجم سورت: 26 آيت]، او دوی له خپل رب څخه وېرېږي چې د دوی د پاسه دی، الله تعالی فرمايي:

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُون * يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُون}

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُون*

(او خاص د الله لپاره سجده کوي هغه څه چې په اسمانونو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي؛ له خوځنده ځیزونو څخه او ملایك هم، په داسې حال کې چې دوی تکبر نه کوي.

يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُون} دوی له خپل رب څخه وېرېږي چې د دوی له پاسه دی او دوی کوي هغه

ځه چې دوی ته يې حکم کيږي). [النحل سورت: 49، 50 آيتونه]، لوی الله - تعالی - فرمايلي:

{لَّن يَسْتَنكِفَ الْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْداً لِّلّهِ وَلاَ الْمَلآئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيهِ جَمِيعًا}

{لَّن يَسْتَنكِفَ الْمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبْداً لِّلّهِ وَلاَ الْمَلآئِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَن يَسْتَنكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيهِ جَمِيعًا}

(هيڅکله به هم مسيح (دا د ځان لپاره) عار ونه ګڼي چې هغه دې د الله بنده وي او نه ملايك (دغه عار ګڼي) چې مقرب دي او څوك چې د هغه عبادت کول (د ځان لپاره) عار ګڼي او لويي کوي، نو ژر به هغه (الله) دوی خپل طرف ته ټول راجمع کړي) [النساء سورت: 172 آيت]، نو کله چې د ملايکو دا حال دی، نو څنګه کيدی شي چې له الله تعالی پرته دې - د غيرالله - عبادت وشي؟

او همدا رنګه أنبياء او رسولان - عليهم السلام - سره له دې چې مرتبه يې په دنيا او آخرت کې لوړه ده - ځان ته د ګټې او تاوان رسولو واک نه لري، نو لدې پرته نور لا څوک دي؟! الله -تعالی- د پيغمبرانو - عليهم السلام - په اړه فرمايلي دي چې دوی د خپل رب عبادت د هيله مندۍ او ويرې له مخې کوي:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

(بېشکه دوی (نبیان داسي) وو چې په نېکیو کې به يې تلوار کاوه او مونږ به يې بللو، په داسې حال کې چې ر غبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبياء سورت: 90 آيت]، او الله تعالی خپل نبي - صلی الله عليه وسلم - ته امر وکړ چې ووايي؛ لکه څرنګه چې الله تعالی - د هغه له خولې - خبر ورکوي:

{قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَاْ إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُون}

{قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَاْ إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُون} [الأعراف:188].

(ته ووايه: زه د خپل ځان لپاره نه د نفعې مالك يم او نه د نقصان مګر هغه چې الله يې وغواړي او که چېرې زه پر غيبو عالم وَی (، نو) ما به خامخا ډېر خير حاصل کړی و او ما ته به هېڅ تکليف نه و رارسېدلی، زه نه يم مګر وېروونکی او زېری ورکوونکی د هغه قوم لپاره چې ايمان راوړي). [الأعراف سورت: 188 آيت]، او کله چې پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - هغه مشرکانو ته خيراوې وکړې چې د احد په جنګ کې يې دی زورولی و، نو الله - تعالی - پرې دا وينا نازله کړه:

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذَّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُون}

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}

(ستا لپاره د دې کار په هکله هېڅ اختیار نشته، یا به هغه (الله) په دوی باندې په مهربانۍ سره راوګرځي، یا به دوی ته عذاب ورکړي، ځکه چې یقینًا دوی ظالمان دي) [آل عمران سورت: 128 ایت]. او له زهري څخه روایت دی فرمایي: ماته سالم له خپل پلار څخه یې - رضي الله عنه - حدیث بیان کړ چې هغه له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه اوریدلي دي کله یې چې د سهار د لمانځه په ورستي رکعت کې له رکوع څخه سر پورته کړ وییل یې: «اللَّهُمَّ العَنْ فُلاَنًا وَفُلاَنًا وَفُلاَنًا»، بَعْدَ مَا يَقُولُ: «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ»، فَأَنْزَلَ اللَّهُ: {لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ} إِلَى قَوْلِهِ: {فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}.

«ای الله په فلاني او فلاني او فلاني دې لعنت راولیږه - یعنې له خپل رحمت څخه یې وشړه -» وروسته له هغه چې «سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ» به یې وویل: نو الله تعالی - دا آیت - نازل کړ:{لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ} تر دې وینا پورې: {فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}. (بخاري (۴۵۵۹) او نسائي (۱۰۷۸) روایت کړی دی).

(باب الإيمان بأسماء الله وصفاته) باب دی په باره د ایمان کې په نومونو او صفتونو د الله تعالی

او مونږ ایمان لرو چې الله -پاک- یو دی پخپلو صفاتو د جمال او د کمال کې او دا چې هغه پاک ذات لره خورا نیک

نومونه او لوړ صفتونه دي چې له قرآن او سنت څخه په تواتر ثابت او د کمال درجې ته رسیدلي عقلونه پرې ګواهي ورکوي او سالم فطرتونه يې هم مني او د اسلامي امت علماوو پرې اجماع کړې، بلکې ټول الهي رسالتونه د الله تعالی د نومونو، صفتونو او افعالو په بیان سره راغلي دي. او الله -تعالی- دا خبره په مشرکانو عیب وګڼله چې د بوتانو عبادت کوي؛ ځکه چې بوتان د دوی په څیر پیدا شوي (مخلوق) دي، بلکې لدوی څخه خورا ټیټ او ناقص دي، نه لیدل کولی شي او نه اوریدل، بلکې پښې نه لري چې پرې لاړ شي، او لاسونه نلري چې نیول پرې وکړي، حق ذات فرمایلي دي:

{إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ * أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُواْ شُرَكَاءكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلاَ تُنظِرُونِ}

إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللّهِ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ *

(بېشکه هغه چې تاسو يې له الله نه غیر بلئ، (هغوی) ستاسو په شان بنده ګان دي، نو هغوی راوبلئ، پس هغوی دې ستاسو بلنه قبوله کړي، که چېرې تاسو رښتیني یئ.

أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُواْ شُرَكَاءكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلاَ تُنظِرُونِ *

آیا د هغوی لپاره پښې دي چې په هغو سره تلل کوي، یا د هغوی لپاره لاسونه دي چې په هغو سره نیول کوي، یا د

هغوی لپاره سترګې دي چې په هغو سره ليدل کوي، يا د هغوی لپاره غوږونه دي چې په هغو سره اورېدل کوي؟ ته ووايه: تاسو خپل شريکان راوبلئ، بيا زما په خلاف څه چل (او تدبير) وکړئ، بيا ما ته (هېڅ) مهلت مه راکوئ). [الأعراف سورت: 194، 195 آيتونه]. او الله تعالی فرمايلي:

{وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِن بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلاً جَسَدًا لَّهُ خُوَارٌ أَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّهُ لاَ يُكَلِّمُهُمْ وَلاَ يَهْدِيهِمْ سَبِيلاً اتَّخَذُوهُ وَكَانُواْ ظَالِمِين}

{وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِن بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ عِجْلاً جَسَدًا لَّهُ خُوَارٌ أَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّهُ لاَ يُكَلِّمُهُمْ وَلاَ يَهْدِيهِمْ سَبِيلاً اتَّخَذُوهُ وَكَانُواْ ظَالِمِين}

(او د موسیٰ قوم (طور ته) د هغه (له تلو) نه پس له خپلو زېوراتو نه مجسم خوسی جوړکړ چې د هغه اواز د سخي و، ايا دوی نه دي کتلي چې بېشکه دا (مجسم سخی) نه له دوی سره خبرې کولی شي او نه دوی ته څه لار ښودلی شي، دوی دغه (معبود) جوړ کړی دی او دوی ظالمان وو). [الأعراف سورت: 148 آيت].

او مونږ ايمان لرو لکه څرنګه چې هغه د خپل ځان صفت بيان کړی، او لکه څرنګه چې د هغه رسول - صلی الله عليه وسلم - هغه په کومو صفتونو سره ياد کړی دی، نو د هغه پاک ذات په مثل هيڅ شی نشته او هغه اوريدونکی ليدونکی دی، الله تعالی فرمايلي:

{لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِير}

{لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِير}

(د الله په څېر هېڅ شی نشته او هغه اورېدونکی او ليدونکی دی). [الشوری سورت: 11 آيت]. نو مونږ الله - تعالی - ته

هغه څه ثابتوو چې ځانته يې ثابت کړي دي، او يا يې رسول -صلى الله عليه وسلم- ورته ثابت کړي دي، او هغه څه ورڅخه نفي کوو چې له خپل ځان څخه يې نفي کړي او يا يې رسول - صلى الله عليه وسلم - ورڅخه نفي کړي وي پرته له تعطيل (له معنا څخه انکار) ، تمثيل (د بيلګې بيانولو)، تکييف (د څرنګوالي په اړه پوښتنې کولو) او تحريف (په معنا کې له بدلون) څخه. او مونږ په علم اليقين سره پوهيږو چې زمونږ رب وړاندې له دې چې مخلوقات پيدا کړي په خپلو صفتونو باندې ياد و، او دا چې هغه له ازله تر ابده د کمال، جلال او جمال په تر ټولو لوړه مرتبه دی؛ ځکه هغه اول او آخر دی، هغه اول دی مخکې ترې هيڅ شی نشته، او آخر دی وروسته ترې څه شی نشته، نو هغه د کمال او عزت په نومونو او صفتونو سره لومړی دی او هغه د کمال او عزت په صفتونو سره وروستی دی.

او موږ ايمان لرو چې په هغه پاک - ذات - لکه څرنګه چې مخلوقات د علم په لحاظ احاطه نه شي کولای، نو همدا رنګه يې د هغوی سترګې هم نه شي احاطه کولای، الله تعالى فرمايلي:

{يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلاَ يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا}
(يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا)

(دغه (الله) پوهيږي په هر هغه څه چې د دوی په وړاندې دي او په هر هغه څه چې د دوی وروسته دي او دوی د هغه د علم احاطه نشي کولی) [طه سورت: 110 آيت]، او الله تعالى فرمايي:

{لاَّ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}
{لاَّ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}
(نشي را لاندې کولی الله -تعالی- لره نظرونه (سترګي) او هغه الله -تعالی- خو را لاندې کوي ټول نظرونه (د مخلوق او الله تعالی ډير باريک بين خبردار ذات دی). [الأنعام سورت: 103 آيت]. امام ابن قتيبه -رحمه الله- فرمايلي: موږ. بايد د الله - تعالی - په صفتونو کې هلته ودريږو چيرته چې الله - تعالی - توقف کړی او يا چيرته چې يې رسول - صلی الله عليه وسلم - توقف کړی او يو لفظ له هغې - معنا - څخه وانهړوو په کوم سره يې چې عرب پيژني او هغه نوم يې پرې ايښودلی وي، او لدې پرته نور توقف کوو. (الاختلاف في اللفظ والرد على الجهمية، د ابن قتيبة (مخ: 44).

او مونږ ايمان لرو چې د الله تعالی له صفتونو څخه ځينې د هغه له ذات سره لازم دي لکه: ژوند، علم، اوريدل، ليدل، لاس، ګوتې، او له صفتونو څخه يې ځينې نور د هغه د مشيئت (خوښې) پورې تړلي دي لکه: غصه، خوښي او راکوزيدل. او مونږ ايمان لرو چې - الله - هر څه وغواړي هغه کوي، هغه هر کار تر سره کوي کله يې چې وغواړي، څه شی چې وغواړي او څرنګه يې چې وغواړي، عزت ورکوي چاته چې يې خوښه شي او رسوا کوي چاته چې وغواړي، امر لره يې منع کوونکی نشته، او نه يې په پريکړو او واکدارۍ باندې کوم څارونکی شته.

او مونږ عقیده لرو چې د الله تعالی ځینې صفتونه مطلق راغلي دي، نو الله -تعالی- پرې مطلق توصیفوو، لکه: سمع، حیات، بصر او داسې نور، او ځینې یې مقید راغلي دي، نو په همغه تقیید سره پرېښودل کېږي، لکه د هغه یادول پر دې چې هغه د خپلو دښمنانو د مکر په مقابل کې له مکر څخه کار اخلي، او خپل دښمنان هیروي کله یې چې هغوی هېر کړي.

او مونږ باور لرو چې الله - تعالی - په ځینو صفتونو سره په یو حالت توصیف شوی دی (یعني د صفت بڼه بدلون نه مومي) لکه د ژوند (حیات) صفت، د قیومیت صفت (په خپل ذات قائم چې نور ورته اړ وي او دی چاته اړتیا ونه لري) او د عظمت (لوی والي) صفت، نو په قرآن او یا سنت کې په یوه بڼه ذکر شوي دي. او مونږ ځینې داسې صفات وینو چې په قرآن او سنت کې په بیلابیلو طریقو سره بیان شوي دي، لکه د کلام صفت، د علو (لوړوالي) صفت، د ید (لاس) صفت او د قیامت په ورځ د حساب او کتاب په موقفونو او جنت کې خپل رب لره د مؤمنانو لیدل.

او د هغه پاک او متعال ذات له صفتونو څخه : علم (پوهه) او سمع (اوریدل) دي: الله تعالی فرمایلي:

{قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاء وَالأَرْضِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيم} (قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ)

[(رسول دوی ته) وویل: زما رب په اسمان او ځمکه کې په هره خبره پوهېږي او هم هغه ښه اوریدونکی، ښه عالم دی]. [الأنبیاء سورت: 4 آیت].

او له صفتونو څخه يې : بصر(ليدل) دي، الله تعالى فرمايلي دي:

{إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِير}

(يقينا الله تعالى هم هغه ښه اوريدونكى، ښه ليدونكى دى).

[غافر سورت: 20 آيت]، او له أبو يونس سليم بن جبير؛ د أبو هريرة - رضى الله عنه - له غلام څخه روايت دى فرمايي:

«سَمِعْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ رضي الله عنه يَقْرَأُ هَذِهِ الْآيَةَ: {إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤدُّواْ الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا} [النساء: 58] إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى: {سميعا بصيرًا} قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَضَعُ إِبْهَامَهُ عَلَى أُذُنِهِ، وَالَّتِي تَلِيهَا عَلَى عَيْنِهِ، قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ رضي الله عنه: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقْرَؤُهَا، وَيَضَعُ إِصْبَعَيْهِ، قَالَ ابْنُ يُونُسَ: قَالَ الْمُقْرِئُ: يَعْنِي: {إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِير} ، يَعْنِي أَنَّ لِلَّهِ سَمْعًا وَبَصَرًا».

« له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه مې اوريدلي دي چې دا آيت يې لوسته: {إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤدُّواْ الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا} [النساء سورت: 58 آيت] د الله - تعالى - تر دې قوله پورې: {سميعا بصيرًا} وايې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - مې وليده چې خپله غټه ګوته يې په غوږ او ورپسې يې په سترګه كېښودله، أبو هريرة - رضي الله عنه - فرمايي: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - مې وليده چې - دا آيت يې - لوسته او دواړه ګوتې يې اېښودلې وې، ابن يونس فرمايي: مقرئ ويلي: {إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِير} ، يَعْنِي دا چې الله تعالى لره سمع او بصر شته». (ابو داود (٤٧٢٨)، حفص بن عمر د قرائت په برخه

کې (۳۳)، ابن خزیمه په توحید کې (۴۹) او ابن ابی حاتم په تفسیر (۵۵۲۴) کې روایت کړی دی.
او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : العین (سترګه) ده، الله تعالی فرمایلي:

{وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي}

{وَلِتُصْنَعَ عَلَى عَيْنِي}

(او د دې لپاره چې ستا تربیت زما د سترګو په وړاندې وشي) [طه سورت: 39 آیت]، او وېي فرمایل:

{وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا} [الطور: 48]،

{وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا} [الطور: 48]،

(نو ته د خپل رب حکم ته صبر کوه، پس بېشکه ته زمونږ د سترګو په وړاندې یې). او هغه پاک ذات چې د سپېڅلي ثنا خاوند دی فرمایلي:

{وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا}

{وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا}

(اوجوړوه کښتۍ زمونږ د سترګو مخامخ). [د هود سورت: 37 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا}

{تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا}

(چې زمونږ د سترګو په وړاندې ګرځېدله). [القمر سورت: 14 آیت]، او له نافع بن عبد الله - رضي الله عنه - څخه روایت دی وايي: د پیغمبر - صلى الله علیه وسلم - په وړاندې دجال یاد شو نو وېي فرمایل:

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْكُمْ، إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ -وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عَيْنِهِ- وَإِنَّ المسيحَ الدَّجَّالَ أَعْوَرُ العَيْنِ اليُمْنَى، كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ».

«إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَى عَلَيْكُمْ، إِنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِأَعْوَرَ -وَأَشَارَ بِيَدِهِ إِلَى عَيْنِهِ- وَإِنَّ المسيحَ الدَّجَّالَ أَعْوَرُ العَيْنِ اليُمْنَى، كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبَةٌ طَافِيَةٌ».

«يقينا الله تعالى په تاسو باندې نه پټېږي، الله -تعالى- ړوند ندى، -او په خپل لاس سره يې خپلې سترګې ته اشاره وکړه - او يقينا مسيح الدجال چې دى؛ نو ښى سترګه يې ړنده ده، سترګه يې لکه د چوپلي انګور په څېر ده». بخاري (7407)، مسلم (169)، ابوداود (4757) او ترمذي (2241) روايت کړې.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : الحيات (تل ژوند) او القيوميت (په خپل ذات ولاړ چې نور ورته محتاج وي او دى چاته محتاج ندى) دي، الله تعالى فرمايلي:

{اللّهُ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوم}

(اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ)

(الله (چې دى) نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دى دى، هميشه ژوندى دى، د ټول عالم انتظام کوونکى دى). [آل عمران سورت: 2 آيت].

او د هغه پاک او لوړ ذات له صفتونو څخه : کلام دى: نو هغه په کلام سره موصوف و وړاندې لدې چې مخلوقات پيدا کړي او خبرې ورسره وکړي، او زمونږ د رب کلام د هغه د مشيئت (خوښې) پورې تړاو لري، نو کله چې وغواړي

خبرې کوي، او د الله د صفت؛ کلام خبر په قرآن کريم کې په بيلابيلو وجوهاتو سره راغلی دی، نو هر هغه ځه چې الله تعالی پرې د خپل ځان په اړه خبر ورکړی چې هغه امر کوي يا منع کول کوي نو دا د هغه په کلام دلالت کوي لکه د الله تعالی دا قول:

{إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ وَإِيتَاء ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاء وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُون}

{إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ وَإِيتَاء ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاء وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُون}

(بېشکه الله د انصاف کولو او احسان کولو او خپلوانو ته د ورکړې حکم کوي او له فحاشۍ او بدو کارونو او سرکښۍ نه منع کول کوي، هغه تاسو ته وعظ کوي، د دې لپاره چې تاسو نصيحت قبول کړئ). [النحل سورت: 90 آيت]. او هر هغه ځه چې الله - تعالی - پرې د خپل ځان په اړه خبر ورکړی چې هغه ويلي دي يا يې وايي، لکه د هغه عزتمند ذات دا وينا:

{إِذْ قَالَ اللّهُ يَا عِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ}

{إِذْ قَالَ اللّهُ يَا عِيسَى إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ}

(کله چې الله وويل: ای عيسٰی! بېشکه زه تا لره پوره پوره اخيستونکی يم او د خپل ځان طرف ته ستا راپورته کوونکی يم). [آل عمران سورت: 55 آيت]. او په هر هغه ځه کې چې د الله تعالی لخوا د يو ځه په اړه خبر ورکول شوی او د خبرې اضافت الله تعالی ته شوی نو دا الله رب العالمين ته د کلام د صفت په ثبوت دلالت کوي، حق ذات فرمايلي:

{قَالَتْ مَنْ أَنبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ}

{قَالَتْ مَنْ أَنبَأَكَ هَذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِير}

(هغې وویل: ته په دې باندې چا خبر کړې؟ ده وویل: ما ته ډېر پوه (او) ښه خبردار ذات خبر راکړ). [التحریم سورت: 3 آیت].

او هر هغه څه چې د الله - جل جلاله - د بلنې یا مناجات څخه راغلې او اضافت یې الله - تعالی - ته شوی نو دا الله رب العالمین ته د کلام د صفت په ثبوت دلالت کوي لکه څرنګه چې الله - تعالی - په دې وینا کې فرمایلي:

{وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

{وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

[او مونږ آواز وکړ هغه (موسی علیه السلام) ته، د طور غر د ښي اړخ نه او هغه مونږ ځان ته رانزدې کړی وو رازدار.(په داسې حال کې چې د راز خبرې مو ورسره کولې)]. [مریم سورت: 52 آیت]. او هره وینا چې راغلې او اضافت یې الله - تعالی - ته شوی ، او یا وینا په قرآن کې راغلې چې الله تعالی پرې موصوف شوی وي نو دا د الله د کلام په صفت دلیل دی. او دا زیات بې شمېره دي، او لدې څخه چې هغه متعال ذات له ملایکو سره خبرې کړې دي، الله تعالی فرمایلي:

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ}

{وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلاَئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الأَرْضِ}

(او کله چې ستا رب ملايکو ته وويل: بې شکه زه په ځمکه کې يو خليفه پيدا کوونکی يم). [البقرة سورت: 30 آيت]، او له آدم سره يې خبرې کړي دي:

{وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلاَ مِنْهَا رَغَداً حَيْثُ شِئْتُمَا}

{وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلاَ مِنْهَا رَغَداً حَيْثُ شِئْتُمَا}.

(او مونږ وويل: ای ادمه! اوسيږه ته او ستا ښځه په جنت کې، او دواړه له هغه (د جنت له مېوو) نه پرېمانه (په مزې سره) خوراك کوئ کوم ځای چې مو خوښه وي). [البقرة سورت: 35 آيت]، او له موسی - عليه السلام - سره يې خبرې کړي دي:

{قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالاَتِي وَبِكَلاَمِي}

{قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالاَتِي وَبِكَلاَمِي}

(الله وويل: ای موسیٰ! بېشکه ما تا ته په ټولو خلقو باندې په خپلو پېغامونو سره او په خپل کلام سره غوره والی درکړی دی). [الأعراف سورت: 144 آيت].

او زمونږ د رب له کلام څخه ځينې بلنه وي، لکه څرنګه چې يې ابراهيم الخليل - عليه السلام ته بلنه ورکړه ، الله تعالی فرمايلي:

{وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ}

{وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ}

(او مونږ ده ته اواز وکړ، داسې چې ای ابراهیمه) [الصافات سورت: 104 آیت]، او ځینې یې مناجات وي (د دوو تر منځه پټې خبرې) لکه څرنګه چې زمونږ رب له موسی - علیه السلام - سره مناجات وکړ:

{وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

{وَنَادَيْنَاهُ مِن جَانِبِ الطُّورِ الأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

[او مونږ آواز وکړ هغه (موسی علیه السلام) ته، د طور غر د ښي اړخ نه او هغه مونږ ځان ته رانږدي کړی و رازدار.(په داسې حال کې چې د راز خبرې مو ورسره کولې)]. [مریم سورت: 52 آیت]، ابن عباس - رضي الله عنهما - پدې آیت کې فرمایلي: "تر هغه پورې چې هغه د قلم کشارى واورید". ابن ابي شیبه (۳۲۵۰۶)، هناد په الزهد کې (۱۴۹) او عبدالله بن احمد په السنة کې (۱۲۳۱)، او الطبري په التفسیر کې (۵۵۹/۱۵) او حاکم په (۳۴۷۲) شمېره روایت کړی دی. او سدي ویلي:

{وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

{وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا}

[او هغه مونږ ځان ته رانزدي کړی و، رازدار.(په داسې حال کې چې د راز خبرې مو ورسره کولې)] وایې: « په آسمان کې ننویستل شو او خبرې ورسره وشوې». (تفسیر ابن کثیر (۲۳۸/۵) او الدر المنثور فی التفسیر بالمأثور (۵۱۵/۵) کې. او زمونږ د رب خبرې ملاېکې اوري لکه څرنګه چې د الله - تعالی - پدې وینا کې راغلي دي {حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ

الْكَبِيرِ} [سبأ سورت:23 آيت]. (تر هغه پورې چې کله د دوی د زړونو نه وېره (هيبت) لرې کړی شي (نو) دوی وايي: ستاسو رب څه وفرمايل؟ هغوی به ووايي چې حق (يې وفرمايه) او هم دی ډېر اوچت، ډېر لوی دی). [سبأ سورت: 23 آيت]، او له مسروق څخه روايت دی هغه له عبد الله - رضی الله عنه - څخه روايت کوي وايي چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ، سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ لِلسَّمَاءِ صَلْصَلَةً كَجَرِّ السِّلْسِلَةِ عَلَى الصَّفَا، فَيُصْعَقُونَ، فَلَا يَزَالُونَ كَذَلِكَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ جِبْرِيلُ، حَتَّى إِذَا جَاءَهُمْ جِبْرِيلُ فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ. قَالَ: فَيَقُولُونَ: يَا جِبْرِيلُ، مَاذَا قَالَ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: الْحَقَّ، فَيَقُولُونَ: الْحَقَّ، الْحَقَّ».

«إِذَا تَكَلَّمَ اللَّهُ بِالْوَحْيِ، سَمِعَ أَهْلُ السَّمَاءِ لِلسَّمَاءِ صَلْصَلَةً كَجَرِّ السِّلْسِلَةِ عَلَى الصَّفَا، فَيُصْعَقُونَ، فَلَا يَزَالُونَ كَذَلِكَ حَتَّى يَأْتِيَهُمْ جِبْرِيلُ، حَتَّى إِذَا جَاءَهُمْ جِبْرِيلُ فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ. قَالَ: فَيَقُولُونَ: يَا جِبْرِيلُ، مَاذَا قَالَ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: الْحَقَّ، فَيَقُولُونَ: الْحَقَّ، الْحَقَّ».

«کله چې الله - تعالی - په وحې سره وينا وکړي، نو د اسمان اوسيدونکي د اسمان يو زنګهار واوري لکه د اوسپنې د ځنځير په ښوي تيږه راکښلو غږ (ترجمه) ...

«کله چې الله - تعالی - په وحې سره وينا وکړي، نو د اسمان اوسيدونکي د اسمان يو زنګهار واوري لکه د اوسپنې د ځنځير په خبر کله چې په تيږه ووهل شي نو ټول بې هوشه شي، تر هغه پورې به همداسې پاتې وي تر څو ورته جبريل راشي، نو کله چې ورته جبريل راشي نو د دوی زړونه به روښانه شی وايي: نو وبه وايي: ای جبرائيله: رب دې څه وويل: نو وبه وايي: حق يې وويل، نو هغوی به ووايي : الحق

الحق». (ابو داود (۴۷۳۸)، عثمان بن سعيد الدارمي په: الرد على الجهمية کې(۱۵۸)، عبدالله بن احمد په السنة (۵۳۶) کې او محمد بن نصر په تعظيم قدر الصلاة کې(۲۱۷) روايت کړی دی.

او د قيامت په ورځ به له مخلوقاتو سره خبرې کوي، لکه څرنګه چې پدې سره رسول الله - صلی الله عليه وسلم - خبر ورکړی دی:

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، وَلَا حِجَابٌ يَحْجُبُهُ».

«مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ، لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، وَلَا حِجَابٌ يَحْجُبُهُ».

«په تاسو کې هيڅوک داسې نشته مګر دا چې د هغه سره به يې رب خبرې وکړي، د ده او د هغه تر منځه به کوم ژباړونکی نه وي او نه به پرده وي چې ترې پټ يې کړي». بخاري (7443)، مسلم (1016)، ترمذي (2415) او ابن ماجه (185) روايت کړی دی.

او مخلوقات به د قيامت په ورځ د الله - تعالی - کلام اوري لکه د عبدالله بن انيس رضي الله عنه څخه چې روايت دی فرمايي: ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې ويل يې:

«يَحْشُرُ اللَّهُ العِبَادَ، فَيُنَادِيهِمْ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ: أَنَا المَلِكُ، أَنَا الدَّيَّانُ».

«يَحْشُرُ اللَّهُ العِبَادَ، فَيُنَادِيهِمْ بِصَوْتٍ يَسْمَعُهُ مَنْ بَعُدَ كَمَا يَسْمَعُهُ مَنْ قَرُبَ: أَنَا المَلِكُ، أَنَا الدَّيَّانُ».

«الله تعالی به بنده ګان راپاخوي، نو په داسې يو غږ سره به ورته آواز وکړي چې لرې به يې داسې اوري لکه نږدې يې چې اوري: زه (ملک) يعنې پادشاه يم، زه (ديان) يعنې حساب کوونکی او جزا ورکوونکی يم». (بخاري معلق روايت کړی (9 / 141) او په الأدب المفرد کې (970) او په خلق أفعال العباد کې (90) او احمد (16042) روايت کړی دی.

او مونږ ايمان لرو چې الله پاک له خپل مخلوق څخه پټ دی، نو دوی يې په دنيا کې نه ګوري او هغه له خپلو پرښتو او رسولانو سره له چا سره چې وغواړي د پردې تر شا خبرې کوي الله تعالی فرمايلي:

{وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلاَّ وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاء حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولاً فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاء إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيم}

{وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلاَّ وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاء حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولاً فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاء إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيم}

(او د هېڅ انسان لپاره ممکن نه و چې الله ورسره خبرې وکړي مګر په وحې سره، يا له پردې نه شا ته، يا استازی راولېږي، پس دغه د ده په حکم سره وررسوي هغه چې (الله) يې غواړي، بېشکه دی، ډېر اوچت، ښه حکمت والا دی). [الشورى سورت: 51 آيت].

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ، فَقَالَ: «إِنَّ اللهَ عز وجل لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ

النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ».

او له أبو موسى الأشعري - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم په مونږ کې يوه ورځ ودريده او - پنځه خبرې يې بيان کړې - نو ويې ويېل: «إِنَّ اللَّهَ عز وجل لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ».

«په حقيقت کې الله –تعالى- نه ويده کيږي، او د هغه لپاره نه ښايي چې ويده شي؛ د بندګانو رزق ښکته او پورته کوي، د شپې عمل ورته د ورځې له عمل څخه مخکې پورته کيږي، او د ورځې عمل ورته د شپې له عمل څخه مخکې پورته کيږي، د هغه پرده نور (رڼا) ده، که چېرته يې لرې کړه، نو د هغه د مخ وړانګې به ټول هغه څه وسوځوي چې له مخلوقاتو څخه يې ورته ليد رسيږي». (مسلم (179) او ابن ماجه (195) روايت کړی دی.

او زمونږ د رب کلام داسې توصيف کيږي چې ځينې يې له نورو څخه نوی دی، حق ذات فرمايلي دي:

{مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مَّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلاَّ اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ}

{مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مَّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلاَّ اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ}

(دوی ته د خپل رب له جانبه هېڅ نوی نصيحت نه راځي مګر دوی هغه اوري، په داسې حال کې چې دوی لوبې

(مسخرې پرې) کوي). [الأنبياء سورت: 2 آيت]، او ځينې يې له ځينو نورو غوره دی،

فعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه: أَنَّ رَجُلًا سَمِعَ رَجُلًا يَقْرَأُ: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَد} أَحَدٌ، يُرَدِّدُهَا. فَلَمَّا أَصْبَحَ جَاءَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ، وَكَأَنَّ الرَّجُلَ يَتَقَالُّهَا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّهَا لَتَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ».

له أبو سعيد الخدري - رضي الله عنه - څخه روايت دی : چې يو سړي له بل څخه واوريدل چې {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَد} يې تكراراوه، نو كله يې چې سبا كړ رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راغی او د دې يادونه يې ورته وكړه، او ګويا هغه سړي دا - عمل - كم ګڼه ، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّهَا لَتَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ».

«قسم دې زما په هغه ذات وي چې زما نفس د هغه په لاس كې دی، دا - سورت - د قرآن د دريمې برخې سره برابر دی».

(بخاري (5013)، ابوداود (1461) او نسائي (995) روايت كړی دی.

وعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قَالَ: بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: «هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، وَقَالَ: أَبْشِرْ بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ».

او له ابن عباس - رضي الله عنهما څخه روایت دی وايي: پداسې حال کې چې جبریل - علیه السلام - د پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - سره ناست وو چې له پاسه یې غږ واوریده نو سر یې پورته کړ، ویې ویيل: «هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، وَقَالَ: أَبْشِرْ بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ».

«دا له آسمان څخه یوه دروازه ده چې نن خلاصه شوه، هیڅکله نه وه خلاصه شوې مګر نن ورځ، یوه ملایکه ترې راښکته شوه، نو ویې ویيل: دا ملایکه ځمکې ته راښکته شوه چې هیڅکله نه وه راښکته شوې مګر نن ورځ، نوسلام یې واچاوه او ویې ویيل: زیری واخله په دوو رڼاګانو باندې چې تاته درکړای شوې او ستا څخه وړاندې هیڅ نبي ته ندي ورکړل شوي: فاتحة الکتاب، او د البقرې سورة د پای -آیتونه- هیڅ توری به لدې دواړو څخه نه لولې مګر دا چې درکول کیږي به». (مسلم (806)، او نسائي (912).) روایت کړې دی.

او قرآن او ټول آسماني کتابونه چې د الله - تعالی - لخوا پر رسولانو - علیهم السلام - نازل شوي دي لکه: د ابراهیم او موسی - علیهما السلام - صحیفې، تورات، انجیل او زبور - دا ټول د الله - تعالی - کلام دی او په ټولو سره الله - تعالی - خبرې کړي دي او جبرائیل علیه السلام ترې برای راس (په غیر د واسطې) اوریدلي او الله - تعالی - تورات په تختو کې

ليکل شوی نازل کړی او جبريل - عليه السلام - د الله - تعالی - لخوا په انبياوو او رسولانو-عليهم السلام - وحې نازل کړې ده ، الله -تعالی- فرمايلي:

{نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِين * عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِين}

{نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِين *

(دا جبريل امين راکوز کړی دی.

عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِين}

ستا په زړه باندې، د دې لپاره چې ته له وېروونکو څخه شې). [الشعراء سورت: 193، 194 آيتونه]، او الله - تعالی- فرمايلي دي:

{فَآمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُون}

{فَآمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُون}

(نو تاسو پر الله او د هغه پر رسول ايمان راوړئ چې نبي دی، امي دی، هغه چې پر الله او د هغه پر کلماتو ايمان لري او تاسو د هغه پيروي وکړئ، د دې لپاره چې تاسو هدايت ومومئ). [الأعراف سورت: 158آيت]. او د الله کلام او د هغه کلمات مخلوق ندي، لدې امله رسول الله - صلی الله عليه وسلم - د الله - تعالی - په کلمو سره پناه غوښتلې ده، پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي:

«مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا، ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ، حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ»،

«مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا، ثُمَّ قَالَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ، حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ»،
«څوک چې یو ځای کې میشت شو (د یو څه وخت لپاره دیره شو) او بیا یې وویل: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ، حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ»،یعني پناه نیسم د الله په بشپړو کلمو سره د هغه څه له شر څخه چې هغه پیدا کړې دی، نو هیڅ شی به ورته ضرر ونه رسوي، تر څو چې له هغه ځای څخه تللی نه وي»، (مسلم (2708)، ترمذي (3437) او ابن ماجه (3547) روایت کړې دی. او که چیرته د الله - تعالی - خبرې مخلوق وای، نو زمونږ پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - به پرې پناه نه وه غوښتلې. نو د الله - تعالی - کلام مخلوق ندی، آیا ته نه ګورې چې "الله تعالی د خپلې وینا او د خپلو مخلوقاتو ترمنځ جلاوالی راوستی؟ او هغه ته یې وینا نده ویلې، - الله تعالی - فرمایلي: {أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ} [الاعراف سورت: ۵۴ آیت] یعني: اګاه شئ! خاص هغه لره دي پیدا کول او حکم کول، نو کله یې چې وویل: {أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ} نو ټول مخلوقات د دې لاندې راغلل او هیڅ شی ترې پاتې نه شو، بیا یې د هغه څه یادونه وکړه چې مخلوق ندی نو ویې فرمایل: {وَالأَمْرُ} یعني : او حکم کول، نو حکم کول یې د هغه دا وینا ده چې. د لوی شان خاوند دی الله؛ چې د عالمیانو رب دی - هغه لدې څخه پاک دی چې - وینا یې مخلوق وي». (وګورئ: الرد علی الجهمیة، د امام احمد (۲۲۴ مخ).

او مونږ د الله - تعالى - د کائناتي کلمو ترمنځ توپير کوو چې د الله -تعالى- د دې وينا په خبر ذکر شوي دي:

{وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُواْ عَلَى مَا كُذِّبُواْ وَأُوذُواْ حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلاَ مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّهِ وَلَقدْ جَاءكَ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ}

{وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُواْ عَلَى مَا كُذِّبُواْ وَأُوذُواْ حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا وَلاَ مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللّهِ وَلَقدْ جَاءكَ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ}

(او يقيناً يقيناً له تا نه مخکې رسولان درواغجن بلل شوي وو، نو هغوی په درواغجن بلل کېدلو او ضرر رسېدلو صبر وکړ تر دې چې هغوی ته زمونږ مرسته راغله، او د الله کلماتو لره هيڅوك اړوونکی نشته، او يقيناً تا ته خو د رسولانو څه خبرونه راغلي دي). [الأنعام سورت: 34 آيت]، او د الله تعالى دا وينا:

{قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا}

{قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا}

(ته (دوی ته) ووايه: که سمندر زما د رب د کلماتو لپاره رنګ شي، (نو) سمندر به خامخا خلاص شي، مخکې له دې چې زما د رب کلمات تمام شي، اګر که مونږ د دغه (سمندر) په مثل مدد (يا رنګ) هم راوړو). [الکهف سورت: 109 آيت]، او د هغه شرعي کلام لکه چې د الله - تعالى - د دې وينا په خبر راغلی دی:

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلاً لاَّ مُبَدِّلِ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيم}

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلاً لاَّ مُبَدِّلِ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيم}

(او د رښتينولى او عدل له لحاظه ستا د رب خبره كمال ته رسېدلې ده، د هغهٔ كلماتو لره هيڅوك بدلوونكى نشته،او همغه ښه اورېدونكى، ښه عالم دى). [الأنعام سورت: 115 آيت]، او د هغه متعال ذات دا وينا:

{وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ}

{وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ}

(او (ياد كړه) هغه وخت چې خپل رب يې ابراهيم په څو خبرو سره وازمايه، نو (ابراهيم) هغه پوره كړې). [البقرة سورت: 124 آيت].

امام دارمي ويلي: «د الله - تعالى - له كلام څخه انكار نه كوي مګر هغه څوک چې غواړي هغه څه باطل کړي چې الله - پاک - نازل کړي دي او هغه څوک څنګه د خبرو كولو توان نه لري چا چې بنده ګانو ته خبرې كول ورزده كړي دي او مخلوقات يې ناطق ګرځولي دي؟!». (الرد على الجهمية،د الدارمي (مخ: 155).

د هغه له صفتونو څخه (العزة) دى، حق ذات فرمايلي:

{سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُون}

{سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُون}

(ستا رب لره پاکي ده چي د عزت (او غلبې) مالك دی، له هغو خبرو نه چې دوی (مشرکان) يې بيانوي). [الصافات سورت: 180 آيت]، او الله - تعالی - فرمايلي:

{مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا}

{مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا}

(هر هغه څوك چې هغه عزت غواړي، نو خاص الله ته دی ټول عزت). [فاطر سورت: 10 آيت].

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو صفت (القهر) يعني غلبې والا دی، الله تعالی فرمايلي

{وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلاَّ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ}

{وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلاَّ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ}

(او نشته دی حق معبود غير له الله نه چې يو او ډېر غلبې والا دی). [ص سورت: 65 آيت].

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: الجبروت: (د قهر، سلطنت او عزت خاوند)،او الملكوت: (د لويې پادشاهۍ خاوند) او الكبرياء (د تكبر او لويۍ خاوند) او: العظمة (د لوی والي خاوند) دی او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - به په رکوع کې وييل:

«سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ».

«سُبْحَانَ ذِي الْجَبَرُوتِ وَالْمَلَكُوتِ وَالْكِبْرِيَاءِ وَالْعَظَمَةِ».

(پاکي ده هغه ذات لره چې د: جبروت؛ يعنې قهر، سلطنت او عزت خاوند دی، والملكوت: يعنې د لوی پادشاهۍ خاوند دی، والكبرياء: د تكبر او لويۍ خاوند دی، و العظمة: او د عظمت

او لويي ذات دی). ابوداود (873)، نسائي (1049)، احمد (23980)، ترمذي (314) او بزار (2750) روايت کړی دی. او هغه - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«قال الله عز وجل: الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ».

«قال الله عز وجل: الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ».

«الله –جل جلاله- وفرمايل: لويي زما څادر دی او عظمت زما لنګ دی، نو ددې هر يو په اخيستلو کې چې څوک زما سره شخړه وکړي؛ هغه به اور ته واچوم». (ابوداود (٤٠٩٠)، ابن ماجه (٤١٧٤)، حميدي (١١٨٣)، ابن ابي شيبه (٢٧١١١) او احمد (٧٣٨٢) روايت کړی دی.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه : اراده (د يو کار قصد کول) او مشيئت (هر کار په خپله خوښه کول) دي، الله تعالی فرمايلي:

{يُرِيدُ اللّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلاَ يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ}

{يُرِيدُ اللّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلاَ يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ}

(الله پر تاسو د آسانتيا اراده لري او پر تاسو باندې د سختۍ اراده نه لري). [البقرة سورت: 185 آيت]، او دا قول د الله تعالی:

{وَيُرِيدُ اللّهُ أَن يُحِقَّ الحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِين}

{وَيُرِيدُ اللّهُ أَن يُحِقَّ الحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِين}

(او الله اراده کوي چې په خپلو کلماتو سره حق ثابت کړي او د کافرانو بېخ غوڅ کړي). [الأنفال سورت: 7 آیت]، او دا قول د الله تعالی:

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

(او تاسو (د سمې لارې) اراده نشئ کولی مګر دا چې الله رب العالمین یې اراده وکړي). [التکویر سورت: 29 آیت].

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: القدرة دی (وړتیا او توانايي)،الله تعالی فرمایلي:

{وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاء قَدِيرٌ}

{وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَابَّةٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاء قَدِيرٌ}

(او د ده له نخښو څخه د اسمانونو او ځمکې پیدا کول دي او د هغو زنده سرو (خوځنده و پیدا کول دي) چې ده په دغو دواړو کې خواره کړي دي او دغه (الله) چې کله وغواړي د دغو (خیزونو) په راجمع کولو بنه قادر دی). [الشوری سورت: 29 آیت]، او دا قول د الله تعالی:

{إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

{إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

(بېشکه الله پر هر شي باندې بنه قادر دی). [البقرة سورت: 20 آیت].

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: الرحمة (د رحمت خاوند) دی، پاک رحیم او رحمان ذات فرمایلي:

{وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ}

{وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ}

(او زما رحمت هر شی راګېر کړی دی) [الأعراف سورت: 156 آیت]، لوړ او سپېڅلي ذات فرمایلي دي:

{ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ}

{ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ}

(ستاسو رب په خپل ځان باندې مهرباني کول لیکلې (لازم کړې) دي). [الأنعام سورت: 54 آیت]، نو دا رحمت د هغه له صفتونو څخه یو صفت دی، او اضافت یې الله تعالی ته شوی دی صفت مضاف شوی موصوف ته، او کله رحمت په کتاب او سنت کې مضاف شوی وي الله ته او هغه اضافت د مخلوق وي خپل خالق ته، لکه د الله تعالی پدې وینا کې:

{وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا}

{وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا}

(او همدی هغه ذات دی چې هواګانې یې له رحمت نه مخکې زېری ورکوونکې لیږلې دي او مونږ له بره نه پاکوونکې اوبه نازلې کړې دي). [الفرقان سورت: 48 آیت].
او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې: له

رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه مې اوريدلي دي چې وييل يې:

«إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الرَّحْمَةَ يَوْمَ خَلَقَهَا مِائَةَ رَحْمَةٍ»،

«الله - تعالى - چې کله رحمت پيدا کاوه نو سل رحمتونه يې پيدا کړل»، بخاري (۶۴۶۹)، مسلم (۲۷۵۲)، ترمذي (۳۵۴۱) ابن ماجه (۴۲۹۳) روايت کړی دی. نو د دې پيدا شوي رحمت نسبت الله - تعالى - ته شوی دی، چې دا د مخلوق نسبت خپل خالق ته دی.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو: علو القهر (هغه ذات چې په هر څه څواکمن او برلاسی دی او هر څه يې خپل تابع ګرځولي دي)، علو القدر (د منزلت په لحاظ تر ټولو پورته) او علو الذات (د ذات په لحاظ له هر څه پورته چې له هغه پورته بل څه نشته) دي، نو دا درې واړه يې صفتونه دي، او د هغه په کمال دلالت کوي. او قرآن عظيم او سپيڅلی نبوي سنت، عقل او فطرت د الله تعالى په علو باندې په بيلابيلو طريقو سره دلالت کوي، نو له هر څه څخه چې الله - تعالى - خبر ورکړی او يا يې پرې رسول - صلى الله عليه وسلم - خبر ورکړی چې هغه علي او أعلى دی (پورته او له هر څه پورته)، او يا ورته اشاره کېږي چې هغه په علو (پورته مقام) کې دی، نو د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي، او په هر خبر کې چې د هغه تعالى د لورې د يو څه شي نازليدل راغلي لکه د وحي نازليدل، او يا د يو حکم نازليدل او دا چې هغه به د قيامت په ورځ د پريکړې په موخه راځي، او يا دا چې هغه په هره شپه يا د عرفې په شپه کې راکوزيږي، او ملايکې

راکوزیږي، نو دا د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي او همدا رنګه په هر خبر کې چې راغلي چې هغه په آسمان کې دی او یا هغه د آسمان له پاسه دی او یا دا چې هغه په عرش د پاسه برابر دی نو دا د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي او همدا رنګه هر هغه څه چې په هغه کې هغه پاک ذات ته پورته کېدل او داسې نور راغلي وي نو دا د هغه په علو (پورته والي) دلالت کوي.

لدې څخه: دا چې ملائکې له خپل رب څخه چې د دوی د پاسه دی ویره لري او دا چې دوی هغه ته پورته کیږي او دا چې هغه ته عملونه پورته کیږي او دا چې هغه ته پورته کیدل کیږي او دا چې الله - تعالی - عیسی -علیه السلام- ځان ته پورته کړی دی، او زمونږ پیغمبر محمد -صلی الله علیه وسلم- یې له بیت الله څخه د شپې لخوا بیت المقدس ته بیولی دی او بیا آسمان ته خیژول شوی دی. دا ټول د هغه په پورته والي دلالت کوي، بلکه هغه دلیلونه چې د هغه په پورته والي دلالت کوي ډیر ډولونه لري او د هر ډول لاندې نور بې شمېره ډولونه دي چې نه شمېرل کیږي مګر په سختۍ سره.

او له دې دلیلونو څخه د الله تعالی دا وینا ده:

{لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيم}

{لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيم}

(خاص د هغه لپاره هر هغه څه دي په آسمانونو کې دي او هر هغه څه چې په ځمکه کې دي او هم دغه (الله) ډیر اوچت، ډیر لوی دی). [الشوری سورت: 4 آیت]، او د الله - تعالی - دا وینا:

{ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ}

(ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ)

(دغه په دې سبب چې بېشکه الله، هم دی حق دی او دا چې بېشکه هغه چې دوی يې له هغه (الله) نه غير بولي، همغه باطل دي او دا چې بېشکه الله، هم دی ډېر اوچت، ډېر لوی دی). [الحج سورت : 62 آيت]، او دا قول د الله تعالى:

{إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ}

(إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ)

(همدغه (الله) ته پاکيزه خبرې پورته خېژي او نېک عمل دغه (کلمات) پورته کوي). [فاطر سورت: 10 آيت]، او د الله - تعالى - دا سپېڅلې وينا:

{وَهَـذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُواْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ}

{وَهَـذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُواْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ}

(او دا کتاب دی چې مونږ نازل کړی دی، نو تاسو د ده پيروي وکړئ او پرهېزګاره شئ، د دې لپاره چې پر تاسو رحم وکړی شي). [الأنعام سورت: 155 آيت]، او دا قول د الله تعالى:

{إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}

{إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}.

(بېشکه مونږ دا نازل کړی دی، په داسي حال کي چي عربي قرآن دی، د دې لپاره چي تاسو پوه شئ). [يوسف سورت: 2 آيت]، او د الله - پاک - دا وينا:

{يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُون}
{يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُون}

(دوی له خپل رب څخه وېرېږي چي د دوی له پاسه دی او دوی کوي هغه څه چي دوی ته حکم کولی شي). [النحل سورت: 50 آيت]، او د الله - تعالى - دا وينا:

{إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ}
{إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ}

(بېشکه زه تا لره پوره پوره اخيستونکی يم او د خپل ځان طرف ته ستا راپورته کوونکی). [آل عمران سورت: 55 آيت]، او د الله - تعالى - دا وينا:

{تَعْرُجُ الْمَلاَئِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَة}
{تَعْرُجُ الْمَلاَئِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَة}

(چي د ده په طرف پورته ملايك او روح ورخېژي، په هغې ورځ کي چي د هغې مقدار پنځوس زره کاله دی). [المعارج سورت: 4 آيت]، او د الله تعالى دا وينا:

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا}

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا}

(الله هغه ذات دی چې اوه اسمانونه يې پيدا کړي دي او له ځمکې نه هم د دغو په مثل، (د الله) امر د دوی په مينځ کې نازلېږي، د دې لپاره چې تاسو پوه شي چې يقينًا الله په هر شي باندې ښه قادر دی او دا چې يقينًا الله د علم په لحاظ هر شی راګېر کړی دی). [الطلاق سورت: 12 آيت]، او د الله پاک دا وينا:

{بَل رَّفَعَهُ اللّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{بَل رَّفَعَهُ اللّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

(بلکې الله هغه خپل طرف ته پورته کړی دی او الله له ازله ډېر غالب، ښه حکمت والا دی). [النساء سورت: 158 آيت].

او زمونږ د پاک رب دا وينا:

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِير}

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِير}.

(هغه ذات لره پاکي ده چې خپل بنده يې د شپې په يوه لږه برخه کې له مسجد حرام نه مسجد اقصىٰ ته بوتلو، هغه (مسجد اقصىٰ) چې مونږ د هغه ګېرچاپېره برکت اچولی دی، د دې لپاره چې مونږ هغه ته له خپلو نښو څخه ځينې وښيو، بېشکه

هم هغه ښه اوریدونکی، ښه لیدونکی دی). [الإسراء سورت: 1 آیت].
او نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:
«لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ»،
«لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ»،
«کله چې الله - تعالى - پيدايښت تمام کړ، نو د خپل ځان سره يې کتاب وليکه: غالب شو، او يا يې وويل: زما رحمت پر غضب باندې مخکې شو، نو دا کتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی». بخاري (7553)، مسلم (2751)، ترمذي (3543) او ابن ماجه (189) روايت کړی دی. او له معاوية بن الحكم السلمي - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي:
بَيْنَا أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم، إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللهُ، فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَاثُكْلَ أُمِّيَاهْ، مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟! فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَاذِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمِّتُونَنِي لَكِنِّي سَكَتُّ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم، فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ، فَوَاللهِ، مَا كَهَرَنِي، وَلَا ضَرَبَنِي، وَلَا شَتَمَنِي. قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ»، أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ، وَقَدْ جَاءَ اللهُ بِالْإِسْلَامِ، وَإِنَّ مِنَّا رِجَالًا يَأْتُونَ الْكُهَّانَ، قَالَ: «فَلَا تَأْتِهِمْ»، قَالَ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَتَطَيَّرُونَ،

قَالَ: «ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُونَهُ فِي صُدُورِهِمْ، فَلَا يَصُدَّنَّهُمْ»، -قَالَ ابْنُ الصَّبَّاحِ: فَلَا يَصُدَّنَّكُمْ- قَالَ: قُلْتُ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَخُطُّونَ، قَالَ: «كَانَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَخُطُّ، فَمَنْ وَافَقَ خَطَّهُ فَذَاكَ»، قَالَ: وَكَانَتْ لِي جَارِيَةٌ تَرْعَى غَنَمًا لِي قِبَلَ أُحُدٍ وَالْجَوَّانِيَّةِ، فَاطَّلَعْتُ ذَاتَ يَوْمٍ، فَإِذَا الذِّيبُ قَدْ ذَهَبَ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا، وَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي آدَمَ، آسَفُ كَمَا يَأْسَفُونَ، لَكِنِّي صَكَكْتُهَا صَكَّةً، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم، فَعَظَّمَ ذَلِكَ عَلَيَّ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَفَلَا أُعْتِقُهَا؟ قَالَ: «ائْتِنِي بِهَا»، فَأَتَيْتُهُ بِهَا، فَقَالَ لَهَا: «أَيْنَ اللهُ؟» قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: «مَنْ أَنَا؟» قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللهِ، قَالَ: «أَعْتِقْهَا، فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ».

بَيْنَا أَنَا أُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم، إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللهُ، فَرَمَانِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَاثُكْلَ أُمِّيَاهْ، مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟! فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَاذِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمِّتُونَنِي لَكِنِّي سَكَتُّ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم، فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ، فَوَاللهِ، مَا كَهَرَنِي، وَلَا ضَرَبَنِي، وَلَا شَتَمَنِي. قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هُوَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ»، أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم. قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، إِنِّي حَدِيثُ عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ، وَقَدْ جَاءَ اللهُ بِالْإِسْلَامِ، وَإِنَّ مِنَّا رِجَالًا يَأْتُونَ الْكُهَّانَ، قَالَ: «فَلَا تَأْتِهِمْ»، قَالَ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَتَطَيَّرُونَ، قَالَ: «ذَاكَ شَيْءٌ يَجِدُونَهُ فِي صُدُورِهِمْ، فَلَا يَصُدَّنَّهُمْ»، -قَالَ ابْنُ الصَّبَّاحِ: فَلَا يَصُدَّنَّكُمْ- قَالَ: قُلْتُ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَخُطُّونَ، قَالَ: «كَانَ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ يَخُطُّ، فَمَنْ وَافَقَ خَطَّهُ فَذَاكَ»، قَالَ: وَكَانَتْ لِي جَارِيَةٌ تَرْعَى غَنَمًا لِي قِبَلَ أُحُدٍ وَالْجَوَّانِيَّةِ، فَاطَّلَعْتُ

ذَاتَ يَوْمٍ، فَإِذَا الذِّيبُ قَدْ ذَهَبَ بِشَاةٍ مِنْ غَنَمِهَا، وَأَنَا رَجُلٌ مِنْ بَنِي آدَمَ، آسَفُ كَمَا يَأْسَفُونَ، لَكِنِّي صَكَكْتُهَا صَكَّةً، فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم، فَعَظَّمَ ذَلِكَ عَلَيَّ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَفَلَا أُعْتِقُهَا؟ قَالَ: «ائْتِنِي بِهَا»، فَأَتَيْتُهُ بِهَا، فَقَالَ لَهَا: «أَيْنَ اللهُ؟» قَالَتْ: فِي السَّمَاءِ، قَالَ: «مَنْ أَنَا؟» قَالَتْ: أَنْتَ رَسُولُ اللهِ، قَالَ: «أَعْتِقْهَا، فَإِنَّهَا مُؤْمِنَةٌ».

په داسې حال کې چې ما له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - سره لمونځ کاوه، چې ناڅاپه په خلکو کې يو سړي پرنجى وکړ، نو ما وويل: يرحمک الله (يعني الله دې پر تا رحم وکړي) نو خلکو سترګي ماته راواړولې، نو ما - له ځان سره - وويل: واه مور دې درباندې بوره شي، څه دې تاسو لره چې ماته راګورئ؟! نو هغوى پيل وکړ او په ځپيړو يې خپل ورنونه وهل، کله چې ما دوى وليدل چې دوى ما چپ کوي نو زه چپ شوم، کله چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - لمونځ وکړ- زما مور او پلار دې له هغه نه قربان شي - هيڅکله مې له هغه وړاندې او نه وروسته داسې ښوونکى نه و ليدلى چې چې له ده څخه دې په ښوونه کې ښه وي، نو قسم په الله چې نه يې ورټلم، نه يې ووهلم، او نه يې راته سپکې سپورې وويلې، ويې فرماييل: « په دې لمانځه کې د خلکو له خبرو هيڅ شى مناسب نه دى - چې وشي - بلکې (دا) تسبيح، تکبير او د قرآن تلاوت دى». او لکه څرنګه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: ما وويل: اى د الله رسوله! زه تازه له جاهليت څخه راوتلى يم، او الله تعالى اسلام راوليږه، زمونږ څخه ځيني سړي دي چې هغوى کوډګرو ته ورځي ، ويې وييل: «ته هغوى ته مه ورځه»، وايې: او زمونږ

څخه ځيني دي چې هغوی فال نيسي، ويې وييل: "دا هغه څه دي چې دوی يې په خپلو سينو کې مومي، نو دا دوی ته - د څه رسيدلو څخه - مخنيوی نه کوي". ابن الصباح وايي: نو تاسو لره دې - له سمې لارې وانه ړوي - وايې: ما وويل: ما يوه وينځه درلوده چې زما مېږې يې د احد او جوانيه سيمې ته څېرمه څرولې، نو يوه ورځ ورښکاره شوم، ګورم چې لېوه د هغې له مېږو څخه يوه له ځان سره وړې وه، او زه يو انسان يم، غوصه کيږم لکه څرنګه چې - نور انسانان - غوصه کيږي، هغه مې په څپېړه ووهله، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته راغلم، نو هغه راته دا ډېره درنده کړه، ماوويل: ای د الله رسوله، آيا ازاده يې نه کړم؟ ويې وييل: "هغه ماته راوله" نو ورته مې راوستله، ورته يې وويل: "الله چيرته دی؟" هغې وويل: په آسمان کې، ويې وييل: «زه څوک يم؟» هغې وويل: ته د الله رسول يې، ويې فرمايل: "هغه آزاده کړه، يقينا چې هغه مؤمنه ده». (مسلم (٥٣٧)، ابو داود (٩٣٠) او نسائی (١٢١٨) روايت کړی دی.

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الفَجْرِ وَصَلَاةِ العَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ: تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ»،

«يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الفَجْرِ وَصَلَاةِ العَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ،

فَيَسْأَلُهُمْ، وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ: تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ».

«په تاسو کې د شپې او ورځې ملاېکې يو د بل پسې ځي راځي او د سهار او مازديګر په لمونځونو کې سره يو ځای کيږي، بيا هغه ملاېکې خيژي چې په تاسو کې يې شپه تيره کړې ده نو - الله تعالی له دوی څخه پوښتنه کوي –پداسې حال کې چې هغه د دوی په حال ښه پوهيږي-: زما بندګان مو څنګه پرېښودل؟ هغوی به ووايي: په داسې حال کې مو پرېښودل چې لمونځ يې کاوه، او په داسې حال کې ورته راغلو چې لمونځ يې کاوه». بخاري (٥٥٥)، مسلم (٦٣٢) او نسائي (٤٨٥) روايت کړی دی. او د أبو رزين العقيلي - رضي الله عنه - په حديث کې دي وايي چې: ما وويل: ای د الله رسوله، زمونږ رب چيرته و وړاندې له دې چې خپل مخلوقات پيدا کړي، ويې فرمايل:

«كَانَ فِي عَمَاءٍ مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ وَمَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الماء»،

«كَانَ فِي عَمَاءٍ مَا تَحْتَهُ هَوَاءٌ وَمَا فَوْقَهُ هَوَاءٌ، وَخَلَقَ عَرْشَهُ عَلَى الماء»،

"هغه په وريځو کې و چې لاندې ترې هوا او له پاسه ترې هوا وه او خپل عرش يې د اوبو له پاسه پيدا کړی دی". ترمذي (3109)، ابن ماجه (182)، طيالسي (1189)، احمد (16188) او ابن ابي عاصم په سنن (625) کې روايت کړی دی. دا او داسې نور ډېر آيتونه او احاديث شته چې د - الله تعالی - په پورته والي دلالت کوي.

او د الله - تعالی په علو (پورته والي) دليلونه لدې زيات دي چې وشمېرل شي او مسلمانو عالمانو د دې پر ثبوت دليلونه راټول کړي، همدا رنګه پرې عقل او سالم فطرت دلالت کوي، امام ابن بطة - رحمه الله - فرمايلي: «او له صحابه کرامو، تابعينو او د مؤمنانو ټولو علماوو پدې اجماع کړې ده چې الله - تبارک وتعالی - په عرش، د آسمانونو د پاسه، له مخلوق څخه جلا دی او د هغه علم په ټولو مخلوقاتو چاپير دی». (الإبانة الكبرى، د ابن بطة (136/7).

الدارمي - رحمه الله - د ابن مبارک قول نقل کړی چې کله ترې پوښتنه وشوه: «په څه سره خپل رب وپيژنو؟ ويې ويل: پدې چې هغه د عرش له پاسه، د اووم آسمان د پاسه په عرش، د مخلوقاتو څخه جلا دی». (الرد على الجهمية، د الدارمي (: 98مخ).

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: په عرش استوا ده، او الله تعالی ورڅخه د خپل کتاب په اوو ځايونو کې يادونه کړې ده، له جملې څخه يې د الله تعالی دا وينا ده:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې آسمانونه او ځمکه یې په شپږو ورځو کې پیدا کړې دي، بیا د عرش له پاسه برقراره شو، هغه په شپې سره ورځ پټوي، په داسې حال کې چې دا (شپه) هغې (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او (پیدا کړې یې ده) لمرسترګه، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شوي دي، خبر اوسئ! خاص هغه لره دي پیدا کول او حکم کول، ډېر برکت والا دی الله؛ پالوونکی د ټول عالم دی). [الأعراف سورت: 54 آیت]، او له أبو هریرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ».

«لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ».

«کله چې الله - تعالی - د مخلوقاتو پیدایښت تمام کړ، نو د خپل ځان سره یې کتاب ولیکه چې: غالب شو، او یا یې وویل: زما رحمت پر غضب باندې مخکې شو، نو دا کتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی». بخاري (7553)، مسلم (2751)، ترمذي (3543) او ابن ماجه (189) روایت کړی دی. او لالکائي له ابن عیینه څخه روایت کړی وایي: له ربیعه څخه د الله تعالی د دې قول په اړه پوښتنه وشوه {الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى} [طه سورت:٥ آیت]: چې څنګه یې استوا کړې ده؟ هغه وویل: «استواء معلومه ده او د کیفیت په اړه یې پوښتنه کول معقول کار ندی او د الله لخوا پیغام دی او په رسول یې

ښکاره رسوول او پر مونږ يې منل دي». (شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (442/3)، او: العرش، د الذهبي (213/2). او د دې وينا په څېر د دار الهجرت له امام؛ مالک رحمه الله څخه هم روايت دى. (ابو نعيم په الحلية کې (325/6، 326)، البيهقي په اسماء او صفاتو کې (2/304) او ابن عبد البر په التمهيد (138/7) کې روايت کړى دى. او ذهبي رحمه الله فرمايلي دي: علماوو د امام مالک له وينا څخه - چې فرمايلي يې «استواء معلومه ده، کيفيت نامعلوم دى، ايمان پرې واجب دى، او په اړه يې پوښتنه کول بدعت دى» - قاعده جوړه کړې ده چې پدې باب کې يې تکلاره کرځولې ده. وګورئ: العلو، د: الذهبى (١/١١٧).

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: محبت دى، الله تعالى فرمايلي دي:

{فَسَوْفَ يَأْتِي اللّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ}

{فَسَوْفَ يَأْتِي اللّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ}

(نو زر دى چې الله تعالى به داسي قوم راولي چې الله تعالى به هغوي سره محبت کوي او دوى به د الله تعالى سره محبت کوي). [المائدة سورت : 54 آيت]، امام دارمي - رحمه الله - فرمايلي دي: «نو هغه دوه محبتونه سره يوځاى کړل: د خالق سره مينه او د مخلوق سره مينه يو له بل سره ګډ، بيا يې د دواړو تر منځه توپير وکړ؛ هغه چې محبت ورسره کيږي او هغه چې محبت ورسره نه کيږي، تر څو يې مخلوق پر دې پوه شي چې دا دواړه سره په تکړ کې دي او يو له بل سره موافق ندي، نو ويې فرمايل: {لاَّ يُحِبُّ اللّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوَءِ مِنَ

الْقَوْلِ} [الله د بدې خبرې ښکاره ويل نه خوښوي خو هغه کس چې ظلم پرې شوی وي (هغه معاف دی)] [النساء سورت: 148 آيت] او {إِنَّهُ لاَ يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ} (بېشکه الله اسراف کوونکي نه خوښوي) [الأنعام سورت: 141 آيت]». (نقض الدارمي (2/ 865).

او فرمايلي يې دي:

{إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ}

{إِنَّ اللهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ}

(يقيناً الله ډېر توبې ويستونکي خوښوي او ښه پاك اوسېدونکي خوښوي). [البقرة سورت: 222 آيت]، او له سهل بن سعد - رضي الله عنه - څخه روايت وايي چې: نبي - صلى الله عليه وسلم - د خيبر په ورځ وفرمايل:

«لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يُفْتَحُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ».

«لَأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَدًا رَجُلًا يُفْتَحُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ».

«سبا ورځ به بيرغ هغه چاته ورکوم چې په لاسونو به يې فتح وشي، هغه د الله او د هغه د رسول سره مينه لري، او الله او رسول له هغه سره مينه لري». بخاري (3009)، مسلم (2406) او ابوداود (3661) روايت کړی. او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي:

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ».

«لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ».
"له تاسو څخه به هيڅوک تر هغه وخته مؤمن نشي تر څو چې زه ورته د هغه له پلار، زوی او ټولو خلکو څخه محبوب نه شم". بخاري (15)، مسلم (44)، نسائي (5013) او ابن ماجه (67) روايت کړی دی.
او د هغه پاک له صفتونو څخه يو : الرضی، دی حق ذات فرمايلي دي:
{وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ}
{وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ}
(او له مهاجرينو او انصارو نه هغه وړانديني اولني (ايمان لرونکي) او هغه کسان چې په نېکۍ سره يې د دوی پيروي کړې ده، الله له دوی نه راضي شوی دی او دوی له هغه نه راضي شوي دي). [التوبة سورت: 100 آيت]، او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دی وايي: يوه شپه مې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - له خپل خوب ځای څخه نادرکه کړ، نو ومې لټاوه- تر دې - چې زما لاس د هغې د دواړو پښو په تلو ولږيده په داسې حال کې چې هغه په جومات کې و، او دواړه پښې يې ودرولې وې او ويېل يې:
«اللهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ».

«اللهُمَّ أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَبِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ، أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ».

(يا الله زه پناه غواړم ستا په رضا سره ستا له غصې نه، او ستا په عفوې (بخښنې) سره، ستا له سزا څخه، او پناه غواړم په تاسره له تا څخه، زه ستا هغه ډول ستاينه نه شم کولی، لکه څرنګه چې تا د خپل ځان ستاينه کړې). [مسلم (486)، ابو داود (879)، ترمذي (3493)، نسائي (169) او ابن ماجه (3841) روايت کړی دی.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه د خپلو دښمنانو بد ګڼل دي؛ ځکه چې هغو د هغه خوښي بده وګڼله، او هغه څه يې بد وګڼل چې الله پر خپل رسول -صلى الله عليه وسلم- نازل کړې دي، الله تعالى فرمايلي دي:

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ}

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ}

(دغه په دې سبب چې يقينًا دوی د هغه شي متابعت وکړ چې الله يې ناراضه کړ او دوی د هغه رضامندي بده وګڼله، نو هغه د دوی عملونه برباد کړل). [محمد سورت: 28 آيت]،

او دا قول د الله تعالى:

{وَلَـكِن كَرِهَ اللّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُواْ مَعَ الْقَاعِدِينَ}

{وَلَـكِن كَرِهَ اللّهُ انبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُواْ مَعَ الْقَاعِدِينَ}

(او لېکن الله (د جهاد لپاره) د دوی پورته کېدل نه و خوښ کړي، نو دوی یې په سست ساتلو سره بند کړل او وویل شو: تاسو کېنئ له کېناستونکو سره). [التوبة سورت: 46 آیت]. او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«قَالَ اللَّهُ: إِذَا أَحَبَّ عَبْدِي لِقَائِي أَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ، وَإِذَا كَرِهَ لِقَائِي كَرِهْتُ لِقَاءَهُ».

«قَالَ اللَّهُ: إِذَا أَحَبَّ عَبْدِي لِقَائِي أَحْبَبْتُ لِقَاءَهُ، وَإِذَا كَرِهَ لِقَائِي كَرِهْتُ لِقَاءَهُ».

«الله -تعالی- وفرمایل: که چېرته زما بنده زما سره ملاقات خوښوي، نو زه ورسره ملاقات خوښوم، او که هغه زما سره ملاقات نه خوښوي، نو زه ورسره ملاقات کول بد ګڼم».

(بخاري (۷۵۰۴) او نسائي (۱۸۳۵) روایت کړی دی.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه: پر دښمنانو یې غضب دی، الله پاک فرمایلي دي:

{وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ}

{وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ}

(او الله په دوی باندې غضب کړی دی او په دوی یې لعنت کړی دی). [الفتح سورت: 6 آیت]، او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روایت دی وایې:

«اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى مَنْ قَتَلَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي سَبِيلِ اللَّهِ، اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ دَمَّوْا وَجْهَ نَبِيِّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم».

«اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى مَنْ قَتَلَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي سَبِيلِ اللَّهِ، اشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ دَمَّوْا وَجْهَ نَبِيِّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم».

«د الله -تعالى- غضب په هغه چا سخت شو چې رسول الله صلى الله عليه وسلم يې د الله په لار کې ووژني، د الله - تعالى - غضب په هغه قوم سخت شو چې د هغه د نبي مخ يې په وينو کړ». بخاري (4074) روايت کړی دی.

او د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو: المقت (غصه کېدل) دي او هغه يې کافرانو ته غصه ده، حق ذات فرمايلي دي:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ}

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ}

(بېشکه هغه کسان چې کافران شوي دي، دوی ته به (په دوزخ کې) اواز وکړی شي: يقينًا (تاسو ته) د الله غصه کېدل ډېر لوی وو ستاسو خپلو ځانونو ته له غصه کېدلو څخه).

[غافر سورت: 10 آيت].

او د هغه سپېڅلي تعالى ذات له صفتونو څخه: له دښمنانو سره د هغوی د مکر په مقابل کې مکر کول يعنې تدبير نيول دي، هغوی چې د الله له وليانو سره مکر کوي: الله -جل جلاله- فرمايلي دي:

{وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لاَ يَشْعُرُون * فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِين}

{وَمَكَرُوا مَكْرًا وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لاَ يَشْعُرُون*

(او دوی مکر وکړ، خاص مکر کول او مونږ هم چل وکړ چل کول، په داسې حال کې چې دوی نه پو هېدل.
{فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَاهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ}
نو ته وګوره چې د دوی د مکر انجام څنګه و چې بېشکه مونږه دوی او د دوی قوم ټول هلاك كړل). [النمل سورت: 50، 51 آيتونه].
او د هغه سپيڅلې تعالى ذات له صفتوتو څخه : الأسف، يعني سخته غصه ده، حق ذات - جل جلاله - فرمايلي:
{فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِين}
(فَلَمَّا آسَفُونَا انتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ أَجْمَعِينَ)
(نو كله چې دوی مونږ غصه كړو (،نو) مونږ له دوی نه انتقام واخيست، پس مونږه دوی ټول غرق كړل). [الزخرف سورت: 55 آيت]، قتادة او السدي ويلي: «{فَلَمَّا آسَفُونَا}
يعنې: كله چې دوی مونږ غصه كړو». [تفسير الطبري (622/21)].
د هغه پاک ذات له صفتونو څخه يو صفت: د هغه چا د دوكې په مقابل کې دوكه دي چې هغه سره دوكه كوي، څكه چې الله - تعالى - هغه منافقان غولوي چې هغوی الله تعالى سره د دوكې كولو هڅه كوي، لوی الله تعالى جل جلاله د عزت او واكمنۍ خاوند فرمايلي دي:
{يُخَادِعُونَ اللّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلاَّ أَنفُسَهُم وَمَا يَشْعُرُون}

{يُخَادِعُونَ اللّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلاَّ أَنفُسَهُم وَمَا يَشْعُرُون}

(دوی له الله سره دوکه کوي، او له هغو خلکو سره چې ایمان يې راوړی دی، حال دا چې دوی يواځې د خپلو ځانونو سره دوکه کوي، او شعور نه لري). [البقرة سورت: 9 آیت]، او فرمايلي يې دي:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ}

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ}

(بېشکه منافقان له الله سره دوکه کوي او الله له دوی سره دوکه کوونکی دی. [النساء سورت: 142 آیت].

او حق - ذات - دا څرګنده کړه چې هغه خپل دښمنان هېروي لکه څنګه چې دوی د هغه سره ملاقات هير کړی دی، الله - تعالی - فرمايلي:

{الَّذِينَ اتَّخَذُواْ دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُواْ لِقَاء يَوْمِهِمْ هَـذَا}

{الَّذِينَ اتَّخَذُواْ دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسَاهُمْ كَمَا نَسُواْ لِقَاء يَوْمِهِمْ هَـذَا}

(هغه کسان چې خپل دين يې تماشه او لوبه ګرځولی دی او دوی دنيايي ژوند دوکه کړي (غولولي) دي، نو نن ورځ به يې مونږ (دوی په سخت عذاب کې) پرېږدو، لکه څنګه چې هغوی د خپلې دې ورځې ملاقات هېر کړی (او عمل يې پرېښی) و). [الأعراف سورت: 51 آیت].

د هغه سپېڅلي ذات له صفتونو څخه دا دي چې: الله - جل جلاله - پر هغه چا استهزاء كوي څوک چې پر هغه پاک ذات ملنډې وهي، حق ذات فرمايلي دي:

{اللَّهُ يَسْتَهْزِىءُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ}

{اللَّهُ يَسْتَهْزِىءُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ}

(الله په دوی پورې استهزا کوي او پرېږدي دوی لره په سرکشۍ کې ، يعنې مهلت ورکوي، په داسې حال کې چې دوی حيران سرګردان ګرځي). [البقرة سورت: 15 آيت]. ابن عباس - رضي الله عنهما فرمايلي: "پر دوی ملنډې وهي تر څو يې په غچ اخستلو سره مسخره کړي". (تفسير الطبري (304/1)، او ابن أبي حاتم په التفسير (143).) کې.

د هغه پاک ذات له صفتونو څخه خندا ده، له ابو هريره - رضي الله - عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

«يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الآخَرَ يَدْخُلَانِ الجَنَّةَ»،

«يَضْحَكُ اللَّهُ إِلَى رَجُلَيْنِ يَقْتُلُ أَحَدُهُمَا الآخَرَ يَدْخُلَانِ الجَنَّةَ»،

"الله -جل جلاله- هغه دوه کسانو ته خندا کوي چې يو يې بل ووژني، او دواړه جنت ته داخلېږي". بخاري (2826)، مسلم (1890)، نسائي (3166) او ابن ماجه (191) روايت کړی دی. او د ابو هريره - رضي الله عنه - په اوږد حديث کې راغلي چې د قيامت په ورځ د الله

-جل جلاله- د ليدلو په اړه راغلی دی او په هغه کي جنت ته د وروستي انسان د ننوتلو کيسه بيان کړې ده:

«...فَيَقُولُ اللَّهُ: وَيْحَكَ يَا ابْنَ آدَمَ، مَا أَغْدَرَكَ، أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ العُهُودَ وَالمِيثَاقَ، أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي أُعْطِيتَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ لَا تَجْعَلْنِي أَشْقَى خَلْقِكَ، فَيَضْحَكُ اللَّهُ عز وجل مِنْهُ، ثُمَّ يَأْذَنُ لَهُ فِي دُخُولِ الجَنَّةِ...».

«...فَيَقُولُ اللَّهُ: وَيْحَكَ يَا ابْنَ آدَمَ، مَا أَغْدَرَكَ، أَلَيْسَ قَدْ أَعْطَيْتَ العُهُودَ وَالمِيثَاقَ، أَنْ لَا تَسْأَلَ غَيْرَ الَّذِي أُعْطِيتَ؟ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ لَا تَجْعَلْنِي أَشْقَى خَلْقِكَ، فَيَضْحَكُ اللَّهُ عز وجل مِنْهُ، ثُمَّ يَأْذَنُ لَهُ فِي دُخُولِ الجَنَّةِ...».

"... نو الله - تعالى - به ووايي: هلاک شې ای د آدم زويه، څه شي دومره خائن ګرځولی يې، آيا تاسره ژمني او تړونونه نه و شوي چې ته به څه نه غواړې پرته له هغه چې درکړل شوي دي؟ نو وبه وايې: ای رب ما دې په خپل مخلوق کې تر ټولو بدبخته مه ګرځوه، نو الله تعالى به ورته وخاندي، بيا به جنت ته د ننوتلو اجازه ورکړي...». بخاري روايت کړی (806).

وكيع ويلي: «که له تاسو وپوښتل شو چې: آيا زموږ رب خندا کوي؟ نو ووايئ: همداسې مو اوريدلي». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (477/3).

حافظ ابن بطة په کتاب «الإبانة» کې - د دې عنوان لاندې - باب ايښودلی دی «باب الإيمان بأن الله عز وجل يضحك» باب دی په باره د ايمان لرلو په دې خبره چې الله -جل جلاله- خندا کوي - او پدې کې يې فرمايلي دي: پوه شئ الله -تعالى- دې په تاسو رحم وکړي؛ چې د مؤمنانو له صفتونو څخه د صحيحه روايتونو باورول، د هغې منل دي، په قياس سره پرې د اعتراض کولو پرېښودل او د هغې پر ځای رای او

خواهشات نه اېښودل، ځکه یقینا ایمان باور دی، او باور کوونکی هم هغه مؤمن دی، الله -جل جلاله- فرمایلي دي:

{فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا}

{فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا}

(پس داسې نه ده، ستا په رب مې دې قسم وي! دوی مومنان کېدی نشي تر هغه پورې چې دوی په خپل مینځ کې په پېښو جګړو کې تا فیصله کوونکی ومني، بیا په خپلو نفسونو کې ستا د کړې فیصلې په باره کې هېڅ تنګي ونه مومي او په ښو منلو سره یې ومني). [النساء سورت: 65 آیت]. د مؤمنانو له نخښانو څخه دا دي: چې الله - تعالی - په هغه څه سره یاد کړې چې هغه پرې ځان یاد کړی او یا یې پرې رسول - صلی الله علیه وسلم - یاد کړی دی، هغه چې علماوو رانقل کړي او باوري راویانو روایت کړي دي؛ هغوی چې له حلالو او حرامو سنتو او آثارو څخه څه شی روایت کوي په هغې کې حجت وي، او هغه څه چې له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه صحیح ثابت وي -په اړه یې داسې- نه ویل کیږي چې: څنګه؟ او نه داسې چې: ولې؟ بلکه پیروي یې کوي او -په دین کې- نوښت نه راولي، غاړه ږدي او مخالفت نه کوي، یقین کوي او شک نه کوي، نو هغه څه چې له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه صحیح ثابت دي او د عدل خاوندانو روایت کړي دي او یا هغه مؤمنانو چې باید روایت یې ومنل شي او مخالفت یې ونه شي دا دي چې: الله -تعالی- خندا کوي. نو لدې

 څخه انکار نه کيږي او هغه څوک به يې نه مني چې مبتدع او د علماوو په اند د ناوړه حالت خاوند وي. الإبانة الكبرى، د ابن بطة (91/7).

او د هغه سپيڅلې ذات له صفتونو څخه : (المجيء او الاتيان) يعنې د قيامت په ورځ د خلکو تر منځه د قضاوت په موخه راتلل دي، الله - تعالى - فرمايلي:

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلآئِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ}

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلآئِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ}

(دوی انتظار نه کوي مګر د دې چې دوی ته ملايك راشي، يا ستا رب راشي). [الأنعام سورت: 158 آيت]، او الله - تعالى - فرمايلي:

{وَجَاء رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا}

{وَجَاء رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا}

[او ستا رب راشي او ملايك قطار قطار (راشي)]. [الفجر سورت: 22 آيت]، او الله - تعالى - فرمايلي:

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلآئِكَةُ وَقُضِيَ الأَمْرُ وَإِلَى اللّهِ تُرْجَعُ الامُور}

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلآئِكَةُ وَقُضِيَ الأَمْرُ وَإِلَى اللّهِ تُرْجَعُ الامُور}

(دوی انتظار نه کوي مګر د دې چې الله دوی ته د وريځو په سيورو کې راشي او ملايك (هم) او معامله فيصله کړی شي، او ټول کارونه خاص الله ته ورګرځول کيږي). [البقرة

سورت: 210 آيت]. او له ابوهريرة -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وفرمايل:

«يجمع الله الناس يوم القيامة، فيقول: من كان يعبد شيئًا فليتبعه...»

«يجمع الله الناس يوم القيامة، فيقول: من كان يعبد شيئًا فليتبعه...»

«الله به د قيامت په ورځ خلک راغونډ کړي او وبه فرمايي: چا چې د څه شي عبادت کاوه، د هغه پسې دې شي». او همداسې يې حديث تر دې قوله پورې بيان کړ:

«وتبقى هذه الأمة، فيقولون: هذا مكاننا حتى يأتينا ربنا، فإذا جاء ربنا عرفناه، فيأتيهم الله عز وجل فيقول: أنا ربكم، فيقولون: أنت ربنا فيتبعونه».

«وتبقى هذه الأمة، فيقولون: هذا مكاننا حتى يأتينا ربنا، فإذا جاء ربنا عرفناه، فيأتيهم الله عز وجل فيقول: أنا ربكم، فيقولون: أنت ربنا فيتبعونه».

«او دا امت به پاتې شي، دوی به ووايي: دا زمونږ ځای دی تر هغه چې زمونږ رب مونږ ته راشي، نو کله چې زموږ رب راشي موږ به هغه وپيژنو، نو الله -تعالى- به دوی ته راشي او وبه وايي: زه ستاسو رب يم، نو دوی به ووايي: ته زموږ رب يې، نو پيروي به يې وکړي». بخاري (806)، مسلم (182)، ابوداود (4730)، ترمذي (2554) او ابن ماجه (178) روايت کړی دی.

او د أبو العالية څخه د الله - تعالى - د دې وينا په اړه روايت دی:

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلآئِكَةُ}
{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلآئِكَةُ}
[دوی انتظار نه کوي مګر د دې چې الله دوی ته د وريځو په سيورو کې راشي او ملايك (هم)]. [البقرة سورت: 210 آيت] فرمايي:

«الملائكة يجيئون في ظلل من الغمام، والله عز وجل يجيء فيما يشاء».

"پرښتې د وريځو په سيوري کې راځي، او الله - تعالی - په هغه څه کې راځي چې ويې غواړي". الأسماء والصفات، د البيهقي (2/370).

او د هغه سپيڅلي ذات له صفتونو څخه: د دنيا آسمان ته په حقيقي توګه راکوزيدل دي لکه څرنګه چې د هغه له عظمت سره ښايي او دا لکه د مخلوقاتو د راښکته کيدو په څېر ندي. بلکې دا يې لکه د نورو صفتونو په څېر دي چې مونږ پرې ايمان لرو او پرې پوهيږو، او د کيفيت په اړه يې ځان نه ستړی کوو، او نه يې په ردولو ځان تکليفوو؛ بلکه په هغه توګه پرې ايمان راوړو لکه څرنګه چې ريښتيني او ريښتيا ګڼل شوي پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- پرې خبر راکړی دی، نو فرمايلي يې دي:

«إِذَا مَضَى شَطْرُ اللَّيْلِ، أَوْ ثُلُثَاهُ، يَنْزِلُ اللهُ تبارك وتعالى إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ سَائِلٍ يُعْطَى؟ هَلْ مِنْ دَاعٍ يُسْتَجَابُ لَهُ؟ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ يُغْفَرُ لَهُ؟ حَتَّى يَنْفَجِرَ الصُّبْحُ».

«إِذَا مَضَى شَطْرُ اللَّيْلِ، أَوْ ثُلُثَاهُ، يَنْزِلُ اللهُ تبارك وتعالى إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَقُولُ: هَلْ مِنْ سَائِلٍ يُعْطَى؟ هَلْ مِنْ دَاعٍ يُسْتَجَابُ لَهُ؟ هَلْ مِنْ مُسْتَغْفِرٍ يُغْفَرُ لَهُ؟ حَتَّى يَنْفَجِرَ الصُّبْحُ».

«کله چې د شپې نیمايي یا دوه پر دریمه برخه تېره شي، نو زمونږ رب تبارک و تعالی د دنیا آسمان ته راښکته کېږي نو فرمايي: آیا کوم سوال کوونکی شته چې ورکړل شي؟ آیا کوم بلونکی شته چې بلنه یې ومنل شي؟ آیا کوم بخښنه غوښتونکی شته چې بخښنه ورته وشي؟ تر هغه چې سهار وچوي (سهار راوخيژي)». (مسلم (758) روایت کړی دی.

او د امامانو امام محمد بن خزیمة - رحمه الله - په خپل کتاب «التوحید» کې پدې وینا سره باب ایښی دی: «باب دی د هغه اخبارو په اړه چې سند یې ثابت او د جوړښت له اړخه صحیح دي، د حجاز او عراق علماوو له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه په هره شپه کې د دنیا اسمان ته د رب العالمین د نزول په اړه روایت کړي دي، مونږ ګواهي ورکوو د هغه چا د ګواهۍ په خبر چې په ژبه اقرار کوي او په زړه باور کوي او یقین کوي په هغه څه چې پدې اخبارو کې د متعال رب د نزول په اړه راغلي دي، پرته لدې چې د کیفیت څخه یې یادونه وکړو؛ ځکه چې زمونږ پیغمبر؛ مصطفی - صلی الله علیه وسلم - مونږ ته دا ندي بیان کړي چې زمونږ خالق څنګه د دنیا اسمان ته راښکته کیږي، بلکه مونږ ته یې دا راښودلي چې هغه راښکته کیږي، نو نه خو الله -تعالی- او نه یې پیغمبر -صلی الله علیه وسلم- د هغه څه تشریح پرېښي ده چې مسلمانان ورته د دین په برخه کې اړتیا لري، نو مونږ په هغه څه اقرار کوو چې د نزول په اړه پدې اخبارو کې راغلي دي

او د صفت او یا کیفیت په اړه یې ځان نه تکلیفوو؛ ځکه چې نبي - صلی الله علیه وسلم - مونږ ته د نزول (راکوزیدو) د څرنګوالي په اړه څه ندي بیان کړي». التوحید، د ابن خزیمة (289/1).

او حافظ ابن بطة -رحمه الله- په خپل کتاب «الإبانة» کې - پدې وینا سره باب ایښی «باب الإیمان والتصدیق بأن الله تعالی ینزل في کل لیلة إلی سماء الدنیا من غیر زوال ولا کیف». باب دی د ایمان او اقرار په اړه پر دې چې الله -تعالی- په هره شپه کې د دنیا آسمان ته راکوزیږي پرته له زوال او څرنګوالي بیانولو څخه: بیا هغه -رحمه الله- فرمایلي دي: "پوه شئ -الله دې پر تاسو رحم وکړي- چې الله -تعالی- په خپلو مؤمنو بندګانو باندې د خپل رسول اطاعت او د هغه څه منل چې هغه ویلي او راوړي دي فرض کړي دي همدا رنګه په هغه څه ایمان لرل چې له هغه څخه په صحیح روایت سره ثابت شوي؛ داسې چې نه پرې اعتراض وکړئ،نه ورته بیلګې بیان کړئ او نه یې په اړه داسې پوښتنې وکړئ چې: ولې او نه: څنګه؟ ... او یقینا له پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - څخه صحیح ثابت دي چې هغه فرمایلي:

«یَنْزِلُ رَبُّنَا تبارك وتعالی كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الآخِرُ، يَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ، مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ»

«یَنْزِلُ رَبُّنَا تبارك وتعالی كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا حِينَ يَبْقَى ثُلُثُ اللَّيْلِ الآخِرُ، يَقُولُ: مَنْ يَدْعُونِي فَأَسْتَجِيبَ لَهُ مَنْ يَسْأَلُنِي فَأُعْطِيَهُ، مَنْ يَسْتَغْفِرُنِي فَأَغْفِرَ لَهُ»

«زمونږ متعال هره شپه د ځمکې آسمان ته را کوزیږي، هغه وخت چې د شپې دریمه وروستنۍ برخه پاتې شي؛ فرمايي چې: څوک شته چې له ما څخه دعا وغواړي چې ورته يې قبوله کړم، څوک شته چې له ما څخه سوال وکړي، چې ورېيې کړم، څوک شته چې له ما څخه بخښنه وغواړي، چې بخښنه ورته وکړم؟». په هغه اوږد حديث کې چې موږ به يې -ان شاء الله- په بشپړ ډول يادونه وکړو؛ هغه چې معتبرو، ثقه، په علم کې پخو امامانو، فقهاوو او پرهيزګارانو روايت کړي دي، هغوی چې مونږ ته يې شريعت او د دين بنسټونه رانقل کړي دي لکه: لمونځ، زکات، روژه، حج، جهاد، او وريپسي نور حکمونه لکه: نکاح، طلاق، بيوع، حلال او حرام». الابانة الکبری، ابن بطة (201/7)) (دا حديث بخاري (1145)، مسلم (758)، ابو داود (1315)، ترمذي (446) او ابن ماجه (۱۳۶۶) روايت کړی دی.

موږ د رب العالمين لپاره د معيت (ملتيا) په صفت ايمان لرو چې الله -تعالی- په خپل علم، احاطې او مشيئت سره د خپل مخلوق سره مل دی، او الله تعالی ته د دې صفت په ثبوت باندې قرآن او سنت دلالت کوي، الله تعالی فرمايلي:

{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَى ثَلاَثَةٍ إِلاَّ هُوَ رَابِعُهُمْ وَلاَ خَمْسَةٍ إِلاَّ هُوَ سَادِسُهُمْ وَلاَ أَدْنَى مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْثَرَ إِلاَّ هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم}

{أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَى ثَلاَثَةٍ إِلاَّ هُوَ رَابِعُهُمْ وَلاَ خَمْسَةٍ إِلاَّ هُوَ سَادِسُهُمْ وَلاَ

أَدْنَى مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْثَرَ إِلاَّ هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم}

(آيا ته نه يې خبر چې بېشكه الله پوهېږي په هر هغه څه چې په آسمانونو كې دي او په هر هغه څه چې په ځمكه كې دي، نه وي هېڅ پټه مشوره د درېو كسانو مګر هغه (الله) د دوى څلورم وي او نه د پنځو كسانو مګر هغه د دوى شپږم وي او نه له دې نه د كمو وي او نه (له دې نه) د زياتو مګر هغه له دوى سره وي، دوى چې هر چېرې وي، بيا به هغه د قيامت په ورځ دوى په هغو عملونو خبر كړي چې دوى كړي دي، بېشكه الله په هر شي باندې ښه پوه دى). [المجادلة سورت: 7 آيت].

او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«ارْبَعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، إِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا، وَهُوَ مَعَكُمْ».

«ارْبَعُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، إِنَّكُمْ لَا تَدْعُونَ أَصَمَّ وَلَا غَائِبًا، إِنَّكُمْ تَدْعُونَ سَمِيعًا قَرِيبًا، وَهُوَ مَعَكُمْ».

"اې خلكو! په خپلو ځانونو رحم وكړئ؛ تاسو كوڼ او غايب -ذات- نه رابلئ ، بلكه تاسو اوريدونكى، نږدې -ذات- رابلئ په داسې حال كې چې هغه تاسو سره مل دى". بخاري (4205)، مسلم (2704)، ابوداود (1526) او ترمذي (3461) روايت كړى دى.

او دا معيت (ملتيا) دوه ډوله دى:

ځانګړې معیت (ملتیا) چې دا د الله تعالی د ولیانو او پیغمبر علیهم السلام لپاره ثابته ده او معنا یې مرسته او تایید دی، الله - تعالی - فرمایلي:

{قَالَ لاَ تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى}

{قَالَ لاَ تَخَافَا إِنَّنِي مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَى}

(ویې ویل: تاسو مه وېرېږئ، بېشکه زه له تاسو دواړو سره یم، زه اورم او زه وینم). [طه سورت: 46 آیت].

او عام معیت (ملتیا) یعني دا چې الله - تعالی - د ټولو مخلوقاتو سره دی، مؤمن او کافر یې، الله تعالی فرمایلي:

{وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ}

{وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ}

(او دغه (الله) له تاسو سره دی (په اعتبار د علم او د قدرت)، هر چېرې چې تاسو یئ). [الحدید سورت : 4 آیت]، او د دې معییت (ملتیا) معنی ده : یعني- هغه ذات - په علم، احاطې، قدرت او واکمنۍ تاسو سره دی.

او دا معیت (ملتیا) د الله تعالی د علو (لوړوالي) سره په ټکر کې نده؛ ځکه د دې معنا -لکه وړاندې چې د علماوو په اجماع سره وویل شو چې په علم او احاطې سره: یعنې دا چې الله تعالی په علم او احاطې سره د خپلو مخلوقاتو سره دی.

او د هغه متعال ذات له صفتونو څخه : العجب دی، أبو هریرة -رضي الله عنه- له نبي- صلی الله علیه وسلم- څخه روایت کوي فرمایي:

«عَجِبَ اللَّهُ مِنْ قَوْمٍ يَدْخُلُونَ الجَنَّةَ فِي السَّلَاسِلِ».

«عَجِبَ اللَّهُ مِنْ قَوْمٍ يَدْخُلُونَ الجَنَّةَ فِي السَّلَاسِلِ».
«الله - جل جلاله - هغه قوم ته تعجب وکړ چې جنت ته په ځنځیرونو تړلي ننوځي». بخاري (3010) او ابوداود (2677) روایت کړی. او له عقبة بن عامر - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې: د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه مې اوریدلي دي چې فرمایل یې:
«يَعْجَبُ رَبُّكُمْ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَظِيَّةٍ بِجَبَلٍ، يُؤَذِّنُ بِالصَّلَاةِ، وَيُصَلِّي، فَيَقُولُ اللَّهُ عز وجل: انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَذِّنُ، وَيُقِيمُ الصَّلَاةَ، يَخَافُ مِنِّي، قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي، وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ».
«يَعْجَبُ رَبُّكُمْ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَظِيَّةٍ بِجَبَلٍ، يُؤَذِّنُ بِالصَّلَاةِ، وَيُصَلِّي، فَيَقُولُ اللَّهُ عز وجل: انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَذِّنُ، وَيُقِيمُ الصَّلَاةَ، يَخَافُ مِنِّي، قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي، وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ».
«ستا پروردګار د غره په څوکه کې هغه شپانه ته تعجب کوي چې د لمانځه لپاره اذان کوي او لمونځ کوي، نو الله تعالى فرمايي: زما دې بنده ته وګورئ چې اذان کوي او لمونځ کوي، له ما څخه ویریږي، ما خپل بنده ته بخښنه وکړه. او جنت ته مې داخل کړ». (ابوداود (1203)، نسائي (666)، احمد (17312) او ابن ابي عاصم په سنن (584) او روياني (232) روایت کړی دی.
او مونږ ایمان لرو چې د قیامت په ورځ به مؤمنان خپل رب ګوري، لکه څرنګه چې قرآن او متواترو اخبارو پرې زمونږ. له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه خبر ورکړی دی په

هغه څه کې چې هغه پرې مؤمنانو ته زيرى ورکړى دى چې هغوى به خپل رب په ښکاره توګه د قيامت په ورځ ګوري. او دا -قسم په الله- د جنتيانو لپاره تر ټولو ستر نعمت دى، الله تعالى فرمايلي:

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ * إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ *

(څه مخونه (د مومنانو) به په دغه ورځ (د قيامت) ترو تازه وي.

{إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

او خپل رب ته به کتونکي (ديدار کوونکي) وي) [القيامة سورت: 22، 23 آيتونه]. او الله تعالى فرمايلي دي:

{لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ}

{لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ}

(د هغو کسانو لپاره چې نيکي يې کړي ده ډېره نيکه بدله ده(جنت) او زيادت (د الله ليدل). [يونس سورت: 26 آيت].

او د الله - تعالى - دا وينا:

{كَلاَّ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ}

{كَلاَّ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ}

(داسې نه ده په کار، بېشکه دوى به په دغې ورځ کې له خپل رب نه يقينًا په حجاب (بند) کړى شوي وي). [المطففين سورت: 15 آيت]. او يقينا چې د امام مالک څخه پوښتنه وشوه نو ورته وويل شو: اى أبو عبد الله: آيا منافقان به د قيامت په ورځ خپل رب ګوري؟ نو هغه وويل: که چېرته مؤمنانو د

قيامت په ورځ خپل رب نه ليده نو الله تعالى به كافران په حجاب سره نه رټلي چې فرمايلي يې دي: {كَلاَّ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُون}

(داسې نه ده په كار، بېشكه دوى به په دغې ورځ كې له خپل رب نه يقينًا په حجاب (بند) كړى شوي وي). (شرح أصول اعتقاد أهل السنة (468/2).)

وعن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ القِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالقَمَرِ إِذَا كَانَتْ صَحْوًا؟»، قُلْنَا: لاَ، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ لاَ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ يَوْمَئِذٍ، إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَتِهِمَا»، ثُمَّ قَالَ: «يُنَادِي مُنَادٍ: لِيَذْهَبْ كُلُّ قَوْمٍ إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، فَيَذْهَبُ أَصْحَابُ الصَّلِيبِ مَعَ صَلِيبِهِمْ، وَأَصْحَابُ الأَوْثَانِ مَعَ أَوْثَانِهِمْ، وَأَصْحَابُ كُلِّ آلِهَةٍ مَعَ آلِهَتِهِمْ، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ، مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، وَغُبَّرَاتٌ مِنْ أَهْلِ الكِتَابِ، ثُمَّ يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ تُعْرَضُ كَأَنَّهَا سَرَابٌ، فَيُقَالُ لِلْيَهُودِ: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ، لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ وَلاَ وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟ قَالُوا: نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، ثُمَّ يُقَالُ لِلنَّصَارَى: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: كُنَّا نَعْبُدُ المَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ، لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ، وَلاَ وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَا يَحْبِسُكُمْ، وَقَدْ ذَهَبَ النَّاسُ؟ فَيَقُولُونَ: فَارَقْنَاهُمْ، وَنَحْنُ أَحْوَجُ مِنَّا إِلَيْهِ اليَوْمَ، وَإِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي: لِيَلْحَقْ كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، وَإِنَّمَا نَنْتَظِرُ رَبَّنَا، قَالَ: فَيَأْتِيهِمُ الجَبَّارُ فِي صُورَةٍ

غَيْرِ صُورَتِهِ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَلَا يُكَلِّمُهُ إِلَّا الأَنْبِيَاءُ، فَيَقُولُ: هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ آيَةٌ تَعْرِفُونَهُ؟ فَيَقُولُونَ: السَّاقُ، فَيَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ، فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ».

وعن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه قَالَ: قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ القِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ وَالقَمَرِ إِذَا كَانَتْ صَحْوًا؟»، قُلْنَا: لَا، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ لَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ يَوْمَئِذٍ، إِلَّا كَمَا تُضَارُونَ فِي رُؤْيَتِهِمَا»، ثُمَّ قَالَ: «يُنَادِي مُنَادٍ: لِيَذْهَبْ كُلُّ قَوْمٍ إِلَى مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، فَيَذْهَبُ أَصْحَابُ الصَّلِيبِ مَعَ صَلِيبِهِمْ، وَأَصْحَابُ الأَوْثَانِ مَعَ أَوْثَانِهِمْ، وَأَصْحَابُ كُلِّ آلِهَةٍ مَعَ آلِهَتِهِم، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ، مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، وَغُبَّرَاتٌ مِنْ أَهْلِ الكِتَابِ، ثُمَّ يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ تُعْرَضُ كَأَنَّهَا سَرَابٌ، فَيُقَالُ لِلْيَهُودِ: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ قَالُوا: كُنَّا نَعْبُدُ عُزَيْرَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ، لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ وَلَا وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟ قَالُوا: نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، ثُمَّ يُقَالُ لِلنَّصَارَى: مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: كُنَّا نَعْبُدُ المَسِيحَ ابْنَ اللَّهِ، فَيُقَالُ: كَذَبْتُمْ، لَمْ يَكُنْ لِلَّهِ صَاحِبَةٌ، وَلَا وَلَدٌ، فَمَا تُرِيدُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نُرِيدُ أَنْ تَسْقِيَنَا، فَيُقَالُ: اشْرَبُوا، فَيَتَسَاقَطُونَ فِي جَهَنَّمَ، حَتَّى يَبْقَى مَنْ كَانَ يَعْبُدُ اللَّهَ مِنْ بَرٍّ أَوْ فَاجِرٍ، فَيُقَالُ لَهُمْ: مَا يَحْبِسُكُمْ، وَقَدْ ذَهَبَ النَّاسُ؟ فَيَقُولُونَ: فَارَقْنَاهُمْ، وَنَحْنُ أَحْوَجُ مِنَّا إِلَيْهِ اليَوْمَ، وَإِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِي: لِيَلْحَقْ كُلُّ قَوْمٍ بِمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ، وَإِنَّمَا نَنْتَظِرُ رَبَّنَا، قَالَ: فَيَأْتِيهِمُ الجَبَّارُ فِي صُورَةٍ غَيْرِ صُورَتِهِ الَّتِي رَأَوْهُ فِيهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَلَا يُكَلِّمُهُ إِلَّا الأَنْبِيَاءُ، فَيَقُولُ: هَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ

آيَةٌ تَعْرِفُونَهُ؟ فَيَقُولُونَ: السَّاقُ، فَيَكْشِفُ عَنْ سَاقِهِ، فَيَسْجُدُ لَهُ كُلُّ مُؤْمِنٍ».

او له أبو سعيد الخدري -رضي الله عنه- څخه روايت دی وايي: مونږ وويل: ای د الله رسوله ! آيا مونږ به د قيامت په ورځ خپل رب ګورو؟ ويې فرمايل: «آيا تاسو ته د لمر او سپوږمۍ په ليدلو کې کوم تکليف رسيږي کله چې اسمان صاف وي؟»، مونږ وويل: نه، ويې فرمايل: «نو تاسو به هم په دغه ورځ د خپل رب په ليدلو کې نه تکليف کيږئ، مګر دومره؛ لکه څومره چې تاسو د دې دواړو په ليدلو کې تکليف کيږئ»، بيا يې وويل: يو آواز کوونکی به آواز وکړي: هر أمت دې هغه څه ته ورشي چې د هغه عبادت يې کاوه، نو صليبيان به خپل صليب سره لاړ شي، او د بوتانو خاوندان د خپلو بوتانو سره، او د هر معبود خاوندان د خپلو باطلو معبودانو سره، تر دې چې هغه څوک پاتې شي چې د يو الله عبادت کوي له فاجر او فاسق څخه، او پاتې شوني له اهل کتابو څخه، بيا به جهنم راوړل شي، خلکو ته به داسې ښکاري لکه په صحرا کې چې شګې ځليږي، نو يهودو ته به وويل شي: تاسو د څه شي عبادت کاوه؟ هغوی به ووايي: مونږ د عزير؛ د الله د زوی عبادت کاوه، نو ورته به وويل شي: دروغ مو وويل: الله تعالی نه مېرمن او نه زوی درلوده، نو څه غواړئ؟ وبه وايي: مونږ غواړو چې اوبه راکړې، ورته به وويل شي: وڅښئ، نو په جهنم کې به ورلوېږي، بيا به نصاراو ته وويل شي: تاسو د څه شي عبادت کاوه؟ هغوی به ووايي: مونږ د الله د زوی؛ مسيح عبادت کاوه، نو ورته به وويل شي: دروغ مو وويل: الله کومه مېرمن او يا زوی نه درلوده، نو څه غواړئ؟ نو وبه

وايي: مونږ غواړو چې اوبه راکړې، ورته به وويل شي: وڅښئ، نو په جهنم کې به ورلويږي، تر دې چې هغه څوک پاتې شي چې د الله عبادت يې کاوه، له نيکانو او فاجرانو څخه، نو ورته به وويل شي: څه شي ايسار کړي ياست حال دا چې ټول خلک لاړل؟ نو هغوی به وواييې: مونږ ترې جلا شو، حال دا چې مونږ ورته نن ورځ ډېر محتاج يو له هغوي څخه مونږ ته. مونږ يو آواز کوونکی واوريده چې آواز يې کاوه: هر امت دی هغه څه ته ځان ورسوي چې د هغه عبادت يې کاوه، او يقينا مونږ خپل رب ته انتظار يو، وايي: نو جبار ذات به ورته په داسې يو شکل کې راشي چې لومړی ځل يې پرې نه و ليدلی، نو وبه وايي: زه ستاسو رب يم، نو دوی به وواييې: ته زمونږ رب يې، نو خبرې به ورسره نه کوي مګر پيغمبران، فرمايي: آيا ستاسو او د هغه تر منځ کومه نخښه شته؟ نو وايي: ساق (پنډی) نو خپله پنډی به ورته لوڅه کړي، نو هر مؤمن به ورته سجده وکړي». [بخاري (٧٤٣٩) او مسلم (١٨٣) روايت کړی دی.

او هغه - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ، كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ».

«إِنَّكُمْ سَتَرَوْنَ رَبَّكُمْ، كَمَا تَرَوْنَ هَذَا الْقَمَرَ، لَا تُضَامُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ».

«يقينا ژر دی چې تاسو به خپل رب داسې ووينئ لکه څرنګه چې دا سپوږمی وينئ، او په ليدلو کې يې تاسو ته کومه سختي نه وي (يعنې ټيل ماټيل پکې نه کوئ)». بخاري (٥٥٤)، مسلم

(٦٣٣)، ابوداود (٤٧٢٩)، ترمذي (٢٥٥١) او ابن ماجه (١٧٧) روايت كرى.

وعن أبي هريرة رضي الله عنه: أَنَّ النَّاسَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ القِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُمَارُونَ فِي القَمَرِ لَيْلَةَ البَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ؟» قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ» قَالُوا: لَا، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ، يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ القَمَرَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هَذِهِ الأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَيَدْعُوهُمْ، فَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ».

وعن أبي هريرة رضي الله عنه: أَنَّ النَّاسَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ نَرَى رَبَّنَا يَوْمَ القِيَامَةِ؟ قَالَ: «هَلْ تُمَارُونَ فِي القَمَرِ لَيْلَةَ البَدْرِ لَيْسَ دُونَهُ سَحَابٌ؟» قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَهَلْ تُمَارُونَ فِي الشَّمْسِ لَيْسَ دُونَهَا سَحَابٌ» قَالُوا: لَا، قَالَ: «فَإِنَّكُمْ تَرَوْنَهُ كَذَلِكَ، يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ القَمَرَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هَذِهِ الأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَيَدْعُوهُمْ، فَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ

يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ: اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ».
او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دى چې خلكو وويل: اى د الله رسوله! آيا مونږ به د قيامت په ورځ خپل رب ګورو؟ هغه وويل: آيا تاسو د څوارلسمې شپې د سپوږمۍ ليدلو كې كوم شك كوئ كله چې پرده پرې نه وي؟ هغوى وويل: نه، اى د الله رسوله! هغه وفرمايل: آيا تاسو په لمر ليدلو كې شك كوئ كله چې يې مخته پرده نه وي، هغوى ويل: نه! ويې فرمايل: نو تاسو به يې هم همداسې ګورئ، خلك به د قيامت په ورځ راپاڅيږي، نو وبه وايي: چا چې د هر شي عبادت كاوه د هغه پيروي دې وكړي، نو لدوى څخه به ځينې د لمر پيروي وكړي، او لدوى څخه به ځينې د سپوږمۍ پيروي وكړي، او لدوى څخه به ځينې د شيطانانو پيروي وكړي او دا امت به پاتې شي چې پدې كې به يې منافقان هم وي، نو الله تعالى به ورته راشي ورته به ووايي: زه ستاسو رب يم، نو هغوى به ووايي: دا زمونږ ځاى دى تر څو مونږ ته زمونږ رب راشي، نو كله چې زمونږ رب راشي مونږ يې پيژنو، نو الله تعالى به ورته راشي، نو وبه وايي: زه ستاسو رب يم، هغوى به ورته ووايي: ته زمونږ رب يې، نو هغوى به يې راوبلي، نو د جهنم پر ملا به پل ووهل شي، نو زه به لومړى هغه كس يم چې له پيغمبرانو څخه خپل امت له صراط څخه تيروي، او په دغه ورځ به له پيغمبرانو پرته نور هيڅوك خبرې نه كوي، او د پيغمبرانو وينا به په دغه ورځ دا وي: اللهم سلم سلم. اى الله ومو ساتې ومو ساتې». بخاري (806)،

مسلم (182)، ابوداود (4730)، ترمذي (2554) او ابن ماجه (178) روایت کړی دی.

د متعال رب د لیدلو حدیثونه -الحمد لله- د رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه په متواتر ډول راغلي دي، او د الله -تعالی- پدي وینا کې لیدل ندي نفي شوي. ځکه چې دا په دنیا کې دي الله تعالی فرمایلي: {قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَن تَرَانِي وَلَـكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي} [الأعراف سورت: ١٤٣ آیت]، (ویې ویل: ای زما ربه! ته ما ته (خپل ځان) وښیه چې زه تا ووینم، رب وویل: ته به ما (په دنیا کې) له سره ونه ویني او لېکن ته غر ته وګوره، نو که چېرې هغه پر خپل ځای ثابت پاتې شو، نو بیا به ته ما خامخا ووینې). دا هغه څه ته ورته دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ابوذر رضي الله عنه ته په ځواب کې وویل، کله چې هغه له رسول الله -صلی الله علیه وسلم- څخه وپوښتل: آیا تا خپل رب لیدلی دی؟ هغه وفرمایل: : «رڼا وه نو کله ما هغه لیدلی شو»، مسلم (178) او ترمذي (3282) روایت کړی. نو زمونږ پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - د اسراء (اسمان ته ختلو) په شپه خپل رب ندی لیدلی؛ الله جل جلاله مونږ ته د هغه نښانو په اړه خبر راکړی دی چې الله تعالی پرې د اسراء په شپه د هغه عزت او اکرام کړی دی، نو الله تعالی فرمایلي:

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِير}

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِيرِ} .

(هغه ذات لره پاکي ده چې خپل بنده يې د شپې په يوه لږه برخه کې له مسجد حرام نه مسجد اقصىٰ ته بوتلو، هغه (مسجد اقصىٰ) چې مونږ د هغه ګېرچاپېره برکت اچولی دی، د دې لپاره چې مونږ هغه ته له خپلو نښو څخه ځيني وښيو، بېشکه هم هغه ښه اورېدونکی، ښه لېدونکی دی). [الإسراء سورت : 1 آيت]. او الله -تعالى- دا نه دي ذکر کړي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- خپل رب ليدلی دی او که هغه خپل رب ليدلی وای نو الله -تعالى- به پر هغه -صلى الله عليه وسلم- د نعمت په توګه ذکر کړی و.

او همدا رنګه د الله تعالى دا وينا:

{لاَّ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرِ}

{لاَّ تُدْرِكُهُ الأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرِ}

(نشي را لاندې کولی الله -تعالى- لره نظرونه (سترګي) او هغه الله -تعالى- خو را لاندې کوي ټول نظرونه (د مخلوق) او الله تعالى ډېر باريک بين خبردار ذات دی). [الأنعام سورت: 103 آيت]، د الله - تعالى - ليدل نه نفي کوي؛ ځکه چې ادراک په ليد اضافه معنى ده. او همدا رنګه: لدې آيت څخه مخکې آيتونه پر توحيد د ټينګار په موخه او له الله -تعالى- څخه د اولاد د نفي کولو په سياق کې راغلي دي، نه دا

چې د بیا ژوندي کېدو په اړه د خبر ورکولو په موخه راغلي چې د الله تعالی د لیدو سره تړاو ولري.

دارمي - رحمه الله - فرمايلي دي: «دا ټول حديثونه او يا - ډيری يې- په قيامت کې د الله تعالی -د ليدلو په اړه روايت شوي دي، د دې -حديثونو- په منلو او باور کولو مو له خپلو شيخانو څخه د فقهې او بصيرت خاوندان لاندې کړي دي، او له پخوا نه يې مسلمانان تر دې دمه روايتوي او ايمان پرې لري، نه يې ردوي او نه ترې انکار کوي، او چا چې له بې لارې خلکو څخه ترې انکار کړی دی د هغوی نسبت يې لارورکو ته کړی دی، بلکه د هغوی (مؤمنانو) تر ټولو لويه هيله او په زړونو کې يې د الله د لوی ثواب هيله د خپل خالق مخ ته کتل دي، تر دې چې د جنت له نعمتونو څخه هيڅ شی ورسره نه برابروي». الرد على الجهمية، د الدارمي (ص: 122).

د مفسرينو امام ابن جرير الطبري رحمه الله فرمايلي: «او د الله - تعالی - د ليدلو په اړه سمه خبره دا ده چې مؤمنان به د قيامت په ورځ خپل رب وينې دا زموږ هغه دين دی چې مونږ پرې الله تعالی ته غاړه ايښودلې ده او په همدې عقيده مو اهل سنت والجماعت لاندې کړي دي. هغه -خبره- دا ده چې: جنتيان به يې ګوري؛ د هغه کره أخبارو په روايت چې له رسول الله -صلى الله عليه وسلم- څخه راغلي دي». صريح السنة، د الطبري (20 مخ).

ابن بطة رحمه الله فرمايلي: «او يقينا دوی له رؤيت څخه په انکار کولو د هغه د ربوبيت د بطلان اراده کړې ده؛ ځکه

کله چې دوی په رؤیت اقرار وکړ، نو په ربوبیت یې اقرار کړی دی؛ ځکه چې الله تعالی د هغه چا ثواب چې په غیبو کې په هغه ایمان ولري نيغ په نيغه ليدل ګرځولی دی (يعني چې ګوري به يې)». الإبانة الكبرى،د ابن بطة (2/ 7). او وليد بن مسلم رحمه الله وايي: له اوزاعي، مالک ابن أنس، سفيان الثوري او ليث بن سعد څخه مې د دې حديثونو او داسې نورو په اړه پوښتنه وکړه چې د -الله تعالی- د ليدلو يادونه پکې شوې ده، نو هغوی وويل: «څرنګه چې راغلي همغسې يې تېر کړه».

الصفات، د الدارقطني (75: مخ).

او مونږ الله - تعالی - ته وجه (مخ) ثابتوو څرنګه چې د هغه د جلال او عظمت سره ښايي، لکه څرنګه چې الله - تعالی - فرمايلي:

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ}

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ}

(د هغه له مخ نه غير هر څيز فنا کېدونکی دی حکم خاص د هغه لپاره دی او خاص هغه ته به تاسو بېرته ورګرځولی شئ). [القصص سورت: 88 آيت]. او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ}

{وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلاَلِ وَالإِكْرَامِ}

(او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ چې د جلال او د عزت خاوند دی). [الرحمن سورت: 27 آيت]. او الله تعالی فرمايلي:

{وَالَّذِينَ صَبَرُواْ ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِمْ}

{وَالَّذِينَ صَبَرُواْ ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِمْ}

(او هغه کسان چې د خپل رب د مخ لټونې لپاره يې صبر کړی دی). [الرعد سورت: 22 آيت]، او فرمايلي يې دي:

{إِلاَّ ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِ الأَعْلَى}

{إِلاَّ ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِ الأَعْلَى}

(مګر د خپل رب د مخ لټونې لپاره چې تر ټولو اوچت دی). [الليل سورت: 20 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{يُرِيدُونَ وَجْهَهُ}

{يُرِيدُونَ وَجْهَهُ}

(د الله مخ غواړي). [الأنعام سورت: 52 آيت]. او له نبي - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت دی چې هغه فرمايلي دي:

«جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ القَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الكِبْرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ».

«جَنَّتَانِ مِنْ فِضَّةٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَجَنَّتَانِ مِنْ ذَهَبٍ، آنِيَتُهُمَا وَمَا فِيهِمَا، وَمَا بَيْنَ القَوْمِ وَبَيْنَ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى رَبِّهِمْ إِلَّا رِدَاءُ الكِبْرِ عَلَى وَجْهِهِ فِي جَنَّةِ عَدْنٍ».

«دوه جنتونه دي د سپينو زرو، لوښي يې او څه چې پکې دي او دوه جنتونه دي د سرو زرو؛ لوښي يې او څه چې پکې دي، او د خلکو او رب د ليدلو تر منځه يې هيڅ نشته پرته د لويۍ (کبر) له يوې پردې څخه چې په تلپاتې جنت کې يې پر مخ ده». بخاري (۴۸۷۸)، مسلم (۱۸۰)، ترمذي (۲۵۲۸) او ابن ماجه (۱۸۶) روايت کړی دی.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ اللهَ عز وجل لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وعمل النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ».

«إِنَّ اللهَ عز وجل لَا يَنَامُ، وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ، يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ، يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ، وعمل النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ، حِجَابُهُ النُّورُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ».

«يقينا الله –تعالى- نه ويده کيږي، او هغه لره نه ښايي چې ويده شي، د بندګانو رزق ښکته او پورته کوي، د ورځې له عمل څخه مخکې د شپې عمل ورته پورته کيږي، او د شپې له عمل څخه مخکې د ورځې عمل ورته پورته کيږي، د هغه پرده رڼا -نور– ده، که هغه لرې کړي، نو د هغه د مخ وړانګې به ټول هغه څه وسوځوي تر کوم ځايه يې چې له مخلوقاتو څخه ليد رسيږي». (مسلم (179) او ابن ماجه (195، 196) روايت کړې دی.

او أبو عثمان الصابوني رحمه الله فرمايلي دي: «او همداسې په ټولو صفتونو کې وايي چې قرآن پرې نازل شوی او په صحيحه أخبارو سره راغلي دي لکه السمع (اوريدل)، البصر(ليدل)، العين (سترګه)، الوجه (مخ)، العلم (پوهه)،القوة (ځواک) القدرة (قدرت)، العزة(عزت)، العظمة (لويي)، الإرادة (اراده)، المشيئة (مشيئت / خوښه)، القول (وينا)، الكلام (خبرې)، الرضى،(خوښي) والسخط

(غصه) والحياة (ژوند) واليقظة (ویښ والی) والفرح(خوشحالي) والضحك (خندا) او داسې نور پرته لدې چې د مخلوقاتو او مملوکانو له صفتونو سره تشبیه ورکړل شي، بلکې په اړه يې په هغه څه بسنه کوي چې الله او رسول يې - صلى الله عليه وسلم- يې په اړه وينا کړې وي، پرته له دې چې څه پرې ورزیات کړي یا یو څه ورسره ورزیات کړي؛ نو نه د کیفیت، نه د څه شي سره تشبیه، نه تحریف، نه تبدیل، نه تغییر، نه د خبر د لفظ له منځه وړل تر څو له هغه معنا څخه بدلون ومومي چې عرب يې پرې پيژني او يا ورته ناوړه تاویل پیدا کړي، او یا يې په ظاهر حمل کړي، او په اړه یې پوهه الله تعالی ته منسوبه کړي، او پدې اقرار وکړي چې په تاويل يې له الله پرته بل څوک نه پوهيږي، لکه څرنګه چې الله تعالی په علم کې د بارسوخه خلکو څخه خبر ورکړی دی چې هغوی د الله تعالی په دې وینا کې وايي:

{وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلاَّ أُوْلُواْ الأَلْبَابِ}

{وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلاَّ أُوْلُواْ الأَلْبَابِ}

(او هغه کسان چې په علم کې پاخه دي؛ هغوی وايي: مونږ پر ده ايمان راوړی دی، ټول (محکم او متشابه آیتونه) زمونږ د رب له جانبه دي، او نصیحت نه اخلي مګر د صفا عقل خاوندان). [آل عمران سورت: 7 آیت]». عقيدة السلف أصحاب الحديث، د أبو عثمان الصابوني (16، 17 مخ).

او د هغه سپیڅلي او متعال ذات له صفتونو څخه: د ید (لاس) صفت دی چې په بېلابېلو طریقو یې په اړه په قرآن او سنت کې یادونه شوې ده، کله د تثنیې په ډول او کله الله تعالی خبر ورکوي چې هغه یې راټولوي او غوړوي، او دا چې هغه متعال ذات ځمکه په قبضه کې نیسي او آسمانونه په ښي لاس کې نچه کوي، او کله یې داسې یادونه شوې چې هغه (لاس) د ګوتو درلودونکی دی، او دا ټول ثابتوي چې هغه لاس چې په قرآن او سنت کې یې یادونه شوې ده؛ حقیقي لاس دی چې د الله د شان سره ښایي، مونږ یې په تأویلولو، تشبیه کولو او د هغو آیتونو او حدیثونو په تحریف کولو ځان نه تکلیفوو، چې دلالت پرې کوي، حق ذات فرمایلي:

{قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ}

{قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ}

[(الله) وویل: ای ابلیسه! ته هغه کس ته له سجدې کولو نه څه شي منع کړې، چې ما پخپلو دواړو لاسونو پیدا کړی دی؟ آیا تا لویي وکړه، یا ته (له شروع نه) د لوړو اوچتو خلقو څنې یې؟]. [ص سورت: 75 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}

{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}

(ببشکه هغه کسان چې له تا سره بیعت کوي، ببشکه همدا خبره ده چې دوی خو له الله سره بیعت کوي، د الله لاس د دوی

د لاسونو له پاسه دی). [الفتح سورت: 10 آيت]، حق ذات فرمايلي دي:

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}

(او دغو (مشركانو) د الله تعظيم ونه كړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمكه ټوله د ده په قبضه كې ده د قيامت په ورځ كې او اسمانونه د ده په ښي لاس كې رانغاړل (راټول كړى) شوي دي، ده لره پاكي ده او هغه ډېر اوچت دى له هغو څيزونو نه چې دوى يې (له هغه سره) شريكوي). [الزمر سورت: 67 آيت].

او له أبو هريرة -رضي الله عنه- څخه روايت دى وايې چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي:

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى عليهما السلام عِنْدَ رَبِّهِمَا، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، قَالَ مُوسَى: أَنْتَ آدَمُ الَّذِي خَلَقَكَ اللهُ بِيَدِهِ، وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ»،

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى عليهما السلام عِنْدَ رَبِّهِمَا، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، قَالَ مُوسَى: أَنْتَ آدَمُ الَّذِي خَلَقَكَ اللهُ بِيَدِهِ، وَنَفَخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ»،

«موسى او آدم د خپل رب په وړاندې سره بحث وكړ، نو آدم پرې په دليل كې برلاسى شو، موسى وويل: ته هغه آدم يې چې الله په خپل لاس پيدا كړې او په تا كې يې له خپل طرفه روح پو كړ»، (بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روايت كړى.

او په بل روايت كې راغلي چې:

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ، أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ».

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ، أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ».

«موسی او آدم يو له بل سره دعوا وکړه، نو موسی ورته وويل: ای آدمه! ته زمونږ پلار يې، مونږ دې نا اميده کړو او له جنت څخه دې راوويستلو، آدم ورته وويل: ای موسی، ته الله په خپل کلام سره غوره کړی يې، او تورات يې درته په خپل لاس ليکلی». (بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روايړی دی.

«په صحيح حديث کې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عز وجل، وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ، الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا».

«إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ عَلَى مَنَابِرَ مِنْ نُورٍ عَنْ يَمِينِ الرَّحْمَنِ عز وجل، وَكِلْتَا يَدَيْهِ يَمِينٌ، الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُوا».

«بيشکه عدل او انصاف کوونکي به د الله -تعالی- په وړاندې د رحمان ذات ښي اړخ ته وي، او دواړه لاسونه يې ښي دي (يعنې د کمال په لوړه مرتبه کې دي چې هيڅ نقصان په کې

نشته) هغوی چې په خپلو پرېکړو، کورنیو او د هغه چا سرپرستي چې ور په غاړه وي عدل او انصاف کوي». (مسلم (1827) او نسائی (5379) روایت کړی دی.

او أبو موسى - رضي الله عنه - له پیغمبر - صلى الله علیه وسلم - څخه روایت کوي فرمایي:

«إِنَّ اللهَ عز وجل يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا».

«إِنَّ اللهَ عز وجل يَبْسُطُ يَدَهُ بِاللَّيْلِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدَهُ بِالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ، حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا».

«الله - تعالى - خپل لاس شپه مهال غوړوي تر څو د ورځې ګنهکار توبه وباسي، او د ورځې خپل لاس غوړوي تر څو د شپې ګنهکار توبه وباسي، تر دې چې لمر د لویدیځ له خوا راوخيژي». مسلم (2759). روایت کړی دی.

او په صحیح کې له رسول الله - صلى الله علیه وسلم - څخه روایت دی فرمایي:

«أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاءَ وَالأَرْضَ؟ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماء، وَبِيَدِهِ المِيزَانُ يَخْفِضُ وَيَرْفَعُ».

«أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْفَقَ مُنْذُ خَلَقَ السَّمَاءَ وَالأَرْضَ؟ فَإِنَّهُ لَمْ يَغِضْ مَا فِي يَدِهِ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الماء، وَبِيَدِهِ المِيزَانُ يَخْفِضُ وَيَرْفَعُ».

«آیا خبر یاست چې د آسمانونو او ځمکې له پیدا کیدو راهیسې به یې څومره لګښت کړی وي؟ څه چې د هغه په لاس کې دي دغو لګښتونو ندي کم کړي، او د هغه عرش په اوبو باندې و، په لاس کې یې تله ده ښکته کول او پورته کول کوي (یعنې

چاته عزت ورکوي او څوک ذليل کوي، خو دا هر څه په عدل او انصاف سره کيږي)». [بخاري (4684)، مسلم (993)، ترمذي (3045)، او ابن ماجه (197) روايت کړی دی.

او له أبو هريرة -رضي الله عنه- څخه روايت دی وايې چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ، وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ، عَطَسَ، فَقَالَ: الحَمْدُ لِلَّهِ، فَحَمِدَ اللَّهَ بِإِذْنِهِ...» إلى أن قال: «فَقَالَ اللَّهُ لَهُ وَيَدَاهُ مَقْبُوضَتَانِ: اخْتَرْ أَيَّهُمَا شِئْتَ، قَالَ: اخْتَرْتُ يَمِينَ رَبِّي، وَكِلْتَا يَدَيْ رَبِّي يَمِينٌ مُبَارَكَةٌ، ثُمَّ بَسَطَهَا، فَإِذَا فِيهَا آدَمُ وَذُرِّيَّتُهُ».

«لَمَّا خَلَقَ اللَّهُ آدَمَ، وَنَفَخَ فِيهِ الرُّوحَ، عَطَسَ، فَقَالَ: الحَمْدُ لِلَّهِ، فَحَمِدَ اللَّهَ بِإِذْنِهِ...» إلى أن قال: «فَقَالَ اللَّهُ لَهُ وَيَدَاهُ مَقْبُوضَتَانِ: اخْتَرْ أَيَّهُمَا شِئْتَ، قَالَ: اخْتَرْتُ يَمِينَ رَبِّي، وَكِلْتَا يَدَيْ رَبِّي يَمِينٌ مُبَارَكَةٌ، ثُمَّ بَسَطَهَا، فَإِذَا فِيهَا آدَمُ وَذُرِّيَّتُهُ».

«کله چې الله -تعالى- آدم پيدا کړ، او روح يې پکې پو کړ، پرنجی يې وکړ، نو ويې ويیل: الحمد لله، نو د الله په اجازه يې د هغه ستاينه وکړه...» تر دې چې وايي: « نو الله تعالى ورته وويل پداسې حال کې چې دواړه لاسونه يې قبضه کړي وو: يو له دې دواړو څخه وټاکه، ويې ويیل: د رب ښی لاس مې وټاکلی دی او زما د رب دواړه لاسونه ښي او برکت والا دي، بيا يې پرانيستل، ګوري چې آدم او اولاده يې پکې ده». ترمذي (3368)، ابن ابي عاصم په سنن (596)، البزار (8194) او النسائي په الکبری (9977) کې روايت کړی دی.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلَّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ، كَقَلْبٍ وَاحِدٍ يُصَرِّفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ».
«إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلَّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ، كَقَلْبٍ وَاحِدٍ يُصَرِّفُهُ حَيْثُ يَشَاءُ».
«په حقيقت کې د بني ادم زړونه د رحمن -ذات- د دواړو ګوتو تر منځ داسې دي لکه يو زړه کوم طرف ته چې وغواړي همغه طرف ته يې اړوي». مسلم (2654). روايت کړی دی.

او عبدالله ابن امام احمد په خپل کتاب "السنة" کې په خپل سند سره له وکيع څخه روايت کړی ويلي يې دي: «موږ دا حديثونه په هغه ډول منلي لکه څرنګه چې راغلي دي او نه وايو چې: دا څنګه؟ او نه دا چې دا ولي؟ يعنې لکه دابن مسعود - رضي الله عنه- د خبرې په څېر:

«إن الله عز وجل يحمل السموات على أصبع، والجبال على إصبع»،
«إن الله عز وجل يحمل السموات على أصبع، والجبال على إصبع»،
«الله - تعالى - آسمانونه په يوه ګوته بار کړي، او غرونه په بله»، او دا حديث چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلَّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ».
«إِنَّ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ كُلَّهَا بَيْنَ إِصْبَعَيْنِ مِنْ أَصَابِعِ الرَّحْمَنِ».
"يقينا د بني ادمو زړونه د رحمن - ذات - له ګوتو څخه د دوو ګوتو تر منځه دي". مسلم (2654) روايت کړی دی. او دې ته ورته نور حديثونه. السنة، د عبدالله بن أحمد (267/1).

شریک -رحمه الله- د هغه چا په ځواب کې ویلي چې له هغه څخه يې د هغه چا په اړه پوښتنه وکړه چې د صفاتو په اړه د ځينو حديثونو څخه انکار کوي: "هغه کسان چې دا حديثونه يې راوړي هم هغه کسان دي چې قرآن يې راوړی او دا چې لمونځونه پنځه دي، د بيت الله حج او د رمضان روژه -دا ټول يې مونږ ته رانقل کړي- نو موږ الله تعالی نه پيژنو مګر پدې حديثونو سره". السنة، د عبدالله بن أحمد (273/1).

حافظ ابن بطة رحمه الله - د دې حديثونو له راوړلو وروسته چې الله رب العالمين ته د يد (لاس) صفت ثابتوي فرمايلي: «نو دا حديثونه او هغه چې دې ته ورته دي او هغه چې د دې په معنا په بشپړ دين او پوره سنت کې راغلي دي: ايمان پرې لرل، منل يې، او له اعتراض پرته يې قبلول، او په روايت کې يې له (کيف) پرته د سلفو د آثارو پيروي کول، او پرته له (ولې) څخه يې منل -واجب دي-». الإبانة، د ابن بطة (313/3).

او لکه څرنګه يې چې ځان د کمال، جمال، جلال، عزت او لويۍ په صفتونو سره ياد کړی، همدارنګه يې له خپل ځان څخه د نقصان صفتونه نفي کړي دي، او د صفاتو نفي په قرآن کې اصل ندی؛ ځکه اصل د صفتونو ثبوت دی او قرآن او سنت د الله تعالی د صفتونو له يادولو څخه ډک دي لکه څرنګه چې د الله -تعالی- د جلال، لويۍ او کمال سره ښايي او متعال رب چې کله له خپل ځان څخه کوم صفت نفي کوي نو د دې لپاره يې نفي کوي تر څو يې د ضد په بيانولو سره ځانته کمال ثابت کړي، او يا ځکه کله چې انسانانو د نقصان نسبت هغه

ذات ته وکړ چې هغه د عزت او کمال خاوند دی، نو متعال رب هغه نقص نفي کوي چې نسبت يې هغه ته شوی دی.

او له هغه څه څخه چې رب له ځان څخه نفي کړي دي: پرکالي او خوب دي، لکه څرنګه چې د الله -تعالی- پدې وينا کې راغلي:

{اللّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ}
(اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ)

(الله (چې دی) نشته هيڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی، پر ده نه پرکالي راځي، او نه خوب). [البقرة سورت: 255 آيت]، او نسيان (هېرول) يې نفي کړي دي، حق ذات فرمايلي: {وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا} [مريم سورت: 64 آيت]،او ستا رب هيڅکله هېروونکی ندی. حق او سپيڅلي ذات له ځان څخه ستړيا هم نفي کړه؛ ځکه يهودو -د الله لعنت دي وي پرې- الله -تعالی- ته د ستړيا نسبت وکړ کله يې چې مخلوقات پيدا کړل، او سپيڅلي ذات دا هم لرې وګڼله چې ګويا هغه دې د مخلوقاتو د پيدا کولو له بشپړيدو وروسته دمه کړې وي، متعال ذات فرمايلي:

{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ}
{وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ}.

(او يقينًا يقينًا مونږ آسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دواړو په مينځ کې دي، په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، او

مونږ ته هېڅ ستوماني نه ده رارسېدلې). [ق سورت: 38 آيت].

او زمونږ پاک رب دا ثابته کړه چې هغه مخلوقات د يو لوی حکمت له مخې پيدا کړي دي، او هيڅکله يې مخلوقات بې ځايه ندي پيدا کړي، نو زمونږ رب له ځان څخه د عبث صفت نفي کړ، الله تعالی فرمايلي:

{أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لاَ تُرْجَعُونَ}

{أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لاَ تُرْجَعُونَ}

(آيا نو تاسو ګومان کوئ چې بېشکه مونږ تاسو بس عبث پيداکړي ياست او دا چې بېشکه تاسو به مونږ ته راونه ګرځولای شئ؟). [المؤمنون سورت: 115 آيت]، او حق ذات وښوده چې د هغه قضاوت عادلانه او وينا يې قطعي ده او دا چې هغه پاک ذات د خپل بشپړ عدل له مخې په هيچا ظلم نه کوي، زمونږ متعال رب فرمايلي:

{وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلاَ يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا}

{وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلاَ يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا}

(او دوی به خپل ترسره کړي عملونه حاضر ومومي، او ستا رب پر هيچا ظلم نه کوي). [الكهف سورت: 49 آيت]، او فرمايي:

{وَمَا رَبُّكَ بِظَلاَّمٍ لِّلْعَبِيدِ}

{وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ}

(او ستا رب په (خپلو) بنده ګانو د هېڅ ظلم کوونکی نه دی). [فصلت سورت: 46 آيت

.[

او يهودو او نصاراو الله -تعالى- ته د زوى نسبت وکړ، د هغه کافرانو په خبر چې له دوى څخه مخکې وو، نو الله - تعالى- له ځان څخه زوى نفي کړ، نو الله تعالى وفرمايل:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ}

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ }.

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نيولى ندى او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته). [المؤمنون سورت : 91 آيت]، او هغه سپېڅلي ذات ښکاره کړې ده چې څوک چې زوى ولري بايد ښځه ولري او الله تعالى له ښځې او اولاد څخه پاک دى هغه متعال ذات فرمايلي دي:

{بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم}

{بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ أَنَّى يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُن لَّهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيم} (ناڅاپه جوړوونکى د اسمانونو او ځمکې دى، څرنګه هغه لره زوى کېدلى شي حال دا چې د هغه مېرمن نشته، او هر شى يې پيدا کړى او هغه په هر څه باندې پوهه دى). [الأنعام سورت: 101 آيت]، او فرمايلي يې دي:

{وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلاَ وَلَدًا}

(وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا)

(او بېشکه شان دا دى چې زمونږ د رب شان ډېر اوچت دى، ده نه ښځه نيولې ده او نه اولاد). [الجن سورت: 3 آيت].

موږ باور لرو چې الله پاک د هغه لپاره خورا ښکلي نومونه لري او دا چې د هغه نومونه په ښکلا کې تر ټولو لوړې مرتبې ته رسیدلي، نو ښایسته ترې نشته، متعال حق ذات فرمایلي:

{اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ لَهُ الأَسْمَاء الْحُسْنَى}

{اللَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ لَهُ الأَسْمَاء الْحُسْنَى}

(الله (چې دی) نشته دی هیڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی، خاص د ده لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي). [طه سورت: 8 آیت]، او له هغې څخه چې د الله تعالی پدې وینا کې راغلي دي:

{الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * الرَّحْمـنِ الرَّحِيمِ * مَـلِكِ يَوْمِ الدِّينِ}

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

(ټول (د کمال) صفتونه خاص د الله لپاره دي چې د ټولو عالَمونو ښه پالونکی دی.

(الرَّحْمـنِ الرَّحِيمِ)

ډېر زیات مهربان، همیشه رحم کوونکی دی.

(مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ)

د بدلې د ورځې مالك دی. [الفاتحة سورت: 2-4 آیتونه]، او د الله -تعالی- پدې وینا کې:

{هُوَ اللَّهُ الَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيم * هُوَ اللَّهُ الَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلاَمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُون * هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الأَسْمَاء

الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم}

{هُوَ اللَّهُ الَّذِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيم*

(خاص الله تعالى هغه ذات دی چې نشته دی حقدار د بندګۍ پرته له هغه نه، پوهه دی په هر پټ او ښکاره باندې خاص هغه بې حده مهربان او همیشه رحم کوونکی دی.

(هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ)

دغه الله هغه ذات دی چې نشته هېڅ حق معبود په حقه مګر هم دی دی، چې (حقیقي) بادشاه دی، ښه پاك دی، سلامتي ورکوونکی (او) امان ورکوونکی دی، نګهبان (محافظ)، ښه غالب (او زورور)، ډېر عظمت والا، ډېر لویۍ والا دی، الله پاك دی له هغو (شیانو) نه چې دوی یې ورسره شریکوي.

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيم}

هم دغه الله پیدا کوونکی، (له نشت نه وجود ته) راوېستونکی، صورت ورکوونکی دی، خاص هم ده لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، د ده پاکي بیانوي هر هغه شی چې په آسمانونو او ځمکه کې دی، او هم دی ښه غالب، ډېر حکمت والا دی). [الحشر سورت: 22-24 آیتونه].

او د الله - تعالى - نومونه اخستل شوي (مشتق) دي او جامد ندي، د الله - تعالى - لپاره هر نوم یو صفت لري نو د رحمت

صفت له (الرحيم) څخه اخيستل شوی، او د عزت صفت له (العزيز) څخه او د حکمت صفت له (الحکيم) او حيات له الحی څخه او همداسې...

او د هغه - متعال ذات - نومونه بې شمېره دي، پيغمبر - صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ»،

«أَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ سَمَّيْتَ بِهِ نَفْسَكَ، أَوْ أَنْزَلْتَهُ فِي كِتَابِكَ، أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ، أَوِ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ»،

«ستا په هر نوم سره ستا څخه سوال کوم، چې تا پرې ځان نوملی او يا دې په خپل کتاب کې نازل کړی او يا دې خپل يو بنده ته ورښودلی او يا دې په علم غيب کې له ځان سره ساتلی وي». الضبي په الدعاء کې (٦)، او ابن ابي شيبه په المصنف کې (٢٩٩٣٠)، او په المسند کې (٣٢٩)، او أحمد (٣٧١٢) او الحارث بن ابي اسامه په المسند کې، لکه څرنګه چې په : بغية الباحث کې راغلي (١٠٥٧). او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا: مِائَةً إِلَّا وَاحِدًا، مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ».

«إِنَّ للهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا وَاحِدًا مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ»

"الله - تعالی - لره نهه نوي نومونه دي، يو کم سل، څوک چې هغه حفظ کړي جنت ته به داخل شي". بخاري (2736)،

مسلم (2677)، ترمذي (3506) او ابن ماجه (3860) روایت کړی دی.

او زموږ رب موږ ویرولي یو چې د هغه په نومونو کې کاږه نه شو (الحاد پکې ونه کړو)،الله تعالی فرمایلي:

{وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُون}

{وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُون}

(او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ او هغه کسان پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې الحاد (کوږوالی) کوي، ژر به هغوی ته د هغو عملونو بدله (سزا) ورکړی شي چې هغوی به کول). [الأعراف سورت: 180 آیت].

د الله تعالی په نومونو کې کږیدل (الحاد) په دوه ډوله دی؛ یو له هغوی څخه په هغه نومونو ځان نومول دي چې روا ندي انسان پرې ځان ونوموي، لکه: الخالق، الرحمن او داسې نور. او بل یې: په هغه نومونو سره د بوتانو نومول چې د الله - تعالی - له نومونو څخه اخیستل شوي وي لکه: اللات د (الله) څخه او: العزی د: (العزیز) څخه. همدا رنګه: انکار ترې کول، له معنا یې منکریدل او یا یې بې معنا ګڼل.

او هغه څه چې په قرآن او سنت کې د الله - تعالی - له نومونو او صفتونو څخه ذکر شوي دي له دې څخه لوی دي چې یو کتاب یې راونغاړي، مګر دا زموږ د عزت لپاره بسنه کوي چې موږ په دې برخه کې یو څو جملو ته اشاره وکړه.

او مونږ ایمان لرو چې یو مسلمان باید الله -پاک- په کوم صفت او یا نوم سره یاد نه کړي مګر په هغه چې هغه پرې ځان یاد کړی او یا نومولی او یا یې رسول پرې یاد کړی یا نومولی وي او له هغه وروسته نور چپ پاتې شي.

او مونږ پدې نومونو او صفتونو د خپل رب په مراد سره ایمان لرو، او هغه څه چې ترې زمونږ د رسول -صلی الله علیه وسلم- مراد وي، او مونږ پوهیږو چې په حقیقت یې انسانان نه پوهیږي، او نه یې په خپل علم کې راوستلی شي او نه یې پوهه ورته رسیږي، او مونږ یې په تاویلولو ځان نه تکلیفوو، ځکه چې الله -تعالی- خپل نبي -صلی الله علیه وسلم- ته امر کړی چې ووایي:

{وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ}

{وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ}

(او زه له تکلف کوونکو څخه نه یم). [ص سورت: 86 آیت]، او لکه څرنګه چې په جنت کې ډول ډول نعمتونه دي چې په قرآن او سنت کې یې یادونه شوې ده، -لدوی څخه- ځینې هغه دي چې د دنیا نعمتونو ته په شکل کې ورته سره په نوم کې یو شی دي، مګر دا چې د دوی ترمنځ توپیرونه او تفاوتونه شتون لري چې انسان یې په خپل علم کې نه شي رانغاړلی، نو که مونږ د جنت په نعمتونو باور لرو حال دا چې لیدلي مو ندي، او نه یې په حقیقت او څرنګوالي پوهیږو نو الله -تعالی- خو له دې ډیر لوی دی چې انسان دې ورسره ورته والی ولري په همدومره خبره چې په ځینو صفتونو او یا نومونو کې ورسره شریک دی او پدې سره له الله - تعالی -

ځخه د نومونو او صفتونو نفي کول هم نه لازمیږي چې یوازې په لفظ کې سره ورته والی ولري.

او د هدایت او پوهې امامانو په دې اړه ویناوې کړي دي، ابن ابی زمنین فرمایلي: «نو دا زمونږ د رب هغه صفتونه دي چې په خپل کتاب کې یې پرې ځان یاد کړی، او د هغه پیغمبر -صلی الله علیه وسلم- پرې یاد کړی دی، او له دوی ځخه په هیڅ یو کې نه ټاکلی حد، نه تشبیه (ورته والی) او نه اندازه کول شته، نو پاک دی هغه ذات چې د هغه په څېر هیڅ شی نشته او هغه اوریدونکی او لیدونکی دی، سترګو ندی لیدلی تر ځو یې د شتون ځرنګوالی بیان کړي، مګر زړونو لیدلی د هغه حقیقتونو له مخې چې ایمان پرې لري». أصول السنة، لابن أبي زمنین (74: مخ).

او عبدالرحمن بن القاسم فرمایلي: «او هیچا لره نه ښایي چې الله تعالی په یو څه سره یاد کړي مګر په هغه څه چې هغه پرې ځان په قرآن کې یاد کړی دی او نه دا چې لاسونه یې د څه شي سره مشابه کړي، او نه یې مخ د کوم شي سره، مګر وایې به: هغه لره دوه لاسونه دي لکه ځرنګه یې چې په قرآن کې د ځان په اړه یادونه کړې ده او هغه لره مخ دی، لکه ځرنګه یې چې د ځان په اړه یادونه کړې ده او په هغه ځای کې به -له ځانه ځخه د څه ویلو ډډه- کوي چې الله تعالی پرې په قرآن کې ځان یاد کړی، ځکه الله تعالی د ځان په څېر او یا ورته ځوک نه لري، مګر هغه الله دی؛ چې له هغه پرته په حقه بل معبود نشته، لکه ځرنګه یې چې د ځان په اړه یادونه

کړې ده او لاسونه يې پراخه دي لکه څرنګه يې چې د هغوی دواړو په اړه يادونه کړې ده».

{وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}

(وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ)

(او حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي). [الزمر سورت: ٦٧ آيت] لکه څرنګه چې هغه د خپل ځان په اړه يادونه کړې ده». أصول السنة، د ابن أبي زمنين (75: مخ).

او امام حميدي رحمه الله - فرمايلي: او هغه څه چې قرآن او حديث يې په اړه وينا کړې ده، داسې دي لکه:

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ}

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ}

(وويل يهوديانو: د الله لاس تړل شوی دی، د دوی لاسونه دې وتړل شي). [المائدة سورت: ٦٤ آيت]، او لکه:

{وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ}

(وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ)

(او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي). [الزمر سورت: ٦٧ آيت]، او دې ته ورته نور له قرآن او حديث څخه، نه پکې زياتونه کوو او نه يې تفسيروو،

هغه ځای کې ودرېږو چېرته چې قرآن او سنت توقف کړی دی. العلو للعلي العظيم، د الذهبي (168: مخ).

امام احمد رحمه الله فرمايلي: "مونږ د الله -تعالی- په صفتونو سره د هغه عبادت کوو لکه څرنګه يې چې ځان پرې ستايلی دی، هغه خپل صفتونه په اجمالي توګه پرته له تفصيل څخه بيان کړي دي، او مونږ هم له قرآن او حديث څخه نه اوړو، هغه څه وايو چې هغه ذات فرمايلي دي، او په هغه څه سره يې يادوو په څه سره يې چې د خپل ځان څخه يادونه کړې ده، او له هغه څخه نه اوړو، په ټول قرآن؛ محکم او متشابه دواړو ايمان لرو،او له هغه متعال ذات څخه هيڅ صفت نه لرې کوو تر څو ناوړه -معنا- ورکړي، او هغه صفت ورڅخه نه لرې کوو چې ځان يې پرې ياد کړی دی لکه: کلام، نزول، د قيامت په ورځ د خپل بنده ګوښه کول، او ځان ته يې رانږدې کول، دا ټول پر دې دلالت کوي چې الله تعالی په قيامت کې ليدل کيږي، او دېته يو حد ايښودل بدعت دی، او الله تعالی ته د هغه په امر تسليميدل، او الله جل جلاله لکه د پخوا په څېر متکلم، پوه، بخښونکی، په پټو او ښکاره و عالم دی، نو دا د الله تعالی صفتونه دي چې ځان يې پرې ياد کړی دی؛ نه ترې لرې کيږي او نه رديږي، او فرمايلي يې دي:

{اللّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ}

(اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ)

(الله (چې دی) نشته هېڅ لايق د عبادت مګر هم دی دی، همېشه ژوندی دی، د ټول عالم انتظام کوونکی دی). [البقرة سورت: 255 آيت]،

{لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلاَمُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ}
(لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ)

(نشته هیڅ حق معبود مګر هم دی دی، چې (حقیقي) بادشاه دی، ښه پاك دی، سلامتي ورکوونکی (او) امان ورکوونکی دی، نګهبان (محافظ) ښه غالب (او زورور)، ډېر عظمت والا، ډېرې لويي والا دی). [الحشر سورت: 23 آيت]، دا د الله تعالی صفتونه او نومونه دي». الإبانة الكبرى، د ابن بطة (326/7).

او له سنت څخه د مدافع امام أبو القاسم -څخه د متعال رب د صفتونو په اړه پوښتنه وشوه- نو هغه وفرمايل: «د مالک، ثوري، اوزاعي، شافعي، حماد بن سلمه، حماد بن زيد، أحمد بن حنبل، يحيى بن سعيد، عبدالرحمن بن مهدي، او د اسحاق بن راهويه مذهب دا دی چې: د الله تعالی هغه صفتونه چې ځان يې پرې ياد کړی دی، او يا يې رسول په هغې سره ياد کړی دی لکه: السمع (اوريدل)، البصر (ليدل)، الوجه (مخ)، اليدين (لاسونه)، او ټول صفتونه يې، دا په ظاهر سره اخيستل کيږي يعنې په هغه معنا سره چې پيژندل شوي وي، پرته له هغه کيفيت څخه چې په اړه يې ګومان کيږي، او پرته له تاويل او تشبيه څخه». العلو للعلي العظيم د الذهبي (459/2).

او همدا رنګه يې فرمايلي دي: «او زه -د الله تعالی په توفيق- له سلفو څخه زمونږ د امامانو د يو تولګي يادونه کوم چې په دې معناګانو يې پيل کړی و، له هغوی څخه: أبو عبد

الله سفيان بن سعيد بن مسروق الثوری؛ يقينا چې هغه د سنت په اړه خپله عقيده او مذهب له يو ځای څخه په زياتو ځايونو کې ښکاره کړې و او په شعيب بن حرب يې املا کړی و، او د هغوی له ډلې څخه: أبو محمد سفيان بن عيينه الهلالي دی؛ کله چې له هغه څخه پوښتنه وشوه نو هغه د خپلې عقيدې له مخې جواب ووايه دا خبره - محمد بن اسحاق الثقفي روايت کړې ده او د دوی له جملې څخه أبو عمرو عبد الرحمن بن عمرو الأوزاعي د شام د خلکو امام هم دی، هغه هم په خپل عصر کې خپله عقيده ښکاره کړې وه - دا خبره - ابن اسحاق الفزاري روايت کړې ده، او لدوی څخه: أبو عبد الرحمن بن عبد الله بن المبارک د خراسان د خلکو امام او الفضيل بن عياض او وکيع بن الجراح او يوسف بن أسباط هم دي، دوی هم د خپلې عقيدې او مذهبونو ښکارونه په سنت سره کړې وه او لدوی څخه: شريک بن عبد الله النخعي، يحيی بن سعيد القطان، أبو اسحاق الفزاري هم دي. او له ډلې څخه يې: أبو عبد الله مالك بن أنس الأصبحي المديني د دار الهجرت امام او فقيه الحرمين دی، دوی هم خپله عقيده د ايمان او قرآن اړوند ښکاره کړې وه، او لدوی څخه: أبو عبد الله محمد بن إدريس الشافعي المطلبي هم و چې په خپله زمانه کې د فقهاوو سردار و او لدوی څخه: أبو عبيد القاسم بن سلام، او النضر بن شميل او أبو يعقوب يوسف بن يحيی البويطي د امام شافعي له شاګردانو څخه؛ ده هم خپله عقيده هغه مهال ښکاره کړه کله چې د قرآن اړوند فتنه رامنځته شوه (چې آيا مخلوق دی که نه) او له دوی څخه أبو عبدالله أحمد بن حنبل؛ په خپل وخت کې د اهل الحديثو سردار،...او أبو أحمد بن أسامة القرشي

الهروي د خراسان له غوره علماوو او فقهاوو څخه و، هغه هم خپله عقیده املا کړې وه او فرمایلي یې دي: د هغو کسانو لپاره چې الله تعالی د هدایت علم او په سنتو -د پوهې- عزت ورپه برخه کړی د هغه چا نه چې د ورستنو (خلف) څخه پاتې دي تر څو په همغو سلفو پسې اقتدا وکړي کوم چې له دوی څخه وړاندې تېر شوي دي، او دا چې زمونږ او د اهل الأثر څخه زمونږ د امامانو مذهب دا دی چې ووایو: الله -پاک- یو دی او شریک نه لري، نه یې مخالف شته، نه برابر او نه د ده په څېر بل ذات، هغه ذات چې یو او بې نیازه دی، نه یې ښځه شته او نه یې څو په زوی ولی نیولی او په واکمنۍ کې ورسره هم هیڅوک ګډون نه لري». الحجة في بیان المحجة (508/2).

او هغه رحمه الله همدا رنګه ویلي دي: «د صفاتو په اړه د روایت شوو أخبارو لار دا ده چې: ایمان پرې راوړل شي، مخالفت یې ونه شي او داسې تعامل ورسره وشي لکه څرنګه چې پخوانیو ورسره کړی و، پرته له تمثیل او تاویل څخه». الترغیب والترهیب، د قوام السنة (253/1).

او ابن قتیبة رحمه الله فرمایلي: «د صفتونو په اړه عادلانه وینا دا ده چې پر هغه څه چې مونږ باور لرو او د ثقه روایانو په روایت رانقل شوي دي چې ایمان پرې ولرو، نو مونږ هم په رؤیت د الله تعالی په لیدلو) او د هغه په راښکاره کېدلو ایمان لرو او دا چې هغه تعجب کوي، د ځمکې آسمان ته راکوزیږي او دا چې هغه په عرش دپاسه برابر دی او په نفس، دواړو لاسونو پرته لدې چې د څرنګوالي په اړه یې څه ووایو،

يا ورته حد وټاکو، او دا چې هغه څه چې مونږ ته راغلي په هغه څه يې قياس کړو چې راته ندي راغلي، نو موږ هيله لرو چې په دې وينا او تړون سره به سبا ورځ د نجات لار ومومو، ان شاءالله». الاختلاف في اللفظ والرد على الجهمية، د ابن قتيبة (53: مخ).

او زهري ويلي: «په الله تعالى وضاحت، په رسول رسوونه او پر مونږ تسليميدل دي». الحجة في بيان المحجة (512/2)، او شرح السنة د البغوي (171/1).

(كتــاب الإيمــان بالـمـلائكة) دا کتاب دی پر ملايکو د ايمان په اړه دی

د کتاب لنډيز

او مونږ په ملاېکو باور لرو، او موږ په يقين سره پوهيږو چې په ملائکو باور د ايمان دويم رکن دی.

په ملائکو باندې ايمان لاندې معناوې لري:

لومړی يې: د دوی شتون رېښتيا ګڼل.

دويم: دوی ته خپل مقام او منزلت ورکول او دا ثابتول چې دوی د الله بنده ګان او مخلوقات دي، لکه پيريان او انسانان، دوی د امر لاندې او مکلف دي، د هيڅ کار د کولو وړتيا نه لري مګر هغه چې الله تعالى يې د کولو وړتيا ورکړې وي، مرګ پرې راځي، مګر الله تعالى دوی ته لرې نيټه ټاکلې، نو تر هغه يې نه وفاتوي تر څو چې هغه نيټې ته نه وي رسيدلي او هيڅکله يې په داسې يو څه سره يادونه نه کيږي چې صفت

کول يې له الله تعالی سره شرک کولو ته اړباسي او دوی خدايان نه بلل کيږي لکه څرنګه چې مشرکانو دعوا کړې وه.

دريم: پدې اعتراف کول چې له دوی څخه د الله تعالی رسولان دي، چې له انسانانو څخه يې الله تعالی هغه چاته ليږي چاته چې وغواړي او د دې اقرار او اعتراف پسې دا منل چې له دوی څخه -په اوږو- د عرش باروونکي دي او لدوی څخه صف تړونکی دي او لدوی څخه د جنت خزانه داران دي او لدوی څخه د اور خزانه داران دي او لدوی څخه د -بنده ګانو- د کړنو ليکونکي دي او لدوی څخه هغه دي چې وريځې روانوي او د دې ټولو يا اکثره مواردو په اړه په قرآن کريم کې يادونه شوې ده. شعب الإيمان (1/ 296).

څلورم: په ملائکو باندې اجمالي او تفصيلي ايمان، نو په عمومي توګه د ملائکو په وجود ايمان لرو او په هغو ملايکو تفصيلي ايمان لرو چې د هغو په نومونو، صفتونو او اعمالو باندې پوه يو لکه څرنګه چې په قرآن او سنت کې راغلي دي.

او په هغو يې ايمان لرو چې مونږ يې پيژنو او هغه چې نه يې پيژنو، او د دوی په عملونو او صفتونو هم ايمان لرو، او پدې ايمان لرو چې د دوی عملونه، صفتونه او شمېر چې له مونږ څخه پټ دی د هغو په نسبت ډير دي چې مونږ ته معلوم دي، خو مونږ په دې ټولو ايمان لرو لکه څرنګه چې الله - تعالی- او د هغه رسول -صلی الله عليه وسلم- موږ ته خبر راکړی دی، نه يې څرنګوالی غواړو او نه يې په خپلو عقلونو سره ردوو او نه پرې په خپلو نظرياتو سره شک کوو او نه

يې په خپل اجتهاد سره تاويلوو، بلکه وايو: ايمان مو راوړی، ريښتيا يې ګڼو او غاړه مو ورته ايښودلې ده.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - ملاېکې له رڼا څخه پيدا کړي، نو دوی د الله - تعالی - مخلوقات دي، په ځانګړې بڼه يې پيدا کړي دي چې يوازې الله -تعالی- يې په حقيقت پوهيږي، او دوی د -الله تعالی- پالل شوي بندګان دي، چې د خپل عبادت لپاره يې پيدا کړي او تر څو يې اوامر پر ځای کړي، نو عبادت يې کوي او هيڅکله يې له عبادت څخه سرغړونه نه کوي.

د دوی له عبادتونو څخه: تسبيح، سجده، ويره د زړه له لړزيدو سره دي او دوی - د ستر عبادت سره - د خپل رب څخه ډيره ويره لري او له عبادتونو څخه يې دا دي: چې دوی د الله لپاره مينه او د الله لپاره محبت کول دي.

او مونږ ايمان لرو چې الله -تعالی- دوی په داسې شکل پيدا کړي دي چې يوازې هغه ذات پرې پوره عالم دی چې دوی يې په هغه بڼه پيدا کړي دي.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - دوی ته وزرونه ورکړي او واک يې ورکړی چې پيغمبرانو او رسولانو ته يې د انسانانو په شکل کې ورشي، او له مشرکانو څخه چې چا دا ادعا کړې ده چې ملايکې د الله -تعالی- لوڼې دي، نو الله تعالی دروغجن ګڼلي دي.

او مونږ ايمان لرو چې پرښتې خوراک او څښاک نه کوي، ځکه هغوی شهوتونه نه لري، او دا چې د هغوی له خويونو

څخه یو حیاء ده او هغوی په هر هغه څه زوریږي چې بني آدم ورڅخه زوریږي.

او موږ باور لرو چې الله په دوی کې ځواک او زړورتیا پیدا کړې ده چې په علم کې راوستل یې ناشوني دي او ملائکې بې شمېره مخلوقات دي چې شمیر یې نشي کولی پرته له هغه چا څخه چې دوی یې پیدا کړي دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی عزتمنې ګرځولي، او ډول ډول ستر کارونه یې ورتر غاړي کړي دي، او تر ټولو عزتمن یې دا دی چې د الله - تعالی - او د هغه د بنده ګانو تر منځه یې استازي دي، د هغه وحیې وررسوي، او پیغمبرانو-علیهم السلام- ته په وحې رسولو ګمارل شوې ملاېکه جبریل -علیه السلام- دی، او کله کله یې الله تعالی د امتحان لپاره له انبیاوو پرته نورو خلکو ته هم لیږي.

د دوی له کړنو څخه : د عرش پورته کول، د تقدیر لیکل، د رحم او په هغو کې چې څوک دي د چارو سمبالول (یعنې پیدا کول، انځورول او روح پکې اچول)، د خلکو مړینه، په دنیا او آخرت کې په بدنونو کې د روحونو پوکول، مؤمنانو ته دعا کول او له الله تعالی څخه ورته بخښنه غوښتل، د مؤمنانو سره په عبادتونو کې حاضریدل، د هغوی د ښو خبرو پورته کول، د هغوی د اعمالو په اړه رب ته خبر ورکول - حال دا چې هغه په هر څه خبر او پوه ذات دی چې اړتیا نه لري څوک یې خبر کړي.

د دوی له اعمالو څخه: په ایماني موسمونو کې ځمکې ته راښکته کېدل لکه د جمعې ورځ، د عرفې ورځ او د قدر شپه.

او د دوی له عملونو څخه : پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته پر هغه د امتیانو د درود رسول.

د دوی له اعمالو څخه: د بني آدم ساتنه، د ښو او بدو اعمالو لیکل، له دجال څخه د پیغمبر د ښار ساتنه، په قبر کې له مړو څخه پوښتنه کول، مؤمنانو ته د مرګ په وخت کې د سترې بریا زیری ورکول، په آخرت کې هغوی ته ښه راغلاست ویل، او پر هغوی د جنت له دروازو څخه ورننوتل او دا چې د قیامت په ورځ به د الله -تعالی- سره قطار قطار راښکته کیږي.

او د دوی له عملونو څخه: دا دي چې په دوی کې د جنت خزانه دار او د دوزخ خزانه دار دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د ملائکو لپاره مرتبې او درجې ټاکلي دي او په مقام کې ترټولو لوړې ملاېکې جبرائیل، میکائیل او اسرافیل دي او تر ټولو عزتمندې یې: د عرش پورته کوونکي دي او همدارنګه هغه ملاېکې چې د بدر په جګړه کې یې برخه اخیستې وه. په هر آسمان کې د ملاېکو شمیر له الله -تعالی- څخه پرته بل څوک نشي شمېرلای، او دا ملاېکې هره یوه یې ځانته پیژندل شوی ځای لري او په دوی کې ځینې مقربې دي.

(باب وجوب الإيمان بالملائكة) باب دی په بیان د دې کې چې پر ملایکو ایمان واجب دی.

او مونږ پر ملائکو ایمان لرو او په یقین سره پوهیږو چې په ملائکو ایمان راوړل د ایمان دویم رکن دی، الله -تعالی- فرمایلي دي:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ}

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ}

(رسول پر هغه څه ایمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ایمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملایکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو باندې). [البقرة سورت: 285 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ}

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، خو لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د آخرت او پر ملایکو او پر کتابونو او پر نبیانو یې ایمان راوړی). [البقرة سورت: 177 آیت]، او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې چې یوه ورځ رسول

الله - صلى الله عليه وسلم - خلكو ته راښكاره شو، نو يو سړى ورته راغى، او ويې وييل: اى د الله رسوله ! ايمان څه دى؟ ويې فرمايل:

«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ».

«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ».

"دا چې په الله، د هغه پر ملائكو، د هغه پر كتابونو، د هغه سره په مخ كيدلو، او په بعث يعني بيا راپورته كېدلو ايمان ولرې". بخاري (4777)، مسلم (9) او ابن ماجه (64).) روايت كړى دى.

بيهقي رحمه الله فرمايلي دي: "په ملايكو ايمان په ځينو نقطو دلالت كوي: يو له دوى څخه د دوى په شتون باور لرل او بل: دوى ته خپل مقام او مرتبه وركول او دا ثابتول چې دوى د الله بنده ګان او مخلوقات دي، لكه پيريان او انسانان، دوى د امر لاندې او مكلف دي، د هيڅ كار د كولو وړتيا نه لري مګر هغه چې الله تعالى يې د كولو وړتيا وركړې ده، مرګ پرې راځي، مګر الله تعالى دوى ته لرې نيټه ټاكلې ده، نو تر هغه يې نه وفاتوي تر څو چې ورته نه وي رسيدلي او هيڅكله په داسې يو صفت سره نه يادول كيږي چې هغه له الله تعالى سره شرک وي، او دوى د عبادت لايق نه بلل كيږي لكه څرنګه چې لومړنيو دعوا كړې وه. (دوى چې كله اوائل (لومړني خلک) يادوي نو موخه يې ورڅخه فيلسوفان وي).

دريم: پدې اعتراف كول چې له دوى څخه د الله تعالى رسولان

دي، چې له انسانانو څخه يې الله -تعالى- هغه چاته ليږي چاته چې وغواړي او د دې اقرار او اعتراف پسې دا منل چې له دوی څخه -په اوږو- د عرش باروونکي دي او لدوی څخه صف تړونکی دي او لدوی څخه د جنت خزانه داران دي او لدوی څخه د اور خزانه داران دي او لدوی څخه د -بنده ګانو- د عملونو ليکونکي دي او لدوی څخه هغه دي چې وريځې روانوي او د دې ټولو يا اکثره مواردو په اړه په قرآن کريم کې يادونه شوې ده». شعب الإيمان (1/ 296).

نو بيهقي په ملائکو باندې د ايمان درې معناوې ذکر کړې.

څلورم: په ملائکو باندې اجمالي او تفصيلي ايمان، نو په عمومي توګه د ملائکو په وجود ايمان لرو او په هغو ملايکو تفصيلي ايمان لرو چې د هغو په نومونو، صفتونو او اعمالو باندې پوه يو لکه څرنګه چې په قرآن او سنت کې راغلي دي.

او په هغو يې ايمان لرو چې مونږ يې پيژنو او هغه چې نه يې پيژنو او د دوی په عملونو او صفتونو هم ايمان لرو، او پدې ايمان لرو چې د دوی عملونه، صفتونه او شمېر چې له مونږ څخه پټ دی د هغو په نسبت ډير دي چې مونږ ته معلوم دي، خو مونږ. په دې ټولو ايمان لرو لکه څرنګه چې الله -تعالى- او د هغه رسول -صلى الله عليه وسلم- موږ ته خبر راکړی دی، نه يې څرنګوالی غواړو او نه يې په خپلو عقلونو سره ردوو او نه پرې په خپلو نظرياتو سره شک کوو او نه يې په خپل اجتهاد سره تاويلوو، بلکه وايو: ايمان مو راوړی، ريښتيا يې ګڼو او غاړه مو ورته ايښودلې ده.

(باب خلْق الملائكة وكثرة عددهم وصفاتهم) باب دی په بیان د ملائکو د پیدایښت کې، او د هغوی د زیات شمیر او د صفتونو په اړه.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - ملائکې له نور څخه پیدا کړي دي، پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي:

«خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ»،

«خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ»،

"ملاېکې له رڼا (نور) څخه پیدا شوې دي". (مسلم روایت کړی دی (2996). دوی د الله - تعالی -مخلوقات دي، هغه په ځانګړې بڼه کې پیدا کړي دي، خو دوی یوازې تش روحونه ندي او نه تش قدرتونه، بلکې یوه غیبي نړی او پالل شوي بنده ګان دي چې هغه د خپل عبادت او امرونو پر ځای کولو لپاره پیدا کړي دي، نو دوی یې عبادت کوي او له عبادت څخه یې سرغړونه نه کوي.

او د دوی له عبادتونو څخه تسبیح، سجده، ویره، د الله له ویرې لړزیدل او داسې نور دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{لاَ يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

﴿لَّا يَعۡصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمۡ وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ﴾

(دوی په هغه څه کې د الله نافرماني نه کوي چې دوی ته یې حکم کړی وي او دوی هغه څه کوي چې امر یې ورته کیږي). [التحریم سورت: 6 آیت]، همدارنګه فرمایلي یې دي:

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُونَ}

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُونَ*

(او خاص د الله لپاره سجده کوي هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي؛ له خوځنده ځيزونو څخه او ملايك هم، په داسې حال کې چې دوی تکبر نه کوي). [النحل سورت: 49 آيت]، الله - تعالى - فرمايلي:

{وَتَرَى الْمَلاَئِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ}

{وَتَرَى الْمَلاَئِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ }.

(او (ای نبي) ته به ملايك ووينې، چې د عرش ګېر چاپېره راتاوېدونکي وي، چې د خپل رب له حمد سره تسبيح وايي). [الزمر سورت: 75 آيت]، او دوی - د لوی عبادت سربېره - بيا هم د خپل رب څخه سخت ويرېږي، الله تعالی فرمايلي:

{يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

{يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

(دوی له خپل رب څخه وېرېږي چې د دوی له پاسه دی او دوی کوي هغه څه چې دوی ته حکم کيږي). [النحل سورت: 50 آيت].

د دوی له عبادتونو څخه دا دي چې دوی: د الله لپاره مينه او محبت کوي، الله تعالی فرمايلي دي:

«إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ العَبْدَ نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحْبِبْهُ، فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ، فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ القَبُولُ فِي الأَرْضِ»،

«إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ العَبْدَ نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلاَنًا فَأَحْبِبْهُ، فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلُ، فَيُنَادِي جِبْرِيلُ فِي أَهْلِ السَّمَاءِ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلاَنًا فَأَحِبُّوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوضَعُ لَهُ القَبُولُ فِي الأَرْضِ»،

"کله چې الله له بنده سره مینه وکړي، نو جبرائیل ته غږ وکړي چې : الله له فلاني سره مینه لري، نو له هغه سره مینه ولره! نو جبرئیل له هغه سره مینه پیدا کړي، بیا جبرائیل د اسمان پر اوسیدونکو غږ وکړي چې: الله له فلاني سره مینه لري، نو له هغه سره مینه ولرئ! نو د آسمان اوسیدونکي له هغه سره مینه پیدا کړي، بیا ورته په ځمکه کې قبولیت ومونډل شي (یعنې د ځمکې خلک ورسره مینه او محبت پیدا کړي). بخاري (۳۲۰۹)، مسلم (۲۶۳۷) او ترمذي (۳۱۶۱) روایت کړی دی. او د الله لپاره دښمني کوي او په غصه کیږي، او د الله تعالی په محرماتو باندې غیرت کوي، او په هغه چا لعنت وایې چې الله پرې لعنت ویلی وي، الله تعالی فرمایلي دي:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ}

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ}

(بېشکه هغه کسان چې کفر یې کړی دی او په داسې حال کې مړه شول چې کافران وو، (نو) دغه کسان، په دوی باندې د الله لعنت دی او د ملایکو او د ټولو خلقو (لعنت دی). [البقرة سورت: 161 آیت]. او رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي:

«لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ تَمَاثِيلُ أَوْ تَصَاوِيرُ».

«لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ تَمَاثِيلُ أَوْ تَصَاوِيرُ».
«پرښتې هغه کور ته نه ننوځي چې په هغه کې مجسمې او انځورونه وي». مسلم (2112) روايت کړی دی.
او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی -پرښتې- په هغه بڼه پيدا کړي دي چې له هغه پرته پرې بل څوک نه پوهيږي، له جابر بن عبد الله -رضي الله عنهما- څخه روايت دی چې نبي -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي دي:
«أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ».
«أُذِنَ لِي أَنْ أُحَدِّثَ عَنْ مَلَكٍ مِنْ مَلَائِكَةِ اللَّهِ مِنْ حَمَلَةِ الْعَرْشِ، إِنَّ مَا بَيْنَ شَحْمَةِ أُذُنِهِ إِلَى عَاتِقِهِ مَسِيرَةُ سَبْعِ مِائَةِ عَامٍ».
«ما ته اجازه راکړل شوه چې د الله تعالی له ملايکو څخه د يوې په اړه وينا وکړم چې عرش پورته کوي، د هغې د غوږ د پوڅکی (نرمی) څخه تر اوږې پورې د اووه سوه کلونو په اندازه مزل دی». أبو داود (4727)، ابن طهمان په خپلې مشيخه (21) کې، طبراني په الأوسط (1709) او أبو الشيخ په العظمة (313) کې روايت کړی دی.
او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی دوی ته وزرې ورکړي دي، حق ذات فرمايلي دي:
{جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلاً أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ}
{جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلاً أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَى وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ}

{ملاېکو لره رسولان ګرځوونکی دی، (داسې ملاېک) چې د وزرو والا دي، دوه دوه او درې درې او څلور څلور، هغه په پيدابښت کې زياتوي چې څه وغواړي). [فاطر سورت: 1 آيت]،

وعن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه: «أَنَّ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وسلم رَأَى جِبْرِيلَ لَهُ سِتُّ مِائَةِ جَنَاحٍ»،
او له عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې محمد -صلی الله عليه وسلم- جبرائيل -عليه السلام- پداسې حال کې وليده چې شپږ سوه وزرونه يې درلودل. بخاري (۴۸۵۷)، مسلم (۱۷۴) او ترمذي (۳۲۷۷) روايت کړی. او دا چې هغوی لره زړونه دي، حق ذات فرمايلي دي:
{حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ}
{حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ} .

(تر هغه پورې چې کله د دوی د زړونو نه وېره (هيبت) لرې کړی شي (نو) دوی وايي: ستاسو رب څه وفرمايل؟ هغوی به ووايي چې حق (يې وفرمايه) او هم دی ډېر اوچت، ډېر لوی دی). [سبأ سورت: 23 آيت].

او الله تعالی دوی ته اجازه ورکړې چې أنبياوو او رسولانو -عليهم السلام- ته يې د انسان په شکل کې ورشي، نو دوی په ابراهيم او لوط عليهما السلام د ميلمنو په بڼه ورننوتل چې نه يې پيژندل، الله تعالی د دوی له دې حال څخه د خبرولو په موخه وفرمايل:

{هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِين * إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلاَمًا قَالَ سَلاَمٌ قَوْمٌ مُّنكَرُون}
{هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِين*
(په تحقيق سره تا ته د ابراهيم د عزتمندو مېلمنو خبر رارسېدلى دى.
إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلاَمًا قَالَ سَلاَمٌ قَوْمٌ مُّنكَرُون}
كله چې دوى په ده ورننوتل، نو ويې ويل: په تا دې سلام وي سلام هغه وويل: (په تاسو دې) سلام وي ،او په زړه کې يې تېر شول چې دا نا اشنا خلق دي. [الذاريات سورت: 24، 25 آيتونه]، او الله تعالى فرمايلي دي:
{وَلَمَّا جَاءتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَـذَا يَوْمٌ عَصِيب}
{وَلَمَّا جَاءتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَـذَا يَوْمٌ عَصِيب}
(او كله چې زموږ استازي (ملايك) لوط ته راغلل، نو دى پر هغوى غمجن شو او د دوى (د راتلو) په وجه يې سينه تنګه شوه او ويې ويل: دا ډېره سخته ورځ ده). [هود سورت: 77 آيت]، او جبرائيل -عليه السلام- مريم عليها السلام ته په داسې شكل كې راغى چې هغه په لومړي سر كې نه پوهېده لكه څرنګه چې الله -تعالى- په خپلې وينا سره موږ ته حكايت بيانوي:
{فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا * قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَن مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا * قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ}

{فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا *

(نو مونږ دې ته خپل روح (مَلَك جبريل) ولېږه، نو هغه دې ته د کامل سړي په شکل کې څرګند شو.

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَن مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا * قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ}

(نو) دې وويل: بېشکه زه له تا نه په رحمٰن پورې پناه نيسم، که چېرې ته پرهېزګاره يې). [مريم سورت: 17-19 آيت]، او له ابن عمر -رضي الله عنهما- څخه روايت دى فرمايي:

«وَكَانَ جِبْرِيلُ عليه السلام يَأْتِي النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فِي صُورَةِ دِحْيَةَ».

«وَكَانَ جِبْرِيلُ عليه السلام يَأْتِي النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فِي صُورَةِ دِحْيَةَ».

«جبرائيل -عليه السلام- به رسول الله -صلى الله عليه وسلم- ته د دحيه په شکل راته». احمد (۵۸۵۷)، محمد بن نصر المروزي د تقدير په فضيلت (۳۷۲) کې او ابن بطة په الابانة (۸۳۱) کې روايت کړى دى.

او مونږ ايمان لرو چې ملايکې خوراک او څښاک نه کوي، ځکه هغوى شهوتونه نه لري؛ لدې امله کله چې دوى په ابراهيم -عليه السلام- ورننوتل او هغه ورته خواړه وړاندې کړل ويې نه خوړل، سپيځلي حق ذات د دوى له حال څخه د خبرولو په موخه فرمايلي دي:

{فَرَاغَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاء بِعِجْلٍ سَمِينٍ * فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُون * فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ}

{فَرَاغَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاء بِعِجْلٍ سَمِينٍ*
(نو په تېزۍ سره خپلې ښځې ته لاړ، پس يو (وريت کړی) چاغ سخی يې راوړ.
فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلاَ تَأْكُلُونَ*
نو دغه يې دوی ته ورنژدې کړ، ويې ويل:تاسو ولې نه خورئ!؟
فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لاَ تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلاَمٍ عَلِيمٍ}
(نو له دوی نه يې په زړه کې وېره ومونده، دوی وويل: ته مه وېرېږه او دوی ته يې د ډېر پوه هلك زېری ورکړ).
[الذاريات سورت: 26-28 آيتونه]، او د دوی له خويونو څخه يو حيا ده، پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي:
«أَلَا أَسْتَحِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ».
«أَلَا أَسْتَحِي مِنْ رَجُلٍ تَسْتَحِي مِنْهُ الْمَلَائِكَةُ».
" آيا زه له هغه سړي څخه حيا ونکړم چې پرښتې ترې حيا کوي". مسلم (2401) روايت کړې دی.
او دا چې هغوی په هر هغه څه سره زورېږي چې بني آدم ورځخه زورېږي، پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:
«مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبَقْلَةِ، الثُّومِ -وقَالَ مَرَّةً: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكُرَّاثَ- فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا؛ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ».
«مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الْبَقْلَةِ، الثُّومِ -وقَالَ مَرَّةً: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ وَالثُّومَ وَالْكُرَّاثَ- فَلَا يَقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا؛ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يَتَأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدَمَ».

«چا چې لدې سبو، هوږې څخه خوراک وکړ -او یو ځل یې وویل: ځوک چې پیاز، هوږه او ګندنه وخوري- نو زموږ جوماتونه دې نه رانږدې کیږي؛ ځکه پرښتې له هغه څه څخه زوریږي چې بني آدم ترې زوریږي». بخاري (854)، مسلم (564) روایت کړی او الفاظ د همده دي، او ابوداود (3822)، ترمذي (1806)، نسائي (707) او ابن ماجه (3365) روایت کړی دی.

او موږ باور لرو چې الله په دوی کې له ځواک او زړورتیا څخه -دومره- پیدا کړي چې په علم کې راوستل یې ناشوني دي، الله تعالى فرمایلي:

{ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ}

{ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ}

(چې د عرش د مالك په نیز د قوت والا (او) د مرتبې والا دی) [التكوير سورت: 20 آیت]، او الله تعالى فرمایلي:

{عَلَيْهَا مَلاَئِكَةٌ غِلاَظٌ شِدَادٌ لاَ يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

{عَلَيْهَا مَلاَئِكَةٌ غِلاَظٌ شِدَادٌ لاَ يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ}

(په ده باندې ډېر سخت خویه، قوتناك ملایك مقرر دي، چې دوی په هغه څه کې د الله نافرماني نه کوي چې دوی ته یې حکم کړی وي او دوی هغه څه کوي چې دوی ته یې حکم کیږي). [التحريم سورت: 6 آیت]، او الله تعالى د لوط -علیه السلام- د قوم کلیو ته پرښته ورولیږله، او هغه اووه کلي وو، نو چپه یې پرې واړول، الله تعالى فرمایلي:

{فَلَمَّا جَاء أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ}

{فَلَمَّا جَاء أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ}

(نو کله چې زمونږ حکم راغی (نو) مونږ د هغه (کلي) برنی اړخ د هغه لاندې اړخ وګرځاوه او پر هغه (کلي) مو د داسې کانو باران ووراوه چې له ختو جوړ، په اور پخ شوي وو، لاندې باندې (پرله پسې) وو). [هود سورت: 82 آيت].

او موږ ایمان لرو چې ملائکې ډیری مخلوقات دي او هیڅوک د دوی شمیر نشي کولی پرته له هغه چا چې دوی یې پیدا کړي دي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«فَرُفِعَ لِي البَيْتُ المعمُورُ، فَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ، فَقَالَ: هَذَا البَيْتُ المعمُورُ يُصَلِّي فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، إِذَا خَرَجُوا لَمْ يَعُودُوا إِلَيْهِ آخِرَ مَا عَلَيْهِمْ...».

«فَرُفِعَ لِي البَيْتُ المعمُورُ، فَسَأَلْتُ جِبْرِيلَ، فَقَالَ: هَذَا البَيْتُ المعمُورُ يُصَلِّي فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ، إِذَا خَرَجُوا لَمْ يَعُودُوا إِلَيْهِ آخِرَ مَا عَلَيْهِمْ...».

«نو ما ته بيت المعمور پورته کړای شو، ما له جبريل څخه وپوښتل، هغه وويل: دا هغه بيت المعمور دی، چې پدې کې هره ورځ اويا زره پرښتې لمونځ کوي، کله چې دوی راووځي بيرته نه ورګرځي، د دوی تر وروستي يو پورې...». بخاري (3207)، مسلم (164)، ترمذي (3346) او نسائي (448) روايت کړی دی.

او له أبو ذر رضی الله عنه څخه روایت دی وایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ، وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ أَطَّتِ السَّمَاءُ، وَحُقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ، مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهُ سَاجِدًا لِلَّهِ».

«إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ، وَأَسْمَعُ مَا لَا تَسْمَعُونَ أَطَّتِ السَّمَاءُ، وَحُقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ، مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلَّا وَمَلَكٌ وَاضِعٌ جَبْهَتَهُ سَاجِدًا لِلَّهِ».

«زه هغه څه ګورم چې تاسو يې نه ګورئ، او هغه څه اورم چې تاسو يې نه اورئ، د آسمان کړسارى وخوت، او لايق دى چې کړسارى وکړي، ځکه په اسمان کې د څلورو ګوتو په اندازه -تش- ځاى نشته مګر دا چې هلته به ملايکې تندى اېښودلى وي او الله تعالى ته به په سجده وي». (ترمذي (2312)، ابن ماجه (4190)، ابن ابي شيبه (27044)، احمد (21516) او البزار (3924، 3925) روايت کړى دى.

او له پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه روايت دى چې فرمايلي يې دي:

«يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا».

«يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا».

«په هغه ورځ به جهنم راوړلى شي پداسي حال کې چې اويا زره ځنځيرونه به ولري، د هر ځنځير سره به اويا زره پرښتې

وي او کش کوي به يې». مسلم (2842) او ترمذي (2573) روايت کړی.

مشرکانو ادعا وکړه چې ملائکې د الله -تعالی- لونې دي، نو الله دوی په خپلې دې وینا سره دروغجن وګڼل:

{أَمْ خَلَقْنَا الْمَلاَئِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ}

{أَمْ خَلَقْنَا الْمَلاَئِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ}

(یا که مونږ ملایك ښځې پیدا کړي دي، په داسې حال کې چې دوی حاضر وو). [الصافات سورت: 150 آیت]. او الله تعالی پرې پدې وینا سره رد وکړ:

{أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلآئِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلاً عَظِيمًا}

{أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلآئِكَةِ إِنَاثًا إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلاً عَظِيمًا}

(ایا ستاسو رب تاسو په زامنو سره غوره کړي یئ او (پخپله) هغه له ملایکو څخه جینکۍ نیولي دي؟ بېشکه تاسو یقینًا ډېره لویه (دروغجنه) خبره وایئ). [الإسراء سورت : 40 آیت].

(باب أعمال الملائكة) باب دی د پرښتو د عملونو په اړه

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی عزتمنې ګرځولي، او ډول ډول ستر کارونه یې ورترغاړې کړي دي، او تر ټولو عزتمن یې دا دی چې د الله -تعالی- او د هغه د بنده ګانو تر منځه یې استازي دي، د هغه وحیې وررسوي، او پیغمبرانو -علیهم

السلام- ته په وحې رسولو ګمارل شوې ملاېک جبريل -عليه السلام- دی، لکه څرنګه چې الله رب العزت فرمايلي:

{قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ}

{قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ}

(ته ووايه: هغه ستا د رب له جانبه په حقه سره روح القدس (جبريل) نازل کړی دی). [النحل سورت: 102 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي: {وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِين}

(او يقينا دا قرآن نازل کړی شوی (کتاب دی) د رب العالمين.

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِين * عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِين * بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِين}

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِين*

دا جبريل امين راکوز کړی دی.

عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِين*

ستا په زړه باندې، د دې لپاره چې ته له وېروونکو څخه شې.

بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِين}

په ژبه عربی واضحه باندې). [الشعراء سورت: 192-195 آيتونه].

او کله يې الله تعالى له انبياو پرته نورو ته د امتحان لپاره ليږلي، لکه څرنګه چې له بني اسرائيلو څخه د درې نفرو په کيسه کې راغلي: له عبد الرحمن بن أبي عمرة څخه روايت دی چې أبو هريرة - رضي الله عنه - ورته حديث بيان کړ چې

هغه له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه اوریدلي دي چې فرمایل یې:

«إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ: أَبْرَصَ، وَأَقْرَعَ، وَأَعْمَى، بَدَا لِلَّهِ عز وجل أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا، فَأَتَى الأَبْرَصَ، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: لَوْنٌ حَسَنٌ، وَجِلْدٌ حَسَنٌ، قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ، فَأُعْطِيَ لَوْنًا حَسَنًا، وَجِلْدًا حَسَنًا، فَقَالَ: أَيُّ المال أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الإِبِلُ -أَوْ قَالَ: البَقَرُ، هُوَ شَكَّ فِي ذَلِكَ: إِنَّ الأَبْرَصَ، وَالأَقْرَعَ، قَالَ أَحَدُهُمَا: الإِبِلُ، وَقَالَ الآخَرُ: البَقَرُ- فَأُعْطِيَ نَاقَةً عُشَرَاءَ، فَقَالَ: يُبَارَكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الأَقْرَعَ، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ شَعَرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا، قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ، وَأُعْطِيَ شَعَرًا حَسَنًا، قَالَ: فَأَيُّ المال أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: البَقَرُ، قَالَ: فَأَعْطَاهُ بَقَرَةً حَامِلًا، وَقَالَ: يُبَارَكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الأَعْمَى، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: يَرُدُّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي، فَأُبْصِرُ بِهِ النَّاسَ، قَالَ: فَمَسَحَهُ، فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ: فَأَيُّ المال أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ الغَنَمُ: فَأَعْطَاهُ شَاةً وَالِدًا، فَأُنْتِجَ هَذَانِ، وَوَلَّدَ هَذَا، فَكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنْ إِبِلٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنْ بَقَرٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنْ غَنَمٍ، ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ، تَقَطَّعَتْ بِيَ الحِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ اليَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الحَسَنَ، وَالجِلْدَ الحَسَنَ، وَالمال، بَعِيرًا أَتَبَلَّغُ عَلَيْهِ فِي سَفَرِي، فَقَالَ لَهُ: إِنَّ الحُقُوقَ كَثِيرَةٌ، فَقَالَ لَهُ: كَأَنِّي أَعْرِفُكَ، أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْذَرُكَ النَّاسُ، فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ؟ فَقَالَ: لَقَدْ وَرِثْتُ لِكَابِرٍ عَنْ كَابِرٍ، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، فَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ

عَلَيْهِ هَذَا، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الأَعْمَى فِي صُورَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ وَتَقَطَّعَتْ بِيَ الحِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ اليَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا فِي سَفَرِي، فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَعْمَى، فَرَدَّ اللَّهُ بَصَرِي، وَفَقِيرًا فَقَدْ أَغْنَانِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، فَوَاللَّهِ لَا أَجْهَدُكَ اليَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهُ لِلَّهِ، فَقَالَ: أَمْسِكْ مَالَكَ، فَإِنَّمَا ابْتُلِيتُمْ، فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ، وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ».

«إِنَّ ثَلَاثَةً فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ: أَبْرَصَ، وَأَقْرَعَ، وَأَعْمَى، بَدَا لِلَّهِ عز وجل أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ، فَبَعَثَ إِلَيْهِمْ مَلَكًا، فَأَتَى الأَبْرَصَ، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: لَوْنٌ حَسَنٌ، وَجِلْدٌ حَسَنٌ، قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ، فَأُعْطِيَ لَوْنًا حَسَنًا، وَجِلْدًا حَسَنًا، فَقَالَ: أَيُّ المال أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: الإِبِلُ -أَوْ قَالَ: البَقَرُ، هُوَ شَكَّ فِي ذَلِكَ: إِنَّ الأَبْرَصَ، وَالأَقْرَعَ، قَالَ أَحَدُهُمَا: الإِبِلُ، وَقَالَ الآخَرُ: البَقَرُ- فَأُعْطِيَ نَاقَةً عُشَرَاءَ، فَقَالَ: يُبَارَكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الأَقْرَعَ، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ شَعَرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا، قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ، قَالَ: فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ، وَأُعْطِيَ شَعَرًا حَسَنًا، قَالَ: فَأَيُّ المال أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: البَقَرُ، قَالَ: فَأَعْطَاهُ بَقَرَةً حَامِلًا، وَقَالَ: يُبَارَكُ لَكَ فِيهَا، وَأَتَى الأَعْمَى، فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ: يَرُدُّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَرِي، فَأُبْصِرُ بِهِ النَّاسَ، قَالَ: فَمَسَحَهُ، فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بَصَرَهُ، قَالَ: فَأَيُّ المال أَحَبُّ إِلَيْكَ؟ قَالَ الغَنَمُ: فَأَعْطَاهُ شَاةً وَالِدًا، فَأُنْتِجَ هَذَانِ، وَوَلَّدَ هَذَا، فَكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنْ إِبِلٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنْ بَقَرٍ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنْ غَنَمٍ، ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الأَبْرَصَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ، تَقَطَّعَتْ بِيَ الحِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلَا بَلَاغَ اليَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الحَسَنَ،

وَالجِلْدَ الحَسَنَ، وَالمال، بَعِيرًا أَتبَلَّغُ عَلَيْهِ فِي سَفَرِي، فَقَالَ لَهُ: إِنَّ الحُقُوق كَثِيرَةٌ، فَقَالَ لَهُ: كَأَنِّي أَعْرِفُكَ، أَلَمْ تَكُنْ أَبْرَصَ يَقْذَرُكَ النَّاسُ، فَقِيرًا فَأَعْطَاكَ اللَّهُ؟ فَقَالَ: لَقَدْ وَرِثْتُ لِكَابِرٍ عَنْ كَابِرٍ، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الأَقْرَعَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذَا، فَرَدَّ عَلَيْهِ مِثْلَ مَا رَدَّ عَلَيْهِ هَذَا، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلَى مَا كُنْتَ، وَأَتَى الأَعْمَى فِي صُورَتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكِينٌ وَابْنُ سَبِيلٍ وَتَقَطَّعَتْ بِيَ الحِبَالُ فِي سَفَرِي، فَلاَ بَلاَغَ اليَوْمَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا فِي سَفَرِي، فَقَالَ: قَدْ كُنْتُ أَعْمَى، فَرَدَّ اللَّهُ بَصَرِي، وَفَقِيرًا فَقَدْ أَغْنَانِي، فَخُذْ مَا شِئْتَ، فَوَاللَّهِ لَا أَجْهَدُكَ اليَوْمَ بِشَيْءٍ أَخَذْتَهُ لِلَّهِ، فَقَالَ: أَمْسِكْ مَالَكَ، فَإِنَّمَا ابْتُلِيتُمْ، فَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنْكَ، وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ».

«په بني اسرائيلو کې درې نفر وو: پيس وهلی (برګي مرض والا)، پک (ګنجی) او ړوند ، الله تعالی غوره وګڼله چې دوی وازمايي، نو ملايکه يې ورولېږله، پيس وهلي ته ورغله، ورته يې وويل: څه شی درته ډير غوره دی؟ ويې ويل: ښايسته رنګ او ښايسته پوستکی، خلک راڅخه کرکه کوي، وايې: لاس يې پرې کش کړ، نو پيس -مرض- ترې ولاړ؛ ښايسته رنګ او ښايسته پوستکی ورکړل شول، نو ويې ويل: کوم مال درته ډير خوښ دی: ويې ويل: اوښان -او يا غواګانې، راوي پدې کې شکي دی چې پيس وهلي او ګنجي له دواړو څخه يو: اوښان ويلي او بل: غواګانې: نو لس مياشتنۍ بلاربه اوښه ورکړل شوه -او ورته يې - وويل: برکت به درته پکې واچول شي. او ګنجي (پک) ته ورغی ورته يې

وويل: څه شی درته ډير خوښ دی؟ ويې وويل: ښايسته ويښتان، او چې دا پکتوب راځخه لاړ شي، خلک راځخه کرکه کوي، وايې : لاس يې پرې راکش کړ نو ګنجيتوب ورڅخه ولاړ، او ښايسته ويښتان ورکړل شول، وايې: کوم مال درته ډير ګران دی؟ ويې وييل: غواګاني: نو بلاربه غوا يې ورکړه او ويې وييل: برکت به درته پکې واچول شي. او ړوند ته ورغی نو ورته يې وويل: څه شی درته ډير ګران دی؟ ويې وويل: چې الله مې بيرته سترګې راکړي، تر څو پرې خلک وګورم، وايې: لاس يې پرې راکش کړ نو الله يې سترګې بيرته ورکړې، وايې: کوم مال درته ډير ګران دی؟ ويې وييل: مېږې: نو لنګه مېږه يې ورکړه -تر دې چې- د دواړو مالونو بچي وزيږول او د ده ميږې هم بچي وزيږول، نو د دې (لومړي) لپاره د اوښانو يو لوی ټولی جوړ شو (شمېر يې زيات شو) او د دې -بل دويم- لپاره هم د غواګانو يو لوی ټولی جوړ شو، او د دريم لپاره د ميږو يوه دره (لويه رمه) جوړه شوه، بيا -همدا- ملايک د پيس وهلي سړي په شکل او څېره کې پخواني پيس وهلي ته ورغی، ورته يې وويل: غريب سړی يم، په سفر کې راسره توخه خلاصه شويده، نن ورځ له الله پرته او بيا ستا څخه - خپل ځای ته - د رسيدو لپاره توښه نه لرم، نو د هغه الله په نوم -چې ښايسته رنګ، ښايسته پوستکی او مال يې درکړی- درڅخه د يو اوښ سوال کوم چې د سفر په لار کې پرې مقصد ته ورسيږم، نو هغه ورته وويل: حقونه ډير دي، نو -ملايکې- ورته وويل: لکه زه دې چې پيژنم، آيا تاته برګی نه و رسيدلی چې خلکو

به درخخه کرکه کوله، فقیر نه وې چې بیا الله -ډېر څه- درکړل؟ نو هغه وویل: یقینا چې -دا مال- له نیکونو نیکونو څخه راته په میراث پاتې دی، نو -ملاېکې- ورته وویل: که چېرته دروغجن یې نو الله دې بیرته همغه حال ته وروګرځوه لکه څرنګه چې وې، بیا پیک (ګنجي) ته د پیک انسان په شکل او څېره کې راغی، نو ده ته یې هم د همغه په څېر وینا وکړه، ده هم همغسې ځواب ورکړ لکه لومړي چې ورکړی و، نو ورته یې وویل: که چېرته دروغجن یې نو الله دې بیرته همغه حال ته وروګرځوه لکه څرنګه چې وې. او ړوند ته هم د ړوند انسان په څېره کې ورغله نو ورته یې وویل: مسکین سړی یم، مسافر یم، په سفر کې راسره توخه خلاصه شوې ده نو نن ورځ له الله پرته او بیا ستا څخه -خپل ځای ته- د رسیدو لپاره هیڅ وسیله نه لرم، نو د هغه الله په نوم درڅخه د یو پسه سوال کوم چې تاته یې ستا سترګې بیرته درکړې، تر څو پرې پدې سفر کې خپل مقصد ته ورسیږم، نو هغه وویل: یقینا زه ړوند و م، نو الله مې سترګې بیرته راکړې، غریب او ناچاره وم؛ الله مالدار کړم، نو واخله څومره دې چې خوښه وي، قسم په الله چې نن دې هر څه واخېستل د الله لپاره به یې درڅخه منع نه کړم، نو هغه ورته وویل: خپل مال دې ځان سره ونیسه، تاسو امتحان شوئ، یقینا الله - تعالی - ستا څخه راضي شو او ستا پر دوو ملګرو قهر او ورڅخه ناراضه شو». (بخاري (۳۴۶۴) او مسلم (۲۹۶۴) روایت کړی دی .

او له دوی څخه د عرش پورته کوونکي دي، څښتن تعالی فرمایلي:

{وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ}
{وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ}.

(او ملايك به د ده د څنډو له پاسه وي او په دغې ورځ کې به ستا د رب عرش اتو (ملايکو) د دوی له پاسه پورته کړی وي). [الحاقة سورت: 17 آيت].

او د دوی له کړنو څخه: د تقدير ليکل دي، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ».

«إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ».

«يو ستاسې څخه د هغه خلقت د مور په ګېډه کې په څلويښت ورځو کې راغونډيږي (نطفه وي)، بيا دا د وينې په څېر ټوټه شي، بيا د غوښې په څېر بوټۍ شي، بيا الله ملايک راوليږي، نو په څلورو شيانو ورته امر وکړي، او ورته وويل شي چې: عمل، رزق، اجل او نيمکرغه يا بد مرغه يې وليکه». (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، الترمذي (2137) او ابن ماجه (76) روايت کړی دی.

د دوی له کړنو څخه: د رحم د چارو -او څوک چې پکې دي- تر سره کول دي: لکه جوړول، انځورول او ساه پکې اچول، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً، بَعَثَ اللهُ إِلَيْهَا مَلَكًا، فَصَوَّرَهَا وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا، ثُمَّ قَالَ: يَا رَبِّ، أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى؟ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ، وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ أَجَلُهُ، فَيَقُولُ رَبُّكَ مَا شَاءَ، وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ».

«إِذَا مَرَّ بِالنُّطْفَةِ ثِنْتَانِ وَأَرْبَعُونَ لَيْلَةً، بَعَثَ اللهُ إِلَيْهَا مَلَكًا، فَصَوَّرَهَا وَخَلَقَ سَمْعَهَا وَبَصَرَهَا وَجِلْدَهَا وَلَحْمَهَا وَعِظَامَهَا، ثُمَّ قَالَ: يَا رَبِّ، أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى؟ فَيَقْضِي رَبُّكَ مَا شَاءَ، وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ، ثُمَّ يَقُولُ: يَا رَبِّ أَجَلُهُ، فَيَقُولُ رَبُّكَ مَا شَاءَ، وَيَكْتُبُ الْمَلَكُ».

«کله چې په نطفه باندې دوه څلوېښت شپې تېرې شي، الله تعالى ملايکه ورولېږي، نو انځور يې کړي بيا يې غوږونه، سترګې، پوستکی، غوښه او هډوکي برابر کړي، بيا ووايي: ای ربه، آيا نر -شي- که ښځه؟ نو رب دې د خپلې خوښې پرېکړه وکړي، او ملايکه يې ليکي، بيا ووايي: ای ربه د مرګ نېټه يې، نو رب دې د خپلې خوښې پرېکړه وکړي او ملايکه يې ليکي». مسلم (2645) روايت کړی دی.

او له أنس - رضى الله عنه - څخه روايت دی چې نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«وَكَّلَ اللَّهُ بِالرَّحِمِ مَلَكًا، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ نُطْفَةٌ، أَيْ رَبِّ عَلَقَةٌ، أَيْ رَبِّ مُضْغَةٌ، فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَقْضِيَ خَلْقَهَا، قَالَ: أَيْ رَبِّ، أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى؟ أَشَقِيٌّ أَمْ سَعِيدٌ؟ فَمَا الرِّزْقُ؟ فَمَا الأَجَلُ؟ فَيُكْتَبُ كَذَلِكَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ».

«وَكَّلَ اللَّهُ بِالرَّحِمِ مَلَكًا، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ نُطْفَةٌ، أَيْ رَبِّ عَلَقَةٌ، أَيْ رَبِّ مُضْغَةٌ، فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَقْضِيَ خَلْقَهَا، قَالَ: أَيْ رَبِّ، أَذَكَرٌ أَمْ أُنْثَى؟ أَشَقِيٌّ أَمْ سَعِيدٌ؟ فَمَا الرِّزْقُ؟ فَمَا الأَجَلُ؟ فَيُكْتَبُ كَذَلِكَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ».

«يقينا، الله -تعالى- رحم باندې ملاېکه مقرره کړې ده؛ هغه وايي: ای ربه نطفه (شوه)، ای ربه د وینې ټوټه (شوه)، اې ربه د غوښې بوټی شوه ! نو کله چې الله -تعالی- وغواړي د پيدا کولو پريکړه یې وکړي، نو -ملاېکه ووايي- ای ربه! نارينه شي که ښځينه؟ بدمرغه شي که نيکمرغه؟ رزق يې څومره شي؟ أجل يې څه وخت شي؟ نو دا به د هغه د مور په رحم کې ورته وليکل شي». بخاري (6595) او مسلم (2646) روايت کړی دی.

او د دوی له کړنو څخه د بنده ګانو د ساګانو اخيستل دي، حق ذات فرمايلي دي او د هغه وينا حق ده:

{حَتَّىَ إِذَا جَاء أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لاَ يُفَرِّطُونَ}

{حَتَّىَ إِذَا جَاء أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لاَ يُفَرِّطُونَ}

(تر هغه پورې چې کله په تاسو کې يو کس ته مرګ راشي، (نو) زمونږ استازي يې وفات کړي او هغوی هيڅ تقصير (کمی) نه کوي). (انعام 61) او الله تعالى فرمايلي:

{فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمْ الْمَلاَئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُم}

{فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمْ الْمَلاَئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُم}

(نو څنګه حال به وي، کله چې ملايك د دوی روحونه قبض کوي، په داسې حال کې چې دغه (ملايك) به د دوی مخونه او د دوی شاګانې وهي). [محمد سورت: 27 آيت].

او د دوی له کړنو څخه په دنیا او آخرت کې په جسدونو کې د ساګانو پوکول دي، پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا، فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ»،

«إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَبْعَثُ اللَّهُ مَلَكًا، فَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ، وَيُقَالُ لَهُ: اكْتُبْ عَمَلَهُ، وَرِزْقَهُ، وَأَجَلَهُ، وَشَقِيٌّ أَوْ سَعِيدٌ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ الرُّوحُ»،

«یو ستاسې څخه د هغه پیدایښت د مور په ګېډه کې په څلویښت ورځو کې راغونډیږي (نطفه وي)، بیا دا د وینې په څېر توټه شي، بیا د غوښې په څېر بوټۍ شي، بیا الله ملایکه راولیږي، نو په څلورو شیانو ورته امر وکړي، او ورته وویل شي چې : عمل، رزق، اجل او نیمکرغه یا بد مرغه یې ولیکه، بیا پکې روح پو کړل شي»» (بخاري (3208)، مسلم (2643)، ابوداود (4708)، الترمذي (2137) او ابن ماجه (76) روایت کړی دی. او الله تعالی فرمایلي دي:

{ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُونَ}

{ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُونَ}

[بیا به په دې کې بل ځلې پو کړی شي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حیران حیران)]. [الزمر سورت : 68 آیت].

او د دوی له عملونو څخه: له مؤمنانو سره - په - جهاد (کې
کېدون)، د جګړې په ډګرونو او د ژوند په ډګر کې د مؤمنانو
ثبات دی، رب العزت فرمايلي:

{إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلآئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُواْ الَّذِينَ آمَنُواْ
سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُواْ الرَّعْبَ فَاضْرِبُواْ فَوْقَ الأَعْنَاقِ
وَاضْرِبُواْ مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ}

{إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلآئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُواْ الَّذِينَ آمَنُواْ
سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُواْ الرَّعْبَ فَاضْرِبُواْ فَوْقَ الأَعْنَاقِ
وَاضْرِبُواْ مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ}

(کله چې ستا رب ملايکو ته وحي کوله چې بېشکه زه له
تاسو سره يم، نو تاسو هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی
ثابت قدم کړئ، ژر به زه د هغو کسانو په زړونو کې رعب
واچوم چې کافران شوي دي، نو تاسو (د هغوی) د څټونو له
پاسه وهل وکړئ، او تاسو د دوی پر (هر بند او) ټولو ګوتو
باندې ګوزارونه وکړئ). [الأنفال سورت: 12 آيت]، او
رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً: فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ
بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ الملك فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ
بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ
الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَرَأَ: {الشَّيْطَانُ
يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ} الآيَةَ [البقرة: 268]».

«إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً: فَأَمَّا لَمَّةُ الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ
بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ الملك فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ
بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللَّهِ، فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ

الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَرَأَ: {الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ} الآيَةَ [البقرة: 268]».

«يقينا شيطان بني آدم ته قصد لري (يو څه ورپه زړه كوي)، او ملاېكې هم قصد لري (يو څه ور په زړه كوي)، بني آدم ته د شيطان قصد هغه ته په شر سره وعده وركول او حق دروغ ګڼل دي، او بني آدم ته د ملاېكې قصد؛ په خير سره وعده وركول او حق ريښتيا ګڼل دي، نو چا چې دا -وروستی- ومونده نو پوه دې شي چې دا د الله له لورې دی، نو د الله ستاينه دې وكړي، او چا چې بل څه وموندل، نو په الله سره دې له رټلی شوي شيطان څخه پناه وغواړي بيا يې -دا آيت- ولوست (الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ) الآيَةَ [البقرة سورت: 268 آيت]». [شيطان تاسو له غريبۍ څخه وېروي او تاسو ته د بې حيايۍ حكم كوي]. ترمذي په (٢٩٨٨) شمېره روايت كړی دی، ابن مبارک په الزهد (١٤٣٥)، احمد په الزهد (٨٥٤) او ابو داود په الزهد (١٦٤) كې روايت كړی دی.

او د دوی له عملونو څخه مؤمنانو ته د دعا كول او بخښنه غوښتل دي، الولي الحميد ذات فلرمايلي دي:

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

{الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ

رَّحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ}

(له ملايكو ښخه) (هغه کسان چې عرش اوچتوي او هغه (ملايك) چې د دغه (عرش) شاوخوا دي، دوی د خپل رب د ستاینې سره تسبيح وايي او په ده ايمان لري او د هغو کسانو لپاره مغفرت غواړي چې ايمان يې راوړی دی (او وايي:) ای زمونږه ربه! ته د رحمت په لحاظ سره هر شي ته رسېدلی يې، نو ته هغو کسانو ته بخښنه وکړې چې توبه يې ايستلې ده او ستا د لارې پيروي يې کړې ده او ته دوی د دوزخ له عذاب نه وساته). [غافر سورت: 7 آيت].

او د دوی له عملونو ښخه: د خير او نيکۍ په وختونو د ايمان په موسمونو کې د مؤمنانو عبادت ته حاضريدل دي، لکه د جمعې ورځ، د عرفې ورځ، د قدر شپه، د سهار او مازديګر لمونځونه، او د دوی د بنو ويناوو پورته کول او متعال رب ته يې په اړه خبر ورکول - حال دا چې هغه باخبره او پوه ذات دی چې اړتيا نه لري څوک يې خبر کړي، الله تعالی فرمايلي:

{وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا}

{وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا}

(او د سبا قرآن (لمونځ) هم (قايموه) بېشکه د سبا قرآن، ته خو حاضري کولی شي). [الإسراء سورت: 78 آيت]، او حق ذات فرمايلي:

{تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ}

(تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ)

(په دغه (شپه) کي (نور) ملايك او روح (جبريل) د خپل رب په حکم سره راکوزيږي لپاره (د پوره کولو) د هر (مقرر شوي) کار). [القدر سورت: 4 آيت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الفَجْرِ وَصَلَاةِ العَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ -وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ: تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ».

«يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الفَجْرِ وَصَلَاةِ العَصْرِ، ثُمَّ يَعْرُجُ الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ، فَيَسْأَلُهُمْ -وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ: كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي؟ فَيَقُولُونَ: تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ، وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ».

«په تاسو کې د شپې او ورځې ملاېکې يو د بل پسې ځي راځي او د سهار او مازديګر په لمونځونو کې سره يو ځای کيږي، بيا هغه ملاېکې خيژي چې په تاسو کې يې شپه تيره کړې ده نو - الله تعالى له دوی ښه پوښتنه کوي -پداسې حال کې چې هغه د دوی په حال ښه پوهيږي-: زما بندګان مو څنګه پرېښودل؟ هغوی وايي: په داسې حال کې مو پريښودل چې لمونځ يې کاوه، او په داسې حال کې ورته ورغلي وو چې لمونځ يې کاوه». بخاري (٥٥٥)، مسلم (٦٣٢) او نسائي (٤٨٥) روايت کړی دی.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ، فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَنَادَوْا : هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ. قَالَ: فَيَحُفُّونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا».
«إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُقِ يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ، فَإِذَا وَجَدُوا قَوْمًا يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَنَادَوْا : هَلُمُّوا إِلَى حَاجَتِكُمْ. قَالَ: فَيَحُفُّونَهُمْ بِأَجْنِحَتِهِمْ إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا».
«الله لره ملايکې دي چې په لارو کې ګرځي، -الله- يادوونکي خلک لټوي؛ نو کله چې دوی داسې خلک ومومي چې الله يادوي؛ نو يو بل ته غږ وکړي: راشئ خپلې اړتيا ته! وايې: نو دوی لره په خپلو وزرونو سره د لاندنې آسمان پورې ويوښي». بخاري (6408) او مسلم (2689) روايت کړی دی.

او ملايکې ايماني موسمونو ته حاضريږي لکه: د جمعې ورځ، د عرفې ورځ او د قدر شپه، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«فَإِذَا خَرَجَ الإِمَامُ حَضَرَتِ الملائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ».
«فَإِذَا خَرَجَ الإِمَامُ حَضَرَتِ الملائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ».
«کله چې امام - د خطبې لپاره - راووځي نو ملايکې د ذکر اوريدلو لپاره حاضرې شي». بخاري (881)، مسلم (850)، ابوداود (351)، ترمذي (499) او نسائي (1388) روايت کړی دی.

او د دوی له عملونو څخه پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته پر هغه د امت درودونه رسول، رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ».
«وَصَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ».
«او پر ما درود ووایاست؛ ځکه ستاسو درود ماته رارسیږي هر چیرته چې یاست». ابوداود (204)، احمد (8804)، طبراني په الاوسط کې (8030) او البیهقي په الشعب (3865) کې روایت کړی دی.

او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمایلي دي:

«إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ».
«إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ فِي الْأَرْضِ يُبَلِّغُونِي مِنْ أُمَّتِي السَّلَامَ».
«الله -تعالی- داسې ملاېکې لري چې په ځمکه کې ګرځي او زما له امت څخه ماته سلام رارسوي». نسائي (1282)، عبدالرزاق (3116)، ابن ابي شيبه په المصنف کې (8797)، او په المسند کې (269) او احمد (3666) روایت کړی دی.

او د دوی له عملونو څخه: له بني آدم څخه ساتنه ده، الله تعالی فرمایلي:

{لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللّهِ}
{لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ}

(د دغه (انسان) لپاره د ده له مخې او د ده له شا نه نوبت په نوبت په یو بل پسې راتلونکي (ملایك) دي چې د الله په امر سره د ده ساتنه کوي). [الرعد سورت: 11 آیت]. او علي بن أبی طلحة له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روایت کوي فرمایي: المعقبات:

«هِيَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ، وَهِيَ الْمَلَائِكَةُ».
«د الله تعالی له کارونو څخه دي او هغوی ملايکې دي».
طبري په التفسير (463/13) او ابن ابي حاتم په التفسير (12198) کې روايت کړی دی.
او د دوی له عملونو څخه د نيکيو او بديو ليکل دي، الله تعالی فرمايلي دي:

{كِرَامًا كَاتِبِين}

{كِرَامًا كَاتِبِين} :

(چې عزتمن ليکونکي دي). [الانفطار سورت: 11 آيت].
او الله تعالی فرمايي:

{إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيد * مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيد}

{إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيد *

[(ياد کړه) هغه وخت چې دوه اخيستونکي اخلي، چې يو له ښي اړخ نه او (بل) له چپ اړخ نه ناست وي).

{مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيد}

(دغه بنده) هيڅ خبره نه کوي مګر له ده سره حاضر ساتونکی دی]. [ق سورت: 17، 18 آيتونه]، او فرمايلي يې دي:

{وَيُرْسِلُ عَلَيْكُم حَفَظَةً}

{وَيُرْسِلُ عَلَيْكُم حَفَظَةً}

(او پر تاسو باندې ساتونکي (ملايک) رالېږي). [الأنعام سورت: 61 آيت]، او د دوی په اړه الله تعالی فرمايلي:

{أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لاَ نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم بَلَى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ}
{أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لاَ نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم بَلَى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ}.

(آیا دوی دا ګومان کوي چې بېشکه مونږ د دوی پټې خبرې او پټې مشورې نه اورو، ولې نه! او زمونږ رسولان لیکل کوي د دوی ترخنګه). [الزخرف سورت: 80 آیت]، او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«يَقُولُ اللَّهُ: فَلَا تَكْتُبُوهَا عَلَيْهِ حَتَّى يَعْمَلَهَا، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا بِمِثْلِهَا، وَإِنْ تَرَكَهَا مِنْ أَجْلِي فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَعْمَلَ حَسَنَةً فَلَمْ يَعْمَلْهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ».

«يَقُولُ اللَّهُ: فَلَا تَكْتُبُوهَا عَلَيْهِ حَتَّى يَعْمَلَهَا، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا بِمِثْلِهَا، وَإِنْ تَرَكَهَا مِنْ أَجْلِي فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَعْمَلَ حَسَنَةً فَلَمْ يَعْمَلْهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ».

«الله تعالی وفرمایي: نو مه یې لیکئ تر دې چې ویې کړي، که چېرته یې وکړه نو د همغې -ګناه- په اندازه یې ولیکئ، او که چېرته یې زما لپاره پرېښوده نو نیکي یې ورته ولیکئ، او کله یې چې د نیکۍ کولو قصد وکړ او ویې نکړه، نو ورته یې نیکي ولیکئ، که چېرته یې عمل پرې وکړ نو یو پر لسه یې ورته ولیکئ تر اووه سوه چنده پورې». [بخاري (۷۵۰۱)، مسلم (۱۲۸) او ترمذي (۳۰۷۳) روایت کړی. او پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«قَالَتِ الْملَائِكَةُ: رَبِّ، ذَاكَ عَبْدُكَ يُرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً -وَهُوَ أَبْصَرُ بِهِ- فَقَالَ: ارْقُبُوهُ، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِمِثْلِهَا، وَإِنْ تَرَكَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، إِنَّمَا تَرَكَهَا مِنْ جَرَّايَ».
«قَالَتِ الْملَائِكَةُ: رَبِّ، ذَاكَ عَبْدُكَ يُرِيدُ أَنْ يَعْمَلَ سَيِّئَةً -وَهُوَ أَبْصَرُ بِهِ- فَقَالَ: ارْقُبُوهُ، فَإِنْ عَمِلَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ بِمِثْلِهَا، وَإِنْ تَرَكَهَا فَاكْتُبُوهَا لَهُ حَسَنَةً، إِنَّمَا تَرَكَهَا مِنْ جَرَّايَ».
«ملايکو وويل: ای ربه! هغه ستا بنده دی، غواړي ګناه وکړي -حال دا چې هغه (الله) پرې ښه پوه دی- نو وفرمايي: ويې څارئ، که چېرته يې وکړه نو د ګناه په اندازه يې ورته وليکئ، او که چېرته يې پرېښوده نو نيکي يې ورته وليکئ، يقينا چې زما لپاره يې پرېښوده». مسلم (129) روايت کړی دی.

او د دوی له عملونو څخه: له دجال څخه د نبوي مدينې ساتل دي، رسول الله -صلی الله عليه وسلم- فرمايلي:

«عَلَى أَنْقَابِ المدينَةِ مَلَائِكَةٌ لَا يَدْخُلُهَا الطَّاعُونُ، وَلَا الدَّجَّالُ».
«عَلَى أَنْقَابِ المدينَةِ مَلَائِكَةٌ لَا يَدْخُلُهَا الطَّاعُونُ، وَلَا الدَّجَّالُ».
«د مدينې په دروازو باندې پرښتې دي چې نه ورته وبا داخليدای شي او نه دجال». بخاري (1880) او مسلم (1379) روايت کړی دی.

او د دوی له عملونو څخه: په قبر کې له مړي څخه پوښتنې کول دي،

فعن البراء بن عازب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مخبرًا عن حال الإنسان إذا وضع في قبره: «وَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجْلِسَانِهِ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّيَ اللَّهُ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا دِينُكَ؟ فَيَقُولُ: دِينِيَ الْإِسْلَامُ، فَيَقُولَانِ لَهُ: مَا هَذَا

الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ؟ قَالَ: فَيَقُولُ: هُوَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم».

فعن البراء بن عازب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مخبرًا عن حال الإنسان إذا وضع في قبره: «وَيَأْتِيهِ مَلَكَانِ فَيُجْلِسَانِهِ، فَيَقُولاَنِ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّيَ اللَّهُ، فَيَقُولاَنِ لَهُ: مَا دِينُكَ؟ فَيَقُولُ: دِينِيَ الْإِسْلَامُ، فَيَقُولاَنِ لَهُ: مَا هَذَا الرَّجُلُ الَّذِي بُعِثَ فِيكُمْ؟ قَالَ: فَيَقُولُ: هُوَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم».

له البراء بن عازب - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د مړي له حال څخه -چې کله په قبر کې کېښودل شي- د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي: "او دوه ملايکې ورته راشي او کېنوي يې او ورته ووايي: رب دې څوک دی؟ نو ووايي: زما رب الله دی، دوی دواړه ورته ووايي: دين دې څه دی؟ هغه ووايي: زما دين اسلام دی، دوی دواړه ورته ووايي: دا سړی څوک دی چې په تاسو کې لېږل شوی دی؟ وايي: نو وبه وايي: هغه د الله رسول -صلی الله عليه وسلم- دی». ابو داود (4753)، نسائي (2001)، ابن ماجه (1548)، طيالسي (789)، عبد الرزاق (6737) او ابن ابي شيبه (12185) روايت کړې دی.

او د دوی له عملونو څخه: د جنت ساتونکی دی، له انس بن مالک رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

«آتي باب الجنة يوم القيامة، فأستفتحُ فيقول الخازن: من أنت؟ فأقول: محمد، فيقول: بك أمرت لا أفتح لأحدٍ قبلك».

«آتي باب الجنة يوم القيامة، فأستفتحُ فيقول الخازن: من أنت؟ فأقول: محمد، فيقول: بك أمرت لا أفتح لأحدٍ قبلك».
«د قيامت په ورځ به د جنت دروازې ته راشم، نو د خلاصيدو غوښتنه به وکړم ساتونکى به راته ووايي: ته څوک يې؟ زه به ووايم: محمد، وبه وايي: په تا راته امر شوى، هيچاته به يې ستا څخه مخکې خلاصه نه کړم». مسلم (197) روايت کړى.
او د اور ساتونکى، الله تعالى فرمايلي:
{وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُم مَّاكِثُونَ}
{وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُم مَّاكِثُونَ}
(او دغه (دوزخيان) به اواز وکړي: اى مالکه! ستا رب دې مونږ مړه کړي، هغه (مالك) به ووايي: بېشکه تاسو (تل) ژوندي پاتي کېدونکي يئ) [الزخرف سورت: 77 آيت].
سپيڅلي حق ذات فرمايلي دي:
{عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ * وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلاَّ مَلاَئِكَةً}
{عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ *
(په ده باندې نولس (ملايك) مقرر دي.
وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلاَّ مَلاَئِكَةً}
او مونږ د دوزخ څوکيداران نه دي ګرځولي مګر ملايك).
[المدثر سورت: 30، 31 آيتونه]، او په صحيح کې له عبد الله بن مسعود -رضي الله عنه- څخه روايت دى وايي چې رسول الله- صلى الله عليه وسلم - فرمايلي:
«يؤتى بجهنم يومئذ لها سبعون ألف زمام، مع كل زمام سبعون ألف ملك يجرُّونها».

«يؤتى بجهنم يومئذ لها سبعون ألف زمام، مع كل زمام سبعون ألف ملك يجرُّونها».
«په هغه ورځ به جهنم راوړلی شي پداسي حال کې چې اويا زره ځنځيرونه به ولري، د هر ځنځير سره به اويا زره پرښتې وي او کش کوي به يې». مسلم (2842) او ترمذي (2573) روايت کړی. تفسير القرطبي (١٩/٨٠).

(باب مراتب الملائكة) باب دی د پرښتو د رتبو په باره کې

او مونږ ايمان لرو چې الله -تعالى- د ملائکو لپاره مرتبې او درجې ټاکلي دي، د دوی په اړه حق ذات فرمايلي دي:

{وَمَا مِنَّا إِلاَّ لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُوم * وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّون}
{وَمَا مِنَّا إِلاَّ لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُوم *

(او په مونږ کې هيڅوك نشته مګر د هغه لپاره معلوم ځای دی.

وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّون}

او بېشکه خامخا مونږ صف تړونکي يو). [الصافات سورت: 164-166 آيتونه].

د مقام له اړخه تر ټولو سترې ملايکې جبرائيل، ميکائيل او اسرافيل دي؛ لدې امله رسول الله -صلى الله عليه وسلم- د الله تعالى په ربوبيت (د دغه دريو ملايکو) هغه ته نزديکت لټولای ، له ابو سلمه بن عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه څخه روايت دی، وايي: ما له عائشې أم المؤمنين -رضي الله عنها- څخه پوښتنه وکړه؟ چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - به چې کله د شپې لمانځه ته پاځېده نو د لمانځه پرانسته به يې

په څه سره کوله؟ هغې وفرمایل: کله به چې د شپې لمانځه ته پاڅېده نو د لمانځه پرانسته به يې - پدې الفاظو - سره کوله:
«اللهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ؛ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ».
«اللهُمَّ رَبَّ جَبْرَائِيلَ، وَمِيكَائِيلَ، وَإِسْرَافِيلَ، فَاطِرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ، أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ، اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِكَ؛ إِنَّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ».
«ای د جبرائیل، میکائیل او اسرافیل ربه، له مخکینۍ بیلګې پرته د آسمانونو او ځمکې پیدا کوونکیه! په پټو او ښکاره و پوه ذاته، ته د خپلو بنده ګانو تر منځه په هغه څه کې پرېکړه کوې چې هغوی پکې یو له بل سره مخالفت کړی دی، ماته په هغه څه کې لارښوونه وکړه چې د حق په اړه پکې ستا په اجازې سره مخالفت کیږي، یقینا ته يې! چا لره چې وغواړې نیغې لارې ته يې لارښوونه کوې». مسلم (770)، ابو داود (767)، نسائی (1625) او ابن ماجه (1357) روایت کړی دی.
په دوی کې تر ټولو ډیرې عزتمنې د عرش پورته کوونکي دي او همدارنګه هغه ملاېکې چې د بدر په غزا کې يې ګډون کړی دی.
وعن معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي عن أبيه رضي الله عنه -وكان أبوه من أهل بدر- قال: جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله

عليه وسلم فَقَالَ: «مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ، قَالَ: مِنْ أَفْضَلِ المسلِمِينَ - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا - قَالَ: وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ المَلاَئِكَةِ».
وعن معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي عن أبيه رضي الله عنه -وكان أبوه من أهل بدر- قال: جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ، قَالَ: مِنْ أَفْضَلِ المسلِمِينَ - أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا - قَالَ: وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ المَلاَئِكَةِ».
له معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي -رضی الله عنه- څخه روایت دی -د هغه پلار له بدریانو څخه و- هغه ویلي چې: جبرائيل -عليه السلام- رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راغی او ورته يې وويل: تاسو په خپلو کې د بدر خلک څنګه ګڼئ، هغه وفرمايل: له غوره مسلمانانو څخه -دا او يا دې ته ورته خبره يې ورته وکړه- هغه وفرمايل: او همدا حال د هغه پرښتو دی چې د بدر په جنګ کې يې حاضرې وې». بخاري (3992) روايت کړی دی.
او په هر اسمان کې دومره پرښتې دي چې شمېر يې له الله پرته بل څوک نشي کولای، او دا پرښتې هره يوه ځانته معلوم ځای لري او په دوی کې مقربې دي؛ لدې امله رسول - الله صلى الله عليه وسلم - د مؤمن له مرګ څخه وروسته د روح د پورته کېدو او اسمان ته ختلو په اړه فرمايلي:
«فَيَصْعَدُونَ بِهَا، فَلَا يَمُرُّونَ -يَعْنِي بِهَا- عَلَى مَلَإٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا قَالُوا: مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ؟ فَيَقُولُونَ: فُلَانُ ابْنُ فُلَانٍ، بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا، حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى

السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ، فَيُفْتَحُ لَهُمْ، فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا».

«فَيَصْعَدُونَ بِهَا، فَلَا يَمُرُّونَ -يَعْنِي بِهَا- عَلَى مَلَإٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ، إِلَّا قَالُوا: مَا هَذَا الرُّوحُ الطَّيِّبُ؟ فَيَقُولُونَ: فُلَانُ ابْنُ فُلَانٍ، بِأَحْسَنِ أَسْمَائِهِ الَّتِي كَانُوا يُسَمُّونَهُ بِهَا فِي الدُّنْيَا، حَتَّى يَنْتَهُوا بِهَا إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، فَيَسْتَفْتِحُونَ لَهُ، فَيُفْتَحُ لَهُمْ، فَيُشَيِّعُهُ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ مُقَرَّبُوهَا إِلَى السَّمَاءِ الَّتِي تَلِيهَا».

«نو پورته يې کړي، په پورتنيو مخلوقاتو کې، له ملايکو څخه په هيچا نه تيريږي مګر دا چې هغوی وايي: دا څومره پاکيزه روح دی؟ نو دوی ورته وايي: فلانی د فلانی زوی دی، په هغه ښايسته نوم سره يې ياد کړي چې په دنيا کې به ورته اخيستل کيده، تر دې چې د دنيا آسمان ته يې ورسوي، نو د دروازې د خلاصيدلو غوښتنه وکړي، نو دروازه ورته خلاصه شي، نو په هر آسمان کې يې نږدې مخلوق تر بل آسمان پورې بدرګه کړي». ابو داود (3212)، نسائي (2001)، ابن ماجه (1548)، ابوداود الطيالسی (789)، عبد الرزاق (6324، 6737) او احمد (18534) روايت کړی او لفظ د همده دی.

(كتاب الإيمان بالكتب) په کتابونو ايمان لرل

د کتاب لنډيز

او مونږ په کتابونو ايمان لرو، چې هغه د الله -تعالی- نازل کړی شوي کتابونه دي د هغه په رسولانو او انبياوو عليهم السلام، هغه چې مونږ يې لدې څخه پيژنو لکه: د ابراهيم صحيفي، د موسی صحيفې، تورات، زبور، انجيل، او قرآن

او مونږ لدې څخه په هغه څه ایمان لرو چې مونږ پرې پوهیږو او پر هغه څه چې مونږ پرې نه پوهیږو.

او مونږ ایمان لرو چې دا ټول کتابونه د الله تعالی وینا او وحیې ده، او تورات الله تعالی په خپل لاس لیکلی. او دا کتابونه یې په خپلو رسولانو علیهم السلام نازل کړی دي؛ جبرائیل أمین پرې نازل کړي دي، دې کتابونو په خپل ځان کې الهي قوانین، خبرونه، نصحیتونه، اوامر او نواهي رانغاړلي دي، او هر کتاب په خپل وخت کې هغه وحیې وه چې عمل کول پرې واجب و، او پر مټ یې پریکړه کول د هغه امت لپاره چې پرې نازل شوی دی.

او مونږ ایمان لرو چې ځینې یې له ځینو نورو څخه غوره دي، تورات الله تعالی په خپل لاس سره لیکلی.

او مونږ په یقین سره پوهیږو چې په کتابونو ایمان راوړل د ایمان له رکنونو څخه دریم رکن دی، نو مونږ په ټولو ایمان راوړو او مونږ د هغه چا په څیر نه یو چې په ځینو یې ایمان راوړی او په ځینو یې کافران شوي دي.

او مونږ پدې ایمان لرو چې هغه کتابونه چې له قرآن څخه مخکې نازل شوي دي الله تعالی یې د ساتلو تضمین ندی کړی؛ بلکې له هغو څخه ساتنه یې همغه قوم ته ورتر غاړې کړې وه چې پرې نازل شوي وو؛ لدې امله پکې تحریف وشو، او دغه الهي کتابونه د ورکیدو او هیریدو د سرنوشت سره مخ شول؛ تور لګوونکو ولیکل او د هغې نسبت یې الله تعالی ته په دروغو او تهمت سره وکړ، نو هغوی به لیکل او په خپلو ژبو

به يې لوستل تر ځو پرې خلک تېرباسي؛او د الله - تعالى - لخوا يې وګڼي.

او مونږ ايمان لرو چې قرآن کريم تر ټولو آسماني کتابونو لوى، بشپړ او زيات عزتمن دى او دا يې ورستى دى؛ جبرائيل -عليه السلام- زمونږ د رسول محمد -صلى الله عليه وسلم- په زړه په واضحه عربي ژبه نازل کړى دى، او الله -تعالى- ورته تر ټولو عزتمنده ژبه وټاکله؛ ځکه چې د عربو ژبه تر ټولو زياته کره، واضحه او پراخه ده، او تر ټولو ژر اصلي معناګانو ته رسوونکي ده؛ لدې امله يې تر ټولو عزتمن کتاب په تر ټولو عزتمندې ژبې، په تر ټولو عزتمند پيغمبر، د تر ټولو عزتمندې ملايکې په واسطه، په تر ټولو عزتمندې ځمکې کې نازل کړ او نازليدل يې هم په تر ټولو عزتمندې مياشت کې چې د روژې مياشت ده پيل شول، نو له ټولو اړخونو بشپړ شو او لومړى هغه څه چې ترې نازل شول د الله -تعالى- دا وينا ده:

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ}

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ}

(ته د خپل هغه رب په نامه سره ولوله چې پيدا کړي يې دي (ټول مخلوقات). [العلق سورت: 1 آيت]، او له هغه څخه وروستي څه چې نازل شوي دي د الله -تعالى- دا وينا ده:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

(نن ورځ ما ستاسو لپاره ستاسو دین مکمل کړ او پر تاسو مې خپل نعمتونه تمام کړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دین په توګه خوښ کړ). [المائدة سورت: 3 آیت]، په رسول الله - صلى الله عليه وسلم- د نبوت د کلونو په بهیر کې لږ لږ(د واقعاتو او احداثو مطابق) نازل شو، لدې څخه؛ مکي او مدني دي، د سورتونو شمېر یې یو سل او څوارلس دی، تر ټولو لوی سورتونه یې -د معنا په لحاظ- الفاتحة او الاخلاص سورتونه دي، د اخلاص سورت د قرآن له یو پر دریمې سره برابر دی، او تر ټولو ستر آیت یې آیت الکرسي دی.

او الله تعالی د دغه ستر کتاب ستاینه وکړه او د مؤمنانو لپاره یې رڼا، هدایت، رحمت، پند او د زړونو او بدنونو د ناروغیو لپاره یې شفا وګرځاوه.

او مونږ ایمان لرو چې دا ستر کتاب؛ همدغه د آسماني کتابونو تر ټولو بشپړ او هر اړخیز کتاب دی، چې دلیلونه او شواهد لري، هغه مثالونه وړاندې کوي چې د قیامت تر ورځې پرې پر بنده ګانو حجت قائمیږي، او ټول هغه څه یې په ځان کې رانغاړلي دي چې په مخکنیو آسماني کتابونو کې وو او له هغو څخه زیات هم، او ټول هغه څه لري چې بشریت ورته اړتیا لري د ایمان له اصولو، قوانینو شواهدو، پندونو، نصیحتونو او خبرونو څخه، او په فصاحت او وضاحت کې تر ټولو وروستي حد ته رسیدلی، او پدې خبره تر ټولو ستر دلیل چې دا قرآن د رب العالمین وینا ده دا دی چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- نالوستی و، نه یې لوستل کولی شول او

نه لیکل او تر ټولو ستر، بشپړ، فصیح او واضح کتاب پرې نازل شو.

موږ باور لرو چې قرآن کریم په خپل لفظ او معنی کې یوه حیرانونکې معجزه ده او الله -تعالی- ټول پیریان او انسانان ننګولي دي چې دېته ورته ټول قرآن یا لس سورتونه او یا د دې د یو سورت په څېر یو سورت جوړ کړي.

او مونږ ایمان لرو چې دا قرآن د الله -تعالی- نازل کړی شوی کلام دی او مخلوق ندی، او دا په سینو کې ساتل شوی، په مصحفونو کې لیکل شوی، په محرابونو او جوماتونو کې تلاوت کیږي او دا -کارونه- یې لدې څخه نه باسي چې دا دې د الله کلام وي. او د الله کلام د هغه له صفتونو څخه یو صفت دی او هر هغه څه چې د الله -تعالی- له صفتونو څخه وي هغه مخلوق ندی؛ ځکه که چېرته مخلوق وای نو هغه څه به ورته پیښ شوي وای لکه نورو تازه پیدا شوو مخلوقاتو ته چې له فنا، له منځه تللو، زوال او بدلون څخه پیښیږي.

او موږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د دې قرآن د ساتلو تضمین کړی دی، او دا کار یې مخلوق ته ندی ورترغاړې کړی او دا یې خورا محکم (چې دلالت یې واضح وي)ګرځولی لکه څرنګه یې چې متشابه (چې یو ایت د بل تائد کوي ، معارضه پکې نه وي) ګرځولی او دا یې ښکاره کړې چې بې لارې خلک یې د متشابه (چې د صواب او غیر صواب دواړو معانیو احتمال لري ، نو اهل زیغ یې هغه غیر صواب معنی لټوي) پیروي کوي او مؤمنان پرې په ټولو باور لري؛ محکم او متشابه (دواړو).

او الله -تعالی- هغه په ټولو پخوانیو کتابونو حاکم او مسلط ګرځولی او دا کتاب مونږ ته د پخوانیو امتونو کیسې بیانوي او د اهل کتابو تر منځه په هغه څه کې پریکړه کوي چې هغوی پکې اختلاف درلود.

او مونږ ایمان لرو چې دا لوی قرآن همدا د رب العالمین کلام دی چې د روح الأمین په واسطه نازل شوی او دا هغه څه دي چې د مسلمانانو له دین څخه د اړتیا له مخې پیژندل شوي دي، او ټول مسلمانان؛ عالمان دي که عامیان یې په اړه په یوه خوله دي، او هیڅ یو په دوی کې مخالفت ندی کړی او الله -تعالی- د دې قرآن لپاره ګواهي ورکړې ده چې د هغه له لورې دی، او ملایکو هم ګواهي ورکړې چې د حکیم او ستایل شوي ذات له لورې دی او د رسول الله -صلی الله علیه وسلم- د زماني اهل کتابو هم دا ګواهي ورکړې ده او الله -تعالی- لدې ګواهۍ څخه په خپل محکم نازل شوي -کتاب- کې یادونه کړې ده او د پیریانو حاضر شوي کس ګواهي ورکړې ده چې دا قرآن د الله -تعالی- لخوا نازل شوی او دا د هغه څه سره موافق دی چې موسی -علیه السلام- پرې راتګ کړی و او د قریشو کافرانو ګواهي ورکړې چې دا قرآن د بشر له وینا څخه ندی، او یقینا چې دا د بشر د وینا څخه جلا دی.

او مونږ ایمان لرو چې هغه څه چې په قرآن کې د الهي علومو، شرعي حکمونو او آدابو څخه دي هغه ټول -د انسان- په فطرت کې ځای پر ځای شوي دي، د هغه څه سره اړخ لګوي چې أنبیاوو -علیهم السلام- پرې راتګ کړی دی او ټول هغه بنسټونه چې قرآن کریم کې پرې ټینګار راغلی دی هغه

څه دي چې رسولانو -عليهم السلام- ورته بلنه کوله او ټينګار يې پرې کاوه.

او قرآن کريم له هغه څه سره موافق دی چې الله تعالی يې له مخلوقاتو څخه غواړي او له هغه څه سره چې مخلوقات يې له خالق څخه غواړي؛ دا ځکه چې الله خالق دی، په هغه څه پوه دی چې بنده ګان ورته اړتيا لري او په هغه څه پوه دی چې د هغوی ديني، ځاني، مالي او کورنۍ چارې سموي، او په هيڅ شي يې امر ندی کړی مګر دا چې په هغه کې به لوړ مصلحت وي، او نه يې له کوم شي څخه منع کول کړي دي مګر دا چې په منع کولو کې به يې تر وروستي حده له احتياط او ملاتړ څخه کار اخيستل شوی وي.

او قرآن له هغه څه سره موافق دی چې عقلونه يې غواړي، لدې امله کله چې الله -تعالی- په "سورة الانعام" کې د ممنوعاتو بنسټونو ته اشاره وکړه، نو پدې وينا سره يې خبره پای ته ورسوله چې: {لَعَلَّكُم تَعْقِلُونَ}.د دې د پاره چې تاسو له عقل څخه کار واخلئ.

او هغه دليلونه چې قرآن کريم پرې راتګ کړی، هغه دي چې په وضاحت، فصاحت، ځواکمنۍ، نږدې والي او آسانتيا کې وروستي حد ته رسيدلي چې هر څوک پرې پوهيږي او هيڅوک نه شي کولای چې مات يې کړي او يا يې رد کړي، او دا -ځانګړتيا- له انسانانو څخه د هيچا په وينا کې نده پيژندل شوې او دليلونه يې هيڅ امکان نه لري چې په باطل دلالت وکړي.

او لوی قرآن؛ همدغه د رب العالمین وینا ده، سره لدې د هر چا لپاره د لاسرسي وړ دی، او هیڅ بشر داسې ندی پیژندل شوی چې لیکنه یې ټولو ته آسانه وي او هر څوک دې پرې مخاطب وګرځول شي، نو دا ځانګړتیاوې لدې کتاب پرته بل کتاب ته ندي ورکول شوي.

او لوی قرآن له بدلون او اختلاف څخه خوندي دی، او الله تعالی ورته د قیامت تر ورځې پورې بقا او تلپاتې کېدل لیکلي، او دا بقاء او تلپاتې والی او نه بدلیدل پدې دلالت کوي چې د حکمت والا ستایل شوي ذات له لوري نازل شوی دی، او سره له تلپاتې کیدو، ابدي کیدو، ساتلو او د علمونو، فنونو، او کشفیاتو د نوښت سره مو هیڅ علم و نه موند چې د هغه څه مخالفت وکړي چې قرآن پرې راتګ کړی دی، بلکه علوم د قرآن سره موافقت لري په هغه څه کې چې په قرآن کې یې یادونه شوې ده، لکه د آسمانونو پیدایښت، د انسان پیدایښت او داسې نور.

او قرآن تر ټولو برابرې -لارې- ته لارښوونه کوي، نو دا هرې ښېګڼې ته شامل دی، دا له خالق او مخلوقاتو څخه خبر ته شاملیږي، او دنیا او آخرت، پیریان او انسانان، اوامر، نواهي، آدبونه، واجبات، جنت او دوزخ ، نو ایمان، عمل او بدلې ته شامل دی.

او قرآن کریم د ناروغیو لپاره شفا ده، او د بشر په وینا کې هیڅ داسې وینا نده پیژندل شوې چې په هغه کې د زړونو او بدنونو د ناروغیو درملنه پرته وي، لکه څرنګه چې پدې لوی قرآن کې راغلي دي؛ هغه قرآن چې د رب العالمین کلام دی.

او قرآن مونږ ته د تیرو قومونو خبرونه بیانوي لکه څنګه چې واقع شوي دي، حال دا چې د مکې په خلکو کې د دوی خبرونه نه وو خپاره شوي، نو الله تعالی مونږ ته حکایت کړل لکه څرنګه چې وو، نو دا د دې ثبوت دی چې دا -قرآن- د حکیم او ستایل شوي ذات لخوا وحې ده.

او لوی قرآن چې وضاحت، فصاحت، غیبي خبرونه او الهي قوانین له ځان سره لري، داسې یو پیغمبر راوړی دی چې نالوستی و، نه یې لیکل کولی شول او نه لوستل، نو دا د دې ثبوت دی چې دا قرآن د حکیم ستایل شوي ذات لخوا نازل شوی دی او د قرآن کریم یو سورت په مختلفو وختونو او مختلفو ځایونو کې نازل شوی دی، لدې سره بیا هم یو سورت داسې لوستل کیږي لکه په یو ځل چې نازل شوی وي، او دا معمول دی چې انسانان د پوهې له اړخه یو له بل سره توپیر لري او طریقې یو له بل سره جلا وي کله چې دوی په مختلفو وختونو کې کتابونه تالیفوي.

او رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته الله -تعالی- سنت (حدیث) ورکړي لکه څرنګه یې چې قرآن ورکړی: او څوک چې په قرآن او سنت کې وګوري پوه به شي چې د دواړو تر منځه دومره توپیر دی چې نه پټیږي.

او دا چې قرآن د رسول الله صلی الله علیه وسلم لارښوونو ته شامل دی، هغه څه چې باید وشي، یا هغه څه چې کول یې واجب دي.

(باب وجوب الإيمان بالكتب) باب دی په دې اړه چې په کتابونو ایمان واجب دی

او مونږ په کتابونو ایمان لرو، او دا د الله هغه کتابونه دي چې په خپلو رسولانو او نبیانو علیهم السلام یې نازل کړي دي.

هغه چې مونږ یې ترې پيژنو: د ابراهیم - علیه السلام - صحیفې، او د موسی علیه السلام - صحیفې، او تورات، او زبور، او انجیل او قرآن.

او مونږ ایمان لرو په هغه چې پیژنو یې او په هغه چې نه یې پيژنو.

او مونږ ایمان لرو چې دا ټول کتابونه د الله تعالی وینا او وحیې ده، چې په خپلو رسولانو علیهم السلام یې نازل کړي دي؛ جبرائیل أمین پرې نازل کړي دي، دې کتابونو په خپل ځان کې الهي قوانین، خبرونه، نصحیتونه، اوامر او نواهي رانغښتي دي، او هر کتاب په خپل وخت کې هغه وحیې وه چې عمل کول او پر - قوانینو - یې پریکړه واجب وه.

او مونږ ایمان لرو چې ځینې یې له ځینو نورو څخه غوره دي، تورات الله تعالی په خپل لاس سره لیکلی دی، الله تعالی فرمایلي:

{وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِّكُلِّ شَيْءٍ}

{وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلاً لِّكُلِّ شَيْءٍ}

(او مونږ د هغه لپاره په تختو کې د هر شي باره کې نصیحت او د هر شي تفصیل ولیکه) [الأعراف سورت: 145 آیت]، او هغه -صلی الله علیه وسلم- د ادم علیه السلام په اړه خبر ورکړ چې موسی -علیه السلام- ته یې وویل:

«يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ»،

«يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلَامِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ»،

«ای موسی، ته الله په خپل کلام سره غوره کړی یې، او تورات یې درته په خپل لاس لیکلی». بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روایت کړی دی. او الله -تعالی- د تورات په اړه فرمایلي دي:

{إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ}

{إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ}

(بېشکه مونږ تورات نازل کړی دی، چې په هغه کې هدایت او رڼا ده، په ده سره به نبیانو، چې حکم منونکي وو، (د یهودیانو لپاره) فیصلې کولې). [المائدة سورت: 44 آیت].

حق ذات د انجیل په اړه فرمایلي:

{وَآتَيْنَاهُ الإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ}

{وَآتَيْنَاهُ الإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ}

(او مونږ هغه ته انجیل ورکړ، چې په هغه کې هدایت او رڼا وه او چې له ده نه د مخکې (کتاب) تورات تصدیق کوونکی و او د پرهېزګارانو لپاره هدایت او نصیحت و). [المائدة سورت: 46 آیت].

او په کتابونو ایمان؛ په الله -تعالی- د ایمان له رکنونو څخه دریم رکن دی، الله تعالی فرمایلي:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ}

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ}

(رسول پر هغه څه ایمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ایمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملایکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو باندې (او وایي) مونږه د هغه (الله) په رسولانو کې د هیچا په مینځ کې توپیر نه کوو).او وایي: مونږ واورېدل او مونږ خبره ومنله (مونږ) ستا (نه) بخښنه (غواړو) اې زمونږه ربه! او خاص تا ته بیرته درتګ دی). [البقرة سورت: 285 آیت]، او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایي چې یوه ورځ رسول الله -صلی الله علیه وسلم- خلکو ته راښکاره شوی و، نو یو سړی ورته راغی، او ویې ویل: ای د الله رسوله ! ایمان څه دی؟ هغه وفرمایل:

«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ»،
«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ»،
"دا چې په الله، د هغه پر ملائکو، د هغه پر کتابونو، د هغه سره په مخ کیدلو، د هغه په رسولانو ایمان ولرې او دا چې ته په وروستي ځل راپاڅېدو باور ولرې". بخاري (4777)، مسلم (9) او ابن ماجه (64).) روایت کړی دی. او دا چې د هغه چا په خبر نه شو چې په ځینو یې ایمان راوړ، او په ځینو یې کفر وکړ، لکه څرنګه چې الله -تعالی- په خپلې دې وینا سره له هغوی څخه خبر ورکړ:

{إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيْنَ اللّهِ وَرُسُلِهِ وَيقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً}

{إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُواْ بَيْنَ اللّهِ وَرُسُلِهِ وَيقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَن يَتَّخِذُواْ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلاً}

(یقینا هغه کسان چې کفر کوي په الله تعالی او د هغه په رسولانو باندې او دوی غواړي چې جدایي راولی د الله تعالی او د هغه د رسولانو په مینځ کې (په ایمان راوړلو کې) او دوی وایي مونږ ایمان لرو په ځینو باندې او انکار کوو له ځینو نورو څخه او دوی غواړی چې جوړه کړي د دې په مینځ کی بله لار). [النساء سورت: 150 آیت]، یا د هغو کسانو په څیر چې د هغه کتابونو څخه انکار کوي چې الله -تعالی- په خپلو

رسولانو نازل کړي دي، حق ذات د هغوی څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

{الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُون}

{الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُون}

(هغه کسان چې تکذیب کوي د کتابونو او د هغه څه چې په هغو سره مونږ خپل رسولان لیږلي وو، پس ژر به دوی پوه شي). [غافر سورت: 70 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې ټول هغه کتابونه چې له قرآن څخه مخکي دي، الله -تعالی- یې د ساتلو ضمانت نه و کړی؛ بلکې د هغې ساتنه یې هغو خلکو ته سپارلې وه چې الله تعالی پرې نازل کړي وو، څښتن -تعالی- فرمایي:

{إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُواْ مِن كِتَابِ اللهِ وَكَانُواْ عَلَيْهِ شُهَدَاء}

{إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ لِلَّذِينَ هَادُواْ وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُواْ مِن كِتَابِ اللهِ وَكَانُواْ عَلَيْهِ شُهَدَاء}

(بېشکه مونږ تورات نازل کړی دی، چې په هغه کې هدایت او رڼا ده، په ده سره به نبیانو، چې حکم منونکي وو، د یهودیانو لپاره فیصلې کولې او الله والا خلکو او عالمانو (به هم فیصلې کولې)، ځکه چې دوی د الله د کتاب ساتونکي ګرځول شوي وو او دوی په ده باندې ګواهان وو). [المائدة سورت: 44 آیت]؛ لدې امله تحریف ور داخل شو، الله - تعالی - فرمایلي:

{فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَاقَهُمْ لَعنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِ}
{فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَاقَهُمْ لَعنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَنَسُواْ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُواْ بِهِ}

(نو د خپلې کلکې وعدې د ماتولو په سبب مونږ پر دوی لعنت وکړ او مونږ د دوی زړونه سخت کړل، دوی (د تورات) کلمې له خپلو ځایونو نه اړوي او دوی ته چې څه نصیحت شوی و؛ د هغه (لویه) حصه یې هېره کړله). [المائدة سورت: 13 آیت].

او دغه الهي کتابونه د ورکیدو او هیریدو له سرنوشت سره مخ شول؛ تور لګوونکو ولیکل او د هغې نسبت یې الله تعالی ته په دروغو او تهمت سره وکړ، حق ذات فرمایلي دي:

{فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَـذَا مِنْ عِندِ اللّهِ لِيَشْتَرُواْ بِهِ ثَمَناً قَلِيلاً فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُونَ}
{فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَـذَا مِنْ عِندِ اللّهِ لِيَشْتَرُواْ بِهِ ثَمَناً قَلِيلاً فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُونَ}

(نو د هغو کسانو لپاره هلاکت دی چې په خپلو لاسونو (له ځانه) کتاب لیکي، بیا وایي: دا د الله له جانبه دی، د دې لپاره چې د هغه په بدل کې لږ قیمت واخلي، نو د دوی لپاره هلاکت دی په سبب د هغه څه چې د دوی لاسونو لیکلي دي، او د دوی لپاره هلاکت دی په سبب د هغه چې دوی څه عمل کوي). [البقرة سورت: 79 آیت]، دوی یې په خپلو ژبو تلاوت کوي

ترخو مخلوق ته دوکه ورکړي؛ او د الله -تعالی- له لوري يې وګڼې، الله -تعالی- له هغوی څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

{وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ}

{وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ}

(او يقيناً په دوی کې يوه ډله ده چې په (لوستو د) کتاب سره خپلې ژبې تاووي، د دې لپاره چې تاسو پر هغهٔ د (الله د) کتاب ګومان وکړئ، حال دا چې هغه له (حق) کتاب څخه نه دي، او دوی وايي چې دا (مُحرَّف عبارتونه او تعبيرونه) د الله له جانبه دي، حال دا چې هغه د الله له جانبه نه دي، او دوی په الله باندې دروغ تيي، حال دا چې دوی پوهيږي). [آل عمران سورت: 78 آيت].

(باب الإيمان بالقرآن العظيم) باب دی په قرآن عظيم د ايمان په اړه

او مونږ ايمان لرو چې قرآن کريم تر ټولو آسماني کتابونو لوی، بشپړ او زيات عزتمن دی او دا يې ورستی يو دی؛ جبرائيل -عليه السلام- زمونږ د رسول محمد -صلی الله عليه وسلم- په زړه نازل کړی دی، الله تعالی فرمايلي:

{وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ * نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِينُ * عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ}

{وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ،

(او يقينا دا قرآن نازل کړی شوی (کتاب دی) د رب العالمين.

نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الأَمِينُ *

دا جبريل امين راکوز کړی دی.

عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ}

ستا په زړه باندې، د دې لپاره چې ته له وېروونکو څخه شې). [الشعراء سورت: 192-194 آيتونه]، او الله د ده لپاره عزتمنده ژبه غوره کړه، نو هغه يې په روښانه عربي ژبه نازل کړ، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}

{إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ}.

(بېشکه مونږ دا نازل کړی دی، په داسې حال کې چې عربي قرآن دی، د دې لپاره چې تاسو پوه شئ). [يوسف سورت: 2 آيت]. ابن قتيبة فرمايلي: "د قرآن فضيلت يوازې هغه چا ته معلوم وي چې نظر يې زيات (پراخه) وي، پوهه يې پراخه وي، د عربو په مذهبونو پوهيږي او د دوی له طريقو سره بلدتيا ولري، او هغه څه چې الله -تعالى- پرې د دوی ژبې ته ځانګړتيا ورکړې ده پرته له ټولو ژبو څخه؛ يقينا په ټولو امتونو کې داسې امت نشته چې داسې يوه پراخ او واضح د ساحې پراخوالی ورکړل شوی وي لکه عربو ته چې

په ځانګړې توګه د الله تعالی لخوا ورکړل شوی دی، د هغه نښانو له امله چې په رسول الله -صلی الله علیه وسلم- کې یې پیدا کړې وې او غوښتل یې چې په کتاب سره د هغه د نبوت ثبوت ثابت کړي، نو دا یې د هغه علم وګرځاوه، لکه څرنګه یې چې هر نبي ته د هغه په عصر کې د ورته شیانو په اړه پوهه ورکړې وه. نو دا یې هم د هغه علم وګرځاوه، څکه د رسولانو له ډلې څخه د هر پیغمبر لپاره یو ځانګړی علم د هغه وخت د مسالو په اړه ورکول کېده په کوم وخت کې به چې هغه ورته لېږل کېده. تأويل مشكل القرآن (17: مخ).

او لومړی هغه څه چې الله -تعالی- لدې قرآن څخه نازل کړي دي د الله تعالی دا وینا ده:

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ}

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ}

[ته د خپل هغه رب په نامه سره ولوله چې پیدا کړي یې دي (ټول مخلوقات)] [العلق سورت: 1 آیت]، له ام المؤمنين عائشة -رضي الله عنها- څخه روایت دی چې هغې فرمایلي دي: لومړی هغه څه چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- ته پرې د وحیې پیل شو: تر دې چې حق ورته راغی پداسې حال کې چې هغه د حرا په غار کې و، نو ملایکه ورته راغله، او ویې ویيل:

«اقْرَأْ، قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، قَالَ: فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، قُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ :

«اقْرَأْ، قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، قَالَ: فَأَخَذَنِي، فَغطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، قُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ :

«ولوله، هغه وویل: زه لوستونکی نه یم، وایې: زه یې راونیولم او زور یې راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بیا یې خوشې کړم، راته یې وویل: ولوله، ماورته وویل: زه لوستونکی نه یم، نو راویې نیولم، په دویم ځل یې زور راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بیا یې خوشې کړم، راته یې وویل: ولوله، ما وویل: زه لوستونکی نه یم، نو راویې نیولم، او د دریم ځل لپاره یې فشار راکړ، بیا یې خوشې کړم، نو راته یې وویل:

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمِ}

{اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ *

[ته د خپل هغه رب په نامه سره ولوله چې پیدا کړي یې دي (ټول مخلوقات).

خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ*

ده انسان له پرند (ټوټې) وینې نه پیدا کړی دی.

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمِ}

ته ولوله، په داسې حال کې چې ستا رب تر ټولو لوی کریم دی]. [العلق سورت: 1-3 آیتونه]، فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَرْجُفُ فُؤَادُهُ.

نو رسول الله صلى الله عليه وسلم پدې آيتونو سره په لړزانده زړه بيرته راستون شو. (بخاري (3)، مسلم (160) او ترمذي (3632) روايت کړې دى. او د هغه څه په پاى کې چې له دې (قرآن) څخه نازل شوي دي: د الله - تعالى - دا وينا ده:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

(نن ورځ ما تاسو لپاره ستاسو دين مكمل كړو او پر تاسو باندې مې خپل نعمتونه تمام كړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دين په توګه غوره كړ). [المائدة سورت: 3 آيت]».

په رسول الله -صلى الله عليه وسلم- د نبوت د کلونو په بهير کې قران لړ لړ د ضرورت موافق نازل شو، لدې څخه؛ مکي او مدني دي، د سورتونو شمېر يې يو سل او څوارلس دى، تر ټولو لوى سورت يې -د معنا په لحاظ- الفاتحة سورت دى .

فعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: «هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، وَقَالَ: أَبْشِرْ بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ».

فعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: بَيْنَمَا جِبْرِيلُ قَاعِدٌ عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ، فَقَالَ: «هَذَا بَابٌ مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ الْيَوْمَ لَمْ يُفْتَحْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَنَزَلَ مِنْهُ مَلَكٌ، فَقَالَ: هَذَا مَلَكٌ نَزَلَ إِلَى الْأَرْضِ لَمْ يَنْزِلْ قَطُّ إِلَّا الْيَوْمَ، فَسَلَّمَ، وَقَالَ: أَبْشِرْ بِنُورَيْنِ أُوتِيتَهُمَا لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبْلَكَ: فَاتِحَةُ الْكِتَابِ، وَخَوَاتِيمُ سُورَةِ الْبَقَرَةِ، لَنْ تَقْرَأَ بِحَرْفٍ مِنْهُمَا إِلَّا أُعْطِيتَهُ».

له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دی وايي: پداسې حال کې چې جبريل -عليه السلام- د پيغمبر -صلى الله عليه وسلم- سره ناست و چې له پاسه يې غږ واوريده نو سر يې پورته کړ، ويې ويل: «دا له آسمان څخه يوه دروازه ده چې نن خلاصه شوه، هيڅکله نه وه خلاصه شوې مګر نن ورځ، يوه پرېښته ترې راښکته شوه، نو ويې ويل: دا ملايکه ځمکې ته راښکته شوه چې هيڅکله نه وه راښکته شوې مګر نن ورځ، نوسلام يې واچاوه او ويې ويل: زيری واخله په دوو رڼاګانو باندې چې تاته درکړای شوې او ستا څخه وړاندې هيڅ نبي ته ندي ورکړل شوي: فاتحة الکتاب، او د البقرې سورت د پای -آيتونه- هيڅ يو توری به لدې دواړو څخه نه لولې مګر دا چې درکول کيږي به». (مسلم (806)، او نسائي (912). روايت کړی دی. او د الاخلاص سورت د قرآن کريم د يو پر درېمې برخې سره برابر دی.

فعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: خَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «أَقْرَأُ عَلَيْكُمْ ثُلُثَ الْقُرْآنِ»، فَقَرَأَ: {قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ * اللَّهُ الصَّمَدُ} حَتَّى خَتَمَهَا.

فعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: خَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «أَقْرَأُ عَلَيْكُمْ ثُلُثَ الْقُرْآنِ»، فَقَرَأَ: قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَد * اللَّهُ الصَّمَد} حَتَّى خَتَمَهَا.

له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دى وايي: رسول الله -صلى الله عليه وسل - مونږ ته راووت نو ويې فرمايل: «زه پر تاسو د قرآن يو پر دريمه لولم» نو قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَد * اللَّهُ الصَّمَد} يې تر پايه ولوست. مسلم (812) روايت کړى دى.

او تر ټول ستر آيت يې آية الكرسي دى.

فعن أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ، أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: {اللَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} [البقرة: 255]. قَالَ: فَضَرَبَ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: «وَاللهِ لِيَهْنِكَ الْعِلْمُ أَبَا الْمُنْذِرِ».

فعن أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ، أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: «يَا أَبَا الْمُنْذِرِ أَتَدْرِي أَيُّ آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللهِ مَعَكَ أَعْظَمُ؟» قَالَ: قُلْتُ: {اللَّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} [البقرة: 255]. قَالَ: فَضَرَبَ فِي صَدْرِي، وَقَالَ: «وَاللهِ لِيَهْنِكَ الْعِلْمُ أَبَا الْمُنْذِرِ».

له أُبى بن كعب - رضي الله عنه - څخه روايت دى وايي چې : رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: « اى أبو المنذره، آيا ته پوهيږې چې تاسره د الله له كتاب څخه كوم آيت تر ټولو

لوی دی؟» هغه وایې ما وویل: الله او رسول یې ښه پوهیږي.
ویې وییل: «ای أبو المنذره آیا ته پوهیږې چې تاسره د الله له کتاب څخه کوم آیت تر ټولو لوی دی؟ » هغه وایې ماوویل: {اللّهُ لاَ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ} [البقرة: 255] وایې: په سینه کې یې ووهلم، او ویې وییل: « قسم په الله چې علم دې مبارک شه أبو المنذره». مسلم (810) او ابوداود (1460) روایت کړی دی.

او الله تعالی د دې کتاب په نازلولو سره د خپل ځان ستاینه کړې ده، سپېڅلي ذات فرمایلي دي:

{الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا}

{الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجَا}

(ټولې ستاینې خاص هغه الله لره دي چې پر خپل بنده یې کتاب نازل کړی دی او په ده کې یې هیڅ کوږوالی نه دی ایښی). [الکهف سورت: 1 آیت]. همدا رنګه الله تعالی د دې ستر کتاب ستاینه هم کړې ده، حق او واکمن ذات فرمایلي دي:

{لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ}

﴿لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾.

(که مونږ دا قرآن په یوه غره باندې نازل کړی وی (نو) تا به خامخا هغه (غر) لیدلی وی، چې وېرېدونکی او د الله له وېرې نه ټوټې ټوټې کېدونکی به وی او دغه مثالونه (دي) چې مونږ یې د خلکو لپاره بیانوو، د دې لپاره چې دوی فکر

وکړي). [الحشر سورت: 21 آيت]، او همدارنګه هغه سپيڅلي ذات فرمايلي:

{وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَى}

{وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَى}

(او که بېشکه (دا) قرآن چې دی (داسې شي چې) په ده سره غرونه روان کړی شي، يا په ده سره ځمکه ټوټې کړی شي، يا په ده سره مړي په خبرو راوستل شي (بيا به هم دوی ايمان رانه وړي). [الرعد سورت: 31 آيت]، او دا يې د مؤمنانو لپاره هدايت او رحمت ګرځولی دی، الله تعالی فرمايلي:

{هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ}

{هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ}

(دا (قرآن) د خلکو لپاره ښکاره د پوهې دليلونه دي او هدايت او رحمت دی د هغه قوم لپاره چې يقين کوي). [الجاثية سورت: 20 آيت]، او پند او د زړونو او بدنونو د ناروغيو لپاره شفا دی، حق تعالی فرمايلي دي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاء لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ}

(اي خلقو! يقينًا تاسو ته د خپل رب له جانبه نصيحت راغلی دی او په سينو کې چې څه (مرضونه) دي د هغو لپاره ستره

شفا ده او د مومنانو لپاره هدايت او رحمت دى). [يونس سورت: 57 آيت]، او الله پاک فرمايلي دي:

{وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاء وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلاَ يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إَلاَّ خَسَارًا}

﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾

(او مونږ قرآن نازلوو هغه چې د مومنانو لپاره شفا او رحمت دى او ظالمانو ته نه زياتوي مګر تاوان - دهغوى د خباثت د وجه ورنه قران خو هدى للناس دى -). [الإسراء سورت: 82 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې دا ستر كتاب؛ همدغه د آسماني كتابونو تر ټولو بشپړ او هر اړخيز كتاب دى، چې دليلونه او شواهد لري، هغه مثالونه وړاندې كوي چې د قيامت تر ورځې پرې پر بنده ګانو حجت قائميږي ، الله تعالى فرمايلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءكُم بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءكُم بُرْهَانٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا}

(اى خلكو! يقينًا تاسو ته د خپل رب له جانبه لوى دليل راغلى دى او مونږه تاسو ته واضحه رڼا نازله كړې ده). [النساء سورت : 174 آيت]، او حق ذات سبحانه وتعالى فرمايلي دي:

{وَلاَ يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلاَّ جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا}

{وَلاَ يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلاَّ جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا}

(او دوی تا ته کوم مثال (عجیب سوال او اعتراض) نه راوړي مګر مونږ تا ته راوړو (د هغه) حق (جواب) او تر ټولو ښه تفسیر). [الفرقان سورت: 33 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَـذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلاَّ كُفُورًا}

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَـذَا الْقُرْآنِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلاَّ كُفُورًا}

(او یقینًا یقینًا مونږ په دې قرآن کې هر نوعه بیان وکړ نو نه کوي ډیر خلک بل کار په غیر د ناشکرۍ څخه). [الإسراء سورت: 89 آیت] او الله پاک فرمایلي دي:

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَـذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلاَّ نُفُورًا}

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَـذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلاَّ نُفُورًا}

(او یقینًا یقینًا مونږ په دې قرآن کې مکرر بیان کړی دی، د دې لپاره چې دوی نصیحت واخلي (خو دغه بیان) دوی ته نه زیاتوي مګر تېښته (لرې والی). [الإسراء سورت: 41 آیت]، ابن جریر فرمایلي: «د پورته شان ذات فرمایلي دي: {وَلَقَدْ صَرَّفْنَا} یقینا مونږ بیان کړي دي، دې مشرکانو ته چې په الله تعالی دروغ تړي {فِي هَـذَا الْقُرْآنِ} پدې قرآن کې؛ پندونه، نښانې او دلیلونه او دوی ته مو مثالونه وړاندې کړي دي او دوی مو پکې ویرولي دي او تهدید کړي مو دي {لِيَذَّكَّرُواْ} د دې لپاره چې پند واخلي، فرمایي: تر څو هغه دلیلونه رایاد

کړي، او هغه غلطۍ درک کړي چې دوی پرې ولاړ دي او له پیښو عبرت واخلي، نو نورو ته پرې نصحیت وکړي او له خپلې ناپوهۍ څخه راوګرځي، نو نه خو دوی ترې پند اخلي، او نه هغه آیتونه او تهدیدونه چې ورته راځي په یاد راولي». تفسیر الطبري (453/17).

او دې قرآن ټول هغه څه په ځان کې رانغاړلي دي چې په پخوانیو آسماني کتابونو کې دي، او پر هغې یې ور اړولې هم ده، الله تعالی فرمایلي:

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلاً لاَّ مُبَدِّلِ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيم}

{وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلاً لاَّ مُبَدِّلِ لِكَلِمَاتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيم}

(او د رښتینولی او عدل له لحاظه ستا د رب خبره کمال ته رسېدلې ده، د هغه کلماتو لره هیڅوك بدلوونکی نشته،او همغه ښه اورېدونکی، ښه عالم دی). [الأنعام سورت: 115 آیت]، او دا هر هغه څه ته شامل دی چې خلک د ایمان له بنسټونو، قوانینو، دلیلونو، حکمتونو، نصیحتونو او خبرونو څخه ورته اړتیا لري.

{إِنَّ هَـذَا الْقُرْآنَ يِهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ}

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾

(بېشکه دا قرآن هغې (لارې) ته ښودنه کوي چې تر ټولو برابره نېغه ده). [الإسراء سورت: 9 آیت]، او الله تعالی فرماېلي دي:

{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَـٰذَا الْقُرْآنَ}
{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَـٰذَا الْقُرْآنَ}

[(ای نبي!) مونږ تا ته تر ټولو ښه بیان (قصه) اوروو، د دې قرآن په ذریعې سره]. [یوسف سورت: 3 آیت]، او دا - کتاب - د فصاحت او وضاحت په وروستي حد کې دی، الله تعالی فرمایلي:

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ}
{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ}

(الله تر ټولو ښکلی کلام نازل کړی دی، چې داسې کتاب دی چې په خپل مینځ کې مشابه دی (یو د بل تائد کوونکی دی تعارض او ټکر پکې نشته)، مکرر دی مضامین یې بار بار تکراریږي). [الزمر سورت: 23 آیت]. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«بُعِثْتُ بِجَوَامِعِ الكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ».
«بُعِثْتُ بِجَوَامِعِ الكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ».

«زه په جوامع الکلم (لنډ عبارت او پراخه معنی) سره لیږل شوی یم، او په ویرې سره مې ملاتړ شوی دی (یعني ویره مې په خلکو کې مخکې له مخکې خپریږي)» . بخاري (2977)، مسلم (523)، ترمذي (1553) او النسائي (3087) روایت کړی دی.

او -پدې خبره- تر ټولو له سترو دلیلونو څخه چې دا قرآن د رب العالمین کلام دی دا دی: چې پیغمبر -صلی الله علیه

وسلم- يو نالوستى و، نه يې لوستل كول او نه ليكل، پداسې حال كې چې تر ټولو ستر، او د فصاحت او وضاحت له اړخه بشپړ كتاب پرې نازل شوى دى، الله تعالى فرمايلي دي:

{وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلاَ تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لاَّرْتَابَ الْمُبْطِلُون}

{وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلاَ تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لاَّرْتَابَ الْمُبْطِلُون}

(او له دې (قرآن) نه مخكې نه تا كوم كتاب لوسته او نه تا د غه په خپل ښي لاس سره ليكه، (كه ته داسې وى نو) په دغه وخت كې به باطل پرستو شك كاوه). [العنكبوت سورت: 48 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{فَآمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُون}

{فَآمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُون}

(نو تاسو پر الله او د هغه پر رسول ايمان راوړئ چې نبي دى، امي دى، هغه چې پر الله او د هغه پر كلماتو ايمان لري او تاسو د هغه پيروي وكړئ، د دې لپاره چې تاسو هدايت وموميئ). [الأعراف سورت: 158 آيت].

او مونږ باور لرو چې قرآن كريم په خپل لفظ او معنى كې يوه حيرانونكي معجزه ده او الله -تعالى- ټول پيريان او انسانان ننګولي دي چې دې ته ورته ټول قرآن يا لس سورتونه او يا د دې د يو سورت په څېر يو سورت جوړ كړي، نو د بركت والا دى الله تعالى چې د عالميانو رب دى، حق ذات فرمايلي دي:

{قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَن يَأْتُواْ بِمِثْلِ هَـذَا الْقُرْآنِ لاَ يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا}

{قُل لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَىٰ أَن يَأْتُوا بِمِثْلِ هَٰذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا}

(ته ووايه: خامخا كه انسانان او پيريان ټول پر دې خبره سره جمع شي چې د دې قرآن مِثل راوړي (نو) د ده په مثل به رانه وړى شي اګر كه د دوى ځيني د ځينو نورو ملاتړي (هم) وي). [الإسراء سورت: 88 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُواْ بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُواْ مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ}

{أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِّثْلِهِ وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّـهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ}

(آيا دوى وايي چې ده دا له ځانه جوړ كړى دى، ته (دوى ته) ووايه: نو تاسو يو وړوكى سورت د ده په مثل راوړئ او له الله نه پرته چې څوك كولى شئ راوبلئ، كه چېرې تاسو رښتيني يئ). [هود سورت: 13 آيت]. الله تعالى فرمايلي:

{وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُواْ بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُواْ شُهَدَاءكُم مِّن دُونِ اللّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

{وَإِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُواْ بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِ وَادْعُواْ شُهَدَاءكُم مِّن دُونِ اللّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}

[(او كه تاسو د هغه (قرآن) په هكله په كوم شك كې يئ چې مونږ پر خپل بنده نازل كړى دى، نو د ده غوندې يو وړوكى

سورت راوړئ، او له الله نه پرته خپل مددګاران راوغواړئ، که تاسو رښتوني يئ]. [البقرة سورت: 23 آيت].

او موږ ايمان لرو چې الله -تعالی- د دې قرآن د ساتلو تضمين کړی دی، او دا کار يې مخلوق ته ندی ورترغاړې کړی، الله -تعالی- فرمايلي:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُون}

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُون}

(بېشکه همدا موږ پخپله ذکر نازل کړی دی او بېشکه موږ د ده خامخا ساتونکي يو). [الحجر سورت: ايت 9]. او الله تعالی فرماېلي دي:

{لاَ يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَلاَ مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيد}

{لاَ يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَلاَ مِنْ خَلْفِهِ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيد}

(باطل ده ته نه د ده له مخې نه راتلی شي او نه د ده له شا نه، د ډېر حکمت والا، بنه ستايل شوي (الله) له جانبه رالېږل شوی دی). [فصلت سورت: 42 آيت]، او هغه يې ټول محکم ګرځولی دی د عمومي محکميت له مخې، لوی څښتن تعالی فرمايلي:

{الَر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِير}

{الَر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِير}

(الف، لام، را، (دا) کتاب دی چې آيتونه يې محکم (۱)کړی شوي دي، بيا د بنه حکمت والا، پوره خبردار ذات لخوا نه په

تفصیل سره بیان شوي دي).[1] [هود سورت: 1 آیت]، همدا رنګه يې ټول متشابه ګرځولی، حق ذات فرمايلي دي:

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ}

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ}

(الله تر ټولو ښکلی کلام نازل کړی دی، چې داسې کتاب دی چې په خپل مینځ کې مشابه دی، (مکرر دي مضامين د دې او يو د بل تایئد کوي معارضه يکې نشته او فصاحت او بلاغت کې سره ورته وي. [الزمر سورت: 23 آیت]، او لدې څخه يې محکم او متشابه ګرځولی دی، الله تعالی فرمايلي:

{هُوَ الَّذِيَ أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ في قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاء الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاء تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلاَّ اللّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلاَّ أُوْلُواْ الألْبَابِ}

{هُوَ الَّذِي أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ۖ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا

---

1 دا ايت دليل دی چې ټول قران محکم دی. يعنې فساد او نقصان پکې نشته ، قران د حکمت او فايدو څخه ډک دی ، او په سورت ال عمران ٧ لمبر کې راغلي :(هو الذی انزل علیک الکتب منه ایت محکمات هن ام الکتب و اخر متشبهت ...) بعضی ايتونه د قران محکم دی او بعضې متشابه دي. دلته د محکم معنی ده: ظاهر المراد او يحتمل وجها واحدا. مرلد يې څرګند دی او د يوې معنی احتمال لري.الغرض: کله چې ټول قران محکم وي د هغې معنی جدا ده او کله چې بعضې قران محکم وي د هغې معنی جدا ده.

اللَّـهُ(١) ۗ وَالرَّاسِخُونَ (١)فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ}

(الله هغه ذات دی چې په تا باندې یې کتاب نازل کړی دی، په دې کې ځینې محکم (ښکاره مراد والا) آیتونه دي؛ چې هغه د کتاب اصل دي، نور یې متشابهات (پټ مراد والا) دي، نو هغه کسان چې د هغوی په زړونو کې کوږ والی دی؛ نو هغوی په هغو (آیتونو) پسې کیږي چې په دې (قرآن) کې متشابه (پټ مراد والا) دي، د فتنې لټولو لپاره او د هغو د مراد معلومولو لپاره، حال دا چې د هغوی په تاویل (مراد) باندې نه پوهیږي مګر الله، او هغه کسان چې په علم کې پاخه دي؛ هغوی وایې: مونږ پر ده ایمان راوړی دی، ټول (محکم او متشابه آیتونه) زمونږ د رب له جانبه دي او پند نه اخلي مګر د صفا عقل خاوندان).[21] [آل عمران سورت: 7 آیت]، او دا یې واضحه کړه چې هغه کسان چې په زړونو کې یې کوږوالی

---

1 (و ما یعلم تاویله الا الله) دلته په الله لفظ الجلاله باندې وقف دی که (و) عاطفه شي نو تاویل به په معنی د تفسیر شي ، په تفسیر یې الله هم پوهیږي او الراسخون فی العلم یې هم په تفسیر پوهیږي ، او که (و) استنافیه شي نو په دې صورت کې به تاویل په معنی د حقیقت شي معنی به دا شي چې په حقیقت یې فقط الله پوهیږي ، او(و الراسخون فی العلم ...) څخه به سر نو کلام شروع شي.

2 (و ما یعلم تاویله الا الله) دلته په الله لفظ الجلاله باندې وقف دی که (و) عاطفه شي نو تاویل به په معنی د تفسیر شي ، په تفسیر یې الله هم پوهیږي او الراسخون فی العلم یې هم په تفسیر پوهیږي ، او که (و) استنافیه شي نو په دې صورت کې به تاویل په معنی د حقیقت شي معنی به دا شي چې په حقیقت یې فقط الله پوهیږي ، او(و الراسخون فی العلم ...) څخه به سر نو کلام شروع شي.

دی د دې قرآن څخه د متشابه پسې ګرځي، او مؤمنان په ټول -قرآن- ایمان لري؛ محکم او متشابه يې.

او الله -تعالی- قران په ټولو پخوانو کتابونو حاکم او ساتونکی ګرځولی، متعال ذات فرمايلي دي:

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ}

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا (١)لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ}

(او (ای نبي!) مونږ تا ته کتاب په حقه سره نازل کړی دی، چې د هغو کتابونو تصدیق کوونکی دی چې له ده نه مخکې دي او د هغوی محافظ دی).[1] [المائدة سورت: 48 آيت]. او حق ذات ښکاره کړه چې دا کتاب مونږ ته دپخوانيو امتونو کيسې بيانوي، لکه څرنګه چې د الله -تعالی- پدې وينا کې راغلي دي:

{ذَلِكَ مِنْ أَنبَاء الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُواْ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ}

{ذَلِكَ مِنْ أَنبَاء الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُواْ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ}

(دا د غيب له خبرونو څني دي چې هغه مونږ تا ته وحي کوو او ته له هغوی سره نه وې کله چې هغوی د خپل کار پخه

---

1 تورات خبرورکړی و چې قران راځي ، دا دی قران راغی که قران نه وای راغلای اهل کتاب به پخپل کتاب کې شکيان وای چې تورات ويلي و چې قران راځي او تر اوسه رانه غئ ، دا د قران تصديق شو پحوانو کتابونو لره.

اراده وکړه، په داسي حال کي چې دوی مکر (او فریب کاوه). [یوسف سورت: 102 آیت]، او د دې په خبر ډیر دي، او قرآن د اهل کتابو تر منځه په هغه څه کې پریکړه کوي چې هغوی پکې یو له بل سره مخالفت لري، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ}

{إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ} ب

(بشکه دا قرآن بني اسرائیلو ته د هغو خبرو زیاتره حصه بیانوي چې دوی په هغو کې اختلاف کوي). [النمل سورت: 76 آیت].

او عمر بن الخطاب - رضي الله عنه - په خپل منبر باندې وویل:

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ كَلاَمُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ، فَضَعُوهُ عَلَى مَوَاضِعِهِ، وَلاَ تَتَّبِعُوا فِيهِ أَهْوَاءَكُمْ.

ببشکه دا قران کریم د الله عزوجل خبرې دي، نو تاسو یې په خپل ځای پرېږدئ، او په دې کې د خپلو خواهشاتو تابعداري مه کوئ. احمد په الزهد (191) کې، الدارمي (3398)، عبدالله بن احمد په السنة(117) کې، الآجري په شریعت کې (155) روایت کړی دی، او ابن بطة په الابانة کې روایت کړی دی (٢٣).

او همدا رنګه عمر بن الخطاب -رضي الله عنه- فرمايلي دي:

«الْقُرْآنُ كَلاَمُ اللَّهِ، فَلاَ تَصْرِفُوهُ عَلَى آرَائِكُمْ».

"قرآن د الله -تعالى-کلام دی، نو په خپلو نظریاتو يې مه را اړوئ". الآجري په الشريعة (156) کې روايت کړی دی.
او له فروة بن نوفل الأشجعي څخه روایت دی وايي:
«كَانَ خَبَّابُ بْنُ الْأَرَتِّ رضي الله عنه لِي جَارًا، فَقَالَ لِي يَوْمًا: يَا هَنَاهْ، تَقَرَّبْ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مَا اسْتَطَعْتَ، وَاعْلَمْ أَنَّكَ لَسْتَ تَتَقَرَّبُ إِلَيْهِ بِشَيْءٍ هُوَ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ كَلَامِهِ».
«خباب بن الأرت -رضي الله عنه- زما ګاونډی و، نو یوه ورځ يې راته وویل: اې خوښ او نیکمرغه، څومره چې کولی شي الله تعالی ته نږدې شه، او پوه شه چې ته هغه ته په بل شي دومره نه شې نږدې کیدلی لکه څومره يې چې په کلام سره کیدلی شې». ابو عبیده په فضائل القرآن (۷۷ مخ) کې، ابن ابي شیبه (۳۰۷۲۲) کې، احمد په الزهد (۱۹۲) کې، عثمان بن سعيد الدارمي په الرد على الجهمية کې(۱٦۰) او عبدالله بن احمد په السنة (111) کې.
او مونږ ایمان لرو چې دا قرآن؛ همدغه د الله کلام دی، نازل کړی شوی دی او مخلوق ندی، او دا په سینو کې ساتل شوی، حق ذات فرمایلي:
{بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلاَّ الظَّالِمُون}
{بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلاَّ الظَّالِمُون}
(بلکې دغه (قرآن) ښکاره ایتونه دي د هغو خلقو په سینو کې چې هغوی ته علم ورکړی شوی دی او زمونږ له ایتونو نه انکار نه کوي مګر ظالمان). [العنکبوت سورت: 49 آیت]،

او برابره خبره ده كه په مصحفونو كې ليكل شوى وي، او يا په محرابونو او جوماتونو كې لوستل شوى وي، نو دا يې د الله تعالى له كلام څخه نه وباسي، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلاَةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلاَنِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُور}

{إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَأَقَامُوا الصَّلاَةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلاَنِيَةً يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُور}

(بېشكه هغه كسان چې د الله كتاب لولي او لمونځ قايموي او انفاق كوي له هغه (مال) نه چې دوى ته مونږ وركړى دى، په پټه او په ښكاره، دوى د داسې تجارت امېد لري چې له سره به هلاك نشي). [فاطر سورت: 29 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيم * فِي كِتَابٍ مَّكْنُون * لاَّ يَمَسُّهُ إِلاَّ الْمُطَهَّرُون * تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِين}

{إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيم*

(بېشكه دا خامخا ډېر عزتمن قرآن دى.

فِي كِتَابٍ مَّكْنُون *

په پټ ساتل شوي كتاب كې دى.

لاَّ يَمَسُّهُ إِلاَّ الْمُطَهَّرُون*

چې ده لره نه مسه كوي مګر بنه پاك كړى شوي خلق (ملايك).

تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِين}

د رب العلمين له جانبه نازل کړی شوی دی). [الواقعة سورت: 77-80 آيتونه].

او لوی قرآن د الله -تعالی- کلام دی، او کلام د هغه له صفتونو څخه يو صفت دی، او هغه څه چې د هغه له صفتونو څخه وي هغه مخلوق نه وي، ځکه که چېرته مخلوق وی نو هغه څه به ورته پيښ شوي وای لکه نورو تازه پيدا شوو مخلوقاتو ته چې له فنا، له منځه تللو، زوال او بدلون څخه پيښيږي، الله تعالی فرمايلي:

{أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا}

{أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا}

(ايا نو دوی په قرآن کې غور نه کوي او که چېرې دا د غيرالله له طرفه وَی، دوی به په ده کې خامخا ډېر زيات اختلاف موندلی و). [النساء سورت: 82 آيت]، او حق ذات سبحانه وتعالی فرمايلي دي:

{وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلاَمَ اللّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لاَّ يَعْلَمُونَ}

{وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلاَمَ اللّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لاَّ يَعْلَمُونَ}

(او که په مشرکانو کې يو تن له تا نه امان (پناه) وغواړي، نو هغه ته امان ورکړه تر هغه پورې چې هغه د الله کلام واوري، بيا هغه خپل د امن ځای (د هغه وطن) ته ورسوه، دا

په سبب د دې چې يقينًا دوى داسې قوم دى چې نه پوهيږي).
[التوبة سورت: 6 آيت].

او له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دى وايي: پيغمبر صلى الله عليه وسلم به حسن او حسين دمول او ويل به يې:

«إِنَّ أَبَاكُمَا كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ».

«إِنَّ أَبَاكُمَا كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ».

«ستاسو پلار به پرې اسماعيل او اسحاق دمول : أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ كُلِّ عَيْنٍ لَامَّةٍ». (د الله په بشپړو کلمو سره سپارل کوم -چې ساتنه دې وکړي - له هر شيطان او هرې مضرې حشرې او حيوان څخه، او له هرې مضرې سترګې څخه). بخاري (3371) او ابوداود (4737) روايت کړى دى او ويلي يې دي: دا د دې خبرې ثبوت دى چې قرآن مخلوق ندى، او ترمذي (2060) او ابن ماجه (3525).

او اسماعيل بن ابى اويس -پدې خبره- د مدينې د خلکو اجماع روايت کړې ده چې قرآن مخلوق ندى، نو فرمايلي يې دي: « مالک او زمونږ د ښار علماوو به وييل: قرآن له الله څخه دى، او له الله څخه چې څه دي هيڅ شى يې مخلوق ندى، او د مالک بن أنس په وخت کې د مدينې پوهان: محمد بن عبد الرحمن بن أبى ذئب او عبد العزيز بن أبى سلمة الماجشون او أبوبکر به أبى سبرة او ابراهيم بن سعد الزهري او سعيد بن

عبد الرحمن الجمحي او حاتم بن اسماعيل او عبد الله بن عبد العزيز العمرى الزاهد او أبو ضمرة أنس بن عياض او محمد بن اسماعيل بن أبى فديک وو». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (300/2).

او شعيب بن حرب ويلي دي: أبو عبد الله سفيان بن سعيد الثورى ته مې وويل: «له سنت څخه راته يو حديث بيان کړه چې الله تعالى راته پرې نفع راورسوي، کله چې د الله تعالى په حضور کې ودرېږم او په اړه يې راڅخه پوښتنه وکړي او راته ووايي: دا دې له کوم ځای څخه اخيستى دى؟ زه ووايم چې: ای ربه دا حديث راته سفيان الثوري بيان کړی دی، او له هغه څخه مې اخيستى دى، او زه پرې بيا خلاص شم، او ته پرې ونيول شې. نو هغه وويل: ای شعيبه، دا ټينګار دی، او کوم ټينګار! وليکه: بسم الله الرحمن الرحيم: قران کريم د الله کلام دی؛ مخلوق ندی، له هغه څخه پيل شوی او هغه ته ورګرځي». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (170/1).

او امام ابن جرير الطبري فرمايلي دي: «ابن عيينه مونږ ته حديث بيان کړ ويې ويل: له عمرو بن دينار څخه مې اوريدلي دي چې ويل يې: له اويا کلونو څخه مې خپل شيخان لاندې کړي دي چې ويل به يې: قرآن د الله کلام دی، له هغه څخه پيل شوی او هغه ته به ورګرځي». صريح السنة، د طبري (19 مخ).

او الحسن بن أيوب څخه روايت دی فرمايي: «ما له احمد بن حنبل څخه اوريدلي چې له فارابي څخه يې ويل چې: ما له

ثوري نه اوريدلي -يعني سفيان- څخه چې وييل يې: څوک چې ووايي چې: قرآن مخلوق دی، هغه زنديق دی». او له عبدالله بن احمد بن حنبل څخه روايت دی فرمايي: ما له خپل پلار څخه اوريدلي دي چې ويل يې: له ابراهيم بن سعد، سعيد بن عبدالرحمن الجمحي او وهب بن جرير او أبو النضر هاشم بن القاسم او سليمان بن حرب څخه راته رارسېدلي چې وييل يې: قرآن مخلوق ندی». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (277/2).

او د امامانو امام محمد بن خزيمة -رحمه الله- دې مسألی ته باب ايښی دی او فرمايلي يې دي: «باب من الأدلة التي تدل على أن القرآن كلام الله الخالق، وقوله غير مخلوق».

«باب دی په باره د هغه دليلونو کې چې پدې دلالت کوي چې قرآن د الله خالق ذات وينا ده او د هغه وينا مخلوق نده». التوحيد، د ابن خزيمة (404/1).

او أبو سعيد الدارمي فرمايلي: «نو پدې حديثونو کې د دې خبرې وضاحت دی چې قرآن مخلوق ندی؛ ځکه چې هيڅ يو مخلوق د بل سره په فضيلت کې دومره توپير نلري لکه څومره چې الله په خپلو مخلوقاتو لري، ځکه چې د مخلوقاتو په مينځ کې فضيلت درک کيږي، او د الله فضل د هغه په مخلوقاتو باندې نه درک کيږي، او هيڅوک يې نشي شمېرلی، همدا رنګه يې د وينا غوره والی د مخلوق پر وينا، او که چيرته يې وينا مخلوق وه نو هيڅ کله به يې د وينا توپير له نورو سره دومره نه وو لکه څومره چې د الله او د هغه د مخلوقاتو تر منځه دی، نه د لسمې برخې لسمه برخه د زرو برخو، او نه

نږدې نږدې، نو په دې پوه شئ؛ د هغه په څير هيڅ شی نشته، ځکه چې د هغه د وينا په څېر وينا نشته، او هيڅکله به د هغه په څير رانه وړل شي». الرد على الجهمية، للدارمي (188: مخ).

او له أبو يوسف رحمه الله څخه روايت دی چې هغه فرمايلي دي: «او قرآن د الله کلام دی، د هغه وحيې او نازل شوی دی، پر همدې -باور- مې أبوحنيفه او نور امامان موندلي دي، او د هغوی په اند مخلوق نه و، او نه خالق». اعتقاد، د نيسابوري (135 مخ).

(باب القرآن الكريم تنزيل رب العالمين)

باب دی پدې باره کې چې قرآن کريم د رب العالمين لخوا نازل شوی دی

او مونږ ايمان لرو چې دا لوی قرآن؛ همدغه د رب العالمين وينا ده، روح الأمين رانازل کړی دی، دا هغه څه دي چې د مسلمانانو له دين څخه د اړتيا له مخې پيژندل شوي، او مسلمانانو پدې اجماع کړې ده، او له هغوی څخه پکې هيچا مخالفت ندی کړی او دا چاره -چې د رب العالمين لخوا څخه دی- ډير شواهد پرې دلالت کوي چې شمېرل يې ناشوني دي، او نه احاطه کيږي، لدې څخه:

په دې قرآن باندې د الله شاهدي چې دا د الله تعالى لخوا دی، حق ذات فرمايلي -او د هغه وينا ريښتيا ده:

{قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادةً قُلِ اللّهِ شَهِيدٌ بِيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ}

{قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادةً قُلِ اللّهِ شَهِيدٌ بِيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ }

(ته وو ايه: د ګواهۍ په لحاظ کوم شی تر ټولو لوی دی؟ ته وو ايه: الله دی، (هغه) زما په مينځ کې او ستاسو په مينځ کې ګواه دی او ما ته دا قرآن وحي شوی دی، د دې لپاره چې په دې (قرآن) سره زه تاسو ووېروم او هغه څوك چې دا ورته رسي). [الأنعام سورت: 19 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{لَّـكِنِ اللّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ}

{لَّـكِنِ اللّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ}

(لېکن الله ګواهي کوي پر هغه شي چې تا ته يې نازل کړی دی، چې دا يې په خپل علم سره نازل کړی دی). [النساء سورت: 166 آيت].

او لدې څخه د ملايکو ګواهي چې دا قرآن د حکيم او ستايل شوي ذات لخوا نازل شوی، الله تعالی فرمايلي دي:

{لَّـكِنِ اللّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلآئِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا}

{لَّـكِنِ اللّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلآئِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا}

(لېکن الله ګواهي کوي پر هغه شي چې تا ته يې نازل کړی دی، چې دا يې په خپل علم سره نازل کړی دی، او ملايك (هم) ګواهي کوي او الله بسه کافي دی (په حيث د) ګواه). [النساء سورت: 166 آيت].

او لدې څخه دا: چې دا د هغه څه سره موافق دی چې پیغمبرانو -علیهم السلام- پرې راتګ کړی دی، لکه څرنګه چې د الله -تعالی- پدې وینا کې دي:

{وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلاَهُمَا فَلاَ تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلاَ تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلاً كَرِيمًا}

{وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلاَهُمَا فَلاَ تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلاَ تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلاً كَرِيمًا}

(او ستا رب حکم کړی دی چې تاسو عبادت مه کوئ (د بل هیچا) مګر یواځې د هغهٔ او له مور و پلار سره ښه احسان کوئ او که چیرې په دوی کې یو یا دواړه له تا سره کله هم زوړوالي (بوډاوالي) ته ورسیږي، نو ته دې دواړو ته أُف (هم) مه وایه او مه دوی رټه او ته دوی ته ډیره ښایسته خبره وایه). [الإسراء سورت: 23 آیت]. د الله تعالی تر دې وینا پورې:

{ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلاَ تَجْعَلْ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا}

{ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلاَ تَجْعَلْ مَعَ اللهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا}

(دا (ټول حکمونه) له هغو د حکمت (او پوهې) له خبرو څخه دي چې ستا رب تا ته وحې کړي دي او ته له الله سره بل هېڅ معبود مه نیسه (ګڼې) نو په جهنم کې به وغورځول شې، ملامت کړی شوی، رټل شوی). [الإسراء سورت: 39 آیت].

او الله تعالی فرمایلي:

{نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَالإِنجِيلَ}

{نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقاً لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَالإِنجِيلَ}

(هغه پر تا باندې په حقه سره کتاب نازل کړی دی چې د هغو (کتابونو) تصدیق کوونکی دی چې له ده نه مخکې وو، او تورات او انجیل یې نازل کړي دي). [آل عمران سورت: 3 آیت]. نو دا ټول بنسټونه (اصول) چې ټینګار پرې راغلی هغه دي چې پیغمبرانو علیهم السلام ورته بلنه کړې ده او ټینګار یې پرې کړی دی.

او لدې څخه: د معاصرو اهل کتابو ګواهي چې د پیغمبر -صلی الله علیه وسلم- لپاره یې ورکړې ده، او الله -تعالی- لدې ګواهۍ څخه په خپل محکم نازل کړی شوي کتاب کې یادونه کړې ده، الله تعالی فرمایلي:

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِين}

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِين}

(ته (دوی ته) ووایه: تاسو ما ته خبر راکړئ که چېرې دا (قرآن) د الله له جانبه وي او تاسو په ده سره کافران شوي یئ او د بني اسرائیلو یو ګواه د دې په مثل سره ګواهي کړې ده،

پس هغه ایمان راوړ او تاسو لويي وکړه، بېشکه الله ظالم قوم ته هدايت نه کوي). [الأحقاف سورت: 10 آيت].

وفي «الصحيحين» من خبر ورقة بعدما أخبره الرسول صلى الله عليه وسلم بما رأى «فَقَالَ لَهُ وَرَقَةُ: هَذَا النَّامُوسُ الَّذِي نَزَّلَ اللَّهُ عَلَى مُوسَى».

او په صحيحنو کې د ورقه بن نوفل کېسه ده، وروسته له هغه چې پيغمبر صلى الله عليه وسلم ورته خپل د سترګو ليدلی حال بيان کړ«نو ورقة بن نوفل ورته وويل: دا هغه رازدار دی (جبرائيل) چې الله تعالی پر موسی نازل کړی و». بخاري (3392)، او مسلم (160) روايت کړی دی.

او د جعفر -رضي الله عنه- په کيسه کې؛ کله چې نجاشي ورڅخه پوښتنه وکړه چې: آيا تاسره داسې څه شته چې رسول -صلى الله عليه وسلم- راوړي دي؟ نو هغه پرې ولوستل، بيا نجاشي وويل:

«وَاللَّهِ إِنَّ هَذَا الْكَلَامَ وَالْكَلَامَ الَّذِي جَاءَ مُوسَى لَيَخْرُجَانِ مِنْ مِشْكَاةٍ وَاحِدَةٍ».

« قسم په الله چې دا وينا او هغه وينا چې موسی -عليه السلام- راوړې ده -هغه رڼا ده چې- دواړه له يوې ډيوې څخه راوځي». اسحاق بن راهويه (١٨٣٥)، احمد (٢٢٤٩٨)، ابن خزيمه (٢٢٦٠)، طحاوي په شرح مشكل الآثار کې (٥٥٩٨)، ابو نعيم په الحليه کې (١/١١٥) او په دلائل النبوة (١٩٤) کې.

او لدې څخه: د پېريانو ګواهي چې دا قرآن د الله -تعالی- لخوا نازل شوی او دا د هغه څه سره موافق دی چې موسی -عليه السلام- راوړي:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ * قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ}

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ *

(او هغه وخت (ياد کړه) چې مونږ تا ته د پېريانو يوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو کله چې دوی دې (قرآن) ته حاضر شول، نو ويې ويل:چپ شئ! نو کله چې (د قرآن تلاوت) تمام کړی شو (نو) دوی خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال کې چې وېروونکي وو.

قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ}

دوی وويل: ای زمونږ قومه! بېشکه مونږ داسې کتاب واورېده چې له موسیٰ نه وروسته نازل کړی شوی دی، په داسې حال کې د هغو (کتابونو) تصديق کوونکی دی چې له ده نه مخکې وو، حق ته او نېغې (سمې) لارې ته ښوونه کوي). [الأحقاف سورت: 29، 30 آيتونه]. او الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا * يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا}

{قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا*

(ته (دوی ته) ووایه چې ما ته وحې شوې ده چې بېشکه شان دا دی چې په پېریانو کې یو تولي (ډلې) (زما قراءت) په غور سره واورېده، (نو کله چې خپل قوم ته لاړل)، نو دوی وویل: بېشکه مونږ یو عجیبه قرآن واورېده.

یَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا}

چې نېغې لارې ته هدایت کوي، نو مونږ په ده ایمان راوړ، او مونږ به هیڅکله له خپل رب سره هیڅوك شریك نه کړو).

[الجن سورت: 1، 2 آیتونه].

او لدې څخه: په دې -خبره- د قریشو د کافرانو ګواهي ده چې دا قرآن د بشر له وینا څخه ندی، او یقینا چې دا د هغوی د وینا پر خلاف دی، له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روایت دي:

«أَنَّ الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَةِ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ، فَكَأَنَّهُ رَقَّ لَهُ، فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا جَهْلٍ، فَأَتَاهُ، فَقَالَ: يَا عَمِّ، إِنَّ قَوْمَكَ يَرَوْنَ أَنْ يَجْمَعُوا لَكَ مَالًا. قَالَ: لِمَ؟ قَالَ: لِيُعْطُوكَهُ فَإِنَّكَ أَتَيْتَ مُحَمَّدًا لِتُعْرِضَ لِمَا قِبَلَهُ، قَالَ: قَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنِّي مِنْ أَكْثَرِهَا مَالًا. قَالَ: فَقُلْ فِيهِ قَوْلًا يَبْلُغُ قَوْمَكَ أَنَّكَ مُنْكِرٌ لَهُ، أَوْ أَنَّكَ كَارِهٌ لَهُ قَالَ: وَمَاذَا أَقُولُ؟! فَوَاللَّهِ مَا فِيكُمْ رَجُلٌ أَعْلَمَ بِالْأَشْعَارِ مِنِّي، وَلَا أَعْلَمَ بِرَجَزٍ وَلَا بِقَصِيدَةٍ مِنِّي وَلَا بِأَشْعَارِ الْجِنِّ، وَاللَّهِ مَا يُشْبِهُ الَّذِي يَقُولُ شَيْئًا مِنْ هَذَا، وَوَاللَّهِ إِنَّ لِقَوْلِهِ الَّذِي يَقُولُ حلَاوَةً، وَإِنَّ عَلَيْهِ لَطَلَاوَةً، وَإِنَّهُ لَمُثْمِرٌ أَعْلَاهُ مُغْدِقٌ أَسْفَلُهُ، وَإِنَّهُ لَيَعْلُو وَمَا يُعْلَى، وَإِنَّهُ لَيَحْطِمُ مَا تَحْتَهُ».

«أَنَّ الْوَلِيدَ بْنَ الْمُغِيرَةِ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَرَأَ عَلَيْهِ الْقُرْآنَ، فَكَأَنَّهُ رَقَّ لَهُ، فَبَلَغَ ذَلِكَ أَبَا جَهْلٍ، فَأَتَاهُ، فَقَالَ: يَا عَمُّ، إِنَّ قَوْمَكَ يَرَوْنَ أَنْ يَجْمَعُوا لَكَ مَالًا. قَالَ: لِمَ؟ قَالَ: لِيُعْطُوكَهُ فَإِنَّكَ أَتَيْتَ مُحَمَّدًا لِتُعْرِضَ لِمَا قِبَلَهُ، قَالَ: قَدْ عَلِمَتْ قُرَيْشٌ أَنِّي مِنْ أَكْثَرِهَا مَالًا. قَالَ: فَقُلْ فِيهِ قَوْلًا يَبْلُغُ قَوْمَكَ أَنَّكَ مُنْكِرٌ لَهُ، أَوْ أَنَّكَ كَارِهٌ لَهُ قَالَ: وَمَاذَا أَقُولُ؟! فَوَاللَّهِ مَا فِيكُمْ رَجُلٌ أَعْلَمَ بِالْأَشْعَارِ مِنِّي، وَلَا أَعْلَمَ بِرَجَزٍ وَلَا بِقَصِيدَةٍ مِنِّي وَلَا بِأَشْعَارِ الْجِنِّ، وَاللَّهِ مَا يُشْبِهُ الَّذِي يَقُولُ شَيْئًا مِنْ هَذَا، وَوَاللَّهِ إِنَّ لِقَوْلِهِ الَّذِي يَقُولُ حلَاوَةً، وَإِنَّ عَلَيْهِ لَطَلَاوَةً، وَإِنَّهُ لَمُثْمِرٌ أَعْلَاهُ مُغْدِقٌ أَسْفَلُهُ، وَإِنَّهُ لَيَعْلُو وَمَا يُعْلَى، وَإِنَّهُ لَيَحْطِمُ مَا تَحْتَهُ».

«ولید بن المغيرة؛ نبي -صلى الله عليه وسلم- ته راغی، نو - هغه پرې- قرآن ولوست، داسې ښکاریده لکه چې -ولید- ورته نرمښت وښوده، نو دا -خبره- أبو جهل ته ورسیده، نو راغی او ورته يې وویل: ای کاکا، ستا قوم وېتیله چې تاته مال (پیسې) راغونډې کړي. هغه وویل: ولې؟ ويې وویل: تر څو يې تاته درکړي، ځکه ته محمد ته ورغلی يې تر څو هغه څه ته مخه کړې چې هغه سره دی، هغه وویل: یقینا قریش پدې پوه دي چې زه يې تر ټولو زیات مالداره یم، هغه وویل: نو ته د هغه په اړه داسې یو څه ووایه چې ستا قوم ته ورسیږي او هغوی پوه شي چې ته ترې منکر يې، او یا دا چې ته ترې کرکه کوې، هغه وویل:زه څه ووایم؟! قسم په الله په تاسو کې زما څخه په شعر هیڅوک ډیر نه پوهیږي؛ نه په رجز او نه په قصیده (د شعر ځانګړې ډولونه دي) او نه د پیریانو په شعرونو، قسم په الله چې د دې ټولو سره په هیڅ شي کې ورته والی نه لري، او قسم په الله چې وینا لره يې ځانګړې

خوږ والی دی، او یوه ځانګړې جلا او بنکلا لري، او یقینا چې پورته برخه یې میوه ورکوونکې او لاندې برخه یې خړوبوونکې ده، هغه به تل پورته وي او پر هغه څه شی نه پورته کیږي، او هر څه چې ترې لاندې شي ماتوي یې». حاکم (3872) ، بیهقي په الشعب (133) او دلائل النبوة (198/2) کې روایت کړی دی.

او لدې څخه دا چې: قرآن عظیم د هغه څه سره موافق دی چې الله -تعالی- یې له بنده ګانو څخه غواړي، الله تعالی فرمایلي:

{وَأَنَّ هَـٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُواْ السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون}

{وَأَنَّ هَـٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُواْ السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون}

(او دا چې بېشکه دا زما لار ده، چې نېغه ده، نو تاسو د دې پیروي وکړئ او د (نورو) لارو پیروي مه کوئ، ګڼې نو تاسو به (د نورو لارو پیروي) د هغه له لارې نه تار په تار کړي، دا (حکم) دی چې هغه (الله) تاسو ته د دې كلك حکم کړی دی، د دې لپاره چې تاسو پر هېزګاره شئ). [الأنعام سورت: 153 آیت].

او لدې څخه: هغه څه چې په قرآن کریم کې له الهي معلوماتو، شرعي احکامو او آدابو

څخه دي، ټول هغه څه دي چې په فطرتونو کې ځای پر ځای شوي دي، حق ذات فرمایلي دي:

{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُون}
{فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لاَ تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُون}

(نو ته خپل مخ دين ته نبغ (او برابر) وساته، په داسي حال کي چي حق ته مايل اوسي، (تاسو لازم ونيسئ) د الله هغه فطرت لره چي په هغه يې خلق پيدا کړي دي، د الله تخليق لره هيڅ بدلون نشته همدغه سم(نبغ) دين دی، او لېکن د خلقو اکثريت نه پوهيږي). [الروم سورت: 30 آيت].

او لدې څخه دا چي قرآن کريم له هغه څه سره موافق دی چي د بنده ګانو بښګڼه پکې ده،ځکه چي الله تعالی خالق دی، په هغه څه پوه دی چي بنده ګان ورته اړتيا لري او په هغه څه پوه دی چي د هغوی ديني، ځاني، مالي او کورنۍ چاري سموي، الله تعالی فرمايلي:

{أَلاَ يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِير}
{أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ}.

(آيا هغه ذات به نه پوهيږي چي يې (هر څه) پيدا کړي دي (ولې نه!) او هم دی ډېر باريك بين، ښه خبردار دی). [الملك سورت : 14 آيت]. او په هيڅ شي يې امر ندی کړی مګر دا چي په هغه کې به لوړ مصلحت وي، او نه يې له کوم شي څخه منع کول کړي دي مګر دا چي په منع کولو کې به يې تر وروستي حده له احتياط او ملاتړ څخه کار اخيستل شوی وي.

او لدې څخه دا چي: قرآن کريم د هغه څه سره موافق دی چي عقلونه يې تقاضا کوي، لدې امله کله چي الله -تعالی- د

محرماتو اساسات په «سورة الأنعام» کې یاد کړل پدې وینا سره یې پای ته ورسول: {لَعَلَّكُمْ تَتَّقُون}، الله تعالی فرمایلي:

{قُلْ تَعَالَوْاْ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلاَّ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلاَ تَقْتُلُواْ أَوْلاَدَكُم مِّنْ إمْلاَقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلاَ تَقْرَبُواْ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُون}

{قُلْ تَعَالَوْاْ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلاَّ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَلاَ تَقْتُلُواْ أَوْلاَدَكُم مِّنْ إمْلاَقٍ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ وَلاَ تَقْرَبُواْ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَلاَ تَقْتُلُواْ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ ذَلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُون}

(ته ووایه: تاسو راشئ چې زه ولولم هغه څه چې ستاسو رب پر تاسو باندې حرام کړي دي، دا چې تاسو له هغه سره هیڅ شی مه شریکوئ او له مور و پلار سره ښېګڼه کوئ، او تاسو خپل اولاد د غریبۍ له امله مه وژنئ، مونږ تاسو ته روزي درکوو او هغوی ته (هم) او تاسو د بې حیایۍ کارونو ته مه نژدې کیږئ، کوم یې چې ښکاره دي او که پټ دي او تاسو هغه نفس مه وژنئ چې الله حرام کړی دی مګر په حقه سره، دا هغه څه دي چې الله پرې تاسو ته کلك حکم کړی دی، د دې لپاره چې تاسو له عقل نه کار واخلئ). [الأنعام سورت: 151 آیت].

او عاقلو خلکو ته د قرآن کریم وینا په ډیرو ځایونو کې بې شمېره راغلي ده، همدا رنګه په ډیری ځایونو کې الله تعالی له بنده ګانو څخه د فکر کولو، لیدلو او عبرت اخیستلو غوښتنه

کړې ده په هر هغه څه يې چې امر کړی او يا يې ورڅخه منع کړې ده.

او لدې څخه: هغه دليلونه چې قرآن کريم پرې راټګ کړی، هغه دي چې په وضاحت، فصاحت، ځواکمنی، نږدې والي او آسانتيا کې -وروستي حد ته رسيدلي- چې هر څوک پرې پوهيږي او دا -ځانګړتيا- له انسانانو څخه د هيچا په وينا کې نده پيژندل شوې، لکه څرنګه چې د الله تعالى پدې وينا کې دي:

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښيئ څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پيدا کړی دی، چې غير له هغه (الله) نه دي، بلکې ظالمان په ښکاره ګمراهی کې دي). [لقمان سورت: 11 آيت]، او د الله -تعالى- پدې وينا کې:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

(که چیرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بيانوي) [الأنبياء سورت: 22 آيت]، همدا رنګه دليلونه يې -په هيڅ

حال کې- داسې نه دي چې په باطل دلالت وکړي، او د دليلونو له پياوړتيا څخه يې دا دي چې ماتول يا ردول يې ناشوني دي، الله تعالی فرمايلي:

{وَقُلْ جَاء الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا}

{وَقُلْ جَاء الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا}

(او ته ووايه: حق راغی او باطل په تېښته ورك شو، بېشکه باطل دی ورکېدونکی). [الإسراء سورت: 81 آيت].

او لدې څخه دا دي چې قرآن عظيم - چې د رب العالمين وينا ده - هر چاته آسان دی، الله تعالی فرمايلي:

{وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ}

(وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ)

(او يقينًا مونږ دا قرآن (د يادولو او پند اخيستلو لپاره) اسان کړی دی، نو ايا څوك پند اخيستونکی شته؟). [القمر سورت: 17 آيت]. او هيڅ بشر داسې ندی پيژندل شوی چې ليکنه يې ټولو ته آسانه وي او هر څوک دې پرې مخاطب وګرځول شي، نو دا ځانګړتیاوې لدې کتاب پرته بل کتاب ته نده ورکول شوي.

او لدې څخه دا دي چې قرآن عظيم له هر ډول تغير او بدلون څخه ساتل شوی دی، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

(بېشکه همدا مونږ پخپله ذکر نازل کړی دی او بېشکه مونږ د ده خامخا ساتونکي يو). [الحجر سورت : 9 آيت]. او الله -

تعالی - ورته د قیامت تر ورځې پورې بقا او ابدیت لیکلی دی، نو دا بقاء، ابدیت او نه بدلون په دې دلالت کوي چې دا د حکیم ستایل شوي ذات لخوا نازل شوی دی، حق ذات فرمایلي دي:

{أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا}

{أَفَلاَ يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ اخْتِلاَفًا كَثِيرًا}

(آیا نو دوی په قرآن کې غور نه کوي او که چیرې دا د غیرالله له طرفه وَی، دوی به په ده کې خامخا ډېر زیات اختلاف موندلی و). [النساء سورت: 82 آیت].

او سره له بقاء، ابدیت، ساتنې او د علمونو، فنونو، او کشفیاتو د نوښت سره مو هیڅ علم و نه موند چې د هغه څه مخالفت وکړي چې دې قرآن پرې راتګ کړی دی، بلکه ټول علوم د قرآن سره موافقت لري په هغه څه کې چې په قرآن کې يې يادونه شوې ده، لکه د آسمانونو پیدایښت، د انسان پیدایښت او داسې نور.

او لدې څخه دا چې قرآن تر ټولو برابرې -لارې- ته لارښوونه کوي، نو دا هرې ښېګڼې ته شامل دی، دا د خالق او مخلوق په اړه معلوماتو ته شاملیږي، او دنیا او آخرت، پیریانو او انسانانو، اوامرو، نواهیو، ادبونو، واجباتو، جنت او دوزخ ته شامل دی، نو دا ایمان، عمل او بدلې ته شامل دی، الله تعالی فرمایلي:

{مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ}

{مَّا فَرَّطْنَا فِي الكِتَابِ مِن شَيْءٍ} موږ په کتاب (لوحِ محفوظ) کې هېڅ شی (بې لیکلو) نه دی پرېښی. [الأنعام سورت: 38 آیت]، او الله تعالی فرماېلي دي:

{إِنَّ هَـذَا الْقُرْآنَ يِهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ}

﴿إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾

(بېشکه دا قرآن هغې (لارې) ته ښودنه کوي چې تر ټولو برابره نېغه ده). [الإسراء سورت: 9 آیت].

او لدې څخه دا چې قرآن کریم د هرې ناروغۍ درملنه ده، الله تعالی فلرمایلي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاء لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِين}

(يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُم مَّوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ)

(اې خلکو! يقيناً تاسو ته د خپل رب له جانبه نصيحت راغلی دی او په سينو کې چې څه (مرضونه) دي د هغو لپاره ستره شفا ده او د مومنانو لپاره هدايت او رحمت دی). [يونس سورت: 57 آيت]. او د بشر په وينا کې هيڅ داسې وينا نده پيژندل شوې چې په هغې کې د زړونو او بدنونو د ناروغيو درملنه پرته وي، لکه څرنګه چې پدې لوی قرآن کې ده؛ هغه قرآن چې د رب العالمين کلام دی.

او لدې څخه دا چې الله -جل جلاله- انسانان او پيريان ونګول تر څو دې قرآن ته ورته يو بل راوړي او يا يې د يو سورت په څېر يو سورت راوړي، الله تعالی فرمايلي:

{أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُواْ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُواْ مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ}
{أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ فَأْتُواْ بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ وَادْعُواْ مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ}

(آيا دوی وايي چې ده دا له ځانه جوړ کړی دی، ته (دوی ته) ووايه: نو تاسو يو وړوکی سورت د ده په مثل راوړئ او له الله نه پرته چې څوك كولی شئ راوبلئ، كه چېرې تاسو رښتيني يئ). [يونس سورت: 38 آيت]، او دا يې واضحه كړه چې پدې كې هيڅ شک نشته، نو حق ذات فرمايلي دي:

{وَمَا كَانَ هَـذَا الْقُرْآنُ أَن يُفْتَرَى مِن دُونِ اللّهِ وَلَـكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لاَ رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ}
{وَمَا كَانَ هَـذَا الْقُرْآنُ أَن يُفْتَرَى مِن دُونِ اللّهِ وَلَـكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لاَ رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ}

(او دا قرآن هيڅكله هم داسې نه دی چې له الله نه غير دې په دروغو جوړ كړی شي او لېكن دا تصديق دی د هغو (كتابونو) چې له ده نه مخكې دي او د رب العلمين له جانبه د كتاب تفصيل دی چې هېڅ شك په كې نشته). [يونس سورت: 37 آيت].

او لدې څخه دا چې: دا قرآن موږ ته د تيرو قومونو خبرونه بيانوي په هغه ډول چې پيښ شوي دي پداسې حال كې چې د مكې خلک ترې لا خبر نه وو، نو الله تعالی مونږ ته بيان كړل، لكه څرنګه چې د الله تعالی پدې وينا كې دي:

{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَـذَا الْقُرْآنَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِينَ}

{نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَـذَا الْقُرْآنَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ لَمِنَ الْغَافِلِين}

[(اى نبي!) مونږ تا ته تر ټولو ښه بيان (قيصه) اوروو، د دې قرآن په ذريعې سره چې مونږ تا ته وحي کړې دى، او بېشکه شان دا دى چې ته د دې (قرآن له نازلېدلو) نه مخکې خامخا له ناخبرو څخه وې]. [يوسف سورت: 3 آيت]. او دا پر دې ګواه دى چې دا د حکيم ستايل شوي ذات لخوا نازل شوى دى.

او لدې څخه دا چې دغه ستر قرآن د بيان وضاحت، فصاحت، غيبي خبرونه، رباني قوانين له ځان سره لري، او داسې يو پيغمبر راوړې دى چې نالوستي و نه يې ليکل کولاى شول او نه لوستل، الله تعالى فرمايلي دي:

{وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلاَ تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُون}

{وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلاَ تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُون}

(او له دې (قرآن) نه مخکې نه تا کوم کتاب لوسته او نه تا د غه په خپل ښي لاس سره ليکه، (که ته داسې وى نو) په دغه وخت کې به باطل پرستو شك کاوه). [العنکبوت سورت: 48 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ}

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ}

(هغه کسان چې د اُمي رسول (او) نبي پیروي کوي هغه چې دوی یې له خپل ځان سره په تورات او انجیل کې لیکلی مومي). [الأعراف سورت: 157 آیت].

او لدې څخه دا چې: د قرآن کریم یو سورت په مختلفو وختونو او مختلفو ځایونو کې نازلیږي، لدې سره بیا هم هغه سورت داسې لوستل کیږي لکه -ټول- چې یو ځای نازل شوی وي، او د خلکو تر منځ دا خبره دود ده چې انسانان په استعدادونو کې یو له بل سره توپیر لري او کله چې دوی په بیلابیلو وختونو کې کتابونه تالیفوي نو طریقې یې یو له بل سره توپیر لري.

او لدې څخه دا چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته الله تعالی سنت ورکړی دی لکه څرنګه یې چې قرآن ورکړی دی، پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ، وَمِثْلَهُ مَعَهُ».

«أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ، وَمِثْلَهُ مَعَهُ».

«خبر اوسئ چې ماته کتاب راکړل شوی او د کتاب په څیر ورسره (یعني سنت)». ابوداود (4604)، ترمذي (2664)، او ابن ابي شیبه په المصنف کې (24816) او په المسند کې (927) او احمد (17174) روایت کړی دی.

او لدې څخه دا: چې قرآن د رسول الله صلی الله علیه وسلم لاربښوونو ته شامل دی، هغه څه چې باید وشي، یا هغه څه چې کول یې واجب دي، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وینا کې دي:

{لَّوْلاَ كِتَابٌ مِّنَ اللهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ}

{لَّوْلاَ كِتَابٌ مِّنَ اللهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيم}

(که د الله له جانبه مخکینی لیك نه وی (،نو) تاسو ته به د هغې (فدیې) په بدل کې چې تاسو واخیستله، خامخا ډېر لوی عذاب دررسېدلی و). [الأنفال سورت : 68 آیت]، او د الله -تعالی- دا وینا:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيم}

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيم}

(ای نبي! ته ولې هغه شی حراموې (بندوې) چې الله تا ته حلال کړی دی؟ ته د خپلو ښځو خوشحالول (او راضي کول) غواړې او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [التحریم سورت: 1 آیت]، او د الله -تعالی- دا قول:

{عَبَسَ وَتَوَلَّى * أَن جَاءهُ الأَعْمَى * وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى * أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَى * أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى * فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّى * وَمَا عَلَيْكَ أَلاَّ يَزَّكَّى}

{عَبَسَ وَتَوَلَّى*

(ده تندی تریو کړ او مخ یې وګرځاوه.

أَن جَاءهُ الأَعْمَى*

په دې وجه چې ده ته ړوند راغی.

وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّى*

او ته څه شي پوه کړی یې، ښایي چې دی پاك شي.

أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَى *

يا به دی نصيحت (او پند) واخلي، نو ده ته به پند نفع ورسوي.

أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى *

هر چې هغه څوك دی چې استغنا يې كړې ده.

فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّى *

نو ته په هغه پسې كيږې.

وَمَا عَلَيْكَ أَلاَّ يَزَّكَّى}

حال دا چې په تا هيڅ الزام نشته چې هغه پاك نشي). [عبس سورت: ۱-۷ آيتونه]، او د الله - تعالى - دا وينا:

{وَلَوْلاَ أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلا * إِذاً لَّأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لاَ تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا}

{وَلَوْلاَ أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلا *

(او كه ته مونږ (په حق باندې) نه وی ټينګ كړی (،نو) يقينًا يقينًا ته نژدې وې چې دوی ته لږ څه مايله شې.

إِذاً لَّأَذَقْنَاكَ ضِعْفَ الْحَيَاةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لاَ تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا}

(نو) په دغه وخت كې به خامخا مونږ په تا څكلی وی دوه چند عذاب په (دې دنياوي) ژوندون او دوه چنده عذاب په مرګ (په اخرت) كې بيا به تا د خپل ځان لپاره زمونږ په خلاف مدد كوونكی نه وی موندلی). [الإسراء سورت: 74، 75 آيتونه]، نو كه چېرته دا قرآن د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - لخوا وای، نو هغه به دا په خپل ځان نه وای ثبت كړي؛ نو كله چې پكې دا ډول نبوي - صلى الله عليه وسلم - توجيه

بیان شوه؛ نو په قطعي ډول ثابته شوه چې دا - قرآن - د هغه لخوا ندی، بلکې د پوه او حکیم - ذات - له لوري دی.

(کتـــاب الرســل والأنبيـــاء -عليهم السلام-) کتاب دی د رسولانو او نبیانو په اړه

د کتاب لنډیز

او مونږ باور لرو چې په رسولانو ایمان؛ په الله - تعالی - د ایمان څلورم رکن دی.

او موږ ایمان لرو چې د پیغمبرانو - علیهم السلام - د بلنې اساس په الله - تعالی - د هغه په نومونو، صفتونو او اعمالو پوهېدل دي، او دا چې هغوی ټول په توحید سره لیږل شوي وو او یوازې د الله - تعالی - عبادت ته یې بلنه کوله او له هغه پرته د نورو د عبادت پریخودلو ته یې بلنه کړې ده، نو پیغمبران او رسولان په توحید او ایمان کې تر ټولو کامل خلک دي، او دوی د سپیڅلي خالق په اړه تر ټولو مخلوقاتو خورا پوه دي، او په هغه څه چې د - الله پاک - لپاره پر دوی واجب او هغه څه چې پرې حرام دي.

او هر نبي خپل قوم دوو لویو بنسټونو ته بللی دی چې عبارت دي له: یوازې د یو الله عبادت او د آخرت په ورځ ایمان او هغه څه چې الله - تعالی- په دې کې د خپلو دوستانو لپاره نعمتونه او د دښمنانو لپاره عذاب چمتو کړی دی.

او موږ ایمان لرو چې انبیاء - علیهم السلام - په هغو لویو اصولو باندې سره متفق دي چې بلنه یې ورته کړې ده، هغوی ټولو په الله - تعالی - ، ملائکو، کتابونو، رسولانو، د اخرت

ورځ او د خير او شر په اندازې باندې ايمان رواړلو ته بلنه کړې ده، ټولو د عباداتو اصولو ته بلنه کړې ده لکه: لمونځ، زکات، روژه او حج، او د نيکو اخلاقو بنسټونو ته او له ناوړه اخلاقو څخه يې - خلک - منع کړي دي، نو پيغمبران - عليهم السلام - سره په اصولو کې متفق دي، خو هغه شريعتونه چې هغوی ورته بلنه کړې ده په احکامو او تفصيل کې يې سره جلا دي.

او مونږ ايمان لرو چې په ټولو انبياوو - عليهم السلام - ايمان راوړل واجب دي، او په هر هغه څه يې چې له غيبو خبر ورکړی دی بايد ريښتينی وګڼل شي او له هر هغه څه څخه ځان ساتل واجب دي چې منع ترې شوې ده، له هغوی سره مينه کول، د هغوی احترام کول او د هغوی پسې اقتدا کول او پدې ګواهي ورکول چې هغوی - الهي - پيغام رسولی، امانت يې اداء کړی، او د الله دپاره يې او د هغه د بندګانو د پاره يې خير خواهي لټولې او په حقه سره يې د الله په لار کې جهاد کړی او په ټول امت د هغه رسول په شريعت عمل کول واجب دي چې ورته ليږل شوی دی، او پدې امت؛ د محمد - صلی الله عليه وسلم - په امت؛ په پيريانو او انسانانو واجب دي چې د أنبياوو او رسولانو په وروستي پيغمبر چې محمد - صلی الله عليه وسلم - دی په شريعت يې عمل وکړي، ځکه چې هغه ټولو انسانانو او پيريانو ته ليږل شوی دی.

او ټول انبياء او رسولان - عليهم السلام - د دې لپاره راغلي دي چې خلک د کفر، شرک او جهالت له تيارو څخه راوباسي،

که څه هم د دې دنیا له عزت، سلطنت، زور، ځواک، کرهڼې او کارخانو څخه برخمن وي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - دوی لره زیری ورکوونکي او ویروونکي لیږلي دي؛ د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله - تعالی باندې له رسولانو - لیږلو - څخه وروسته کوم حجت پاتې نه شي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - په هر امت کې یو رسول لیږلی. نو د هغه چا نوم مو چې پیژندلی دی ایمان پرې واجب دی او د هغه چا نوم مو چې له دوی څخه ندی پیژندلی مجمل ایمان پرې راوړو. نو په ټولو أنبیاوو او رسولانو - علیهم السلام - ایمان په هر مسلمان نارینه او ښځینه واجب دی او څوک چې په یو نبي کافر شو، نو یقینا چې په ټولو انبیاوو - علیهم السلام - یې کفر کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله - پاک - بندګانو ته خپل رسولان لیږي چاته چې وغواړي او څرنګه چې د هغه حکمت غوښتنه کوي، نو د هغه حکم لره هیڅ څارونکی نشته، څه چې وغواړي او څه یې چې خوښه وي کوي یې.

او مونږ ایمان لرو چې نبوت یوه الهي لورینه او رباني رحمت دي، له خپلو بنده ګانو څخه یې چې چاته وغواړي بخشش کوي، نو الله تعالی دی چې له پرښتو او خلکو څخه رسولان غوره کوي.

او انبیاء او رسولان - علیهم السلام - سره په خپل منځ کې یو پر بل غوره والی لري، او تر ټولو غوره یې اولو العزم دي، او د اولو العزم تر منځه تر ټولو غوره د الله تعالی دوه

دوستان دي: ابراهيم او محمد - عليهما السلام - او پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - أنبياوو ته يو پر بل له غوره والي ورکولو څخه منع فرمايلې ده؛ په ځانګړې توګه کله چې دا کار د تعصب يا د هغه له شان څخه د کمولو په موخه وشي او لکه څرنګه چې الله تعالى ابراهيم او محمد - عليهما السلام - په دوستۍ نيولي دي، همدا رنګه يې موسى - عليه السلام - ته په خلکو غوره والى ورکړى دى؛ هغه ته په رسالتونو ورکولو او هغه سره په خبرو کولو، او زمونږ پيغمبر - صلى الله عليه سلم - د خُلت (د محبت د لوړې درجې) مرتبه خپله کړې ده او دا شرف يې هم حاصل کړى دى چې رب يې ورسره د اسراء په شپه د پردې تر شا خبرې کړي دي، نو پدې سره زمونږ پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - د خُلت او هغه سره د خبرو کولو شرف حاصل کړى دى.

او مونږ پدې ايمان لرو چې پيغمبران د ټولو انسانانو غوره خلک دي، او هيڅوک د نبي مرتبې ته نه شي رسيدلى، نه ولي او نه بل څوک، او هيڅ بشر ته په نبي باندې غوره والى ورکول په کار ندي، او نبوت کسبي ندى (يعنې لاس ته نه رواړل کيږي) بنده يې په زحمت، طاعت، پاکيزه ګۍ مبارزه، د زړه پاکوالي، ستره والي او خو اخلاقو لاسته راوړلى نشي.

او مونږ پدې ايمان لرو چې الله تعالى پيغمبري نده ورکړې مګر سړيو ته، او مونږ پدې پوهيږو چې أنبياء عليهم السلام لکه د نورو انسانانو په څېر انسانان دي، او دوى له انسانانو څخه په ديندارۍ، عقلونو او أخلاقو کې تر ټولو پوره دي، مګر دا چې دوى ته وحې کيږي، او په هغه څه کې دوى له

ګناه څخه پاک دي چې د الله تعالی له أوامرو څخه يې خلکو ته رسوي، او کله چې نبي پداسې يو څه کې اجتهاد وکړي چې وحې ورته پکې نه وي شوې او بيا پايلې ته ونه رسيږي، نو الله تعالی يې په نوموړي اجتهاد کې تاييد نه کوي، بلکه وحې پرې نازليږي تر څو تشه ډکه شي.

او رسولان او أنبياء -عليهم السلام - د ځان لپاره د نفعې او ضرر خاوندان ندي، سره لدې چې پورته مرتبه، لوړه درجه او په دنيا او اخرت کې ستايل شوی مقام لري. نو کله چې دوی خپل ځان ته ګټه او تاوان نه شي رسولی، نو نورو خلکو ته خو يې په طريقه اولی سره نه شي رسولی، او که چيرته دوی خپل ځانته او نورو ته - په خپل ژوند کې - ګټه او يا تاون نه شي رسولی، نو په طريقه اولی سره نورو ته ګټه او تاوان د هغوی له مرګ څخه وروسته نه شي رسولای.

او په غيبو نه پوهيږي مګر په هغه اندازه چې الله تعالی ورښودلي وي او اجازه يې ورته پرې کړي وي.

او أنبياء او رسولان - عليهم السلام - د الله تعالی عبادت د هغه څخه له ويرې او هغه ته له هيلې درلودلو له امله کوي، او هغه ته وسيله(نزديکت) پلټي، او هغه پاک ذات ته ځان نږدې کوي.

او مونږ ايمان لرو چې پيغمبران او رسولان د هغو مصيبتونو او ناروغيو سره مخ کيږي چې نور انسانان ورسره مخ کيږي، دوی ته غم او مرګ رسيږي او دا چې دوی ميرمنې او اولادونه لري او دا چې دوی خواړه خوري او په بازارونو کې ګرځي، او مونږ پدې پوهيږو چې مسيح - عليه

السلام - د الله - تعالى - لخوا ژوندى پورته شوى دى کله چې د هغه امت غوښتل چې هغه ووژني.

او مونږ شاهدي ورکوو چې دوى خلکو ته نصيحت وکړ، امانتونه يې وسپارل، او د خپل رب پيغامونه يې ورسول، او دا دوى ته زيان نه رسوي چې پيروانو يې - بلنه - ونه منله او نه دا چې خلکو پرې کبر وکړ.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى- هر پيغمبر ته له نخښو او دليلونو څخه دومره ورکړي دي چې د هغه په اندازه انسانان ايمان راوړي.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى - هيڅ پيغمبر ندى ليږلى مګر دا چې له هغه سره داسې يو نخښه وي چې د هغه په رښتينولۍ دلالت وکړي، برابره خبره ده که مونږ پرې پوه شو يا پرې پوه نه شو، او الله تعالى مونږ ته د هغې له جملې څخه يوه ټولګه په قرآن کريم کې بيان کړې ده. او پدې هم پوهيږو چې ډيرى داسې نخښانې شته چې الله تعالى پرې د خپلو پخوانيو پيغبرانو تاييد کړى دى او الله تعالى مونږ ته ندي بيان کړي، او ځينې وختونه الله تعالى مونږ ته هغه واضحه نخښانې بيانوي، او کله هم دليل بيانوي، او مونږ پدې پوهيږو چې هغه نښانې او دليلونه چې الله تعالى پرې د خپلو رسولانو او أنبياوو تاييد کړى دى ډيرې زياتې دي.

او د هغوى په ريښتينولۍ تر ټولو لوى دليل هغه دى چې دوى هغه توحيد ته بلنه کوي چې په فطرتونو کې ځاى پر ځاى شوى دى او عقلونه يې په ښه والي ګواهي ورکوي، او هغه ګټور علم، نيک عمل، هدايت، حق دين او ميزان چې دوى

ورسره راتګ کړی دی او خپلو رسولانو ته د الله تعالی ګواهي چې دوی پر حق دي، او هغه څه هم حق دي چې دوی پرې راتګ کړی دی، او تر ټولو لویه نخښه یې هغه وحیې ده چې د الله - تعالی- له لورې پرې نازلیږي او تر ټولو ستره وحی لوی قرآن دی چې زمونږ د پیغمبر صلی الله علیه وسلم معجزه ده، او شونې نده چې انسان دې د دې وحی په څېر رواړلی شي؛ ځکه چې هغه د الله کلام او وحی ده او ځکه چې په هغه کې غیبي خبرونه دي،او د هغه هدایت، رڼا، رحمت او حکمت له امله چې پکې دي.

او د هغو شیانو له جملې څخه چې الله - تعالی - پرې د خپلو پیغمبرانو مرسته کړې وه، هغه عقلي دلیلونه دي چې الله پرې د دوی مرسته کړې ده، نو کافر حیران کړي او باطل ته ماتې ورکړي.

او د دوی ترټولو له لوی نخښو څخه له غیبو څخه خبر ورکول دي، هغه چې الله تعالی ترې د پردې پورته کولو اجازه ورکړي وي. او له دوی څخه : مخکینو پیغمبرانو - علیهم السلام - ته نجات ورکول، او د دوی پیروانو ته د دښمنانو له فریب څخه نجات ورکول او د ضدي او متکبرو خلکو له منځه وړل، او بلنه ورکړی شوو ته د الله تعالی لخوا د هغه څه یادونه کول چې په پخوانیو باندې یې کړي دي، او دا چې د الله کړنلاره کېدونکې ده. او له هغې څخه : د دوی د صفاتو کمال، د دوی ښه اخلاق، عمل او سیرت او د دوی په خبرو کې اخلاص چې له هغه سره دوی دروغ نه شي ویلی. او لدې څخه: د پیغمبرانو د نښانو په لېږد کې لوی پرلپسې والی، او

هغه څه چې دوی پرې د علم، هدایت او حق دین څخه راتګ کړی دی، هغه څه چې د دروغو په لیږدولو باندې سره د دوی یوځای کېدل ناممکن ګرځوي. او لدې څخه: دا چې دوی په خپلو رسالتونو باندې بدله نه غواړي، او نه پرې واکمني غواړي. او لدې څخه دا چې: د پیغمبرانو د نبوت سپکاوی هیڅوک نه کوي مګر یو جاهل چې د دین، علم او لارښوونې په اړه یې فکر ندی کړی چې پیغمبرانو پرې راتګ کړی دی، او یا یو ضدي متکبر.

او له سترو نخښانو څخه یې هغه حسي دلیل دی چې سترګې یې ګوري، عقلونه یې مني، لکه د نوح د قوم غرقیدل، د صالح اوښه، د هود د قوم ننګونه چې که ټول قوم یې ورسره دوکه وکړي، له اور څخه د ابراهیم ژغورل، د موسی معجزې، او لدې څخه: امسا، ملخان، سپږې، چونګښې، وینه، طوفان، د فرعون او د قوم یې غرقیدل،او د داود - علیه السلام - معجزې لکه: د غرونو تسبیح ویل، د اوسپنې نرمیدل، د سلیمان - علیه السلام - معجزې، هغه ته د باد او پیریانو تسخیریدل، د مرغانو په خبرو پوهیدل. او د مسیح - علیه السلام - معجزې لکه پیس وهلی، مورزادي ړوند او چې وروسته وړوند شوی وي دوی رغول، د مړو ژوندي کول، او دا چې هغه به له خټو څخه لکه د مرغانو په څېر جوړول بیا به یې پکې پوکی وکړ او د الله په اذن به هغه مرغه شو، او زمونږ د پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم معجزې، چې هغه زیاتې دي او په سختۍ سره شمېرل کیږي لکه : د سپوږمۍ څېرې کیدل، اسراء او معراج، د خوړو ډیریدل، د حیواناتو سره خبرې کول، د کاڼو

تسبيح وييل، د وني د تنې ژړا، او د الله لخوا د دښمنانو په مقابل کې يې مرسته کول.

او د پيغمبرانو له معجزو څخه: د هغه پيغمبر حالت چې حق ته بلنه کوي؛ او يقينا چې خلک د هغه چا ترمنځ توپير کوي چې په خپلو خبرو کې حق ته بلنه کوي او د هغه چا چې دروغو ته په خپلو ويناوو کې بلنه ورکوي... او داسې نورې نښانې.

او د پيغمبرانو ټولې نښانې پرته له قرآن کريم او د محمد - صلى الله عليه وسلم - له سنتو څخه له منځه تللي دي، چې دا دواړه پاتې دي ځکه چې الله - تعالى - يې د ساتلو تضمين کړی او پدې دواړو کې د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - او د هغه د رسالت په رښتينولۍ ستر دليلونه او ثبوتونه دي.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى - د خپلو پيغمبرانو ملاتړ کوي، په هغه ډول چې د هغه حکمت د کائناتي او شرعي آيتونو او شواهدو تقاضا کوي، نو الله په خپل فضل سره هدايت کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره چې څوک وغواړي ګمراه کوي يې،

او ضدي انسان ته نه زياتوي مګر ضد او تکبر.

او مونږ ايمان لرو چې که چېرته الله - تعالى - غوښتلی وای نو ټولو خلکو ته به يې هدايت کړی و.

او مونږ ايمان لرو چې د پيغمبرانو دليلونه او نښانې چې هغوی راوړي دي او الله يې پرې مرسته کړې ده، ناشوني ده چې د نبوت دعوه کوونکی يې راوړي، يا ساحر او دروغجن،

ځکه چې الله - تعالی - پریکړه کړې چې په صحیح دلیل سره به د باطل مرسته نه کوي، او نه به دروغجن په ریښتني ثبوت سره ریښتونی کوي؛ ځکه چې هغه ذات حکیم دی په خپل شریعت او امر کې او د الله تعالی جاري حکمت او کړنلاره د دې خبرې ممانعت کوي.

او مونږ ایمان لرو چې زمونږ پیغمبر محمد بن عبدالله د رب العالمین رسول، د انبیاوو او رسولانو وروستی، د بني آدمو سردار او هغه رب العالمین ته محبوب دی.

او مونږ پوهیږو چې هغه ته چې کومې معجزې ورکړل شوي بل هیڅ پیغمبر ته ندي ورکړل شوي او د هغه ترټولو لویه معجزه قرآن کریم دی، او لومړی هغه څه چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ته پرې د وحیې پیل وشو هغه د ښایسته خوبونو لیدل و، نو هغه به هیڅ خوب نه لیده مگر دا چې د روڼ سهار په څیر به رښتیا کېده، او لومړۍ وحې چې پرې له - قرآن - څخه نازل شوه د «سورة العلق» لومړي آیتونه وو او له هغې وروسته پرې «المدثر» نازل شو، بیا ورپسې وحې په پرلپسې ډول نازلیده، هغه په مکه کې دیارلیس کاله خلک توحید ته راوبلل او په مدینه کې یې لس کاله تېر کړل او الهي قوانین یې بیان کړل او د هغه دین ته یې بلنه کوله، او د هغه په لاره کې یې جهاد کاوه، تر دې چې الله تعالی د درې شپیته کلنۍ په عمر کې وفات کړ، زما مور او پلار دې له هغه صلی الله علیه وسلم څخه قربان شي،

او مونږ پوهیږو چې له قرآن عظیم څخه وروسته د هغه ترټولو لویه معجزه اسراء او معراج دي. او د هغه له معجزو

څخه د سپوږمۍ چاودیدل دي، او الله - تعالی هغه په ډیرو ځانګړتیاوو سره ځانګړی کړی دی او دا ځانګړتیاوې یې علماوو په خپلو تالیفاتو کې ذکر کړي دي او کله کله یې پکې مستقل تالیفات کړي دي.

او مونږ ایمان لرو چې په انسانانو او پیریانو دواړو باندې پرې ایمان راوړل واجب دي، او په هغه څه کې یې رښتینی ګڼل چې خبر یې پرې ورکړی، او په هغه څه کې اطاعت کول چې امر یې پرې کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې د الله - تعالی - عبادت باید و نه شي مګر په هغه طریقه چې روا کړی یې دی او حق ذات د هغه - صلی الله علیه وسلم - د امر له مخالفت څخه ویرول کړي دي، او حق ذات د هغه په درناوي او محبت امر کړی او دا چې پرې واجب دي چې هغه - صلی الله علیه وسلم - باید سړي ته له خپل ځان ، پلار او ټولو خلکو څخه زیات ګران وي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی په آذان کې د شهادتینو پر مهال زموږ د پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - یاد د خپل ځان سره یو ځای ذکر کړی دی، او زمونږ د پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - یاد په پراخه توګه په پخوانیو اسماني کتابونو کې شوی دی، او په قرآن عظیم کې، او مسلمانو لیکوالانو د هغه د سنت، سیرت، خویونو، اخلاقو او غزاګانو په بیانولو کې ډول ډول تالیفات کړي دي.

او مونږ باور لرو چې الله - تعالی - هغه ټول مخلوق ته رالیږلی، ځکه چې هغه ثقلینو (پیریانو او انسانانو) ته د الله رسول دی او الله - تعالی - هغه ته د پیریانو یوه ډله ولیږله چې

هغه ته يې غوږ نيولی و، تر څو يې تر شا د خپلو قومونو خلک وويروي، او د دې لپاره چې حجت پرې قائم شي او الله - تعالی له هر نبي او رسول څخه ژمنه اخيستې ده چې که چېرته محمد - صلی الله عليه وسلم - ولیږل شو او دی ژوندی و نو ايمان به پرې راوړي.

او مونږ ايمان لرو چې پيغمبرانو پده باندې خپلو قومونو ته زيری ورکړی او د هغه صلی الله عليه وسلم او د ملګرو صفتونه يې په تورات او انجيل کې راغلي دي او په ځانګړې توګه پرې مسيح عليه السلام - بني اسرائيلو ته زيری ورکړی او بني اسرائيلو داسې پيژانده لکه څرنګه يې چې خپل اولادونه پيژندل. او د هغه صلی الله عليه وسلم د نبوت له نښانو څخه ځينې هغه دي چې اهل کتابو پيژندلې لکه د هغه په ملا کې د نبوت مبارک مهر.

او مونږ د هغه - صلی الله عليه وسلم - د پيغام په عموميت باور لرو، لدې امله يې پادشاهانو او مشرانو ته ليکونه وليږل او د يو الله عبادت او د هغه - صلی الله عليه سلم - په پيغمبری ايمان او رښتيا ګڼلو ته يې راوبلل.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - زمونږ نبي - صلی الله عليه وسلم - ته ځمکه راټوله کړه، نو تر هغه ځايه يې ترې وليده چې کوم ځای ته به يې چې په راتلونکي کې د امت واکمني رسيږي.

او د هغه د رسالت د عموميت يو دليل دا دی چې د نجران نصارا يې له مباهلې څخه په شا شول، او د جزيې ورکول يې

و منل پداسې حال کې چې ذليله وو، ځکه هغوی پوهېدل چې دی نبي دی.

او د هغه - صلی الله عليه وسلم - د رسالت د عموميت له دلايلو څخه د ډېرو يهودو او نصاروو علماوو اسلام راوړل دي، بلکه له اهل کتابو څخه په زرګونو. او د هغه - صلی الله عليه وسلم د رسالت د عموميت له دلايلو څخه دا دي چې هغه له روم سره غزا وکړه او صحابه کرامو ته يې له هغه وروسته د فارس او روم سره د جهاد کولو امر وکړ.

او د هغه - صلی الله عليه وسلم - د رسالت د عموميت له دليلونو څخه دا دي چې هغه د سراقه سره ژمنه وکړه چې په راتلونکي کې به د کسرا - د سرو زرو بنګړي ور په لاس کوي - نو هغه د عمر رضي الله عنه په خلافت کې په لاس کړل.

او مونږ په يقين سره پوهيږو چې دا د الله - تعالی - د حکمت غوښتنه ده چې په خپل فضل سره لارښوونه کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره ګمراه کوي چا لره چې وغواړي، همدا رنګه حکمت يې دا تقاضا کړې چې هر پيغمبر لره دې يو دښمن وي، او د دې دښمنانو تر منځه دې يو بل ته په باطل سره وصيت کول او په خبرو کې يو بل ته ورته والي وي، په هر امت کې - د پيغمبر ضد عامه - وينا يو بل ته ورته وي، کله وايې: يقينا دی ساحر دی او يا کوډګر او دروغجن دی او کله دا نه مني چې هغه دې ورته کومه معجزه راوړي وي او کله بدګماني کوي چې دا - پيغمبر - په الله دروغ تړي او کله يې په ليونتوب سره يادوي او د الله رسولان عليهم

السلام لدې ټولو حالتونو څخه پاک دي، پداسې حال کې چې هغوی د عقل له اړخه تر ټولو پوره دي او په زړونو کې تر ټولو پاکيزه دي او کله دا خبره ډېره لويه ګڼي چې هغوی يې د يو الله عبادت ته بولي او کله هم د نبي دعوت ردوي، ځکه چې هغه د دوی په څېر يو انسان دی او کله ترې د داسې کارونو غوښتنه کوي چې هغه د مخلوق په توان کې نه وي، خو دا کارونه دوی د لويۍ او ضديت له امله کوي - يقينا دوی زمونږ له نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - څخه وغوښتل چې له ځمکې څخه ورته چينې راوباسي او يا دا چې باغ ولري او يا پرې له آسمان څخه باران واوروي او يا ورته الله او پرښتې راولي او يا دا چې پيغمبر لره دې يو ښايسته کور وي او يا په آسمان کې دې پورته وخيژي او کتاب دې پرې نازل کړي او کله هم له نبي څخه غوښتنه کوي چې هغه څه ورته راوړي چې وعده يې ورسره کوي، او کله هم د الله تعالى له لارې څخه منع کول کوي او خپلو پيروانو ته وايي: دې قرآن ته غوږ مه نيسئ او شورماشور پکې وکړئ او کله د رسول مقابله د هغه په دروغجن ګڼلو سره کوي او يا په رسول الله - صلى الله عليه وسلم - تور لګوي چې هغه ته يو بشر ښوونه کوي او د الله له طرفه ورته وحيې نه راځي.

او کله هم له رسول څخه مخ اړوي، ځکه چې يوازې کمزوري خلک د هغه پيروي کوي، او کله هم د رسولانو پورې ټوکې او مسخرې کوي، او کله هم رسول ته دوکه ورکوي، او تمه لري چې غوړه مالي ورته وکړي او يا ورته پناه وروړي، او کله هم پداسې يو تعبير سره چې ضدي انسان

پدې پوهېږي چې په خپله خبره کې دروغجن دی، لکه څرنګه چې د فرعون په وينا کې راغلي چې موسی ته يې کافر ويلي.

او کله هم عام خلک نبي له وطن څخه په ويستلو ګوابښي، او د قريشو کافرانو زمونږ نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - د بني هاشمو سره د ابو طالب په دره کې د دريو کلونو لپاره محاصره کړ او هغه صلى الله عليه وسلم يې له خپل کور او کلي څخه وويست

او د ابراهيم - عليه السلام - قوم هڅه وکړه چې هغه په اور وسوځوي، مګر دا چې الله تعالى وژغوره او بني اسرائيلو د خپلو پيغمبرانو د وژلو هڅه وکړه، بلکه له هغوی څخه يې ځيني ووژل...

دا د پيغمبرانو سره د متکبره خلکو عادت دی او دا يوه جاري کړنلاره ده چې عام خلک يې په هر امت کې د اصلاح کوونکو سره پر مخ وړي.

(باب الإيمان بالرسل عليهم الصلاة والسلام) باب دی په رسولانو عليهم السلام د ايمان په اړه

په رسولانو ايمان راوړل د ايمان له ارکانو څخه څلورم رکن دی، الله تعالى فرمايلي:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ}

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ}

(رسول پر هغه څه ایمان راوړی دی ؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ایمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملایکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو (او وایي) مونږه د هغه (الله) په رسولانو کې د هیچا په مینځ کې توپیر نه کوو). [البقرة سورت: 285 آیت]، او حق ذات تعالی فرمایلي دي:

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ}

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ﴾

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب په طرف وګرځوئ، خو لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې پر الله او پر ورځ د آخرت او پر ملایکو او پر کتابونو او پر نبیانو یې ایمان راوړی وي). [البقرة سورت: 177 آیت]، او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې چې یوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خلکو ته راښکاره شو، نو یو سړی ورته راغی، او ویې ویل: ای د الله رسوله ! ایمان څه دی؟ ویې فرمایل:

«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ».

«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكِتَابِهِ، وَلِقَائِهِ، وَرُسُلِهِ، وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ».

"دا چې په الله، د هغه پر ملائکو، د هغه پر کتابونو، د هغه سره په مخ کیدلو، او په وروستي بعث یعنې بیا راپورته کېدلو

ايمان ولرۍ". بخاري (4777)، مسلم (9) او ابن ماجه (64) روايت کړی دی.

او موږ ايمان لرو چې د پيغمبرانو - عليهم السلام - د بلنې اساس په الله - تعالى - د هغه په نومونو، صفتونو او اعمالو پوهېدل دي او دا چې هغوی ټول په توحيد سره لېږل شوي دي او يوازې د الله - تعالى - عبادت او له هغه پرته د نورو د عبادت پرېښودلو ته يې بلنه کړې ده، الله تعالى فرمايلي:

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلاَّ نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدُون}

{وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلاَّ نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنَا فَاعْبُدُون}

(او مونږ له تا نه مخکې هېڅ رسول نه دی لېږلی مګر چې هغه ته به مونږ (دا) وحې کوله چې بېشکه شان دا دی چې له ما نه پرته بل هېڅ حق معبود نشته، لهذا تاسو زما عبادت کوئ). [الأنبياء سورت: 25 آيت]، او هر نبي خپل امت ته ويلي دي:

{اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلاَ تَتَّقُون}

{اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ أَفَلاَ تَتَّقُون}

(تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه سِوا (بل) هېڅ په حق معبود نشته، آيا تاسو نه وېرېږئ). [الأعراف سورت: 65 آيت]. نو پيغمبران او رسولان په توحيد او ايمان کې تر ټولو کامل خلک دي او دوی د سپېڅلي خالق په اړه تر ټولو مخلوقاتو زيات پوه دي او هغه څه چې د - الله پاک - لپاره پر دوی واجب دي او هغه څه چې پرې حرام دي،

او هر نبي خپل قوم دوو لويو بنسټونو ته بللی دی چې عبارت دي له: يوازې د يو الله عبادت او د آخرت په ورځ ايمان او هغه څه چې الله - تعالی- په دې کې د خپلو دوستانو لپاره نعمتونه او د دښمنانو لپاره عذاب چمتو کړی دی، الله تعالی فرمايلي:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ إِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ إِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ} يقينًا

(يقينًا مونږ نوح خپل قوم ته ليږلی و، نو هغه وويل: ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، تاسو لپاره له هغه نه سِوا (بل) هېڅ برحق معبود نشته، بېشکه زه پر تاسو د لويې ورځې له عذاب نه وېرېږم). [الأعراف سورت: 59 آيت]، او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي:

{وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ وَلاَ تَنقُصُواْ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّيَ أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ}

{وَإِلَى مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ وَلاَ تَنقُصُواْ الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِنِّيَ أَرَاكُم بِخَيْرٍ وَإِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ}

(او (ليږلی و مونږ) مدين ته د هغوی ورور شعيب، هغه وويل: ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه غير (بل) هېڅ حق معبود نشته او تاسو پيمانه او تله مه کموئ، بېشکه زه تاسو په خير (ښه حال) وينم او بېشکه زه

پر تاسو باندې د چاپېرېدونکې ورځې له عذاب نه وېرېږم).
[هود سورت: 84 آیت]، او الله تعالی فرمايلي:

{وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتْ النُّذُرُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلاَّ تَعْبُدُوا إِلاَّ اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

{وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتْ النُّذُرُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلاَّ تَعْبُدُوا إِلاَّ اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

(او ته د عادیانو ورور (هود) یاد کړه، کله چې ده خپل قوم وویرولو، چې په احقاف (رېګستان) کې وو، او یقینًا له ده نه مخکې او له ده نه وروسته (نور) وېروونکي (پیغمبران) تېر شوي دي (په دې خبرې سره) چې تاسو عبادت مه کوئ غیر له الله نه، بېشکه زه په تاسو د ډېرې لویې ورځې د عذاب وېره کوم). [الأحقاف سورت: 21 آیت].

او موږ ایمان لرو چې انبیاء - علیهم السلام - په هغو لویو اصولو باندې سره متفق دي چې بلنه یې ورته کړې ده، هغوی ټولو په الله - تعالی - ، ملائکو، کتابونو، رسولانو، د آخرت ورځ او د خیر او شر په اندازې باندې ایمان روا‌ړلو ته بلنه کړې ده، ټولو د عباداتو اصولو ته بلنه کړې ده لکه : لمونځ، زکات، روژه او حج، او د نیکو اخلاقو بنسټونو ته او له ناوړه اخلاقو څخه یې - خلک - منع کړې دي، نو پیغمبران - علیهم السلام - سره په اصولو کې متفق دي، خو هغه شریعتونه چې هغوی ورته بلنه کړې ده په احکامو او تفصیل کې یې سره مخالفت لري.

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلاَ تَتَفَرَّقُوا فِيهِ}

{شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلاَ تَتَفَرَّقُوا فِيهِ}.

(هغه ستاسو لپاره هغه دین مقرر کړی دی چې د هغه وصیت یې نوح ته کړی و او هغه چې مونږ تا ته وحي کړی دی او هغه چې مونږ د هغه وصیت ابراهیم او موسٰی او عیسٰی ته کړی و، چې تاسو دین قایم کړئ او په ده کې اختلاف مه کوئ). [الشورى سورت: 13 آیت]. او موږ ایمان لرو چې انبیاء - علیهم السلام - په هغو لویو اصولو باندې سره متفق دي چې بلنه یې ورته کړې ده، خو هغه شریعتونه چې هغوی ورته بلنه کړې ده په احکامو او تفصیل کې یې سره مخالفت لري، الله تعالی فرمایلي:

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ وَلاَ تَتَّبِعْ أَهْوَاءهُمْ عَمَّا جَاءكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا}

{وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ وَلاَ تَتَّبِعْ أَهْوَاءهُمْ عَمَّا جَاءكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا}

(او (ای نبي!) مونږ تا ته کتاب په حقه سره نازل کړی دی، چې د هغو کتابونو تصدیق کوونکی دی چې له ده نه مخکې دي او د هغوی محافظ دی، نو ته د دوی په مینځ کې فیصله

وکړه په هغه څه سره چې الله نازل کړي دي او ته د دوی د خواهشاتو پیروي مه کوه، چې هغه حق پرېږدې چې تا ته راغلی دی، مونږ په تاسو کې د هر یو لپاره یو دستور او لاره مقرر کړې ده). [المائدة سورت: 48 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې په ټولو انبیاوو - علیهم السلام - ایمان راوړل واجب دي او په هر هغه څه یې چې له غیبو خبر ورکړی دی باید ریښتینی وګڼل شي او له هر هغه څه څخه ځان ساتل واجب دي چې منع ترې شوې ده، له هغوی سره مینه کول، د هغوی احترام کول او د هغوی پسې اقتدا کول او پدې ګواهي ورکول چې هغوی - الهي - پیغام رسولی، امانت یې اداء کړی، او د الله او د بندګانو خیرخواهي یې کړې ده او په حقه سره یې د الله په لار کې جهاد کړی او په ټول امت د هغه رسول په شریعت عمل کول واجب دي چې ورته لیږل شوی دی او پدې امت؛ د محمد - صلی الله علیه وسلم - په امت؛ له پیریانو او انسانانو څخه واجب دي چې د أنبیاوو او رسولانو په وروستي یو چې محمد - صلی الله علیه وسلم - دی په شریعت یې عمل وکړي، ځکه چې هغه ټولو انسانانو او پیریانو ته لیږل شوی دی.

او ټول انبیاء او رسولان - علیهم السلام - د دې لپاره راغلي دي چې خلک د کفر، شرک او جهالت له تیارو څخه راوباسي، که څه هم د دې دنیا له عزت، سلطنت، زور، ځواک، کرهنې او کارخانو څخه برخمن وي، الله تعالی د موسی علیه السلام په اړه فرمایلي:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُور}

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُور}

(او يقينًا يقينًا مونږ موسٰی له خپلو معجزو سره لیږلی و (او دا مو ورته ویلي وو) چې خپل قوم له تیارو نه رڼا ته راوباسه او دوی ته د الله د ورځو(واقعات د پخوانو) یادونه وکړه، بېشکه په دغو کې خامخا د هر ښه صبر کوونکي، ډېر شکر کوونکي لپاره نښې دي). [إبراهيم سورت: 5 آيت]، او الله تعالی فرمايي:

{أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُون * وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُون * وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِين}

{أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُون*

(ايا تاسو په هر اوچت ځای يوه نښه (لوړه ودانی) جوړوئ، په داسې حال کې چې عبثيات کوئ!

وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُون*

او تاسو پاخه عمارتونه جوړوئ، ښايي چې تاسو به (په دنيا کې) تل اوسيږئ.

وَإِذَا بَطَشْتُم بَطَشْتُمْ جَبَّارِين}

او كله چې تاسو نيول كوئ (،نو) نيول كوئ، په داسې حال کې چې ظلم کوونکي یئ). [الشعراء سورت: 128-130 آيتونه]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُون}

{أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُون}

(ايا دوی په ځمکه کې نه ګرځي، نو چې وګوري چې د هغو کسانو انجام څنګه و چې له دوی نه مخکې وو هغوی له دوی نه په قوت کې زيات سخت وو او هغوی ځمکه څيرولې او دا يې اباده کړې وه ډېره له هغې نه چې دوی دغه آباده کړې ده او دوی ته خپلو رسولانو ښکاره دليلونه راوړي وو، نو الله کله هم داسې نه و چې په دوی ظلم وکړي او لېکن دوی (پخپله) په خپلو ځانونو ظلم کاوه). [الروم سورت: 9 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى - دوی لره زيرې ورکوونکي او ويروونکي لېږلي دي؛ د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله - تعالى باندې له رسولانو - لېږلو - څخه وروسته کوم حجت پاتې نه شي، الله تعالى فرمايلي:

{رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

(او (مونږ لیږلي وو) رسولان، چې زېرى ورکوونکي او وېرروونکي وو، د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله باندې څه حجت پاتې نشي او الله له ازله ډېر غالب، ښه حکمت والا دى). [النساء سورت: 165 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى په هر امت كې يو رسول لیږلى، الله تعالى فرمايلي:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

(او يقينًا يقينًا مونږ په هر يو امت كې يو رسول لیږلى و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت كوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت: 36 آيت]، او نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي»،

«كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ، وَإِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِي»،

«بني اسرائيل به خپلو پیغمبرانو رهبري كول، هر كله به چې يو نبي وفات شو، ځاى ناستى به يې ورپسې وټاكل شو او زما څخه وروسته بل نبي نشته»، بخاري (3455)، مسلم (1842)، او ابن ماجه (2871) روايت كړى دى. بلكه الله تعالى مونږ ته خبر راكړى چې هغه له كلو څخه يو كلي ته په يو وخت كې درې پیغمبران لیږلي دي، الله تعالى فرمايلي:

{إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ}
{إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ}

(کله چې مونږ دوی ته دوه پيغمبران ولیږل، نو دوی هغو دواړو ته دروغجن وويل، نو مونږ (دغه) په دريم سره مضبوط کړل، نو دغو (رسولانو) وويل: بېشکه مونږ تاسو ته رسولان (رالیږل شوي) يو). [يس سورت: 14 آيت].

نو د دوی له جملې څخه مو چې د چا نوم وپېژانده ايمان پرې واجب شو، او د چا نوم مو چې و نه پېژانده؛ اجمالي ايمان پرې راوړو، نو په ټولو پيغمبرانو او رسولانو ايمان راوړل واجب دي، الله تعالى فرمايلي:

{وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلاً لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا}
{وَرُسُلاً قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِن قَبْلُ وَرُسُلاً لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا}

(او (مونږ لیږلي وو) ډېر رسولان، چې يقينًا د هغوی احوال مونږ تا ته له دې نه مخکې بيان کړی دی او (نور) رسولان چې د هغوی احوال مونږ تا ته نه دی بيان کړی او الله له موسٰی سره خبرې کړي دي، واضحې خبرې). [النساء سورت : 164 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ}

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ}

(رسول پر هغه څه ایمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ایمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملایکو او د هغه پر کتابونو او د هغه په رسولانو باندې (او وایي) مونږه د هغه (الله) په رسولانو کې د هیچا په مینځ کې توپیر نه کوو).او وایي: مونږ واورېدل او مونږ خبره ومنله (مونږ) ستا (نه) بخښنه (غواړو) اې زمونږه ربه! او خاص تا ته بېرته درتګ دی). [البقرة سورت: 285 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{قُلْ آمَنَّا بِاللّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ وَالأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَالنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ}

{قُلْ آمَنَّا بِاللّهِ وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَقَ وَيَعْقُوبَ وَالأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَالنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ}

(ته ووایه: مونږ ایمان راوړی دی پر الله او پر هغه (کتاب) چې پر مونږه نازل کړی شوی دی او پر هغه څه چې په ابراهیم او سمٰعیل او اسحٰق او یعقوب او (د هغه) په اولادې باندې نازل کړی شوي دي او پر هغه څه چې موسٰی او عیسٰی او

(نورو) نبیانو ته د خپل رب له جانبه ورکړی شوي دي، مونږ په دوی کې د هېڅ یو په مینځ کې فرق نه کوو او مونږ

خاص د هغه (الله) حکم منونکي يو). [آل عمران سورت: 84 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله - پاک - بندګانو ته خپل رسولان ليږي چاته چې وغواړي او څرنګه چې د هغه حکمت غوښتنه کوي، عزتمند ذات فرمايلي:

{وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا}

{وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا}

(او که مونږ غوښتلی (، نو) مونږ به خامخا هر کلي ته يو وېروونکی ليږلی و). [الفرقان سورت: 51 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا كُلَّ مَا جَاء أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لاَّ يُؤْمِنُون}

{ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا كُلَّ مَا جَاء أُمَّةً رَّسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُم بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لاَّ يُؤْمِنُون}

(بيا مونږ خپل (نور) رسولان ولېږل، په دې حال کې چې يو په بل پسې پيوست وو، هر کله چې به کوم امت ته خپل رسول راغی (نو) هغوی به د هغه تکذيب وکړ، نو مونږ به د دوی ځيني د ځينو نورو پسې (په هلاکت کې) پرله پسې کړل او مونږ دوی تشې قصې وګرځول، نو (د الله له رحمت نه) لرې والی دی د هغه قوم لپاره چې ايمان نه راوړي). [المؤمنون سورت : 44 آيت]، نشته روسته کوونکی فيصلې د هغه لره، څه چې وغواړي او څه يې چې خوښه وي کوي يې الله تعالى فرمايلي:

{وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاء وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}
{وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاء وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}

(او ستا رب پیدا کوي هغه څه چې ويې غواړي او هغه انتخاب کوي، دوی ته هېڅ اختيار نشته، الله تعالی لره پاکي ده، او هغه اوچت دی له هغه څه نه چې دوی يې ورسره شريکوي). [القصص سورت : 68 سورت].

او څوک چې په يو نبي کافر شو؛ نو يقينا چې په ټولو انبياوو - عليهم السلام - يې کفر کړی دی؛ لدې امله الله تعالی فرمايلي:

{كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِين}
{كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوحٍ الْمُرْسَلِين}

(د نوح قوم د رسولانو تکذيب وکړ). [الشعراء سورت: 105 آيت]. او دا آيت لکه د الله تعالی د دې وينا په څېر دی:

{كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيد}
{كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيد}

[(د دوی) هر يو د رسولانو تکذيب کړی و، نو زما عذاب (پرې) ثابت شو]. [ق سورت: 14 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې نبوت يوه الهي لوريينه او رباني رحمت دي، له خپلو بنده ګانو څخه يې چې چاته وغواړي ورته يې بخشش کوي، نو الله تعالی دی چې له ملايکو او خلکو څخه رسولان غوره کوي.

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلاً وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِير}
{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلاً وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِير}
(الله له ملايكو څخه استازي غوره کوي او له خلکو څخه، بېشکه الله ښه اورېدونکی، ښه لیدونکی دی). [الحج سورت: 75 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{اللّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ}
{اللّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ}
(الله ښه عالم دی پر هغه ځای چې (هلته) خپل رسالت ږدي). [الأنعام سورت : 124 آيت]. او نبوت کسبي ندی (يعني لاس ته نه رواړل کيږي) او بنده يې په طاعت کې په زحمت ويستلو، او د نفس په پاکوالي او د نفس سره په مبارزه، د زړه په پاکوالي، د اخلاقو په ستره والي او سموالي لاسته نه راوړي.

او مونږ ايمان لرو چې پيغمبران او رسولان - عليهم السلام - په خپل منځ کې سره يو پر بل غوره والی لري، الله تعالی فرمايلي:

{تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ اللّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ}
{تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ اللّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ}

(دا رسولان (دي)، مونږه د دوی ځینې په ځینو نورو باندې غوره کړي دي، له دوی نه ځینې هغه دي چې الله ورسره خبرې کړې دي، او د دوی د بعضو یې درجې اوچتې کړې دي، او مونږه د مریمې زوی عیسٰی ته ښکاره معجزې ورکړې دي، او مونږ هغه په روح القدس (پاك روح) سره قوي کړی دی). [البقرة سورت: 253 آیت]، او د أنبیاوو تر ټولو غوره یې اولو العزم دي، او هغوی د الله تعالى پدې وینا کې یاد شوي دي:

{وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا}

{وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا}

(او کله چې مونږ له نبیانو نه د دوی پخه وعده واخیسته او له تا نه او له نوح او ابراهیم او موسٰی او د مریمې له زوی عیسٰی نه، او مونږ له دوی نه ډېره پخه مضبوطه وعده واخیسته). [الأحزاب سورت: 7 آیت]، او الله - تعالى - دې ته پدې وینا کې اشاره وکړه:

{فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ}

{فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُوْلُوا الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ}

(نو (ای نبي!) ته صبر کوه، لکه چې د عزیمت والا رسولانو صبر کړی دی). [الأحقاف سورت : 35 آیت]. او د الوالعزم تر منځه غوره د الله تعالى دوه دوستان: ابراهیم او محمد علیهما السلام دي، الله تعالى فرمایلي:

{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لله وَهُوَ مُحْسِنٌ واتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلا}
{وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لله وَهُوَ مُحْسِنٌ واتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَاتَّخَذَ اللّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلا}. (او د دين په لحاظ له هغه کس نه څوك زيات ښه دی، چې خپل مخ يې الله ته تابع کړ او هغه نېکي کوونکی و او د ابراهيم د ملت تابع شو، چې يوازې په حق پسې تلونکی و، او الله ابراهيم لره خليل نيولی دی). [النساء سورت : 125 آيت]. له جندب - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: له نبي - صلى الله عليه وسلم - څخه مې د هغه له مرګ څخه پنځه ورځې مخکې اوريدلي دي چې وييل يې:

«إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا».
«إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللهَ تَعَالَى قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلًا، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا».
«زه الله تعالی ته لدې خبرې څخه بېزاري ښكاره كوم چې زه دې له تاسو څخه كوم خليل ولرم، يقينا چې الله تعالی زه داسې خليل نيولی يم، لكه څرنګه يې چې ابراهيم خليل نيولی». مسلم (532) روايت كړی دی.

او مونږ ګواهي وركوو چې زمونږ نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - له ټولو ، رسولانو او أنبياوو غوره دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«أنا سيد ولد آدم يوم القيامة».
«أنا سيد ولد آدم يوم القيامة».

«زه د قيامت په ورځ د آدم د اولادې سردار يم ». مسلم (2278)، او أبو داود (4673) روايت کړی دی.

او رسول الله صلی الله عليه وسلم د پيغمبرانو تر منځ له غوره والي څخه منع فرمايلې ده، په ځانګړې توګه کله چې د ملاتړ، تعصب او يا کمي بيانولو له امله وي: له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: دوه سړيو سره - لفظي - شخړه وکړه: يو سړی له مسلمانانو او بل سړی له يهودو څخه و، مسلمان وويل: قسم په هغه ذات چې محمد يې په عالميانو غوره کړی دی، يهودي وويل: قسم په هغه ذات چې موسی يې په عالميانو غوره کړی دی، نو مسلمان پرې لاس پورته کړ او يهودی يې پر مخ په څپيړه وواهه، نو يهودي پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - ته ورغی او لدې پيښې يې خبر کړ، نو نبي - صلی الله عليه وسلم - مسلمان راوباله، او پدې اړه يې ترې پوښتنه وکړه، هغه ورته حال ووايه: نو نبي - صلی الله عليه وسلم - وفرمايل:

«لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى؛ فَإِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَصْعَقُ مَعَهُمْ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ جَانِبَ الْعَرْشِ، فَلَا أَدْرِي أَكَانَ فِيمَنْ صَعِقَ، فَأَفَاقَ قَبْلِي أَوْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَثْنَى اللَّهُ؟»،

«لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى؛ فَإِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَأَصْعَقُ مَعَهُمْ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ جَانِبَ الْعَرْشِ، فَلَا أَدْرِي أَكَانَ فِيمَنْ صَعِقَ، فَأَفَاقَ قَبْلِي أَوْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَثْنَى اللَّهُ؟»،

«ما ته پر موسی غوره والی مه راکوئ؛ ځکه خلک به د قیامت په ورځ بې هوښه شي، زه به هم له هغوی سره بې هوښه شم، نو زه به لومړی هغه کس یم چې له بې هوښۍ راوځي، نو ناڅاپه به موسی وګورم چې د عرش یو څنډه یې کلکه نیولې وي، نو نه پوهیږم چې آیا هغه هم په هغه خلکو کې وو چې بې هوښه شوی و او بیا زما څخه مخکې راپورته شوی او یا له هغه چا څخه و چې - الله تعالی له بې هوښۍ څخه - مستثنی کړی و؟»، بخاري (2411)، مسلم (2373)، أبو داود (4671)، ترمذي (3245)، او ابن ماجه (4274) روایت کړی دی. او په یو بل لفظ کې راځي: نو رسول الله - صلی الله علیه وسلم - غصه شو، تر دې چې غصه یې په مخ کې وپېژندل شوه، بیا یې وفرمایل:
«لَا تُفَضِّلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ».
«لَا تُفَضِّلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ».
"د الله - تعالی - په پیغمبرانو کې یو ته پر بل غوره والی مه ورکوئ". مسلم (2373) روایت کړی دی.
او لکه څرنګه چې الله تعالی ابراهیم او محمد علیهما السلام په دوستۍ سره نیولي دي، نو یقینا الله - تعالی - موسی علیه السلام ته‌ګاکلی او په خپلو رسالتونو او ورسره په خبرو کولو یې په نورو خلکو غوره کړی دی او که څه هم زمونږ نبي محمد - صلی الله علیه وسلم - د دوستۍ مرتبه حاصله کړې ده، یقینا چې الله تعالی ورسره په هغه شپه د پردې تر شا خبرې کړې - په کومه شپه چې له بیت الحرم څخه بیت المقدس - ته وړل کېده، الله تعالی فرمایلي:

{فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى}
{فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى}
(نو هغه (الله د جبریل په ژبه) خپل بنده ته وحي وکړه، هغه چې وحي یې وکړه). [النجم سورت: 10 آیت]، نو په دې توګه زمونږ پیغمبر - محمد صلی الله علیه وسلم - ته دوه د شرف مرتبې حاصلې دي، د خلت(د الله د دوستۍ) او ورسره د خبرو کولو مرتبه.

او مونږ پدې ایمان لرو چې پیغمبران د ټولو انسانانو غوره خلک دي، او هیڅوک د نبي مرتبې ته نه شي رسیدلی، نه ولي او نه بل څوک، او هیڅ بشر ته په نبي باندې غوره والی ورکول روا ندي رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي:

«مَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَكُونَ خَيْرًا مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى».
«مَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَكُونَ خَيْرًا مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى».
«هیچا لره نه ښایي چې له یونس بن متی څخه غوره وګڼل شي». بخاري (4804) روایت کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی په - پیغمبرۍ - یوازې سړي لیږلي دي، الله تعالی فرمایلي:

{وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِمْ}
{وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِمْ}
(او مونږ له تا نه مخکې رسولان نه دي لیږلي مګر سړي چې مونږ به هغوی ته وحي کوله). [الأنبیاء سورت: 7 آیت].

او مونږ پوهیږو چې رسولان او أنبیا - علیهم السلام - د خلکو تر ټولو غوره خلک دي، الله تعالی فرمایلي:

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلاَئِكَةِ رُسُلاً وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِير}

{اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلاَئِكَةِ رُسُلاً وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِير}

(الله له ملايکو څخه استازي غوره کوي او له خلکو څخه، بېشکه الله ښه اورېدونکی، ښه ليدونکی دی). [الحج سورت: 75 آيت]. او دوی په خپل دين، عقل او اخلاقو کې تر ټولو کامل انسانان دي، الله تعالی فرمايلي:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ}

(قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ)

(ته (دوی ته) ووايه: بېشکه هم دا خبره ده چې زه ستاسو په شان بشر يم، ما ته دا وحي کولی شي). [الکهف سورت: 110 آيت]. دوی لکه د نورو انسانانو په څېر انسانان دي، مګر دوی ته وحيې کيږي، او دوی په هغه څه کې معصوم دي چې د الله تعالی له لورې يې خلکو ته رسوي، الله تعالی د خپل بنده او خليل محمد - صلى الله عليه وسلم - په اړه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي:

{وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَى * إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى * عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى}

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى﴾

(او دی له خپل خواهش نه خبرې نه کوي.

إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى*

ندی دا (قرآن) مګر وحې چې (ده ته) وحې کيږي.

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى}

ده ته (دا) د ډېرو سختو قوتونو والا (جبريل) ښودلی دی). [النجم سورت: 3-5 آيتونه].

او کله چې نبي په هغه څه کې اجتهاد وکړي چې وحيې ورته پرې نه وي وشي، او اجتهاد يې بې پايلې شي، نو الله تعالی يې هغه اجتهاد نه تائيدوي، بلکه وحيې پرې نازلوي تر څو پرې تشه ډکه شي، لکه څرنګه چې د الله - تعالی - په دې وينا کې دي:

{مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّهُ يُرِيدُ الآخِرَةَ وَاللّهُ عَزِيزٌ حَكِيم}

{مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثْخِنَ فِي الأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللّهُ يُرِيدُ الآخِرَةَ وَاللّهُ عَزِيزٌ حَكِيم}

(د نبي لپاره لايق نه دي چې د هغه دې بنديان (قيديان) وي، تر هغه چې ويني توی کړي، تاسو د دنيا اسباب غواړئ او الله (ستاسو لپاره) د اخرت (د ثواب) اراده لري او الله ښه غالب، ښه حکمت والا دی). [الأنفال سورت : 67 آيت]. او د الله تعالی دا وينا:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيم}

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيم}

(ای نبي! ته ولې هغه شی حراموې (بندوې) چې الله تا ته حلال کړی دی؟ ته د خپلو ښځو خوشحالول (او راضي کول)

غواړې او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی).
[التحريم سورت: 1 آيت].

او سره لدې چې دوی په دنيا او آخرت کې دا لوړ مقام، لوړه مرتبه او د ستاينې وړ مقام لري، خو بيا هم د ځان لپاره د هيڅ ګټې لاس ته راوړلو او د تاوان څخه ځان ژغورلو توان نه لري، الله تعالى فرمايلي:

{قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاء أَجَلُهُمْ فَلاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلاَ يَسْتَقْدِمُونَ}

{قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاء أَجَلُهُمْ فَلاَ يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلاَ يَسْتَقْدِمُونَ}.

(ته (دوی ته) ووايه: زه د خپل ځان لپاره نه د هيڅ ضرر او نه د هيڅ فايدې مالك يم مګر هغه چې الله يې وغواړي، د هر امت لپاره يوه نيټه ده (،نو) كله چې د دوی نيټه راشي، نو دوی به نه يوه ګړۍ وروسته كيږي او نه مخكې كيږي).
[يونس سورت: 49 آيت].

او كله چې دوی ځانته د ګټې او يا تاوان رسولو واک نه لري، نو نورو ته خو يې په طريقه اولى سره نه لري، الله تعالى د خپل نبي او خليل محمد - صلى الله عليه وسلم - په اړه فرمايلي دي:

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذَّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}

{لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذَّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ}

(ستا لپاره په دي کار کې هېڅ شی (اختيار) نشته، يا به هغه (الله) په دوی باندې په مهربانی سره راوګرځي، يا به دوی ته عذاب ورکړي، ځکه چې يقينًا دوی ظالمان دي). [آل عمران سورت: 128 آيت]، او د مسيح - عليه السلام- په اړه يې فرمايلي دي:

{قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَن فِي الأَرْضِ جَمِيعًا}

{قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَن فِي الأَرْضِ جَمِيعًا}

(ته (ورته) ووايه: د الله په وړاندې به څوك د څه شي اختيار ولري كه هغه اراده وكړي چې د مريمې زوی مسيح او د هغه مور او څوك چې په ځمكه كې دي؛ هغه ټول هلاك كړي). [المائدة سورت: 17 آيت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم خپلې عمه او خپلې لور؛ فاطمې رضي الله عنها ته وويل:

«يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ -أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا- اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ بْنَ عَبْدِ المطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، وَيَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللَّهِ لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئًا، وَيَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَلِينِي مَا شِئْتِ مِنْ مَالِي لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا».

«يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ -أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا- اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ، لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، يَا بَنِي عَبْدِ مَنَافٍ لَا أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئًا، يَا عَبَّاسُ بْنَ عَبْدِ المطَّلِبِ لَا أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئًا، وَيَا صَفِيَّةُ

عَمَّةَ رَسُولِ اللَّهِ لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا، وَيَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَلِينِي مَا شِئْتِ مِنْ مَالِي لَا أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا».

«اى د قریشو ټولیه! - او یا دې ته ورته لفظ - ځانونه مو واخلئ، زه تاسو ته د الله په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولی، اى د عبد مناف اولادې، زه تاسو ته د الله تعالى په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولاى، اى عباس بن عبد المطلب، زه تاته د الله په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولاى او اى صفیه د رسول الله ترورې زه تاته د الله په وړاندې هیڅ ګټه نه شم رسولاى، او اى فاطمې د محمد لورې، هر څومره مال چې راڅخه غواړې نو ویې غواړه، زه د الله تعالى په وړاندې تاته هیڅ ګټه نه شم رسولاى». بخاري (2753)، مسلم (206)، ترمذي (3185) او نسائي (3646) روایت کړی دی. او کله چې دوی ځانته د ګټې او یا تاوان رسولو واک نه لري په داسې حال کې کله چې ژوندي و، نو نورو ته خو یې په طریقه اولی سره نه لري، په ځانګړې توګه له مرګ څخه وروسته.

او مونږ ایمان لرو چې دوی په غیبو نه پوهیږي مګر تر هغه حده چې الله -تعالى- دوی ته ورښودلي او اجازه یې ورته پرې کړې ده، الله تعالى فرمایلي:

{قُل لاَّ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللّهِ وَلا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلاَّ مَا يُوحَى إِلَيَّ}

{قُل لاَّ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللّهِ وَلا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلاَّ مَا يُوحَى إِلَيَّ}

(ته ووایه: زه تاسو ته نه وایم چې ما سره د الله خزانې دي او نه زه عالم الغیب یم او نه زه تاسو ته دا وایم چې بېشکه زه

مَلَك يم، زه پيروي نه كوم مګر د هغه شي چې ما ته وحې كيدلى شي). [الأنعام سورت: 50 آيت]، او الله - تعالى - فرمايلي دي:

{قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَاْ إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُون}

{قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَاْ إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُون} [الأعراف:188].

(ته ووايه: زه د خپل ځان لپاره نه د نفعي مالك يم او نه د نقصان مګر هغه چې الله يې وغواړي او كه چېرې زه پر غيبو عالم وَى (، نو) ما به خامخا ډېر خير حاصل كړى و او ما ته به هېڅ تكليف نه و رارسېدلى، زه نه يم مګر وېروونكى او زېرى وركوونكى د هغه قوم لپاره چې ايمان راوړي). [الأعراف سورت: 188 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا*

دى عالم الغيب (په غيبو عالم) دى، نو دى په خپلو غيبو باندې هيڅوك نه خبروي.

إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

مګر هغه چې کوم رسول یې خوښ شي، نو بېشکه دغه (الله) د ده په مخ کې او د ده شا ته ساتونکي (څوکیداران) روانوي). [الجن سورت: 26، 27 آیتونه].

او أنبیاء او رسولان - علیهم السلام - د الله تعالی عبادت د هغه څخه له وېرې او هغه ته د هیلې درلودلو په موخه کوي، الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

(بېشکه دوی (نبیان داسې) وو چې په نېکیو کې به یې تلوار کاوه او مونږ به یې بللو، په داسې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبیاء سورت : 90 آیت]، او هغه ته نزدیکت لټوي، او هغه پاک ذات ته ځان نږدې کوي، الله تعالی فرمایلي:

{أُولَـٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا}

﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا﴾

(دا هغه خلک دي چې د خپل رب عبادت کوي او لټوي هغه ته نږدیوالی چې په دوی کې کوم یو زیات نږدې دی، او د هغه د رحمت امېد لري او د هغه له عذابه وېرېږي، بېشکه ستا د رب له عذاب څخه وېره کېدی شي). [الإسراء سورت: 57 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې پیغمبران او رسولان د هغو مصیبتونو، ناروغیو او مرګ سره مخ کیږي چې نور انسانان ورسره مخ کیږي، الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَيِّتُونَ}

{إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَيِّتُونَ}

(بېشکه ته هم مړ کیدونکی یې او بېشکه دوی (هم) مړه کېدونکي دي). [الزمر سورت: 30 آیت]، او الله - تعالی - له أیوب څخه خبر ورکړ چې هغه ته سختي ورسیده:

{وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِين}

{وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِين}

(او (یاد کړه) ایوب کله چې هغه خپل رب ته اواز وکړ چې یقینًا زه (چې یم) ما ته تکلیف رارسېدلی دی او ته تر ټولو زیات رحم کوونکی یې). [الأنبیاء سورت : 83 آیت]، او هغوی لره مېرمنې او اولادونه دي، الله تعالی فرمایلي:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً}

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلاً مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً}

(او یقینًا یقینًا مونږ له تا نه مخکې رسولان لیږلي وو او مونږ دوی ته ښځې او اولادونه ورکړي وو). [الرعد سورت: 38 آیت]. او هغوی خواړه خوري او په بازارونو کې ګرځي، الله تعالی فرمایلي:

{وَما أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلاَّ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الأَسْوَاقِ}

{وَما أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلاَّ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الأَسْوَاقِ}

(او له تا نه مخکې مونږ رسولان نه دي لېږلي مګر چې يقينًا هغوی به خامخا طعام خوړه، او په بازارونو کې ګرځېدل). [الفرقان سورت: 20 آيت]، او هغوی ته خفګان ورسيږي، لکه څرنګه چې الله تعالی له يعقوب - عليه السلام - څخه د خبر ورکولو په موخه وويل:

{وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفَى عَلَى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ}

{وَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَا أَسَفَى عَلَى يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ}

(او له هغوی نه يې مخ وګرځاوه او ويې ويل: ای زما غمه په (جدايی د) يوسف باندې! او د هغه دواړه سترګې له غمه تکې سپينې شوې، نو هغه (له غمه) ډك و). [يوسف سورت : 84 آيت]. او په صحيحينو کې د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - د لمسي د وفات په پېښه کې فرمايلي دي: کله چې کېناست نو ورپورته کړل شو، نو په غيږه کې يې کيناوه پداسې حال کې چې د کوچني بدن لړزيده، نو د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - دواړه سترګې راډکې شوې، نو سعد وويل: دا څه دي ای د الله رسوله؟ هغه وويل:

«هَذِهِ رَحْمَةٌ يَضَعُهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ».

«هَذِهِ رَحْمَةٌ يَضَعُهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ».

«دا د الله تعالی رحمت دی، الله تعالی يې د خپلو بنده ګانو په زړونو کې ځای پر ځای کوي چاته چې وغواړي، او يقينا الله تعالی له خپلو بنده ګانو څخه په هغه چا رحم کوي چې هغوی په خپله رحم کوونکي وي ». بخاري (6655)، مسلم (923)، أبو داود (3125)، نسائي (1868)، او ابن ماجه (1588) روايت کړی دی. جئث يعنې ويره، او: جئث فهو مجئوث، يعنې ويريدلی، فتح الباري (8/722)، او النهاية في غريب الحديث (1/ 232).

او مونږ پوهيږو چې دوی خلکو ته نصيحت وکړ، امانتونه يې وسپارل، او د خپل رب پيغامونه يې ورسول، او دا دوی ته زيان نه رسوي چې پيروانو يې - بلنه - ونه منله او نه دا چې خلکو پرې کبر وکړ، پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَمَعَهُ الرُّهَيْطُ، وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيَّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ».

«عُرِضَتْ عَلَيَّ الْأُمَمُ، فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَمَعَهُ الرُّهَيْطُ، وَالنَّبِيَّ وَمَعَهُ الرَّجُلُ وَالرَّجُلَانِ، وَالنَّبِيَّ لَيْسَ مَعَهُ أَحَدٌ».

«امتونه راته پيش کړای شول، نو ما يو نبي -صلی الله عليه وسلم- وليده چې د هغه سره د خلکو يو ټولی و، او بل نبي مې وليده چې د هغه سره يو سړی او دوي سړيان وو، او داسې نبي مې هم وليده چې هيڅوک ورسره نه وو». بخاري

(5705)، مسلم (220)، او ترمذي (2446) روایت کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی یقینا مسیح علیه السلام ژوندی پورته کړ کله چې د هغه قوم د هغه د وژلو اراده وکړه، الله تعالی فرمایلي:

{فَلَمَّا أَحسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللّهِ آمَنَّا بِاللّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُون * رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلَتْ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِين * وَمَكَرُواْ وَمَكَرَ اللّهُ وَاللّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِين}

{فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللّهِ آمَنَّا بِاللّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُون *

(نو عیسٰی چې کله له دوی څخه کفر ولیده، نو ویې ویل: د الله په طرف (تللو کې) څوك زما مدد کوونکي دي؟ هغه خالص ملګرو یې وویل: مونږ د الله مددګار یو، مونږ پر الله ایمان راوړی دی او ته ګواه شه پر دې چې بېشکه مونږ مسلمانان (فرمانبردار) یو.

رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلَتْ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِين*

ای زمونږه ربه! مونږ ایمان راوړی دی په هغه څه چې تا نازل کړي دي او مونږ د رسول تابعداري کړې ده، نو ته مونږه (د حق) له ګواهي کوونکو سره ولیکه.

وَمَكَرُواْ وَمَكَرَ اللّهُ وَاللّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِين}

او هغوی چلونه جوړ کړل او الله پټ تدبير وکړ او الله تعالی له ټولو تدبير كوونكو نه غوره دی). [آل عمران سورت: 52-54 آيتونه]، او الله - تعالی - فرمايلي:
{وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلاَ تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ}
{وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلاَ تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ}

(او بېشکه دغه (عيسٰی) د قيامت لپاره يقينًا يوه لويه نښه ده، نو تاسو د دغه (قيامت) په باره کې له سره شك مه کوئ، دا نېغه لار ده). [الزخرف سورت: 61 آيت]، او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی او له مجاهد او قتادة څخه، چې مراد پرې د عيسی ابن مريم عليه السلام راکوزيدل دي. طبري په تفسير کې روايت کړی (20/ 631 - 633).

او الله تعالی فرمايلي دي:
{وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا}
{وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا}

(او نشته هيڅوك له اهلِ كتابو نه مګر چې هغه به خامخا لازمًا د هغه د مرګ نه مخکې پر ده ايمان راوړي او د قيامت په ورځ به هغه (عيسٰی) په دوی باندې ګواه وي). [النساء سورت: 159 آيت]. ابن عباس - رضي الله عنهما - فرمايلي دي: د هغه دا وينا چې {قَبْلَ مَوْتِهِ} يعنې «د عيسی ابن مريم له مرګ څخه وړاندې». تفسير طبري (380/9).

او مونږ ايمان لرو چې هغه به په آخره زمانه کې د عادل پاچا په حيث راکوزيږي، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی هغه فرمايلي دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المالُ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ».

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المالُ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ».

«زما دې قسم وي په هغه ذات چې زما نفس د هغه په لاس کې دی، نږدې ده چې په تاسو کې به د مريمې زوی عيسی په عدل او انصاف سره فيصله کوونکی راکوز شي، نو صليب به مات کړي، خنزير به ووژني، جزيه به کيږدي، او مال به دومره زيات شي چې هيڅوک به يې نه قبلوي». بخاري (2222)، مسلم (155)، أبو داود (4324)، ترمذي (2233)، او ابن ماجه (4078) روايت کړی دی.

او د مسيح عليه السلام د راکوزيدو په خبر کې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ، فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ، بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ،

«فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ بَعَثَ اللهُ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ، فَيَنْزِلُ عِنْدَ الْمَنَارَةِ الْبَيْضَاءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ، بَيْنَ مَهْرُودَتَيْنِ،

«هغه به په همداسي وي چې الله تعالی به مسیح زوی د مریمې رواليږي، نو د دمشق ختيځ ته به د سپينې منارې تر څنګه په پراخه یا زیړ رنګي لباس کې راښکته شي، یعني په دوو ټکو، یا دوو لباسونو، او ویل کیږي : ثوب المهرود: هغه لباس چې په خوشبويي او بیا په زعفرانو رنګ شوی وي. النهاية في غريب الحديث (5/ 258). پداسې حال کې چې خپل دواړه لاسونه به يې د ملايکو په اوږو باندې ايښي وي، کله چې سر وخوځوي نو اوبه ترې و څڅيږي، او کله يې چې پورته کړي نو لکه د سپينو زور په څېر اوبه به ترې وڅڅيږي لکه د لعلو په څېر په پاکې او سوچه والي کې...». مسلم (2937)، أبو داود (4321)، ترمذي (2240)، او ابن ماجه (4075) روايت کړی دی.

(باب آيات الأنبياء ودلائل نبوتهم عليهم السلام) باب دی د أنبياوو د معجزو او د هغوی د پیغمبری د دلیلونو په اړه

او مونږ پوهیږو چې الله تعالی هر پیغمبر ته داسې نښې او دليلونه ورکړي دي چې د ده په څېر باندې انسانان ايمان راوړي، له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي:

«مَا مِنَ الأَنْبِيَاءِ نَبِيٌّ إِلَّا أُعْطِيَ مِنَ الآيَاتِ مَا مِثْلُهُ أُومِنَ، أَوْ آمَنَ عَلَيْهِ البَشَرُ، وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيتُ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ، فَأَرْجُو أَنِّي أَكْثَرُهُمْ تَابِعًا يَوْمَ القِيَامَةِ».

«مَا مِنَ الأَنْبِيَاءِ نَبِيٌّ إِلَّا أُعْطِيَ مِنَ الآيَاتِ مَا مِثْلُهُ أُومِنَ، أَوْ آمَنَ عَلَيْهِ البَشَرُ، وَإِنَّمَا كَانَ الَّذِي أُوتِيتُ وَحْيًا أَوْحَاهُ اللَّهُ إِلَيَّ، فَأَرْجُو أَنِّي أَكْثَرُهُمْ تَابِعًا يَوْمَ القِيَامَةِ».

«هیڅ نبي نشته مګر دا چې هغه ته داسې معجزې ورکړل شوي دي چې د هغه په خبر باندې خلکو ایمان راوړی دی، او یا پرې انسانانو ایمان راوړی، او یقینا هغه چې ماته راکړل شوی هغه وحیې ده چې الله تعالی ماته کړې ده، زه تمه لرم چې د نورو انبیاوو په پرتله به د قیامت په ورځ زما پیروان زیات وي». بخاري (7274)، او مسلم (152) روایت کړې دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - هیڅ پیغمبر ندی لیږلی مګر دا چې له هغه سره داسې یو نخښنه وي چې د هغه په رښتینولی دلالت وکړي، برابره خبره ده که مونږ پرې پوه شو ي یو یا پرې نه یو پوه شوي، او الله تعالی مونږ ته د هغې له جملې څخه یوه ټولګه په قرآن کریم کې بیان کړې ده. او پدې هم پوهیږو چې ډیرې داسې نخښناني شته چې الله تعالی پرې د خپلو پخوانیو پیغبرانو تایید کړی دی او الله تعالی مونږ ته ندي بیان کړي، لکه څرنګه چې د الله - تعالی - پدې وینا کې دي:

{وَالَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا أُوْلَـئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ}

{وَالَّذِينَ كَفَرُواْ وَكَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا أُوْلَـئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ}

(او هغه کسان چې کفر یې کړی دی او زمونږ ایتونه یې دروغ ګڼلي دي، دغه خلق د اور والا دي). [المائدة سورت : 10 آیت]، او د الله - تعالی - دا وینا:

{كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَفَرُواْ بِآيَاتِ اللهِ فَأَخَذَهُمُ اللّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

{كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَفَرُواْ بِآيَاتِ اللهِ فَأَخَذَهُمُ اللّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

[(حال د دوی داسی دی) لکه حال (او عادت) د فرعونیانو او د هغو کسانو چې له دوی نه مخکې وو، چې زمونږ ایتونه به یې دروغ ګڼل، نو الله هغوی د خپلو ګناهونو په سبب ونیول او الله ډېر سخت عذاب ورکوونکی دی]. [آل عمران سورت: 11 آیت]. او کله هم الله تعالی له ښکاره نښانو ښخه یادونه کوي، او ثبوت یادوي، لکه د الله تعالی پدې وینا کې:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ}

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ}

(او یقینًا یقینًا مونږ موسٰی په خپلو (نهو) معجزو او ښکاره دلیل سره لیږلی و). [هود سورت: 96 آیت]، او د الله -تعالی- دا قول:

{قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلاَ يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا}

{قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا فَلاَ يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا بِآيَاتِنَا}

(ویې ویل: ژر به مونږ ستا مټ په خپل وروړ سره مضبوط کړو او تاسو لپاره به غلبه وګرځوو، نو دوی به تاسو ته نشي دررسېدلی، زمونږ د نښو په وجه). [القصص سورت: 35 آیت]، عکرمة ویلي: « هر څه چې په قرآن کې له ثبوت ښخه دي، هغه حجت دی». تفسیر الطبري (30/8) و (337/9).

او مونږ پوهیږو چې هغه آیاتونه او دلیلونه چې الله تعالی پرې د خپلو پیغمبرانو او أنبیاوو ملاتړ کړی دی خورا زیات دي او ترټولو لوی ثبوت هغه دی چې دوی چې په کوم شي سره راتګ کړی دی هغه وحې ده،او د الله تعالی وحیې د هغه رسولانو او أنبیاوو ته وي: نو دا به یا له واسطې پرته وحیې وي، لکه خوب لیدل چې د الله تعالی پدې وینا کې له ابراهیم علیه السلام څخه خبر ورکړی چې هغه فرمایلي دي:

{فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ}

{فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ}

(نو کله چې هغه (هلك) له ده (خپل پلار) سره منډې و هلو ته ورسېده، ویې ویل:ای زما خوږه زویه! بېشکه زه په خوب کې وینم داسې چې بېشکه زه تا ذبحه کوم). [الصافات سورت : 102 آیت]، یا دا چې رسول د الله - جل جلاله - کلام په مستقیم ډول اوري، مګر د پردې تر شا، لکه څرنګه چې د هغه جل جلاله په دې وینا کې دي:

{وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلاَّ وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاء حِجَابٍ}

{وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلاَّ وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاء حِجَابٍ}

(او د هېڅ انسان لپاره ممکن نه و چې الله ورسره خبرې وکړي مګر په وحې سره، یا له پردې نه شا ته). [الشورى سورت: 51 آیت]، او لکه څرنګه چې د الله تعالی په وینا کې دي موسی علیه السلام ته، لکه د الله تعالی پدې وینا کې:

{قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالاَتِي وَبِكَلاَمِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِين}

{قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالاَتِي وَبِكَلاَمِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِين}

(الله وويل: اى موسىٰ! ببشكه ما تا ته په ټولو خلكو باندې په خپلو پیغامونو سره او په خپل كلام سره غوره والى دركړى دى، نو ته هغه څه ونيسه چې ما تا ته دركړي دي، او له شكر كوونكو څخه شه). [الأعراف سورت: 144 آیت]، او يا دا چې ملايكه ورسره خبرې وكړي، لكه د الله تعالى پدې وينا كې:

{أَوْ يُرْسِلَ رَسُولاً فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاء}

{أَوْ يُرْسِلَ رَسُولاً فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاء}

(يا استازى راوليږي، پس دغه د ده په حكم سره ورسوي هغه چې هغه (الله) يې غواړي). [الشورى سورت: 51 آیت].

او موږ پوهيږو چې د دوى په رښتينولۍ ترټولو لوى دليل هغه توحيد ته د دوى بلنه ده چې په فطرتونو كې ځاى پر ځاى شوى دى، هغه چې عقلونه يې په ښه والي ګواهي وركوي او هغه څه چې دوى له ګټور علم څخه، نيكو اعمالو ، هدايت، حق دين او عدالت څخه راوړي دي:

فعَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِاللَّهِ، أَنَّ عَبْدَاللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما أَخْبَرَهُ قَالَ: أَخْبَرَنِي أَبُو سُفْيَانَ: «أَنَّ هِرَقْلَ قَالَ لَهُ: سَأَلْتُكَ مَاذَا يَأْمُرُكُمْ؟ فَزَعَمْتَ: أَنَّهُ أَمَرَكُمْ بِالصَّلاَةِ، وَالصِّدْقِ، وَالعَفَافِ، وَالوَفَاءِ بِالعَهْدِ، وَأَدَاءِ الأَمَانَةِ، قَالَ: وَهَذِهِ صِفَةُ نَبِيٍّ».

له عبيد الله بن عبد الله څخه روايت دی چې عبد الله بن عباس - رضي الله عنهما - خبر ورکړی دی ويلي يې دي چې أبو سفيان راته ويلي دي چې «هرقل ورته وويل: پوښتنه مې درڅخه وکړه چې په څه درته امر کوي؟ نو تا وويل: چې هغه راته په لمانځه، رښتيا ويلو، پاک لمنی، په ژمنه وفا او د امانت په ادا کولو امر کوي، هغه وويل: او دا د نبي صفت دی».
بخاري (2681)، مسلم (1773)، او ترمذي (2717) روايت کړی دی.

نجاشي وويل: کله چې جعفر - رضي الله عنه - ورته د مريم سورت لومړنی آيتونه تلاوت کړل:

«إِنَّ هَذَا الْكَلَامَ وَالْكَلَامَ الَّذِي جَاءَ مُوسَى لَيَخْرُجَانِ مِنْ مِشْكَاةٍ وَاحِدَةٍ».

«دا وينا او هغه وينا چې موسى ته راغلي ده، دواړه له يوې ډيوې څخه راوځي». اسحاق بن راهويه (١٨٣٥)، احمد (٢٢٤٩٨)، ابن خزيمه (٢٢٦٠)، طحاوي په شرح مشكل الاثار (٥٥٩٨)، او ابو نعيم په الحليه (١/١١٥) او په دلائل النبوة کې روايت کړی دی (١٩٤).

او لدې څخه خپلو رسولانو لره د الله تعالى شاهدي ده چې هغوی په حقه دي او هغه څه چې دوی پرې راتګ کړی هغه هم حق دي، الله تعالى فرمايلي:

{لَّـكِنِ اللّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلآئِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا}

{لَّـكِنِ اللّهُ يَشْهَدُ بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلآئِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا}

(لېکن الله ګواهي کوي پر هغه شي چې تا ته يې نازل کړی دی، چې دا يې په خپل علم سره نازل کړی دی، او ملايك (هم) ګواهي کوي او الله بنه کافي دی (په حيث د) ګواه). [النساء سورت: 166 آيت]، او الله تعالى فرمايلي: {وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَسْتَ مُرْسَلاً قُلْ كَفَى بِاللّهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ}

(او کافران شوي خلق وايي: ته رسول نه يې، ته (ورته) ووايه: زما په مينځ کې او ستاسو په مينځ کې د ګواه په ډول الله بنه کافي دی او هغه ځوك (هم) چې له هغهٔ سره د کتاب علم دی). [الرعد سورت: 43 آيت].

او د دوی له لويو معجزو څخه: هغه وحيې چې پر دوی د الله تعالى له طرفه نازلېږي، او تر ټولو لويه وحيې قرآن عظيم دی چې زمونږ د پيغمبر صلى الله عليه وسلم معجزه ده. او انسانان نه شي کولای چې د دې وحی په څېر راوړي؛ ځکه چې دا د الله کلام او وحي ده، او لدې امله چې غيبي خبرې پکې دي، او ځکه چې هدايت، نور، رحمت او حکمت پکې دی.

د دوی له ښکاره معجزو څخه: هغه عقلي دليلونه دي چې الله تعالى پرې د خپلو رسولانو او أنبياوو مرسته کوي، نو کافر حيران کړي او باطل يې له منځه ولاړ شي، لکه ښرنګه چې د الله تعالى پدې وينا کې دي:

{أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَآجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رِبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِـي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِـي وَأُمِيتُ قَالَ

إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِين}

{أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَآجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رِبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِـي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِـي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِين}

(آيا تا هغه كس نه دى ليدلى (د هغه په قصه نه يې خبر شوى) چې له ابراهيم سره يې د ده د رب په باره كې جګړه وكړه، ځكه چې الله هغه ته بادشاهي وركړې وه؟ كله چې ابراهيم وويل: زما رب هغه دى چې ژوندي كول او مړه كول كوي، هغه وويل: زه ژوندي كول او مړه كول كوم، ابراهيم وويل: پس يقينًا الله لمر له مشرق نه راخېژوي، نو ته هغه له مغرب نه راوخېژوه، نو هغه كس چې كفر يې كړى و؛ حيرانه، ملامته شو، او الله داسې ظالم قوم ته سمه لار نه ښيي). [البقرة سورت: 258 آيت]، او د هغه(ذات) چې د لوړې ستاينې او د پاكو نومونو خاوند دى وينا ده:

{فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلاَّ رَبَّ الْعَالَمِين * الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِين * وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِين * وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِين * وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِين * وَالَّذِي أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّين}

{فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلاَّ رَبَّ الْعَالَمِين*

(پس بېشكه دوى (ستاسو معبودان) زما دښمنان دي غير له رب العلمين نه.

الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِين*

هغه چې زه يې پيدا کړی يم، نو هغه زما لار ښوونه کوي.
وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ *
او هغه چې همغه په ما خوراك كوي او په ما څښاك كوي.
وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ*
او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي.
وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ*
او هغه چې ما ته به مرګ راکوي، بيا به ما ژوندی کوي.
وَالَّذِي أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ}
او هغه چې زه طمع لرم دا چې د قيامت په ورځ به هغه ما ته زما ګناه وبخښي). [الشعراءسورت : 77-82 آيتونه]، او د هغه وينا د موسى عليه السلام په اړه چې هغه فرعون ته وويل:
{رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}
{رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى}
(ده وويل: زمونږ رب هغه ذات دی چې هر شي ته يې د ده (موافق) شکل ورکړی دی، بيا يې لار ښودلې ده). [طه سورت: 50 آيت]، او د الله تعالى دا وينا:
{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}
{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

(که چېرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بيانوي). [الأنبياء سورت: 22 آيت]، او د الله تعالى دا وينا:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ}

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نيولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او که ورسره وی نو) په دغه وخت کې به خامخا هر اله بېولي وو هغه څه چې پيدا کړي يې وو، او خامخا د دوی ځينو به په ځينو نورو باندې غلبه کوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی يې بيانوي). [المؤمنون سورت: 91 آيت]. او دا دليلونه ډېر زيات دي، لدې څخه مو ځينې په باب الربوبية و الألوهية کې ذکر کړي دي، او د دوی له ډېرو ښکاره معجزو څخه په غيبو خبر ورکول دي؛ هغه چې الله تعالى يې ورته اجازه کړي وي چې خلکو ته ترې خبر ورکړي.

او د دوی له سترو نښانو څخه: د پخوانيو پيغمبرانو نجات، د هغوی د پيروانو خلاصون، د دوی د دښمنانو له فريب څخه د هغوی د پيروانو نجات، د متکبرانو او ضدي خلکو له منځه وړل او د الله تعالى لخوا دوی ته هغه څه ورياد ول چې پر پخوانيو يې کړي دي او دا چې الهي کړنلاره جاري ده، الله تعالى د سورة الأنبياء په لومړي سر کې فرمايلي دي:

{ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاء وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ}
{ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاء وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ}

(بيا مونږ له دوی سره وعده رښتيا کړه، نو مونږ دوی ته نجات ورکړ او هغه چا ته چې زمونږ اراده (د هغوی د نجات) وه او له حد نه تېرېدونکي مو هلاك کړل). [الأنبياء سورت: 9 آيت]، او د هغه - سورت - په پای کې يې فرمايلي دي:

{وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ}
{وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ}

(او يقينًا مونږ په زبور کې له نصيحت نه پس دا ليکلي وو چې ښېشکه دغه ځمکه، د دې به زما صالح (باصلاحيته) بنده ګان وارثان کيږي). [الأنبياء سورت: 105 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ * أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُوْلَئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَاءةٌ فِي الزُّبُرِ}
{كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ *

[(نو) دوی زمونږ د ټولو دليلونو (معجزو) تکذيب وکړ، نو مونږ دوی ونيول، د ډېر غالب او ښه ذات په نيولو سره.
أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُوْلَئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَاءةٌ فِي الزُّبُرِ}

(ای عربو!) آيا ستاسو کفار له دغو (پرومبنيو کفارو) نه ډېر غوره دي، يا تاسو لپاره په کتابونو کې خلاصی (راغلی) دی؟]. [القمر سورت : 42-43 آيتونه]. او په سورة الشعراء

کې چې هرکله الله پاک د پخوانیو پیغمبرانو د نجات او د هغوی د دښمنانو د هلاکت یادونه کوي، حق ذات د دې هر یو خبر په تعقیب سره وايي: سبحانه وتعالی، یعنې پاکي ده هغه لره او لوړ دی شان د هغه ذات.

{إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ}

{إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ}

(بېشکه په دې کې خامخا لویه نښه ده، او د دوی زیاتره ایمان راوړونکي نه وو). [الشعراء سورت: 67 آیت]. او متعال حق ذات فرمایلي دي:

{فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ}

{فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ}

(نو که دوی مخ وګرځاوه، نو ته (دوی ته) ووایه: زه تاسو د عادیانو او ثمودیانو د سخت عذاب په مثل عذاب نه وېروم). [فصلت سورت: 13 آیت]، متعال رب فرمایلي دي:

{أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ}

{أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ}

(ایا دوی په ځمکه کې نه ګرځي، نو چې وګوري چې د هغو کسانو انجام څنګه و چې له دوی نه مخکې وو هغوی له دوی نه په قوت کې زیات سخت وو او هغوی ځمکه څیروله او دا یې اباده کړې وه ډېره له هغې نه چې دوی دغه اباده کړې ده او دوی ته خپلو رسولانو ښکاره دلیلونه راوړي وو، نو الله کله هم داسې نه و چې په دوی ظلم وکړي او لېکن دوی (پخپله) په خپلو ځانونو ظلم کاوه). [الروم سورت: 9 آیت].

د دوی له ښنو څخه چې د دوی د نبوت څرګندونه کوي: د دوی د صفاتو کمال، د دوی د اخلاقو ښه والی، د دوی د عمل او چلند او د دوی د خبرو اخلاص چې دوی له دروغ ویلو څخه منع کوي، الله تعالی د صالح د خلکو په اړه د خبرولو په موخه فرمایلي دي چې هغوی به ویل:

{يَا صَالِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَـٰذَا أَتَنْهَانَا أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيب}

{يَا صَالِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَـٰذَا أَتَنْهَانَا أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيب}

(دوی وویل: ای صالحه، ته په مونږ کې مخکې له دې (دعوې د نبوت) نه امېد کړی شوی وې، (تا ته زمونږ هیلې وې) ایا ته مونږ د هغو (بتانو) له عبادت نه منع کوې چې زمونږ پلرونو به یې عبادت کاوه او بېشکه مونږ د هغه (توحید) په باره کې چې ته مونږ هغهٔ ته بلې یقینًا په اضطراب اچوونکي (پریشانه کوونکي) شك کې یو). [هود سورت: 62 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{قَالُواْ يَا شُعَيْبُ أَصَلاَتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاء إِنَّكَ لأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ}

{قَالُواْ يَا شُعَيْبُ أَصَلاَتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاء إِنَّكَ لأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ}

(هغوى وويل: اى شعيبه! ايا ستا لمونځ تا ته د دې حکم کوي چې مونږ هغه (ځيزونه) پرېږدو چې زمونږ پلرونو به يې عبادت کاوه يا دا چې په خپلو مالونو کې چې مونږ څه کول غواړو (هغه پرېږدو)، بېشکه هم ته يقينًا ډېر حِلم والا، ډېر پوه يې). [هود سورت: 87 آيت].

هرقل له ابو سفيان څخه زمونږ د رسول - الله صلى الله عليه وسلم - په اړه پوښتنه وکړه او ويې ويل:

«وَسَأَلْتُكَ، هَلْ كُنْتُمْ تَتَّهِمُونَهُ بِالكَذِبِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ مَا قَالَ؟ فَذَكَرْتَ أَنْ لَا، فَقَدْ أَعْرِفُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ لِيَذَرَ الكَذِبَ عَلَى النَّاسِ، وَيَكْذِبَ عَلَى اللَّهِ».

«او ما له تا څخه وپوښتل چې آيا مخکې له دې څخه مو هغه کله په دروغو تورن کړى؟ نو تاسو وويل چې: نه، نو يقينا زه پوهيږم چې هغه به هيڅکله داسې ونه کړي چې پر خلکو دروغ ويل پرېږدي او پر الله تعالى دروغ ووايي». بخاري (7)، او مسلم (1773) روايت کړى دى.

او لدې څخه: د پيغمبرانو د نښانو په لېږد کې لوى تواتر، او هغه څه چې دوى پرې د علم، هدايت او حق دين څخه راتګ کړى دى، هغه څه چې د دروغو په لېږدولو باندې سره د دوى يوځاى کېدل ناممکن ګرځوي.

او لدې څخه دا چې هغوی هیڅکله په خپلو پیغمبریو نه مزد غواړي او نه هم واکمني، الله تعالی له ډیرو پیغمبرانو څخه د خبرولو په موخه فرمايلي چې هر یو به یې خپل قوم ته وییل:

{يَا قَوْمِ لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلاَّ عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلاَ تَعْقِلُون}

{يَا قَوْمِ لا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ أَجْرِيَ إِلاَّ عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي أَفَلاَ تَعْقِلُون}

(ای زما قومه! زه له تاسو نه په دې (تبلیغ) باندې څه مزدوري نه غواړم، زما اجر نه دی مګر پر هغه ذات چې زه یې پیداکړی یم، ایا نو تاسو له عقل نه کار نه اخلئ!). [هود سورت: 51 آیت].

او لدې څخه دا چې: د پیغمبرانو د نبوت سپکاوی هیڅوک نه کوي مګر یو جاهل چې د دین، علم او لارښوونې په اړه یې فکر ندی کړی، هغه چې پیغمبرانو پرې راتګ کړی دی، او یا یو ضدي متکبر، الله تعالی فرمايلي:

{وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا}

{وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا}

(او دوی له دغو (معجزو) انکار وکړ د ظلم او سرکشۍ له امله، حال دا چې د دوی نفسونو په دغو یقین کړی و، نو ته وګوره د فساد کوونکو انجام څنګه و؟). [النمل سورت : 14 آیت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لاَ يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللّهِ يَجْحَدُون}

{قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لاَ يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللّهِ يَجْحَدُونَ}

(بېشکه مونږ پوهېږو چې یقینًا حقیقت دا دی چې تا هغه خبره خامخا غمجنوي، چې دوی یې وایي، نو یقینًا دوی تا دروغجن نه ګڼي او لېکن دغه ظالمان د الله له آیتونو نه انکار کوي). [الأنعام سورت: 33 آیت].

او لدې څخه ځینې یې: حسي دلیل وي چې سترګې یې ګوري، عقلونه یې مني، لکه د نوح د قوم غرقیدل، د صالح اوښه، د هود د قوم ننګونه چې که ټول قوم یې ورسره دوکه وکړي، له اور څخه د ابراهیم ژغورل، د موسی معجزې، او لدې څخه: امسا، ملخان، سپږې، چونګښې، وینه، طوفان، د فرعون او د قوم یې غرقیدل،او د داود - علیه السلام - معجزې لکه: د غرونو تسبیح ویيل، د اوسپنې نرمیدل، د سلیمان - علیه السلام - معجزې، هغه ته د باد او پیریانو تسخیریدل، د مرغانو په خبرو پوهیدل. او د مسیح - علیه السلام - معجزې لکه پیس وهلی، مورزادي ړوند او چې وروسته وړوند شوی وي دوی رغول، د مړو ژوندي کول، او دا چې هغه به له خټو څخه لکه د مرغانو په څېر جوړول بیا به یې پکې پوکی وکړ او د الله په اذن به هغه مرغه شو، او زمونږ د پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم معجزې، چې هغه زیاتې دي او په سختۍ سره شمېرل کیږي لکه : د سپوږمۍ څېرې کیدل، اسراء او معراج، د خوړو ډیریدل، د حیواناتو سره خبرې کول، د کاڼو تسبیح ویيل، د ونې د تنې ژړا، او د الله لخوا د دښمنانو په مقابل کې یې مرسته کول.

او لدې څخه: د هغه پیغمبر حالت چې حق ته بلنه کوي؛ او یقینا چې خلک د هغه چا ترمنځ توپیر کوي چې په خپلو خبرو کې حق ته بلنه کوي او د هغه چا چې دروغو ته په خپلو ویناوو کې بلنه ورکوي... لدې امله عبد الله بن سلام فرمایلي دي:

«لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم المدينَةَ انْجَفَلَ النَّاسُ إِلَيْهِ، وَقِيلَ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَجِئْتُ فِي النَّاسِ لِأَنْظُرَ إِلَيْهِ، فَلَمَّا اسْتَبَنْتُ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم عَرَفْتُ أَنَّ وَجْهَهُ لَيْسَ بِوَجْهِ كَذَّابٍ»،

«کله چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - مدینې ته راغي نو خلک مخې ته ورغلل، او یا ویيل کېږي: رسول الله صلى الله عليه وسلم مدینې ته راغی، نو زه په خلکو کې ورغلم تر څو ورته وګورم، نو کله مې چې د رسول الله مخ ولیده نو پوه شوم چې مخ یې د دروغجن انسان ندی»، ترمذي (2485)، ابن ماجه (1334)، ابن ابي شیبه (25898)، احمد (23784) او عبد بن حمید (496) روایت کړی دی. او داسې نورې نښانې.

او د پیغمبرانو له معجزو څخه هیڅ هم ندي پاتې پرته له قرآن او زمونږ د نبي محمد صلى الله عليه وسلم له سنتو څخه چې دا دواړه باقي پاتې دي؛ ځکه چې هغه وحې ده او الله تعالى د وحې د ساتلو تضمین کړی دی، الله تعالى فرمایلي:

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

{إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ}

(بېشکه همدا مونږ پخپله ذکر نازل کړی دی او بېشکه مونږ د ده خامخا ساتونکي یو). [الحجر سورت: 9 آیت]، او پدې

دواړو کې د هغه د رسالت په رښتينولۍ ستر دليلونه او ثبوتونه دي، او رښتيا فرمايلي دي د الله رسول - صلی الله علیه وسلم -

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د خپلو پیغمبرانو ملاتړ کوي، په هغه ډول چې د هغه حکمت د کائناتي او شرعي آیتونو او شواهدو تقاضا کوي، نو الله په خپل فضل سره هدایت کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره چې څوک وغواړي ګمراه کوي یې،

او ضدي انسان ته آیتونه او معجزې نه زیاتوي مګر ضد او تکبر، حق ذات فرمایلي:

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَـذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلاَّ نُفُورًا}

{وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَـذَا الْقُرْآنِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلاَّ نُفُورًا}

[او يقينًا يقينًا مونږ په دې قرآن کې مکرر بیان کړی دی، د دې لپاره چې دوی نصیحت واخلي (خو دغه بیان) دوی ته نه زیاتوي مګر تېښته (لرې والی)]. [الإسراء سورت: 41 آیت]، او حق ذات فرمایلي دي:

{وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا}

{وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا}

(خامخا به هغه (کتاب)، چې تا ته د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی؛ په دوی کې د ډېرو خلقو سرکشۍ او کفر یقینًا ورزیات کړي، نو ته په کافر قوم باندې مه خفه کېږه). [المائدة سورت: 68 آیت]، (الله) تعالی فرمایلي:

{وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنْ إِحْدَى الأُمَمِ فَلَمَّا جَاءهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلاَّ نُفُورًا} [فاطر: 42]،

{وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَى مِنْ إِحْدَى الأُمَمِ فَلَمَّا جَاءهُمْ نَذِيرٌ مَّا زَادَهُمْ إِلاَّ نُفُورًا}

(او دوی په الله قسمونه وخوړل، خپل پاخه قسمونه، خامخا که دوی ته کوم وېرووونکی راغی (نو) دوی به خامخا ضرور په امتونو کې له هر یو نه ډېر هدایت موندونکي وي، نوکله چې دوی ته وېرووونکی راغی، نو دوی ته یې زیاته نه کړه مګر تېښته).

[فاطر سورت: 42 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{وَأَقْسَمُواْ بِاللّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءتْهُمْ آيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الآيَاتُ عِندَ اللّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءتْ لاَ يُؤْمِنُون}

{وَأَقْسَمُواْ بِاللّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءتْهُمْ آيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا قُلْ إِنَّمَا الآيَاتُ عِندَ اللّهِ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءتْ لاَ يُؤْمِنُون}

(او دوی په الله قسمونه وخوړل، پاخه قسمونه چې که چیرې دوی ته مُعجِزه راشي، نو پر هغې به خامخا لازمًا ایمان راوړي، ته (ورته) ووایه: بېشکه همدا خبره ده چې مُعجِزې له الله سره دي او تاسو پر دې څه شي پوه کړئ چې بېشکه دغه مُعْجِزه چې کله راشي (بیا به هم) دوی ایمان نه راوړي).

[الأنعام سورت: 109 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُواْ بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالآيَاتِ إِلاَّ تَخْوِيفًا}

{وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُواْ بِهَا وَمَا نُرْسِلُ بِالآيَاتِ إِلاَّ تَخْوِيفًا}

(او مونږ ثمود ته اوښه ورکړه، چې ښکاره معجزه وه، نو هغوی له هغې سره ظلم وکړ او مونږ معجزې نه رالیږو مګر د وېرولو لپاره). [الإسراء سورت: 59 آیت].

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روایت دی وایي:

«سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، أَنْ يَجْعَلَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا، وَأَنْ يُنَحِّيَ الْجِبَالَ عَنْهُمْ، فَيَزْرَعُوا، فَقِيلَ لَهُ: إِنْ شِئْتَ أَنْ تَسْتَأْنِيَ بِهِمْ، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ نُؤْتِيَهُمُ الَّذِي سَأَلُوا، فَإِنْ كَفَرُوا أُهْلِكُوا كَمَا أَهْلَكْتُ مَنْ قَبْلَهُمْ، قَالَ: لَا، بَلْ أَسْتَأْنِي بِهِمْ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عز وجل هَذِهِ الْآيَةَ:

«سَأَلَ أَهْلُ مَكَّةَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، أَنْ يَجْعَلَ لَهُمُ الصَّفَا ذَهَبًا، وَأَنْ يُنَحِّيَ الْجِبَالَ عَنْهُمْ، فَيَزْرَعُوا، فَقِيلَ لَهُ: إِنْ شِئْتَ أَنْ تَسْتَأْنِيَ بِهِمْ، وَإِنْ شِئْتَ أَنْ نُؤْتِيَهُمُ الَّذِي سَأَلُوا، فَإِنْ كَفَرُوا أُهْلِكُوا كَمَا أَهْلَكْتُ مَنْ قَبْلَهُمْ، قَالَ: لَا، بَلْ أَسْتَأْنِي بِهِمْ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عز وجل هَذِهِ الْآيَةَ:

د مکې خلکو له پیغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه وغوښتل چې د صفا غونډۍ ورته سره زر وګرځوي او غرونه ورڅخه لرې کړي، تر څو کښت وکړي، نو هغه ته وویل شول: که ته وغواړې نو - د دوی غوښتنه وروسته کولای شې - او که وغواړې هغه څه ورکړو چې سوال یې کړی دی، خو که چېرته یې کفر وکړ داسې به هلاک شي لکه څرنګه چې له دوی څخه مخکښي هلاک شوي وو، هغه وفرمایل: نه، بلکه غوښتنه یې وروسته کوو، نو الله تعالى دا آیت نازل کړ:

{وَمَا مَنَعَنَا أَن نُّرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَن كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ۚ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً}

{وَمَا مَنَعَنَا أَن نُّرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَن كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ۚ وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً}

(او مونږ نه يو منع کړي له دې نه چې (د دوی له غوښتنې سره سم) معجزې ولېږو مګر دې خبرې چې اولنيو خلکو د دغو (معجزو) تکذيب کړی و او مونږ ثمود ته اوښه ورکړه، چې ښکاره معجزه وه). [الإسراء سورت: 59 آيت]». احمد (2333)، البزار (5036)، النسائي په الکبری (11226) کې، حاکم (3437) او البيهقي په دلائل النبوة (605) کې روايت کړی دی.

او مونږ پوهيږو چې که الله غوښتلی نو ټولو خلکو ته به يې هدايت کړی و، الله تعالی فرمايلي:

{وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ}

{وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَكِن يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ}

(او که چېرې الله غوښتلی (نو) خامخا تاسو به يې يو امت ګرځولي وئ او لېکن هغه ګمراه کوي چا لره چې وغواړي او هدايت ورکوي چا ته چې وغواړي). [النحل سورت: 93 آيت]. او حق ذات سبحانه وتعالی فرمايلي دي:

{وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ}

{وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَى فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ}

(او که الله غوښتلی دوی به یې په نېغه لار باندې لازمًا جمع کړي وو، نو ته له ناپوهانو څخه مه کېږه). [الأنعام سورت: 35 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې د پیغمبرانو دلیلونه او نښانې چې هغوی راوړې دي او الله یې پرې مرسته کړې ده، ناشوني ده چې د نبوت دعوه کوونکی یې راوړي، یا ساحر او دروغجن، ځکه چې الله - تعالی - پریکړه کړې چې په صحیح دلیل سره به د باطل مرسته نه کوي او نه به دروغجن په ریښتني ثبوت سره ریښتونی کوي؛ ځکه چې هغه ذات حکیم دی په خپل شریعت او امر کې او د الله تعالی جاري حکمت او کړنلاره د دې خبرې ممانعت کوي، الله تعالی فرمايلي:

{وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الأَقَاوِيل * لأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِين * ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِين}

{وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الأَقَاوِيل*

او که ده پر مونږ باندې له ځانه ځینې خبرې جوړې کړې وی.

لأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِين*

(نو) مونږ به د ده ښی لاس نیولی وی.

ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِين}

بیا به مونږ خامخا د ده د زړه رګ پرې کړی وی). [الحاقة سورت: 44-46 آیتونه].

(باب نبوة نبينا محمد صلى الله عليه وسلم) باب دی زمونږ د نبي محمد صلى الله عليه وسلم د نبوت په اړه

او مونږ ایمان لرو چې زمونږ نبي محمد بن عبد الله د رب العالمین رسول دی او هغه د أنبیاوو او رسولانو د لړی ختمونکی دی، الله تعالی فرمایلي:

{مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ}

{مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ}

(محمد (ﷺ) ستاسو په سړیو کې د هیچا پلار نه دی او لیکن د الله رسول دی او د نبیانو (د لړی) ختمونکی دی او الله په هر شي ښه عالم دی). [الأحزاب سورت: 40 آیت]. له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ: هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبِنَةُ قَالَ فَأَنَا اللَّبِنَةُ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ».

«إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَأَجْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ مِنْ زَاوِيَةٍ، فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَيَعْجَبُونَ لَهُ وَيَقُولُونَ: هَلَّا وُضِعَتْ هَذِهِ اللَّبِنَةُ قَالَ فَأَنَا اللَّبِنَةُ وَأَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ».

«زما او زما څخه وړاندې د پیغمبرانو مثال داسې دی لکه یو سړي چې ښکلی او ښایسته کور جوړ کړی وي مګر په یو کونج کې د یوې خښتې ځای - پاتې وي - نو خلک راځي او ګیردچاپیره ترې تاویږي او خوښوي یې او خاوند ته یې وايي: آیا دغه خښته نه اېښودل کیږي، فرمايي: نو زه هغه خښته یم، او زه د أنبیاوو د لړۍ پای ته رسوونکی یم».
بخاري(3535)، او مسلم(2286) روایت کړی دی.
او هغه د آدم د اولادې سردار دی، هغه صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:
«أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ»،
«أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ»،
«زه د قیامت په ورځ د آدم د اولادې سردار یم او زه لومړی هغه څوک یم چې قبر یې څیرول کیږي او لومړی شفاعت کوونکی او لومړی هغه څوک چې شفاعت یې کیږي»، مسلم (2278)، او أبو داود (4673) روایت کړی دی. او هغه د رب العالمین خلیل دی، پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:
«لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا، لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنْ أَخِي وَصَاحِبِي».
«لَوْ كُنْتُ مُتَّخِذًا مِنْ أُمَّتِي خَلِيلًا، لَاتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ، وَلَكِنْ أَخِي وَصَاحِبِي».

«که چېرته ما له خپل امت څخه څوک په ځانګړې دوستۍ نیوه، نو خامخا به مې ابوبکر نیولی و، مګر هغه مې ورور او ملګری دی». بخاري (3656) روایت کړی.
او مونږ پوهیږو چې هغه ته چې کومې معجزې ورکړل شوي بل هیڅ پیغمبر ته ندي ورکړل شوي او د هغه ترټولو لویه معجزه قرآن کریم دی، او لومړی هغه څه چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ته پرې د وحیې پیل شوی دی هغه د «سورة العلق» لومړي آیتونه دي لکه څرنګه چې پدې اړه صحیح حدیث راغلی دی:
عن عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها أنها قالت: أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنَ الوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ فِي النَّوْمِ، فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ، ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الخَلَاءُ، وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ -وَهُوَ التَّعَبُّدُ- اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ العَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَى أَهْلِهِ، وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا، حَتَّى جَاءَهُ الحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ، فَجَاءَهُ المَلَكُ فَقَالَ: «اقْرَأْ، قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، قَالَ: فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، قُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ} [العلق: 1-3]»، فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَرْجُفُ فُؤَادُهُ،
عن عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها أنها قالت: أَوَّلُ مَا بُدِئَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنَ الوَحْيِ الرُّؤْيَا الصَّالِحَةُ

فِي النَّوْمِ، فَكَانَ لَا يَرَى رُؤْيَا إِلَّا جَاءَتْ مِثْلَ فَلَقِ الصُّبْحِ، ثُمَّ حُبِّبَ إِلَيْهِ الخَلَاءُ، وَكَانَ يَخْلُو بِغَارِ حِرَاءٍ فَيَتَحَنَّثُ فِيهِ -وَهُوَ التَّعَبُّدُ- اللَّيَالِيَ ذَوَاتِ العَدَدِ قَبْلَ أَنْ يَنْزِعَ إِلَى أَهْلِهِ، وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ، ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى خَدِيجَةَ فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا، حَتَّى جَاءَهُ الحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ، فَجَاءَهُ المَلَكُ فَقَالَ: «اقْرَأْ، قَالَ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، قَالَ: فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، قُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّانِيَةَ حَتَّى بَلَغَ مِنِّي الجَهْدَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: اقْرَأْ، فَقُلْتُ: مَا أَنَا بِقَارِئٍ، فَأَخَذَنِي، فَغَطَّنِي الثَّالِثَةَ، ثُمَّ أَرْسَلَنِي، فَقَالَ: {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ} [العلق: 1-3]»، فَرَجَعَ بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَرْجُفُ فُؤَادُهُ،

له أم المؤمنين عائشة - رضي الله عنها - څخه روايت دی، هغې فرمايلي دي، لومړی هغه څه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته پرې له وحی څخه پيل وشو؛ ريښتيني خوبونه وو، نو هيڅ خوب به يې نه ليده مګر دا چې د روڼ سهار په څېر به واقع کېده، بيا يې ګوښه والي ته ليوالتيا پيدا شوه هغه به د حراء په غار کې د عبادت په موخه ګوښه کېده او د شمار شپې به يې عبادت کاوه مخکې لدې چې خپلې کورنۍ ته راشي، د دې کار لپاره به يې له ځان سره توښه وړله، بيا به خديجې ته راته او د هغې په څېر به يې توښه اخستله، تر دې چې حق (جبرائيل - عليه السلام -) ورته راغی پداسې حال کې چې هغه د حرا په غار کې و، نو ملايکه ورته راغله او ورته يې وويل: « ولوله، هغه وويل: زه لوستونکی نه يم، وايې: زه يې راونيولم او زور يې راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بيا يې خوشې کړم، راته يې وويل: ولوله، ماورته

وويل: زه لوستونکی نه یم، نو راویې نیولم، په دویم ځل یې زور راکړ تر دې چې ساه مې تنګه شوه، بیا یې خوشې کړم، راته یې وویل: ولوله، ما وویل: زه لوستونکی نه یم، نو راویې نیولم، او د دریم ځل لپاره فشار راکړ، بیا یې خوشې کړم، راته یې وویل: {اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ * خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ * اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ} ولوله په نوم د رب خپل؛ هغه ذات چې پیدا کړی یې دی، پیدا کړی یې انسان له پرندې شوې وینې څخه، ولوله او ستا رب د عزت خاوند دی [العلق: 1-3]» نو رسول الله صلی الله علیه وسلم پدې آیتونو سره راغی پداسې حال کې چې زړه یې درزیده، بخاري (3)، مسلم (160) او ترمذي (3632) روایت کړی دی. او لدې وروسته پرې «المدثر» سورت نازل شو، له جابر بن عبد الله - رضي الله عنه - څخه روایت دی، هغه له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه اوریدلي دي چې د وحې د وخت په اړه یې خبرې کولې:

«فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ، فَرَفَعْتُ بَصَرِي قِبَلَ السَّمَاءِ، فَإِذَا المَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِرَاءٍ قَاعِدٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، فَجَئِثْتُ مِنْهُ حَتَّى هَوَيْتُ إِلَى الأَرْضِ، فَجِئْتُ أَهْلِي فَقُلْتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَزَمَّلُونِي»،

«فَبَيْنَا أَنَا أَمْشِي سَمِعْتُ صَوْتًا مِنَ السَّمَاءِ، فَرَفَعْتُ بَصَرِي قِبَلَ السَّمَاءِ، فَإِذَا المَلَكُ الَّذِي جَاءَنِي بِحِرَاءٍ قَاعِدٌ عَلَى كُرْسِيٍّ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ، فَجَئِثْتُ مِنْهُ حَتَّى هَوَيْتُ إِلَى الأَرْضِ، فَجِئْتُ أَهْلِي فَقُلْتُ: زَمِّلُونِي زَمِّلُونِي فَزَمَّلُونِي»،

«په داسې حال کې چې زه روان وم، له آسمانه مې یو غږ واورېده، نو ما خپل نظر د اسمان په لور پورته کړ، ګورم چې

هغه ملاېکه ده کومه چې په حراء کې راته راغلې وه، د اسمان او ځمکې تر منځه په يوه کرسۍ ناسته وه، نو زه له هغې وويريدم تر دې پر ځمکه ورتيټ شوم، نو خپلې کورنۍ ته راغلم او ورته مې وويل: په جامو کې مې تاو کړئ، په جامو کې مې تاو کړئ، نو هغوی زه په جامو کې ونغاړلم»، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرِ * قُمْ فَأَنْذِرِ} [المدثر: 1، 2] إِلَى قَوْلِهِ: {فَاهْجُرْ} [المدثر: 5] -قَالَ أَبُو سَلَمَةَ: وَالرِّجْزُ: الأَوْثَانُ- ثُمَّ حَمِيَ الوَحْيُ وَتَتَابَعَ.

نو الله تعالی دا آيتونه نازل کړل: {يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرِ * قُمْ فَأَنْذِرِ} ای په جامه کې نغښتونکيه! ته پورته شه، نو (خلق) ووېروه [المدثر سورت: 1، 2 آيتونه] د الله تعالی تر دې قوله پورې: {فَاهْجُرْ} [المدثر سورت : 5 آيت]. أبو سلمة ويلي دي: والرجز: يعني بتان - بيا ورپسې د وحې نازليدلو زور واخيست او پرلپسې نازليده. بخاري (۴۹۲۶)، مسلم (۱۶۱) او ترمذي (۳۳۲۵) روايت کړی.

او له عائشة أم المؤمنين رضي الله عنها څخه روايت دی، چې حارث بن هشام - رضي الله عنه - له رسول الله - صلی الله عليه وسلم - څخه پوښتنه وکړه نو ويې وييل : ای د الله رسوله! څرنګه تاته وحې راځي؟ نو رسول الله - صلی الله عليه وسلم - وفرمايل:

«أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الجَرَسِ، وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ، فَيُفْصَمُ عَنِّي، وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ، وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ المَلَكُ رَجُلًا، فَيُكَلِّمُنِي، فَأَعِي مَا يَقُولُ»،

«أَحْيَانًا يَأْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الجَرَسِ، وَهُوَ أَشَدُّهُ عَلَيَّ، فَيُفْصَمُ عَنِّي، وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ، وَأَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ المَلَكُ رَجُلًا، فَيُكَلِّمُنِي، فَأَعِي مَا يَقُولُ»،

« كله كله ماته داسې راځي لکه د زنګ غږ، او دا يې پر ما تر ټولو سخته وي نو کله چې رابيدار شم، نو هغه څه مې حفظ کړي وي چې هغه ويلي وي، او کله کله راته ملاېکه دسړي په بڼه راشي، نو خبرې راسره وکړي نو زه هغه څه حفظوم چې هغه يې وايي» عائشې - رضى الله عنها - فرمايلي دي: او يقينا ما - رسول الله صلى الله عليه وسلم - ليدلى دى چې په سخته يخه ورځ کې پرې کله وحې نازله شي او بيا ترې د وحې سختي لاړه شي نو د هغه پر تندي خوله رابهيدلي وي. بخاري (2)، مسلم (2333)، ترمذي (3634) او نسائي (933) روايت کړى دى.

هغه په مکه کې ديارلس کاله خلک توحيد ته راوبلل او په مدينه کې يې لس کاله تېر کړل او الهي قوانين يې بيان کړل او د هغه دين ته يې بلنه کوله، او د هغه په لاره کې يې جهاد کاوه، تر دې چې الله تعالى د درې شپيته کلنۍ په عمر کې وفات کړ، زما مور او پلار دې له هغه صلى الله عليه وسلم څخه قربان شي،

او مونږ پوهيږو چې له قرآن کريم څخه وروسته اسراء او معراج د هغه تر ټولو لويه معجزه ده ، الله تعالى فرمايلي:

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِير}

{سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِيرِ} .

(هغه ذات لره پاکي ده چې خپل بنده يې د شپې په يوه لږه برخه کې له مسجد حرام نه مسجد اقصىٰ ته بوتلو، هغه (مسجد اقصىٰ) چې مونږ د هغه ګېرچاپېره برکت اچولى دى، د دې لپاره چې مونږ هغه ته له خپلو نښو څخه ځينې وښيو، بېشکه هم هغه ښه اورېدونکى، ښه لېدونکى دى). [الإسراء سورت: 1 آيت].

او له أنس رضى الله عنه څخه روايت دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«أُتِيتُ بِالْبُرَاقِ، وَهُوَ دَابَّةٌ أَبْيَضُ طَوِيلٌ فَوْقَ الْحِمَارِ، وَدُونَ الْبَغْلِ، يَضَعُ حَافِرَهُ عِنْدَ مُنْتَهَى طَرْفِهِ، قَالَ: فَرَكِبْتُهُ حَتَّى أَتَيْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ، قَالَ: فَرَبَطْتُهُ بِالْحَلْقَةِ الَّتِي يَرْبِطُ بِهِ الْأَنْبِيَاءُ، قَالَ: ثُمَّ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ، فَصَلَّيْتُ فِيهِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ خَرَجْتُ فَجَاءَنِي جِبْرِيلُ عليه السلام بِإِنَاءٍ مِنْ خَمْرٍ، وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ، فَاخْتَرْتُ اللَّبَنَ، فَقَالَ جِبْرِيلُ صلى الله عليه وسلم: اخْتَرْتَ الْفِطْرَةَ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِآدَمَ، فَرَحَّبَ بِي، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِابْنَيِ الْخَالَةِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، وَيَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّاءَ، صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا،

فَرَحَّبَا، وَدَعَوَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِيُوسُفَ صلى الله عليه وسلم، إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قَالَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِإِدْرِيسَ، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، قَالَ اللهُ عز وجل: {وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا} [مريم: 57]، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِهَارُونَ صلى الله عليه وسلم، فَرَحَّبَ، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّادِسَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِمُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ صلى الله عليه وسلم مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ، وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ، ثُمَّ ذَهَبَ بِي إِلَى السِّدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَإِذَا وَرَقُهَا كَآذَانِ الْفِيلَةِ، وَإِذَا ثَمَرُهَا كَالْقِلَالِ، قَالَ: فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ، فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا، فَأَوْحَى اللهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى، فَفَرَضَ عَلَيَّ خَمْسِينَ صَلَاةً فِي كُلِّ

يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَنَزَلْتُ إِلَى مُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: مَا فَرَضَ رَبُّكَ عَلَى أُمَّتِكَ؟ قُلْتُ: خَمْسِينَ صَلَاةً، قَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ؛ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَإِنِّي قَدْ بَلَوْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَخَبَرْتُهُمْ، قَالَ: فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي، فَقُلْتُ: يَا رَبِّ، خَفِّفْ عَلَى أُمَّتِي، فَحَطَّ عَنِّي خَمْسًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى، فَقُلْتُ: حَطَّ عَنِّي خَمْسًا، قَالَ: إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ، قَالَ: فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعُ بَيْنَ رَبِّي تبارك وتعالى، وَبَيْنَ مُوسَى عليه السلام حَتَّى قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّهُنَّ خَمْسُ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرٌ، فَذَلِكَ خَمْسُونَ صَلَاةً، وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ شَيْئًا، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةً وَاحِدَةً، قَالَ: فَنَزَلْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى مُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «فَقُلْتُ: قَدْ رَجَعْتُ إِلَى رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ».

«أُتِيتُ بِالْبُرَاقِ، وَهُوَ دَابَّةٌ أَبْيَضُ طَوِيلٌ فَوْقَ الْحِمَارِ، وَدُونَ الْبَغْلِ، يَضَعُ حَافِرَهُ عِنْدَ مُنْتَهَى طَرْفِهِ، قَالَ: فَرَكِبْتُهُ حَتَّى أَتَيْتُ بَيْتَ الْمَقْدِسِ، قَالَ: فَرَبَطْتُهُ بِالْحَلْقَةِ الَّتِي يَرْبِطُ بِهِ الْأَنْبِيَاءُ، قَالَ: ثُمَّ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ، فَصَلَّيْتُ فِيهِ رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ خَرَجْتُ فَجَاءَنِي جِبْرِيلُ عليه السلام بِإِنَاءٍ مِنْ خَمْرٍ، وَإِنَاءٍ مِنْ لَبَنٍ، فَاخْتَرْتُ اللَّبَنَ، فَقَالَ جِبْرِيلُ صلى الله عليه وسلم: اخْتَرْتَ الْفِطْرَةَ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِآدَمَ، فَرَحَّبَ بِي، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام،

فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِابْنَيِ الْخَالَةِ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ، وَيَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّاءَ، صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِمَا، فَرَحَّبَا، وَدَعَوَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الثَّالِثَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِيُوسُفَ صلى الله عليه وسلم، إِذَا هُوَ قَدْ أُعْطِيَ شَطْرَ الْحُسْنِ، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قَالَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِإِدْرِيسَ، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، قَالَ اللهُ عز وجل: {وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا} [مريم: 57]، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ فَقَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِهَارُونَ صلى الله عليه وسلم، فَرَحَّبَ، وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّادِسَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ عليه السلام ، قِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا، فَإِذَا أَنَا بِمُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَرَحَّبَ وَدَعَا لِي بِخَيْرٍ، ثُمَّ عُرِجَ بِنَا إِلَى السَّمَاءِ السَّابِعَةِ، فَاسْتَفْتَحَ جِبْرِيلُ، فَقِيلَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: جِبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَكَ؟ قَالَ: مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، قِيلَ: وَقَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ؟ قَالَ: قَدْ بُعِثَ إِلَيْهِ، فَفُتِحَ لَنَا فَإِذَا أَنَا بِإِبْرَاهِيمَ صلى الله عليه وسلم مُسْنِدًا ظَهْرَهُ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ، وَإِذَا هُوَ يَدْخُلُهُ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ لَا يَعُودُونَ إِلَيْهِ، ثُمَّ ذَهَبَ بِي إِلَى السِّدْرَةِ الْمُنْتَهَى، وَإِذَا وَرَقُهَا كَآذَانِ الْفِيَلَةِ،

وَإِذَا ثَمَرُهَا كَالْقِلَالِ، قَالَ: فَلَمَّا غَشِيَهَا مِنْ أَمْرِ اللهِ مَا غَشِيَ تَغَيَّرَتْ، فَمَا أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللهِ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْعَتَهَا مِنْ حُسْنِهَا، فَأَوْحَى اللهُ إِلَيَّ مَا أَوْحَى، فَفَرَضَ عَلَيَّ خَمْسِينَ صَلَاةً فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، فَنَزَلْتُ إِلَى مُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: مَا فَرَضَ رَبُّكَ عَلَى أُمَّتِكَ؟ قُلْتُ: خَمْسِينَ صَلَاةً، قَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ؛ فَإِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَإِنِّي قَدْ بَلَوْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَخَبَرْتُهُمْ، قَالَ: فَرَجَعْتُ إِلَى رَبِّي، فَقُلْتُ: يَا رَبِّ، خَفِّفْ عَلَى أُمَّتِي، فَحَطَّ عَنِّي خَمْسًا، فَرَجَعْتُ إِلَى مُوسَى، فَقُلْتُ: حَطَّ عَنِّي خَمْسًا، قَالَ: إِنَّ أُمَّتَكَ لَا يُطِيقُونَ ذَلِكَ، فَارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ، فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ، قَالَ: فَلَمْ أَزَلْ أَرْجِعُ بَيْنَ رَبِّي تبارك وتعالى، وَبَيْنَ مُوسَى عليه السلام حَتَّى قَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّهُنَّ خَمْسُ صَلَوَاتٍ كُلَّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ، لِكُلِّ صَلَاةٍ عَشْرٌ، فَذَلِكَ خَمْسُونَ صَلَاةً، وَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةً، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا، وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تُكْتَبْ شَيْئًا، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ سَيِّئَةً وَاحِدَةً، قَالَ: فَنَزَلْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى مُوسَى صلى الله عليه وسلم، فَأَخْبَرْتُهُ، فَقَالَ: ارْجِعْ إِلَى رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ التَّخْفِيفَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «فَقُلْتُ: قَدْ رَجَعْتُ إِلَى رَبِّي حَتَّى اسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ».

«براق راته راوستلی شو، چې هغه يو اوږد سپين حيوان دی چې له خره نه پورته او د قچر نه ښکته دی، د هغې قدم تر هغه ځايه رسيږي چېرته چې د براق د ليد پای وي، نو په هغې سپور شوم، تر دې چې بيت المقدس ته راغلم او په هغه حلقه کې مې - براق - وتاړه چېرته يې چې انبياء – عليهم السلام - تړي، بيا مسجد ته داخل شوم او دوه رکعته لمونځ مې وکړ، بيا راووتم نو جبريل –عليه السلا م- راته يو لوښی راوړ چې

په هغه کې شراب و او يو بل لوښی چې په هغه کې شيدې وې، نو ما شيدې غوره کړې، نو جبريل -عليه السلام- راته وويل چې فطرت دې غوره کړ، بيا موږ اسمان ته وخيژولی شو، نو جبريل د - دروازې - د پرانستلو غوښتنه وکړه، ورته وويل شو: څوک يې؟ هغه وويل: جبرائيل، ويې ويل چې له تا سره څوک دی؟ ويې ويل: محمد، وويل شول: آيا هغه ته ورلېږل شوی دی؟ هغه وويل: هغه ته ورليږل شوی دی، نو زموږ لپاره خلاصه شوه، ګورم چې آدم -عليه السلام- دی، نو ماته يې ښه راغلاست وويل او د خير دعا يې راته وکړه، بيا موږ دويم آسمان ته وخيږولی شو، نو جبريل - عليه السلام - د پرانستو غوښتنه وکړه، نو وويل شو: څوک يې؟ هغه وويل: جبريل، وويل شو: او تا سره څوک دی؟ ويې وييل: محمد، وويل شو آيا هغه ته ليږلی شوی دی؟ ويې وييل: هغه ته ليږل شوی دی، نو موږ ته پرانستل شوه، ګورم چې دواړه د خاله زامن عيسی ابن مريم او يحيی بن زکريا، -صلوات الله وسلامه عليهما- دي نو دواړو راته ښه راغلاست وويل: او دواړو راته د خير دعا وکړه، بيا دريم آسمان ته وخيژولی شوم، نو جبريل د پرانستلو غوښتنه وکړه، ورته وويل شو: څوک يې؟ هغه وويل: جبريل، وويل شو : او څوک درسره دی؟ ويې وييل: محمد - صلی الله عليه وسلم - وويل شو: آيا هغه ته ليږلی شوی دی؟ ويې وييل: يقينا هغه ته ليږلی شوی دی، نو موږ ته -دروازه - پرانستل شوه، ګورم چې يوسف - صلی الله عليه وسلم - دی چې نيمايي ښايست ورته ورکړل شوی وو، نو ښه راغلاست يې راته وويل: او د خير دعا يې

راته وغوښته، بیا مونږ ځلورم آسمان ته وخیژولی شو، نو جبریل -علیه السلام- د پرانستلو غوښتنه وکړه، نو وویل شو: څوک دی؟ ویې ویل: جبریل: وویل شو: تا سره څوک دی؟ ویې ویل: محمد، ویې ویل: آیا هغه ته لیږلی شوی دی؟ ویې وویل: یقینا هغه ته لیږلی شوی دی، نو مونږ ته پرانستل شوه، ګورم چې ادریس دی او ښه راغلاست یې راته وویل او د خیر دعا یې راته وکړه، الله -جل جلاله- فرمایلي دي: {وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا} (او دی مونږ ډېر اوچت ځای ته پورته کړی دی) [مریم سورت: 57 آیت] بیا مونږ پنځم آسمان ته پورته کړای شو، نو جبریل د پرانستلو غوښته وکړه، نو وویل شو: څوک دی؟ هغه وویل: جبریل: وویل شو: او تاسره څوک دی؟ ویې ویل: محمد، وویل شو: آیا هغه ته لیږلی شوی دی؟ ویې ویل: یقینا هغه ته لیږلی شوی دی، نو مونږ ته پرانستل شوه، ګورم چې هارون - صلی الله علیه وسلم - دی نو ښه راغلاست یې وویل او د خیر دعا یې راته وکړه، بیا مونږ اووم آسمان ته وخیژولی شو، نو جبریل علیه السلام د پرانستلو غوښته وکړه، نو وویل شو: دا څوک دی ؟ هغه وویل: جبریل، وویل شو: او تاسره څوک دی؟ ویې ویل: محمد، وویل شو: آیا هغه ته لیږلی شوی دی؟ ویې ویل: یقینا هغه ته لیږلی شوی دی، نو ګورم چې موسی - صلی الله علیه وسلم دی، نو ښه راغلاست یې راته وویل او د خیر دعا یې راته وکړه بیا مونږ اووم اسمان ته پورته کړای شو، نو جبرائیل - علیه السلام - د پرانستلو غوښتنه وکړه، وویل شو: دا څوک دی؟ ویې ویل: جبرئیل، وویل شو: له تا سره څوک دی؟ ویې ویل: محمد،

وویل شو: آیا هغه ته ورلیږل شوی دی؟ ویې وییل: یقینا هغه ته ورلیږل شوی دی، نو زموږ لپاره پرانستل شوه، نو ګورم چې ابراهیم - علیه السلام - دی او بیت المعمور ته یې شا لږولې ده (تکیه یې وهلې ده) او دا هغه ځای دی چې هره ورځ ورته اویا زره ملاېکې ننوځي او بیا ورته بیرته نه راګرځي، بیا سدرة المنتهی ته یوړلی شوم، نو ګورم چې پاڼې یې د فیل د غوږونو په څېر او میوې یې لکه د چاټیو په څېر دي، وایې: نو کله چې ورته د الله تعالی لخوا یو امر راشي بدلون پیدا کړي، نو د الله تعالی هیڅ مخلوق یې بیا د ښکلا یادونه نشي کولی، نو الله تعالی ماته وحې وکړه هغه څه یې چې غوښتل راته یې وحې کړي، نو په ما یې په یوه شپه او ورځ کې پنځوس لمونځونه فرض کړل، نو موسی – صلی الله علیه وسلم – ته راښکته شوم، هغه راته وویل: ستا رب ستا پر امت څه شی فرض کړ؟ ما وویل: پنځوس لمونځونه، هغه وویل: رب ته دې بیرته ور وګرځه او د کموالي غوښتنه ترې وکړه؛ یقینا چې ستا امت د دې توان نه لري، یقینا چې ما بنی اسرائیل امتحان کړل او ډیره هڅه مې پرې وکړه، وایې: نو خپل رب ته بیرته ورووګرځیدم، نو ومې وییل: ای ربه! زما په امت آساني راوله، نو زما څخه یې پنځه کم کړل، بیا موسی ته راوګرځیدم، نو ورته مې وویل: پنځه یې راڅخه کم کړل، ویې وییل: ستا أمت د دې توان نه لري، نو خپل رب ته دې ورووګرځه او د کموالي غوښتنه ترې وکړه، ویې وییل: تر هغه پورې مې د خپل رب - تبارک و تعالی – او موسی – علیه السلام – تر منځ تګ راتګ کاوه تر دې چې ویې وییل: ای محمده! دا په هره شپه او ورځ کې پنځه لمونځونه دي، د هر

لمانځه لپاره لس - نیکی - دي، نو دا کیږی پنځوس لمونځونه، او چا چې د نیکی اراده وکړه او عمل يې پرې ونه کړ، نو نیکي ورته لیکل کیږي او که چېرته يې پرې عمل وکړ لس ورته لیکل کیږي، او چا چې د بدی اراده وکړه او عمل يې پرې ونه کړ هیڅ شی ورته نه لیکل کیږي، نو که چېرته يې پرې عمل وکړ یوه بدي ورته لیکل کیږي، ویې ویل: نو راکوز شوم تر دې چې موسی – صلى الله عليه وسلم – ته راورسیدم او خبر مې کړ، نو ویې وییل: رب ته دې وروګرځه او د کموالي غوښتنه ترې وکړه» نو رسول الله – صلى الله عليه وسلم – وفرمایل: ما وویل: «دومره مې خپل رب ته وروګرځیدم چې نوره ترې حیا راغله». بخاري (7517) او مسلم (162) روایت کړې او الفاظ یې د ده دی، ترمذي (3131)، نسائي (450) او ابن ماجه (1399) روایت کړې دی.

او د هغه - صلى الله عليه وسلم - له معجزو څخه : د سپوږمی چاودیدل دي ، الله تعالی فرمایلي:

{اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ}

{اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ}

(قیامت ډېر رانژدې شو او سپوږمی وچاودله). [القمر سورت : 1 آیت]،

وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: انْشَقَّ الْقَمَرُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِرْقَتَيْنِ: فِرْقَةً فَوْقَ الجَبَلِ، وَفِرْقَةً دُونَهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «اشْهَدُوا».

او له ابن مسعود - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: د رسول الله - صلی الله عليه وسلم په وخت کې سپوږمۍ دوه ټوټې شوه، يوه ټوټه يې د غره له پاسه، او بله يې لاندې ، نو رسول الله - صلی الله عليه وسلم - وويل: «اشْهَدُوا». «ګواه اوسئ يا وګورئ». بخاري (۴۸۶۴)، مسلم (۲۸۰۰) او ترمذي (۳۲۸۵) روايت کړی.

او الله تعالی په ډېرو ځانګړتياوو سره ځانګړی کړی دی، لکه د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - دا وينا:

«فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ: أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخُتِمَ بِيَ النَّبِيُّونَ»،

«فُضِّلْتُ عَلَى الْأَنْبِيَاءِ بِسِتٍّ: أُعْطِيتُ جَوَامِعَ الْكَلِمِ، وَنُصِرْتُ بِالرُّعْبِ، وَأُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ، وَجُعِلَتْ لِيَ الْأَرْضُ طَهُورًا وَمَسْجِدًا، وَأُرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً، وَخُتِمَ بِيَ النَّبِيُّونَ»،

«ما ته په نورو أنبياوو په شپږو شيانو سره غوره والی راکړل شوی دی: جوامع الکلم راکړی شوي، په ويره سره مې مرسته شوې ده، غنيمتونه راته حلال شوي دي، او ټوله ځمکه راته پاکيزه او مسجد ګرځيدلې ده او زه ټولو خلکو ته لیږلی شوی یم، او په ما د پيغمبرانو لړی پای ته رسيدلې ده»، مسلم (523) او ترمذي (1553) روايت کړی. او دا ځانګړنتياوې کله علماء په خپلو تاليفاتو کې ذکر کوي او کله يې مستقل تاليفات کوي.

او مونږ ايمان لرو چې په هر مؤمن سړي او مؤمنې ښځې پر هغه ايمان راوړل واجب دي، او په هغه څه کې هغه

ربنتيني ګڼل چې خبر يې پرې ورکړی او په هغه څه کې يې اطاعت کول چې امر يې پرې کړی، الله تعالی فرمايلي:

{لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً}

{لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً}

(د دې لپاره چې تاسو (ای خلکو!) په الله او د هغه په رسول ايمان راوړئ او د هغه (الله) مدد وکړئ او د هغه تعظيم وکړئ او سبا او بېګا د هغه تسبيح بيان کړئ). [الفتح سورت: 9 آيت]. او هغه ذات چې لوی شان لري او پاک دي نومونه د هغه فرمايلي دي:

{فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ}

{فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ}

(نو تاسو په الله او د هغه په رسول او په هغې رڼا (قرآن) باندې ايمان راوړئ چې مونږ نازله کړې ده او الله په هغو کارونو چې تاسو يې کوئ؛ ښه خبردار دی). [التغابن سورت : 8 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې د الله تعالی عبادت بايد ونه کړای شي مګر په هغه څه سره چې زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - روا ګڼلی وي، الله تعالی فرمايلي:

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

{وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

(او پیغمبر چې تاسو ته څه هم درکړي، نو هغه واخلئ او له څه نه چې هغه تاسو منع کړي یاست، نو تاسو منع شئ او له الله نه ووېرېږئ، بېشکه الله ډېر سخت عذاب والا دی). [الحشر سورت: 7 آیت]. او حق ذات د هغه (پیغمبر) د امر د سرغړونې څخه یره ورکړې، الله تعالی فرمایلي:

{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

(نو هغه کسان دې ووېرېږي چې د هغه (رسول) له حکم نه مخالفت کوي، له دې نه چې دوی ته څه افت ورسیږي، یا دوی ته ډېر دردوونکی عذاب ورسیږي). [النور سورت: 63 آیت].

او د هغه صلی الله علیه وسلم احترام او ورسره محبت کول واجب دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ}

{قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ} (ای نبي!

(ته ووایه: که چېرې یئ تاسو چي له الله سره مینه کوئ، بیا نو زما اتباع وکړئ، الله به له تاسو سره مینه وکړي او تاسو ته به ستاسو ګناهونه وبخښي او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی). [آل عمران سورت : 31 آیت].

او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره محبت کول د ایمان له اصولو څخه دي، او الله تعالی د خپل محبت سره یو ځای یاد کړی دی، او هغه ځوک یې ګواښلی دی چې هغه سره محبت کولو باندې بل شي ته لومړیتوب ورکړي لکه طبیعي محبت چې خلک یې د خپلوانو، پیسو، وطن او داسې نورو شیانو سره کوي، الله تعالی فرمایلي:

{قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّى يَأْتِيَ اللّهُ بِأَمْرِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ}

{قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُواْ حَتَّى يَأْتِيَ اللّهُ بِأَمْرِهِ وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ}

[(ای پیغمبره!) ته (دوی ته) ووایه: که چېرې وي ستاسو پلرونه او ستاسو زامن او ستاسو ورونه او ستاسو ښځې او ستاسو قبیله او هغه مالونه چې تاسو هغه ګټلي دي او هغه تجارت چې تاسو د هغه د بندېدو وېره کوئ او هغه استوګن ځایونه چې تاسو هغه خوښوئ، تاسو ته ډېر محبوب دي له الله او د هغه له رسول او د هغه په لاره کې له جهاد کولو نه، نو

بيا انتظار کوئ، تر هغه پورې چې الله خپل حکم راولي او الله فاسقو خلکو ته هدايت نه کوي]. [التوبة سورت: 24 آيت].

او پر مؤمن واجب دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته له خپل ځان، پلار، اولاد او ټولو خلکو څخه زيات محبوب وي،

فعن عبدالله بن هشام رضي الله عنه قال: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ عُمَرَ بْنِ الخَطَّابِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «لَا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ»، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: فَإِنَّهُ الآنَ -وَاللَّهِ- لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «الآنَ يَا عُمَرُ».

فعن عبدالله بن هشام رضي الله عنه قال: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ عُمَرَ بْنِ الخَطَّابِ، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «لَا، وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْكَ مِنْ نَفْسِكَ»، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: فَإِنَّهُ الآنَ -وَاللَّهِ- لَأَنْتَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ نَفْسِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «الآنَ يَا عُمَرُ».

له عبد الله بن هشام -رضي الله عنه- څخه روايت دی وايي: مونږ له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - سره وو پداسي حال کې چې هغه عمر بن الخطاب له لاس څخه نيولی و، نو عمر ورته وويل: ای د الله رسوله ! ته راته له هر څه نه زيات ګران يې مګر له خپل ځان څخه نه، نو نبي - صلى الله عليه وسلم -

ورته وویل: نه، قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په لاس کې دی، تر څو پورې چې درته ستا له ځان څخه هم ګران نه شم»،نو عمر ورته وویل: یقینا چې اوس - قسم په الله - چې ته راته اوس د خپل ځان څخه هم زیات ګران یې، نو نبي - صلی الله علیه وسلم - وفرمایل: «اوس ای عمره». بخاري (6632) روایت کړی دی.

او یقینا چې الله - تعالی - زموږ د پیغمبر محمد - صلی الله علیه وسلم - یادونه په دوو ګواهیو کې په اذان کې له خپلې یادونې سره یو ځای ذکر کړې ده. او د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په یاد باندې مخکني اسماني کتابونه ډک دي او په قرآن عظیم الشان کې هم ترې زیاته یادونه شوې ده او د اسلام امامانو بیلابیل ډول تالیفات د هغه په سنت، سیرت، خویونو، اخلاقو او غزاګانو کې کړي دي او دلته په همدومره مقدار بسنه کوو چې د هغه صلی الله علیه وسلم په نبوت باندې ایمان راوړل واجبوي.

قاضي عیاض -رحمه الله- فرمایلي دي: «که د کمال او عظمت ځانګړتیاوې هغه څه وي چې موږ یې یادونه وکړه او موږ ولیدل چې یو زمونږ څخه د دې په درلودلو سره د عزت او شرافت احساس کوي، او که چېرته دوه ورته په یو وخت کې برابر شي: یا له نسب، ښکلا، ځواک، حوصلې، زړورتیا، او یا بخښنې څخه تر څو یې عزت لوی شي او په نوم یې متلونه وویل شي، او د دې په یادولو سره ورته په زړونو کې لوی اثر پیدا شي، حال دا چې هغه له وختونو راهیسې له منځه تللې، او ایره شوې او وراسته شوې، نو د هغه چا په اړه دې

څه ګمان دی چې دا ټول صفتونه پکې راټول شوي وي، تر دې چې نه شمېرل کېږي، او نه ترې په وينا سره تعبير کېږي، او نه په خوارۍ او زحمت لاسته راوړل کېږي او نه په چل، مګر د لوی الله متعال ذات په تخصيص سره، د نبوت، رسالت، خلت، محبت، غوره والي، د شپې لخوا له يو ځای څخه بل ځای ته بوتلل او ليدل. (د اسراء په شپه پيغمبر صلی الله عليه وسلم لره د الله تعالی ليدلو کې اختلاف دی، خو صحيح خبره دا ده چې زمونږ رسول - صلی الله عليه وسلم د اسراء په شپه خپل رب ندی ليدلی). نږدې کېدل، وړاندې کېدل، وحې، شفاعت، وسيله، فضيلت، لوړ مقام، د ستاينې مقام، براق، معراج (آسمان ته ختل)، سور او تور ته ليږل، انبياوو ته لمونځ ورکول، د پيغمبرانو او امتونو ترمنځ ګواهي، د آدم د اولادې سردار، د ستاينې بيرغ، زيری، خبرداری او د عرش د خاوند په وړاندې مرتبه، بيا اطاعت، امانت، هدايت، د عالميانو لپاره رحمت، رضايت، د سوال قبلول، کوثر، وينا اورېدل. د نعمت پوره کول، د مخکنيو او وروستنيو ګناهونو بخښل، د سينې پراخوالی، د پېټي سپکول، د ياد لوړول، د فتحې عزت، د آرامتيا نازليدل، په ملايکو سره ملاتړ، د کتاب او حکمت ورکول، سبع المثاني او لوی قرآن، د امت پاکيزه ګي بيانول، د الله - جل جلاله - لورې ته بلنه ورکول، د الله تعالی او ملايکو درود ويل، د خلکو تر منځه په هغه ډول پريکړه کول لکه څرنګه يې چې الله غواړي، ورڅخه د بار سپکول او د زولنو لرې کول، او د هغه په نوم قسم يادول، د هغه د بلنې منل، د بې روحه شيانو او عجمو سره خبرې کول ... کونې ته وراوريدل، او د ګوتو تر منځه يې د اوبو راخوټيدل،

د لړ شي زياتول، د سپوږمۍ ټوټې كول، د لمر بيرته ګرځول، د ليدل شوو شيانو سرچپه كول، په ويرې سره ملاتړ او بريا.. او داسې نور چې شمېرونكى يې نه شي احاطه كولى، او نه يې څوك په خپل علم كې راوستلى شي مګر هغه ذات چې دا هر څه بخشش كړي دي او لورينه يې پرې كړې ده، له هغه پرته بل معبود نشته، تر هغه څه پورې چې په اخرت كې يې ورته چمتو كړي دي له عزتمندو كورونو، د عزت مرتبو، د خوشحاليو درجې، نيكي او زياتوالى چې عقلونه يې له درك څخه حيران پاتې كيږي، او ګمان يې هم له ادراک څخه عاجز پاتې كيږي». الشفا بتعريف حقوق المصطفى (1/ 55 - 57).

(باب عموم رسالته صلى الله عليه وسلم للخلق كافة) باب دى په عمومي ډول ټولو خلكو ته د پيغمبر صلى الله عليه وسلم د رسالت پيغام .

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى يې رسول محمد - صلى الله عليه وسلم - ټولو خلكو ته ليږلى دى، الله تعالى فرمايلي دي:

{قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِـي وَيُمِيتُ فَآمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ}

{قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِـي وَيُمِيتُ فَآمِنُواْ بِاللّهِ

وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُون}

(ته ووايه: اى خلكو! بېشكه زه ستاسو د ټولو په طرف د هغه الله (رالېږل شوى) رسول يم چې خاص د هغه لپاره د اسمانونو او ځمكې بادشاهي ده، نشته هېڅ حق معبود مګر همدى دى، همدغه ژوند وركوي او مرګ وركوي، نو تاسو پر الله او د هغه پر رسول ايمان راوړئ چې نبي دى، امي دى، هغه چې پر الله او د هغه پر كلماتو ايمان لري او تاسو د هغه پيروي وكړئ، د دې لپاره چې تاسو هدايت وموميئ). [الأعراف سورت: 158 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُون}

{وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلاَّ كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لاَ يَعْلَمُون}

(او ته نه يې لېږلى مونږ مګر د ټولو خلقو (انسانانو) لپاره زېرى وركوونكى او وېروونكى او لېكن اكثره خلق نه پوهېږي). [سبا سورت: 28 آيت].

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلاَةُ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الغَنَائِمُ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ».

«أُعْطِيتُ خَمْسًا لَمْ يُعْطَهُنَّ أَحَدٌ مِنَ الأَنْبِيَاءِ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ، وَجُعِلَتْ لِي الأَرْضُ مَسْجِدًا وَطَهُورًا، وَأَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ أُمَّتِي أَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ، وَأُحِلَّتْ لِي الغَنَائِمُ، وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ إِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً، وَبُعِثْتُ إِلَى النَّاسِ كَافَّةً، وَأُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ».

«ماته پنځه شيان راکړل شوي دي چې زما څخه وړاندې هيڅ يو نبي ته ندي ورکړل شوي، د يوې مياشتې واټن سره مې په ويرې خپريدو مرسته شوي ده، او ټوله ځمکه راته پاکيزه او مسجد ګرځيدلې ده او زما له امت څخه چې هر سړي لمونځ لاندې کړ نو لمونځ دې وکړي، او ماته غنيمتونه حلال ګرځول شوي دي، او هر پيغمبر به خاص خپل امت ته ليږل کيده، پداسې حال کې چې زه ټولو خلکو ته ليږل شوى يم، او ماته شفاعت راکړل شوى دى». بخاري (۴۳۸)، مسلم (۵۲۱) او نسائي (۴۳۲) روايت کړى دى.

او د مسلمانانو په اتفاق زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - الله تعالى ثقلينو (انسانانو او پيريانو) دواړو ته ليږلى دى، او پيريانو قرآن کريم ته غوږ نيولى و او بيا خپل قوم ته ويرووونکي وروګرځيدل، نو الله تعالى يې رسول په قرآن کريم کې پدې وينا سره خبر کړ:

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ * قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ * يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ *

وَمَن لاَّ يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَولِيَاء أُوْلَئِكَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

{وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ*

او هغه وخت (ياد كړه) چې مونږ تا ته د پېريانو يوه ډله راوګرځوله، چې قرآن به اوري، نو كله چې دوى دې (قرآن) ته حاضر شول، نو ويې ويل: چوپ شئ! نو كله چې (د قرآن تلاوت) تمام كړى شو (نو) دوى خپل قوم ته بېرته وګرځېدل، په داسې حال كې چې وېروونكي وو.

قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ}

دوى وويل: اى زمونږه قومه! بېشكه مونږ داسې كتاب واورېده چې له موسىٰ نه وروسته نازل كړى شوى دى، په داسې حال كې د هغو (كتابونو) تصديق كوونكى دى چې له ده نه مخكې وو، حق ته او نېغې (سمې) لارې ته ښوونه كوي.

يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ*

اې زمونږ قومه! تاسو د الله د بلونكي وينا قبوله كړئ او په ده ايمان راوړئ، چې هغه (الله) تاسو ته ستاسو ځينې ګناهونه وبخښي او تاسو له ډېر دردوونكي عذاب نه خلاص (او بچ) كړي.

وَمَن لاَّ يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَولِيَاء أُوْلَئِكَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

او ځوك چې د الله د بلونكي خبره قبوله نه كړي، نو دغه كس په ځمكه كې (الله لره) عاجزوونكى نه دى او د ده لپاره له دغه (الله) نه غير هېڅ كارسازى (او مرسته كوونكى) نشته او دغه كسان په ښكاره ګمراهۍ كې دي). [الأحقاف سورت : 29- 32 آيتونه].

او الله - تعالى - په ټولو أنبياوو او رسولانو عليهم السلام ژمنه اخيستې ده كه چېرته محمد - صلى الله عليه وسلم - ولېږل شو - او دوى ژوندي وو - نو خامخا به پرې ايمان راوړي، الله - جل جلاله فرمايلي دي:

{وَإِذْ أَخَذَ اللّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّيْنَ لَمَا آتَيْتُكُم مِّن كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُواْ أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُواْ وَأَنَاْ مَعَكُم مِّنَ الشَّاهِدِينَ}

{وَإِذْ أَخَذَ اللّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّيْنَ لَمَا آتَيْتُكُم مِّن كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَى ذَلِكُمْ إِصْرِي قَالُواْ أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُواْ وَأَنَاْ مَعَكُم مِّنَ الشَّاهِدِينَ}

(او كله چې الله د نبيانو (نه) پخه وعده واخيسته چې هر هغه څه چې زه يې تاسو ته له كتاب او حكمته دركړم، بيا تاسو ته يو رسول راشي چې د هغه څه تصديق كوونكى وي چې له تاسو سره دي (نو) تاسو به خامخا پر هغه ايمان راوړئ او خامخا به د هغه مدد كوئ، (الله) وويل: آيا تاسو اقرار وكړ او په دې باندې تاسو زما درنه وعده قبوله كړه، هغوى وويل: مونږ اقرار وكړ، (الله) وويل: نو تاسو ګواه شئ او زه (هم)

تاسو سره له ګواهانو ځنې يم). [آل عمران سورت: 81 آيت].
علي بن أبى طالب رضي الله عنه فرمايلي دي: الله - جل جلاله - هيڅ داسې نبي ندی لیږلی؛ له آدم څخه تر وروستي يو پورې مګر دا چې له هغه څخه يې د محمد - صلى الله عليه وسلم - په اړه ژمنه اخيستې ده: كه چېرته ولیږل شو - او دی ژوندی و - نو خامخا به پرې ايمان راوړي، مرسته به يې کوي، او هغه به ورته امر کوي، نو له خپل قوم څخه به ورته ژمنه اخلي، نو هغه فرمايلي دي: {وَإِذْ أَخَذَ اللّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّيْنَ لَمَا آتَيْتُكُم مِّن كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ} الْآيَةَ [آل عمران سورت: 81 آيت]».او كله چې الله د نبيانو (نه) پخه وعده واخيسته چې هر هغه څه چې زه يې تاسو ته له کتاب او حکمت څخه درکړم». طبري په خپل تفسير کې روايت کړی دی (5/ 540).
او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:
«دَعْوَةُ أبي إِبْرَاهِيمَ، وَبِشَارَةُ عِيسَى قَوْمَهُ، وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ الشَّامِ»،
«دَعْوَةُ أبي إِبْرَاهِيمَ، وَبِشَارَةُ عِيسَى قَوْمَهُ، وَرُؤْيَا أُمِّي الَّتِي رَأَتْ أَنَّهُ خَرَجَ مِنْهَا نُورٌ أَضَاءَتْ لَهُ قُصُورُ الشَّامِ»،
«زما د پلار ابراهيم دعا او د عيسى زيری خپل قوم ته او زما د مور هغه خوب چې له هغې څخه يو نور راوځي او د شام ماڼۍ ترې رڼا کيږي»، احمد (17163)، عثمان بن سعيد الدارمي په الرد على الجهمية کې (261)، ابن ابی عاصم په السنة کې (418)، عبدالله بن احمد په السنة کې (865)، ابن حبان (6404) او طبراني په مسند الشاميين (۱۴۵۵) کې

روایت کړې دی. او د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا وینا:

«أنا دعوة أبي إبراهيم»

«أنا دعوة أبي إبراهيم»

"زه د خپل پلار ابراهیم دعا یم". پدې سره یې مقصد هغه څه دي چې الله - تعالی - پرې مونږ ته د ابراهیم الخلیل - علیه السلام - د دعا په اړه خبر راکړی و، چې هغه یې دا وینا ده:

{رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أنتَ العَزِيزُ الحَكِيمِ}

{رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولاً مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ العَزِيزُ الحَكِيمِ}

(ای زمونږه ربه! دې (خلکو) ته له هم دوی نه یو رسول ولیږه، چې دوی ته ستا آیتونه تلاوت کوي او دوی ته کتاب (قرآن) او حکمت (سنت) ښایي او دوی پاکوي، یقینًا، هم دا ته، ډېر غالب، ښه حکمت والا یې). [البقرة سورت: 129 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې پیغمبرانو پده باندې خپلو قومونو ته زیرې ورکړې او د هغه - صلی الله علیه وسلم - او د هغه د ملګرو - رضي الله عنهم - صفتونه په تورات او انجیل کې راغلي دي، سپېڅلي حق ذات فرمایلي دي:

{مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاء بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى

سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا}

{مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاء بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا}

(محمد د الله رسول دی او هغه کسان چې له ده سره دي، په کافرانو باندې ډېر سخت دي، په خپل مینځ کې ډېر مهرباني کوونکي دي، ته به دوی وینې چې رکوع کوونکي، سجده کوونکي دي، له الله نه فضل او رضامندي غواړي، د دوی (د دینداری) نښې د دوی په مخونو کې دي د سجدو له اثر نه، دغه په تورات کې د دوی مثال دی او په انجیل کې د دوی مثال دی، لکه هغه فصل چې خپل تبغ راوباسي، بیا هغه قوي کړي، بیا هغه (فصل، تبغ) پیړ او کلك شي بیا دغه (فصل) په خپلو پنډیو (او بېخونو) ودرېږي، په داسې حال چې زمینداران (کروندګر) په تعجب کې اچوي، د دې لپاره چې په دغو سره کافران په غصه کړي، الله له هغو کسانو سره چې ایمان یې راوړی دی او نېك عملونه یې کړي دي، چې دغه (اصحابان) دي؛ د بخښنې او د ډېر لوی اجر وعده کړې ده).

[الفتح سورت: 29 آیت]، الله تعالی فرمایلي:

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ

الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالأَغْلاَلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُواْ بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُواْ النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

{الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَآئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالأَغْلاَلَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُواْ بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُواْ النُّورَ الَّذِيَ أُنزِلَ مَعَهُ أُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

(هغه کسان چې د اُمي رسول (او) نبي پیروي کوي هغه چې دوی یې له خپل ځان سره په تورات او انجیل کې لیکلی مومي، دوی ته د نېکۍ حکم کوي او دوی له بدۍ نه منع کوي او دوی ته پاکيزه څيزونه حلالوي او په دوی باندې خبيث څيزونه حراموي او له دوی نه د دوی درانه بارونه لرې کوي او هغه قيدونه هم چې پر دوی وو، نو هغه کسان چې پر ده يې ايمان راوړ او د ده ادب يې وکړ او د ده مدد يې وکړ او د هغې رڼا پیروي يې وکړه چې له ده سره نازل کړی شوې ده، همدغه کسان کامیاب دي). [الأعراف سورت: 157 آيت]. او په ده سره مسيح - عليه السلام - بني اسرائيلو ته زيری ورکړی، الله تعالی له هغه څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي چې هغه ورته وويل:

{يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ}

{يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ}

(او (ياده كړه) هغه وخت چې د مريمې زوی عيسٰی وويل: ای بني اسرائيلو! بېشكه زه تاسو ته د الله رسول يم، چې د هغه څه تصديق كوونكی يم چې له ما نه مخكې تېر شوی دی، چې تورات دی او د داسې رسول زېری دركوونكی يم چې له ما نه وروسته به راځي، چې د هغه نوم احمد دی، نو كله چې دوی ته دغه (رسول) له ښكاره معجزو سره راغی (نو) دوی وويل: دا ښكاره جادو دی). [الصف سورت: 6 آيت]. او أهل كتابو داسې پېژانده لكه څرنګه يې چې خپل زامن پېژندل، الله تعالی فرمايلي:

{الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءهُمْ وَإِنَّ فَرِيقاً مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ}

{الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءهُمْ وَإِنَّ فَرِيقاً مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ}

(هغه كسان چې مونږ هغوی ته كتاب وركړی دی، هغوی دا (محمد ﷺ، يا قرآن يا اسلام) پېژني لكه چې دوی خپل زامن پېژني، او يقينًا له دوی نه يوه ډله لازمًا حق پټوي، حال دا چې دوی پوهېږي). [البقرة سورت: 146 آيت].

او د هغه - صلى الله عليه وسلم - د نبوت له نښانو څخه ځينې هغه دي چې اهل كتابو پېژندلې لكه د هغه په ملا كې د نبوت مبارک مهر، له سائب بن يزيد - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي:

«ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ، فَنَظَرْتُ إِلَى خَاتَمِ النُّبُوَّةِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، مِثْلَ زِرِّ الحَجَلَةِ».
بيا يې شاته ودريدم، نو د هغه د دواړو اوږو تر منځ مې د نبوت مهر ته وکتل، لکه د زرکې د هګۍ په څېر - (یا هغه سپینوالی چې په زرکه کې وي). بخاري (190)، مسلم (2345)، او ترمذي (3643). روایت کړی دی.
او له جابر بن سمرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایلي یې دي:
«وَرَأَيْتُ الْخَاتَمَ عِنْدَ كَتِفِهِ مِثْلَ بَيْضَةِ الْحَمَامَةِ يُشْبِهُ جَسَدَهُ».
« او د هغه د اوږې سره مې مهر ولیده لکه د کوترې د هګۍ په شان چې د هغه د بدن سره یې ورته والی درلوده». مسلم (2344)، ترمذي (3644)، او نسائي (5114). روایت کړی دی.
او مونږ د هغه - صلى الله عليه وسلم - د پیغمبرۍ په عمومیت باور لرو، لدې امله یې پادشاهانو او مشرانو ته لیکونه ولیږل او د یو الله عبادت او د هغه - صلى الله عليه سلم - په پیغمبرۍ ایمان او ربنتیا ګڼلو ته یې راوبلل، له أبو بردة څخه روایت دی، هغه له خپل پلار - رضي الله عنه - څخه روایت کوي فرمایلي یې دي:
«أَمَرَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ نَنْطَلِقَ إِلَى أَرْضِ النَّجَاشِيِّ -فَذَكَرَ حَدِيثَهُ- قَالَ النَّجَاشِيُّ: أَشْهَدُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، وَأَنَّهُ الَّذِي بَشَّرَ بِهِ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ، وَلَوْلَا مَا أَنَا فِيهِ مِنَ الْمُلْكِ لَأَتَيْتُهُ حَتَّى أَحْمِلَ نَعْلَيْهِ».

«رسول الله - صلى الله عليه وسلم - مونږ ته امر وکړ چې د نجاشي وطن ته لاړ شو - نو خپل حديث يې ذکر کړ - نجاشي وويل: زه ګواهي ورکوم چې هغه د الله رسول - صلى الله عليه وسلم - دی، او يقينا چې دی هغه څوک دی چې عيسى زوی د مريم پرې خبر ورکړی و، او که چېرته زه په واک کې نه وم نو ورغلی به وم او د هغه څپلۍ به مې ګرځولې وې». ابوداود (3205)، ابن ابي شيبه (37795)، عبد بن حميد (550)، ابن ابی عاصم په الآحاد و المثاني کې (366)، او روياني (502) او حاکم روايت کړی دی (3268).

او هرقل د رسول الله صلى الله عليه وسلم د ليک له ترلاسه کولو وروسته وويل:

«قَدْ كُنْتُ أَعْلَمُ أَنَّهُ خَارِجٌ، وَلَكِنْ لَمْ أَظُنَّ أَنَّهُ مِنْكُمْ، وَإِنْ يَكُ مَا قُلْتَ حَقًّا، فَيُوشِكُ أَنْ يَمْلِكَ مَوْضِعَ قَدَمَيَّ هَاتَيْنِ، وَلَوْ أَرْجُو أَنْ أَخْلُصَ إِلَيْهِ لَتَجَشَّمْتُ لُقِيَّهُ، وَلَوْ كُنْتُ عِنْدَهُ لَغَسَلْتُ قَدَمَيْهِ».

«زه پوهېدم چې دا راوتونکی دی، مګر ګمان مې نه کاوه چې ستاسو څخه به وي، او که چېرته داسې وي لکه څرنګه چې تا وويل: نو نږدې ده چې زما د دې دواړو قدمونو د ځای واک به خپل کړي، او که چېرته زه هغه ته د ورتلو هيله ولرم، نو ورته د رسيدو په لارې کې سختي به وزغمم، او که چېرته زه له هغه سره وم نو د هغې پښې به مې وينځلې وای». بخاري (2941)، او أبو داود (5136). روايت کړی دی.

عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ العَاقِبُ وَالسَّيِّدُ، صَاحِبَا نَجْرَانَ، إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُرِيدَانِ أَنْ يُلَاعِنَاهُ، قَالَ: فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: لَا تَفْعَلْ، فَوَ اللَّهِ لَئِنْ كَانَ نَبِيًّا فَلَاعَنَّا

لَا نُفْلِحُ نَحْنُ، وَلَا عَقِبُنَا مِنْ بَعْدِنَا، قَالَا: إِنَّا نُعْطِيكَ مَا سَأَلْتَنَا، وَابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا أَمِينًا، وَلَا تَبْعَثْ مَعَنَا إِلَّا أَمِينًا. فَقَالَ: لَأَبْعَثَنَّ مَعَكُمْ رَجُلًا أَمِينًا حَقَّ أَمِينٍ، فَاسْتَشْرَفَ لَهُ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «قُمْ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الجَرَّاحِ»، فَلَمَّا قَامَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هَذَا أَمِينُ هَذِهِ الأُمَّةِ».

عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ العَاقِبُ وَالسَّيِّدُ، صَاحِبَا نَجْرَانَ، إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُرِيدَانِ أَنْ يُلَاعِنَاهُ، قَالَ: فَقَالَ أَحَدُهُمَا لِصَاحِبِهِ: لَا تَفْعَلْ، فَوَ اللَّهِ لَئِنْ كَانَ نَبِيًّا فَلَاعَنَّا لَا نُفْلِحُ نَحْنُ، وَلَا عَقِبُنَا مِنْ بَعْدِنَا، قَالَا: إِنَّا نُعْطِيكَ مَا سَأَلْتَنَا، وَابْعَثْ مَعَنَا رَجُلًا أَمِينًا، وَلَا تَبْعَثْ مَعَنَا إِلَّا أَمِينًا. فَقَالَ: لَأَبْعَثَنَّ مَعَكُمْ رَجُلًا أَمِينًا حَقَّ أَمِينٍ، فَاسْتَشْرَفَ لَهُ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «قُمْ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الجَرَّاحِ»، فَلَمَّا قَامَ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «هَذَا أَمِينُ هَذِهِ الأُمَّةِ».

له حذيفة - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: له نجران څخه د نصاراوو له مشرانو څخه دوه تنان رسول الله - صلى الله عليه وسلم ته راغلل چې يو يې عاقب يعنې سلاكار و - نوم يې عبد المسيح و - او بل يې مشر و - او نوم يې ايهم و - دوی دواړو غوښتل چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره مباهله وکړي، وايي: نو يو يې خپل ملګري ته وويل: داسې کار مه کوه، قسم په الله که چېرته پيغمبر وي او مونږ سره يې مباهله وکړه هيڅکله به نه مونږ كامياب شو او نه زمونږ څخه وروسته زمونږ راتلونکی - نسل - هغوی دواړو ورته وويل: مونږ تاته هغه څه درکوو چې ته يې زمونږ څخه غواړې او زمونږ سره يو امانتدار سړی وليږه، او مونږ سره مه ليږه مګر امانتدار نو هغه وويل: يقينا چې زه به تاسو سره يو په

حقه أمين سړى ولیږم، نو د رسول الله صلى الله عليه وسلم ملګري ورته راښکاره شول نو هغه وفرمایل: "پاخېږه ای ابو عبیده بن الجراح" نو کله چې ودریده، رسول الله صلى الله علیه وسلم وفرمایل:"دا د دې امت امین دی". بخاري (٤٣٨٠)، مسلم (٢٤٢٠)، ترمذي (٣٧٩٦) او ابن ماجه (١٣٥) روایت کړی.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالى زمونږ پیغمبر - صلى الله عليه وسلم - ته ځمکه راټوله کړه، نو تر هغه ځایه یې ترې ولیده چې د هغه واکمني به ورته رسیږي، رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمایل:

«إِنَّ اللهَ زَوَى لِي الْأَرْضَ، فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا، وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا».

"یقینا چې الله - تعالی - زما لپاره ځمکه راغونډه کړه او ما د هغې ختیځ او لویدیځ ولیده، او زما د أمت واکمني به پر هغې دومره اندازې ته ورسیږي څومره چې ماته راغونډه کړی شوه". مسلم (2889)، ابوداود (4252)، ترمذي (2176) او ابن ماجه (3952) روایت کړی دی.

او د هغه - صلى الله عليه وسلم - د رسالت د عمومیت له دلایلو څخه د ډیری یهودي او نصراني علماوو اسلام راوړل دي، بلکه له اهل کتابو څخه په زرګونو.

او همدار نګه: هغه - صلى الله عليه وسلم - له روم سره غزا وکړه او صحابه کرامو ته یې له هغه وروسته د پارس او روم سره د جهاد کولو امر وکړ.

(باب مقالاتِ خُصومِ الرسالات والرسل عليهم السلام) باب دى د رسالتونو او رسولانو د مخالفينو د ويناوو په اړه

الله تعالى فرمايلي دي:

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نِبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاء رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُون}

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نِبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاء رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُون}.

(او همدارنګه مونږ د هر نبي لپاره انسي او جني شيطانان، دښمنان ګرځولي وو، چې د دغو ځينو به ځينو نورو ته ښايسته کړې شوې خبرې د دوکه کولو (غولولو) لپاره ور اچولي او که چېرې ستا رب، غوښتلی (، نو) دوی به دا (کار) نه و کړی، نو ته دوی پرېږده او هغه هم چې دوی له خپله ځانه څه دروغ جوړوي). [الأنعام سورت: 112 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي چې ياد يې لوی او نومونه يې سپيڅلي دي:

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا}

{وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ وَكَفَى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا}

(او همداسې مونږ د هر نبي لپاره له مجرمانو څخه دښمنان ګرځولي وو او ستا رب ډېر کافي دی، سمه لار ښوونکی، او ښه مدد کوونکی). [الفرقان سورت: ايت 31 آيت].

د الله - تعالی - د حکمت غوښتنه ده چې په خپل فضل سره لارښوونه کوي چاته چې وغواړي او په خپل عدل سره ګمراه کوي چا لره چې وغواړي، همدا رنګه حکمت یې دا تقاضا کړې چې هر پیغمبر لره دې یو دښمن وي، او د دې دښمنانو تر منځه دې یو بل ته په باطل سره وصیت کول او په خبرو کې یو بل ته ورته والي وي، الله تعالی فرمایلي:

{مَا يُقَالُ لَكَ إِلاَّ مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ}

{مَا يُقَالُ لَكَ إِلاَّ مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ}

(تا ته نه ویل کیږي مګر هغه خبرې چې یقینًا له تا نه مخکې رسولانو ته ویل شوي دي، بېشکه ستا رب خامخا د مغفرت والا او د ډېر دردوونکي عذاب والا دی). [فصلت سورت: 43 آیت]. نو په هر امت کې د خلکو خبرې سره یو بل ته ورته والی لري، کله وایې: هغه ساحر دی، یا کوډګر دی او یا دروغجن دی، لکه څرنګه چې د فرعون په وینا کې موسی - علیه السلام - ته راغلي چې الله تعالی ترې په خپلې دې وینا سره خبر ورکوي:

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ * إِلَى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ}

{وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ*

(او یقینًا مونږ موسٰی له خپلو معجزو او ښکاره دلیل سره لیږلی و.

{إِلَى فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ}

فرعون او هامان او قارون ته، نو دوی وویل: (دا خو جادوګر دی، سخت دروغجن دی). [غافر سورت: 23، 24 آیت]. او کله هم انکار کوي چې هغه دې ورته کومه معجزه رالیږلي وي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي:

{قَالُواْ يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ}

{قَالُواْ يَا هُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ}

(هغوی وویل: ای هوده! تا مونږ ته څه واضح دلیل نه دی راوړی او ستا د وینا له وجې مونږ هیڅ کله هم خپل باطل معبودان پرېښودونکي نه یو او هیڅ کله هم مونږ پر تا ایمان راوړونکي نه یو). [هود سورت: 53آیت]. او کله هم دا دعوه کوي چې هغه په الله باندې درواغ تړي، الله - تعالی- د دوی د دې پلیتې وینا په اړه فرمایلي:

{وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلاَّ رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلاَّ إِفْكٌ مُّفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءهُمْ إِنْ هَذَا إِلاَّ سِحْرٌ مُّبِينٌ}

{وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالُوا مَا هَذَا إِلاَّ رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ وَقَالُوا مَا هَذَا إِلاَّ إِفْكٌ مُّفْتَرًى وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءهُمْ إِنْ هَذَا إِلاَّ سِحْرٌ مُّبِينٌ}

(او کله چې دوی ته زمونږ آیتونه ولوستلی شي، چې ښه واضح دي (نو) دوی وايي: نه دی دا مګر یو داسې سړی دی چې غواړي تاسو د هغو (معبودانو له عبادت) نه منع کړي چې ستاسو پلرونو به یې عبادت کاوه او دوی وايي: دا (قرآن)

نه دی مکر خالص دروغ دي چې له ځانه جوړ کړی شوي دي او کافران شوي خلک د حق (قرآن) په باره کې وايي کله چې دوی ته راغی: نه دی دا مکر ښکاره جادو). [سبا سورت: 43 آيت].

او کله يې هم په ليونتوب سره يادوي، الله - تعالی - فرمايلي:

{وَقَالُواْ يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُون}

{وَقَالُواْ يَا أَيُّهَا الَّذِي نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ إِنَّكَ لَمَجْنُون}

(او دوی وويل: ای هغه کسه چې په هغه باندې ذکر (قرآن) نازل شوی دی! يقينًا ته خو ليونی يې). [الحجر سورت: 6 آيت]، او الله - تعالی - د دوی له وينا څخه د خبر ورکولو په موخه وفرمايل:

{قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُون}

{قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُون}

[(فرعون) وويل: بېشکه ستاسو دغه رسول چې تاسو ته رالېږل شوی دی، يقينًا لېونی دی]. [الشعراء سورت: 27 آيت]. او د الله - تعالی - رسولان لدې څخه لرې دي حال دا چې دوی په عقل کې تر ټولو کامل او په زړونو تر ټولو پاک خلک دي.

او کله هم دوی ته دا خبره ډېره لويه ښکاري چې دوی يې د يو الله تعالی عبادت ته رابولي، الله تعالی د دوی له وينا څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي چې هغوی ويلي:

{أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ}

{أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ}

(هغوی وویل: آیا ته د دې لپاره مونږ ته راغلی یې چې مونږ د یو الله عبادت وکړو او هغه معبودان پرېږدو چې زمونږ پلرونو يې عبادت کاوه، نو هغه (عذاب) راوله چې ته مونږ په هغه سره وېروې، که چېرې ته له رښتینو څخه یې). [الأعراف سورت: 70 آیت]، او ویلي یې دي:

{أَجَعَلَ الآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَاب}

{أَجَعَلَ الآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَاب}

(ایا ده دغه معبودان یو اله وګرځول، بېشکه دا خامخا ډېر عجیبه څیز دی). [ص سورت: 5 آیت].

او کله یې په پیغمبر د هغه بلنه ور ردوي؛ ځکه چې هغه د دوی په څېر یو انسان دی، الله - تعالی - فرمایلی:

{فَقَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قِوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلاَّ بَشَرًا مِّثْلَنَا}

{فَقَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قِوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلاَّ بَشَرًا مِّثْلَنَا}

(نو د هغه له قومه کافر شویو مشرانو وویل: مونږ تا نه وینو مګر زمونږ په شان یو بشر). [هود سورت: 27 آیت]، او الله - تعالی - فرمایلي:

{لاَهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَأَسَرُّواْ النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُواْ هَلْ هَذَا إِلاَّ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ}

{لاَهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَأَسَرُّواْ النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُواْ هَلْ هَذَا إِلاَّ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ}

(په داسې حال کې چې د دوی زړونه غافله وي، او خفيه مشوره يې پټه وساتله هغو کسانو چې ظلم يې کړی دی (او ويې ويل:) دا (محمد) ندی مګر ستاسو په شان يو انسان دی، آيا نو تاسو جادو ته راځئ، حال دا چې تاسو ګورئ). [الأنبياء سورت: 3 آيت].

او کله ترې د داسې کارونو غوښتنه کوي چې هغه د مخلوق په توان کې نه وي، خو دا کارونه دوی د لويی او ضديت له امله کوي - يقينا دوی زمونږ له نبي محمد - صلى الله عليه وسلم - څخه وغوښتل چې له ځمکې څخه ورته چينې راوباسي او يا دا چې باغ ولري او يا پرې له آسمان څخه باران واوروي او يا ورته الله او پرښتې راولي او يا دا چې پيغمبر لره دې يو ښايسته کور وي او يا په آسمان کې دې پورته وخيژي او کتاب دې پرې نازل کړي.

{وَقَالُواْ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الأَرْضِ يَنبُوعًا * أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الأَنْهَارَ خِلالَهَا تَفْجِيرًا * أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاء كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللّهِ وَالْمَلآئِكَةِ قَبِيلا * أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاء وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إَلاَّ بَشَرًا رَّسُولا * وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُواْ إِذْ جَاءهُمُ الْهُدَى إِلاَّ أَن قَالُواْ أَبَعَثَ اللّهُ بَشَرًا رَّسُولا * قُل لَّوْ كَانَ فِي الأَرْضِ مَلآئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاء مَلَكًا رَّسُولا}

{وَقَالُواْ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الأَرْضِ يَنبُوعًا *

(او دوی وویل: مونږ به پر تا له سره ایمان رانه وړو تر دې چې ته زمونږ لپاره په دې ځمکه کې خوتېدونکې چینه جاري کړې.
أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الأَنْهَارَ خِلالَهَا تَفْجِيرًا *
یا چې تا لپاره باغ وي د کجورو او انګورو، بیا ته د دې (باغ) په مینځ کې ولې رواني کړې، روانول.
أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاء كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللّهِ وَالْمَلآئِكَةِ قَبِيلا *
یا چې لکه څنګه چې ستا خیال دی ته پر مونږ باندې اسمان ټوټې ټوټې راوغورځوې، یا چې ته الله او ملایك مخامخ (ښکاره) راولې.
أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاء وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرَؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّي هَلْ كُنتُ إَلاَّ بَشَرًا رَّسُولا*
یا چې ستا لپاره د سرو زرو کور وي، یا چې ته پورته آسمان ته وخېژې او مونږ به ستا پر (تشو) ختلو له سره ایمان رانه وړو تر هغه پورې چې ته پر مونږ باندې داسې یو کتاب راکوز کړې چې مونږ یې لولو، ته (دوی ته)ووایه: زما رب لپاره پاکي ده، زه نه یم مګر یو انسان (د نورو رسولانو په شان) رالیږل شوی.
وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُواْ إِذْ جَاءهُمُ الْهُدَى إِلاَّ أَن قَالُواْ أَبَعَثَ اللّهُ بَشَرًا رَّسُولا *

او خلک د ایمان له راوړلو نه نه دي منع کړي، کله چې دوی ته هدایت راغی، مګر دې خبرې چې دوی به ویل: آیا الله یو انسان رسول رالیږلی دی!.

قُل لَّوْ كَانَ فِي الأَرْضِ مَلآئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاء مَلَكًا رَّسُولاً}

ته (دوی ته) وواېه: که په ځمکه کې (د انسانانو پر ځای) ملایك وی، چې په ارام سره ګرځېدلی (نو) مونږ به خامخا په دوی باندې له آسمان نه مَلك، رسول رالیږلی وی). [الإسراء سورت: 90-95 آیت].

او کله له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه غوښتنه کوي چې پر هغه عذاب ورته راتګ وکړي چې ژمنه یې ورسره کړې ده: الله - تعالی - فرمایلي:

{قَالُواْ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ}

{قَالُواْ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ}

(هغوی وویل: آیا ته د دې لپاره مونږ ته راغلی یې چې مونږ د یو الله عبادت وکړو او هغه معبودان پرېږدو چې زمونږ پلرونو یې عبادت کاوه، نو هغه (عذاب) راوله چې ته مونږ په هغه سره وېروې، که چېرې ته له رښتینو څخه یې). [الأعراف سورت: 70 آیت]، او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمایلي دي:

{فَعَقَرُواْ النَّاقَةَ وَعَتَوْاْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُواْ يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ}

{فَعَقَرُواْ النَّاقَةَ وَعَتَوْاْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُواْ يَا صَالِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ}

(نو هغوی اوښه ووژله او د خپل رب له حکم نه يې سرکشي وکړه او ويې ويل:ای صالحه! پر مونږ راوله هغه (عذاب) چې ته مونږ په هغه سره وېروې، که چېرې ته له رسولانو څخه يې). [الأعراف سورت: 77 آيت].

او کله هم رسول په ګمراهۍ او حماقت سره تورنوي ، لکه څرنګه چې الله مونږ ته په خپلې حکيمانه وينا سره د دوی کيسه بيان کړې ده:

{قَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وِإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ}

{قَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ وِإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ}

(د هغه د قوم کافرو سردارانو وويل: بېشکه مونږ خامخا تا په بېوقوفۍ کې وينو او بېشکه مونږ خامخا پر تا ګمان کوو له دروغجنو څخه). [الأعراف سورت: 66 آيت].

او کله يې د الله تعالی له لارې څخه منع کوي، او خپلو پيروانو ته وايي: دې قرآن ته غوږ مه نيسئ او غالمغال پکې وکړئ، لکه څرنګه چې الله تعالی لدوی څخه خبر ورکوي؛ الله تعالی فرمايلي:

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لاَ تَسْمَعُوا لِهَذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُون}

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ}

(او کافران شوي کسان وايي : تاسو دغه قرآن ته غوږ مه ږدئ او په (تلاوت د) ده کې شور ماشور اچوئ، ښايي چې تاسو غالبه شئ). [فصلت سورت: 26 آيت].

او کله کله د رسول په مقابل کې هغه دروغجن ګڼي، لکه څرنګه چې الله تعالى خبر ورکوي چې هغوی ويلي:

{وإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِين}،

{وإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِين}،

(او بېشکه مونږ خامخا پر تا ګمان کوو له دروغجنو څخه).

او يا رسول - صلى الله عليه وسلم - پدې تورنوي چې هغه څوک چې ښوونه ورته کوي يو بشر دی نه دا چې د الله تعالى له لورې ورته وحې راځي: الله تعالى فرمايلي:

{وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِين}

{وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِين}

(او يقينًا يقينًا مونږ پوهيږو چې بېشکه دوی وايي: خبره همدا ده چې ده ته يو انسان ښوونه کوي، د هغه کس ژبه چې دوی هغه ته نسبت کوي؛ عجمي ده او دا (قرآن) واضحه عربي ژبه ده). [النحل سورت: 103 آيت].

او کله له رسول څخه مخ اړوي؛ ځکه چې کمزوري خلک يې پيروي کوي، لکه څرنګه چې الله تعالی د نوح د قوم په اړه فرمايلي:

{فَقَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قِوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلاَّ بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلاَّ الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ}

{فَقَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قِوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلاَّ بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلاَّ الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ وَمَا نَرَى لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ}

(نو د هغه له قومه کافر شويو مشرانو وويل: مونږ تا نه وينو مګر زمونږ په شان يو بشر او مونږ نه وينو تا چې ستا پيروي کړې ده مګر هغو کسانو چې دوی زمونږ تر ټولو لاندې خلک دي، په سرسري فکر سره، ستاسو لپاره مونږ په خپل ځان باندې هيڅ بهتري (غوره والی) نه وينو، بلکې مونږ پر تاسو باندې د دروغجنو ګمان کوو). [هود سورت: 27 آيت]، او هرقل أبو سفيان ته وويل: «او له تا څخه مې پوښتنه وکړه چې: آيا معتبر خلک يې پيروي کوي که کمزوري يې؟ نو تا وويل: چې کمزورو خلکو يې پيروي کړې ده، حال دا چې همدغه - کمزوري خلک - د پيغمبرانو پيروان دي». بخاري (7)، او مسلم (1773) روايت کړې دی.

او کله دوی خندا کوي او د رسولانو پسې ملنډې وهي، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وينا کې راغلي دي:

{قُلْ أَبِاللّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ}

{قُلْ أَبِاللّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ}

(ته (ورته) ووايه: آيا تاسو په الله او د هغه په آيتونو او د هغه په رسول پورې استهزا او مسخرې کولې؟). [التوبة سورت: 65 آيت]، او لکه څرنګه چې د الله - تعالى - پدې وينا کې راغلي دي:

{وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُواْ مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ}

{وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُواْ مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ}

(او هغه (نوح) بېړۍ جوړوله، په داسې حال کې چې کله به هم په ده باندې د ده له قومه څه مشران تېرېدل (نو) په ده پورې به يې مسخرې کولې، هغه وويل: که تاسو په مونږ پورې مسخرې کوئ، نو بېشکه مونږ به هم په تاسو پورې مسخرې وکړو، لکه څنګه چې تاسو مسخرې کوئ). [هود سورت: 38 آيت]. او کله ناکله دوی رسول دوکه کوي، او دوی تمه لري چې هغه به دوی ته ميلان پيدا کړي او يا به په دوی تکيه وکړي، لکه څرنګه چې د الله - تعالى - پدې وينا کې دي:

{وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ}

{وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ}

(دوی خوښوي چې کاشکې ته نرم شې، نو دوی به هم نرم شي). [القلم سورت: 9 آيت]. او د هغه سپيڅلي او لوړ ذات وينا:

{وَلَوْلاَ أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلا}

{وَلَوْلاَ أَن ثَبَّتْنَاكَ لَقَدْ كِدتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلاً *

(او که ته مونږ (په حق باندې) نه وی ټینګ کړی (،نو) یقینًا یقینًا ته نژدې وې چې دوی ته لږ څه مایله شې). [الإسراء سورت: 74 آیت].

او کله هم د دوی ژبې پیغمبر ته په پیغور ورکولو سره ور اوږدې شي، لکه څرنګه چې فرعون موسی ته وویل:

{أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلاَ يَكَادُ يُبِينُ}

{أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ مَهِينٌ وَلاَ يَكَادُ يُبِينُ}

(بلکې زه ډېر غوره یم له دغه (موسٰی) نه چې هغه سپك دی او نژدې نه دی چې خبره واضحه وکړي). [الزخرف سورت : 52 آیت].

او د أبو سفیان وینا - حال دا چې هغه په شام کې و - زمونږ د نبي محمد - صلی الله علیه وسلم - په شان کې: «نو کله چې ووتو ما خپلو ملګرو ته وویل: یقینا چې د ابن أبي کبشه - یعني محمد صلی الله علیه وسلم - خبره خپره شوه، یقینا چې له هغه څخه هرقل؛ د روم پادشاه وېرېږي». بخاري (4553)، مسلم (1773)، او ترمذي (2717) روایت کړې دی.

او کله کله د دوی مشران رسول الله صلی الله علیه وسلم ته له وطن څخه د شړلو ګواښ کوي، لکه څنګه چې الله تعالی د شعیب د قوم په اړه فرمایلي دي:

{قَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُواْ مِن قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُواْ لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ قَالُواْ إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ}

{قَالَ الْمَلأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُواْ مِن قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُواْ لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ قَالُواْ إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ}

(د هغه له قوم څخه کبرجنو مشرانو وويل: اى شعيبه! مونږ به تا او هغه کسان چې له تا سره يې ايمان راوړى دى؛ له خپل کلي نه خامخا لازمًا وباسو، يا به تاسو زمونږ دين ته خامخا لازمًا راګرځئ، هغه وويل: ايا اګر که مونږ (دا) بدګڼونکي يو). [الأعراف سورت: 88 آيت].

حق ذات فرمايلي دي:

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُواْ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّـكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا}

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُواْ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّـكُم مِّنْ أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا}

(او کافران شويو خلکو خپلو رسولانو ته وويل: خامخا هرومرو به مونږ تاسو له خپلي ځمکي نه وباسو، يا به خامخا هرومرو تاسو زمونږ دين ته راګرځئ، نو دغو (رسولانو) ته خپل رب وحي وکړه چې خامخا ضرور به مونږ ظالمان هلاکوو). [إبراهيم سورت: 13 آيت]، او د لوط - عليه السلام - قوم هغه ته او هغه چا ته چې ايمان يې ورسره راوړى وو وويل لکه څرنګه چې الله تعالى له هغوى څخه خبر ورکوي:

{أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ}

{أَخْرِجُوهُم مِّن قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ}

(دا خلک له خپل کلي نه وباسئ، بېشکه دوی داسې خلق دي چې ځان ډېر پاك ساتي) [الأعراف سورت: 82 آیت]. او د قریشو کافرانو زمونږ نبي محمد - صلى الله علیه وسلم - د بني هاشمو سره د ابو طالب په دره کې د دریو کلونو لپاره محاصره کړ او هغه صلى الله علیه وسلم یې له خپل کور او کلي څخه وویست.

او له ابن مسعود رضي الله عنه څخه روایت دی وایي: کله چې نبي صلى الله علیه وسلم د حنین مالونه وویشل، له انصارو څخه یو سړي وویل: د الله رضا یې پرې اراده نه وه، نو زه نبي صلى الله علیه وسلم ته ورغلم او خبر مې کړ، نو مخ یې تغییر شو بیا یې وفرمایل:

«رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى مُوسَى، لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا، فَصَبَرَ».
«رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى مُوسَى، لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا، فَصَبَرَ».
«پر موسی دې د الله رحمت وي، یقینا چې لدې څخه زیات ازاورل شوی وو، نو صبر یې وکړ». بخاري (۴۳۳۵)، مسلم (۱۰۶۲) او ترمذي (۳۸۹۶) روایت کړی.

او د ابراهیم - علیه السلام - قوم هڅه وکړه چې هغه په اور سره وسوځوي، خو الله پاک وژغوره، الله تعالی فرمایلي:

{فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلاَّ أَن قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ}
{فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلاَّ أَن قَالُوا اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ} (نو د هغه (ابراهیم) د قوم (بل) هیڅ جواب نه و مګر دا چې دوی وویل: تاسو دا ووژنئ یا دا وسوځوئ). [العنکبوت سورت: 24 آیت]، او الله تعالی خبر ورکوي چې بني اسرائیلو له خپلو انبیاوو سره څه وکړل:

{أَفَكُلَّمَا جَاءكُمْ رَسُولٌ بِمَا لاَ تَهْوَى أَنفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقاً كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقاً تَقْتُلُون}
{أَفَكُلَّمَا جَاءكُمْ رَسُولٌ بِمَا لاَ تَهْوَى أَنفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقاً كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقاً تَقْتُلُون}

(ايا نو کله چې به هم کوم رسول تاسو ته هغه (احکام) راوړل چې ستاسو نفسونو به نه خوښول، تاسو به ډېره لویي وکړه؛ نو (د پیغمبرانو) یوه ډله مو دروغژنه وګڼله او بله ډله به تاسو وژله). [البقرة سورت: 87 آیت].

دا د پیغمبرانو سره د متکبره خلکو عادت دی او دا یوه جاري کړنلاره ده چې عام خلک یې په هر امت کې د اصلاح کوونکو پر وړاندې پر مخ وړي.

خو الهي کړنلاره د خپلو رسولانو او أنبیاوو علیهم الصلاة والسلام سره په مرستې کولو کې جاري ده، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الأَشْهَاد}
{إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الأَشْهَاد}

(بېشکه مونږ خامخا د خپلو رسولانو او د هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی، په دنیایي ژوند کې مرسته کوو او په هغې ورځ کې (هم) چې ګواهان به ودرېږي). [غافر سورت: 51 آیت]، او الله تعالى فرمايلي:

{ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاء وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِين}
{ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاء وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِين}

(بیا مونږ له دوی سره وعده رښتیا کړه، نو مونږ دوی ته نجات ورکړ او هغه چا ته چې زمونږ اراده (د هغوی د نجات) وه او له حد نه تېرېدونکي مو هلاك كړل). [الأنبياء سورت: 9 آیت].

(كتاب اليوم الآخر) كتاب دی د آخرت د ورځې په اړه.

د کتاب لنډيز

او مونږ د آخرت په ورځ ایمان لرو او دا د ایمان د ارکانو څخه شپږم رکن دی، او د آخرت ورځ ورته وییل شوې ده؛ ځکه چې دا د دنیا وروستۍ ورځ ده، نو له هغې وروسته ورځ نشته، او همدا رنګه دې ورځې لره ډېر نومونه دي، چې له نومونو څخه يې: يوم القيامة، يوم البعث، يوم الحساب، يوم الدين، الطامة، الحاقة، الواقعة، الصاخة، او الغاشية دي، او الله تعالی په خپل کتاب کې په ډیرو ځایونو کې د آخرت له ورځې څخه یادونه کړې ده.

او د اخرت په ورځ له ایمان څخه: د هغې په نښانو ایمان دی - یعنې: د قیامت علامې - او همدارنګه: په هغه څه ایمان چې له مرګ څخه وروسته به واقع کیږي، او مونږ به د قیامت د نښانو په اړه خبرې پیل کړو، بیا هغه څه چې له مرګ نه وروسته پیښیږي؟ ؛ ځکه چې دا د آخرت له ورځې څخه مخکې واقع کیږي.

نو د قیامت علامې: هغه نښې دي چې د آخرت د ورځې په نږدې کیدو دلالت کوي، او دا له هغو غیبو چارو څخه دي چې مونږ ته پرې په ایمان راوړلو امر شوی دی.

او دا درې ډوله دي:

یو ډول يې: هغه دي چې ښکاره شوي دي او پای ته رسيدلي دي او دا ډيرې زياتې دي.

دويم ډول: يې د قيامت د ورځې هغه نښانې دي چې تر اوسه ښکاره شوي دي، خو پای ته ندي رسيدلي، بلکه دوام لري.

دريم ډول: يې هغه نښانې دي چې تر اوسه له هغې څخه څه شی واقع شوی ندی، بلکه له قيامت څخه لږ وړاندې به وي.

او د آخرت په ورځ له ايمان څخه: پدې ايمان لرل دي چې هر شی هلاکيدونکی دی مګر د هغه پاک ذات (مخ) او دا چې د مرګ ملاېکه روحونه اخلي او په هغه څه ايمان چې له مرګ څخه وروسته پيښيږي، لکه د مړي پوښتنه، د قبر عذاب او نعمت يې

او مونږ ايمان لرو چې کله الله تعالی د دې دنيا د زوال او پای ته رسيدو اجازه ورکړي ، نو الله به ملاېکې ته امر وکړي، نو په شپيلۍ کې به لومړی پوکی وکړي، نو بې هوشه (مړه) به شي ټول هغه څوک چې په آسمانونو او هغه څوک چې په ځمکه کې دي مګر هغه څوک به - پاتې شي - چې الله يې وغواړي، بيا به الله تعالی باران و اوروي چې له هغه څخه به د انسانانو جسدونه رازرغون شي، بيا به الله تعالی ملاېکې ته اجازه وکړي نو په شپيلۍ کې به دويم پوکی وکړي، نو له خپلو قبرونو څخه به راپورته شي، او خلک به رب العالمين ته ودريږي. او لومړی هغه څوک چې ځمکه ترې څېرل کيږي زمونږ نبي محمد - صلی الله عليه وسلم - دی او لومړی هغه څوک چې په هوش راځي زمونږ نبي - صلی الله عليه

وسلم - دی. او لومړی هغه څوک چې جامې ورا غوستل کیږي د الله تعالی نبي ابراهیم خلیل الرحمن دی، او خلک به پښې لوڅې، لوڅ او ناسنته راپورته کړی شي، او د حشر ځمکه به سپینه وي.

او مونږ د خپل نبي - صلی الله علیه وسلم - په شفاعت ایمان لرو، او مونږ ایمان لرو چې خلکو ته یې عملونه وړاندې کیږي، او په حساب او جزا ایمان لرو، او دا چې هغه پاک ذات په بیړه حساب کوونکی دی، او د الله تعالی محاسبه له خپلو بنده ګانو سره مرتبې او جلا جلا حالتونه لري، له ځینو بنده ګانو سره سخت حساب کیږي، او له ځینو نورو سره یې آسان حساب کیږي، او له مؤمنانو څخه داسې خلک هم شته چې له حساب پرته به جنت ته ننوځي.

او په هغه ورځ به له هیچا سره ظلم و نه شي، او لومړي خلک چې حساب به ورسره کیږي هغه د محمد - صلی الله علیه وسلم - امت دی، او لومړی هغه څه چې د خلکو تر منځه به پکې پریکړه کیږي هغه وینه ده.

او مونږ ایمان لرو چې په دغه ورځ به ګواهان راوستلی شي، نو پرښتې شاهدي وايي، او ځمکه به په هغو عملونو ګواهي ورکوي چې بنده ګانو پرې کړي دي، او اندامونه هم ګواهي ورکوي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی د بنده ګانو د عملونو د وزن کولو لپاره حقیقي تلې ږدې.

او موږ باور لرو چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - لره یو حوض دی، چې امت به یې ورځي، بیا به بندګان رهبري

کيږي: يا جنت ته او يا دوزخ ته - الله دې مونږ وساتي - او په جهنم به پل ووهل شي، په هغه به داسې کونډې وي لکه د مارکونډو د غنو (خار خسک) په څېر، نو خلک به په خپلو عملونو سره پرې تيرږي، او لومړی کس چې له پل څخه تيريږي هغه به زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - وي.

(باب دلائل الإيمان باليوم الآخر) باب دی د آخرت په ورځ ايمان او په هغې دلايل

او مونږ د آخرت په ورځ ايمان لرو چې د ايمان د بنسټونو څخه شپږم بنسټ دی چې د الله تعالى پدې وينا کې ذکر شوي دي:

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ}

{لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَـكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ}

(نېکي دا نه ده چې خپل مخونه د مشرق او مغرب لوري ته وګرځوئ، لېکن نېکي (د هغه چا) ده چې په الله او په ورځ د اخرت يې ايمان راوړی وي). [البقرة سورت: 177 آيت]، او د الله تعالى دا وينا:

{لَّـكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلاَةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ أُوْلَـئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا}

{لَّـكِنِ الرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَالْمُقِيمِينَ الصَّلاَةَ وَالْمُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالْمُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ أُوْلَـئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا}

(خو په دوی کې په علم کې پاخه خلک او مومنان، هغوی ایمان رواړي پر هغه (کتاب) باندې چې تا ته نازل کړی شوی دی او پر هغو (کتابونو) باندي چې له تا نه مخکې نازل کړی شوي دي او خصوصًا چې لمونځ قايموونکي او زکات ورکوونکي دي او پر الله او پر ورځ د اخرت ايمان لرونکي دي، دغه خلک (چې دي) ، مونږ به خامخا دغو ته ډېر لوی اجر ورکړو). [النساء سورت: 162 آیت].

او د ابو هريره رضي الله عنه حديث پرې دلالت کوي هغه فرمايلي چې: يوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خلکو ته راښکاره شوی و، نو يو سړی ورته راغی، او ويې وييل: ای د الله رسوله! ايمان څه شی دی؟ هغه وفرمايل چې : « په الله - تعالى - ملايکو، کتابونو يې، ملاقات يې، رسولانو يې ايمان ولرې، او په بيا ځل راپورته کيدو ايمان ولرې». بخاري (۴۷۷۷)، مسلم (۹) او ابن ماجه (۶۴) روايت کړی دی .

او عقلي ثبوتونه پرې هم دلالت کوي، لکه څرنګه چې د الله تعالى په دې وينا کې دي:

{وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيم * قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيم}

{وَضَرَبَ لَنَا مَثَلاً وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيم *

(او دى زمونږ لپاره مثال بيانوي او خپل پيدايښت يې هېر كړى دى، وايي: دغه هډوكي به څوك راژوندي كوي، په داسې حال كې چې هغه وراسته وي.
{قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ}.
(ته (دوى ته) ووايه: دا به هغه ذات راژوندي كوي چې دا يې اول ځل پيدا كړي دي، او هغه په خپل مخلوق باندې ښه عالم دى). [يس سورت: 78، 79 آيتونه]، او د الله - تعالى - دا وينا:
{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الأَرْحَامِ مَا نَشَاء إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّى وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلاَ يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاء اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ}
{يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الأَرْحَامِ مَا نَشَاء إِلَى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلاً ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّى وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلاَ يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاء اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ}
(اى خلكو! كه تاسو د بيا راژوندي كېدو په باره كې په شك كې يئ، نو يقيناً مونږ تاسو له خاورې نه پيدا كړي يئ، (ستاسو نيكه ادم) بيا (مو د هغه اولاده پيدا كړه) له يو څاڅكي (مني)

نه، بیا له پرنډ شوې وینې نه، بیا له یو پوټې غوښې نه چې تام الخلقت وي او ناقص الخلقت وي، د دې لپاره چې مونږ تاسو ته (خپل حکمت او قدرت) بیان کړو او مونږ په رحمونو کې ثابت پرېږدو هغه چې مونږ یې اراده وکړو تر معلومې نېټې پورې، بیا مونږ تاسو راوباسو (د میندو له خېټو نه) په داسې حال کې چې واړه بچي یئ، بیا (مونږ تاسو پالو) د دې لپاره چې تاسو خپل قوت او کمال ته ورسیږئ او په تاسو کې ځینې هغه دي چې وفات کیږي او ځینې په تاسو کې هغه دي چې ورګرځولی (رسولی) شي تر ټولو ناکاره عمر پورې، د دې لپاره چې هغه له پوهېدلو نه وروسته په هېڅ شي پوه نشي او ته به ځمکه وچه شاړه ووینې، نو کله چې مونږ په هغې باندې اوبه نازلې کړو (نو) خربه او نرمه شي او له هر قسمه ښکلو (نباتاتو) نه زرغون کړي). [الحج سورت: 5 آیت]، او د حق ذات وینا چې شان یې لوړ او نومونه یې سپیڅلي دي:

{أَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاء بَنَاهَا}

{أَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاء بَنَاهَا *

(آیا تاسو د پیدا کولو په لحاظ ډېر سخت یئ، یا که آسمان، دغه هغه (الله) جوړ کړی دی). [النازعات سورت: 27 آیت]، او د هغه سپیڅلي او لوړ ذات وینا:

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاء اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٍ}

{وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الأَرْضَ خَاشِعَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاء اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ}

(او د هغه له نښو څخه دا دي چې ته ځمکه وچه کلکه وينې، نو کله چې مونږ په دې اوبه نازلې کړو (نو) وخوځيږي او وپړسيږي، بېشکه هغه ذات چې دغه يې ژوندی کړې ده، خامخا د مړو ژوندی کوونکی دی، بېشکه هغه په هر شي باندې ښه قادر دی). [فصلت سورت: 39 آيت]، او د هغه ذات دا وينا چې لوی شان او سپيڅلي نومونه لري:

{وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}
{وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ}

(او دی همغه ذات دی چې مخلوق اول ځلې پيدا کوي، بيا به دغه دوباره راژوندي کوي او دغه (بيا راژوندي کول هغه (الله) ته ډېر اسان دي). [الروم سورت: 27 آيت]، او د الله - تعالی - دا وينا:

{كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ}
{كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ وَعْدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ}

(لکه څرنګه چې مونږ د اول پيدايښت ابتدا کړې ده، مونږ هغه بيا اعاده کوو، دا زمونږ په ذمه وعده ده بيشکه مونږ کوونکي يو دې لره). [الأنبياء سورت: 104 آيت].

او د آخرت ورځ ورته ځکه ويل شوې ده؛ چې دا د دنيا وروستۍ ورځ ده، نو له هغې وروسته ورځ نشته، او همدا رنګه دې ورځې لره ډېر نومونه دي، او له نومونو څخه يې:

یوم القیامة، یوم البعث، یوم الحساب، یوم الدین، الطامة، الحاقة، الواقعة، الصاخة، او الغاشیة دي، او الله تعالی په خپل کتاب کې په دیرو ځایونو کې د آخرت له ورځې څخه یادونه کړې ده. لکه د الله تعالی دا وینا:

{يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ}

{يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ}

(هغه ورځ چې خلک به ’رب العلمین“ ته ودرېږي). [المطففین سورت: 6 آیت]. او د الله تعالی دا وینا:

{يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ}

{يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ}

(هغه ورځ چې دوی به له قبرونو نه داسې په منډه (او تېزۍ) سره راوځې ګویاکې دوی هدف ته په منډه ځغلي). [المعارج سورت: 43 آیت]، او د الله تعالی دا وینا:

{فَإِذَا جَاءتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى}

{فَإِذَا جَاءتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى}

(نو کله چې تر ټولو لویه بلا (قیامت) راشي). [النازعات سورت: 34 آیت]. او دا قول د الله تعالی:

{فَإِذَا جَاءتِ الصَّاخَّةُ * يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ * وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ * وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ * لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ}

{فَإِذَا جَاءتِ الصَّاخَّةُ *

(نو کله چې سخت اواز راشي.

يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيه *

په هغه ورځ چې سړی به له خپل وروره تښتي.

وَأُمِّهِ وَأَبِيه *

او له خپلې مور او خپل پلاره.

وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيه *

او له خپلې ښځې او خپلو زامنو نه.

لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيه}

په دوی کې د هر سړي لپاره به په دغه ورځ کې یو حال وي چې دی به (له نورو نه) بې پروا (بې غوره) کوي).

[عبس سورت: 33 -37 آیتونه]، او دا قول د الله تعالی:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيم * يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُم بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيد}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيم *

(ای خلکو! له خپل رب نه ووېرېږئ، بېشکه د قيامت زلزله ډېر لوی شی دی.

يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُم بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيد}

په هغې ورځ چې تاسو هغه ووينئ، چې هره تی ورکوونکې به غافله شي له هغه (وړوکي) نه چې هغه ته تی ورکوي او

هره حمل والا به خپل حمل وغورځوي او ته به خلکو لره نشه وينې، حال دا چې دوی به نشه نه وي او لېکن د الله عذاب به ډېر سخت وي). [الحج سورت: 1،2 آيتونه]. او د الله تعالی دا وينا:

{يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ}

{يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ}

[(ياده کړه) هغه ورځ چې تاسو به (الله) د جمع کېدلو ورځې ته راجمع کړي، دغه د تاوان د ښکاره کېدو ورځ ده]. [التغابن سورت: 9 آيت].

(باب في الإيمان بأشراط الساعة) باب دی د قيامت په نښانو د ايمان په اړه

او د اخرت په ورځ له ايمان څخه: د هغې په نښانو ايمان دی - يعنې: د قيامت علامې - او دا هغه علامې دي چې د قيامت د ورځې په نږدې کيدو دلالت کوي، لکه څرنګه چې سپيڅلي ذات فرمايلي دي:

{فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ السَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً فَقَدْ جَاء أَشْرَاطُهَا}

{فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ السَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً فَقَدْ جَاء أَشْرَاطُهَا}

(نو دوی انتظار نه کوي مګر د قيامت (يعنې) چې په دوی ناڅاپه راشي، نو يقينًا د ده نښې راغلې دي). [محمد سورت: 18آيت]، او دا له هغو غيبي چارو څخه دي چې مونږ ته پرې په ايمان راوړلو امر شوی دی.

او د قيامت له نښانو څخه ځينې هغه دي چې ښکاره شوي او پای ته رسيدلي دي او دا ډېرې زياتې دي، لدې څخه د

پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - دا وینا ده - چې فرمايلي يې دي -

((بُعِثْتُ أَنَا وَالسَّاعَةَ كَهَذِهِ مِنْ هَذِهِ، أَوْ: كَهَاتَيْنِ، وَقَرَنَ بَيْنَ السَّبَّابَةِ وَالوُسْطَى)) ،

((زه او قيامت داسې - يو ځای - ليږل شوي يو لکه دا چې لدې څخه ده، او : یا د دې دواړو په څېر او مسواکی او منځی ګوتې يې سره نږدې کړې)) ، بخاري (5301) او مسلم (2950) روايت کړی دی. او د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا وینا:

((اعْدُدْ سِتًّا بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ: مَوْتِي، ثُمَّ فَتْحُ بَيْتِ المَقْدِسِ، ثُمَّ مُوْتَانٌ يَأْخُذُ فِيكُمْ كَقُعَاصِ الغَنَمِ، ثُمَّ اسْتِفَاضَةُ المالِ حَتَّى يُعْطَى الرَّجُلُ مِائَةَ دِينَارٍ، فَيَظَلُّ سَاخِطًا))...،

له قيامت څخه وړاندې شپږ - کارونه - وشمېره: زما مړينه، د بيت المقدس فتحه کېدل، بيا په تاسو کې د داسې يوې مرګوني وبا راګډېدل چې داسې به مو ووژني لکه د مېږو په څېر، بيا د مال زياتيدل تر دې چې يو سړي ته سل دیناره ورکړل شي، هغه به خفه پاتې شي))...، بخاري (٣١٧٦) او ابن ماجه (٤٠٤٢) روايت کړی دی. او د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا وینا:

((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتَتِلَ فِئَتَانِ عَظِيمَتَانِ، يَكُونُ بَيْنَهُمَا مَقْتَلَةٌ عَظِيمَةٌ، دَعْوَتُهُمَا وَاحِدَةٌ، وَحَتَّى يُبْعَثَ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ، قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ، وَحَتَّى يُقْبَضَ العِلْمُ، وَتَكْثُرَ الزَّلَازِلُ، وَيَتَقَارَبَ الزَّمَانُ، وَتَظْهَرَ الفِتَنُ، وَيَكْثُرَ الهَرْجُ، وَهُوَ: القَتْلُ، وَحَتَّى يَكْثُرَ فِيكُمُ المالُ، فَيَفِيضَ حَتَّى يُهِمَّ رَبَّ المالِ

مَنْ يَقْبَلُ صَدَقَتَهُ، وَحَتَّى يَعْرِضَهُ عَلَيْهِ، فَيَقُولَ الَّذِي يَعْرِضُهُ عَلَيْهِ: لَا أَرَبَ لِي بِهِ، وَحَتَّى يَتَطَاوَلَ النَّاسُ فِي البُنْيَانِ...)).

((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَقْتَتِلَ فِئَتَانِ عَظِيمَتَانِ، يَكُونُ بَيْنَهُمَا مَقْتَلَةٌ عَظِيمَةٌ، دَعْوَتُهُمَا وَاحِدَةٌ، وَحَتَّى يُبْعَثَ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ، قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ، وَحَتَّى يُقْبَضَ العِلْمُ، وَتَكْثُرَ الزَّلَازِلُ، وَيَتَقَارَبَ الزَّمَانُ، وَتَظْهَرَ الفِتَنُ، وَيَكْثُرَ الهَرْجُ، وَهُوَ: القَتْلُ، وَحَتَّى يَكْثُرَ فِيكُمُ المالُ، فَيَفِيضَ حَتَّى يُهِمَّ رَبَّ المالِ مَنْ يَقْبَلُ صَدَقَتَهُ، وَحَتَّى يَعْرِضَهُ عَلَيْهِ، فَيَقُولَ الَّذِي يَعْرِضُهُ عَلَيْهِ: لَا أَرَبَ لِي بِهِ، وَحَتَّى يَتَطَاوَلَ النَّاسُ فِي البُنْيَانِ...)).

((تر هغه پورې قيامت نه قائميږي تر څو پورې چې دوه لويې لښکرې سره و نه جنګيږی او د دوی تر منځه لويه مرګوني جګړه رامنځته شي، بلنه به يې يوه وي، او تر دې چې ديرشو ته نږدې دروغجن دجالان راووځي، هر يو به يې دعوه لرى چې دی د الله رسول دی او تر دې چې علم واخيستل شي، زلزلې زياتې شي، وختونه رالنډ شي، فتنې راښکاره شي، هرج زيات شي چې هغه قتل دی او تر دې چې په تاسو کې مال زيات شي، دومره زيات شي چې د مال خاوند به پدې غم کې وي چې څوک يې خيرات قبول کړي او تر دې چې کله يې ورته ونيسي، نو هغه به د مال خاوند ته ووايي: هيڅ اړتيا ورته نه لرم او تر دې چې خلک به د اوږدو ودانيو په جوړولو کې د يو بل سره سيالي وکړي...)). بخاري (7121)، مسلم (157) او ترمذي (2218) روايت کړی.

او د قيامت له نښو څخه ځينې هغه دي چې پيښ شوي دي خو لا پای ته ندي رسيدلي، او همداسې به لا رواني وي، لدې څخه په أمتونو کې د فتنو رامنځته کيدل. (په صحيحينو کې د

فتنو په اړه زيات حديثونه راغلي دي، خو په ښکاره يې ندي ويلي چې فتنې د قيامت له نښانو څخه دي؛ لدې امله مو راتلونکي دوه حديثونه له سننو څخه راوړل؛ ځکه چې پدې دواړو کې دا خبره په ښکاره توګه شوي ده)، او هغه زيات دي، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتَنًا كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْقَائِمِ، وَالْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي، فَكَسِّرُوا قِسِيَّكُمْ، وَقَطِّعُوا أَوْتَارَكُمْ، وَاضْرِبُوا سُيُوفَكُمْ بِالْحِجَارَةِ، فَإِنْ دُخِلَ - يَعْنِي- عَلَى أَحَدٍ مِنْكُمْ، فَلْيَكُنْ كَخَيْرِ ابْنَيْ آدَمَ».

«إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتَنًا كَقِطَعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، الْقَاعِدُ فِيهَا خَيْرٌ مِنَ الْقَائِمِ، وَالْمَاشِي فِيهَا خَيْرٌ مِنَ السَّاعِي، فَكَسِّرُوا قِسِيَّكُمْ، وَقَطِّعُوا أَوْتَارَكُمْ، وَاضْرِبُوا سُيُوفَكُمْ بِالْحِجَارَةِ، فَإِنْ دُخِلَ -يَعْنِي- عَلَى أَحَدٍ مِنْكُمْ، فَلْيَكُنْ كَخَيْرِ ابْنَيْ آدَمَ».

«له قيامت څخه وړاندې لکه د تورې تيارې شپې په څېر فتنې دي، يو سړی به سهار مهال پکې مؤمن وي دشپې کافر او يا به شپې مهال مؤمن وي او سهار کافر، ناست پکې له ولاړ څخه غوره دی، مزل کوونکی پکې له تېز رفتار کوونکي څخه، نو خپلې ليندې او کمانونه مو مات کړئ، او خپلې تورې مو په تيږو ووهئ، که چېرته ځوک ستاسو څخه پر يو در ننويستل شو، نو د بني آدم له دوو زامنو څخه دې د غوره يو په څېر شي (يعنې قابيل او هابيل)». ابوداود (4259)، ترمذي (2204)، ابن ماجه (3961)، ابن ابي شيبه

(30978)، احمد (19662) او الروياني (585) روايت کړی دی.
او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي:
((تَكُونُ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتَنٌ كَقِطَعِ اللَّيْلِ المظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ أَقْوَامٌ دِينَهُمْ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا)).
((تَكُونُ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ فِتَنٌ كَقِطَعِ اللَّيْلِ المظْلِمِ، يُصْبِحُ الرَّجُلُ فِيهَا مُؤْمِنًا وَيُمْسِي كَافِرًا، وَيُمْسِي مُؤْمِنًا وَيُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيعُ أَقْوَامٌ دِينَهُمْ بِعَرَضٍ مِنَ الدُّنْيَا)).
((له قيامت څخه وړاندې به لکه د تورې تيارې شپې په څېر فتنې وي، يو سړی به سهار مهال مؤمن وي بيګا کافر او يا به شپې مهال مؤمن وي سهار کافر، ځيني خلک به خپل دين په دنيايي ناچيزه توکي سره وپلوري)). ترمذي (2197)، ابن ابي شيبه په المصنف (31053) او په الايمان (64) کې او فارابي په: صفة النفاق و ذم المنافقين کې (97) روايت کړی دی.
او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمايلي دي:
((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُبْعَثَ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللهِ)).
((لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يُبْعَثَ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ قَرِيبٌ مِنْ ثَلَاثِينَ، كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ رَسُولُ اللهِ)).
((تر هغه پورې قيامت نه قائميږي تر څو پورې چې ديرشو ته نږدې دروغجن دجالان راووځي، هر يو به يې دعوه لرې

چې دی د الله رسول دی)). بخاري (7121)، مسلم (157) او ترمذي (2218) روایت کړی.

وقال أبو هريرة رضي الله عنه: بَيْنَمَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي مَجْلِسٍ يُحَدِّثُ القَوْمَ، جَاءَهُ أَعْرَابِيٌّ، فَقَالَ: مَتَى السَّاعَةُ؟ فَمَضَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُحَدِّثُ، فَقَالَ بَعْضُ القَوْمِ: سَمِعَ مَا قَالَ، فَكَرِهَ مَا قَالَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلْ لَمْ يَسْمَعْ، حَتَّى إِذَا قَضَى حَدِيثَهُ قَالَ: «أَيْنَ -أُرَاهُ- السَّائِلُ عَنِ السَّاعَةِ؟»، قَالَ: هَا أَنَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَإِذَا ضُيِّعَتِ الأَمَانَةُ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ»، قَالَ: كَيْفَ إِضَاعَتُهَا؟ قَالَ: «إِذَا وُسِّدَ الأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ».

وقال أبو هريرة رضي الله عنه: بَيْنَمَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي مَجْلِسٍ يُحَدِّثُ القَوْمَ، جَاءَهُ أَعْرَابِيٌّ، فَقَالَ: مَتَى السَّاعَةُ؟ فَمَضَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُحَدِّثُ، فَقَالَ بَعْضُ القَوْمِ: سَمِعَ مَا قَالَ، فَكَرِهَ مَا قَالَ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: بَلْ لَمْ يَسْمَعْ، حَتَّى إِذَا قَضَى حَدِيثَهُ قَالَ: «أَيْنَ -أُرَاهُ- السَّائِلُ عَنِ السَّاعَةِ؟»، قَالَ: هَا أَنَا، يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «فَإِذَا ضُيِّعَتِ الأَمَانَةُ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ»، قَالَ: كَيْفَ إِضَاعَتُهَا؟ قَالَ: «إِذَا وُسِّدَ الأَمْرُ إِلَى غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ».

او أبو هريرة - رضي الله عنه - فرمايلي: پداسې حال کې چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - په يوه ناسته کې له خلکو سره خبرې کولې، يو أعرابي ورته راغی، نو ويې ويل: قيامت کله دی؟ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - خپلو خبرو ته ادامه ورکړه، نو ځينو خلکو وويل: وايې وريدل چې هغه ورته څه وويل: نو هغه بد وګڼل څه چې يې ورته وويل: او ځينو وويل:

بلکه نه يې دي اوريدلي، تر دې چې خپلې خبرې يې بشپړې کړې ويې ويل: «چيرته دی هغه چې د قيامت په اړه يې پوښتنه کوله؟ هغه وويل: زه دايم، ای د الله رسوله، ويې فرمايل: کله چې امانت ضايع شي نو د قيامت انتظار کوه» هغه وويل: ضايع کېدل يې څرنګه دي ؟ هغه وفرمايل: کله چې چاره نا أهله خلکو ته وسپارل شي نو د قيامت انتظار باسه». بخاري روايت کړی دی (59).

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ: أَنْ يُرْفَعَ العِلْمُ، وَيَثْبُتَ الجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الخَمْرُ، وَيَظْهَرَ الزِّنَا».

«إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ: أَنْ يُرْفَعَ العِلْمُ، وَيَثْبُتَ الجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الخَمْرُ، وَيَظْهَرَ الزِّنَا».

«يقينا چې د قيامت له نښانو څخه دا دي چې: علم پورته شي، ناپوهي ځای ونيسي، شراب وڅښل شي، او زنا ښکاره شي».
بخاري (۸۰)، مسلم (۲۶۷۱)، ترمذي (۲۲۰۵) او ابن ماجه (۴۰۴۵) روايت کړی دی.

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ بَيْنَ يَدَيِ السَّاعَةِ لَأَيَّامًا، يَنْزِلُ فِيهَا الجَهْلُ، وَيُرْفَعُ فِيهَا العِلْمُ، وَيَكْثُرُ فِيهَا الهَرْجُ».

«إِنَّ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ: أَنْ يُرْفَعَ العِلْمُ، وَيَثْبُتَ الجَهْلُ، وَيُشْرَبَ الخَمْرُ، وَيَظْهَرَ الزِّنَا».

«يقينا چې له قيامت څخه وړاندې داسې ورځې دي، چې ناپوهي به پکې نازله شي، علم به پکې پورته شي او قتل به

پکې زيات شي». بخاري (7062)، مسلم (2672)، ترمذي (2200) او ابن ماجه (3959، 4050) روايت کړی دی.

او د قيامت له علامو څخه ځيني هغه دي چې تر دې دمه واقع شوي ندي،بلکه له قيامت څخه به مخکې په نږدې وخت کې واقع شي، له دې څخه: د مسيح عيسى - عليه السلام - راکوزيدل دي، الله تعالى فرمايلي:

{وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا}

{وَإِن مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلاَّ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا}

(او نشته هيڅوك له اهلِ کتابو نه مګر چې هغه به خامخا لازمًا د ده له مرګ نه مخکې پر ده ايمان راوړي او د قيامت په ورځ به هغه (عيسٰی) په دوی باندې ګواه وي). [النساء سورت : 159 آيت]، او د يأجوج او مأجوج راوتل، الله تعالى فرمايلي:

{حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ}

{حَتَّى إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٍ يَنسِلُونَ}

(تر هغه پورې کله چې ياجوج ماجوج پرانستل شي او دوی به له هرې لوړې نه ګړندي راکوزيږي). [الأنبياء سورت : 96 آيت]، او د دابې (حيوان) راوتل، الله تعالى فرمايلي:

{وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لاَ يُوقِنُونَ}

{وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لاَ يُوقِنُونَ}

(او کله چې په دوی (د عذاب) خبره ثابته شي (او قیامت رانږدې شي، نو) مونږ به دوی ته له ځمکې نه یوه دابّه (ژوندی خوځنده) راوباسو، چې له دوی سره به خبرې کوي، چې بېشکه خلکو به زمونږ په آیتونو یقین نه کاوه) [النمل سورت: 82 آیت].

وجاء في حديث حذيفة بن أسيد الغفاري قال: اطَّلَعَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عَلَيْنَا، وَنَحْنُ نَتَذَاكَرُ، فَقَالَ: «مَا تَذَاكَرُونَ؟» قَالُوا: نَذْكُرُ السَّاعَةَ، قَالَ: «إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ: -فَذَكَرَ- الدُّخَانَ، وَالدَّجَّالَ، وَالدَّابَّةَ، وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صلى الله عليه وسلم، وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ، وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ: خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ، وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ، وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ، تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ».

وجاء في حديث حذيفة بن أسيد الغفاري قال: اطَّلَعَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم عَلَيْنَا، وَنَحْنُ نَتَذَاكَرُ، فَقَالَ: «مَا تَذَاكَرُونَ؟» قَالُوا: نَذْكُرُ السَّاعَةَ، قَالَ: «إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ: -فَذَكَرَ- الدُّخَانَ، وَالدَّجَّالَ، وَالدَّابَّةَ، وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا، وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ صلى الله عليه وسلم، وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ، وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ: خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ، وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ، وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ، وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ، تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ».

او د حذيفة بن أسيد الغفاري په حدیث کې راغلي دي فرمايي: رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته رابنکاره شو پداسې حال کې چې مونږ خبرې اترې کولې، نو هغه وفرمایل: «د

څه شي په اړه غږېږئ؟ هغوی وویل: مونږ قیامت رایادوو، هغه وفرمایل: هغه به تر هغه پورې قائم نه شي تر څو چې ورڅخه وړاندې لس نښانې ونه ګورئ: نو یادونه یې وکړه له: دجال، دخان (لوګي) دابې (خوځنده) له لویدیځ څخه د لمر راختل، او د عیسی بن مریم - صلی الله علیه وسلم - راکوزیدل، او یأجوج او مأجوج، او درې د زمکې خوییدلو پیښې: په ختیځ کې ځمکخویدنه، په لویدیځ کې ځمکخویدنه او د عربو په جزیره کې ځمکخوییدنه، او د هغې وروستی به یو اور وي چې له یمن څخه به راوځي، او خلک به د راټولیدو ځای ته ورشړي». مسلم (2901)، ابوداود (4311)، ترمذي (2183) او ابن ماجه (4041) روایت کړی دی.

او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا، فَإِذَا طَلَعَتْ مِنْ مَغْرِبِهَا آمَنَ النَّاسُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ، فَيَوْمَئِذٍ {لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} [الأنعام: 158]».

«لَا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مَغْرِبِهَا، فَإِذَا طَلَعَتْ مِنْ مَغْرِبِهَا آمَنَ النَّاسُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ، فَيَوْمَئِذٍ {لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} [الأنعام: 158]».

«تر هغه پورې قیامت نه قائمیږي تر څو چې لمر له لویدیځ څخه یې راوخیژي، نو کله چې له مغرب څخه یې راوخوت، ټول خلک به ایمان راوړي، نو په هغه ورځ به {لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا} [الأنعام

سورت: 158 آیت]».هېڅ یو نفس ته به د هغه ایمان راوړل فایده ورنه کړي چې له مخکې نه يې ایمان نه وي راوړی، یا يې په خپل ایمان کې څه خیر نه وي ګټلی)». بخاري (۴۶۳۵)، مسلم (۱۵۷)، ابو داود (۴۳۱۲) او ابن ماجه (۴۰۶۸) روایت کړی دی.

او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي:

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المالُ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ».

«وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُوشِكَنَّ أَنْ يَنْزِلَ فِيكُمْ ابْنُ مَرْيَمَ حَكَمًا مُقْسِطًا، فَيَكْسِرَ الصَّلِيبَ، وَيَقْتُلَ الخِنْزِيرَ، وَيَضَعَ الجِزْيَةَ، وَيَفِيضَ المالُ حَتَّى لَا يَقْبَلَهُ أَحَدٌ».

« قسم دې زما په هغه ذات وي چې زما روح د هغه په لاس کې دی، نږدې ده چې په تاسو کې د مریم زوی عادل پاچا نازل شي، نو صلیب به مات کړي، خنزیر به ووژني، جزیه به کیږي، او مال به دومره زیات شي چې هیڅوک به يې نه قبلوي». بخاري (2222)، مسلم (155)، ابوداود (4324)، ترمذي (2233) او ابن ماجه (4078) روایت کړی دی.

او پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«مَا بَعَثَ اللَّهُ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَنْذَرَ قَوْمَهُ الأَعْوَرَ الكَذَّابَ، إِنَّهُ أَعْوَرُ - وَإِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ - مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: كَافِرٌ».

«مَا بَعَثَ اللَّهُ مِنْ نَبِيٍّ إِلَّا أَنْذَرَ قَوْمَهُ الأَعْوَرَ الكَذَّابَ، إِنَّهُ أَعْوَرُ -وَإِنَّ رَبَّكُمْ لَيْسَ بِأَعْوَرَ - مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ: كَافِرٌ».

«الله تعالی هيڅ داسې پيغمبر ندی رالیږلی مګر دا چې خپل قوم يې له ړوند دروغجن څخه ويرولی دی، هغه ړوند دی - او ستاسو رب ړوند ندی - د هغه د سترګو تر منځه کافر ليکل شوي دي». بخاري (۷۴۰۸)، مسلم (۲۹۳۳)، ابو داود (۴۳۱۶) او ترمذي (۲۲۴۵) روايت کړی دی.

(باب في الإيمان بما يكون بعد الموت) باب دی په بيان د هغه څه کې چې د مرګ څخه وروسته دي او په هغې ايمان.

او مونږ باور لرو چې د آخرت په ورځ له ايمان راوړلو څخه پدې ايمان لرل دي چې د هغه - جل جلاله - له مخ (ذات) څخه پرته نور ټول شيان هلاکيدونکي دي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي:

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ}

{كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ}

(د هغه له مخ (ذات) نه غير هر څيز فناکيدونکی دی. [القصص سورت : 88 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَان * وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلاَلِ وَالإِكْرَام}

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَان *

(هر هغه څوك چې په دې (ځمکې) باندې دي؛ فنا کيدونکي دي.

وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلاَلِ وَالإِكْرَام}

او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ (ذات) چې د جلال او د عزت خاوند دی). [الرحمن سورت: 26، 27 آيتونه]، او دا چې د مرګ ملايک روحونه اخلي، حق ذات فرمايلي دي:

{قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُون}

{قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُون}

(ته (دوی ته) ووايه: ستاسو روحونه هغه د مرګ مَلَك قبض کوي چې په تاسو مقرر کړی شوی دی، بيا به تاسو خپل رب ته بېرته ورګرځولی شئ). [السجدة سورت: 11 آيت].

او مونږ په هغه څه ايمان لرو چې له مرګ څخه وروسته پېښيږي، لکه له مړي څخه پوښتنې کېدل، د قبر عذاب او نعمتونه يې، لکه څرنګه چې د الله تعالی پدې وينا کې دي:

{النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَاب}

{النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَاب}

(د دوزخ)

(اور (چې دی) دوی هغه ته هر سبا او هر بېګاه وړاندې کولی شي او په هغې ورځ کې چې قيامت قايم شي (نو ملايکو ته به وويل شي:) تاسو ال فرعون لره تر ټولو سخت عذاب ته ننباسئ). [غافر سورت: 46 آيت]، او د الله تعالی دا وينا:

{سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيم}

{سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَى عَذَابٍ عَظِيم}

(ژر به مونږ هغوی ته دوه ځله عذاب ورکړو، بیا به هغوی ډېر لوی عذاب ته ورګرځولی شي). [التوبة سورت: 101 آیت]، او د الله تعالی دا قول:

{وَلَوْ تَرَى إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُواْ الْمَلآئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُواْ عَذَابَ الْحَرِيقِ * ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللّهَ لَيْسَ بِظَلاَّمٍ لِّلْعَبِيدِ}

{وَلَوْ تَرَى إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُواْ الْمَلآئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُواْ عَذَابَ الْحَرِيقِ *

(او که چېرې ته ووینې هغه وخت چې ملایك د کافر شویو کسانو ساګاني قبض کوي، چې د هغوی مخونه او د هغوی شاګاني وهي او (ورته وایي:) سخت سوزونکی عذاب وڅکئ.

ذَلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ اللّهَ لَيْسَ بِظَلاَّمٍ لِّلْعَبِيدِ}

دا په سبب د هغو (بدو عملونو) چې ستاسو لاسونو مخکې لیږلي دي او په دې چې یقینًا الله پر بنده ګانو هېڅ ظلم کوونکی نه دی). [الأنفال سورت: 50، 51 آیت]، او د الله - تعالی - دا وینا:

{وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلآئِكَةُ بَاسِطُواْ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُواْ أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ}

{وَلَوْ تَرَى إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ وَالْمَلآئِكَةُ بَاسِطُواْ أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُواْ أَنفُسَكُمُ الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللّهِ غَيْرَ الْحَقِّ وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ}

(او که چېرې ته ووینې کله چې ظالمان د مرګ په سختیو کې (ګېر) وي او ملایکو خپل لاسونه وراوږده کړي وي (او ورته وایي) تاسو خپلې ساه ګانې راوباسئ، نن ورځ به تاسو ته د سپکوونکي عذاب سزا درکولی شي، په سبب د هغې ناحقه وینا چې تاسو به په الله باندې تپله، او تاسو به د ده د آیتونو له قبلولو نه انکار او تکبر کاوه). [الأنعام سورت: 93 آیت]، او د الله -تعالى- دا قول:

{وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ}

{وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَلِكَ}

(او بېشکه د هغو کسانو لپاره چې ظلم (شرك) يې کړی دی له دغه (عذاب) نه مخکې عذاب دی). [الطور سورت: 47 آیت].

وعن البراء بن عازب رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: {يُثَبِّتُ اللهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ} [إبراهيم: 27] قَالَ: «نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ، فَيُقَالُ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّيَ اللهُ، وَنَبِيِّي مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، فَذَلِكَ قَوْلُهُ عز وجل: {يُثَبِّتُ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ} [إبراهيم: 27]».

وعن البراء بن عازب رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: {يُثَبِّتُ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ} [إبراهيم: 27] قَالَ: «نَزَلَتْ فِي عَذَابِ الْقَبْرِ، فَيُقَالُ لَهُ: مَنْ رَبُّكَ؟ فَيَقُولُ: رَبِّيَ اللهُ، وَنَبِيِّي مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وسلم، فَذَلِكَ قَوْلُهُ عز وجل: {يُثَبِّتُ اللّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ} [إبراهيم: 27]».

او البراء بن عازب - رضي الله عنه - له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت کوي چې هغه فرمايلي دي: {يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ} [إبراهيم: 27 آيت. الله هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی په ثابته خبره باندې مضبوطوي، فرمايي: دا - آيت - د قبر په عذاب کې نازل شوی دی، نو ورته به وويل شي: رب دې څوک دی؟ نو هغه به ووايي: زما رب الله دی، او زما پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - دی، نو همدا د الله تعالى وينا ده چې فرمايي {يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُواْ بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الآخِرَةِ} [إبراهيم: 27 آيت]». الله هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی په ثابته خبره باندې مضبوطوي، په دنيايي ژوند کې او په اخرت کې». بخاري (1369)، او مسلم (2871) روايت کړی او دا عبارت د ده دی، ترمذي (3120)، نسائي (2056، 2057) او ابن ماجه (4269، 4750) روايت کړی.

وعن ابن عباس رضي الله عنهما: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ يُعَلِّمُهُمْ هَذَا الدُّعَاءَ كَمَا يُعَلِّمُهُمُ السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ، يَقُولُ: «قُولُوا: اللهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ».

وعن ابن عباس رضي الله عنهما: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ يُعَلِّمُهُمْ هَذَا الدُّعَاءَ كَمَا يُعَلِّمُهُمُ السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ، يَقُولُ: «قُولُوا: اللهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ».

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم به هغوی ته دا دعا داسې ورښودله لکه څرنګه چې له قرآن څخه يو سورت ورزده کوي، فرمايي: «ووايئ: ای الله مونږ پناه نيسو په تا سره د جهنم له عذاب نه او زه په تا سره پناه نيسم د قبر له عذاب نه، او زه پناه نيسم په تا سره د مسيح الدجال له فتنې نه». مسلم (590)، ابو داود (1542)، ترمذي (3494)، نسائي (2063) او ابن ماجه (3840) روايت کړی دی.

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مِنْ بَعْضِ حِيطَانِ المَدِينَةِ، فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذَّبَانِ فِي قُبُورِ هِمَا، فَقَالَ: «يُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ، كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ البَوْلِ، وَكَانَ الآخَرُ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»، ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ، فَكَسَرَ هَا بِكِسْرَتَيْنِ أَوْ ثِنْتَيْنِ، فَجَعَلَ كِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، وَكِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، فَقَالَ: «لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا».

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم مِنْ بَعْضِ حِيطَانِ المَدِينَةِ، فَسَمِعَ صَوْتَ إِنْسَانَيْنِ يُعَذَّبَانِ فِي قُبُورِ هِمَا، فَقَالَ: «يُعَذَّبَانِ، وَمَا يُعَذَّبَانِ فِي كَبِيرٍ، وَإِنَّهُ لَكَبِيرٌ، كَانَ أَحَدُهُمَا لَا يَسْتَتِرُ مِنَ البَوْلِ، وَكَانَ الآخَرُ يَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ»، ثُمَّ دَعَا بِجَرِيدَةٍ، فَكَسَرَ هَا بِكِسْرَتَيْنِ أَوْ ثِنْتَيْنِ، فَجَعَلَ كِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، وَكِسْرَةً فِي قَبْرِ هَذَا، فَقَالَ: «لَعَلَّهُ يُخَفَّفُ عَنْهُمَا مَا لَمْ يَيْبَسَا».

او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه روايت دی وايي: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د مدينې له ځينو باغونو څخه راووت، نو د دوه انسانانو غږونه يې واوريدل چې په

خپلو قبرونو کې عذاب ورکول کېده، نو ویې فرمایل: «دواړو ته عذاب ورکول کیږي، او دوی په کومه لویه ګناه سره نه عذابیږي، حال دا چې لویه ده، یو له دوی څخه له متیازو ځان نه ساته او بل یې د خلکو تر منځه چغلګري کوله» بیا یې د خرما یوه لخته راوغوښته نو دوه ټوټې یې کړه، یوه لخته یې د یو په یو قبر او بله یې د دې بل سړي په قبر - وټومبله - نو ویې فرمایل: «هیله شته چې عذاب ترې سپک شي تر څو چې دواړه وچې شوې نه وي». بخاري (6055)، مسلم (292)، ابوداود (20)، ترمذي (70)، نسائي (31) او ابن ماجه (347) روایت کړی دی.

وعن أبي سعيد قال: حدثني زيد بن ثابت رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي حَائِطٍ لِبَنِي النَّجَّارِ، عَلَى بَغْلَةٍ لَهُ، وَنَحْنُ مَعَهُ، إِذْ حَادَتْ بِهِ، فَكَادَتْ تُلْقِيهِ، وَإِذَا أَقْبُرٌ سِتَّةٌ أَوْ خَمْسَةٌ أَوْ أَرْبَعَةٌ -قَالَ: كَذَا كَانَ يَقُولُ الْجُرَيْرِيُّ- فَقَالَ: «مَنْ يَعْرِفُ أَصْحَابَ هَذِهِ الْأَقْبُرِ؟» فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا، قَالَ: «فَمَتَى مَاتَ هَؤُلَاءِ؟» قَالَ: مَاتُوا فِي الْإِشْرَاكِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تُبْتَلَى فِي قُبُورِهَا، فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافَنُوا، لَدَعَوْتُ اللهَ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ». ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ، فَقَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، قَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنَ الْفِتَنِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ، قَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ». قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ.

وعن أبي سعيد قال: حدثني زيد بن ثابت رضي الله عنه قال: بَيْنَمَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فِي حَائِطٍ لِبَنِي النَّجَّارِ، عَلَى بَغْلَةٍ

لَهُ، وَنَحْنُ مَعَهُ، إِذْ حَادَتْ بِهِ، فَكَادَتْ تُلْقِيهِ، وَإِذَا أَقْبُرٌ سِتَّةٌ أَوْ خَمْسَةٌ أَوْ أَرْبَعَةٌ -قَالَ: كَذَا كَانَ يَقُولُ الْجُرَيْرِيُّ- فَقَالَ: «مَنْ يَعْرِفُ أَصْحَابَ هَذِهِ الْأَقْبُرِ؟» فَقَالَ رَجُلٌ: أَنَا، قَالَ: «فَمَتَى مَاتَ هَؤُلَاءِ؟» قَالَ: مَاتُوا فِي الْإِشْرَاكِ، فَقَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الْأُمَّةَ تُبْتَلَى فِي قُبُورِهَا، فَلَوْلَا أَنْ لَا تَدَافَنُوا، لَدَعَوْتُ اللهَ أَنْ يُسْمِعَكُمْ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ الَّذِي أَسْمَعُ مِنْهُ». ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ، فَقَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عَذَابِ النَّارِ، فَقَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، قَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنَ الْفِتَنِ، مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ»، قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْفِتَنِ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ، قَالَ: «تَعَوَّذُوا بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ». قَالُوا: نَعُوذُ بِاللهِ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَّالِ.

او له أبو سعيد څخه روايت دی وايې چې : زيد بن ثابت - رضی الله عنه - راته حديث بيان کړ ويې فرمايل: پداسې حال کې چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - پر يوه سپرلی يې د بني النجار په باغ کې و، او مونږ د هغه سره وو، چې ناڅاپه يې پرې تبندک وخوړ، نږدې و چې ويې غورځوي، او ګورو چې شپږ او يا پنځه او يا څلور قبرونه دي - وايې داسې جُريري ويلي دي - نو ويې فرمايل: « څوک د دې - قبرونو - خاوندان پيژني؟» نو يو سړي وويل: زه ، ويې فرمايل: «نو دوی کله مړه شوي دي؟» هغه وويل: د شرک پر مهال مړه شوي، نو ويې فرمايل: «دا امت يې په قبرونو کې امتحانيږي،تاسو به بيا مړي نه خښوئ، که نه نو له الله تعالى څخه به مې غوښتي وای چې د قبر له هغه عذاب څخه هغه څه درواوروي کوم چې زه اورم». بيا يې مونږ ته مخ

راواړاوه، ویې فرمایل: «په الله تعالی د اور له عذاب څخه پناه وغواړئ»، هغوی وویل: په الله تعالی د اور له عذاب څخه پناه نیسو، فرمایې: «په الله - تعالی له فتنو څخه پناه وغواړئ، هغه چې ښکاره دي او هغه چې پټې دي»، هغوی وویل: په الله له فتنو څخه پناه غواړو هغه چې ترې ښکاره شوي دي او یا پټې دي، ویې فرمایل: «په الله - تعالی د دجال له فتنې څخه پناه وغواړئ». هغوی وویل: په الله تعالی د دجال له فتنې څخه پناه غواړو. مسلم (2867) روایت کړې دی.

وعن أبی أیوب رضي الله عنه قال: خَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم -وَقَدْ وَجَبَتِ الشَّمْسُ- فَسَمِعَ صَوْتًا، فَقَالَ: «يَهُودُ تُعَذَّبُ فِي قُبُورِهَا».

او له أبو أیوب - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې: پیغمبر - صلی الله علیه وسلم پداسې حال کې راووت - چې لمر ډوب شوی و - نو یو غږ یې واوریده، ویې فرمایل: «يَهُودُ تُعَذَّبُ فِي قُبُورِهَا». یهودیان دي چې په خپلو قبرونو کې یې عذاب ورکول کیږي». بخاري (1375)، مسلم (2869) او نسائي (2059) روایت کړې دی.

وعن عائشة رضي الله عنها قالت: دَخَلَتْ عَلَيَّ عَجُوزَانِ مِنْ عُجُزِ يَهُودِ المدينَةِ، فَقَالَتَا لِي: إِنَّ أَهْلَ الْقُبُورِ يُعَذَّبُونَ فِي قُبُورِهِمْ، فَكَذَّبْتُهُمَا، وَلَمْ أُنْعِمْ أَنْ أُصَدِّقَهُمَا، فَخَرَجَتَا، وَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ عَجُوزَيْنِ، وَذَكَرْتُ لَهُ، فَقَالَ: «صَدَقَتَا، إِنَّهُمْ يُعَذَّبُونَ عَذَابًا تَسْمَعُهُ الْبَهَائِمُ كُلُّهَا»، فَمَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ فِي صَلَاةٍ إِلَّا تَعَوَّذَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ.

وعن عائشة رضي الله عنها قالت: دَخَلَتْ عَلَيَّ عَجُوزَانِ مِنْ عُجُزِ يَهُودِ المدِينَةِ، فَقَالَتَا لِي: إِنَّ أَهْلَ القُبُورِ يُعَذَّبُونَ فِي قُبُورِهِمْ، فَكَذَّبْتُهُمَا، وَلَمْ أُنْعِمْ أَنْ أُصَدِّقَهُمَا، فَخَرَجَتَا، وَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم، فَقُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ عَجُوزَيْنِ، وَذَكَرْتُ لَهُ، فَقَالَ: «صَدَقَتَا، إِنَّهُمْ يُعَذَّبُونَ عَذَابًا تَسْمَعُهُ البَهَائِمُ كُلُّهَا»، فَمَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ فِي صَلَاةٍ إِلَّا تَعَوَّذَ مِنْ عَذَابِ القَبْرِ.

او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دی وايي: د مدينې د يهودو له زړو ښځو څخه دوه ښځې زما - کورته - راننوتلې، نو دواړو راته وويل: يقينا چې د قبرونو خاوندان يې په قبرونو کې عذابيږي، نو ما هغوی دواړه دروغجنې وګڼلې، او پدې مې خوشحاله نه کړې چې ريښتينې يې وګڼم، نو ووتلې، بيا پيغمبر صلى الله عليه وسلم - کورته - راننوت، نو ما ورته وويل: ای د الله رسوله، يقينا دوه زړې ښځې، او کيسه مې ورته راياده کړه، نو هغه وويل: «دواړو رښتيا يې ويلي، يقينا هغوی ته داسې عذاب ورکول کيږي چې ټول چارپايان يې غږونه اوري» نو له هغې وروسته مې په هيڅ لمانځه کې ندی ليدلی مګر دا چې د قبر له عذاب څخه يې بناه غوښتې ده. بخاري (6366)، مسلم (586) او نسائي (2067) روايت کړی دی.

او لکه څرنګه چې کافر، منافق او ځينې فاسق مسلمانان په قبرونو کې عذابيږي، همدا ډول مؤمن په قبر کې نازول کيږي. له أنس بن مالک - رضي الله عنه - څخه روايت دی، چې هغه دوی ته حديث بيانوه چې: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِنَّ العَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ، أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيُقْعِدَانِهِ، فَيَقُولَانِ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، فَأَمَّا المُؤْمِنُ، فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الجَنَّةِ، فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا»، قَالَ: «وَأَمَّا المُنَافِقُ وَالكَافِرُ فَيُقَالُ لَهُ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ فَيَقُولُ: لَا أَدْرِي، كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ، فَيُقَالُ: لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ، وَيُضْرَبُ بِمَطَارِقَ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً، فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ».

«إِنَّ العَبْدَ إِذَا وُضِعَ فِي قَبْرِهِ وَتَوَلَّى عَنْهُ أَصْحَابُهُ، وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قَرْعَ نِعَالِهِمْ، أَتَاهُ مَلَكَانِ فَيُقْعِدَانِهِ، فَيَقُولَانِ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ لِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، فَأَمَّا المُؤْمِنُ، فَيَقُولُ: أَشْهَدُ أَنَّهُ عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، فَيُقَالُ لَهُ: انْظُرْ إِلَى مَقْعَدِكَ مِنَ النَّارِ قَدْ أَبْدَلَكَ اللَّهُ بِهِ مَقْعَدًا مِنَ الجَنَّةِ، فَيَرَاهُمَا جَمِيعًا»، قَالَ: «وَأَمَّا المُنَافِقُ وَالكَافِرُ فَيُقَالُ لَهُ: مَا كُنْتَ تَقُولُ فِي هَذَا الرَّجُلِ؟ فَيَقُولُ: لَا أَدْرِي، كُنْتُ أَقُولُ مَا يَقُولُ النَّاسُ، فَيُقَالُ: لَا دَرَيْتَ وَلَا تَلَيْتَ، وَيُضْرَبُ بِمَطَارِقَ مِنْ حَدِيدٍ ضَرْبَةً، فَيَصِيحُ صَيْحَةً يَسْمَعُهَا مَنْ يَلِيهِ غَيْرَ الثَّقَلَيْنِ».

«يقينا بنده چې کله په قبر کې کېښودل شي او دوستان يې ورڅخه راوګرځي، حال دا چې هغه - مړی - د هغو د څپليو کشارى اوري، دوه ملاېکې ورته راشي نو هغه کښينوي او ورته وايي: محمد - صلى الله عليه وسلم - ته په اشارې کولو به -ورته وايي- د دې سړي په اړه به دې څه ويل، نو چې مؤمن وي ورته به وايي: زه ګواهي ورکوم چې هغه د الله

بنده او رسول دی، نو ورته به وویل شي: په اور کې دې خپل د کېناستلو ځای ته وګوره چې الله تعالی درته په جنت کې په ځای ناستي بدل کړ، نو دواړه به وګوري، وایې: او منافق او کافر ته به وویل شي چې: د دې سړي په باره کې به دې څه وییل؟ نو هغه به ووایې: نه پوهیږم، ما هم هغه څه وییل چې خلکو به وییل، نو ورته به وویل شي: نه پوهېدلې او نه دې لوستلې وو او د اوسپنې په ځتک به یو ګذار ووهل شي، نو چیغه به ووهي په چیغې وهلو سره چې خواوشا به یې له انسانانو او پیریانو پرته نور ټول مخلوقات واوري». بخاري (۱۳۷۴) او مسلم (۷۳۱۸) روایت کړی دی .

(باب في الإیمان بالبعث وما بعده) باب دې په باره کې: پس له مرګه ژوند او څه چې وروسته یې دي په هغې ایمان.

او مونږ ایمان لرو چې کله الله تعالی د دې دنیا د زوال او پای ته رسیدو اجازه ورکړي ، نو الله به ملایکې ته امر وکړي، نو په شپیلۍ کې به لومړی پوکی وکړي، نو بې هوشه (مړه) به شي ټول هغه څوک چې په آسمانونو او هغه څوک چې په ځمکه کې دي مګر هغه څوک به - پاتې شي - چې الله یې وغواړي،

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الأَرْضِ إِلاَّ مَن شَاء اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُون}

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الأَرْضِ إِلاَّ مَن شَاء اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُون}

[او په شپېلۍ کې به پو کړی شي، نو بې هوشه (بې خوده) به شي هر هغه څوك چې په آسمانونو کې دي او هر هغه څوك چې په ځمکه کې دي، غير له هغه چا نه چې الله يې وغواړي، بيا به په دې کې بل ځلې پو کړی شي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حيران حيران)]. [الزمر سورت: 68 آيت]،
او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:
«...ثُمَّ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ، فَلَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا أَصْغَى لِيتًا، وَرَفَعَ لِيتًا، قَالَ: وَأَوَّلُ مَنْ يَسْمَعُهُ رَجُلٌ يَلُوطُ حَوْضَ إِبِلِهِ، قَالَ: فَيَصْعَقُ، وَيَصْعَقُ النَّاسُ....».
«...ثُمَّ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ، فَلَا يَسْمَعُهُ أَحَدٌ إِلَّا أَصْغَى لِيتًا، وَرَفَعَ لِيتًا، قَالَ: وَأَوَّلُ مَنْ يَسْمَعُهُ رَجُلٌ يَلُوطُ حَوْضَ إِبِلِهِ، قَالَ: فَيَصْعَقُ، وَيَصْعَقُ النَّاسُ....».
بيا به په شپېلۍ کې پو کړی شي، نو هيڅوک يې نه اوري مګر دا چې په يو اړخ به ورمېږ ځمکې ته ګوږ کړي او بل اړخ به راپورته کړي، فرمايي، لومړی هغه څوک يې چې اوري يو سړی به وي چې د خپل اوښ لپاره به د اوبو ډنډ جوړوي، فرمايي نو راپرېوزي به او ټول خلک به مړه وغورځېږی...».
مسلم (2940) روايت کړی دی. او د رفع ليتًا» معنی ده: يعني څټ يې ځان طرف ته ورکوږ کړ. النهاية فی غريب الحديث (3/ 33).
او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:
«...وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا، فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ، وَلَا يَطْوِيَانِهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدِ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ فَلَا يَطْعَمُهُ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا

يَسْقِي فِيهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعَمُهَا».

«...وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ نَشَرَ الرَّجُلَانِ ثَوْبَهُمَا بَيْنَهُمَا، فَلَا يَتَبَايَعَانِهِ، وَلَا يَطْوِيَانِهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدِ انْصَرَفَ الرَّجُلُ بِلَبَنِ لِقْحَتِهِ فَلَا يَطْعَمُهُ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَهُوَ يَلِيطُ حَوْضَهُ فَلَا يَسْقِي فِيهِ، وَلَتَقُومَنَّ السَّاعَةُ وَقَدْ رَفَعَ أَحَدُكُمْ أُكْلَتَهُ إِلَى فِيهِ فَلَا يَطْعَمُهَا».

«... او يقينا چې قيامت به پداسې حال کې راشي چې دوه سړيو به رخت (تکه) په خپلو منځونو کې غوړولی وي، نو پير او پلور به سره ونه کړای شي او نه به يې بيرته راټول کړي، او يقينا چې قيامت به قائم شي پداسې حال کې چې يو سړي به د اوښې شېدې لوشلي وي نو وبه يې نه څښي، او يقينا چې قيامت به قائم شي پداسې حال کې چې هغه به د خپلې اوښې لپاره ډنډ جوړوي او په هغه کې به اوبه ورنکړی شي او يقينا چې قيامت به قائم شي پداسې حال کې چې يو ستاسو به مړی خپلې خولې ته پورته کړي وي نو وبه يې نه خوري».

نو الله - تعالی چې له خپلو مخلوقاتو څخه چا لره وغواړي نو هغه به هلاک کړي؛ چاته يې چې هلاکت او فنا کېدل ليکلی وي، تر دې چې له متعال حق ذات څخه پرته به هيڅوک پاتې نه شي، الله تعالی فرمايلي:

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَان * وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالإِكْرَام}

{كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَان *}

(هر هغه څوك چې په دې (ځمکې) باندې دي؛ فاني کېدونکي دي.

وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلاَلِ وَالإِكْرَام}

او باقي به پاتې شي ستا د رب مخ (ذات) چې د جلال او د عزت خاوند دى). [الرحمن سورت: 26، 27 آيتونه]، او الله تعالى فرمايلي:

{وَلاَ تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُون}

{وَلاَ تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلاَّ وَجْهَهُ لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُون}

(او ته له الله سره بل هېڅ معبود مه بله (ځکه چې) د عبادت هېڅ لايق نشته مګر هغه دى، د هغه له مخ (ذات) نه غير هر څيز فناکېدونکى دى حکم خاص د هغه لپاره دى او خاص هغه ته به تاسو بېرته بوتلى شئ). [القصص سورت: 88 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{يَوْمَ هُم بَارِزُونَ لاَ يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّار}

{يَوْمَ هُم بَارِزُونَ لاَ يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّار}

(له هغې ورځې نه چې دوى به ښکاره وي، له الله نه به د دوى هېڅ شى پټ نه وي، نن ورځ د چا بادشاهي ده؟ خاص د الله (بادشاهي ده) چې يو دى، ښه غالب دى). [غافر سورت: 16 آيت].

بیا به الله - تعالی - باران رانازل کړي، چې له هغه څخه به د مخلوقاتو جسدونه رازرغون شی، لکه څرنګه چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:
«...ثُمَّ يُرْسِلُ اللهُ -أَوْ قَالَ: يُنْزِلُ اللهُ- مَطَرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ - أَوِ: الظِّلُّ -نُعْمَانُ (وهو أحد رواة الحديث) الشَّاكُّ- فَتَنْبُتُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى، فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ...».
«...ثُمَّ يُرْسِلُ اللهُ -أَوْ قَالَ: يُنْزِلُ اللهُ- مَطَرًا كَأَنَّهُ الطَّلُّ - أَوِ: الظِّلُّ -نُعْمَانُ (وهو أحد رواة الحديث) الشَّاكُّ- فَتَنْبُتُ مِنْهُ أَجْسَادُ النَّاسِ، ثُمَّ يُنْفَخُ فِيهِ أُخْرَى، فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ...».
"... بیا به الله تعالی باران راولیږي - او یا یې داسې وویل چې - الله به نری نری باران را نازل کړي - لکه د شبنم په څېر- او یا به الله سیوري راولیږي -نعمان (د حدیث د راویانو څخه یو دی) چې دا شک یې کړی- نو له هغه څخه به د خلکو جسدونه رازرغون شي، بیا به پکې بل پوکی وشي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حیران حیران) ...». مسلم (2940) روایت کړی دی.
بیا به الله تعالی ملاېکې ته امر وکړي نو په شپیلۍ کې به په دویم ځل پوکی وکړي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمایلي:
{ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنظُرُونَ}
{ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُون}
[بیا به په دې کې بل ځلې پو کړی شي، نو ناڅاپه به دوی ولاړ وي، ګوري به (حیران حیران)]. [الزمر سورت: 68 آیت].

او رسول الله - صلى الله عليه وسلم د دواړو پوکيو تر منځه د فاصلې اندازه ښودلې ده،

فعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ، قَالَ: وَيَبْلَى كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الإِنْسَانِ، إِلَّا عَجْبَ ذَنَبِهِ، فِيهِ يُرَكَّبُ الخَلْق».

له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ، قَالَ: وَيَبْلَى كُلُّ شَيْءٍ مِنَ الإِنْسَانِ، إِلَّا عَجْبَ ذَنَبِهِ، فِيهِ يُرَكَّبُ الخَلْق». «د دوه پوکيو تر منځه څلويښت دي، فرمايي: او له انسان څخه به هر څه خاوري شي، مګر عجب الذنب (د لکه لمي هډوکی) په هغه کې - د انسان - پيدايښت ترکيب کيږي». بخاري (4814)، او مسلم (2955) روايت کړی دی.

او مونږ په هغه څه ايمان لرو چې زموږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه وسلم - پرې مونږ ته د قيامت په ورځ د اسمانونو او ځمکې د احوالو په اړه خبر راکړی دی، لکه څرنګه چې د ابن مسعود رضي الله عنه په حديث کې راغلي دي. هغه فرمايلي دي:

«جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّا نَجِدُ: أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالأَرَضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالماءَ وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الخَلَائِقِ عَلَى إِصْبَعٍ، فَيَقُولُ: أَنَا الملكُ. فَضَحِكَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ تَصْدِيقًا لِقَوْلِ الحَبْرِ، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم:

«جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ، إِنَّا نَجِدُ: أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالأَرَضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ، وَالماء وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ، وَسَائِرَ الْخَلَائِقِ عَلَى إِصْبَعٍ، فَيَقُولُ: أَنَا الملكُ. فَضَحِكَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ تَصْدِيقًا لِقَوْلِ الحَبْرِ، ثُمَّ قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم:

«د يهودو له علماوو څخه يو تن رسول الله صلى الله - صلى الله عليه وسلم - ته ورغی ورته يې وويل: ای محمده! مونږ - موندلي ده چې الله تعالی آسمانونه په يوه ګوته ګرځولي، او ځمکې يې په بله ګوته، او ونې په بله ګوته، او اوبه او خاوره په بله ګوته، او نور ټول مخلوقات په بله ګوته، نو وايي: زه پادشاه يم، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د عالم د خبرې د تاييد په موخه دومره وخندل تر دې چې د ژامې غاښونه يې ښکاره شول، بيا رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا آيت ولوست:

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}

(او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو څيزونو نه چې دوی يې (له هغه سره) شريکوي). [الزمر

سورت: 67 آيت]». بخاري (۴۸۱۱)، مسلم (۲۷۸۶) او ترمذي (۳۲۳۸) روايت کړی.

او مونږ ايمان لرو چې خلک به له قبرونو څخه راپورته کيدلی شي، نو الله تعالی به هغه مهال مړي راژوندي کړي کله چې په شپيلۍ کې دويم پوکی وکړی شي؛ نو خلک به رب العالمين ته ودريږي، لکه څرنګه چې الله تعالی فرمايلي دي:

{ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُون * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُون}

{ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُون*

بيا بېشکه تاسو له دې (ژوند) نه بعد خامخا مړه کېدونکي يئ.

ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُون}

بيا به يقينًا تاسو د قيامت په ورځ ژوندي راپاڅولی شئ). [المؤمنون سورت: 15، 16 آيتونه]، او الله - تعالی - فرمايلي دي:

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنسِلُون * قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُون * إِن كَانَتْ إِلاَّ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُون}

{وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ الأَجْدَاثِ إِلَى رَبِّهِمْ يَنسِلُون *

او په شپيلۍ کې به پوکی وکړی شي، نو ناڅاپه به دوی له قبرونو نه د خپل رب په طرف منډې وهي.

قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا هَذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُون *

دوی به وايي: ای زمونږ هلاکته! مونږ له خپل خوب ځای نه چا راپاخولو؟ (جواب به ورکړی شي) دا هغه (ژوندون) دی چې رحمٰن يې وعده کړې وه او رسولانو رښتيا ويلي وو.

{إِن كَانَتْ إِلاَّ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ}

دغه (پوکی) به نه وي مګر يوه چغه، نو ناڅاپه به دوی ټول زمونږ په وړاندې حاضر کړی شوي وي). [يس سورت: 51-53 آيتونه].

او الله تعالى فرمايلي دي: {وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ *

(او بېشکه مونږ، يقينًا همدا مونږ ژوند ورکوو او مرګ ورکوو او همدا مونږ وارثان يو.

وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ * وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيم}

وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ *

او يقينًا يقينًا مونږ په تاسو کې مخکې کېدونکي پېژندلي دي او يقينًا يقينًا مونږ وروسته کېدونکي (هم) پېژندلي دي.

وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيم}

او بېشکه ستا رب، هغه به دوی راټولوي، بېشکه هغه ښه حکمت والا، ښه عالم دی) [الحجر سورت: 23-25 آيتونه].

او الله - تعالى - فرمايلي:

{وَقَالُواْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا * قُل كُونُواْ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا * أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ

إِلَيْكَ رُؤُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَن يَكُونَ قَرِيبًا * يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلاَّ قَلِيلا}

{وَقَالُواْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا *

(او دوی وايي آيا كله چې مونږ هډوكي او ميده شوې خاورې شو، آيا په رښتيا به مونږ بيا راژوندي كولی شو په نويو پيدا كولو سره.

قُل كُونُواْ حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا *

ته (ورته) ووايه: تاسو كاڼي شئ، يا اوسپنه.

أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُؤُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَى هُوَ قُلْ عَسَى أَن يَكُونَ قَرِيبًا *

يا كوم داسې مخلوق له هغه قسم نه چې ستاسو په زړونو (او ذهنونو) كې لوی ښكاري، نو دوی به ژر ووايي: څوك به مونږ بيا راژوندي كوي؟ ته ووايه: هغه ذات چې تاسو يې اول كرت پيدا كړي يئ، نو ژر به دوی خپل سرونه تا ته (د استهزا په ډول) وخوځوي او وايي به: دا به كله وي؟ ته ووايه: امېد دی چې دغه به ډېر نژدې وي.

يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلاَّ قَلِيلا}

په هغې ورځ كې چې هغه (الله) به تاسو راوبلي، نو تاسو به (د هغه بلل) قبول كړئ، په داسې حال كې چې د هغه ثنا به وايئ، او ګمان به كوئ چې تاسو (په دې حالت كې) نه يئ پاتې شوي مګر لږ شانې). [الإسراء سورت: 49-52 آيتونه]، او الله - تعالى - فرمايلي دي:

{وَمَن يَهْدِ اللهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاء مِن دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَّأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا * ذَلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِآيَاتِنَا وَقَالُواْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا * أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّ اللهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلاً لاَّ رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إَلاَّ كُفُورًا}

{وَمَن يَهْدِ اللهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَاء مِن دُونِهِ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا مَّأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا*

او چا ته چې الله هدايت وکړي، نو هم هغه هدايت موندونکی دی او هغه څوك چې هغه (الله) يې بې لارې کړی، نو ته به د هغوی لپاره له هغه (الله) نه غير هېڅ کارسازي (دوستان) له سره ونه مومې او د قيامت په ورځ به مونږ دوی په خپلو مخونو باندې (نسکور) راجمع کوو، په دې حال کې چې ړانده او ګونګيان او کاڼه به وي او د دوی استوګنځای به جهنم وي، هر کله چې (د جهنم اور) غلی شي، (نو) مونږ به دوی ته لمبې وهونکی اور ورزيات کړو.

ذَلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِآيَاتِنَا وَقَالُواْ أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا *

دا د دوی جزا ده، په سبب د دې چې بېشکه دوی زمونږ په آيتونو سره کفر کړی و او ويل به يې: آيا کله چې مونږ هډوکي او رېژېدلې خاورې شو، ايا په رښتيا به مونږ هرومرو بيا ژوندي کولی شو، په نوي تخليق سره.

أَوَلَمْ يَرَوْاْ أَنَّ اللهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ قَادِرٌ عَلَى أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلاً لاَّ رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى الظَّالِمُونَ إَلاَّ كُفُورًا}

آيا دوى نه دي كتلي چې بېشكه هغه الله چې آسمانونه او ځمكه يې پيدا كړي دي پر دې قادر دى چې د دوى په مثل (نور) پيدا كړي او هغه د دوى لپاره يوه نېټه مقرر كړې ده چې په هغې كې هېڅ شك نشته، انكار كوي ظالمان د هر شي څخه پرته له ناشكرى). [الإسراء سورت: 97-99 آيتونه]، او الله - تعالى فرمايلي دي:

{فَإِذَا جَاء وَعْدُ الآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا}

{فَإِذَا جَاء وَعْدُ الآخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا}

(نو كله چې د اخرت وعده (قيامت) راشي (نو) مونږ به تاسو ټول ګډ سره راولو). [الإسراء سورت: 104 آيت]، او د بيا راژوندي كېدو او راټوليدو د ثبوت په اړه آيتونه ډير زيات دي.

او لومړى هغه څوک چې زمكه به ورڅخه څېرل كيږي زمونږ نبي - صلى الله عليه وسلم - دى، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دى چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«أَنَا سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».

«أَنَاَ سَيِّدُ وَلَدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَوَّلُ مَنْ يَنْشَقُّ عَنْهُ الْقَبْرُ، وَأَوَّلُ شَافِعٍ وَأَوَّلُ مُشَفَّعٍ».

«زه د قیامت په ورځ د آدم د اولادې سردار یم او زه لومړی هغه څوک یم چې قبر یې څېرول کیږي او لومړی شفاعت کوونکی او لومړی هغه څوک چې شفاعت یې کیږي». مسلم (2278)، او أبو داود (4673) روایت کړی دی.

او لومړی هغه څوک چې په هوش به راځي زمونږ نبي - صلی الله علیه وسلم - دی، لکه رسول الله صلی الله علیه وسلم چې فرمایلي دي:

«...لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى، فَإِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ بِجَانِبِ الْعَرْشِ، فَلَا أَدْرِي أَكَانَ فِيمَنْ صَعِقَ فَأَفَاقَ قَبْلِي؟ أَمْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَثْنَى اللهُ؟».

«...لَا تُخَيِّرُونِي عَلَى مُوسَى، فَإِنَّ النَّاسَ يَصْعَقُونَ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُفِيقُ، فَإِذَا مُوسَى بَاطِشٌ بِجَانِبِ الْعَرْشِ، فَلَا أَدْرِي أَكَانَ فِيمَنْ صَعِقَ فَأَفَاقَ قَبْلِي؟ أَمْ كَانَ مِمَّنِ اسْتَثْنَى اللهُ؟».

« ... ما ته پر موسی غوره والی مه راکوئ؛ ځکه خلک به د قیامت په ورځ بې هوشه شي، نو زه به لومړی هغه کس یم چې له بې هوشۍ څخه راوځي، نو ناڅاپه به موسی وګورم چې د عرش یو څنډه یې کلکه نیولي وي، نو نه پوهیږم چې آیا دی هم په هغو خلکو کې و چې بې هوشه شوی و او بیا زما څخه مخکې راپورته شوی او یا له هغه چا څخه و چې - الله تعالی له بې هوشۍ څخه - مستثنی کړی و؟». بخاري (2441)، او مسلم (2373) روایت کړی دی.

او لومړی هغه څوک چې جامه به ورواغوستل کیږي هغه د الله - تعالی - نبي ابراهیم خلیل الرحمن دی، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«وَأَوَّلُ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ القِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ».
«وَأَوَّلُ مَنْ يُكْسَى يَوْمَ القِيَامَةِ إِبْرَاهِيمُ».
«او لومړی هغه کس چې د قیامت په ورځ به جامې ورآغوستل کیږي هغه ابراهیم دی». بخاري (3349)، مسلم (2860)، ترمذي (2423) او نسائي (2082) روایت کړی دی.

او خلک به پښې ابل، بربنډ او ناسنت راپورته کیږي، لکه څرنګه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:
«يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا».
«يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً عُرَاةً غُرْلًا».
«خلک به د قیامت په ورځ پښې ابل، بربنډ او نا سنت راپورته کیږي». بخاري (6527)، مسلم (2859)، نسائي (2083)، او ابن ماجه (4276) روایت کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې هغه ځمکه چې خلک به - د حساب لپاره - ورټولیږي له دې ځمکې پرته بله ځمکه ده، لکه څرنګه چې سپیڅلي حق ذات فرمایلي دي:
{يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُواْ للهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}
{يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ وَبَرَزُواْ للهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ}

[(یاده کړه) هغه ورځ چې دغه ځمکه به په بلې ځمکې سره بدله کړی شي او اسمانونه (هم) او دوی (ټول) به خاص الله ته مخامخ ودربیږي چې یو دی، ډېر غالب دی]. [إبراهیم سورت: 48 آیت].

او د حشر ځمکه سپینه ده، پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ، كَقُرْصَةِ نَقِيٍّ».

«يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ بَيْضَاءَ عَفْرَاءَ، كَقُرْصَةِ نَقِيٍّ».

"خلک به د قیامت په ورځ په یوه سپینه ځمکه راټول کړی شي - چې سوروالي ته مایله وي - لکه د یوې خالصې ډوډۍ ټیکلی». بخاري (6521) او مسلم (2790) روایت کړی دی.

او له أبو سعيد الخدري - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې نبي صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«تَكُونُ الأَرْضُ يَوْمَ القِيَامَةِ خُبْزَةً وَاحِدَةً، يَتَكَفَّؤُهَا الجَبَّارُ بِيَدِهِ كَمَا يَكْفَأُ أَحَدُكُمْ خُبْزَتَهُ فِي السَّفَرِ...».

«تَكُونُ الأَرْضُ يَوْمَ القِيَامَةِ خُبْزَةً وَاحِدَةً، يَتَكَفَّؤُهَا الجَبَّارُ بِيَدِهِ كَمَا يَكْفَأُ أَحَدُكُمْ خُبْزَتَهُ فِي السَّفَرِ...».

«ځمکه به د قیامت په ورځ یوه ډوډۍ وي، جبار ذات به یې په لاس کې داسې اړوي را اړوي لکه څرنګه چې یو ستاسو څخه خپله ډوډۍ د سفر پر مهال اړوي را اړوي...». بخاري (6520) او مسلم (2792) روایت کړی.

او په صحیح احادیثو کې راغلي دي چې خلک به - ځمکې - د بدلیدو په وخت کې چیرته وي:

فعن ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّ حَبْرًا مِنْ أَحْبَارِ الْيَهُودِ جَاءَ إلى رسول يسأله وفيه: «...فَقَالَ الْيَهُودِيُّ: أَيْنَ

يَكُونُ النَّاسُ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: هُمْ فِي الظُّلْمَةِ دُونَ الْجِسْرِ».

نو له ثوبان؛ د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - له آزاد شوي غلام څخه روايت دى چې د يهودو له علماوو څخه يو عالم رسول ته راغى او پوښتنه يې ترې كول او په هغې كې دي چې :«...نو يهودي وويل: خلک به چېرته وي چې كله ځمكه په بله ځمكه بدليږي او آسمانونه؟ نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «هُمْ فِي الظُّلْمَةِ دُونَ الْجِسْرِ». «هغوى به د صراط له پل نه لاندې په تياره كې وي». مسلم (315) روايت كړى دى.

وعن عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ: «سَأَلْتُ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم عَنْ قَوْلِهِ عز وجل: {يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ} فَأَيْنَ يَكُونُ النَّاسُ يَوْمَئِذٍ يَا رَسُولَ اللهِ؟ فَقَالَ: عَلَى الصِّرَاطِ».

او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دى فرمايي: «له رسول الله صلى الله عليه وسلم - څخه مې د الله تعالى د دې وينا په اړه پوښتنه وكړه {يَوْمَ تُبَدَّلُ الأَرْضُ غَيْرَ الأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ} يعنې په دغه ورځ به دا ځمكه په بلې ځمكه بدله كړى شي او آسمانونه؟ نو پدغه ورځ به خلک چېرته وي اى د الله رسوله ؟ نو هغه وويل: په صراط باندې». مسلم (2791) روايت كړى دى.

او مونږ پوهيږو چې دا يوه ډيره لويه ورځ ده، لكه چې الله تعالى فرمايلي دي:

{أَلاَ يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُون * لِيَوْمٍ عَظِيم}

{أَلاَ يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ*

[ايا دغه خلک يقين نه کوي چې بېشکه دوی به بيا راژوندي کولی شي.

لِيَوْمٍ عَظِيمٍ}

په ډېره لويه ورځ کې (د حساب لپاره)]. [المطففين سورت: 4، 5 آيتونه]. او الله تعالى فرمايلي دي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ *

(ای خلکو! له خپل رب نه وويرېږئ، بېشکه د قيامت زلزله ډېر لوی شی دی). [الحج سورت: 1 آيت].

او دا چې د هغې - ورځې - اوږدوالی پنځوس زره کاله دی لکه څرنګه چې پدې سره صحيح روايت راغلي دي، له ابو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل:

«مَا مِنْ صَاحِبِ كَنْزٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهُ إلي أن قال: حَتَّى يَحْكُمَ اللهُ بَيْنَ عِبَادِهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ، ثُمَّ يَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ».

«مَا مِنْ صَاحِبِ كَنْزٍ لَا يُؤَدِّي زَكَاتَهُ إلي أن قال: حَتَّى يَحْكُمَ اللهُ بَيْنَ عِبَادِهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ، ثُمَّ يَرَى سَبِيلَهُ إِمَّا إِلَى الْجَنَّةِ، وَإِمَّا إِلَى النَّارِ».

«د هيڅ خزانې خاوند نشته چې زکات يې نه ورکوي، تر دې چې ويې ويیل: تر څو چې الله تعالى د خپلو بنده ګانو تر منځه په هغه ورځ کې فيصله وکړي چې اندازه يې پنځوس زره

کلونه ده ، په هغه شمېر سره چې تاسو يې کوئ، بيا به يې مناسب لوري ته روان کړي يا جنت ته او يا اور (دوزخ) ته». بخاري (2371)، مسلم (987)، ابو داود (1658)، ترمذي (1636)، نسائي (3563) او ابن ماجه (2788) روايت کړی دی.

او په دغه ورځ کې لمر ځمکې ته نږدې کيږي، له أبو أمامة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ، حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ» -قَالَ سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ: فَوَاللهِ مَا أَدْرِي مَا يَعْنِي بِالْمِيلِ؟ أَمَسَافَةَ الْأَرْضِ، أَمِ الْمِيلَ الَّذِي تُكْتَحَلُ بِهِ الْعَيْنُ؟- قَالَ: «فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعَرَقُ إِلْجَامًا».

«تُدْنَى الشَّمْسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْخَلْقِ، حَتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيلٍ» -قَالَ سُلَيْمُ بْنُ عَامِرٍ: فَوَاللهِ مَا أَدْرِي مَا يَعْنِي بِالْمِيلِ؟ أَمَسَافَةَ الْأَرْضِ، أَمِ الْمِيلَ الَّذِي تُكْتَحَلُ بِهِ الْعَيْنُ؟- قَالَ: «فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمَالِهِمْ فِي الْعَرَقِ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى كَعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلَى حَقْوَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ الْعَرَقُ إِلْجَامًا».

«د قيامت په ورځ به لمر له مخلوقاتو څخه رانږدې کړای شي، تر دې چې د يو ميل په اندازه به شي» سُليم بن عامر وايې: قسم په الله زه نه پوهيږم چې له ميل څخه به يې هدف څه وي؟ آيا د ځمکې واټن، او يا د رنجو هغه سلايي چې

سترګي پرې توريږي؟ فرمايلي يې دي: «نو خلک به د خپلو عملونو په اندازه په خولو کې وي، ځينې له دوی څخه به تر دواړو بښنګرو پورې وي او ځينې له دوی څخه به د دواړو زنګنونو پورې وي او ځينې له دوی څخه به تر ازار بند پورې وي او ځيې له دوی څخه به هغه وي چې خولو په بشپړه توګه ډوب کړی وي». مسلم (2864) او ترمذي (2421) روايت کړی.

او مؤمنان به په خپلو نيکو علمونو سره چې وړاندې يې کړي دي د لمر له ګرمۍ څخه ځان ژغوري، ځينې له دوی څخه به د عرش په سيورې کې وي، لکه څرنګه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ».

«سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّهُ فِي ظِلِّهِ، يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ».

«اوه کسان دي چې الله تعالی به يې په خپل سيورې کې ځای کړي، په هغه ورځ چې د هغه له سيورې پرته به بل سيوری به نه وي». بخاري (660)، او مسلم (1031)روايت کړی دی.

او ځينو لره به - دوه سورتونو (البقره) او (آل عمران) د خپل سيورې لاندې راوستي وي، او د ده لپاره به د الله تعالی په وړاندې استدلال کوي، رسول الله - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«اقْرَءُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ. اقْرَؤُوا الزَّهْرَاوَيْنِ الْبَقَرَةَ، وَسُورَةَ آلِ عِمْرَانَ، فَإِنَّهُمَا تَأْتِيَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُمَا غَمَامَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا غَيَايَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ

صَوَافَّ، تُحَاجَّانِ عَنْ أَصْحَابِهِمَا، اقْرَؤُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ، فَإِنَّ أَخْذَهَا بَرَكَةٌ، وَتَرْكَهَا حَسْرَةٌ، وَلَا تَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَةُ».

«اقْرَءُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَفِيعًا لِأَصْحَابِهِ. اقْرَؤُوا الزَّهْرَاوَيْنِ الْبَقَرَةَ، وَسُورَةَ آلِ عِمْرَانَ، فَإِنَّهُمَا تَأْتِيَانِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَأَنَّهُمَا غَمَامَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا غَيَايَتَانِ، أَوْ كَأَنَّهُمَا فِرْقَانِ مِنْ طَيْرٍ صَوَافَّ، تُحَاجَّانِ عَنْ أَصْحَابِهِمَا، اقْرَؤُوا سُورَةَ الْبَقَرَةِ، فَإِنَّ أَخْذَهَا بَرَكَةٌ، وَتَرْكَهَا حَسْرَةٌ، وَلَا تَسْتَطِيعُهَا الْبَطَلَةُ».

«قرآن ولولئ، يقينا چې دغه - قرآن - به د قيامت په ورځ د خپلو خاوندانو لپاره سفارش کوونکي راشي، دوه رڼا کوونکي ولولئ يعنې بقره او آل عمران سورت، يقينا چې دغه دواړه به د قيامت په ورځ لکه د وريځو په څېر راشي، يا به داسې په سر سيورى شي لکه وريځ او يا بل څه، او يا به دواړه داسې وي لکه د مرغيو دوه ډلې يا سيلونه چې وزرې يې غوړولې وي او د خپل خاوند لپاره به استدلال کوي، نو البقره سورت ولولئ، ځکه چې اخيستل يې برکت دى، او پرېښودل يې پښيماني او د زړه ماتيدل دي، او جادوګران يا تنبل انسانان يې نه شي لوستلى». مسلم(804) روايت کړى دى. او ځينې لدوى ښخه به د خپلې صدقې د سيوري لاندې وي، پيغمبر صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُفْصَلَ بَيْنَ النَّاسِ».

«كُلُّ امْرِئٍ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ حَتَّى يُفْصَلَ بَيْنَ النَّاسِ».

«هر سړى به د خپلې صدقې تر سيوري لاندې وي تر دې چې د خلکو تر منځه پريکړه وکړاى شي». احمد (17333)، ابو يعلى (1766)، ابن خزيمه (2431)، ابن حبان (3310) او ابن خزيمه او ابن حبان صحيح ګڼلى دى.

(باب في الشفاعة يوم القيامة ومجيء الرب وإتيانه لفصل القضاء بين عباده) باب دی

د قیامت په ورځ د شفاعت او د رب د راتګ په اړه چې د بنده ګانو تر منځه په پرېکړې سره جلاوالی راولي

او مونږ ایمان لرو چې شفاعت یوازې د الله جل جلاله په واک کې دی، حق ذات فرمایلي دي:

{قُل لِّلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا لَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ}

(قُل لِّلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا ۖ لَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ)

(ته (دوی ته) ووایه: شفاعت ټول خاص د الله په اختیار کې دی،خاص د هغه لپاره د آسمانونو او ځمکې بادشاهي ده، بیا به تاسو خاص هغه ته بېرته ورګرځول کیږئ). [الزمر سورت: 44 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې هیڅوک د هغه له اجازې پرته شفاعت نشي کولی، حق ذات فرمایلي دي:

{مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ}

{مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ}

(څوك دى هغه كس چې د ده په وړاندې به سفارش كوي مګر د ده په اجازت سره). [البقرة سورت: 255 آیت]، او سفارش کوونکي سفارش نه کوي مګر د هغه چا لپاره چې

رحمان ذات يې وينا او کړنه خوښه کړې وي، الله عزوجل فرمايلي دي:

{وَلاَ يَشْفَعُونَ إِلاَّ لِمَنِ ارْتَضَى وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُون}

{وَلاَ يَشْفَعُونَ إِلاَّ لِمَنِ ارْتَضَى وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُون}

(او دوی شفاعت نشي کولی مګر د هغه چا لپاره چې هغه (الله) ترې راضي وي او دوی خاص د هغه له هيبته ويرېدونکي دي). [الأنبياء سورت: 28 آيت]، او الله - تعالی - فرمايلي:

{يَوْمَئِذٍ لاَّ تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلاً}

{يَوْمَئِذٍ لاَّ تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ إِلاَّ مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلاً}

(په دغې ورځ کې به شفاعت فايده نه رسوي مګر هغه چا ته چې د هغه په حق کې رحمٰن اجازت وکړي او دغه (الله) د ده په خبره راضي شوی وي). [طه سورت: 109 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې په شفاعت سره تر ټولو نيکمرغه خلک د اخلاص او توحيد خاوندان دي، په حديث کې له أبو هريرة - رضی الله عنه - څخه روايت دی چې هغه فرمايلي: وويل شو: ای د الله رسوله، ستا په شفاعت باندې د قيامت په ورځ تر ټولو نيکمرغه خلک څوک دي؟ رسول الله - صلی الله عليه وسلم - وفرمايل:

«لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، أَنْ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ؛ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ القِيَامَةِ، مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ، أَوْ نَفْسِهِ».
«لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، أَنْ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ؛ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الحَدِيثِ، أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ القِيَامَةِ، مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ، أَوْ نَفْسِهِ».
«ما باور درلوده ای أبو هريرة چې د دې حديث په اړه به راڅخه ستا څخه مخکې څوک پوښتنه نه کوي؛ د هغه حرص له امله چې زه يې په تاکې په حديث باندې وينم، د قيامت په ورځ تر ټولو نيمکرغه خلک زما په شفاعت هغه څوک دی چې : لا اله الا الله يې د زړه يا د نفس له اخلاصه ويلي وي».
بخاري (99، 6570) روايت کړی دی.

او مونږ ايمان لرو چې کافرانو ته د شفاعت کوونکو شفاعت نشته، حق ذات فرمايلي دي:

{فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ}

{فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ}

(نو دوی ته د سفارش کوونکو سفارش فايده نه رسوي).
[المدثر سورت: 48 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی - له خپلو بنده ګانو څخه چې چاته وغواړي د شفاعت اجازه ورکوي؛ د شفاعت کوونکي د پاره عزت او دچا لپاره چې شفاعت کيږي په هغه مهرباني. او مونږ پوهيږو چې د قيامت په ورځ به تر ټولو لوی شفاعت کوونکی زمونږ پيغمبر محمد - صلى الله عليه

وسلم - وي، هغه به ګڼ شمېر شفاعتونه کوي او تر ټولو لوی او اړين شفاعت يې د موقف د خلکو لپاره دی، تر څو يې تر منځه پريکړه وشي او همدغه ستايل شوی مقام دی، او - ستايل شوی ځای - همدغه دی چې الله تعالی ترې په خپل کتاب کې يادونه کړې ده، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَى أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا}

{وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَّكَ عَسَى أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا}

(او د شپې په څه حصه کې خوب پرېږده، چې ستا لپاره دا زياتي عبادت دی، امېد دی چې ستا رب به تا مقامِ محمود (ستايل شوي ځای) ته پورته کړي). [الإسراء سورت: 79 آيت]، د بخاري سره د ابن عمر - رضی الله عنهما - په حديث کې دي:

«...فَيَشْفَعُ لِيُقْضَى بَيْنَ الْخَلْقِ فَيَمْشِي حَتَّى يَأْخُذَ بِحَلْقَةِ الْبَابِ فَيَوْمَئِذٍ يَبْعَثُهُ اللَّهُ مَقَامًا مَحْمُودًا يَحْمَدُهُ أَهْلُ الْجَمْعِ كُلُّهُمْ».

«...فَيَشْفَعُ لِيُقْضَى بَيْنَ الْخَلْقِ فَيَمْشِي حَتَّى يَأْخُذَ بِحَلْقَةِ الْبَابِ فَيَوْمَئِذٍ يَبْعَثُهُ اللَّهُ مَقَامًا مَحْمُودًا يَحْمَدُهُ أَهْلُ الْجَمْعِ كُلُّهُمْ».

«... نو شفاعت به وکړي تر څو د خلکو تر منځه پريکړه وشي، نو لاړ به شي تر څو د دروازې کړی ونيسي، نو په دغه ورځ باندې به يې الله تعالی ستايل شوي مقام ته ولېږي، چې ټول راټول شوي به يې وستايي». بخاري (1475) روايت کړی. نو پدې حديث کې يې د قضاء په باب کې د شفاعت يادونه وکړه، سپيڅلي حق ذات خبر ورکړی دی چې

هغه به د پريکړې او فيصلې په موخه تشريف راوړي لکه څرنګه چې د الله - تعالى - پدې وينا کې دي:

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلآئِكَةُ وَقُضِيَ الأَمْرُ وَإِلَى اللّهِ تُرْجَعُ الامُور}

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن يَأْتِيَهُمُ اللّهُ فِي ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلآئِكَةُ وَقُضِيَ الأَمْرُ وَإِلَى اللّهِ تُرْجَعُ الامُور}

(دوى انتظار نه کوي مګر د دې چې الله دوى ته د وريځو په سيورو کې راشي او ملايك (هم) او معامله فيصله کړى شي، او ټول کارونه خاص الله ته ورګرځول کيږي). [البقرة سورت: 210 آيت]. او د الله تعالى دا وينا:

{وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا}

{وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا}

[او ستا رب راشي او ملايك قطار قطار (راشي)]. [الفجر سورت: 22 آيت]. او د الله - تعالى - دا وينا:

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلآئِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ}

{هَلْ يَنظُرُونَ إِلاَّ أَن تَأْتِيهُمُ الْمَلآئِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ}

(دوى انتظار نه کوي مګر د دې چې دوى ته ملايك راشي، يا ستا رب راشي، يا ستا د رب ځينې نښې راشي). [الأنعام سورت: 158 آيت].

بيا د جنتيانو جنت ته د داخليدلو شفاعت، او پدې شفاعت باندې زياتو متواترو حديثونو دلالت کړى دى، له جملې څخه

يې د أنس - رضي الله عنه - مشهور حديث دى چې هغه - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِذَا كَانَ يَوْمُ القِيَامَةِ مَاجَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ، فَيَأْتُونَ آدَمَ، فَيَقُولُونَ: اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِإِبْرَاهِيمَ، فَإِنَّهُ خَلِيلُ الرَّحْمَنِ، فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِمُوسَى؛ فَإِنَّهُ كَلِيمُ اللَّهِ، فَيَأْتُونَ مُوسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِعِيسَى؛ فَإِنَّهُ رُوحُ اللَّهِ، وَكَلِمَتُهُ، فَيَأْتُونَ عِيسَى، فَيَقُولُ: لَسْتُ لَهَا، وَلَكِنْ عَلَيْكُمْ بِمُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم، فَيَأْتُونِي، فَأَقُولُ: أَنَا لَهَا، فَأَسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّي، فَيُؤْذَنُ لِي، وَيُلْهِمُنِي مَحَامِدَ أَحْمَدُهُ بِهَا لَا تَحْضُرُنِي الآنَ، فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المحَامِدِ، وَأَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيَقُولُ: انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مِنْهَا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ شَعِيرَةٍ مِنْ إِيمَانٍ، فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ، ثُمَّ أَعُودُ، فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيَقُولُ: انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مِنْهَا مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ - أَوْ خَرْدَلَةٍ - مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجْهُ، فَأَنْطَلِقُ، فَأَفْعَلُ، ثُمَّ أَعُودُ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيَقُولُ: يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ لَكَ، وَسَلْ تُعْطَ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيَقُولُ: انْطَلِقْ فَأَخْرِجْ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ أَدْنَى أَدْنَى أَدْنَى مِثْقَالِ حَبَّةِ خَرْدَلٍ مِنْ إِيمَانٍ، فَأَخْرِجْهُ مِنَ النَّارِ، فَأَنْطَلِقُ فَأَفْعَلُ». فَلَمَّا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ أَنَسٍ قُلْتُ لِبَعْضِ أَصْحَابِنَا: لَوْ مَرَرْنَا بِالحَسَنِ، وَهُوَ مُتَوَارٍ فِي مَنْزِلِ أَبِي خَلِيفَةَ، فَحَدَّثْنَاهُ بِمَا حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ، فَأَتَيْنَاهُ، فَسَلَّمْنَا

عَلَيْهِ، فَأَذِنَ لَنَا، فَقُلْنَا لَهُ: يَا أَبَا سَعِيدٍ، جِئْنَاكَ مِنْ عِنْدِ أَخِيكَ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، فَلَمْ نَرَ مِثْلَ مَا حَدَّثَنَا فِي الشَّفَاعَةِ، فَقَالَ: هِيهْ، فَحَدَّثْنَاهُ بِالحَدِيثِ، فَانْتَهَى إِلَى هَذَا المَوْضِعِ، فَقَالَ: هِيهْ، فَقُلْنَا لَمْ يَزِدْ لَنَا عَلَى هَذَا، فَقَالَ: لَقَدْ حَدَّثَنِي -وَهُوَ جَمِيعٌ- مُنْذُ عِشْرِينَ سَنَةً، فَلَا أَدْرِي أَنَسِيَ أَمْ كَرِهَ أَنْ تَتَّكِلُوا؟ قُلْنَا: يَا أَبَا سَعِيدٍ، فَحَدِّثْنَا، فَضَحِكَ، وَقَالَ: خُلِقَ الإِنْسَانُ عَجُولًا، مَا ذَكَرْتُهُ إِلَّا وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أُحَدِّثَكُمْ، حَدَّثَنِي كَمَا حَدَّثَكُمْ بِهِ، قَالَ: «ثُمَّ أَعُودُ الرَّابِعَةَ فَأَحْمَدُهُ بِتِلْكَ المَحَامِدِ، ثُمَّ أَخِرُّ لَهُ سَاجِدًا، فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ ارْفَعْ رَأْسَكَ، وَقُلْ يُسْمَعْ، وَسَلْ تُعْطَهْ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ ائْذَنْ لِي فِيمَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، فَيَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي، وَكِبْرِيَائِي وَعَظَمَتِي لَأُخْرِجَنَّ مِنْهَا مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ».

«كله چې د قيامت ورځ شي خلک به له يو بل سره يو ځاى شي، نو آدم ته به راشي ورته به ووايي: خپل رب ته دې زمونږ شفاعت وکړه، نو هغه به ووايي: زه د دې لپاره نه يم، خو ابراهيم ته ورشئ، ځکه چې هغه د رحمن ذات خليل دى، نو ابراهيم ته به راشي، هغه به ووايي: زه د دې لپاره نه يم، خو موسى ته ورشئ؛ يقينا چې هغه د الله تعالى كليم دى، نو موسى ته به راشي، هغه به ووايي: زه د دې لپاره نه يم، خو عيسى ته ورشئ؛ ځکه چې هغه د الله تعالى لخوا روح او د هغه كلمه ده، نو عيسى ته به ورشي، هغه به ورته ووايى: زه د دې لپاره نه يم، مګر محمد – صلى الله عليه وسلم – ته ورشئ، نو ماته به راشي، زه به ورته ووايم: زه د دې لپاره يم، نو په خپل رب به مې اجازه وغواړم، اجازه به راته وکړاى شي او الله تعالى به ماته په زړه کې د هغه ستاينې الهام کړي،

تر څو يې پرې وستايم چې اوس مې ذهن ته نه راځي، نو په هغو ستاينو سره به يې وستايم، او په سجده به ورته پرېوځم، نو وبه وايي: ای محمده! سر دې پورته کړه، ووايه ستا څخه اوريدل کيږي، سوال وکړه درکول کيږي، شفاعت وغواړه، شفاعت دې منل کيږي، نو زه به ووايم: ای ربه! زما امت، زما امت، نو هغه به ووايي: لاړ شه! هر هغه څوک له ـ اور ـ څخه راوباسه چې په زړه کې يې د وربشې د دانې په اندازه ايمان وي، نو زه به لاړ شم او همداسې به وکړم، بيا به راوګرځم، نو په همغه ستاينو سره به يې وستايم، بيا به ورته په سجده پرېوځم، نو راته به وويل شي: ای محمده! سر دې پورته کړه، او ووايه، ستا څخه اوريدل کيږي، سوال وکړه درکول کيږي، شفاعت وغواړه، شفاعت دې قبليږی، نو زه به ووايم: ای ربه! زما امت زما امت، نو راته به ووايي: لاړ شه او هر هغه څوک ترې راوباسه چې په زړه کې يې د ذرې او يا کنجد د دانې په اندازه ايمان وي، نو زه به همداسې وکړم، بيا به راوګرځم، نو په همغو ستاينو سره به يې وستايم، بيا به ورته په سجده پرېوځم، نو وبه وايې: ای محمده! سر دې پورته کړه، ووايه درڅخه اوريدل کيږي، سوال وکړه درکول کيږي، او شفاعت وغواړه، شفاعت دې منل کيږي، نو زه به ووايم: ای ربه! زما امت زما امت، نو راته به ووايي: لاړ شه او د هغه چا په زړه کې چې د کنجد د دانې په اندازه لږ، لږ، لږ ايمان هم وي، نو له اور څخه يې راوباسه، نو زه به لاړ شم او دا کار به وکړم » نو کله چې مونږ له أنس څخه راووتلو خپلو ځينو ملګرو ته مې وويل: که چېرته حسن ته ورغلي وو حال دا چې هغه د أبو خليفه په کور پټ و، نو هغه حديث ورته

بيان کړو کوم مو چې أنس بن مالک ته بيان کړ، نو ورته ورغلو، سلام مو پرې واچاوه، نو مونږ ته يې اجازه راکړه، نو مونږ ورته وويل: ای أبو سعيده! ستا له وررور أنس بن مالک نه درته راغلو، مونږ هغه څه تر اوسه نه و ليدلي کوم چې هغه مونږ ته د شفاعت په اړه بيان کړل، نو هغه وويل: راته ووايئ، نو مونږ ورته حديث بيان کړ، نو دې ځای کې يې پای ته ورساوه، نو ويې وييل: هِيهْ، يعنې نور راته ووايئ: نو مونږ ورته وويل: لدې ځخه زيات يې راته ندی بيان کړی، نو هغه وويل: يقينا چې ماته يې حديث بيان کړی دی – حال دا چې هغه پوره و – له شلو کلونو راهيسې، نو زه نه پوهيږم چې هېر کړی يې دی او يا يې غوره نده ګڼلې چې درته يې ووايي – هسې نه چې بيا يوازې په توکل بسنه وکړئ؟ مونږ وويل: ای أبو سعيده! مونږ ته حديث بيان کړه، نو ويې خندل، او ويې وييل: انسان تلوار خوښوونکی پيدا شوی دی، دا خبره مې درته ياده نه کړه مګر د دې لپاره چې زه غواړم حديث درته بيان کړم، ماته يې داسې حديث بيان کړی دی لکه څرنګه يې چې تاسو ته بيان کړی دی وايي: « بيا به په څلورم ځل راوګرځم نو په همغو ستاينو سره به يې وستايم، بيا به ورته په سجده پريوځم، نو راته به وويل شي: ای محمده! سر دې پورته کړه، واوره درڅخه اوريدل کيږي، سوال وکړه درکول کيږي، شفاعت وغواړه، شفاعت دې منل کيږي، نو زه به ووايم: ای ربه! ماته د هغه چا لپاره د شفاعت اجازه راکړه چې: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، يې ويلي وي، نو وبه وايي: زما دې په خپل عزت، جلال، لويې او عظمت قسم وي چې زه به هر هغه

ثوک ترې راوباسم چې: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يې ويلي وي ». بخاري (7510)، مسلم (193) او ابن ماجه (4312) روايت کړی.
او لدې څخه د ابو هريره - رضی الله عنه - حديث دی، چې هغه د انس - رضی الله عنه - حديث ته ورته دی او په پای کې يې وويل:
«...اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ، فَيَأْتُونِي فَيَقُولُونَ: يَا مُحَمَّدُ، أَنْتَ رَسُولُ اللهِ، وَخَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ، وَغَفَرَ اللهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغَنَا؟ فَأَنْطَلِقُ، فَآتِي تَحْتَ الْعَرْشِ، فَأَقَعُ سَاجِدًا لِرَبِّي، ثُمَّ يَفْتَحُ اللهُ عَلَيَّ وَيُلْهِمُنِي مِنْ مَحَامِدِهِ، وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ لِأَحَدٍ قَبْلِي، ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، سَلْ تُعْطَهْ، اشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَرْفَعُ رَأْسِي، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، أَدْخِلِ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ، وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، إِنَّ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ لَكَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجَرٍ، أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى».

«...اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّدٍ، فَيَأْتُونِي فَيَقُولُونَ: يَا مُحَمَّدُ، أَنْتَ رَسُولُ اللهِ، وَخَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ، وَغَفَرَ اللهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلَا تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ؟ أَلَا تَرَى مَا قَدْ بَلَغَنَا؟ فَأَنْطَلِقُ، فَآتِي تَحْتَ الْعَرْشِ، فَأَقَعُ سَاجِدًا لِرَبِّي، ثُمَّ يَفْتَحُ اللهُ عَلَيَّ وَيُلْهِمُنِي مِنْ مَحَامِدِهِ، وَحُسْنِ الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئًا لَمْ يَفْتَحْهُ لِأَحَدٍ قَبْلِي، ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، ارْفَعْ رَأْسَكَ، سَلْ تُعْطَهْ، اشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَرْفَعُ رَأْسِي، فَأَقُولُ: يَا رَبِّ أُمَّتِي أُمَّتِي، فَيُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ، أَدْخِلِ الْجَنَّةَ مِنْ أُمَّتِكَ مَنْ لَا حِسَابَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الْأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ

الْجَنَّةِ، وَهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوَى ذَلِكَ مِنَ الْأَبْوَابِ، وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، إِنَّ مَا بَيْنَ الْمِصْرَاعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ لَكَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَهَجَرٍ، أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى».

«...لاړ شئ محمد ته، نو ماته به راشي، راته به ووايي: اى محمده! ته د الله رسول يې، د پيغمبرانو ورستى يو يې او الله تعالى درته مخكني او وروستني ګناهونه بخښلي دي، د خپل رب په وړاندې دي مونږ ته شفاعت وکړه، آيا ته نه ګورې چې مونږ په څه حال کې يو؟ آيا ته نه ګورې چې مونږ ته څه رارسيدلي دي؟ نو زه به لاړ شم، د عرش لاندې به راشم، نو خپل رب ته به په سجده پريوځم، بيا به الله تعالى پر ما خپلې - لوريني - پرانيزي او خپلې ستاينې او ښايسته ثناء به راته راپه زړه کړي چې لدې وړاندې يې هيچا ته ندي ورپه زړه کړې، بيا به وويل شي: اى محمده! سر دې پورته کړه، سوال وکړه درکول کيږي، شفاعت وکړه شفاعت دې منل کيږي، نو زه به سر راپورته کړم، نو وبه وايم اى ربه! زما امت زما امت، نو وبه وييل شي: اى محمده! د جنت له دروازو څخه له ښى دروازې نه دې له امت څخه هر هغه څوک جنت ته ننباسه چې حساب پرې نشته، حال دا چې هغوى د نورو خلکو سره لدې دروازې پرته په نورو دروازو کې هم برخوال دي، نو قسم دې وي په هغه ذات چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دى چې د جنت له - دروازو - څخه د يوې دروازې دوو پلو تر منځه دومره پراخوالى دى لکه څومره چې د مکې او هجر تر منځه دى او يا لکه څومره چې د مکې او بُصْرَى تر منځه دى». بخاري (3340)، او مسلم (194) روايت کړى دى.

او له جملې څخه يې د أنس بن مالک - رضي الله عنه - حديث دی فرمايي چې: نبي کريم صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«أَنَا أَوَّلُ شَفِيعٍ فِي الْجَنَّةِ، لَمْ يُصَدَّقْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَا صُدِّقْتُ، وَإِنَّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيًّا مَا يُصَدِّقُهُ مِنْ أُمَّتِهِ إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ».

«أَنَا أَوَّلُ شَفِيعٍ فِي الْجَنَّةِ، لَمْ يُصَدَّقْ نَبِيٌّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ مَا صُدِّقْتُ، وَإِنَّ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ نَبِيًّا مَا يُصَدِّقُهُ مِنْ أُمَّتِهِ إِلَّا رَجُلٌ وَاحِدٌ».

«زه لومړی شفاعت کوونکی يم په جنت کې، څومره چې زه رښتينی ګڼل شوی يم زما په اندازه بل هيڅ نبي - دومره - رښتينی ندی ګڼل شوی، او يقينا له أنبياوو څخه يو نبي دی چې له خپل امت څخه يې يوازې يو سړي تصديق کړی و». مسلم (196)، او دارمي(52) روايت کړی دی.

او پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ قَدْ دَعَا بِهَا فَاسْتُجِيبَ، فَجَعَلْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ»،

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ قَدْ دَعَا بِهَا فَاسْتُجِيبَ، فَجَعَلْتُ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ»،

«د هر نبي لپاره يوه دعا ده چې په هغې سره يې دعا کړې ده نو ورته قبول شوې ده، نو ما د خپل امت لپاره د قيامت په ورځ شفاعت دعا ګرځولې ده»، بخاري (6305) روايت کړی دی. او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ يَدْعُو بِهَا، وَأُرِيدُ أَنْ أَخْتَبِئَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي فِي الْآخِرَةِ».

«لِكُلِّ نَبِيٍّ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ يَدْعُو بِهَا، وَأُرِيدُ أَنْ أَخْتَبِئَ دَعْوَتِي شَفَاعَةً لِأُمَّتِي فِي الآخِرَةِ».

"د هر پیغمبر لپاره یوه دعا ده چې قبلیږي، نو هغه پرې دعا کوي او زه غواړم چې زما دعا د خپل امت د شفاعت لپاره پټه وساتم". بخاري (6304)، مسلم (199)، ترمذي (3602)، او ابن ماجه (4307) روایت کړی دی.

او مونږ ایمان لرو لکه څرنګه چې الله تعالی زمونږ نبي محمد - صلی الله علیه وسلم - ته په شفاعت کولو سره عزت ورکړی دی، نو همدارنګه أنبیاوو، پرښتو و مؤمنانو ته یې هم عزت ورکړی دی، له أبو سعید الخدري - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«...فيقول الله عز وجل: شفعت الملائكة، وشفع النبيون، وشفع المؤمنون، ولم يبق إلا أرحم الراحمين، فيقبض قبضة من النار، فيخرج منها قومًا لم يعملوا خيرًا قط».

«...فيقول الله عز وجل: شفعت الملائكة، وشفع النبيون، وشفع المؤمنون، ولم يبق إلا أرحم الراحمين، فيقبض قبضة من النار، فيخرج منها قومًا لم يعملوا خيرًا قط».

«... نو الله - تعالی - به وفرمایي: ملایکو شفاعت وکړ، أنبیاوو شفاعت وکړ، مؤمنانو شفاعت وکړ، او ندی پاتې مګر أرحم الراحمین ذات، نو له اور څخه به یوه قبضه (موټی) راواخلي، نو له دوی څخه به داسې یو قوم هم راووځي چې هیڅکله یې د خیر کار ندی کړی». بخاري (٧٤٣٩) او مسلم (١٨٣) روایت کړی دی.

(باب العرض والحساب وتوزيع الصحف) باب دې په بيان د عرض(د اعمالو وړاندې کېدل)،او حساب او د عملنامو د وېش په اړه.

او مونږ ايمان لرو چې هر انسان ته يې عملنامه ورکول کيږي، نو ځينی به خپلې عملنامې لره په ښي اخيستونکي وي، حق ذات فرمايلي دي، او وينا يې حق ده:

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَؤُوا كِتَابِيَه}

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَؤُوا كِتَابِيَه}

(نو هر چې هغه څوك دى چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) د ده په ښي لاس كې وركړى شوه، نو دى به وايي: چې واخلئ! زما عمل نامه ولولئ). [الحاقة سورت: 19 آيت].

او اخيستونکی خپلې عملنامې لره په چپ لاس سره، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَه}

{وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَه}

(او هر چې هغه كس دى چې ده ته خپل كتاب د ده په چپ لاس كې وركړى شي، نو دى به وايي: اى كاشكې ما ته زما كتاب (عمل نامه) نه وى راكړى شوې). [الحاقة سورت: 25 آيت]، او يا به يې د شا لخوا واخلي، الله عزوجل - فرمايلي دي:

{وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاء ظَهْرِهِ}

{وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاء ظَهْرِهِ}

(او هر چې هغه څوك دى چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) له خپلې شا نه وروسته وركړى شي). [الانشقاق سورت: 10 آيت]، او ورته به وويل شي:

{اقْرَأْ كَتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا}

{اقْرَأْ كَتَابَكَ كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا}

(ته خپل كتاب ولوله، نن ورځ ستا په خلاف هم ستا خپل نفس كافي دى، حساب كوونكى). [الإسراء سورت: 14 آيت]، حق ذات فرمايلي دي:

{وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لاَ يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلاَ كَبِيرَةً إِلاَّ أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلاَ يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا}

{وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَا وَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لاَ يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلاَ كَبِيرَةً إِلاَّ أَحْصَاهَا وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلاَ يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا}

(او كتاب به كېښودل شي، نو ته به مجرمان ويني چې له هغه څه نه به وېرېدونكي وي چې په ده كې دي او وايي به: اى زمونږ هلاكته! د دې كتاب (عملنامې) څه حال دى چې نه وړه (ګناه) پرېږدي او نه غټه مګر هغه (هره يوه) يې حساب كړې ده او دوى به خپل ترسره كړي عملونه حاضر ومومي، او ستا رب پر هيچا ظلم نه كوي). [الكهف سورت: 49 آيت].

او مونږ - الله تعالى ته د بندګانو - په وړاندې كېدلو ايمان لرو، حق ذات فرمايلي دي او وينا يې حق ده:

{يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لاَ تَخْفَى مِنكُمْ خَافِيَةٌ}

{يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لاَ تَخْفَى مِنكُمْ خَافِيَة}

(په دغې ورځ کې به تاسو وړاندې کولی شئ، ستاسو له پټو (عملونو) نه به هېڅ (شی) پټ پاتې نشي]. [الحاقة سورت: 18 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{وَعُرِضُوا عَلَى رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا}

{وَعُرِضُوا عَلَى رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ بَلْ زَعَمْتُمْ أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا}

(او دوی به خپل رب ته قطار قطار وړاندې کړی شي (او وبه ویل شي:) یقینًا یقینًا تاسو مونږ ته داسې (لغړ او یوازې) راغلئ لکه چې مونږ تاسو په ړومبي ځل پیدا کړي وئ، بلکې تاسو دا ګڼله چې مونږ به ستاسو لپاره له سره کوم میعاد مقرر نه کړو). [الکهف سورت: 48 آیت]. او له عدي بن حاتم څخه روایت دی فرمایي: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«مَا مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ لَيسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ مِنْ عَمَلِهِ، وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ».

«مَا مِنْكُمْ أَحَدٌ إِلَّا سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ لَيسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ تُرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ مِنْ عَمَلِهِ، وَيَنْظُرُ أَشْأَمَ مِنْهُ فَلَا يَرَى إِلَّا مَا قَدَّمَ، وَيَنْظُرُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلَا يَرَى إِلَّا النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فَاتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ».

«نشته دی هیڅوک ستاسو څخه مګر دا چې د هغه رب به له هغه سره خبرې وکړي پداسې حال کې چې د ده او د هغه تر منځه به هیڅ ترجمان نه وي، نو خپل ښي اړخ ته به وګوري، نو هيڅ به نه ګوري پرته له هغه عمل څخه چې وړاندې يې کړی دی او خپل چپ اړخ ته به وګوري نو هيڅ به ونه ګوري مګر هغه عمل چې وړاندې يې کړی دی، او خپلې مخې ته به وګوري نو نه به ګوري مګر اور، نو له اور څخه ځان وژغورئ که څه هم په نيمې خرما سره وي». بخاري (6539)، او مسلم (1016) روايت کړی دی.

او مونږ په حساب ايمان لرو، او دا چې الله به د خپلو بندګانو سره حساب کوي، الله تعالی فرمايلي دي:

{إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُم * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم}

{إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُم *

(بيشکه خاص مونږ ته د دوی بېرته راتګ دی.

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم}

بيا يقينًا د دوی حساب زمونږ په غاړه دی). [الغاشية سورت: 25، 26 آيتونه]، نو چا چې خير ومونده، نو د الله ستاينه دې وکړي، او چا چې لدې پرته بل څه وموندل، نو يوازې خپل نفس دې ملامته کړي، لکه څرنګه چې پدې سره له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه صحيح روايت راغلی دی:

«...يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا، فَلْيَحْمَدِ اللهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ».

«...يَا عِبَادِي إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ إِيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا، فَلْيَحْمَدِ اللهَ وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ، فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ».

«...ای زما بنده ګانو، يقينا چې دغه ستاسو عملونه دي زه يې تاسو ته شمېرم، بيا يې تاسو ته درسپارم، نو چا چې خير وموند، نو د الله ستاينه دې ادا کړي، او چا چې لدې پرته بل څه وموندل، نو يوازې خپل نفس دې ملامت کړي». مسلم (2577) روايت کړی دی.

او هغه سپېڅلی ذات تېز حساب کوونکی دی، الله تعالی فرمايلي:

{الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لاَ ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ}

{الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ لاَ ظُلْمَ الْيَوْمَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ}

(نن ورځ به هر نفس ته د هغه د کړي عمل بدله ورکړی شي، نن ورځ ظلم ببخي نشته، بېشکه الله ډېر ژر حساب کوونکی دی). [غافر سورت: 17 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې ځينې مؤمنان به له حساب پرته جنت ته داخليږي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ...».

«يَدْخُلُ مِنْ أُمَّتِي الْجَنَّةَ سَبْعُونَ أَلْفًا بِغَيْرِ حِسَابٍ...».

«زما له أمت څخه به اويا زره نفر له حساب پرته جنت ته داخليږي...». بخاري (5811)، او مسلم (216) روايت کړی دی او دا لفظ د همده دی.

او د الله - جل جلاله - حساب له خپلو بندګانو سره بېلا بېلې مرتبې او جلا جلا حالتونه لري، په بنده ګانو کې به له ځينو سره سخت حساب وشي او له ځينو نورو سره به آسان حساب وشي، الله تعالى فرمايلي دي:

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ * فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا}
{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ *

(نو هر چې هغه څوك دى چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) په ښي لاس كې وركړى شي.

فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا} نو ژر ده چې له ده سره به حساب وكړى شي، ډېر اسان حساب). [الانشقاق سورت: 7، 8 آيتونه].

او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دى، چې نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«لَيْسَ أَحَدٌ يُحَاسَبُ يَوْمَ القِيَامَةِ إِلَّا هَلَكَ».
«لَيْسَ أَحَدٌ يُحَاسَبُ يَوْمَ القِيَامَةِ إِلَّا هَلَكَ».

«له هيچا سره به د قيامت په ورځ حساب نه كيږي مګر دا چې هغه به هلاک شي». بخاري (6537)، او مسلم (2876) روايت كړى دى. فقلت: يا رسول الله، أليس قد قال الله تعالى:
نو ما وويل: اى د الله رسوله! آيا الله - تعالى - ندي فرمايلي:

{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ * فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا}؟
{فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ *

(نو هر چې هغه څوك دى چې هغه ته خپل كتاب (عمل نامه) په ښي لاس كې وركړى شي.

فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا}؟

نو ژر ده چې له ده سره به حساب وکړی شي، ډېر اسان حساب). [الانشـقاق سورت: 7، 8 آيتونه]، نو رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل:

«إِنَّمَا ذَلِكِ العَرْضُ، وَلَيْسَ أَحَدٌ يُنَاقَشُ الحِسَابَ يَوْمَ القِيَامَةِ إِلَّا عُذِّبَ».

«إِنَّمَا ذَلِكِ العَرْضُ، وَلَيْسَ أَحَدٌ يُنَاقَشُ الحِسَابَ يَوْمَ القِيَامَةِ إِلَّا عُذِّبَ».

«يقينا دا پيش کېدل دي(الله به ورته ووايي چې دا ګناه دې کړې دا فلانی ګناه دې کړې درته مې و بخښله)او هيڅوک داسې نشته چې د قيامت په ورځ ورسره بحث وشي مګر دا چې عذاب به ورکړل شي». بخاري (6537) روايت کړی . او په هغه ورځ به له هيچا سره ظلم ونه شي، الله تعالى فرمايلي:

{وَاتَّقُواْ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ}

{وَاتَّقُواْ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُونَ}

(او تاسو له هغې ورځې نه ووېرېږئ چې په هغې کې به تاسو الله ته بېرته ورګرځول کېږئ، بيا به هر نفس ته پوره پوره ورکړی شي بدله د هغه عمل چې ده کړی دی، او پر دوی به ظلم ونه کړی شي). [البقرة سورت: 281 آيت].

او له امتونو څخه لومړی امت چې حساب به ورسره کيږي هغه د محمد - صلى الله عليه وسلم - امت دی؛ دليل يې د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا ده:

«... نَحْنُ الْآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، وَالْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الْمَقْضِيُّ لَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ».
«... نَحْنُ الْآخِرُونَ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، وَالْأَوَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، الْمَقْضِيُّ لَهُمْ قَبْلَ الْخَلَائِقِ».
«... مونږ د دنيا وروستي خلک يو، په قيامت کې تر ټولو لومړي، هغوی چې له ټولو مخلوقاتو څخه به مخکې ورته فيصله کيږي». مسلم (856) روايت کړی دی.

او لومړی هغه څه چې د خلکو تر منځه به فيصله کيږي، د وينو قضيې دي؛ دليل يې د نبي - صلى الله عليه وسلم - دا وينا ده:

«أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ».
«أَوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي الدِّمَاءِ».
"د قيامت په ورځ به د خلکو تر منځه لومړی فيصله د وينو په اړه وي". بخاري (6864)، او مسلم (1678) روايت کړی دی.

او مونږ ايمان لرو چې پدغه ورځ به ګواهان راوستل شي، نو پرښتې به ګواهي ورکړي او ځمکه به ګواهي ورکړي په هغه عملونو چې بنده ګانو پرې کړي دي، او د بدن غړي به ګواهي ورکړي، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الأَشْهَادُ}
{إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الأَشْهَادُ}

(بېشکه مونږ خامخا د خپلو رسولانو او د هغو کسانو چې ایمان يې راوړی دی، په دنیايي ژوند کې مدد کوو او په هغې ورځ کې (هم) چې ګواهان به ودرېږي). [غافر سورت: 51 آيت]، حق ذات فرمايلي دي:

{وَأَشْرَقَتِ الأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاء وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُون}

{وَأَشْرَقَتِ الأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَابُ وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاء وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لاَ يُظْلَمُون}

(او ځمکه به د خپل رب په نور سره روښانه شي او کتاب (عمل نامه) به کېښودل شي او نبیان او شاهدان به راوستل شي او د دوی په مینځ کې به په حق (او انصاف) سره فیصله وکړی شي، په داسې حال کې چې په دوی به هېڅ ظلم ونه کړی شي). [الزمر سورت: 69 آيت]، الله تعالی فرمايلي دي:

{يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا}

{يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا}

(په دغې ورځې کې به دا ځمکه خپلې خبرې (حالات) بيانوي). [الزلزله سورت: 4 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُون}

{الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُون}

(نن ورځ به مونږ د دوی په خولو مهر ولګوو او زمونږ سره به د دوی لاسونه خبرې کوي او د دوی پښې به ګواهي

کوي په هغو کارونو چې دوی به کول). [یس سورت: 65 آیت].

او په «الصحيح» کې د أبو هريرة - رضي الله عنه - په حديث کې پر بنده ګانو د بدن د غړو د شاهدی ورکولو یادونه شوې ده، او په هغه کې راځي:

«...ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: الْآنَ نَبْعَثُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ، وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ؟ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ: انْطِقِي، فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ، وَذَلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ، وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ، وَذَلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللهُ عَلَيْهِ».

«...ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: الْآنَ نَبْعَثُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ، وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ؟ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ: انْطِقِي، فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ، وَذَلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ، وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ، وَذَلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللهُ عَلَيْهِ».

«... بیا به ورته وویل شي: اوس به پر تا باندې مونږ خپل شاهد راولیږو، نو له ځان سره به فکر کوي چې: دا به څوک وي چې پر ما شاهدي وايي؟ نو په خوله به یې مهر ولږیږي، او ورون، غوښې او هډوکي ته به یې وویل شي: خبرې وکړه، نو ورون، غوښه او هډوکي به یې د هغه د کړنو په اړه خبرې وکړي، دا د دې لپاره چې پر ځان ورته عذر پاتې نه شي، او دا منافق دی، او همدا نفر دی چې الله به پرې غصه وي».

مسلم (2968) روایت کړی دی.

وعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَضَحِكَ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ؟» قَالَ: قُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ، يَقُولُ: يَا رَبِّ، أَلَمْ تُجِرْنِي

مِنَ الظُّلْمِ؟ قَالَ: يَقُولُ: بَلَى، قَالَ: فَيَقُولُ: فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي، قَالَ: فَيَقُولُ: كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا، وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا، قَالَ: فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ: انْطِقِي، قَالَ: فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ، قَالَ: ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ، قَالَ: فَيَقُولُ: بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا، فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ».

وعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم فَضَحِكَ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ أَضْحَكُ؟» قَالَ: قُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «مِنْ مُخَاطَبَةِ الْعَبْدِ رَبَّهُ، يَقُولُ: يَا رَبِّ، أَلَمْ تُجِرْنِي مِنَ الظُّلْمِ؟ قَالَ: يَقُولُ: بَلَى، قَالَ: فَيَقُولُ: فَإِنِّي لَا أُجِيزُ عَلَى نَفْسِي إِلَّا شَاهِدًا مِنِّي، قَالَ: فَيَقُولُ: كَفَى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ شَهِيدًا، وَبِالْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ شُهُودًا، قَالَ: فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، فَيُقَالُ لِأَرْكَانِهِ: انْطِقِي، قَالَ: فَتَنْطِقُ بِأَعْمَالِهِ، قَالَ: ثُمَّ يُخَلَّى بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْكَلَامِ، قَالَ: فَيَقُولُ: بُعْدًا لَكُنَّ وَسُحْقًا، فَعَنْكُنَّ كُنْتُ أُنَاضِلُ».

او له أنس بن ما لک څخه روایت دی وایي: مونږ له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - سره وو نو هغه وخندل او ویې وییل: "آیا تاسو پوهیږئ چې زه په څه خاندم؟" وایي: مونږ وویل: چې الله او د هغه رسول ښه پوهیږي، فرمایي:بنده ته د خپل رب د خطاب له امله:، بنده به وایي: ای ربه، آیا له ظلم څخه دې نه یم ساتلی؟ وایي: وبه وایي: هو، وایي: نو ورته به ووایي: زه په خپل ځان پرته له خپل ځان څخه بل ګواه ته اجازه نه ورکوم، وایې: نو ورته به ووایي: نن ورځ ستا نفس په خپله په تاباندې د ګواهۍ لپاره بسنه کوي، او د کرام الکاتبین ګواهان، وایې: نو په خوله باندې به یې مهر ولګیږي، د بدن غړو ته به یې وویل شي، خبرې وکړئ، وایې: نو د ده په کړنو

به ګواهي ورکړي، وايي: بيا د ده او د خبرو تر منځ پرېښودل شي، وايي: نو وبه وايي: ورک شئ او برباد شئ، ستاسو څخه مې دفاع کوله». مسلم (2969) روايت کړې دی.

(باب الإيمان بالموازين) باب دی په بيان د ايمان کې په تلو باندې.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى د بنده ګانو د عملونو د تللو لپاره د انصاف تلې ږدي، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي دي:

{وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلاَ تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ}

{وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلاَ تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَى بِنَا حَاسِبِينَ}

(او د قيامت په ورځ به مونږ ډېر د انصاف تلې کيږدو، نو په هيڅ نفس باندې به هيڅ شی ظلم ونه کړی شي او که دا (عمل) د اوري د دانې په وزن وي مونږ به هغه راوړو او هم مونږ حساب کوونکي بس يو). [الأنبياء سورت: 47 آيت]، او الله - تعالى - فرمايلي دي:

{وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُون * وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُوْلَـئِكَ الَّذِينَ خَسِرُواْ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُواْ بِآيَاتِنَا يِظْلِمُون}

{وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُون *

(او په دغه ورځ (د عملونو) تول ښځي حق دی، نو هغه څوك چې تلې (دنيکۍ) يې درندې وختلې، نو همدغه خلک کامياب دي.

وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُوْلَـئِكَ الَّذِينَ خَسِرُواْ أَنفُسَهُم بِمَا كَانُواْ بِآيَاتِنَا يِظْلِمُون}

او هغه څوك چې تلې (د نيکۍ) يې سپکې شوی، نو دا هغه خلک دي چې ځانونه يې زيانمن کړ يدی، په سبب د دې چې هميشه به يې زمونږ په آيتونو ظلم کاوه). [الأعراف سورت: 8، 9 آيتونه]، دا حقيقي تله ده چې دوه پلې او يوه ژبه لري چې په هغه سره د بندګانو اعمال تلل کيږي.

او مونږ پر دې ايمان لرو چې عملونه په تله کې ايښودل کيږي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي المِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ العَظِيمِ».

«كَلِمَتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلَى اللِّسَانِ، ثَقِيلَتَانِ فِي المِيزَانِ، حَبِيبَتَانِ إِلَى الرَّحْمَنِ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ العَظِيمِ».

"دوه کلمې چې په ژبه سپکې، په تله کې درندې، رحمن ته محبوبې دي: سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبْحَانَ اللهِ العَظِيمِ دي".
بخاري (6682)، مسلم (2694)، ترمذي (3467) او ابن ماجه (3806) روايت کړی دی.

او همدا رنګه رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ...».

«الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ...».

«پاکوالی د ایمان یوه برخه ده، او الحمد لله د اعمالو تله ډکوي...». مسلم (223)، ترمذي (3517)، نسائی (2437) او ابن ماجه (280) روایت کړې دی.

او موږ پوهیږو چې عمل کوونکی د خپل عمل سره یو ځای په تله کې ایښودل کیږي، له ابو هریره رضي الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي:

«إِنَّهُ لَيَأْتِي الرَّجُلُ العَظِيمُ السَّمِينُ يَوْمَ القِيَامَةِ، لَا يَزِنُ عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ»، وَقَالَ: اقْرَءُوا: {فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ القِيَامَةِ وَزْنًا} [الكهف: 105] ،

د قیامت په ورځ به یو لوی چاغ سړی راشي، چې د الله تعالی په نزد به د ماشي د وزر په اندازه وزن نه لري، او ویې فرمایل: ولولئ: {فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ القِيَامَةِ وَزْنًا} [الكهف: 105] ،(نو د قیامت په ورځ به مونږ د دوی لپاره هیڅ وزن ونه دروو (هیڅ حیثیت به ورنکړو) . (بخاري (٤٧٢٩) او مسلم (٢٧٨٥) روایت کړې دی. همدا رنګه په تلو کې عملنامې کېښودل کیږي، لکه څرنګه چې پر دې د بطاقې (کارت) حدیث دلالت کړې دی. ترمذي (2639)، ابن ماجه (4300)، ابن المبارک په المسند (100) او الزهد (109/2) کې او احمد (6994) کې روایت کړې دی.

(باب الإيمان بالحوض) باب دی په حوض باندې د ایمان په باره کې

او مونږ ایمان لرو چې زمونږ رسول محمد - صلی الله علیه وسلم - لره یو حوض دی چې امت به ورته ورځي، الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَر}

{إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَر}

(بېشکه مونږ تا ته کوثر درکړی). [الکوثر سورت: 1 آیت].

وَعَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا، فَقُلْنَا: مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: «أُنْزِلَتْ عَلَيَّ آنِفًا سُورَةٌ» فَقَرَأَ: «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَر * فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَر * إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَر} [الكوثر: 1-3]» ثُمَّ قَالَ: «أَتَدْرُونَ مَا الْكَوْثَرُ؟» فَقُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدَنِيهِ رَبِّي عز وجل، عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ، هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، آنِيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ، فَيُخْتَلَجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ، فَأَقُولُ: رَبِّ، إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ: مَا تَدْرِي مَا أَحْدَثَتْ بَعْدَكَ».

وَعَنْ أَنَسٍ رضي الله عنه قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم ذَاتَ يَوْمٍ بَيْنَ أَظْهُرِنَا إِذْ أَغْفَى إِغْفَاءَةً ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ مُتَبَسِّمًا، فَقُلْنَا: مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ: «أُنْزِلَتْ عَلَيَّ آنِفًا سُورَةٌ» فَقَرَأَ: «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَر * فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَر * إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَر} [الكوثر: 1-3]» ثُمَّ قَالَ:

«أَتَدْرُونَ مَا الْكَوْثَرُ؟» فَقُلْنَا: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ نَهْرٌ وَعَدَنِيهِ رَبِّي عز وجل، عَلَيْهِ خَيْرٌ كَثِيرٌ، هُوَ حَوْضٌ تَرِدُ عَلَيْهِ أُمَّتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، آنِيَتُهُ عَدَدُ النُّجُومِ، فَيُخْتَلَجُ الْعَبْدُ مِنْهُمْ، فَأَقُولُ: رَبِّ، إِنَّهُ مِنْ أُمَّتِي فَيَقُولُ: مَا تَدْرِي مَا أَحْدَثَتْ بَعْدَكَ».

او له أنس - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې: يوه ورځ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - زمونږ تر منځه و چې ناڅاپه د يوې لحظې لپاره خوبه وړی شو، بيا يې سر راپورته کړ پداسې حال کې چې مسکا يې کوله، نو مونږ وويل: څه شي وخندولې ای د الله رسوله، ويې فرمايل: « لږ وړاندې راباندې يو سورت نازل شو » بيا يې ولوست: «بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ {إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَر * فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَر * إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَرُ} [الكوثر: 1-3]» پيل کوم په نوم د الله چې خورا زيات رحم کوونکی او مهربان دی، بېشکه مونږ تا ته کوثر درکړی دی، نو ته د خپل رب لپاره لمونځ کوه او قرباني کوه، بېشکه ستا دښمن هم هغه بې بنياده (او لاولده) دی. بيا يې وويل:آيا پوهيږئ چې کوثر څه شی دی؟ نو مونږ وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، فرمايي: « هغه يو نهر دی چې ماسره مې رب د هغه وعده کړې ده، په هغې باندې لوی خير دی، هغه يو حوض دی چې د قيامت په ورځ پرې زما امت راځي، لوښي يې د ستورو د شمېر په اندازه دي، نو د دوی (زما د امتيانو) له منځه به يو سړی وويستل شي او لرې به وشړل شي، نو زه به ووايم: ای رب، هغه زما له امت څخه دی، نو هغه به ووايي: ته نه پوهيږې چې -ستا امت- ستا څخه

وروسته څومره بدلون کړی دی». مسلم (400) روایت کړی دی.

او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا فَلَا يَظْمَأُ أَبَدًا».

«حَوْضِي مَسِيرَةُ شَهْرٍ، مَاؤُهُ أَبْيَضُ مِنَ اللَّبَنِ، وَرِيحُهُ أَطْيَبُ مِنَ الْمِسْكِ، وَكِيزَانُهُ كَنُجُومِ السَّمَاءِ، مَنْ شَرِبَ مِنْهَا فَلَا يَظْمَأُ أَبَدًا».

«زما د حوض (اوږدوالی) د يوې مياشتې د مزل په اندازه دی، اوبه يې له شيدو سپينې دي، بوی يې له مشکو څخه ښايسته دی او جامونه يې لکه د آسمان ستوري دي، چا چې ترې يو ځل څښاک وکړ نو هيڅکله به تږی نه شي». بخاري (6579) او مسلم (2292) روايت کړی دی.

او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ حَوْضِي أَبْعَدُ مِنْ أَيْلَةَ مِنْ عَدَنٍ، لَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلْجِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ بِاللَّبَنِ، وَلَآنِيَتُهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ النُّجُومِ، وَإِنِّي لَأَصُدُّ النَّاسَ عَنْهُ، كَمَا يَصُدُّ الرَّجُلُ إِبِلَ النَّاسِ عَنْ حَوْضِهِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَتَعْرِفُنَا يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «نَعَمْ، لَكُمْ سِيمَا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ، تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا، مُحَجَّلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ».

«إِنَّ حَوْضِي أَبْعَدُ مِنْ أَيْلَةَ مِنْ عَدَنٍ، لَهُوَ أَشَدُّ بَيَاضًا مِنَ الثَّلْجِ، وَأَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ بِاللَّبَنِ، وَلَآنِيَتُهُ أَكْثَرُ مِنْ عَدَدِ النُّجُومِ، وَإِنِّي لَأَصُدُّ النَّاسَ عَنْهُ، كَمَا يَصُدُّ الرَّجُلُ إِبِلَ النَّاسِ عَنْ حَوْضِهِ». قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، أَتَعْرِفُنَا يَوْمَئِذٍ؟ قَالَ: «نَعَمْ، لَكُمْ سِيمَا لَيْسَتْ لِأَحَدٍ مِنَ الْأُمَمِ، تَرِدُونَ عَلَيَّ غُرًّا، مُحَجَّلِينَ مِنْ أَثَرِ الْوُضُوءِ».

«يقينا زما د حوض - د دوو څنډو تر منځه - لرې والی دومره دی لکه څومره چې ايله له عدن څخه ليرې ده، يقينا چې له واورې څخه زيات سپين، له شهدو څخه چې شېده ورسره وي زيات خوږ دی، او لوښي يې د آسمان له ستورو څخه زيات دي او زه به ترې نه خلک داسې منع کوم لکه څرنګه چې يو سړی د خلکو اوښان له خپل حوض څخه منع کوي». هغوی وويل: ای د الله رسوله، آيا په هغه ورځ مو ته پېژنې؟ ويې وييل: « هو، تاسو داسې نخښې لرئ چې هيڅ يو امت يې نه لري، تاسې به پر ما پداسې حال کې راځئ چې د اودس له امله به مو غړې رڼا کوي». مسلم (247) روايت کړې دی.

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«بَيْنَا أَنَا قَائِمٌ إِذَا زُمْرَةٌ، حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ، فَقَالَ: هَلُمَّ، فَقُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِم القَهْقَرَى. ثُمَّ إِذَا زُمْرَةٌ، حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ، فَقَالَ: هَلُمَّ، قُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: مَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِم القَهْقَرَى، فَلَا أُرَاهُ يَخْلُصُ مِنْهُمْ إِلَّا مِثْلُ هَمَلِ النَّعَمِ».

«بَيْنَا أَنَا قَائِمٌ إِذَا زُمْرَةٌ، حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ، فَقَالَ: هَلُمَّ، فَقُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: وَمَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِهِم القَهْقَرَى. ثُمَّ إِذَا زُمْرَةٌ، حَتَّى إِذَا عَرَفْتُهُمْ خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْنِي وَبَيْنِهِمْ، فَقَالَ: هَلُمَّ، قُلْتُ: أَيْنَ؟ قَالَ: إِلَى النَّارِ وَاللَّهِ، قُلْتُ: مَا شَأْنُهُمْ؟ قَالَ: إِنَّهُمُ ارْتَدُّوا

بَعْدَكَ عَلَى أَدْبَارِ هِمِ القَهْقَرَى، فَلَا أُرَاهُ يَخْلُصُ مِنْهُمْ إِلَّا مِثْلُ هَمَلِ النَّعَمِ».

«پداسې حال کې چې زه به ولاړ يم يوه ډله به - راشي - تر دې چې زه يې وپيژنم نو زما او د هغوى تر منځه به يو سړى راووځي (چې اصلا به ملايکه وي) نو وبه وايي: راځئ، نو زه به ووايم: چېرته ؟ - يعنې دوى چېرته بوځې؟ وايي به : په الله قسم چې اور ته يې بوځم، ما وويل: څه حال دى د دوى (يعنې ولې څه يې کړې دي) وايي به چې : دوى ستا څخه وروسته په شاتګ کړى او مرتد شوي وو. بيا به يوه بله ډله وګورم، تر دې چې ويې پيژنم نو زما او د دوى تر منځه به يو سړى راووځي ، نو وبه وايي: راځئ، ما وويل: چېرته ؟ وايي به : په الله قسم دى چې اور ته يې بوځم، زه به ووايم: د دوى څه حال دى يعنې ولې څه يې کړي دي؟ وايي به: يقينا دوى ستا څخه وروسته مرتد شوي دي او په شا تګ يې کړى دى، نو زه ګمان نه کوم چې لدوى څخه به ترې څوک خلاص شي مګر په دومره اندازه - خلک - لکه د حيواناتو له ټولګي څخه چې يو يې لرې پاتې شوى وي». بخاري (6587) روايت کړى دى.

او له أنس بن مالک - رضي الله عنه - څخه روايت دى وايي: کله چې پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - آسمان ته وخيژول شو ويې فرمايل:

«أتيت على نهرٍ حافَّتاهُ قبابُ اللؤلؤ المجوَّف، فقلتُ: ما هذا يا جبريلُ؟ قال: هذا الكوثر».

«أتيت على نهرٍ حافَّتاهُ قبابُ اللؤلؤ المجوَّف، فقلتُ: ما هذا يا جبريلُ؟ قال: هذا الكوثر».

«زه په يو نهر باندې راغلم چې دواړه غاړې يې له لعلونو او ګوهرو سينګار شوې ګنبدې وې، ما وويل: اى جبرائيله دا څه شى دى؟ هغه وويل: دا کوثر دى». بخاري (4964) روايت کړى دى.

(باب الصراط والجزاء) باب دى په باره د پل صراط او سزا کې

او مونږ ايمان لرو چې د صراط پل به په جهنم وهل کيږي، او هغه سخت خويه دى، بنده ګان به پرې د خپلو عملونو په اندازه تيريږي، او په هغه باندې د مارکونډې د غنو (خار خسک) په څېر تېرې کونډې دي، نو خلک به پرې د هغوى عملونو ته په ليدو پرې تېز تيريږي، او لومړى هغه کس چې د صراط له پل څخه به تېريږي هغه زمونږ نبي صلى الله عليه وسلم دى، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دى وايي چې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«...يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ القَمَرَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هَذِهِ الأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَيَدْعُوهُمْ، فَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ : اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ».

«...يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ القِيَامَةِ، فَيَقُولُ: مَنْ كَانَ يَعْبُدُ شَيْئًا فَلْيَتَّبِعْ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الشَّمْسَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ القَمَرَ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَّبِعُ الطَّوَاغِيتَ، وَتَبْقَى هَذِهِ الأُمَّةُ فِيهَا مُنَافِقُوهَا، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: هَذَا مَكَانُنَا حَتَّى يَأْتِيَنَا رَبُّنَا، فَإِذَا جَاءَ رَبُّنَا عَرَفْنَاهُ، فَيَأْتِيهِمُ اللَّهُ فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: أَنْتَ رَبُّنَا، فَيَدْعُوهُمْ، فَيُضْرَبُ الصِّرَاطُ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ جَهَنَّمَ، فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يَجُوزُ مِنَ الرُّسُلِ بِأُمَّتِهِ، وَلَا يَتَكَلَّمُ يَوْمَئِذٍ أَحَدٌ إِلَّا الرُّسُلُ، وَكَلَامُ الرُّسُلِ يَوْمَئِذٍ : اللَّهُمَّ سَلِّمْ سَلِّمْ».

«خلک به د قيامت په ورځ راپاځيږي، نو وبه وايي: چا چې د هر شي عبادت کاوه د هغه پيروي دې وکړي، نو لدوی څخه به ځينې د لمر پيروي وکړي، او لدوی څخه به ځينې د سپوږمۍ پيروي وکړي، او لدوی څخه به ځينې د شيطانانو پيروي وکړي او دا امت به پاتې شي چې پدې کې به يې منافقان هم وي، نو الله تعالی به ورته راشي ورته به ووايي: زه ستاسو رب يم، نو هغوی به ووايي: مونږ به په همدې ځای کې يو تر څو مونږ ته زمونږ رب راشي، نو کله چې زمونږ رب راشي مونږ يې پيژنو، نو الله تعالی به ورته راشي، نو وبه وايي: زه ستاسو رب يم، هغوی به ورته ووايي: ته زمونږ رب يې، نو هغوی به يې راوبلي، نو د جهنم پر ملا به پل ووهل شي، نو زه به لومړی هغه کس يم چې له پيغمبرانو څخه خپل امت له صراط څخه تيروي، او په دغه ورځ به له پيغمبرانو پرته نور هيڅوک خبرې نه کوي، او د پيغمبرانو وينا به په دغه ورځ دا وي: اللهم سلم سلم. ای الله ومو ساتې وموساتې». بخاري (806)، مسلم (182)، ابوداود (4730)، ترمذي (2554) او ابن ماجه (178) روايت کړې دی.

او له أبو سعيد الخدرى - رضي الله عنه څخه روايت دى فرمايي:

«...ثُمَّ يُؤْتَى بِالْجِسْرِ فَيُجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرَيْ جَهَنَّم»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا الجِسْرُ؟ قَالَ: «مَدْحَضَةٌ مَزِلَّةٌ، عَلَيْهِ خَطَاطِيفُ وَكَلَالِيبُ، وَحَسَكَةٌ مُفَلْطَحَةٌ لَهَا شَوْكَةٌ عُقَيْفَاءُ، تَكُونُ بِنَجْدٍ، يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، المُؤْمِنُ عَلَيْهَا كَالطَّرْفِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرِّيحِ، وَكَأَجَاوِيدِ الخَيْلِ وَالرِّكَابِ، فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ، وَنَاجٍ مَخْدُوشٌ، وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا...».

«...ثُمَّ يُؤْتَى بِالْجِسْرِ فَيُجْعَلُ بَيْنَ ظَهْرَيْ جَهَنَّم»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا الجِسْرُ؟ قَالَ: «مَدْحَضَةٌ مَزِلَّةٌ، عَلَيْهِ خَطَاطِيفُ وَكَلَالِيبُ، وَحَسَكَةٌ مُفَلْطَحَةٌ لَهَا شَوْكَةٌ عُقَيْفَاءُ، تَكُونُ بِنَجْدٍ، يُقَالُ لَهَا: السَّعْدَانُ، المُؤْمِنُ عَلَيْهَا كَالطَّرْفِ وَكَالْبَرْقِ وَكَالرِّيحِ، وَكَأَجَاوِيدِ الخَيْلِ وَالرِّكَابِ، فَنَاجٍ مُسَلَّمٌ، وَنَاجٍ مَخْدُوشٌ، وَمَكْدُوسٌ فِي نَارِ جَهَنَّمَ، حَتَّى يَمُرَّ آخِرُهُمْ يُسْحَبُ سَحْبًا...».

«بيا به پل راوړل شي نو د جهنم پر شا به ولګول شي، مونږ وويل: اى د الله رسوله: او پل څه شى دى؟ هغه وفرمايل: هغه چې پښې پرې خويږي، د پاسه پرې لکه د حيواناتو د پنجو په څېر کړى او کلک، لوى او کاږه اغزي دي چې - دا ډول اغزي - په نجد کې موندل کيږي او د سعدان اغزي ورته وييل کيږي، ځيني مؤمنان پرې د سترګو په رپ، او ځيني لکه د برښنا او ځيني لکه د باد او يا تکړه آسونو او سپرليو په څېر تېريږي، نو لدوى څخه ځيني وژغورل شي، او ځيني نجات مومي سره لدې چې راغورځيږي به او ځيني د جهنم په اور کې ورلويږي، تر دې چې وروستى يو يې تېر شي پداسې حال

کې چې په ښنبېدلو به ښنبېږي». بخاري (7439) روایت کړی دی.
او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:
«...وَفِي حَافَتَيِ الصِّرَاطِ كَلَالِيبُ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ بِأَخْذِ مَنْ أُمِرَتْ بِهِ، فَمَخْدُوشٌ نَاجٍ، وَمَكْدُوسٌ فِي النَّارِ».
«...وَفِي حَافَتَيِ الصِّرَاطِ كَلَالِيبُ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ بِأَخْذِ مَنْ أُمِرَتْ بِهِ، فَمَخْدُوشٌ نَاجٍ، وَمَكْدُوسٌ فِي النَّارِ».
«او د پل صراط په دواړو څنډو کې کونډې بندې شوې دي، امر ورته شوی تر څو هغه کسان راونیسي چې د نیولو امر یې ورته شوی دی، نو ځینې هغه دي چې کونډې به یې زخمي کړي خو وبه ژغورل شي او ځینې هغه دي چې د شا لخوا به ټېله ورکړل شي او په اور کې به وروغورځېږي». مسلم(195) روایت کړی دی.
وعن أَبي الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنهما يُسْأَلُ عَنِ الْوُرُودِ، فَقَالَ: «نَجِيءُ نَحْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ كَذَا وَكَذَا، انْظُرْ أَيِ ذَلِكَ فَوْقَ النَّاسِ؟ قَالَ: فَتُدْعَى الْأُمَمُ بِأَوْثَانِهَا، وَمَا كَانَتْ تَعْبُدُ، الْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ، ثُمَّ يَأْتِينَا رَبُّنَا بَعْدَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ: مَنْ تَنْظُرُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نَنْظُرُ رَبَّنَا، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: حَتَّى نَنْظُرَ إِلَيْكَ، فَيَتَجَلَّى لَهُمْ يَضْحَكُ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ وَيَتَّبِعُونَهُ، وَيُعْطَى كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ مُنَافِقًا، أَوْ مُؤْمِنًا نُورًا، ثُمَّ يَتَّبِعُونَهُ وَعَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ وَحَسَكٌ، تَأْخُذُ مَنْ شَاءَ اللهُ، ثُمَّ يُطْفَأُ نُورُ الْمُنَافِقِينَ، ثُمَّ يَنْجُو الْمُؤْمِنُونَ...».
وعن أَبي الزُّبَيْرِ، أَنَّهُ سَمِعَ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنهما يُسْأَلُ عَنِ الْوُرُودِ، فَقَالَ: «نَجِيءُ نَحْنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَنْ كَذَا وَكَذَا،

انْظُرْ أَيِ ذَلِكَ فَوْقَ النَّاسِ؟ قَالَ: فَتُدْعَى الْأُمَمُ بِأَوْثَانِهَا، وَمَا كَانَتْ تَعْبُدُ، الْأَوَّلُ فَالْأَوَّلُ، ثُمَّ يَأْتِينَا رَبُّنَا بَعْدَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ: مَنْ تَنْظُرُونَ؟ فَيَقُولُونَ: نَنْظُرُ رَبَّنَا، فَيَقُولُ: أَنَا رَبُّكُمْ، فَيَقُولُونَ: حَتَّى نَنْظُرَ إِلَيْكَ، فَيَتَجَلَّى لَهُمْ يَضْحَكُ، قَالَ: فَيَنْطَلِقُ بِهِمْ وَيَتَّبِعُونَهُ، وَيُعْطَى كُلُّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ مُنَافِقًا، أَوْ مُؤْمِنًا نُورًا، ثُمَّ يَتَّبِعُونَهُ وَعَلَى جِسْرِ جَهَنَّمَ كَلَالِيبُ وَحَسَكٌ، تَأْخُذُ مَنْ شَاءَ اللهُ، ثُمَّ يُطْفَأُ نُورُ الْمُنَافِقِينَ، ثُمَّ يَنْجُو الْمُؤْمِنُونَ...».

او له أبو الزبير، څخه روایت دی چې هغه له جابر بن عبد الله - رضي الله عنهما - څخه اوریدلي دي؛ چې له هغه څخه جهنم ته د خلکو د ورتللو په اړه پوښتنه وشوه، نو هغه وفرمایل: «مونږ به د قیامت په ورځ له داسې او داسې ځای څخه راشو (یعني د خلکو له پاسه ځای څخه چې د نورو قومونو څخه پورته وي) ؟ وایې: نو امتونه به یې له بتانو او هغه څه سره یو له بل پسې یو ځای راوغوښتل شي چې دوی به یې عبادت کاوه،بیا به له هغه وروسته مونږ ته زمونږ رب راشي، نو وبه وایي: څوک ګورئ؟ دوی به ورته ووایي: مونږ خپل رب ګورو، نو وبه وایي: زه ستاسو رب یم، نو دوی به ورته ووایي: اجازه راکړه چې درته وګورو، نو د خندا په حال کې به ورته راښکاره شي، وایې: نو دوی لره به روان کړي او - ټول - به ورپسې شي، او هر انسان ته به رڼا ورکړل شي؛ منافق وي او که مؤمن، بیا به ورپسې شي او د جهنم د پل له پاسه کړې او اغزنې کونډې دي، هغه څوک به پکې نخښلي چې الله ورته نخښتل غوښتي وي، بیا به د منافقانو رڼا مړه شي او مؤمنان به وژغورل شي...». مسلم روایت کړې دی (191).

او کله چې مؤمنان له صراط څخه وژغورل شي، بيا به د جنت او اور تر منځه په قنطره کې دوی ايسار کړای شي، نو له أبو سعيد الخدري - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«يَخْلُصُ المؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ، فَيُحْبَسُونَ عَلَى قَنْطَرَةٍ بَيْنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيُقَصُّ لِبَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ مَظَالِمُ كَانَتْ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا، حَتَّى إِذَا هُذِّبُوا وَنُقُّوا أُذِنَ لَهُمْ فِي دُخُولِ الجَنَّةِ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَأَحَدُهُمْ أَهْدَى بِمَنْزِلِهِ فِي الجَنَّةِ مِنْهُ بِمَنْزِلِهِ كَانَ فِي الدُّنْيَا».

«يَخْلُصُ المؤْمِنُونَ مِنَ النَّارِ، فَيُحْبَسُونَ عَلَى قَنْطَرَةٍ بَيْنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ، فَيُقَصُّ لِبَعْضِهِمْ مِنْ بَعْضٍ مَظَالِمُ كَانَتْ بَيْنَهُمْ فِي الدُّنْيَا، حَتَّى إِذَا هُذِّبُوا وَنُقُّوا أُذِنَ لَهُمْ فِي دُخُولِ الجَنَّةِ، فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَأَحَدُهُمْ أَهْدَى بِمَنْزِلِهِ فِي الجَنَّةِ مِنْهُ بِمَنْزِلِهِ كَانَ فِي الدُّنْيَا».

«مؤمنان به له اور څخه خلاص شي، نو په قنطره کې به ايسار کړای شي چې د جنت او اور تر منځه - ځای دی - نو دوی ته به يو له بل څخه د هغو ظلمونو قصاص واخستلی شي چې په دنيا کې د دوی تر منځه وو، تر دې چې کله ښه پاک او سوتره شي نو بيا به ورته جنت ته د ننوتلو اجازه ورکړای شي، نو قسم مې دې په هغه ذات وي چې د محمد نفس د هغه په لاس کې دی، چې يو له دوی څخه به په جنت کې خپل کور ته په ورتللو کې د دنيا له کور څخه زيات بلد وي». بخاري (6535) روايت کړی دی.

(باب الجنة والنار) باب دی د جنت او دوزخ په باره کې

او مونږ ایمان لرو چې جنت او دوزخ د بدلې ځای دی او د جنت او دوزخ د خلکو، د هغو د استوګنې ځای، څښاکونو، خوراکونو او جامو په اړه په قرآن کریم او سنت کې تفصیل راغلی دی.

او مونږ باور لرو چې دوی دواړه برحال پیدا شوي دي او دا چې ادم - علیه السلام - د ابدیت په جنت کې و، الله تعالی فرمایلي:

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلاَ مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلاَ تَقْرَبَا هَـذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ}

{وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلاَ مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلاَ تَقْرَبَا هَـذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ]

(او ای ادمه! ته او ستا ښځه په جنت کې اوسئ، نو تاسو خوراك کوئ له کوم ځای نه چې مو خوښه شي او دي ونې ته مه نږدې کیږئ (،کنې) نو له ظالمانو نه به شئ). [الأعراف سورت: 19 آیت]. او له أبو هریرة -رضي الله عنه- څخه روایت دی چې نبي کریم -صلی الله علیه وسلم- فرمایلي دي:

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلاَمِهِ، وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَهُ اللَّهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً؟ فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى» ثَلاَثًا.

«احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: يَا آدَمُ أَنْتَ أَبُونَا خَيَّبْتَنَا وَأَخْرَجْتَنَا مِنَ الجَنَّةِ، قَالَ لَهُ آدَمُ: يَا مُوسَى اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِكَلاَمِهِ،

وَخَطَّ لَكَ بِيَدِهِ، أَتَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قَدَّرَهُ اللَّهُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَنِي بِأَرْبَعِينَ سَنَةً؟ فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى، فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى» ثَلَاثًا.

«موسی او آدم يو له بل سره دعوا وکړه، نو موسی ورته وويل: ای آدمه! ته زمونږ پلار يې، مونږ دې نا اميده کړو او له جنت څخه دې راوويستلو، آدم ورته وويل: ای موسی، ته الله په خپل کلام سره غوره کړی يې، او تورات يې درته په خپل لاس ليکلی، آيا ته ما په داسې يوه چاره کې ملامتوې چې زما له زيږيدو څخه څلوېښت کاله وړاندې الله پر ما مقدر کړې وه؟ نو په دليل کې آدم پر موسی غالب شو، په دليل کې آدم پر موسی غالب شو» درې ځلې. بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روايت کړی دی.

او جنت د ابدي نعمتونو کور دی، حق ذات فرمايلي دي:

{أُوْلَـئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ}

{أُوْلَـئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ}

(دغه کسان (چې دي) د دوی بدله د خپل رب له جانبه بخښنه ده او داسې جنتونه دي، چې د هغو له لاندې ويالې بهيږي، چې په هغو کې به دوی همېشه وي، او د (ښه) عمل کوونکو (لپاره) ښه اجر دی). [آل عمران سورت: 136 آيت]. او الله تعالی په جنت کې شته نعمتونو ته د هڅولو په موخه فرمايلي دي:

{فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاء بِمَا كَانُوا يَعْمَلُون}

{فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاء بِمَا كَانُوا يَعْمَلُون}

(نو هېڅ يو نفس ته معلوم نه دي هغه څه چې د دوی لپاره پټ کړی شوي دي، د سترګو له يخوالي نه، لپاره د بدلې د هغو عملونو چې دوی به کول). [السجدة سورت: 17 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې د جنت تر ټولو ستر نعمت په تلپاتې جنتونو کې د الله تعالی مخ ته ليدل دي، الله تعالی فرمايلي دي:

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ * إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ *

(څه مخونه (د مومنانو) به په دغه ورځ (د قيامت) ترو تازه وي.

إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

او خپل رب ته به کتونکي (ديدار کوونکي) وي). [القيامة سورت: 22، 23 آيتونه] او فرمايلي يې دي:

{كَلاَّ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُون}

{كَلاَّ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُون}

(داسې نه ده په کار، بېشکه دوی به په دغې ورځ کې له خپل رب نه يقينًا په حجاب (بند) کړی شوي وي). [المطففين سورت: 15 آيت] او له صهيب الرومي -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، قَالَ: يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيُكْشَفُ الْحِجَابُ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عز وجل».

«إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، قَالَ: يَقُولُ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيُكْشَفُ الْحِجَابُ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عز وجل».

«کله چې جنتیان جنت ته داخل شي، نو الله –تبارک وتعالی- به وفرمايي: ایا تاسو اضافه څه غواړئ چې زه یې درکړم؟ دوی به ووایي: آیا تا زمونږ مخونه سپین نه کړل؟ آیا تا مونږ دې جنت ته داخل نکړو، او له دوزخ څخه دې ونه ژغورلو؟ بیا به الله پرده لرې کړي، او دوی ته به د خپل رب –عزوجل- د کتلو څخه محبوب څیز بل نه وي ورکړ شوی». مسلم (181) روایت کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې جنت مرتبې دی او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ته د جنتیانو د تر ټولو ټیټې او تر ټولو لوړې مرتبې په اړه خبر ورکول شوی دی، نور رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«سَأَلَ مُوسَى رَبَّهُ: مَا أَدْنَى أَهْلِ الجَنَّةِ مَنْزِلَةً؟ قَالَ: هُوَ رَجُلٌ يَجِيءُ بَعْدَ مَا أُدْخِلَ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ، فَيُقَالُ لَهُ: ادْخُلِ الجَنَّةَ، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ، كَيْفَ وَقَدْ نَزَلَ النَّاسُ مَنَازِلَهُم، وَأَخَذُوا أَخَذَاتِهِم، فَيُقَالُ لَهُ: أَتَرْضَى أَنْ يَكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكِ مَلِكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيَا؟ فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ: لَكَ ذَلِكَ، وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ،

فَقَالَ فِي الخَامِسَةِ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ: هَذَا لَكَ وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهِ، وَلَكَ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ، وَلَذَّتْ عَيْنُكَ، فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، قَالَ: رَبِّ، فَأَعْلَاهُمْ مَنْزِلَةً؟ قَالَ: أُوْلَئِكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ، غَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي، وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا، فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ، وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ، وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»،

«سَأَلَ مُوسَى رَبَّهُ: مَا أَدْنَى أَهْلِ الجَنَّةِ مَنْزِلَةً؟ قَالَ: هُوَ رَجُلٌ يَجِيءُ بَعْدَ مَا أُدْخِلَ أَهْلُ الجَنَّةِ الجَنَّةَ، فَيُقَالُ لَهُ: ادْخُلِ الجَنَّةَ، فَيَقُولُ: أَيْ رَبِّ، كَيْفَ وَقَدْ نَزَلَ النَّاسُ مَنَازِلَهُم، وَأَخَذُوا أَخَذَاتِهِم، فَيُقَالُ لَهُ: أَتَرْضَى أَنْ يَكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكِ مَلِكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيَا؟ فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ: لَكَ ذَلِكَ، وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ وَمِثْلُهُ، فَقَالَ فِي الخَامِسَةِ: رَضِيتُ رَبِّ، فَيَقُولُ: هَذَا لَكَ وَعَشْرَةُ أَمْثَالِهِ، وَلَكَ مَا اشْتَهَتْ نَفْسُكَ، وَلَذَّتْ عَيْنُكَ، فَيَقُولُ: رَضِيتُ رَبِّ، قَالَ: رَبِّ، فَأَعْلَاهُمْ مَنْزِلَةً؟ قَالَ: أُوْلَئِكَ الَّذِينَ أَرَدْتُ، غَرَسْتُ كَرَامَتَهُمْ بِيَدِي، وَخَتَمْتُ عَلَيْهَا، فَلَمْ تَرَ عَيْنٌ، وَلَمْ تَسْمَعْ أُذُنٌ، وَلَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبِ بَشَرٍ»،

«موسی - علیه السلام - له خپل رب څخه پوښتنه وکړه: د جنتیانو تر ټولو ټیټه مرتبه څه شی دی؟ ویې فرمایل: هغه به یو سړی وي، را به شي، نو وروسته له هغه چې جنت ته داخل کړای شي، نو ورته به وویل شي: جنت ته ننوځه، نو وبه وایي: ای ربه، څنګه - ننوځم - حال دا چې خلک خپلو کورنو کې میشت شوي دي، او خپلې برخې یې اخستې دي، نو ورته به وویل شي: آیا خوښ کېږې چې دومره څه ولرې لکه د نیا له پادشاهانو څخه یې چې یو پادشاه لري؟ نو وبه وایې: خوښ یمه ربه، نو - ورته - به ووایي: ستا لپاره همدومره دي، او

همدومره نور، او همدومره نور، او همدومره نور، او همدومره نور او په پنځم ځل کې يې وفرمايل: راضي شوم ربه، نو ورته به ووايي: دا ستا لپاره دي او لس برابره د دې نور، او ستا لپاره هر هغه څه دي چې ستا نفس يې غواړي، او سترګې دې پرې خوند اخلي، نو وبه وايي: خوښ يم ربه، وايي: ربه تر ټولو د لوړې مرتبه خاوند به څنګه وي؟ ويې فرمايل: هغوی هغه کسان دي چې ما غوښتل، د هغوی عزت مې په خپلو لاسونو کښت کړی دی او مهر مې پرې لګولی، نو نه خو سترګو ليدلي او نه غوږونو اوريدلي، او د انسان په زړه کې هم کله تېر شوي ندي». او د دې خبرې مصداق د الله تعالی په کتاب کې دی - چې فرمايي - {فَلاَ تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ} [السجدة: 17] آيت.(نو هېڅ يو نفس ته معلوم نه دي هغه څه چې د دوی لپاره پټ کړی شوي دي، د سترګو له يخوالي څخه). مسلم روايت کړی دی (189).

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِنَّ أَدْنَى مَقْعَدِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ أَنْ يَقُولَ لَهُ: تَمَنَّ فَيَتَمَنَّى، وَيَتَمَنَّى، فَيَقُولُ لَهُ: هَلْ تَمَنَّيْتَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَقُولُ لَهُ: فَإِنَّ لَكَ مَا تَمَنَّيْتَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ».

«إِنَّ أَدْنَى مَقْعَدِ أَحَدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ أَنْ يَقُولَ لَهُ: تَمَنَّ فَيَتَمَنَّى، وَيَتَمَنَّى، فَيَقُولُ لَهُ: هَلْ تَمَنَّيْتَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ، فَيَقُولُ لَهُ: فَإِنَّ لَكَ مَا تَمَنَّيْتَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ».

«په جنت کې ستاسو تر ټولو ټيټ د ناستې ځای دا دی چې هغه ته به ووايي: يو ارمان وکړه، نو هغه به ارمان وکړي، او ارمان به وکړي، نو ورته به ووايي: آيا ارمان دې وکړ؟ نو

وبه وايي : هو، نو ورته به ووايي: ستا لپاره هر هغه څه دي چې تا يې ارمان کړی دی او په همغه اندازه ورسره نور هم». مسلم (182) روايت کړی دی.

او مونږ پوهيږو چې جنت اته دروازې لري، رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«مَنْ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُاللهِ، وَابْنُ أَمَتِهِ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَأَنَّ الجَنَّةَ حَقٌّ، وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ؛ أَدْخَلَهُ اللهُ مِنْ أَيِّ أَبْوابِ الجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ شَاءَ».

«مَنْ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُاللهِ، وَابْنُ أَمَتِهِ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وَأَنَّ الجَنَّةَ حَقٌّ، وَأَنَّ النَّارَ حَقٌّ؛ أَدْخَلَهُ اللهُ مِنْ أَيِّ أَبْوابِ الجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ شَاءَ».

«چا چې وويل: زه ګواهي ورکوم چې له الله پرته د عبادت مستحق نشته او دا چې محمد د هغه بنده او رسول دی او دا چې عيسى د الله بنده او د هغه د وينځې زوی دی او د هغه کلمه - د هغه د پيدا کولو د امر وينا چې د (کن) کلمه ده - هغه يې مريمې ته ور اچولې ده، او هغه د الله لخوا نه روح دی او دا چې جنت حق دی، او اور حق دی، نو الله - تعالى - به يې د جنت له اتو دروازو څخه له هرې يوې چې وغواړي جنت ته ننباسي». بخاري (3435)، او مسلم (28) روايت کړی دی.

او مونږ ايمان لرو چې د هميشوالي کور؛ زيات جنتونه دي، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي:

{وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ}
{وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ}

(او د هغه چا لپاره چې د خپل رب په واړندې له ودرېدلو نه وېرېږي، دوه جنتونه دي). [الرحمن سورت: 46 آيت]، او الله تعالى فرمايي:

{وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ}
{وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ}

(او له دغو دواړو نه غير دوه نور جنتونه دي). [الرحمن سورت: 62 آيت]، او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«جنتان من فضة، آنيتهما وما فيهما، وجنتان من ذهب، آنيتهما وما فيهما، وما بين القوم وبين أن ينظروا إلى ربهم إلا رداء الكبر على وجهه في جنة عدن».
«جنتان من فضة، آنيتهما وما فيهما، وجنتان من ذهب، آنيتهما وما فيهما، وما بين القوم وبين أن ينظروا إلى ربهم إلا رداء الكبر على وجهه في جنة عدن».

«دوه جنتونه دي د سپينو زرو، لوښې يې او څه چې پکې دي او دوه جنتونه دي د سرو زرو؛ لوښې يې او څه چې پکې دي، او د خلکو او رب د ليدلو تر منځه يې هيڅ نشته پرته د لويۍ (کبر) له پوړۍ پردې څخه چې په تلپاتې جنت کې يې پر مخ ده».

او مونږ ايمان لرو چې د جنت نعمتونه تلپاتي دي او نه پرې کيږي، نو له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی، چې نبي کريم - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَنْعَمُ لَا يَبْأَسُ، لَا تَبْلَى ثِيَابُهُ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُ».

«مَنْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يَنْعَمُ لَا يَبْأَسُ، لَا تَبْلَى ثِيَابُهُ وَلَا يَفْنَى شَبَابُهُ».
«څوک چې جنت ته داخل شو هغه به په نعمتونو کې وي او نه به فقیر کیږي، جامې یې نه زړیږي او نه یې ځواني له منځه ځي».

او أبو هريرة - رضي الله عنه - له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه روایت کوي چې فرمایلي دي:

«يُنَادِي مُنَادٍ: إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْتَئِسُوا أَبَدًا. فَذَلِكَ قَوْلُهُ عز وجل:

«يُنَادِي مُنَادٍ: إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَصِحُّوا فَلَا تَسْقَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا فَلَا تَمُوتُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلَا تَهْرَمُوا أَبَدًا، وَإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَنْعَمُوا فَلَا تَبْتَئِسُوا أَبَدًا. فَذَلِكَ قَوْلُهُ عز وجل:

«یو آواز کوونکی به آواز وکړي چې ستاسو - بدله دا ده - چې تل به روغ یاست او نه به ناروغه کیږئ، او تاسو به تل ژوندی یئ، نو هیڅکله به نه مړه کیږئ او ستاسو - بدله دا ده - چې تل به ځوانان یاست او هیڅکله به زړوالی دربانديې نه راځي، او ستاسو - بدله دا ده - چې تل به په نعمتونو کې یاست او هیڅکله به دربانديې بیچارګي نه راځي، دا د الله تعالی وینا ده چې فرمایلي یې دي:

{وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ}

(وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ)

(او دوی ته به اواز وکړی شي چې دا جنت دی چې تاسو د ده وارثان ګرځول شوي یئ، په سبب د هغو عملونو چې تاسو به کول). [الأعراف سورت: 43 آیت]».

او الله تعالى د اور په اړه خبر ورکړی دی او هغه څه چې په اور کې له ډول ډول عذابونو او ربړولو څخه دي، نو الله تعالى فرمايلي دي:

{إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاء كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءتْ مُرْتَفَقًا}

{إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا وَإِن يَسْتَغِيثُوا يُغَاثُوا بِمَاء كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهَ بِئْسَ الشَّرَابُ وَسَاءتْ مُرْتَفَقًا}

(بېشکه مونږ د ظالمانو لپاره داسې اور تيار کړی دی چې له دغو نه د هغه پردې راچاپېره شوي دي او که دوی (له تندې نه) فرياد وکړي (نو) په داسې اوبو سره به يې فرياد رسی وشي لکه زوې (د تيلو خټه) چې مخونه به وريتوي، بد دی دغه د څښاک شی او بد دی دغه ځای د اوسېدلو). [الکهف سورت: 29 آيت]، او حق ذات فرمايلي:

{يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُود * وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيد}

{يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُود *

[(په دغو (اوبو) سره به هغه څه (کولمې) خوړنې کړی شي چې د دوی په ګېډو کې دي او څرمنې(د دوی هم).

وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيد}

او د دوی (د وهلو) لپاره د اوسپنو څټکونه دي). [الحج سورت: 20،21] آيتونه، الله تعالى فرمايلي دي:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُواْ الْعَذَابَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُمْ بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُواْ الْعَذَابَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا}

(بېشکه هغه کسان چې زمونږ په آیتونو کافر شوي دي ژر ده چې مونږ به هغوی اور ته ننباسو، هر کله چې د هغوی څرمني (په اور) پخې شي، مونږ به هغوی ته له هغو نه غیر نورې څرمنې وربدلې کړو، د دې لپاره چې دوی عذاب وڅکي، بېشکه الله ډېر غالب، ښه حکمت والا دی). [النساء سورت: 56 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې اور بېلابېلې درجې لري او حقیقت دا روښانه کړې چې منافقان د دوزخ په ژورو کې دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا}

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا}

(بېشکه منافقان د اور تر ټولو لاندېنۍ طبقه کې دي او ته به کله هم د هغوی لپاره څوك مدد کوونکی ونه مومې). [النساء سورت: 145 آیت]. او په قرآن کریم کې راغلي چې هغه لره اووه دروازې دی، حق ذات فرمایلي دي:

{لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُوم}

{لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُوم}

(د هغه اوه دروازې دي، د هرې دروازې لپاره به تقسيم (ببېله) کړی شوې برخه وي له دوی نه). [الحجر سورت: 44آيت] او دوزخ د ابدي عذاب کور دی، حق ذات فرمايلي دي:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمْ يَكُنِ اللّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلاَ لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقا * إِلاَّ طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّهِ يَسِيرًا}

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمْ يَكُنِ اللّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلاَ لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقا *

(بېشکه هغه کسان چې کفر يې کړی دی او ظلم يې کړی دی، الله داسې نه دی چې دوی به وبخښي او نه دا چې دوی به پر نبغه لار روان کړي.

{إِلاَّ طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّهِ يَسِيرًا}

مګر پر لار د جهنم، چې دوی به په هغه کې تل ترتله وي او دا (کار) الله ته ډېر اسان دی). [النساء سورت: 168، 169 آيتونه].

(كتاب الإيمان بالقدر) په تقدير ايمان

د کتاب لنډيز

او مونږ د الله په فيصلې او تقدير ايمان لرو، او په علم اليقين سره پوهيږو چې په قضا او قدر ايمان درلودل د ايمان له رکنونو څخه شپږم رکن دی؛ نو په قدر ايمان په الله تعالى له ايمان څخه دي، ځکه چې قدر د الله تعالى له علم او د هغه له تقدير ، تدبير مشيئت او مخلوق څخه دی.

او مسلمانانو پدې اجماع کړې ده چې په تقدير ايمان د ايمان له رکنونو څخه يو رکن دی.

او مونږ پوهيږو چې په قضا او قدر ايمان د الله په هر اړخيز او چاپيره علم باندې ايمان لرلو ته شامليږي او دا چې الله - تعالى - په خپل علم سره په هر څه احاطه کړې ده او دا چې د هغه علم په هرې لويې او کوچنۍ، غټې او وړې چارې احاطه کړې ده له هغه څه څخه چې شتون لري او يا دا چې په راتلونکي کې به پيدا شي، چې تر اوسه شتون نه لري، دا ټول په لوح محفوظ کې ثابت دي، په هغه کې ليکل شوي دي، او شمېر، اندازه، د موندلو وخت او هغه حالت په کوم کې به چې دا له منځه ځي معلوم دي.

او دا چې هغه سپيڅلي په هغه څه پوه دی چې پخوا وو، او هغه چې په راتلونکي کې به وي، او هغه څه چې که چيرته وي نو څرنګه به وي، او دا چې الله تعالى د آسمانونو او ځمکې له پيدا کولو څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوقاتو تقدير ليکلی دی، پداسې حال کې چې عرش يې په اوبو باندې وو.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى هر هغه څه په لوح محفوظ کې ليکلي دي چې هغه کيدونکي دي.

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالى - چې څه وغواړي ليکي يې، او څه چې وغواړي له منځه يې وړي او همدا رنګه يې ثابت پرېږدي او هغه سره ام الکتاب دی.

او مونږ ايمان لرو چې د الله - تعالى - له پريکړې او تقدير پرته هيڅ شی نه شي کيدلی او د الله - تعالى - له پريکړې او تقدير پرته د هيڅ کار مخنيوی نه کيږي، هغه څه يې چې مقدر

کړي وي خامخا به پېښيږي هيڅ چاره ترې نشته او د هغه څه مخينوی يې چې کړی وي هيڅوک يې نه شي تر سره کولی، نو ټول مخلوقات هيڅ داسې کار نه شي کولای چې الله تعالی نه وي ليکلی او نه د هيڅ کار مخنيوی کولای شي چې الله پاک ليکلی وي، هغه څه چې بنده ته ونه رسيدل هيڅکله يې لاس ته نه شي راوړلی او هغه څه چې لاس ته راوړي هيڅکله به ترې بچ ونه خوري.

او مونږ ايمان لرو چې هغه څه چې الله تعالی غوښتي وي هغه کيږي او هغه څه چې هغه يې ونه غواړي نه کيږي او د هغه اختيار بشپړ دی څواک يې نافذ دی او د هغه په پادشاهۍ کې هيڅ شی نه شي کيدلی مګر چې هغه يې وغواړي، او مونږ ايمان لرو چې بنده ګان هم حقيقي اراده او اختيار لري او هغه د الله تعالی د مشيئت تابع ده.

او مونږ ايمان لرو چې يقينا الله تعالی په خپل فضل سره هغه چاته هدايت کړی چې غوښتل يې او په خپل عدل سره يې چې چا لره غوښتل نو هغه يې ذليل کړ، له هغه څخه د هغه د کړنو پوښتنه نه کيږي حال دا چې دوی پوښتل کيږي او د هر اطاعت کوونکي اطاعت هغه د الله تعالی په توفيق ورکولو سره کيږي او له ګناهکار څخه د هرې ګناه کېدل هغه د مخکې نه د الله لخوا د رسوايۍ او ذلت - ليکلو - له امله ده، نيکمرغه هغه څوک دی چې له وړاندې ورته نيکمرغي ليکل شوي وي او بدبخته هغه څوک دی چې له وړاندې ورته بدبختي - ليکل - شوې وي او د بنده ګانو د خير او شر کړنې د دوی خپلې کړنې دي، خو کړنې يې د دوی د خالق لخوا پيدا شوي دي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی طاعتونه او اطاعت کوونکي خوښوي او ایمان لرو چې الله تعالی فسق او فاسقان بد ګڼي او یقینا کله چې الله - تعالی - د بنده لپاره د خیر اراده وکړي نو د هغه کارونو توفیق ورکړي چې هغه یې خوښوي او د خپل اطاعت او هغو کارونو توفیق ورکړي چې هغه پرې له بنده څخه راضي کیږي او چاته چې لدې پرته بله اراده ولري نو حجت پرې قائم کړي، بیا عذاب ورکړي پداسې حال کې چې ورسره ظلم کوونکی نه وي.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی په بدو کارونو امر نه کوي او د خپلو بنده ګانو لپاره کفر نه خوښوي.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - د هر څه خالق دی او دا چې الله - تعالی - بندګان پیدا کړي او د دوی عملونه یې هم پیدا کړي، او له مخلوقاتو څخه هیڅوک ورسره د دې په پیدا کولو کې برخه نه لري، لکه څرنګه چې هیڅوک ورسره په واکمنۍ کې برخه وال ندی او الله تعالی پر بنده ګانو دلیل ونیوه چې یوازې همغه خالق دی او څوک چې کله په یوازې ځان پیدایښت وکړي، نو بیا هیچا لره دا حق نشته چې په پیدایښت کې ورسره د برخې اخیستلو دعوا وکړي.

او موږ عقیده لرو چې د شریعت، او حکم(کوني) او مخلوق ترمنځ هیڅ ټکر نشته، پس الله پاک لره مخلوقات دي او هغه لره حکم دی، نو هغه څه چې وغواړي کوي یې او له هغه څخه د هغه د کړنو په اړه پوښتنه نه شي کیدلای، هغه امر کوي،او د هغه پریکړې لره ردوونکی نشته، او نه د هغه حکم څوک روسته کولای شي .

او مونږ ايمان لرو چې الله - تعالی- د آسمانونو او ځمکې له پيدا کولو څخه پنځوس زره کاله د مخه مخلوقات اندازه کړي او سره لدې يې د هغه او د هغه د رسولانو او أنبياوو په اطاعت امر کړی او د هغه او د هغه د رسولانو او أنبياوو له نافرمانۍ څخه يې منع کول کړي دي، نو هغه پاک ذات په خپل کتاب کې د هغه له تقدير څخه د خبر ورکولو او د هغه له وحې او امر څخه په پيروۍ کولو امر کړی دی، حق ذات ښکاره کړې ده چې د هدايت پيروي فرض ده او دا چې هغه په خپل فضل سره هغه چاته هدايت کړی دی چې غوښتل يې، او په خپل عدل يې هغه څوک بې لارې کړل چې غوښتل يې. حق ذات له خپل عام مشيئت (اختيار) څخه د خبرولو او مخالفينو ته د ګواښ کولو تر منځ يو ځای کړل او مؤمنو بنده ګانو ته يې په عبادت او پر هغه په توکل کولو باندې امر وکړ او په تقدير ايمان او په شريعت د عمل کولو تر منځه يو ځای کول يو شونی کار دی او دا چې هغه پرې برلاسی دی او الله تعالی دا ښکاره کړه چې هغه هيڅ يو نفس لره د هغه له توان څخه پورته نه مکلفوي.

او مونږ پر دې ايمان لرو چې: لکه څرنګه چې د پيدا کولو، امر او شريعت تر منځ ټکر نشته، همدا رنګه د شريعت، امر او عقل تر منځه هم ټکر نشته، نو هر هغه څه چې الله او رسول يې - صلی الله عليه وسلم - پرې امر کړی او يا الله او رسول يې ورڅخه منع فرمايلي ده او يا الله مقدر کړی دی او خبر يې پرې ورکړی دی، نو د عقل سره تضاد نه لري، بلکه دا د هغه څه غوښتنه ده چې عقل پرې امر کوي او دا لوی حکمت دی.

او موږ دا عقیده لرو چې الله - تعالی - د دې لپاره کتابونه نازل کړي او رسولان یې رالیږلي تر څو پر مخلوق حجت قائم شي، او شریعت، حکم (کوني) او تقدیر ټول یو د بل بشپړونکي دي او پدې کې لویه ښکلا ده، بلکه لدې څخه نور غوره نشته.

او الله - تعالی - د خپل کتاب ستاینه کړې، هغه یې په تر ټولو ښکلې وینا سره یاد کړی دی چې شریعت او حکم دواړو ته شامل دی - نو هغه څه چې الله مشروع او مقدر کړي دي ، نو هغه د بشپړوالي او ښکلا وروستی حد وي، برابره - خبره ده -که ذهنونه یې درک کړي یا یې په درک او پوهیدو کې پاتې راشي، نو موږ خپل عقلونه او نظریات شاته نه اچوو تر څو د الله د شریعت او قانون په اړه پریکړه کوونکي شي؛ کله ورته په ښه ویلو او کله ورته په بد ویلو سره، بلکه هر هغه څه چې الله تعالی مقدر کړي او مشروع کړي دي نو هغه پوره ښکلا لرونکي او بشپړ دي.

او مونږ ایمان لرو چې شریعت او تقدیر ټول خیر دی، او الله تعالی هیڅکله یوازې شر نه ټاکي ، بلکه شر د عمومي تقدیر شوو کارونو سره یو ځای کوي او په قران کې یې اضافت هغه چاته کیږي چې تر سره کوونکی یې وي، او د ادب او احترام غوښتنه هم دا ده چې الله تعالی ته د شر نسبت ونه شي.

او مونږ ایمان لرو چې د اسبابو کارول په تقدیر له ایمان سره ټکر نه لري، بلکه د اسبابو کارول په قضا او قدر باندې له بشپړ ایمان راوړلو څخه دي، او مونږ ته رب د أسبابو په

کارولو امر کړی دی او له سترو اسبابو څخه يې دعا ده او مونږ ته يې په دعا امر کړی پداسې حال کې چې پريکړه مخکې شوې ده.

او مونږ په دې ايمان لرو چې الله پاک په عدل سره امر کوي - او په شريعت، تقدير او جزاء ورکولو سره پريکړه کوي، او له خپل ځان څخه يې ظلم نفي کړی او بشپړ عدالت يې ځانته ثابت کړی دی.

او پدې ايمان لرو چې د تقدير له مخکې والي څخه پر بندګانو ظلم نه لازميږي، ځکه چې الله تعالی کتابونه نازل کړي او رسولان يې د دې لپاره راليږلي تر څو د پيغمبرانو له راليږلو وروسته خلکو ته په الله تعالی کوم دليل پاتې نشي او تقدير يې پټ راز ګرځولی، او بندګانو ته يې اراده او اختيار ورکړی دی، نو څوک چې په سمه لار شو -نو ګټه يې - د خپل ځان لپاره ده، او څوک چې لارورکی شو نو - ملامتيا يې - د خپل ځان ده.

مونږ عقيده لرو چې د نافرمانۍ په کولو يا د اطاعت د عملونو پريښودلو لپاره په تقدير استدلال روا ندی او هغه مشرکانو چې په شرک کې د واقع کېدو لپاره يې په تقدير استدلال کړی دی، الله تعالی يې دروغ ښکاره کړل او خپل عذاب يې ورو‌څاکه، نو که چېرته تقدير د دوی لپاره د شرک په جواز باندې دليل جوړيدلای ، نو الله تعالی به عذاب نه و ورڅکلی.

او مونږ عقیده لرو چې له ګناهونو څخه د توبې نه وروسته په تقدیر استدلال کول روا دي او دا چې د مصیبتونو لپاره په تقدیر استدلال وکړي.

او مونږ پدې ایمان لرو چې مؤمن کله یوه چاره الله ته وسپاري، راستون شي او د مصیبت پرمهال استرجاع وکړي - انا لله و انا الیه راجعون ووایي - نو د هغه لپاره د خیر درې خصلتونه ولیکل شي: د الله تعالی لخوا نه درود، رحمت او د هدایت لاري موندل.

(باب وجوب الإيمان بالقدر) په دي اړه باب چې په قدر ایمان واجب دی.

او مونږ د الله په پریکړه او تقدیر ایمان لرو، هغه سپیڅلی ذات په هغه څه پوه دی چې پخوا وو او یا به په راتلونکي کې وي او دا ټول یې لیکلي دي، پرې خبر شوی دی، پیدا کړي یې دي، او په اندازه کولو سره یې اندازه کړي دي.

او مونږ په علم الیقین سره پوهیږو چې په قضا او قدر ایمان د ایمان له رکنونو څخه شپږم رکن دی، حق سپیڅلي ذات فرمایلي دي:

{إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ}

{إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ} ﴿٤٩﴾

(بېشکه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پیدا کړی دی). [القمر سورت : 49 آیت]، او متعال حق ذات فرمایلي دي:

{وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا}

{وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا}

(او ده قيصله د الله انداره اندازه کړای شوې). [الأحزاب سورت: 38 آيت]، متعال رب فرمايلي دي:

{وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا}

{ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا}

(او هر شی يې پيدا کړی دی، نو هغه يې په اندازه کړی دی، اندازه کولو سره). [الفرقان سورت: 2 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ}

{آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ}

(رسول پر هغه څه ايمان راوړی دی؛ چې په ده باندې د خپل رب له جانبه نازل کړی شوی دی او مومنانو هم، ټولو ايمان راوړی دی په الله باندې او د هغه پر ملايکو او د هغه پر کتابونو). [البقرة سورت: ٢٨٥ آيت]، نو په تقدير ايمان په الله تعالى د ايمان له جملې څخه دی، ځکه چې قدر د الله تعالى علم او د هغه له تقدير او تدبير څخه دی.

او الله تعالى فرمايي:

{هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُون}

{هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ فَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُون}

(دی(الله) هغه ذات دی چې ژوندي کول کوي او مړه کول کوي، نو کله چې د یو کار (د ایجاد) فیصله وکړي، نو بېشکه همدا خبره ده چې ده ته وايي: موجود شه! نو هغه موجود شي). [غافر سورت: 68 آیت]، الله تعالی فرمایلي:

{وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

(او خاص له الله سره د غیبو چابیانې دي، یواځې هغه پر دغو عالم دی او هغه عالم دی پر هغه څه چې په وچه او سمندر کې دي، او هېڅ یوه پاڼه نه غورځیږي مګر هغه پرې عالم دی او د ځمکې په تیارو کې نه یوه دانه (پربوځي) او نه لوند څیز او نه وچ مګر (دا ټول) په څرګند کتاب (لوح محفوظ) کې دي). [الأنعام سورت: 59 آیت].

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه د جبريل - عليه السلام - په حديث کې روایت دی فرمايي: نو له ایمان څخه خبر راکړه، هغه وفرمایل:

«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ». قَالَ: صَدَقْتَ.

«أَنْ تُؤْمِنَ بِاللهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ». قَالَ: صَدَقْتَ.

"چې په الله، د هغه پر ملائکو، د هغه پر کتابونو، د هغه پر رسولانو او د آخرت په ورځ، او د خير او شر په اندازه ايمان ولرې". هغه وفرمايل : رښتيا دې ووېل: مسلم (8)، ابو داود (4695)، ترمذي (2610)، نسائي (4990) او ابن ماجه (63) روايت کړی دی.

او مسلمانانو پدې اجماع کړې ده چې په تقدير ايمان د ايمان له رکنونو څخه يو رکن دی، حافظ أبو القاسم اللالکائي فرمايلي دي: که چېرته په دنيا کې داسې اجماع وي چې پرته له مخالف څخه خپره شوې وي، نو هغه به پدې مسأله کې وي (يعنې د تقدير مسأله) نو که د چا وينا پکې مخالفه وه، نو هغه به ضدي مخالفت کوونکی انسان وي، چې عذاب به وروړسيږي، او هغه د الله تعالى د دې وينا لاندې راځي {وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءتْ مَصِيرًا} [النساء سورت: 115 آيت] او هغه څوک چې له رسول سره مخالفت وکړي، وروسته له دې نه چې هغه ته نېغه لار ښه څرګنده شوه، او د مومنانو له لارې نه غير د بلې (لارې) تابع شي (، نو) مونږ به دغه (کس) هغه څه ته وروګرځوو چې دی ورته ورګرځېدلی دی او جهنم ته به يې داخل کړو او هغه د ورتلو بد ځای دی». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (4/ 726).

وعن عمرو بن شعيب، عن أبيه، عن جده: أَنَّ نَفَرًا كَانُوا جُلُوسًا بِبَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ كَذَا وَكَذَا؟ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ كَذَا وَكَذَا؟ فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ

صلى الله عليه وسلم، فَخَرَجَ كَأَنَّمَا فُقِئَ فِي وَجْهِهِ حَبُّ الرُّمَّانِ، فَقَالَ: «بِهَذَا أُمِرْتُمْ؟ أَوْ بِهَذَا بُعِثْتُمْ؟ أَنْ تَضْرِبُوا كِتَابَ اللَّهِ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ؟ إِنَّمَا ضَلَّتِ الْأُمَمُ قَبْلَكُمْ فِي مِثْلِ هَذَا، إِنَّكُمْ لَسْتُمْ مِمَّا هَاهُنَا فِي شَيْءٍ، انْظُرُوا الَّذِي أُمِرْتُمْ بِهِ، فَاعْمَلُوا بِهِ، وَالَّذِي نُهِيتُمْ عَنْهُ، فَانْتَهُوا».

وعن عمرو بن شعيب، عن أبيه، عن جده: أَنَّ نَفَرًا كَانُوا جُلُوسًا بِبَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ كَذَا وَكَذَا؟ وَقَالَ بَعْضُهُمْ: أَلَمْ يَقُلِ اللَّهُ كَذَا وَكَذَا؟ فَسَمِعَ ذَلِكَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم، فَخَرَجَ كَأَنَّمَا فُقِئَ فِي وَجْهِهِ حَبُّ الرُّمَّانِ، فَقَالَ: «بِهَذَا أُمِرْتُمْ؟ أَوْ بِهَذَا بُعِثْتُمْ؟ أَنْ تَضْرِبُوا كِتَابَ اللَّهِ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ؟ إِنَّمَا ضَلَّتِ الْأُمَمُ قَبْلَكُمْ فِي مِثْلِ هَذَا، إِنَّكُمْ لَسْتُمْ مِمَّا هَاهُنَا فِي شَيْءٍ، انْظُرُوا الَّذِي أُمِرْتُمْ بِهِ، فَاعْمَلُوا بِهِ، وَالَّذِي نُهِيتُمْ عَنْهُ، فَانْتَهُوا».

او له عمرو بن شعيب څخه روايت دی چې هغه له خپل پلار، هغه له خپل نيکه څخه روايت کوي چې: يو څه نفر د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - په دروازه کې ناست وو، نو ځينو يې وويل: آيا الله تعالی داسې او داسې ندي ويلي؟ نو دا - خبرې - رسول الله صلى الله عليه وسلم واوريدې نو راووت، تا به ويل لکه په مخکې يې چې د انار داني چاودېدلي وي، نو ويې فرمايل: آيا پدې - خبرو - تاسو ته امر شوی دی؟ او يا پدې سره ليږل شوي ياست؟ چې د الله کتاب يو په بل سره ووهئ؟ يقينا ستاسو څخه وړاندې امتونه د دې په څېر - خبرو - کې ګمراه شوي، تاسو له هغه څه څخه نه ياست چې دلته په کوم څه کې - لګيا - ياست، يوازې هغه ته پام وکړئ چې امر درته پرې شوی دی، نو عمل پرې وکړئ، او هغه چې ترې منع

شوي ياست نو ترې منع شئ». ابن ماجه (85) او احمد (6845) روايت کړی دی او لفظ د همده دی، او حارث بن ابي اسامه په مسند کې - لکه د محقق په (735) کې، او ابن ابي عاصم په السنة کې (735) 406).

وعن عبدالملك -يعني ابن جريج- عن عطاء بن أبي رباح قال: «أتيت ابن عباس، وهو ينزع في زمزم، وقد ابتلت أسافل ثيابه، فقلت له: قد تُكُلِّمَ في القدر، فقال: أوقد فعلوها؟ قلت: نعم، قال: والله ما نزلت هذه الآية إلا فيهم: {ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ * إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ} [القمر: 48، 49]، لا تعودوا مرضاهم، ولا تصلوا على موتاهم، ولو أريتني واحدًا منهم، فقأت عينه».

او له عبد الملک څخه روايت دی - يعني ابن جريج - له عطاء بن أبی رباح څخه وايي: « ابن عباس ته راغلم، حال دا چې هغه په زمزم کې ورکوز شوی و، او د جامو لاندې برخه يې لنده شوې ده، نو ورته مې وويل: په تقدير کې خبرې شوې دي ، هغه وفرمايل: آيا دا کار يې کړی دی (خلکو)؟ ما وويل: هو، ويې فرمايل: قسم په الله چې دا آيت ندی نازل شوی مګر په همدوی کې: {ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ * إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ} [القمر سورت: 48، 49 آيتونه]، (تاسو د دوزخ رسېدل وڅکئ، بېشکه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا کړی دی) تاسو د هغوی د مريضانو پوښتنه مه کوئ، او په مړو يې جنازې مه کوئ، او که ته ما ته د دوی څخه يو راوښايي نو زه به ترې سترګه وباسم». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (597/3).

وقَالَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ رضي الله عنه لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ، إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ، قَالَ: رَبِّ، وَمَاذَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ»، يَا بُنَيَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي».

وقَالَ عُبَادَةُ بْنُ الصَّامِتِ رضي الله عنه لِابْنِهِ: يَا بُنَيَّ، إِنَّكَ لَنْ تَجِدَ طَعْمَ حَقِيقَةِ الْإِيمَانِ حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَمَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ لَهُ: اكْتُبْ، قَالَ: رَبِّ، وَمَاذَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبْ مَقَادِيرَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ»، يَا بُنَيَّ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ: «مَنْ مَاتَ عَلَى غَيْرِ هَذَا فَلَيْسَ مِنِّي».

او عبادة بن الصامت - رضي الله عنه - خپل زوی ته وفرمايل: ای زويه ! ته هيڅ کله د ايمان حقيقي خوند نه شي موندلی تر دې چې پدې پوه شې چې څه چې دروورسيدل هيڅکله به ترې نه وې ژغورل شوی، او څه چې درونه رسيدل هيڅکله به دې تر لاسه کړي نه وو، ما له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه اوريدلي دي چې وييل يې: يقينا لومړی هغه څه چې الله پيدا کړ قلم و، نو ورته يې وويل: وليکه، هغه وويل: ربه: څه وليکم؟ هغه وفرمايل: د قيامت تر قائميدو پورې د هر شي تقديرونه وليکه» ای بچيه! ما له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه اوريدلي دي چې فرمايل يې: "څوک چې له دې

پرته په بل څه مړ شو نو زما څخه ندی". ابو داود په خپل سنن کې (۴۷۰۰) کې روایت کړی او ابن ابی عاصم په السنة کې (۱/۵۱).

وعن يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ قَالَ: «كَانَ أَوَّلَ مَنْ قَالَ فِي الْقَدَرِ بِالْبَصْرَةِ مَعْبَدٌ الْجُهَنِيُّ، فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَحُمَيْدُ بْنُ عَبْدِالرَّحْمَنِ الْحِمْيَرِيُّ حَاجَّيْنِ -أَوْ مُعْتَمِرَيْنِ - فَقُلْنَا: لَوْ لَقِينَا أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللهِ صلى الله عليه وسلم، فَسَأَلْنَاهُ عَمَّا يَقُولُ هَؤُلَاءِ فِي الْقَدَرِ، فَوُفِّقَ لَنَا عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ دَاخِلًا الْمَسْجِدَ، فَاكْتَنَفْتُهُ أَنَا وَصَاحِبِي: أَحَدُنَا عَنْ يَمِينِهِ، وَالْآخَرُ عَنْ شِمَالِهِ، فَظَنَنْتُ أَنَّ صَاحِبِي سَيَكِلُ الْكَلَامَ إِلَيَّ، فَقُلْتُ: أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ، إِنَّهُ قَدْ ظَهَرَ قِبَلَنَا نَاسٌ يَقْرَؤُونَ الْقُرْآنَ، وَيَتَقَفَّرُونَ الْعِلْمَ، وَذَكَرَ مِنْ شَأْنِهِمْ، وَأَنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنْ لَا قَدَرَ، وَأَنَّ الْأَمْرَ أُنُفٌ، قَالَ: فَإِذَا لَقِيتَ أُولَئِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُمْ، وَأَنَّهُمْ بُرَآءُ مِنِّي، وَالَّذِي يَحْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ لَوْ أَنَّ لِأَحَدِهِمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا، فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَ اللهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ...».

او له یحی بن یعمر څخه روایت دی فرمایي: لومړی هغه څوک چې په تقدیر کې یې خبرې کړې دي هغه معبد الجهني و په بصره کې، نو زه او عبد الرحمن الحمیري حج - او یا عمرې - ته روان شو، نو ومو وییل: ښه به وي که چېرته د رسو ل الله - صلی الله علیه وسلم - له کوم صحابي سره مخ شو، نو د دې خلکو د وینااوو په اړه به ترې پوښتنه وکړو چې دوی یې د تقدیر په اړه کوي، نو له عبد الله بن عمر بن الخطاب سره جومات ته د ننوتلو پر مهال مخ شو، نو ما او ملګري مې په منځ کې راګیر کړ: یو یې ښي لور ته او بل یې چپ لور - ته شو - نو ما فکر وکړ چې ملګری به مې خبره ماته پرېږدي،

نو ما وويل: اى أبو عبد الرحمن، زمونږ په طرف کې داسې خلک راښکاره شوي دي چې قرآن لولي او علم برباد وي او د دوی له کړنو څخه یادونه وکړه، او دا چې هغوی ګمان کوي چې تقدير نشته، او دا چې - تقدير - نشته او نه پرې له مخکې څوک پوهيږي تر دې چې کار واقع شوی نه وي، وايې: نو کله چې د دوی سره مخ شوې نو خبر يې کړه چې زه ورڅخه بېزاره يم، او هغوی زما څخه بیزاره دي او هغه چې عبد الله بن عمر پرې قسم کوي، که چېرته يو له دوی څخه د احد د غره په اندازه سره زر درلودل؟ او هغه يې د الله په لار کې لګولي وو نو الله به ترې نه وو قبول کړي تر څو چې په تقدير ايمان ونه لري...». مسلم د خپل صحيح په مقدمه کې روايت کړی (٨) او آجري په الشريعه کې (٨٥١/٢). او له أبو هارون الأبلي څخه روايت دی - او دی د هغه چا له جملې څخه و چې د عبد الله بن سهل سره يې ملګرتيا کړې وه - او دی يو نيک انسان و، او مونږ ته يې په جامع مسجد کې قرآن تدريساوه، فرمايي: «له سهل بن عبد الله څخه د تقدير په اړه پوښتنه وشوه، نو ويې فرمايل: په تقدير ايمان فرض دی، او دروغ ګڼل يې کفر دی او په اړه يې خبرې کول بدعت دی او ورڅخه چپ پاتې کېدل سنت دي».

شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (786/4).

او له حسن بصري څخه روايت دی فرمايلي يې دي: "قلم وچ شوی، قضاوت شوی، او تقدير د کتاب - په تصديق، د رسولانو په رښتيا ګڼلو او د هغه چا په نيکمرغۍ چې عمل يې کړی وي او د الله څخه ويريدلی او د هغه چا په بدبختۍ چې

ظلم او تېرى يې كړى وي او د الله - تعالى - لخوا مؤمنانو ته په واكمنۍ وركولو او د الله لخوا له مشركانو څخه په بيزارۍ - بشپړ شوى دى. الشريعة، د آجري (881/2).

ابن بطة العكبري فرمايلي دي: بيا لدې څخه وروسته د تقدير په خير او شر، خوږ او تريخ، لږ او زيات ايمان راوړل دي چې د الله تعالى لخوا په بندګانو د هغه د ارادې سره سم په ټاكلي وخت مقرر شوى دى چې بايد تر سره شي، نو د الله تعالى له مخكني علم سره سم تر سره كيږي نه مخكې كيږي او نه وروسته كيږي او دا چې كوم څه بنده ته رسيدونكي وي هيڅكله به ترې ونه ژغورل شي او له هغه څه نه چې ژغورل شوى دى هيڅكله به ورته ونه رسيږي، او هغه څه چې مخكې شوي وروسته به نه شي، او هغه چې وروسته شوي مخكې به نه شي...نو پدې سره ايمان حتمي دى، د الله تعالى لخوا يې په بنده ګانو فرض شوى، نو چا چې د دې مخالفت وكړ او يا ترې ووت، او يا يې پكې باطلې خبرې وكړې، او الله تعالى ته تقديرونه ثابت نه كړي او د تقدير او مشيئت نسبت هغه ته (الله) و نه كړي نو دا تر ټولو لومړى زنديق دى». الشرح والإبانة على أصول السنة والديانة، د ابن بطة (مخ: 213 - 216).

(باب ما يتضمنه الإيمان بالقدر) باب دى د هغه څه په باره كې چې په تقدير ايمان ورته شامليږي

او مونږ ايمان لرو چې په تقدير ايمان د الله تعالى په هر اړخيزه او چاپيره پوهه ايمان لرل دي، او دا چې هغه پاک

ذات په هر هغه څه پوهیږي چې په اسمانونو کې دي او په هر هغه څه چې په ځمکه کې دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

{أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

(آیا ته نه یې پوه شوی چې بېشکه الله پوهیږي په هر هغه څه چې په آسمان او ځمکه کې دي، بېشکه دغه په یو کتاب کې دي، بېشکه دغه الله ته ډېر آسان دي). [الحج سورت: 70 آیت]، او دا چې یقیناً الله د علم په لحاظ هر شی راګېر کړی دی، الله تعالی فرمایلي دي:

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا}

{اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا}

(الله هغه ذات دی چې اوه اسمانونه یې پیدا کړي دي او له ځمکې نه هم د دغو په مثل، (د الله) امر د دوی په مینځ کې نازلیږي، د دې لپاره چې تاسو پوه شي چې یقیناً الله په هر شي باندې ښه قادر دی او دا چې یقیناً الله د علم په لحاظ هر شی راګېر کړی دی). [الطلاق سورت: 12 آیت].

او دا چې د هغه پوهې ستري، قدرمنې لویې او وړې چارې راګیرې کړې دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لاَ يَعْلَمُهَا إِلاَّ هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلاَّ يَعْلَمُهَا وَلاَ حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الأَرْضِ وَلاَ رَطْبٍ وَلاَ يَابِسٍ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

(او خاص له الله سره د غیبو چابیانې دي، یواځې هغه پر دغو عالم دی او هغه عالم دی پر هغه څه چې په وچه او سمندر کې دي، او هېڅ یوه پاڼه نه غورځېږي مګر هغه پرې عالم دی او د ځمکې په تیارو کې نه یوه دانه (پرېوځي) او نه لوند څیز او نه وچ مګر (دا ټول) په څرګند کتاب (لوح محفوظ) کې دي). [الأنعام سورت: 59 آیت]. ابن جریر رحمه الله د دې آیت د تفسیر سره فرمایلي دي: "همدارنګه داسې هیڅ شی چې اوس شتون لري، او یا هغه څه چې په راتلونکي کې به شتون ولري چې تر اوسه لا ندی پیدا شوی، مګر دا چې هغه په لوح محفوظ کې ثبت شوی دی، په هغه کې لیکل شوی دی، شمېر او اندازه يې، وخت يې چې پکې به رامنځته کيږي، او هغه حالت يې چې پکې به نابود کيږي او پدې قول {مُّبِينٍ} سره يې موخه دا ده چې هغه - کتاب - د هغه څه د صحت ښکارندوی کوي چې پکې دي د هغه څه په شتون چې پکې رسم شوي (لیکل شوي دي) او په هغه بڼه چې پکې لیکل شوي دي. د الطبري تفسیر (403/11).

او الله پاک فرمایلي دي:

{يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاء وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُور * وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لاَ تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَلاَ أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاء وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُور *

(هغه پوهېږي په هر هغه څه چې په ځمکه کې ننوځي او په هر هغه څه چې له دې نه راوځي او په هر هغه څه چې له اسمان نه راکوزېږي او په هر هغه څه چې په ده کې پورته خېژي او همدغه (الله) بې حده مهربان، ډېر بخښونکی دی.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لاَ تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَلاَ أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

او کافران شویو کسانو وویل چې مونږ ته به قیامت رانشي ته (دوی ته) ووایه: ولې نه! زما دې په خپل رب قسم وي چې خامخا لازمًا به هغه (قیامت) تاسو ته راشي (هغه رب) چې د غیبو عالم دی، له هغه څخه نه پټیږي په اندازه د یوې ذرې په اسمانونو کې او نه په ځمکه کې او نه د دغې (ذرې) نه وړوکی (شی) او نه (ترې) غټ مګر (دغه هر څه) په ښکاره کتاب کې دي). [سبا سورت: 2، 3 آیتونه].

وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: إِنِّي عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم إِذْ جَاءَهُ قَوْمٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا بَنِي تَمِيمٍ»، قَالُوا: بَشَّرْتَنَا فَأَعْطِنَا، فَدَخَلَ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ

الْيَمَنِ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ، إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ»، قَالُوا: قَبِلْنَا، جِئْنَاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ، وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الأَمْرِ: مَا كَانَ؟ قَالَ: «كَانَ اللَّهُ، وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى المَاءِ، ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ، وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ». ثُمَّ أَتَانِي رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا عِمْرَانُ، أَدْرِكْ نَاقَتَكَ، فَقَدْ ذَهَبَتْ، فَانْطَلَقْتُ أَطْلُبُهَا، فَإِذَا السَّرَابُ يَنْقَطِعُ دُونَهَا، وَايْمُ اللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنَّهَا قَدْ ذَهَبَتْ، وَلَمْ أَقُمْ.

وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قال: إِنِّي عِنْدَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم إِذْ جَاءَهُ قَوْمٌ مِنْ بَنِي تَمِيمٍ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا البُشْرَى يَا بَنِي تَمِيمٍ»، قَالُوا: بَشَّرْتَنَا فَأَعْطِنَا، فَدَخَلَ نَاسٌ مِنْ أَهْلِ الْيَمَنِ، فَقَالَ: «اقْبَلُوا الْبُشْرَى يَا أَهْلَ الْيَمَنِ، إِذْ لَمْ يَقْبَلْهَا بَنُو تَمِيمٍ»، قَالُوا: قَبِلْنَا، جِئْنَاكَ لِنَتَفَقَّهَ فِي الدِّينِ، وَلِنَسْأَلَكَ عَنْ أَوَّلِ هَذَا الأَمْرِ: مَا كَانَ؟ قَالَ: «كَانَ اللَّهُ، وَلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ قَبْلَهُ، وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى المَاءِ، ثُمَّ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالأَرْضَ، وَكَتَبَ فِي الذِّكْرِ كُلَّ شَيْءٍ». ثُمَّ أَتَانِي رَجُلٌ، فَقَالَ: يَا عِمْرَانُ، أَدْرِكْ نَاقَتَكَ، فَقَدْ ذَهَبَتْ، فَانْطَلَقْتُ أَطْلُبُهَا، فَإِذَا السَّرَابُ يَنْقَطِعُ دُونَهَا، وَايْمُ اللَّهِ لَوَدِدْتُ أَنَّهَا قَدْ ذَهَبَتْ، وَلَمْ أَقُمْ.

او له عمران بن حصين - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: زه له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره وم چې له بني تميم -څخه- يوه ډله خلک راغلل؛ نو- ورته- يې وفرمايل: «ای د تميم خلکو زيری قبول کړئ» هغوی وويل: مخکې دې زيری راکړی و، اوس يو څه راکړه، بيا د يمن له خلکو څخه يوه ډله راننوتله نو ورته يې وفرمايل : «زيری قبول کړئ ای د يمن خلکو، ځکه د تميم خلکو قبول نه کړ» هغوی وويل:

مونږ راغلي يو تر څو ځان پر دين پوه کړو، او د دې چارې (کائناتو) د پيل په اړه درځخه پوښتنه وکړو: چې څنګه و؟ ويې فرمايل: «الله و او له هغه مخکې هيڅ شی نه و، او د هغه عرش پر اوبو د پاسه و، بيا يې آسمانونه او ځمکه پيدا کړل، او په لوح محفوظ کې يې هر څه وليکل»، بيا راته يو سړی راغی، نو ويې وييل: ای عمرانه! اوښه دې راونيسه چې درځخه لاړه، نو زه يې د لټولو پسې لاړم، ګورم چې له شګو څخه اوښتې ده، او قسم په الله چې ما خوښه ګڼله چې تللې وای خو زه نه وم راپاڅېدلی». بخاري روايت کړی (٧٤١٨) او ترمذي (٣٩٥١).

او الله تعالی په هر هغه څه پوهيدلی دی چې وړاندي وو، او يا به په راتلونکي کې وي، او په هغه څه چې که چېرته وي نو څنګه به وي، الله تعالی د منافقانو له حال څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي: که چېرته دوی له مؤمنانو سره - جهاد ته - وتلي وو هغوی لره به يې پرته له شر څخه نور څه نه و ورزيات کړي، حال دا چې هغو ورسره لا تللي نه وو:

{لَوْ خَرَجُواْ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلاَّ خَبَالاً ولأَوْضَعُواْ خِلاَلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ}

{لَوْ خَرَجُواْ فِيكُم مَّا زَادُوكُمْ إِلاَّ خَبَالاً ولأَوْضَعُواْ خِلاَلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ وَاللّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ}

(که دوی ستاسو په لښکر کې وتلي وی (نو) دوی به تاسو ته نه و زيات کړی (هيڅ شی) مګر شر او ضرور به دوی ستاسو په مينځ کې (د خرابی او چغلی لپاره) چابکي کړې وه،

په داسې حال کې چې دوی به تاسو لپاره فتنه لټوله او په تاسو کې د هغوی لپاره څه جاسوسان هم شته او الله پر ظالمانو ښه پوه دی). [التوبة سورت : 47 آیت].

او الله تعالی د دوزخیانو په اړه فرمایي:

{وَلَوْ تَرَىَ إِذْ وُقِفُواْ عَلَى النَّارِ فَقَالُواْ يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلاَ نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ * بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُواْ يُخْفُونَ مِن قَبْلُ وَلَوْ رُدُّواْ لَعَادُواْ لِمَا نُهُواْ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ}

{وَلَوْ تَرَىَ إِذْ وُقِفُواْ عَلَى النَّارِ فَقَالُواْ يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلاَ نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ * بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُواْ يُخْفُونَ مِن قَبْلُ وَلَوْ رُدُّواْ لَعَادُواْ لِمَا نُهُواْ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ}

(او که ته ووینې کله چې دوی پر (غاړه د) اور ودرول شي، نو دوی به وایي: ای کاشکې! مونږ بیا (دنیا ته) واپس کړی شو، له دې (عقیدې او عمل) سره چې د خپل رب د ایتونو (بیا) تکذیب ونه کړو او مونږ شو له مومنانو څنې). [الأنعام سورت: 27، 28 آیتونه]. نو هغه یادونه وکړه چې که دوی بېرته دنیا ته راستانه شوي وای نو بېرته به خپل کفر ته ورګرځېدلي وو حال دا چې دوی لا د دوزخ اور ته نه وو ورننکاره کړای شوي. او الله تعالی فرمایي:

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لاَ تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَلاَ أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لاَ تَأْتِينَا السَّاعَةُ قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ لاَ يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَلاَ أَصْغَرُ مِن ذَلِكَ وَلاَ أَكْبَرُ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

(او کافران شويو کسانو وويل چې مونږ ته به قيامت رانشي ته (دوی ته) ووايه: ولې نه! زما دې په خپل رب قسم وي چې خامخا لازمًا به هغه (قيامت) تاسو ته راشي (هغه رب) چې د غيبو عالم دی، له هغه څخه نه پټيږي په اندازه د يوې ذرې په اسمانونو کې او نه په ځمکه کې او نه د دغې (ذرې) نه وړوکی (شی) او نه (ترې) غټ مګر (دغه هر څه) په ښکاره کتاب کې دي). [سبأ سورت: 3 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی هر هغه څه چې کيدونکي دي په يوه خوندي کتاب کې ليکلي دي ، حق ذا فرمايلي دي:

{وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاء وَلاَ أَصْغَرَ مِن ذَلِكَ وَلا أَكْبَرَ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

{وَمَا يَعْزُبُ عَن رَّبِّكَ مِن مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي السَّمَاء وَلاَ أَصْغَرَ مِن ذَلِكَ وَلا أَكْبَرَ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ}

(او ستا له رب څخه په ځمکه کې او نه په اسمان کې د ذرې په اندازه (شی) هم نه پټيږي او نه له دې نه زيات وړوکی شی او نه له دې نه زيات غټ مګر په واضحه کتاب کې دي). [يونس سورت: 61 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاء وَالأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

{أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاء وَالأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

(ايا ته نه يې پوه شوی چې بېشکه الله پوهيږي به هر هغه څه چې په اسمان او ځمکه کې دي، بېشکه دغه په يو کتاب کې

دي، بېشکه دغه الله ته ډېر اسان دي). [الحج سورت: 70 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي أَنفُسِكُمْ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

{مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِي الأَرْضِ وَلاَ فِي أَنفُسِكُمْ إِلاَّ فِي كِتَابٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ}

(نه رسېږي په ځمکه کې او نه ستاسو په ځانونو کې کوم مصيبت مګر (دا) په کتاب کې دي مخکې له دې نه چې دغه (ځانونه) پيدا کړو، بېشکه الله ته دا ډېره اسانه ده). [الحديد سورت: 22 آيت].

او له عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه څخه روايت دی وايي چې: ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اوريدلي چې فرمايل يې:

«كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ».

«كَتَبَ اللهُ مَقَادِيرَ الْخَلَائِقِ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِخَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ، قَالَ: وَعَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ».

"الله - تعالی - د اسمانونو او ځمکې له پيدا کولو څخه پنځوس زره کاله مخکې د مخلوقاتو تقديرونه ليکلي دي". مسلم (٢٦٥٣) او ترمذي (٢١٥٦) روايت کړی.

او رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ: اكْتُبْ، فَقَالَ: مَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبِ الْقَدَرَ مَا كَانَ وَمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى الأَبَدِ».

«إِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْقَلَمَ، فَقَالَ: اكْتُبْ، فَقَالَ: مَا أَكْتُبُ؟ قَالَ: اكْتُبِ الْقَدَرَ مَا كَانَ وَمَا هُوَ كَائِنٌ إِلَى الأَبَدِ».

«یقینا لومړی شی چې الله پاک پیدا کړ قلم و، نو هغه ته یې وویل: ولیکه، هغه وویل: څه ولیکم؟ هغه ورته وفرمایل: تقدیر ولیکه؛ هغه چې دي او هغه څه چې کیدونکي دي تر ابده پورې». (ابوداود (4700)، ترمذي (2155، 3319)، طیالسي (578)، احمد (22705، 22707) او ابن ابي عاصم په سنن کې په (115) شمیره روایت کړی دی).

او أبو هریرة - رضي الله عنه - له نبي صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي فرمایي:

«لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ».

«لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ: سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ».

«کله چې الله - تعالی - د مخلوقاتو پیدایښت تمام کړ، نو د خپل ځان سره یې کتاب ولیکه چې: غالب شو، او یا یې وویل: زما رحمت پر غضب باندې مخکې شو، نو دا کتاب له هغه سره د عرش د پاسه دی». بخاري (7553)، مسلم (2751)، ترمذي (3543) او ابن ماجه (189) روایت کړی دی.

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - چې څه وغواړي لیکي یې او څه چې وغواړي له منځه یې وړي او همدا رنګه یې ثابت پریږدي او هغه سره ام الکتاب دی، حق ذات فرمایلي دي او د هغه وینا حق ده:

{يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ}

{يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاء وَيُثْبِتُ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَاب}

(الله محوه کوي هغه چې اراده یې وکړي او ثابتوي یې او له هغه سره اصل د کتاب دی). [الرعد سورت: 39 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې د الله - تعالی - له پریکړې او تقدیر پرته هیڅ شی نه شي کیدلی او د الله - تعالی - له پریکړي او تقدیر پرته د هیڅ کار مخنیوی نه کیږي، هغه څه یې چې مقدر کړي وي خامخا به پیښیږي هیڅ چاره ترې نشته او د هغه څه مخنیوی یې چې کړی هیڅوک یې نه شي تر سره کولی، نو ټول مخلوقات هیڅ داسې کار نه شي کولای چې الله تعالی نه وي لیکلی او نه د هیڅ کار مخنیوی کولای شي چې الله پاک لیکلی وي، هغه څه چې بنده ته ونه رسیدل هیڅکله یې لاس ته نه شي راوړلی او هغه څه چې لاس ته راوړي هیڅکله به ترې بچ ونه خوري، له عبد الله بن عباس - رضی الله عنهما - څخه روایت دی فرمایي: زه یوه ورځ په سپرلی د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - شاته ناست وم نو ویې فرمایل:

«يا غُلَامُ، إنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّه، وَاعْلَمْ أَنَّ الأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الأَقْلَامُ، وَجَفَّتِ الصُّحُفُ».

«يَا غُلَامُ، إنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ، احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّه، وَاعْلَمْ أَنَّ الأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ

قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وَلَوِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الأَقْلَامُ، وَجَفَّتِ الصُّحُفُ».

«اى هلكه، زه تا ته څو خبرې درښايم: الله په ياد لره، هغه به ستا ساتنه وکړي، الله په ياد لره، هغه به دې په وړاندې ومومې، کله دې چې څه غوښتل نو له الله څخه يې وغواړه، او کله دې چې مرسته غوښتله، نو له الله نه يې وغواړه، او پوه شه: که دا ټول خلک راغونډ شي تر څو تاته د څه ګټه ورسوي، نو هغوى به تاته هيڅ ګټه و نه رسوي پرته له هغې چې الله درته ليکلى وي، او که دوى راغونډ شي چې تاته يو څه ضرر ورسوي، نو هيڅ ضرر به در ونه رسوي له هغه پرته چې الله تعالى درته ليکلي وي. قلمونه پورته شوي او کاغذونه وچ شوي دي». ترمذي (2516) روايت کړى او ابن وهب په القدر کې (28)، او احمد (2669) او عبد بن حميد (636) هم روايت کړى دى.

او مونږ ايمان لرو پر دې چې الله څه وغواړي کيږي او هغه څه چې ونه غواړي نه کيږي، او دا چې د هغه مشيئت بشپړ دى، الله تعالى فرمايلي دي:

{وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاء وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}

{وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاء وَيَخْتَارُ مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُون}

(او ستا رب پيدا کوي هغه څه چې ويې غواړي او هغه انتخاب کوي، دوى ته هېڅ اختيار نشته، الله تعالى لره پاکي

ده، او هغه اوچت دی له هغه څه نه چې دوی یې ورسره شریکوي). [القصص سورت: 68 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِين}

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِين}

(او تاسو (د سمې لارې) اراده نشئ کولی مګر دا چې الله رب العالمین یې اراده وکړي). [التکویر سورت: 29 آیت].

او د الله تعالی څواک نافذ دی، حق ذات فرمایلي دي:

{وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا}

(وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا)

(او الله کله هم داسې نه دی چې هغه لره دې عاجزه کړي هېڅ کوم شی په اسمانونوکې او په ځمکه کې، بېشکه هغه (الله) له ازله بنه پوه، بنه قادر دی). [فاطر سورت: 44 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{وَلَوْ شَاء رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُون}

{وَلَوْ شَاء رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُون}

(او که چېرې ستا رب، غوښتلی (نو) دوی به دا (کار) نه و کړی، نو ته دوی پرېږده او هغه هم چې دوی له خپله ځانه څه دروغ جوړوي). [الأنعام سورت: 112 آیت].

او د هغه په پادشاهۍ کې هیڅ شی نه شي کیدلی مګر چې هغه یې وغواړي، حق ذات فرمایلي دي:

{وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ مَا جَاءتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَـكِنِ اخْتَلَفُواْ فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا اقْتَتَلُواْ وَلَـكِنَّ اللّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيد}

{وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ مَا جَاءتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَـكِنِ اخْتَلَفُواْ فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا اقْتَتَلُواْ وَلَـكِنَّ اللّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيد}

(اوکه الله غوښتلی، (نو) هغه کسان به په خپلو کې نه وو جنګېدلي، چې له دغو (رسولانو) نه پس وو، له دې نه وروسته چې دوی ته څرګندې نښې راغلې، او لېکن دوی اختلاف وکړ، نو په دوی کې ځینې هغه دي؛ چې ایمان یې راوړ، او ځینې په دوی کې هغه دي؛ چې کافر شول، او که الله غوښتلی، (نو) دوی به په خپلو کې نه وو جنګیدلي، او لېکن الله کوي هغه څه چې اراده یې وکړي). [البقرة سورت: 253 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې بنده ګان هم حقیقي اراده او اختیار لري او هغه د الله تعالی د مشیئت تابع ده، الله تعالی فرمابلي:

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا}

{وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا}

(او تاسو اراده نشئ کولی مګر دا چې الله یې وغواړي، بېشکه الله ښه عالم، ښه حکمت والا دی). [الإنسان سورت: 30 آیت]، الله - تعالی - فرمایلي:

{لِمَن شَاء مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيم * وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِين}

{لِمَن شَاء مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيم *

(د هغه چا لپاره چې په تاسو کې غواړي چې دی نېغ برابر شي.

وَمَا تَشَاؤُونَ إِلاَّ أَن يَشَاء اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

او تاسو د (سمې لارې) اراده نشئ کولی مګر دا چې الله رب العلمين يې اراده وکړي). [التکوير سورت: 28، 29 آيتونه]، او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي:

{إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَن شَاء اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلاً}

{إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَن شَاء اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلاً}

[بېشکه دا (قرآن) نصيحت دی، نو هغه څوك چې غواړي چې خپل رب طرف ته لار ونيسي (نو ودې نيسي)]. [الإنسان سورت: 29 آيت]. او سپيڅلي ذات فرمايلي دي:

{ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن شَاء اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ مَآبًا}

{ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن شَاء اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ مَآبًا}

[دغه حق ورځ ده، نو هغه څوك چې د خپل رب په طرف د ورتلو ځای نيسي (نو ودې نيسي)]. [النبأ سورت: 39 آيت].

او مونږ ايمان لرو چې يقينا الله تعالی په خپل فضل سره هغه چاته هدايت کړی چې غوښتل يې او په خپل عدل سره يې چې چا لره غوښتل نو هغه يې ذليل کړ، له هغه څخه د هغه د کړنو پوښتنه نه کيږي حال دا چې دوی پوښتل کيږي، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَالَّذِينَ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَن يَشَإِ اللّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}

{وَالَّذِينَ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ مَن يَشَإِ اللّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}

(او هغه کسان چې زمونږ د آیتونو تکذیب یې کړی دی (دوی) کاڼه او ګونګیان دي، په تیارو کې دي، چا ته چې الله وغواړي هغه ګمراه کوي او چا ته چې وغواړي هغه په نېغه لار روانوي). [الأنعام سورت: 39 آیت]، او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمایلي دي:

{فَمَن يُرِدِ اللّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلإِسْلاَمِ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاء}

(فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ۖ وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ)

(نو هغه څوک چې الله هغه ته د هدایت کولو اراده وکړي، (نو) د هغه سینه د اسلام لپاره پراخه کړي او هغه څوک چې هغه یې د ګمراه کولو اراده وکړي (، نو) د هغه سینه تنګه کړي، ښخي تنګه، ګویا کې هغه پورته اسمان ته په سختۍ سره خیژي، همدارنګه الله پلیتي (عذاب) اچوي په هغو کسانو باندې چې ایمان نه راوړي). [الأنعام سورت: 125 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{وَلَوْ شِئْنَا لآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ}

{وَلَوْ شِئْنَا لآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ}

(او كه مونږ غوښتلی (نو) مونږ به خامخا هر نفس ته د هغه هدایت ورکړی و او لېکن زما له جانبه دغه خبره ثابته (او لازمه) شوې ده چې زه به جهنّم خامخا ضرور له پېریانو او انسانانو، ټولو نه ډکوم). [السجدة سورت : 13 آیت].

وعن أبي بكر المروذي قال: «سمعت أبا عبدالله -يعني: أحمد بن حنبل- يقول: سألوا عبدالرحمن بن مهدي عن القدر، فقال لهم: الخير والشر بقدر».

له ابوبكر المروزی څخه روایت دی وایي چې: «ما له ابو عبدالله - یعنې احمد بن حنبل - څخه اوریدلي دي چې وییل یې: دوی له عبدالرحمن بن مهدي څخه د تقدیر په اړه پوښتنه وکړه، هغه ورته وویل: خیر او شر په اندازه دي». الإبانة الکبری، د ابن بطة (261/4).

او أبوبكر بن أبی عاصم فرمایلي دي: «ما د سنت په اړه پوښتنه وکړه چې څه دي؟ او سنت: په احکامو او نورو شیانو کې د ډېرو معناګانو لپاره یو جامع نوم دی، سنت هغه څه دي علماوو یې سنت ته په نسبت ورکولو کې اتفاق کړی وي لکه: د تقدیر د اثبات وینا، او دا چې وړتیا د عمل لپاره له عمل سره وي، او په خیر او شر، خوږ او تریخ تقدیر باندې ایمان درلودل دي، او د هر پیروي کوونکي انسان پیروي هغه ته د الله تعالی په توفیق ورکولو سره کیږي او د هر نافرمان انسان هره نافرماني، د الله تعالی لخوا د ده لپاره ذلت او خواري ده، نیکمرغه انسان هغه دی چې له وړاندې نه ورته نیمکرغي لیکل شوې وي او بدمرغه انسان هغه دی چې بدمرغي ورته له مخکې لیکل شوې وي او کارونه د الله تعالی له ارادې او

خوښې څخه خارج ندي او د بنده ګانو نیک او بد عملونه د دوی خپلې کړنې دي، او خالق ذات یې پیدا کوونکی دی».
السنة، د ابن أبي عاصم (645/2).

او مونږ ایمان لرو چې الله -تعالی- اطاعت او اطاعت کونکي خوښوي، الله - جل جلاله فرمایلي دي:

{وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُوْلَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُون}

{وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُوْلَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُون}

(او لیکن الله تاسو ته ایمان محبوب وګرځاوه او هغه یې ستاسو په زړونو کې ښایسته کړ او تاسو ته یې کفر او فسق او نافرماني کول ناخوښه وګرځول، هم دغه کسان په نېغه لار دي). [الحجرات سورت: 7 آیت]، او الله پاک فرمایلي دي:

{وَمَن يُطِعِ اللّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَـئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاء وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَـئِكَ رَفِيقًا}

{وَمَن يُطِعِ اللّهَ وَالرَّسُولَ فَأُوْلَـئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاء وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَـئِكَ رَفِيقًا}

(او څوك چې د الله او د (هغه د) رسول اطاعت وکړي، نو دغه کسان به له هغو خلکو سره وي پر چا باندې چې الله انعام کړی دی، چې نبیان، او صدیقین او شهیدان او صالحان دي او دغه خلق ښه ملګري دي). [النساء سورت: 69 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{وَأَحْسِنُوَاْ إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِين}

{وَأَحْسِنُوَاْ إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِين}

(او احسان کوئ کوي بې شکه الله تعالى محبت کوي د داسي بنائسته عمل کوؤنکو سره). [البقرة سورت: 195 آيت]، او الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِين}

{إِنَّ اللّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِين}

(يقيناً الله ډېر توبې وېستونکي خوښوي او ښه پاك اوسېدونکي خوښوي). [البقرة سورت: 222 آيت]، او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ العُطَاسَ، وَيَكْرَهُ التَّثَاؤُبَ».

«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ العُطَاسَ، وَيَكْرَهُ التَّثَاؤُبَ».

«الله تعالى پرنجى خوښوي، او خوله وازى (اربِړمى) بد ګڼي». بخاري (6223)، مسلم (2994)، ابوداود (5028)، ترمذي (2746) او ابن ماجه (968) روايت کړى دى.

أبو هريرة -رضي الله عنه- له نبي كريم -صلى الله عليه وسلم- څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي:

«إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبَّهُ...».

«إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا نَادَى جِبْرِيلَ: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبَّهُ...».

«کله چې الله له يو بنده سره مينه ولري، نو جبرائيل ته غږ وکړي: الله له فلاني سره مينه لري، نو له هغه سره مينه ولره...». بخاري (6040)، مسلم (2637) او ترمذي (3161) روايت کړى.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى بې لاريتوب او بې لارې انسانان بد ګڼي، او حق ذات فرمايلي دي:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ يَسْخَرْ قَومٌ مِّن قَوْمٍ عَسَى أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلاَ نِسَاء مِّن نِّسَاء عَسَى أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلاَ تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلاَ تَنَابَزُوا بِالأَلْقَابِ بِئْسَ الاِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُون}

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ يَسْخَرْ قَومٌ مِّن قَوْمٍ عَسَى أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلاَ نِسَاء مِّن نِّسَاء عَسَى أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ وَلاَ تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلاَ تَنَابَزُوا بِالأَلْقَابِ بِئْسَ الاِسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الإِيمَانِ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الظَّالِمُون}

(ای هغو کسانو چې ايمان يې راوړی دی! هېڅ قوم دې په بل قوم پورې مسخرې نه کوي، کېدی شي چې هغوی له ده نه ډېر غوره وي، او نه (دې) ښځې په نورو ښځو پورې (مسخرې کوي)، کېدی شي چې هغوی له دوی نه ډېرې غوره وي او تاسو د خپلو ځانونو عيب جويي مه کوئ او يو بل په بدو لقبونو (او نومونو) سره مه بلئ، له ايمان راوړو نه بعد د فسق نامه بده ده او چا چې توبه ونه وېستله، نو هم دغه کسان ظالمان دي). [الحجرات سورت: 11 آيت]، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبِّ الْمُعْتَدِين}

{إِنَّ اللّهَ لاَ يُحِبِّ الْمُعْتَدِين}

(يقيناً الله له حد نه تېرېدونکي نه خوښوي). [البقرة سورت: 190 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{وَاللّهُ لاَ يُحِبُّ الفَسَادَ}

{وَاللّهُ لاَ يُحِبُّ الفَسَادَ}

(حال دا چې الله فساد نه خوښوي). [البقرة سورت: 205 آيت].

او له عثمان البتي څخه روايت دی وايي چې: زه ابن سيرين ته ورغلم، هغه راته وويل: خلک د تقدير په اړه څه وايي؟ ويې ويل: زه نه پوهېږم چې ما ورته څه ځواب ورکړ، ويې ويل: نو هغه له ځمکې څخه يو څه راپورته کړل او ويې ويل: زه نه غواړم چې - په اړه يې - د دې په اندازه څه ووايم، د الآجري په الشريعة کې لدې زيات دی (2/ 887). او يقينا کله چې الله - تعالى - د بنده لپاره د خير اراده وکړي نو د هغه کارونو توفيق ورکړي چې هغه يې خوښوي او د خپل اطاعت او هغو کارونو توفيق ورکړي چې هغه پرې له بنده څخه راضي کيږي او چاته چې لدې پرته بله اراده ولري نو حجت پرې قائم کړي، بيا عذاب ورکړي پداسې حال کې چې ورسره ظلم کوونکی نه وي». القدر، د فريابي (263 مخ).

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالى په بدو کارونو امر نه کوي او د خپلو بنده ګانو لپاره کفر نه خوښوي، الله تعالى فرمايلي:

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاء}

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاء}

(بېشکه الله د بې حيايۍ حکم نه کوي). [الأعراف سورت: 28 آيت]، او د لوی شان، شوکت او سلطنت خاوند فرمايلي دي:

{وَلاَ يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ}

(او هغه د خپلو بنده ګانو لپاره کفر نه خوښوي، او که تاسو شکر وباسئ (نو) دی دغه (شکر) تاسو ته خوښوي). [الزمر سورت: 7 آیت].

او مونږ ایمان لرو چې الله د هر شي پیدا کوونکی دی، الله تعالی فرمایلي دي:

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}

{اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيل}،

(الله د هر شي پیدا کوونکی دی او هغه په هر شي باندې نګران دی). [الزمر سورت: 62 ایت]، او پدې چې الله - تعالی - بنده ګان پیدا کړي دي، او د دوی کړنې يې هم پیدا کړي دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُون}

﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ 96﴾

(حال دا چې الله ستاسو او ستاسو د عملونو، پیدا کوونکی دي). [الصافات سورت: 96 آیت]، او هیڅوک ورسره د - مخلوقاتو - په پیدا کولو کې برخه نه لري، لکه څرنګه چې ورسره څوک د هغه په پادشاهۍ کې برخه نه لري، حق ذات فرمایلي دي:

{الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا}

{الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا}

(هغه ذات چې خاص د هغه لپاره د آسمانونو او ځمکې بادشاهي ده او هېڅ اولاد يې نه دی نيولی او د ده لپاره په بادشاهۍ کې هېڅ شريك نشته او هر شی يې پيدا کړی دی، نو هغه يې په اندازه کړی دی، اندازه کول). [الفرقان سورت: 2 آيت].

او الله تعالی پر مخلوقاتو استدلال وکړ چې هغه يوازينی خالق دی، الله - تعالی - فرمايلي:

{نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلاَ تُصَدِّقُون * أَفَرَأَيْتُم مَّا تُمْنُون * أَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُون}

{نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلاَ تُصَدِّقُون *

(مونږ تاسو پيدا کړي يئ، نو ولې تاسو تصديق نه کوئ!.

أَفَرَأَيْتُم مَّا تُمْنُون *

نو تاسو ما ته خبر راکړئ! هغه نطفه چې تاسو يې تويوئ.

أَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُون}

آيا تاسو (له) دغې (نطفې نه بشر) پيدا کوئ، يا هم دا مونږ يې پيدا کوونکي يو). [الواقعة سورت: 57-59 آيتونه]. که څه هم دا په بيا راژوندي کېدو يو ثبوت دی، لدې سره د هغه - سپيڅلي ذات - په يووالي هم دليل دی چې يوازې هغه ذات تبارک وتعالی پيدا کوونکی دی.

(باب لا تعارض بين الأمر والشرع والخلق والعقل) باب دی پدې باره کې چې: د فرمان (امر کونی)، شریعت، پیدایښت او عقل تر منځه ټکر (تعارض) نشته

او مونږ ایمان لرو چې د شریعت، حکم (کوني) او مخلوق ترمنځ هیڅ ټکر نشته، ځکه چې الله پاک لره مخلوقات دي او هغه لره حکم دی، نو هغه چې څه وغواړي کوي يې او له هغه څخه د هغه د کړنو په اړه پوښتنه نه کیږي، هغه امر کوي،او د هغه پریکړې لره رددونکی نشته، او د حکم لره روسته کوونکی نشته ، حق ذات فرمایلي دي:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

(بيشكه ستاسو رب هغه الله دی چې آسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پیدا کړي دي، بیا د عرش له پاسه شو، هغه په شپې سره ورځ پټوي، په داسې حال کې چې دا (شپه) هغې (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او لمر، او سپوږمۍ او ستوري،تابع کړای شویدي د هغه په حکم، خبر اوسئ!

خاص هغه لره دي پيدا كول او حكم كول، ډېر بركت والا دی الله؛ پالوونکی د ټول عالم دی). [الأعراف سورت: 54 ايت].

او مونږ ايمان لرو چې الله -تعالی- د آسمانونو او ځمكې له پيدا كولو څخه پنځوس زره كاله مخكې د مخلوقاتو برخليک تاكلی و، سره لدې يې بيا هم د هغه او د هغه د رسولانو او أنبياوو د اطاعت امر يې كړی او د هغه له نافرمانۍ او د هغه د رسولانو او أنبياوو له نافرمانۍ څخه يې منع فرمايلې ده، حق ذات چې مقدس نومونه لري فرمايلي دي:

{وَإِن يَمْسَسْكَ اللّهُ بِضُرٍّ فَلاَ كَاشِفَ لَهُ إِلاَّ هُوَ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلاَ رَآدَّ لِفَضْلِهِ يُصَيبُ بِهِ مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيم * قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءكُمُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَاْ عَلَيْكُم بِوَكِيل * وَاتَّبِعْ مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىَ يَحْكُمَ اللّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِين}

(وَإِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ ۚ يُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۚ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ)

(او كه چېرې الله تا ته څه تكليف دررورسوي، نو له هغه نه غير هيڅوك هغه (تكليف) لره لرې كوونكی نشته او كه چېرې هغه تا ته د خير اراده وكړي، نو د هغه فضل لره هېڅ منع كوونكی نشته، په خپلو بنده ګانو كې چا ته چې وغواړي وررسوي يې او هماغه ښه بخښونكی، بې حده رحم كوونكی دی.

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءكُمُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَنِ اهْتَدَى فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا وَمَا أَنَاْ عَلَيْكُم بِوَكِيل *

ته ووايه: اى خلكو! يقينًا تاسو ته د خپل رب له جانبه حق راغى، نو هغه چا چې هدايت اختيار كړ، نو بېشكه همدا خبره ده چې هغه د خپل ځان لپاره هدايت حاصلوي اوځوك چې بې لارې شي، نو بېشكه ضرر يې د خپل ځان دى او زه پر تاسو ذمه وار نه يم.

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَى إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتَّىَ يَحْكُمَ اللّهُ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِين}

او ته پيروي كوه د هغه څه چې تا ته وحي كيږي او صبر كوه تر هغه پورې چې الله فيصله وكړي او هغه تر ټولو غوره فيصله كوونكى دى). [يونس سورت: 107-109 آيتونه]. نو په دې آيتونو كې الله تعالى د تقدير په اړه خبر وركول او د وحى او د خپل حكم په پيروى كولو امر يې يو ځاى كړل، حق ذات فرمايلي دي:

{اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِين * وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا أَشْرَكُواْ وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيل}

{اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ لا إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِين *

(ته پيروي كوه د هغه شي چې تا ته د خپل رب له جانبه وحي كيږي، نشته حق معبود مګر همغه دى او ته له مشركانو څخه مخ واړوه.

وَلَوْ شَاء اللّهُ مَا أَشْرَكُواْ وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيل}

او كه چېرې الله غوښتلی (، نو) دوی به شرك نه و كړی او ته مونږ په دوی باندې ساتونكی (نګران) نه يې ګرځولی او نه ته يې په دوی باندې نګران). [الأنعام سورت: 106-107 آيت]، نو حق ذات ښكاره كړه چې د هدايت د لارې پيروي واجب ده، او دا چې هغه ذات د خپل فضل له مخې چا لره چې غوښتل هدايت كړی دی او په خپل عدل سره يې چې چاته غوښتل هغه يې ګمراه كړی دی او هغه سپيڅلې ذات فرمايلي دي:

{وَلَوْ شَاء رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِين * إِلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِين * وَكُـلاًّ نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاء الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءكَ فِي هَـذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِين * وَقُل لِّلَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ اعْمَلُواْ عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُون * وَانتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُون * وَلِلّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُون}

{وَلَوْ شَاء رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلاَ يَزَالُونَ مُخْتَلِفِين *

(او كه ستا رب غوښتلی خامخا به يې خلک ټول يو امت ګرځولي وو او دوی به همېشه اختلاف كوونكي وي.

إِلاَّ مَن رَّحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِين *

مګر هغه څوك چې ستا رب پرې رحم وكړي او د دغه (اختلاف او رحمت) لپاره يې دوی پيدا كړي دي او ستا د رب خبره پوره شوې ده چې خامخا هرومرو به زه جهنم له پېريانو او انسانانو ټولو نه ضرور ډكوم.

وَكُـلاًّ نَّقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاء الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءكَ فِي هَـذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِين *

او مونږ تا ته د رسولانو له خبرونو څنې ټول هغه څه بيانوو چې په هغو سره مونږ ستا زړه كلكوو او تا ته په دې (خبرونو) كې راغلی دی حق او نصيحت او يادونه لپاره د مومنانو.

وَقُل لِّلَّذِينَ لاَ يُؤْمِنُونَ اعْمَلُواْ عَلَى مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُون *

او ته هغو كسانو ته چې ايمان نه راوړي، ووايه: تاسو پر خپل ځای (او حال) عمل كوئ، بېشكه مونږ هم عمل كوونكي يو.

وَانتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُون *

او تاسو انتظار كوئ، بېشكه مونږ هم انتظار كوونكي يو.

وَلِلّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الأَمْرُ كُلُّهُ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُون}

او خاص الله لره دی د اسمانونو او ځمكې (علمِ) غيب او خاص هم ده ته (د بنده ګانو) ټول كارونه بېرته ورګرځول كيږي، نو ته د ده عبادت كوه او پر ده توكل كوه او ستا رب له سره غافله ندی له هغو كارونو نه چې تاسو يې كوئ). [هود سورت: 118-123آيتونه]. او په دې آيتونو كې - هم - الله -

تعالی- د خپلې عمومي ارادې په اړه خبر ورکول او خپلو مخالفانو ته د ګواښ کول او مؤمنو بنده ګانو ته په خپل عبادت امر کول او پر هغه توکل کول سره جمع کړل.

او په تقدیر باندې د ایمان راوړلو او په شریعت د عمل کولو تر منځ یو ځای کول یو شونی کار دی او برلاسي کېدل پرې کېدلی شي، لدې امله الله تعالی فرمایي:

{لاَ يُكَلِّفُ اللّهُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا}

(لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا)

(او الله هېڅ یو نفس نه مکلف کوي مګر د هغه له وَس سره سم). [البقرة سورت: 286 آیت]، او حق ذات تعالی فرمایلي دي:

{وَلاَ نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا}

{وَلاَ نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلاَّ وُسْعَهَا}

(مونږ هېڅ یو نفس نه مکلف کوو مګر د هغه له طاقت سره سم). [المؤمنون سورت: 62 آیت].

او الله - تعالی - مونږ ته د هغه په دردناکو تقدیرونو باندې په صبر کولو سره امر کړی دی، حق ذات فرمایلي دي:

{وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوفْ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الأَمَوَالِ وَالأنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِين}

{وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوفْ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الأَمَوَالِ وَالأنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِين}

(او خامخا مونږ به تاسو ضرور په یو شي سره له وېرې او له لوږې او د مالونو او ځانونو او مېوو په نقصان (کمي)

سره ازمايو، او صبر كوونكو ته زيرى وركړه). [البقرة سورت: 155 ايت]، لوړ او سپيڅلي ذات فرمايلي دي:

{إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ}

{إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ}

(بېشكه يوازې صبر كوونكو ته د هغوى اجر بې حسابه پوره وركول كيږي). [الزمر سورت : 10 آيت].

او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً الأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ».

«إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً الأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ».

«تر ټولو سخت خلک چې امتحان کيږي هغه پيغمبران دي، بيا چې څوک ورپسې دي، بيا چې څوک ورپسې دي ، بيا چې څوک ورپسې دي». اسحاق بن راهويه (٢٤١٣)، او أحمد په مسند (٢٧٠٧٩) کې، ابن ابي الدنيا په المرض والكفارات کې (٦)، نسائي په الكبرى (٧٤٤٠) کې روايت کړى دى.

او له أبو هريرة -رضي الله عنه- څخه روايت دى وايي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- فرمايلي دي:

«مَا يَزَالُ البَلَاءُ بِالمؤْمِنِ وَالمؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ».

«مَا يَزَالُ البَلَاءُ بِالمؤْمِنِ وَالمؤْمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَوَلَدِهِ وَمَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّهَ وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ».

«تر هغه پورې مؤمن سړی او مؤمنه ښځه - د الله تعالی لخوا - په خپل ځان، اولاد او مال کې ازمايل کيږي تر څو چې دی کله د الله - تعالی - سره مخ شي او هيڅ ګناه پرې پاتې نه وي».
ترمذي (۷۸۵۹)، ابن ابي شيبه (۱۰۹۱۶)، احمد په مسند (۷۸۵۹) او هناد بن السري په الزهد (۴۰۲) کې روايت کړی دی.

وعن علي رضي الله عنه قال: كُنَّا فِي جَنَازَةٍ فِي بَقِيعِ الغَرْقَدِ، فَأَتَانَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَقَعَدَ وَقَعَدْنَا حَوْلَهُ، وَمَعَهُ مِخْصَرَةٌ، فَنَكَّسَ، فَجَعَلَ يَنْكُتُ بِمِخْصَرَتِهِ، ثُمَّ قَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ، مَا مِنْ نَفْسٍ مَنْفُوسَةٍ إِلَّا كُتِبَ مَكَانُهَا مِنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَتْ شَقِيَّةً أَوْ سَعِيدَةً»، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا نَتَّكِلُ عَلَى كِتَابِنَا، وَنَدَعُ العَمَلَ؟ فَمَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ، فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ، فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ. قَالَ: «أَمَّا أَهْلُ السَّعَادَةِ فَيُيَسَّرُونَ لِعَمَلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا أَهْلُ الشَّقَاوَةِ فَيُيَسَّرُونَ لِعَمَلِ الشَّقَاوَةِ»، ثُمَّ قَرَأَ: {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى} الآيَةَ [الليل: 6]».

وعن علي رضي الله عنه قال: كُنَّا فِي جَنَازَةٍ فِي بَقِيعِ الغَرْقَدِ، فَأَتَانَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم فَقَعَدَ وَقَعَدْنَا حَوْلَهُ، وَمَعَهُ مِخْصَرَةٌ، فَنَكَّسَ، فَجَعَلَ يَنْكُتُ بِمِخْصَرَتِهِ، ثُمَّ قَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ، مَا مِنْ نَفْسٍ مَنْفُوسَةٍ إِلَّا كُتِبَ مَكَانُهَا مِنَ الجَنَّةِ وَالنَّارِ، وَإِلَّا قَدْ كُتِبَتْ شَقِيَّةً أَوْ سَعِيدَةً»، فَقَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَفَلَا نَتَّكِلُ عَلَى كِتَابِنَا، وَنَدَعُ العَمَلَ؟ فَمَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ، فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنَّا مِنْ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ، فَسَيَصِيرُ إِلَى عَمَلِ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ. قَالَ: «أَمَّا أَهْلُ

السَّعَادَةِ فَيُيَسَّرُونَ لِعَمَلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا أَهْلُ الشَّقَاوَةِ فَيُيَسَّرُونَ لِعَمَلِ الشَّقَاوَةِ»، ثُمَّ قَرَأَ: {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى} الآيَةَ [الليل: 6]».

او له علی - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایي: مونږ په بقیع الغرقد کې په یوه جنازه کې وو، چې نبي - صلی الله علیه وسلم - مونږ ته راغی، نو کېناست او مونږ یې شاوخوا کیناستو، او هغه سره یوه چوکه وه، نو سر یې ټیټ کړ، او چوکه یې په ځمکه کې په لختي (ډکي) سره وهله، بیا یې وفرمایل: «ستاسو څخه هیڅوک داسې نشته، هیڅ داسې یو ساکښ نشته مګر دا چې ځای یې په جنت یا دوزخ کې لیکل شوی دی، مګر دا چې لیکل شوي دي چې بدبخته دی که نیکبخته» نو یو سړي وویل: آیا په خپل لیک باندې تکیه ونکړو، او عمل کول پرې نږدو؟ نو څوک چې زمونږ څخه له نیکمرغانو څخه وي نو د نیمکرغو خلکو عمل ته به ورځي، او که چېرته زمونږ څخه څوک له بدمرغانو څخه وي نو د بدمرغو خلکو عمل ته به ورځي، ویې فرمایل: «کوم چې نیمکرغه خلک دي نو هغوی ته به د نیکمرغو خلکو عملونه آسان کړای شي او کوم چې بدمرغه خلک دي نو هغوی ته به د بد مرغو خلکو عملونه آسان کړای شي»، بیا یې - د الله تعالی دا وینا - ولوستله {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى * وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى}. اللیل سورت: ۶ آیت. (نو هر چې هغه څوك دی چې ورکړه کوي او وېرېږي، او د ډېرې ښکلې کلمې تصدیق کوي). بخاري (۱۳۶۲)، مسلم (۲۶۴۷)، ابو داود (۴۶۹۴) او ترمذي (۳۳۴۴) روایت کړی دی.

وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُعْرَفُ أَهْلُ الجَنَّةِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: «نَعَمْ»، قَالَ: فَلِمَ يَعْمَلُ العَامِلُونَ؟ قَالَ: «كُلٌّ يَعْمَلُ لِمَا خُلِقَ لَهُ، أَوْ: لِمَا يُسِّرَ لَهُ».

وعن عمران بن حصين رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَجُلٌ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُعْرَفُ أَهْلُ الجَنَّةِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ؟ قَالَ: «نَعَمْ»، قَالَ: فَلِمَ يَعْمَلُ العَامِلُونَ؟ قَالَ: «كُلٌّ يَعْمَلُ لِمَا خُلِقَ لَهُ، أَوْ: لِمَا يُسِّرَ لَهُ».

او له عمران بن حصين - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې يو سړي وويل: ای د الله رسوله، آيا د جنت خلک د اور له خلکو څخه پېژندل کيږي؟ هغه وفرمايل: «هو» هغه وويل: نو بيا ولې خلک عمل کوي؟ هغه وفرمايل: هر يو هغه عمل کوي چې ورته پيدا شوی دی، او يا: چې ورته آسان کړی شوی دی». بخاري (6596)، مسلم (2649) او ابوداود (4709) روايت کړی.

وعن جابر رضي الله عنه قال: جَاءَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، بَيِّنْ لَنَا دِينَنَا كَأَنَّا خُلِقْنَا الْآنَ، فِيمَا الْعَمَلُ الْيَوْمَ؟ أَفِيمَا جَفَّتْ بِهِ الْأَقْلَامُ، وَجَرَتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ، أَمْ فِيمَا نَسْتَقْبِلُ؟ قَالَ: «لَا، بَلْ فِيمَا جَفَّتْ بِهِ الْأَقْلَامُ وَجَرَتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ» قَالَ: فَفِيمَ الْعَمَلُ؟ قَالَ زُهَيْرٌ: ثُمَّ تَكَلَّمَ أَبُو الزُّبَيْرِ بِشَيْءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ، فَسَأَلْتُ: مَا قَالَ؟ فَقَالَ: «اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ».

وعن جابر رضي الله عنه قال: جَاءَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، بَيِّنْ لَنَا دِينَنَا كَأَنَّا خُلِقْنَا الْآنَ، فِيمَا الْعَمَلُ الْيَوْمَ؟ أَفِيمَا جَفَّتْ بِهِ الْأَقْلَامُ، وَجَرَتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ، أَمْ فِيمَا نَسْتَقْبِلُ؟ قَالَ:

«لَا، بَلْ فِيمَا جَفَّتْ بِهِ الْأَقْلَامُ وَجَرَتْ بِهِ الْمَقَادِيرُ» قَالَ: فَفِيمَ الْعَمَلُ؟ قَالَ زُهَيْرٌ: ثُمَّ تَكَلَّمَ أَبُو الزُّبَيْرِ بِشَيْءٍ لَمْ أَفْهَمْهُ، فَسَأَلْتُ: مَا قَالَ؟ فَقَالَ: «اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ».

او له جابر - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: سراقة بن مالک بن جعشم راغی ويې ويیل: ای د الله رسوله! مونږ ته - د تقدير اړوند - زمونږ دين داسې بيان کړه لکه مونږ چې اوس پيدا شوي يو (يعنې داسې وګڼه چې په هيڅ نه پوهيږو) زمونږ د نن ورځ عمل په کومه برخه کې دی؟ آيا په هغه برخه کې چې قلمونه پرې وچ شوي او تقديرونه پرې جاري شوي او که په هغه برخه کې چې مونږ يې په راتلونکي کې - په خپلې ارادې سره کوو؟ هغه وفرمايل: « نه، بلکه هغه برخه کې دی چې قلمونه پرې وچ شوي او تقديرونه پرې جاري شوي دي» هغه وويل: بيا نو عمل د څه لپاره؟ زهير ويلي: بيا أبو الزبير يو څه وويل چې زه پرې پوه نه شوم، نو پوښتنه مې ترې وکړه چې هغه څه وويل؟ هغه وويل "عمل وکړئ، ځکه هر سړي ته هغه څه آسانه شوي چې ورته پيدا شوی دی". مسلم روايت کړی دی (2648).

او له سهل بن سعد الساعدي - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«إِنَّ العَبْدَ لَيَعْمَلُ -فِيمَا يَرَى النَّاسُ- عَمَلَ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَإِنَّهُ لَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَيَعْمَلُ -فِيمَا يَرَى النَّاسُ- عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَإِنَّمَا الأَعْمَالُ بِخَوَاتِيمِهَا».

«إِنَّ العَبْدَ لَيَعْمَلُ -فِيمَا يَرَى النَّاسُ- عَمَلَ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَإِنَّهُ لَمِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَيَعْمَلُ -فِيمَا يَرَى النَّاسُ- عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ، وَإِنَّمَا الأَعْمَالُ بِخَوَاتِيمِهَا».

«يو سړی به يو عمل کوي - نو خلک يې چې ګوري - هغه به د جنت د خلکو عمل وي، حال دا چې هغه به د اور له خاوندانو څخه وي، او يو بل به يو عمل کوي - نو خلک يې چې ګوري - عمل به يې د اور د خلکو عمل وي، حال دا چې هغه به له جنتيانو څخه وي، او بيشکه چې عملونو ته اعتبار د پايلو پر اساس ورکول کيږي». بخاري (۶۴۹۳) او مسلم (۱۱۲) روايت کړی دی.

امام الآجري له الله تعالی څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي چې هغه: «له خپلو بنده ګانو څخه پيروي خوښوي او امر يې پرې کړی دی، نو د هغه چا لپاره چې د هغه اطاعت يې کړی په توفيق ورکولو سره يې تقدير جاري شوی دی او له ګناهونو څخه يې منع فرمايلي ده، او د هغې د شتون اراده يې کړې ده پرته لدې چې خوښ يې وګڼي، او يا پرې امر وکړي، الله تعالی ډير پورته دی لدې څخه په فحشاوو امر وکړي او يا يې خوښه وګڼي او زمونږ رب ډير لوی دی لدې څخه چې د هغه په ملکيت کې دي يو کار تر سره شي پرته د هغه له ارادې څخه او يا داسې يو څه چې له پيدا کېدو څخه مخکې پرې د هغه د مخکني علم احاطه شوې نه وي، يقينا هغه په هر هغه عمل پوه دی چې د هغه بنده ګان به يې کوي مخکې لدې نه چې بندګان پيدا کړي، او وروسته لدې چې هغوی يې پيدا کړل نو په قضا او تقدير کې پرې پوه وو مخکې لدې چې کوم عمل وکړي، بېشکه قلم د الله تعالی په امر په لوح

محفوظ کې په هغه څه جاري شوی چې په راتلونکي کې به وي، د نېکۍ یا بدۍ څخه، د خپلو هغه بنده ګانو ستاینه کوي چې د هغه په تابعدارۍ عمل کوي، او بنده ګانو ته د عملونو نسبت کوي، او هغوی سره په هغه باندې د لویو بدلو وعده کوي، او که د الله تعالی توفیق دوی ته نه وی نو دوی به هغه عملونه نه وی کړی چې د دې بدلې مستحق پرې ګرځېدلي دي، {ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ} [الحدید: 21]، [دا د الله تعالی فضل او مهرباني ده هغه چا ته یې ورکوي چې خوښه یې شي، او الله تعالی د لوی فضل خاوند دی]، او همدارنګه هغه قوم یې غندلی چې د هغه نافرماني یې کړی، او دوی ته یې د دې کار په کولو باندې ویره ورکړی، او د دوی عملونه یې دوی ته منسوب کړي، دا ټول د یو اندازه شوي شي د وجې دي، چا لره چې وغواړي ګمراه کوي یې، او چا ته وغواړي هدایت ورته کوي». الشريعة، د الآجري (2/ 702).

او مونږ پر دې ایمان لرو چې لکه څرنګه چې د پیدا کولو، امر او شریعت تر منځه تعارض نشته، همدا رنګه د شریعت، امر او عقل تر منځه هم نشته، نو هر هغه څه چې الله تعالی او رسول یې - صلی الله علیه وسلم - پرې امر کړی وي او یا ترې الله او رسول یې منع فرمایلي وي، او یا الله مقدر کړی وي، او یا یې ترې خبر ورکړی وي - د عقل سره تعارض نه لري؛ بلکه دا پخپله د هغه څه غوښتنه ده چې عقلونه پرې امر کوي، او دا ډیر لوی حکمت دی، حکیم او پوه ذات فرمایلي دي:

{ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلاَ تَجْعَلْ مَعَ اللّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا}
{ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلاَ تَجْعَلْ مَعَ اللّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُلْقَى فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَّدْحُورًا}

(دا (ټول حکمونه) له هغو د حکمت (او پوهې) له خبرو څخه دي چې ستا رب تا ته وحي کړي دي او ته له الله سره بل هېڅ معبود مه نیسه (ګڼې) نو په جهنم کې به وغورځول شې، ملامت کړی شوی، رټل شوی). [الإسراء سورت : 39 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُر}
{حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُر}

[(دغه) ډېر کامل حکمت دی، پس (دوی ته) وېروونکي نفع نه رسوي]. [القمر سورت : 5 آیت]، حق ذات فرمایلي دي:

{وَأَنزَلَ اللّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ}
{وَأَنزَلَ اللّهُ عَلَيْكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ}

(او الله پر تا باندې نازل کړی دی کتاب (قرآن) او حکمت (سنت) او تا ته یې هغه څه درزده کړي دي چې ته پرې نه پوهېدلې) [النساء سورت : 113 ایت]، او پدې سره پر مخلوقاتو حجت قائمیږي، الله تعالی فرمایلي دي:

{قُلْ فَلِلّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاء لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِين}
{قُلْ فَلِلّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاء لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِين}

(ته وواېه: نو خاص الله لره كامل دليل دى، نو كه هغه غوښتلى تاسو ټول به يې لازمًا پر نېغه لار روان کړي وئ). [الأنعام سورت: 149 آيت]. او دا شريعت، أمر او تقدير د ښكلا په لوړه مرتبه کې دي، بلکه لدې څخه غوره نشته، الله تعالى فرمايلي دي:

{أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُون}
{أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُون}

(ايا نو دوى د جاهليت فيصله غواړي؟ او په فيصله كولو کې له الله نه (بل) څوك ډېر ښه دى، د هغه قوم لپاره چې يقين كوي!). [المائدة سورت: 50 آيت]. وعن ابن الديلمي قال: «أَتَيْتُ أبي بْنَ كَعْبٍ، فَقُلْتُ لَهُ: وَقَعَ فِي نَفْسِي شَيْءٌ مِنَ الْقَدَرِ، فَحَدِّثْنِي بِشَيْءٍ لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يُذْهِبَهُ مِنْ قَلْبِي، قَالَ: لَوْ أَنَّ اللَّهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ كَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا قَبِلَهُ اللَّهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ، وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَلَوْ مُتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ. قَالَ: ثُمَّ أَتَيْتُ عَبْدَاللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، قَالَ: ثُمَّ أَتَيْتُ حُذَيْفَةَ بْنَ الْيَمَانِ، فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ، قَالَ: ثُمَّ أَتَيْتُ زَيْدَ بْنَ ثَابِتٍ، فَحَدَّثَنِي عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم مِثْلَ ذَلِكَ».

او له ابن الديلمي څخه روايت دى فرمايي: «أبى بن كعب ته ورغلم، نو ورته مې وويل: زما په زړه کې د تقدير په اړه يو څه ګرځي راګرځي، نو يو څه راته ووايه، زه هيله لرم چې

الله يې زما له زړه څخه وباسي، هغه وويل: كه چېرته الله تعالى د خپلو آسمانونو او ځمكې خلكو ته عذاب وركړي بيا به هم پرې ظلم كوونكى نه وي، او كه چېرته پرې ورحمېږي، نو رحمت به يې د دوى لپاره د دوى له عملونو څخه غوره وي، او كه چېرته دې - د الله په لار كې - د أحد د غره په اندازې سره زر مصرف كړل نو الله تعالى به يې درڅخه قبول نه كړي تر څو چې په تقدير ايمان رانه وړې، او ته پدې پوه شه چې څه درته رسيدونكي وي(په تقدير كڼ) هيڅكله به ترې خطا نه شي، او كوم څه چې درڅخه خطا شول(په تقدير كې) هيڅ كله به درته ونه رسيږي، او كه چېرته پرته لدې په بله عقيده مړ شوې نو اور ته به داخل شې. وايي: بيا عبد الله بن مسعود ته ورغلم، نو هغه هم همداسې وويل: وايي: بيا حذيفة بن اليمان ته ورغلم هغه هم همداسې وويل: وايي بيا زيد بن ثابت ته ورغلم، نو هغه راته همداسې حديث د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - لخوا بيان كړ».

ابوداود (۴۶۹۹)، ابن ماجه (۷۷)، احمد (۲۱۵۸۹)، عبد بن حميد (۲۴۷) او فريابي په القدر (۱۹۰) او: شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (۴/ ۶۷۶) كې روايت كړى دى.

او الله تعالى د خپل كتاب په ستاينه كې چې شريعت او أمر ته شامل دى فرمايلي دي چې تر ټولو غوره وينا ده، الله تعالى فرمايلي دي:

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا}

{اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا}

(الله تر ټولو ښکلی کلام نازل کړی دی). [الزمرسورت: 23 آيت]. نو هغه څه چې الله مشروع ګرځولي او يا يې مقدر کړي دي، نو هغه د کمال او ښکلا په وروستي حد کې دي؛ برابره خبره ده که عقلونه يې درک کړي او يا يې له درک او پوهې څخه عاجز پاتې شي، نو مونږ خپل عقلونه او نظريات فيصله کوونکي (حاکمان) نه ګرځوو د الله په شريعت او د هغه په تقدير ؛ کله ورته په ښه ويلو او کله ورته په بد ويلو سره، بلکه هر هغه څه چې الله تعالی مقدر کړي او مشروع کړي دي نو هغه پوره ښکلا لرونکي او بشپړ دي.

او مونږ ايمان لرو چې شريعت او تقدير ټول خير دی، او الله تعالی هيڅکله يوازې شر نه ټاکي ، رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ».

«وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ، وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ».

"او ټول ښه ستاسو په دواړو لاسونو کې دی، او شر ستاسو څخه ندي(١)". مسلم (771)، ابو داود (761)، ترمذي (266) او نسائي (897) روايت کړی دی.

او شر هم په عام تقدير کې شامل دی، لکه څرنګه چې الله تعالى فرمايلي :

{إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَر}

{إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ} ﴿٤٩﴾

(بېشکه مونږ هر شي لره، مونږ هغه په (ازلي) اندازې سره پيدا کړی دی). [القمر سورت : 49 آيت]، او په قران

کریم کې د شر اضافت هغه چاته کیږي چې تر سره کړی یې وي، الله تعالی فرمایلي دي:

{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ * مِن شَرِّ مَا خَلَقَ}

{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ *

ووایه (اې پیغمبره): زه پناه نیسم په رب د سبا پورې.

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ

د هر هغه شي له شر نه چې ده پیدا کړی دی). [الفلق سورت : 1، 2 آیتونه].

او له ادب څخه دا دي چې د شر نسبت الله تعالی ته ونه شي، الله تعالی له پیریانو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي چې هغوی ویلي دي:

{وَأَنَّا لاَ نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا}

{وَأَنَّا لاَ نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا}

(او دا چې یقیناً مونږ نه پوهیږو چې له هغه چا سره د شر (او بدی) اراده شوې ده چې په ځمکه کې دي، یا له دوی سره د دوی رب د لاربښوونې (او خیر) اراده کړې ده). [الجن سورت: 10 آیت]، او الله تعالی د - ابراهیم - الخلیل علیه السلام په اړه د خبر ورکولو په موخه فرمایي چې هغه ویلي دي:

{وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ}

﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ (او کله چې زه ناروغه شم، نو هغه ما ته شفا راکوي). [الشعراء سورت: 80 آيت]، نو د ناروغۍ نسبت يې خپل ځانته او د شفا نسبت يې الله - جل جلاله - ته وکړ.

(باب فعل الأسباب من القدر) باب دی پدې باره کې چې د أسبابو کارول له تقدير څخه دي

او مونږ ايمان لرو چې د اسبابو کارول په تقدير له ايمان سره ټکر نه لري، بلکه د اسبابو کارول په قضا او قدر باندې له بشپړ ايمان راوړلو څخه دي، او زمونږ رب د رزق پسې په پلټنې امر کړی دی، حال دا چې هغه مونږ ته خبر راکړی دی چې هغه مونږ ته ليکلی دی، حق ذات فرمايلي دي:

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ ذَلُولاً فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ}

{هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ ذَلُولاً فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِن رِّزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ}

(دی همغه ذات دی چې ستاسو لپاره يې ځمکه تابع ګرځولې ده، نو تاسو د دې په اوږو (اطرافو، لارو) کې ګرځئ او د دغه (الله) له رزق نه خورئ او خاص ده ته (ستاسو) بيا ژوندي راپورته کېدل دي). [الملك سورت: 15 آيت].

او الله پاک فرمايلي دي:

{فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلاَةُ فَانتَشِرُوا فِي الأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}

{فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ}

(نو کله چې لمونځ ادا کړی شي، نو تاسو په ځمکه کې خواره شئ او د الله له فضل څخه (څه) ولټوئ او تاسو الله ډېر زيات يادوئ، د دې لپاره چې تاسو کامياب شئ) [الجمعة سورت: 10 آيت].

او الله - تعالى له يعقوب څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي چې هغه خپلو اولادونو ته وويل:

{يَا بَنِيَّ لاَ تَدْخُلُواْ مِن بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُواْ مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنكُم مِّنَ اللّهِ مِن شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ}

{يَا بَنِيَّ لاَ تَدْخُلُواْ مِن بَابٍ وَاحِدٍ وَادْخُلُواْ مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ وَمَا أُغْنِي عَنكُم مِّنَ اللّهِ مِن شَيْءٍ إِنِ الْحُكْمُ إِلاَّ لِلّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ}

(او هغه وويل: اى زما زامنو! تاسو (ټول) له يوې دروازې نه مه ورننوځئ او له بېلو بېلو دروازو څخه ورننوځئ او زه له تاسو نه د الله (له فيصلې) نه هېڅ شى نشم لرې کولى، حکم نشته مګر خاص الله لره دى، خاص په هغه باندې ما توکل کړى دى اولازم دي چې توکل کوونکي يوازې په هغه باندې توکل وکړي). [يوسف سورت: 67 آيت].

وعن السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ: «أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ أُحُدٍ أَخَذَ دِرْعَيْنِ، كَأَنَّهُ ظَاهَرَ بَيْنَهُمَا».

او له سائب بن يزيد څخه روايت دى چې: « بيشکه نبي - صلى الله عليه وسلم - د احد په ورځ دوه زغرې واخيستې،

داسي ښکاريده لکه چې په دواړو کې راووت -يعني دواړه يې اغوستلې وې-». ابن ماجه (2806)، سعيد بن منصور (2858)، احمد (15722) او نسائی په الکبرى (8529) کې روايت کړی دی. او الله - تعالى - نوح عليه السلام ته د کښتۍ په جوړولو امر وکړ، همدا رنګه يې موسى - عليه السلام - ته امر وکړ چې بحر په امسا سره ووهي، او مريم - عليها السلام - ته يې امر وکړ چې د خرما د ونې ډډ وخوځوي تر څو پرې تازه خرما راتوی شي او داسې نور هغه څه چې الله - تعالى - پرې خپلو بنده ګانو ته د اسبابو په اخستلو امر کړی دی.

او له سترو أسبابو څخه دعا ده، نعمان بن بشير له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه د الله تعالى د دې وينا په اړه روايت کوي چې فرمايي:

{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ}.

{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ}.

(او ستاسې رب ويلي: له ما څخه دعا وغواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم). فرمايي: دعا عبادت دی، و ويې لوست: {وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ} [غافرسورت: 60 آيت] (او ستاسې رب ويلي: له ما څخه دعا وغواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم). د الله تعالى تر دې وينا پورې {دَاخِرِينَ}». يعني په داسې حال کې چې خوار او ذليله به وي)». ابوداود (1479)، ترمذي (2969) او ابن ماجه (3828) روايت کړی.

او له أسبابو څخه : درملنه، دم او دعا ده،

فعن أبي خِزَامَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رُقًى نَسْتَرْقِيهَا وَدَوَاءً نَتَدَاوَى بِهِ وَتُقَاةً نَتَّقِيهَا، هَلْ تَرُدُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ شَيْئًا؟ قَالَ: «هِيَ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ».

فعن أبي خِزَامَةَ، عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه قَالَ: سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ رُقًى نَسْتَرْقِيهَا وَدَوَاءً نَتَدَاوَى بِهِ وَتُقَاةً نَتَّقِيهَا، هَلْ تَرُدُّ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ شَيْئًا؟ قَالَ: «هِيَ مِنْ قَدَرِ اللَّهِ».

له أبو خزامة څخه روايت دی، هغه له خپل پلار - رضي الله عنه - څخه روايت کوي فرمايي: ما له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه پوښتنه وکړه نو ومې ويیل: ای د الله رسوله! مونږ ته د دم او دعا په اړه خبر راکړه هغه چې ځان پرې دموو او درمل چې د ځان درملنه پرې کوو او هغه څه چې د ځان ساتنه پرې کوو - لکه ډال - ، آيا دا - څيزونه - د الله تعالی له تقدير څخه د څه شي مخنيوی کوي؟ هغه وفرمايل: "دا د الله - تعالی - له تقدير څخه دي". ترمذي (۲۰۶۵)، ابن ماجه (۳۴۳۷)، ابن وهب په الجامع فی الحديث کې (۶۹۹)، احمد (۱۵۴۷۲) او ابن ابي عاصم په الاحاد او المثانی (۲۶۱۰) کې روايت کړی دی.

(باب القدر لا يتعارض مع العدل) باب دی په دې اړه چې تقدير د عدل سره په ټکر کې ندی

ايمان لرو په دې چې الله پاک په عدل باندې امر کوي او پخپله هم په انصاف سره فيصله کوي شرعا او تقديرا او جزاء، الله تعالی فرمايلي:

{إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ}
{إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالإِحْسَانِ}
(بېشکه الله د انصاف کولو او احسان کولو حکم کوي).
[النحل سورت: 90 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:
{وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لاَ يَقْدِرُ عَلَىَ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لاَ يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}
{وَضَرَبَ اللّهُ مَثَلاً رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لاَ يَقْدِرُ عَلَىَ شَيْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَى مَوْلاهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لاَ يَأْتِ بِخَيْرٍ هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَهُوَ عَلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ}

(او الله - تعالی - يو مثال بيانوي چې دوه سړي دي، په دواړو کې يو ګونګی دی، پر هېڅ شي قدرت نه لري، پداسې حال کې چې هغه په خپل بادار باندې بار (بوج) دی، چې چېرته يې هم ولېږي هېڅ خير نه راوړي، آيا برابرېږي دغه کس او هغه څوك چې په انصاف سره حکم کوي او هغه په نېغې لارې باندې قايم دی). [النحل سورت : 76 آيت]، ابوذر - رضي الله عنه - له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي په هغه څه کې چې هغه له الله تبارک وتعالی څخه روايت کوي چې هغه فرمايلي دي:

«يَا عِبَادِي، إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا».
«يَا عِبَادِي، إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا تَظَالَمُوا».

"اي زما بندګانو، ما په ځان باندې ظلم حرام کړی دی او په تاسو کې مې هم حرام کړی دی، نو خپل مينځ کې يو بل باندې ظلم مه کوئ". مسلم (2577) او ترمذي (2495) روايت کړی.

او له خپل ځان څخه يې ظلم نفي کړی دی، نو الله تعالی فرمايلي دي:

{مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاء فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلاَّمٍ لِّلْعَبِيدِ}

{مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاء فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلاَّمٍ لِّلْعَبِيدِ}

(هر څوک چې نيک عمل کوي، نو د خپل ځان لپاره (يې کوي) او څوک چې بدي کوي، نو ضرر يې په همده دی، او ستا رب په (خپلو) بنده ګانو د هيڅ ظلم کوونکی نه دی). [فصلت سورت: 46 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا}

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا}

(بيشکه الله د يوې ذرې په اندازه هم ظلم نه کوي او که دا (ذره) يوه نيکي وي، نو هغه به يې دوه چنده کړي)، [النساء سورت: 40 آيت]، او الله - پاک - فرمايلي دي:

{وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتَ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُوْلَـئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلاَ يُظْلَمُونَ نَقِيرًا}

{وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتَ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُوْلَـئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلاَ يُظْلَمُونَ نَقِيرًا}

(او چې چا هم د نېکیو عمل وکړ، نر وي یا که ښځه، خو چې مومن وي، نو دغه خلق به جنت ته داخلیږي او پر دوی به د کجورې د زړي د داغ هومره ظلم هم نه کیږي). [النساء سورت : 124 آیت]، او د لوی شان او شوکت خاوند ذات فرمايلي دي:

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَـكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُون}

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَـكِنَّ النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُون}

(بېشکه الله په خلکو باندې هیڅ شی ظلم نه کوي او لیکن همدا خلک پر خپلو ځانونو ظلم کوي). [یونس سورت: 44 آیت]، حق تعالی فرمايلي دي:

{مَن جَاء بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَن جَاء بِالسَّيِّئَةِ فَلاَ يُجْزَى إِلاَّ مِثْلَهَا وَهُمْ لاَ يُظْلَمُون}

{مَن جَاء بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَن جَاء بِالسَّيِّئَةِ فَلاَ يُجْزَى إِلاَّ مِثْلَهَا وَهُمْ لاَ يُظْلَمُون}

(ځوك چې یوه نېکي راوړي، نو د هغه لپاره د هغې لس چنده دي او ځوك چې یوه بدي راوړي، نو هغه ته به یوازې د هغې په مثل سزا ورکولی شي او پر دوی به ظلم نه کیږي). [الأنعام سورت: 160 آیت]. او داسې نور آیتونه چې د هغه د عدالت په کمال دلالت کوي، او له خپل ځان څخه یې د ظلم په نفي کولو.

او مونږ ایمان لرو چې د قضا او قدر له مخکې والي څخه د بندګانو سره ظلم کول نه لازمیږي؛ ځکه چې الله تعالی کتابونه نازل کړي او رسولان یې رالیږلي، تر څو د پیغمبرانو

له لیږلو وروسته خلکو ته په الله تعالی باندې کوم دلیل پاتې نه شي، الله تعالی فرمایلي دي:

{رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

(او (مونږ لیږلي وو) رسولان، چې زېرى ورکوونکي او وېروونکي وو، د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله باندې څه حجت پاتې نشي او الله له ازله ډېر غالب، ښه حکمت والا دى). [النساء سورت: 165 آیت].

او الله تعالی تقدیر یو پټ راز ګرځولی دی، الله تعالی فرمایلي دي:

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا}

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا}

(دى عالم الغیب (په غیبو عالم) دى، نو دى په خپلو غیبو باندې هیڅوك نه خبروي). [الجن سورت: 26 آیت]، او بندګانو ته یې خوښه او اختیار ورکړى دى، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن شَاء فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاء فَلْيَكْفُرْ}

{وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ فَمَن شَاء فَلْيُؤْمِن وَمَن شَاء فَلْيَكْفُرْ}

(او ته دوى ته ووایه: حق ستا د رب له جانبه دى، نو څوك چې (د ایمان) اراده وکړي نو هغه دې ایمان راوړي او څوك

چې (د کفر) اراده وکړي نو هغه دې کافر شي) [الکهف سورت: 29 آیت]، او الله تعالی فرمایي:

{إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا}

{إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا}

(بېشکه مونږ ده ته د نېغې لارې ښوونه کړې ده، یا به دی شکر کوونکی وي او یا به ډېر ناشکره وي) [الإنسان سورت: 3 آیت]، او حق ذات فرمایلي دي:

{فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا}

{فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا}

(نو ده ته یې د ده بدی او د ده تقوٰی (نېکی) الهام کړې (او ورښودلې) ده) [الشمس سورت: 8 آیت].

(باب الاحتجاج بالقدر) باب دی په تقدیر باندې د استدلال کولو په باره کې

او مونږ ایمان لرو چې الله - تعالی - رسولان رالېږلي او کتابونه یې نازل کړي دي. تر څو خلکو ته په الله - جل جلاله - څه حجت پاتې نه شي، الله تعالی فرمایلي دي:

{رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

{رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا}

(او (مونږ لېږلي وو) رسولان، چې زېرې ورکوونکي او وېروونکي وو، د دې لپاره چې د خلکو لپاره په الله باندې څه

حجت پاتې نشي او الله له ازله ډېر غالب، ښه حکمت والا دی).
[النساء سورت: 165 آیت]، او الله - تعالی - له مشرکانو څخه
د خبر ورکولو په موخه وویل چې هغوی په شرک د اخته
کېدلو لپاره په تقدیر استدلال وکړ، نو الله تعالی د دوی دروغ
ښکاره کړل ، او خپل عذاب یې وروڅاکه، الله تعالی فرمایلي
دي:

{سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَاء اللّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلاَ آبَاؤُنَا وَلاَ
حَرَّمْنَا مِن شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِم حَتَّى ذَاقُواْ بَأْسَنَا
قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِن تَتَّبِعُونَ إِلاَّ الظَّنَّ وَإِنْ
أَنتُمْ إَلاَّ تَخْرُصُونَ}

{سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَاء اللّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلاَ آبَاؤُنَا وَلاَ
حَرَّمْنَا مِن شَيْءٍ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِم حَتَّى ذَاقُواْ بَأْسَنَا قُلْ
هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِن تَتَّبِعُونَ إِلاَّ الظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إَلاَّ
تَخْرُصُونَ}

(ژر به هغه کسان ووایي چې شرك یې کړی دی، که چېرې
الله غوښتلی (نو) نه به مونږ شرك کړی و او نه زمونږ پلرونو
او نه به مونږ څه شی حرام ګرځولی و، همدارنګه هغو کسانو
(هم) تکذیب کړی و چې له دوی نه مخکې وو، تر دې چې
هغوی زمونږ عذاب وڅاکه، ته ووایه: آیا تاسو سره څه علم
شته چې پس مونږ ته یې راوباسئ، تاسو یوازې د ګمان پیروي
کوئ او تاسو یوازې اټکل چلوونکي یئ). [الأنعام سورت:
148 آیت]. او که چېرته تقدیر د دوی په شرک باندې حجت
کېدلی شو نو الله تعالی به دوی ته خپل عذاب نه ورڅکلی.

وعن علي رضي الله عنه قال: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، وَمَعَهُ عُودٌ يَنْكُتُ فِي الأَرْضِ، وَقَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ أَوْ مِنَ الجَنَّةِ»، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ القَوْمِ: أَلَا نَتَّكِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا، اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ». ثُمَّ قَرَأَ: {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى} [الليل: 5] الآيَةَ»،

وعن علي رضي الله عنه قال: كُنَّا جُلُوسًا مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، وَمَعَهُ عُودٌ يَنْكُتُ فِي الأَرْضِ، وَقَالَ: «مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا قَدْ كُتِبَ مَقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ أَوْ مِنَ الجَنَّةِ»، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ القَوْمِ: أَلَا نَتَّكِلُ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «لَا، اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ». ثُمَّ قَرَأَ: {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى} [الليل: 5] الآيَةَ»،

او له على - رضي الله عنه - څخه روايت دی فرمايي: مونږ د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - سره ناست وو او د هغه سره يو ډکی و چې په ځمکه کې يې واهه او ويې فرمايل: ستاسو څخه هيڅوک داسې نشته مګر دا چې د هغه ځای ناستی له اور او يا له دوزخ څخه ليکل شوی دی»، نو له خلکو څخه يو سړي وويل: ای د الله رسوله! آيا توکل نه کوو؟ - يعنې چې عمل پرېږدو هغه وويل: « عمل وکړئ، ستاسو څخه هر (يو ته هغه څه) اسانه -ګرځول شوي دي چې ورته پيدا شوي دي- بيا يې - دا آيت ولوست: {فَأَمَّا مَن أَعْطَى وَاتَّقَى} [الليل سورت: 5 آيت] الآيَةَ»،نو هر چې هغه څوك دی چې ورکړه کوي او وېرېږي». بخاري (6605)، مسلم (2647)، ترمذي (2136) او ابن ماجه (78) روايت کړی دی. نو پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - په عمل کولو امر وکړ، او له - يوازې په اميد له تکيه کولو څخه يې منع وفرمايله.

او مونږ ایمان لرو چې له ګناهونو څخه د توبې نه وروسته په تقدیر استدلال کول روا دی،

فعن حميد بن عبدالرحمن أن أبا هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: أَنْتَ آدَمُ الَّذِي أَخْرَجَتْكَ خَطِيئَتُكَ مِنَ الجَنَّةِ، فَقَالَ لَهُ آدَمُ: أَنْتَ مُوسَى الَّذِي اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِرِسَالَاتِهِ وَبِكَلَامِهِ، ثُمَّ تَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قُدِّرَ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى». مَرَّتَيْنِ.

فعن حميد بن عبدالرحمن أن أبا هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم «احْتَجَّ آدَمُ وَمُوسَى، فَقَالَ لَهُ مُوسَى: أَنْتَ آدَمُ الَّذِي أَخْرَجَتْكَ خَطِيئَتُكَ مِنَ الجَنَّةِ، فَقَالَ لَهُ آدَمُ: أَنْتَ مُوسَى الَّذِي اصْطَفَاكَ اللَّهُ بِرِسَالَاتِهِ وَبِكَلَامِهِ، ثُمَّ تَلُومُنِي عَلَى أَمْرٍ قُدِّرَ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُخْلَقَ»، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «فَحَجَّ آدَمُ مُوسَى». مَرَّتَيْنِ.

له حمید بن عبدالرحمن څخه روایت دی چې ابوهریره رضي الله عنه فرمایلي دي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «موسی او آدم یو له بل سره دعوا وکړه، نو موسی ورته وویل: ته هغه آدم یې چې تېروتنې دې له جنت څخه راوویستلې، نو آدم ورته وویل: ته هغه موسی یې چې الله په خپلو رسالتونو او کلام سره غوره کړی یې، بیا ته ما په داسې یوه چاره کې ملامتوې چې زما له زیږیدو څخه مخکې پر ما مقدر شوې وه؟ نو رسول الله - صلی الله علیه وسلم وفرمایل: په دلیل کې آدم پر موسی غالب شو، په دلیل کې آدم پر موسی غالب شو» دوه ځلې. [بخاري (۶۶۱۴)، مسلم (۲۶۵۲)، ابو

داود (۴۷۰۱)، ترمذي (۲۱۳۴) او ابن ماجه (۸۰) روايږي دي.

مطرف بن عبد الله الشخير رحمه الله فرمايلي دي: «مونږ په قرآن کې تقدير ته نه يو سپارل شوي، او يقينا چې مونږ ته يې په قرآن کې خبر راکړی چې مونږ. هغه ته ورګرځيدونکي يو»، السنة، د عبدالله بن أحمد (412/2). او محمد بن سيرين - رحمه الله - فرمايلي دي: "که په تقدير کې خبري کوونکي خلک له هغو کسانو څخه نه وي چې د لوی الله جل جلاله په آيتونو کې بې ځايه بحثونه کوي، نو زه نه پوهيږم چې دوی څه دي". السنة د عبدالله بن احمد (۲/۴۳۲) او شرح أصول أهل السنة والجماعة (۴/۶۹۶).

ابن وهب او له يو څخه زياتو ويلي دي: «له مالک څخه د قدريانو په اړه پوښتنه وشوه چې: آيا له خبرو څخه يې بايد ځان وساتل شي ؟ هغه وفرمايل: هو، کله چې په خپله عقيده پوه وي. وايې: او په نيکۍ ورته امر کوي، او له بدۍ څخه يې منع کوي او د دې پر خلاف يې خبروي او په خبرو يې ورسره موافقه نه کوي، او نه پرې لمونځ کوي، او جنازو ته يې ورتګ نه کيږي، او زه لازم نه ګڼم چې نکاح ورسره وشي يا ورته په نکاح ورکړل شي، الله تعالی فرمايلي دي: {وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ} [البقرة: 221]، (او خامخا مومن مَرَيی بېخي غوره دی له ازاد مشرك نه)، د أشهب په روايت کې يې فرمايلي دي: او تر شا يې لمونځ نه کيږي، او نه يې حديث اخيستل کيږي، او که چېرته ورسره په کوم مورچل کې مخ

شوئ نو ترې يې وباسئ». ترتيب المدارك وتقريب المسالك (91/1).

او مونږ ايمان لرو چې بنده ته روا دي د مصيبت پر مهال په تقدير استدلال وکړي، له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ، احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللهِ، وَلَا تَعْجَزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَرُ اللهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ؛ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ».

«الْمُؤْمِنُ الْقَوِيُّ خَيْرٌ وَأَحَبُّ إِلَى اللهِ مِنَ الْمُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وَفِي كُلٍّ خَيْرٌ، احْرِصْ عَلَى مَا يَنْفَعُكَ، وَاسْتَعِنْ بِاللهِ، وَلَا تَعْجَزْ، وَإِنْ أَصَابَكَ شَيْءٌ فَلَا تَقُلْ: لَوْ أَنِّي فَعَلْتُ كَانَ كَذَا وَكَذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قَدَرُ اللهِ وَمَا شَاءَ فَعَلَ؛ فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ».

«پياوړی مؤمن الله ته له کمزوري مؤمن څخه خوښ او غوره دی او په دواړو کې خير دی، په هغه څه تينګار وکړه چې ګټه درته رسوي او د الله تعالى نه مرسته وغواړه، او مه کمزوری کيږه، که چيرته درته څه - زيان - ورسيده نو داسې مه وايه: که چېرته مې داسې کړي وای، نو داسې او داسې به شوي وو، مګر ووايه: د الله تقدير دی او هغه چې څه غوښتل هغه يې وکړل؛ ځکه د (که چيرته) کلمه د شيطان کړني پرانيزي».

مسلم (2664)، او ابن ماجه (79) روايت کړی دی.

او له ابن عباس - رضي الله عنهما څخه د الله تعالى د دې وينا په تفسير کې راغلي دي : {الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُواْ

إِنَّا لِلّهِ وَإِنَّـا إِلَيْهِ رَاجِعون} [البقرة سورت: 156 آيت] (هغه کسان چې کله دوی ته څه مصیبت ورسي (نو) وايي: يقيناً مونږ د الله يو او بېشکه مونږ خاص هغه ته ورګرځېدونکي يو) فرمايي: الله تعالی خبر ورکوي چې کله مؤمن چاره الله ته وسپاري او د مصيب پر مهال له فرياد کولو څخه په شا شي او (إِنَّا لِلّهِ وَإِنَّـا إِلَيْهِ رَاجِعون) ووايي: نو د هغه لپاره د خير دري خصلتونه وليکل شي: د الله تعالی لخوا نه ستاينه، رحمت او د هدايت لارې موندل. او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«مَنِ اسْتَرْجَعَ عِندَ الْمُصِيبَةِ جَبَرَ اللَّهُ مُصِيبَتَهُ، وَأَحسَنَ عُقْبَاهُ، وَجَعَلَ لَهُ خَلَفًا صَالِحًا يَرْضَاهُ».

«مَنِ اسْتَرْجَعَ عِندَ الْمُصِيبَةِ جَبَرَ اللَّهُ مُصِيبَتَهُ، وَأَحسَنَ عُقْبَاهُ، وَجَعَلَ لَهُ خَلَفًا صَالِحًا يَرْضَاهُ».

«چا چې د مصيبت پر مهال (الله تعالی ته د ورګرځيدو ذکر ووايه يعني (انا لله و انا اليه راجعون) نو الله تعالی به يې مصيبت جبران کړي او عاقبت به يې ښايسته کړي، او د هغه نېکه بدله به ورکړي چې پرې به خوښ شي». طبري په التفسير (707/2)، (223/3) کې، ابن ابي حاتم په التفسير (1421) کې، طبراني په الكبير (13027) کې، او البيهقي په الشعب کې روايت کړی دی(٩٢۴٠).

(كتاب العبادة) کتاب دی په بيان د عبادت کې.

د کتاب لنډيز

مونږ ايمان لرو چې الله تعالی مخلوقات د دې لپاره پيدا کړي دي چې عبادت يې وکړي، او هغه عبادت چې الله تعالی پرې

امر کړی هغه حنیفیت دی- له شرک څخه توحید ته مایله کېدل دي - کوم چې د ابراهیم - علیه السلام - ملت دی، او دا هغه څه دي چې الله تعالی پرې ټولو ثقلینو (انسانانو او پیریانو ته) امر کړی دی. عبادت زیات ډولونه لري، او هیڅ ډول عبادت پرته له الله تعالی څخه بل چا ته روا ندی چې وکړای شي. د عبادت له ډولونو څخه یې ځیني دا دي: دعاء، توکل، ویره سره د تعظیم، اونفس ویره پرته له اسبابو ،امید ساتل، پناه غوښتل، حلاله، مرسته غوښتل او د مصیبت پر مهال د مرستې غوښتل.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی مخلوقات د دې لپاره پیدا کړي دي چې عبادت یې وکړي او پدې پوهیږو چې په قرآن کریم کې لومړی امر له ټولو شیانو پرته یوازې د یو الله - تعالی - په عبادت شوی دی او هر پیغمبر خپل قوم ته ویلي دي چې :

{اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ}

{اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ}

(تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه پرته (بل هیڅ په حق معبود نشته) [الأعراف سورت: 65 آیت].

او مونږ پوهیږو چې عبادت تر هغه پورې نه قبلیږي تر څو چې الله رب العالمین ته خالص شوی نه وي او د پیغمبرانو د سردار - صلی الله علیه وسلم - د لارښوونو سره سم نه وي.

او واجب ده چې د عبادت موخه باید یوازې یو الله وي چې هیڅ شریک نه لري، او هغه پاک ذات د شرک له ټولو ډولونو لوی او کوچني څخه ویرول کړي دي، ځکه څوک چې خالص

عمل وکړي مګر د رسول - صلی الله علیه وسلم - له لارښوونو سره برابر نه وي؛ نو عمل یې پرې بیرته مردود دی، او څوک چې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - له لارښوونو سره سم عمل وکړي، خو الله تعالی ته خالص نه وي، نو هغه پرې مردود دی، یعنې ورڅخه نه منل کیږی.

او مونږ پوهیږو چې د عبادت اصول (بنسټونه) دري دي: بشپړ محبت، بشپړ امید ساتل او بشپړه ویره او دا چې پیغمبران او رسولان لدې څخه په لوی نصیب او برخه بریالي شوي دي.

او تر ټولو ستره هیله چې مؤمنان یې لري هغه د الله عزتمند مخ ته لیدل دي او د الله تعالی لیدل د جنتیانو له تر ټولو سترو نعمتونو څخه دي بلکه د هغوی د ټولو نعمتونو له پاسه اضافي نعمت دی او کله چې جنتیان جنت ته ننوځي، نو الله تعالی به د مؤمنانو د عزت او درناوي له پاسه د هغوی نور عزت او درناوي وکړي ځکه چې هغه لورینه کوونکی او سخي ذات دی نو دا زیات نعمت به یې هغه ته د دوی لیدل وي او تر ټولو لوی هغه څه چې مؤمنان ترې ویره لري هغه لدې نعمت څخه محرومیدل دي، په کوم سره یې چې خپل مؤمن اولیاء ځانګړي کړي دي او خپل دښمنان یې ترې محروم کړي دي او خپل ټول دښمنان یې هغه ته له لیدو څخه منع کړي دي له: مشرکانو، یهودو، نصاراو، مجوسیانو او منافقینو څخه.

او وسیله الله تعالی ته له واجباتو اومستحباتو څخه په هر هغه څه نږدې کېدل دي چې هغه پرې راضي کیږي، (او وسیله په بله معنا هم راځي، چې د رسول الله - صلی الله علیه

وسلم - پدې وینا کې ذکر شوې ده "له الله - تعالی - څخه زما لپاره وسیله وغواړئ").

او مونږ. ایمان لرو چې الله تعالی یې بنده ګانو ته په دعا باندې امر کړی دی او د قبلیدو ژمنه یې ورسره کړې ده او پدې پوهیږو چې الله تعالی ته د هغه په غوره نومونو او لوړو صفتونو سره وسیله کیږي؛ لدې امله د أنبیاوو او پیغمبرانو دعاګانې به په ډیری وختونو کې الله تعالی ته د هغه په نیکو نومونو او لوړو صفتونو په وسیله کولو سره وې، او د دعا له ځایونو څخه یې ځینې دا دي: د لمونځونو پسې، د شپې په وروستۍ دریمه برخه کې، د روژه ماتي پر مهال، په طواف کې ، په صفا او مروه، په عرفات او مزدلفة او د جمرو له ویشتلو څخه وروسته.

لکه څرنګه چې وسیله په الله تعالی په ایمان سره کیږي په ډول ډول عبادتونو او نیکو عملونه سره هم وسیله کیږي. او الله تعالی ته د حالت په یادولو ، هغه ته په اړتیا ښودلو سره وسیله کیږي او پدې چې بنده د الله مرستې او د هغه رحمت ته اړ دی او پدې سره هم وسیله کیږي چې مسلمان له یو صالح ژوندي انسان څخه وغواړي چې دعا ورته وکړي، لکه څرنګه چې د یوسف وروڼو له خپل پلار څخه وغوښتل چې له الله تعالی ورڅخه ورته بخښنه وغواړي، او د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - له وفات څخه وروسته صحابه کرام له هغه څخه په وسیله ګرځولو واوښتل او عباس رضي الله عنه - چې ژوندی و - هغه یې وسیله وګرځاوه، ځکه هغوی پدې پوهېدل چې دا یوه روا وسیله ده.

له هغه څه پرته چې الله تعالی روا کړي دي بل څه وسیله ګرځول ناروا دي، د جاهلیت د زماني خلکو به خپل بوتان او باطل معبودان الله تعالی ته وسیله ګرځول.

باب دی د الله تعالی د دې وینا په اړه: {وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون}

(یعنې او ما پیریان او انسانان ندي پیدا کړي مګر د خپل عبادت لپاره)

مونږ ایمان لرو چې الله تعالی انسانان او پیریان د خپل عبادت لپاره پیدا کړي دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون}

{وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُون}

(او ما پیریان او انسانان ندي پیدا کړي مګر د خپل عبادت لپاره). [الذاريات سورت: 56 آیت]؛ یعنې، او دوی ته امر ندی کړی شوی مګر د دې چې عبادت د الله رب العالمین لپاره خالص کړي. او هغه عبادت چې الله تعالی پرې امر کړی؛ هغه حنیفیت دی او هغه د ابراهیم علیه السلام ملت دی، الله تعالی فرمایلي:

{قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِين}

{قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِين}

(ته ووایه: بېشکه زه (چې یم) ما ته زما رب د نېغې لارې هدایت کړی دی، چې بېخي سم دین دی، د ابراهیم ملت دی، چې یوازې په حق پسې تلونکی و او له مشرکانو څخه نه و). [الأنعام سورت: 161 آیت].

او هغه عبادت چې الله تعالی پرې امر کړی ډېر ډولونه لري او هیڅ ډول یې له الله پرته بل چاته روا ندی، الله تعالی فرمایلي:

{وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلاَ تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا}

{وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلاَ تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا}

(او دا چې یقینًا جوماتونه خاص د الله لپاره دي، نو تاسو له الله سره بل هیڅوک مه بلئ). [الجن سورت: 18 آیت].

او له ډولونو څخه یې: دعا ده، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لاَ بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لاَ يُفْلِحُ الْكَافِرُون}

{وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لاَ بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لاَ يُفْلِحُ الْكَافِرُون}

(او هغه څوک چې له الله سره بل داسې اله بللي چې له هغه سره په دې باندې هېڅ دلیل نشته، نو بېشکه همدا خبره ده چې د ده حساب د ده د رب په نیز دی، بېشکه شان دا دی چې کافران برې نه مومي} [المؤمنون سورت: 117 آیت]، او الله تعالی فرمایي:

{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِين}

{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ}

(او ستاسي رب ويلي: له ما څخه دعا و غواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم، يقينا هغه کسان چې لويي کوي زما له عبادت څخه خامخا به جهنم ته ذليل (خوار) ننوځي). [غافر سورت: 60 آيت].

او - د عبادت له ډولونو څخه - توکل دی، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَعَلَى اللهِ فَتَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ}

(وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ)

(او تاسو خاص په الله باندې توکل وکړئ که چېرې تاسو مومنان يئ) [المائدة سورت: 23 آيت]، او الله تعالی فرمايي:

{وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ}

(وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ)

(او هغه څوك چې په الله باندې توکل وکړي، نو همدی د ده لپاره بس (او کافی) دی) [الطلاق سورت: 3 آيت].

او د عبادت له ډولونو څخه (خشيت) دی، هغه وېره چې تعظيم ورسره وي.

{فَلاَ تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي}

{فَلاَ تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي}

(نو له هغو نه مه وېرېږئ، او له ما نه وېرېږئ) [البقرة سورت: 150 آيت].

او د عبادت له ډولونو څخه ویره ده (په غیر د اسبابو)، الله تعالی فرمایلي دي:

{فَلاَ تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِين}

{فَلاَ تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِين}

(نو تاسو له هغوی نه مه وېرېږئ او له ما نه وېرېږئ که چیرې تاسو مومنان یئ) [آل عمران سورت: 175آیت].

او د عبادت له ډولو څخه امید ساتل دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{أُولَـئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا}

{أُولَـئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا}

(دغه خلق چې دوی یې بلي، هغه خلق دي چې خپل رب ته وسیله (نزدیکت) لټوي چې په دوی کې کوم یو زیات نږدې دی او د هغه د رحمت امید لري او د هغه له عذابه وېرېږي، بیشکه ستا د رب له عذاب څخه ویره کیدی شي). [الإسراء سورت: 57 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاء رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

{قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاء رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

(ته (دوی ته) ووایه: بېشکه همدا خبره ده چې زه یوازې ستاسو په شان بشر یم، ما ته وحي کیږي چې بېشکه ستاسو معبود یوازې یو معبود دی، نو هغه څوک چې د خپل رب د ملاقات هلیه لري، نو هغه دې نېک عمل وکړي او د خپل رب په عبادت کې دې هیڅوک نه شریکوي). [الکهف سورت: 110 آیت].

او د عبادت له ډولونو څخه یو پنا غوښتل دي، حق ذات فرمایلي دي:

{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ}

{قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ}

(ووایه (اې پیغمبره): زه پناه غواړم په رب د خلکو پورې). [الناس سورت : 1 آیت].

او د عبادت له ډولونو څخه یو ذبح (حلاله) ده: حق ذات فرمایلي دي:

{قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

(ته ووایه: بېشکه زما لمونځ او زما قرباني او زما ژوند او زما مرګ خاص د الله رب العلمین لپاره دي). [الأنعام سورت: 162 آیت].

او د - عبادت له ډولونو څخه - یو مرسته غوښتل دي، الله تعالی فرمایلي:

{إِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِين}

{ِإِيَّاكَ نَعْبُدُ وإِيَّاكَ نَسْتَعِين}

(خاص ستا بنده ګي کوو او خاص ستا څخه مرسته غواړو) [الفاتحة سورت: 5 آيت].

او - د عبادت له ډولونو څخه - يو يې د سختۍ په حالت کې مرسته غوښتل دي، حق ذات فرمايلي دي:

{إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلآئِكَةِ مُرْدِفِينَ}

{إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ}

(کله چې تاسو له خپل رب نه مرسته وغوښته، نو هغه ستاسو دعا قبوله کړه چې بېشکه زه ستاسو مرسته کوونکی يم په زرو ملايکو سره، چې په يو بل پسې به راتلونکي وي) [الأنفال سورت: 9 آيت].

او مونږ پدې پوهيږو چې په قرآن کريم کې لومړی امر له ټولو شيانو پرته يوازې د يو الله - تعالى - په عبادت شوی دی د ستاينې وړ ذات فرمايلي دي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ}

(ای خلکو! د خپل رب عبادت کوئ، هغه چې تاسو يې پيدا کړي يئ او هغه کسان چې له تاسو نه مخکې وو، د دې لپاره چې تاسو پرهېزګاره شئ). [البقرة سورت: 21 ايت]. او هر نبي خپل امت ته ويلي دي:

{اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ} ،
{اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ}

(تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه پرته (بل) هېڅ په حق معبود نشته)، لکه څرنګه چې الله - تعالی - د لومړي پیغمبر په اړه فرمایلي دي:

{لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ إِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}
{لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَـهٍ غَيْرُهُ إِنِّيَ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ}

(یقینًا یقینًا مونږ نوح خپل قوم ته لیږلی و، نو هغه وویل: ای زما قومه! تاسو د الله عبادت کوئ، ستاسو لپاره له هغه نه سِوا (بل) هېڅ برحق معبود نشته، بېشکه زه پر تاسو د لویې ورځې له عذاب نه وېرېږم) [الأعراف سورت: 59 آیت]، او الله تعالی د اخري پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - په اړه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي چې هغه خپل قوم ته وویل:

{وَاعْبُدُواْ اللّهَ وَلاَ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا}
{وَاعْبُدُواْ اللّهَ وَلاَ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا}

(او تاسو د الله عبادت کوئ او له هغه سره هېڅ شی مه شریکوئ) [النساء سورت: 36: آیت]، او حق متعال ذات فرمایلي دي:

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

{وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ}

(او يقينًا يقينًا مونږ په هر يو امت کې يو رسول لېږلی و (په دې سره) چې تاسو د الله عبادت کوئ او له طاغوت نه ځان وساتئ). [النحل سورت 36 آیت].

او مونږ پوهیږو چې عبادت تر هغه پورې نه قبلیږي تر څو چې الله رب العالمین ته خالص شوی نه وي او د پیغمبرانو د سردار - صلی الله علیه وسلم - د لاربنوونو سره سم نه وي، الله تعالی فرمایلي دي:

{فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاء رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

(فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا)

(نو هغه څوک چې د خپل رب د ملاقات هیله لري، نو هغه دې نېک عمل وکړي او د خپل رب په عبادت کې دې هیڅوک نه شریکوي). [الکهف سورت: 110 آیت].

او مونږ پوهیږو چې په عبادت سره باید موخه یوازې یو الله وي چې شریک نه لري، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ».

«إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ، وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ».
«بېشکه صحت د عملونو په نیتونو پورې دی او هر انسان ته به هغه څه حاصل شي چې د هغه نیت یې کړی وي، نو چا چې د الله او د هغه د رسول لپاره هجرت کړی وي؛ د هغه هجرت د الله او د هغه د رسول لپاره دی او چا چې هجرت د دنیا لپاره او یا د یوې ښځې سره د واده کولو لپاره کړی وي نو د هغه هجرت د هغه څه لپاره دی چې هغه ورته هجرت کړی وي». بخاري (6689)، مسلم (1907)، ابوداود (2201)، ترمذي (1647)، نسائي (75) او ابن ماجه (4227) روایت کړی دی.
او هغه سپېڅلي ذات له ټول شرک څخه ویرول کړي دي؛ هغه لوی وي او که کوچنی، الله تعالی فرمایلي:
{إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء وَمَن يُشْرِكْ بِاللّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا}
(إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء وَمَن يُشْرِكْ بِاللّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا)
(بېشکه الله تعالی نه بخښي دا چې له هغه سره دې (څوک) شریک کړی شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرک) نه کمه وي د چا لپاره چې یې وغواړي او څوک چې له الله سره شریک ونیسي، نو یقیناً هغه ډېره لویه ګناه راجوړه کړله). [النساء سورت : 48 آیت]. او له أبو هریرة - رضي

الله عنه - څخه روايت دی فرمايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«قَالَ اللهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

«قَالَ اللهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

«الله تبارک و تعالی فرمايلي دي: د شريکانو تر ټولو غني يم، نو څوک چې يو کار وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شريک کړي؛ زه به هغه کس د هغه شرک ته پريږدم». مسلم روايت کړی دی (2985).

نو څوک چې يو خالص عمل وکړي مګر د رسول الله صلی الله عليه وسلم له لارښوونو سره موافق نه وي، نو د هغه عمل مردود دی، الله - تعالی - فرمايلي:

{لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا}

{لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا}

(يقينًا يقينًا ستاسو لپاره په (کار د) رسول الله کې ډېره ښه اقتدا ده، د هغه چا لپاره چې د الله او د ورورستنۍ ورځې اميد لري او الله ډېر زيات يادوي). [الأحزاب سورت: 21 آيت].

او رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»،

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ»،

"څوک چې يو عمل وکړي چې هغه زمونږ په حکم کې نه وي، نو هغه مردود دی"، مسلم روايت کړی دی (1718).
او الله تعالی فرمايلي:
{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}
{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}
(نو هغه کسان دې وويرېږي چې د هغه (رسول) له حکم نه مخالفت کوي، له دې نه چې دوی ته څه افت ورسيږي، يا دوی ته ډېر دردوونکی عذاب ورسيږي) [النور سورت: 63 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:
{قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ}
{قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ} (ای نبي!)
(ته ووايه: که چېرې يئ تاسو چې له الله سره مينه کوئ، بيا نو زما اتباع وکړئ، الله به له تاسو سره مينه وکړي او تاسو ته به ستاسو ګناهونه وبخښي او الله ډېر بخښونکی، بې حده رحم کوونکی دی) [آل عمران سورت: 31 آيت].
او مونږ پوهيږو چې د عبادت اصول (بنسټونه) دري دي: بشپړ محبت، بشپړ اميد ساتل او بشپړه ويره لرل او دا چې پيغمبران او رسولان لدې څخه په لوی نصيب او برخه برياليي شوي دي، الله تعالی د دوی له حال څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ(

(بېشکه دوی (نبيان داسې) وو چې په نېکيو کې به يې تلوار کاوه او مونږ به يې بللو، په داسې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زمونږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبياء سورت : 90 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُون * أُوْلَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُون}

{وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُون *

(او هغه کسان چې ورکوي، هغه څه چې ورکوي، او زړونه د دوی وېرېدونکي وي (ځکه چې) يقينًا دوی خپل رب ته واپس ورتلونکي دي.

أُوْلَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُون}

دغه کسان په نېکيو کې تلوار کوي او دوی دغو (نېکيو) ته ړومبی کېدونکي دي). [المؤمنون سورت: 60، 61 آيتونه]، او الله پاک فرمايلي دي:

{تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُون}

{تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُون}

(د دوى ډېډي له خپلو خوب ځايونو نه لرې كېږي، دوى خپل رب بولي په وېرې او طمعې سره او له هغه (مال) نه، چې مونږ دوى ته وركړى دى ؛ خه لګوي) [السجدة سورت : 16 آيت]، او حق ذات سبحانه وتعالى فرمايلي دي:

{أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ}

{أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاء اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ}

(ايا هغه څوك چې هغه د شپې په ساعتونو كې اطاعت كوونكى دى، چې سجده كوونكى او قيام كوونكى وي، له آخرت نه وېرېږي او د خپل رب د رحمت امېد لري) [الزمر سورت: 9 آيت].

او له أبو هريرة - رضى الله عنه - څخه روايت دى فرمايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً».

«يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي بِي، وَأَنَا مَعَهُ إِذَا ذَكَرَنِي، فَإِنْ ذَكَرَنِي فِي نَفْسِهِ ذَكَرْتُهُ فِي نَفْسِي، وَإِنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَإٍ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَإٍ خَيْرٍ مِنْهُمْ، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ بِشِبْرٍ تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِرَاعًا، وَإِنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِرَاعًا تَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ بَاعًا، وَإِنْ أَتَانِي يَمْشِي أَتَيْتُهُ هَرْوَلَةً».

«الله تعالی فرمايلي دي: زه د خپل بنده له ګمان سره يم چې پر ما يې کوي، او زه له هغه سره يم کله مې چې ياد کړي، که چېرته يې زه له خپل ځان سره ياد کړم، زه به يې د خپل ځان سره ياد کړم او که چېرته يې د خلکو په منځ کې ياد کړم زه به يې د هغه له ټولګي ښه په غوره ټولګي کې ياد کړم او که چېرته ماته د يوې لويشتې په اندازه رانږدې شو، زه به ورته يو ځنګل (ګز) ورنږدې شم، او که چېرته يو ګز را نږدې شو نو زه به ورته د دواړو خلاصو لاسونو په اندازه ورنږدې شم او که چېرته زما لورې ته قدم وهونکی راغی زه به په تيز مزل سره ورشم». بخاري (7405)، مسلم (2675)، ترمذي (3603) او ابن ماجه (3822).

او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللهِ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلّهِ}

(وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ)

(او په خلقو کې ځينې هغه څوک دي چې له الله نه غير شريکان نيسي، له هغوی سره مينه کوي له الله سره د مينې په شان او هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی؛ له الله سره په مينه کې ډېر سخت (او کلک) دي). [البقرة سورت: 165 آيت]، او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ المرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ».

«ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ حَلَاوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ المرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ».

«درې - خویونه - دي چې په چا کې وي نو د ایمان خواږه به ومومي: چې الله او رسول یې ورته له هر څه زیات محبوب وي، او دا چې څوک خوښ ګڼي نو خوښ دې نه ګڼي مګر د الله لپاره، او کفر ته بیرته ورګرځیدل ورته داسې بد ښکاري لکه څرنګه چې خوښ نه ګڼي چې په اور کې دې واچول شي». بخاري (16)، مسلم (43)، ترمذي (2624)،نسائي (4987) او ابن ماجه (4033) روایت کړی دی.

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ».

«فَوَ الَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ».

«قسم په هغه ذات چې زما روح د هغه په لاس کې دی، له تاسو څخه به هیڅوک تر هغه پورې مؤمن نشي تر څو چې زه ورته له پلار او زوی څخه زیات محبوب نه شم». بخاري (14) او نسائي (5015) روایت کړی دی. او تر هغه پورې بنده د الله تعالی محبت لاس ته نه شي راوړلی تر څو چې یې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - پیروي نه وي کړې، حق ذات فرمایلي دي:

{قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ}
{قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ}

(ای نبي!) ته ووايه: كه چېرې يئ تاسو چي له الله سره مينه كوئ، بيا نو زما اتباع وكړئ، الله به له تاسو سره مينه وكړي او تاسو ته به ستاسو ګناهونه وبخښي او الله ډېر بخښونكى، بې حده رحم كوونكى دى) [آل عمران سورت: 31 آيت].

او تر ټولو ستره هيله چې مؤمنان يې لري، هغه د الله تعالى عزتمند مخ ته ليدل دي، الله تعالى فرمايلي دي:

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ * إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ *

څه مخونه (د مومنانو) به په دغه ورځ (د قيامت) ترو تازه وي.

إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ}

او خپل رب ته به كتونكي (ديدار كوونكي) وي) [القيامة سورت : 22، 23 آيتونه].

او د الله تعالى ليدل د جنتيانو له تر ټولو سترو نعمتونو څخه دي بلكه د هغوى د ټولو نعمتونو له پاسه اضافي نعمت دى، الله تعالى فرمايلي دي:

{لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ وَلاَ يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلاَ ذِلَّةٌ أُوْلَـئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ}

{لِّلَّذِينَ أَحْسَنُواْ الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ وَلاَ يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلاَ ذِلَّةٌ أُوْلَـئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُون}

(د هغو کسانو لپاره چې نېکي يې کړې ده ډېره نېکه بدله ده او زيادت (د الله ديدار) او د دوی مخونه به نه هېڅ تور ګرد او غبار پټوي او نه څه ذلت، دغه کسان د جنت والا دي دوی به په هغه کې همېشه وي) [يونس سورت: 26 آيت].

او له صهيب - رضي الله عنه - څخه روايت دی هغه له نبي صلى الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې فرمايلي يې دي:

«إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، قَالَ: يَقُولُ اللهُ تبارك وتعالى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ، وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عز وجل».

«إِذَا دَخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، قَالَ: يَقُولُ اللهُ تبارك وتعالى: تُرِيدُونَ شَيْئًا أَزِيدُكُمْ؟ فَيَقُولُونَ: أَلَمْ تُبَيِّضْ وُجُوهَنَا؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ، وَتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ؟ قَالَ: فَيَكْشِفُ الْحِجَابَ، فَمَا أُعْطُوا شَيْئًا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ عز وجل».

"کله چې جنتيان جنت ته داخل شي، وايي: نو الله – تبارک وتعالى- به وفرمايي: ايا تاسو اضافه څه غواړئ چې زه يې درکړم؟ دوی به ووايي: آيا زمونږ مخونه دې ندي سپين کړي؟ آيا مونږ دې جنت ته نه يو داخل کړي، او له اور څخه دې نه يو ژغورلي؟ وايي: بيا به الله پرده لرې کړي، نو دوی ته به د خپل رب – عزوجل- د کتلو څخه محبوب څيز بل نه وي ورکړ شوی». مسلم (181)، ترمذي (2552) او ابن ماجه (187) روايت کړی دی.

(باب التوسل والوسيلة) باب دې د نږدې کېدلو او وسيلې په اړه

وسيله الله ته نزديکت دی په هر هغه څه چې الله ته خوښ وي د واجب او مستحب څخه.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی خپلو بندګانو ته په دعا کولو امر کړی دی، او ورسره يې د قبلولو ژمنه کړې ده، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِين}

{وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِين}

(او ستاسې رب ويلي: له ما څخه دعا وغواړئ زه به ستاسو دعا قبوله کړم، يقينا هغه کسان چې لويي کوي زما له عبادت څخه خامخا به جهنم ته ذليل (خوار) ننوځي). [غافر سورت : 60 آيت]، هغه پاک ذات چې نومونه يې سپيڅلي دي فرمايلي:

{وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُون}

(وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ)

(او کله چې زما په باره کې له تا نه زما بنده ګان پوښتنه وکړي، نو يقينًا زه نږدې يم، د دعا کوونکي دعا قبلوم کله چې له ما نه دعا وغواړي، پس دوی دې زما حکم ومني، او پر ما

دې ایمان راوړي، د دې لپاره چې دوی سمه لار ومومي).
[البقرة سورت: 186 آیت].

او مونږ پوهیږو چې الله تعالی ته د هغه په نیکو نومونو او لوړو صفتونو سره وسیله کیږي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُون}

{وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُون}

(او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ او هغه کسان پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې الحاد (کوږوالی) کوي، ژر به هغوی ته د هغو عملونو بدله (سزا) ورکړی شي چې هغوی به کول).
[الأعراف سورت: 180 آیت]، او الله تعالی فرمایي:

{قُلِ ادْعُواْ اللّهَ أَوِ ادْعُواْ الرَّحْمَـنَ أَيًّا مَّا تَدْعُواْ فَلَهُ الأَسْمَاء الْحُسْنَى وَلاَ تَجْهَرْ بِصَلاَتِكَ وَلاَ تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلا}

{قُلِ ادْعُواْ اللّهَ أَوِ ادْعُواْ الرَّحْمَـنَ أَيًّا مَّا تَدْعُواْ فَلَهُ الأَسْمَاء الْحُسْنَى وَلاَ تَجْهَرْ بِصَلاَتِكَ وَلاَ تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلا}

(ته (دوی ته) ووایه: تاسو الله بلئ، یا تاسو رحمٰن بلئ، هر یو (نوم) یې چې وبلئ، نو خاص د هغهٔ لپاره دي تر ټولو ښکلي نومونه او ته (قراءت د) خپل لمونځ ډیرپه لوړ اواز مه کوه او نه ډیر په ټیټ اواز او د دې دواړو په مینځ کې (منځنۍ) لار ولټوه). [الإسراء سورت: 110 آیت].

لدې امله د أنبیاوو او رسولانو علیهم السلام په ډیرو دعاګانو کې الله تعالی ته د هغه نیک نومونه وسیله شوي دي لکه څرنګه چې الله تعالی د آدم او د هغه له ښځې څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي چې هغوی دواړو وویل:

{رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِين}

(رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ)

(اې زمونږه ربه! مونږ پر خپلو ځانونو ظلم کړی دی او که چیرې ته مونږ ونه بخښې او پر مونږ رحم ونه کړې (؛ نو) مونږ به خامخا لازمًا له تاوانیانو څخه شو) [الأعراف سورت: 23 آیت]، او خلیل - علیه السلام - فرمایلي دي:

{رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلاَةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاء}

{رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلاَةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاء}

(ای ربه زما! ما پر لمانځه همېشنی (پابندي کوونکی) وګرځوه، او زما له اولادې هم، ای ربه زمونږ! زما دعا قبوله کړه). [إبراهیم سورت: 40 آیت]، او موسی علیه السلام فرمایی:

{رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِين}

{رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِين}

[(موسٰی) وویل: ای زما ربه! ته ما ته بخښنه وکړه او زما وروور ته او مونږ په خپل رحمت کې داخل کړه او ته تر ټولو لوی مهربان يې] [الأعراف سورت: 151 آيت].

لکه څرنګه چې وسیله په الله تعالی په ایمان سره کیږي، الله تعالی فرمایلي:

{رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلَتْ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِين}

{رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنزَلَتْ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِين}

(ای زمونږه ربه! مونږ ایمان راوړی دی په هغه څه چې تا نازل کړي دي او مونږ د رسول تابعداري کړې ده، نو ته مونږه (د حق) له ګواهي کوونکو سره ولیکه) [آل عمران سورت: 53 آيت].

او توسل په نیک عمل سره کیږي، لکه څرنګه چې د هغه دریو نفرو په کیسه کې راغلي دي کله چې پرې غار وتړل شو،

فعن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «انْطَلَقَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَتَّى أَوَوا المَبِيتَ إِلَى غَارٍ، فَدَخَلُوهُ، فَانْحَدَرَتْ صَخْرَةٌ مِنَ الجَبَلِ، فَسَدَّتْ عَلَيْهِمُ الغَارَ، فَقَالُوا: إِنَّهُ لَا يُنْجِيكُمْ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ إِلَّا أَنْ تَدْعُوا اللَّهَ بِصَالِحِ أَعْمَالِكُمْ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ: اللَّهُمَّ، كَانَ لِي أَبَوَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَكُنْتُ لَا أَغْبِقُ قَبْلَهُمَا أَهْلًا، وَلَا مَالًا، فَنَأَى بِي فِي طَلَبِ شَيْءٍ يَوْمًا، فَلَمْ أُرِحْ عَلَيْهِمَا حَتَّى نَامَا، فَحَلَبْتُ لَهُمَا غَبُوقَهُمَا، فَوَجَدْتُهُمَا نَائِمَيْنِ، وَكَرِهْتُ أَنْ أَغْبِقَ قَبْلَهُمَا أَهْلًا أَوْ مَالًا، فَلَبِثْتُ وَالقَدَحُ عَلَى يَدَيَّ، أَنْتَظِرُ اسْتِيقَاظَهُمَا حَتَّى بَرَقَ الفَجْرُ، فَاسْتَيْقَظَا، فَشَرِبَا غَبُوقَهُمَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ

فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَفَرِّجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ، فَانْفَرَجَتْ شَيْئًا لَا يَسْتَطِيعُونَ الْخُرُوجَ»، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «وَقَالَ الآخَرُ: اللَّهُمَّ كَانَتْ لِي بِنْتُ عَمٍّ، كَانَتْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ، فَأَرَدْتُهَا عَنْ نَفْسِهَا، فَامْتَنَعَتْ مِنِّي حَتَّى أَلَمَّتْ بِهَا سَنَةٌ مِنَ السِّنِينَ، فَجَاءَتْنِي، فَأَعْطَيْتُهَا عِشْرِينَ وَمِائَةَ دِينَارٍ عَلَى أَنْ تُخَلِّيَ بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِهَا، فَفَعَلَتْ حَتَّى إِذَا قَدَرْتُ عَلَيْهَا، قَالَتْ: لَا أُحِلُّ لَكَ أَنْ تَفُضَّ الخَاتَمَ إِلَّا بِحَقِّهِ، فَتَحَرَّجْتُ مِنَ الوُقُوعِ عَلَيْهَا، فَانْصَرَفْتُ عَنْهَا، وَهِيَ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ، وَتَرَكْتُ الذَّهَبَ الَّذِي أَعْطَيْتُهَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ غَيْرَ أَنَّهُمْ لَا يَسْتَطِيعُونَ الخُرُوجَ مِنْهَا»، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «وَقَالَ الثَّالِثُ: اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأْجَرْتُ أُجَرَاءَ، فَأَعْطَيْتُهُمْ أَجْرَهُمْ غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ تَرَكَ الَّذِي لَهُ وَذَهَبَ، فَثَمَّرْتُ أَجْرَهُ حَتَّى كَثُرَتْ مِنْهُ الأَمْوَالُ، فَجَاءَنِي بَعْدَ حِينٍ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَدِّ إِلَيَّ أَجْرِي، فَقُلْتُ لَهُ: كُلُّ مَا تَرَى مِنْ أَجْرِكَ مِنَ الإِبِلِ وَالبَقَرِ وَالغَنَمِ وَالرَّقِيقِ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، لَا تَسْتَهْزِئُ بِي، فَقُلْتُ: إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ، فَأَخَذَهُ كُلَّهُ، فَاسْتَاقَهُ، فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا، اللَّهُمَّ فَإِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ، فَخَرَجُوا يَمْشُونَ».

فعن عبدالله بن عمر رضي الله عنهما قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: «انْطَلَقَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَتَّى أَوَوا المَبِيتَ إِلَى غَارٍ، فَدَخَلُوهُ، فَانْحَدَرَتْ صَخْرَةٌ مِنَ الجَبَلِ، فَسَدَّتْ عَلَيْهِمُ الغَارَ، فَقَالُوا: إِنَّهُ لَا يُنْجِيكُمْ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ إِلَّا أَنْ تَدْعُوا اللَّهَ بِصَالِحِ أَعْمَالِكُمْ، فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ: اللَّهُمَّ، كَانَ لِي أَبَوَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَكُنْتُ لَا أَغْبِقُ قَبْلَهُمَا أَهْلًا،

وَلَا مَالًا، فَنَأَى بِي فِي طَلَبِ شَيْءٍ يَوْمًا، فَلَمْ أُرِحْ عَلَيْهِمَا حَتَّى نَامَا، فَحَلَبْتُ لَهُمَا غَبُوقَهُمَا، فَوَجَدْتُهُمَا نَائِمَيْنِ، وَكَرِهْتُ أَنْ أَغْبِقَ قَبْلَهُمَا أَهْلًا أَوْ مَالًا، فَلَبِثْتُ وَالقَدَحُ عَلَى يَدَيَّ، أَنْتَظِرُ اسْتِيقَاظَهُمَا حَتَّى بَرَقَ الفَجْرُ، فَاسْتَيْقَظَا، فَشَرِبَا غَبُوقَهُمَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَفَرِّجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَةِ، فَانْفَرَجَتْ شَيْئًا لَا يَسْتَطِيعُونَ الخُرُوجَ»، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «وَقَالَ الآخَرُ: اللَّهُمَّ كَانَتْ لِي بِنْتُ عَمٍّ، كَانَتْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ، فَأَرَدْتُهَا عَنْ نَفْسِهَا، فَامْتَنَعَتْ مِنِّي حَتَّى أَلَمَّتْ بِهَا سَنَةٌ مِنَ السِّنِينَ، فَجَاءَتْنِي، فَأَعْطَيْتُهَا عِشْرِينَ وَمِائَةَ دِينَارٍ عَلَى أَنْ تُخَلِّيَ بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِهَا، فَفَعَلَتْ حَتَّى إِذَا قَدَرْتُ عَلَيْهَا، قَالَتْ: لَا أُحِلُّ لَكَ أَنْ تَفُضَّ الخَاتَمَ إِلَّا بِحَقِّهِ، فَتَحَرَّجْتُ مِنَ الوُقُوعِ عَلَيْهَا، فَانْصَرَفْتُ عَنْهَا، وَهِيَ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ، وَتَرَكْتُ الذَّهَبَ الَّذِي أَعْطَيْتُهَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ غَيْرَ أَنَّهُمْ لَا يَسْتَطِيعُونَ الخُرُوجَ مِنْهَا»، قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «وَقَالَ الثَّالِثُ: اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأْجَرْتُ أُجَرَاءَ، فَأَعْطَيْتُهُمْ أَجْرَهُمْ غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ تَرَكَ الَّذِي لَهُ وَذَهَبَ، فَثَمَّرْتُ أَجْرَهُ حَتَّى كَثُرَتْ مِنْهُ الأَمْوَالُ، فَجَاءَنِي بَعْدَ حِينٍ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، أَدِّ إِلَيَّ أَجْرِي، فَقُلْتُ لَهُ: كُلُّ مَا تَرَى مِنْ أَجْرِكَ مِنَ الإِبِلِ وَالبَقَرِ وَالغَنَمِ وَالرَّقِيقِ، فَقَالَ: يَا عَبْدَ اللَّهِ، لَا تَسْتَهْزِئُ بِي، فَقُلْتُ: إِنِّي لَا أَسْتَهْزِئُ بِكَ، فَأَخَذَهُ كُلَّهُ، فَاسْتَاقَهُ، فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا، اللَّهُمَّ فَإِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ، فَافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ، فَخَرَجُوا يَمْشُونَ».

له عبد الله بن عمر رضي الله عنهما څخه روايت دی وايي چې له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه مي اوريدلي دي

چې وييل يې: «ستاسو څخه وړاندې د دريو نفرو يوه ډله روانه شوه تر دې چې يو غار ته يې شپه ورسوله، نو ورننوتل - پدې وخت کې - له غره څخه يوه تيږه راوښوېدله او غار يې پرې بند کړ، دوی وويل: تاسو لدې تيږې څخه تر هغه پورې نه شئ ژغورل کيدلی تر څو چې الله - تعالی - په خپلو نيکو عملونو سره راونه بلئ، نو لدوی څخه يو سړي وويل: ای الله، ما مور او پلار درلودل چې ډير زاړه وو، نو ما به لدوی څخه مخکې د شپې لخوا هيچا ته لوښی شيدې نه ورکولې؛ نه اولادونو ته او نه مال ته - له مال څخه يې موخه پدې کار زيات ټينګار دی - نو يوه ورځ د يو څه په لټه کې راباندې ناوخته شو، دومره ناوخته شو چې کله راغلم نو دوی ويده شوي وو، نو دوی ته مې د دوی اوښه ولوشله - کله چې راغلم - ګورم چې دواړه ويده دي، نو ما ناسمه وګڼله چې له دوی څخه وړاندې خپلو اولادونو او مالونو ته د شپې لخوا شيدې ورکړم، نو همداسې ورته انتظار پاتې شوم تر څو دوی راوايښ شي پداسې حال کې چې د شيدو لوښی مې په لاس کې و، تر دې چې سهار راوخوت، نو راپاڅېدل او خپلې شېدې يې وڅښلې، نو ای الله که چېرته ما دا کار ستا د رضا لپاره کړی وي، نو دغه سختې راځخه لرې کړه چې مونږ پکې بند پاتې يو، نو تيږه يو څه ډېره شوه خو ترې راوتلی نه شول» رسول الله - صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «او بل وويل: ای الله زما يوه د کاکا لور وه، ماته ډيره ګرانه وه، نو له هغې څخه مې - د زنا - غوښتنه وکړه، خو هغې زما مخنيوی وکړ تر دې چې له کلونو څخه پرې يو سخت کال راغی نو ماته راغله - ما يو سل او شل ديناره ورکړل تر څو د هغې سره د يو ځای

کېدلو اجازه راکړي ، نو ويې منله، تر دې چې کله وربرابر شوم، نو هغې وويل: زه اجازه نه درکوم چې مهر مات کړې مګر په حق سره (يعنې د الله نه وويرېږه او بکارت په ناروا توګه له منځه مه وړه) نو له هغې سره له يو ځای کېدلو څخه مې ځان وساته او ترې روان شوم حال دا چې ډېره زياته مې خوښېدله او هغه سره زر مې چې ورکړي وو هغه - مې - پرېښودل، نو ای الله ! که چېرته مې - دا کار - ستا د رضا لپاره کړی وي، نو دغه ستونزه راڅخه لرې کړه چې مونږ پکې - راګير - يو ، رسول الله - صلى الله عليه وسلم - وفرمايل: « او دريم سړي وويل: ای الله ما څه خلک په مزدوری نيولي وو، نو د هغوی مزدوري مې ورکړه پرته له يو سړي څخه چې خپله برخه يې پرېښوده او لاړ، نو د هغه په مزد مې ورته پانګونه وکړه تر دې چې ډېر مال ترې جوړ شو، نوموړی يو څه موده وروسته راغی، او ويې وويل: ای د الله بنده! هغه زما مزدوري راکړه، ما ورته وويل: ټول دا څه چې ګورې له اوښانو، غواګانو، مېږو او غلامانو څخه، دا ټوله ستا مزدوري ده، هغه راته وويل: ای د الله بنده، پر ما ملنډې مه وهه، ما ورته وويل: زه پر تا ملنډې نه وهم، نو ټول يې واخستل روان يې کړل او هيڅ يې ترې پرې نښودل، نو ای الله که چېرته مې هغه کار ستا د رضا لپاره کړی وي نو له دغه ستونزې څخه مو وژغوره چې پکې راګير يو، نو تيږه لرې شوه، او دوی راووتل روان شول». بخاري (2272) او مسلم (2743) روايت کړې دی.

او الله ته توسل په ډول ډول عبادتونو ترسره کيږي، چې ترټولو مهم يې دعا ده، لکه څرنګه چې الله تعالی د خپلو پيغمبرانو په اړه فرمايلي دي:

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

{إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ}

(بېشکه دوی (نبيان داسي) وو چې په نېکيو کې به يې تلوار کاوه او موږ به يې بللو، په داسې حال کې چې رغبت کوونکي او وېرېدونکي وو او دوی خاص زموږ لپاره تواضع کوونکي وو). [الأنبياء سورت: 90 آيت]. او د دعا له ځايونو څخه يې ځينې دا دي: د لمونځونو پسې، د شپې په وروستۍ دريمه برخه کې، د روژه ماتي پر مهال، په طواف کې ، په صفا او مروه، په عرفات او مزدلفة او د جمرو له ويشتلو څخه وروسته.

او توسل د حالاتو په يادولو او الله تعالی ته په عاجزۍ ښودلو سره کيږي او دا چې بنده د الله مرستې او رحمت ته اړتيا لري، الله تعالی د موسی عليه السلام په اړه فرمايي چې هغه وويل:

{رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ}

{رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ}

(ای زما ربه! بېشکه زه هر هغه خیز ته چې ته يې ما ته نازلوې له خيره ځنې؛ محتاج يم) [القصص سورت: 24

آيت]، او الله تعالى د أيوب - عليه السلام - په اړه فرمايلي دي چې هغه دعا وکړه - او داسې يې وويل:

{أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِين}

{أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِين}

(بېشکه زه په تکليف (مرض) اخته شوى يم، او ته تر ټولو ډېر رحم کوونکى يې) الأنبياء سورت: ٨٣ آيت.

او توسل پدې سره هم کيږي چې مسلمان د يو ژوندي صالح انسان څخه وغواړي چې دعا ورته وکړي، لکه څرنګه چې د يوسف ورونو له خپل پلار څخه وغوښتل چې - له الله تعالى - څخه ورته بخښنه وغواړي، الله تعالى لدې - خبرې - څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

{قَالُواْ يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِين}

{قَالُواْ يَا أَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا إِنَّا كُنَّا خَاطِئِين}

(هغوى وويل: اى زمونږ پلاره! زمونږ لپاره (له الله نه زمونږ د ګناهونو بخښنه وغواړه، بېشکه مونږ خطا کار وو) [يوسف سورت: 97 آيت]، او الله تعالى فرمايي:

{وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُواْ أَنفُسَهُمْ جَآؤُوكَ فَاسْتَغْفَرُواْ اللّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُواْ اللّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا}

{وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُواْ أَنفُسَهُمْ جَآؤُوكَ فَاسْتَغْفَرُواْ اللّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُواْ اللّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا}

(او که په رښتيا دوى په هغه وخت کې تا ته راغلي وَى چې دوى پر خپلو ځانونو ظلم وکړ، بيا يې له الله نه بخښنه غوښتې وَى او د دوى لپاره رسول (هم) بخښنه غوښتې وَى (، نو)

خامخا دوی به الله بنه توبه قبلوونکی، بې حده رحم کوونکی موندلی و) [النساء سورت: 64 آیت].

وعن أنس بن مالك، عَنْ خَالَتِهِ أُمِّ حَرَامٍ بِنْتِ مِلْحَانَ، قَالَتْ: نَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا قَرِيبًا مِنِّي، ثُمَّ اسْتَيْقَظَ يَتَبَسَّمُ، فَقُلْتُ: مَا أَضْحَكَكَ؟ قَالَ: «أُنَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عُرِضُوا عَلَيَّ يَرْكَبُونَ هَذَا البَحْرَ الأَخْضَرَ كَالْمُلُوكِ عَلَى الأَسِرَّةِ»، قَالَتْ: فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فَدَعَا لَهَا، ثُمَّ نَامَ الثَّانِيَةَ، فَفَعَلَ مِثْلَهَا، فَقَالَتْ مِثْلَ قَوْلِهَا، فَأَجَابَهَا مِثْلَهَا، فَقَالَتْ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «أَنْتِ مِنَ الأَوَّلِينَ».

وعن أنس بن مالك، عَنْ خَالَتِهِ أُمِّ حَرَامٍ بِنْتِ مِلْحَانَ، قَالَتْ: نَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا قَرِيبًا مِنِّي، ثُمَّ اسْتَيْقَظَ يَتَبَسَّمُ، فَقُلْتُ: مَا أَضْحَكَكَ؟ قَالَ: «أُنَاسٌ مِنْ أُمَّتِي عُرِضُوا عَلَيَّ يَرْكَبُونَ هَذَا البَحْرَ الأَخْضَرَ كَالْمُلُوكِ عَلَى الأَسِرَّةِ»، قَالَتْ: فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فَدَعَا لَهَا، ثُمَّ نَامَ الثَّانِيَةَ، فَفَعَلَ مِثْلَهَا، فَقَالَتْ مِثْلَ قَوْلِهَا، فَأَجَابَهَا مِثْلَهَا، فَقَالَتْ: ادْعُ اللَّهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ، فَقَالَ: «أَنْتِ مِنَ الأَوَّلِينَ».

له انس بن مالک څخه روایت دی چې د خپلې ترور ام حرام بنت ملحان څخه روایت کوي فرمايي: رسول الله - صلی الله عليه وسلم - یوه ورځ ما ته نږدې ویده شو، بیا د مسکا په حال کې راویښ شو، نو ما ورته وویل: څه شي وخندولې؟ هغه وویل: داسې خلک زما له امت څخه ماته وښودلی شول چې پدې دریاب به داسې سپاره تيريږي لکه پادشاهان چې په تختونو وي»، هغې وویل: نو له الله تعالی څخه وغواړه چې زه له هغوی خلکو څخه اوسم، نو دعا يې ورته وکړه، بیا دویم

ځل ویده شو، نو د لومړي ځل په څېر يې بيا هماغسې وکړل، نو هغې ورته هم لکه د لومړي ځل په څېر وينا وکړه، نو هغه ورته هم د لومړي ځل په څېر ځواب ورکړ، هغې ورته وويل: له الله تعالی څخه وغواړي چې له هغو خلکو څخه اوسم، نو هغه وويل: "ته د لومړنيو څخه يې". بخاري (2799)، مسلم (1912)، ابو داود (2490)، نسائي (3172) او ابن ماجه (2776) روايت کړی دی.

کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه اويا زره کسانو تفصيل بيان کړ چې پرته له حسابه به جنت ته ننوځي، عکاشه -رضی الله عنه - ولاړ شو او ويې ويل:

«ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ».

«ادْعُ اللهَ أَنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ».

"له الله تعالی - څخه - وغواړه چې ما له دوی څخه وګرځوي". مسلم (218) روايت کړی دی.

وعن أنس رضي الله عنه أن عمر بن الخطاب رضي الله عنه «كَانَ إِذَا قَحَطُوا اسْتَسْقَى بِالعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ المطَّلِبِ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّا كُنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِنَبِيِّنَا فَتَسْقِينَا، وَإِنَّا نَتَوَسَّلُ إِلَيْكَ بِعَمِّ نَبِيِّنَا فَاسْقِنَا، قَالَ: فَيُسْقَوْنَ»،

او له أنس - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې عمر بن الخطاب - رضي الله عنه دوی به د قحطی پر مهال د عباس بن عبد المطلب په وسيله ګرځولو د باران دعا غوښتنه کوله، هغه به وييل: ای الله مونږ به تاته د باران غوښتلو په موخه ستا پيغمبر وسيله کاوه نو تا به راباندې باران وکړ اوس مونږ تاته ستا د پيغمبر تره وسيله کوو (بعم النبى اى بدعاء عم النبى،

د هغه په دعا به مونږ باران غوښته)، نو پر مونږ باران وکړه، فرمايي: نو باران به پرې وکړای شو»، بخاري (1010) روايت کړی دی. نو صحابه و - رضي الله عنهم - د باران غوښتلو (استسقاء) لپاره د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - له وسيله ګرځولو څخه تېر شول ځکه چې هغه وفات شوی و او د هغه پر ځای يې د عباس - رضی الله عنه - په دعا سره توسل وکړ؛ ځکه هغوی پوهېدل چې دا يو روا توسل دی، نو عمر رضي الله عنه له عباس - رضي الله عنه - څخه غوارې تر څو دعا وکړي او د هغه د عا - الله تعالی ته - وسيله کړي، نه دا چې په خپله عباس وسيله وګرځوي؛ ځکه که چېرته موخه دا وه چې عباس - رضي الله عنه - وسيله وګرځوي نو رسول الله صلی الله عليه وسلم له هغه څخه د دې کار لپاره لومړيتوب درلود.

او توسل روا ندی مګر په هغه څه سره چې الله روا کړی وي، يقينا د جاهليت د وخت خلک به الله - تعالی - ته د نږدې کېدو لپاره خپل بتان او باطل معبودان وسيله ګرځول، الله - تعالی - د دوی د ناوړه عمل څخه د خبرولو په موخه فرمايلي دي:

{وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء مَا نَعْبُدُهُمْ إِلاَّ لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى}

{وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء مَا نَعْبُدُهُمْ إِلاَّ لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى}

(او هغه کسان چې له هغه نه غیر یې دوستان (کارسازي) نیولي دي (وايي:) مونږ د دوی عبادت نه کوو مګر دوی مونږ الله ته بنه نژدې کړي). [الزمر سورت: 3 آیت].

(کتـاب ما یـضـاد أصل الإیمـان أو یـضـاد کمـاله) کتاب دی په باره د هغه څه کې چې د ایمان د اصل یا بشپړتیا مخالف دي

د کتاب لنډيز

او مونږ پدې پوهيږو چې هغه څه چې د ایمان ضد دی: هغه په الله - تعالی - کفر کول دي.

او کفر دوه ډوله دی: لوی او کوچنی، لوی کفر له ملت (اسلام) څخه ويستونکی دی او الله تعالی به يې خاوند له عذاب څخه ونه ژغوري؛ نه د عوض په مقابل کې او نه له عوض پرته، او دا ډول کفر د انسان ټول عملونه بربادوي او کافر تل د ابد لپاره په اور کې دی، خو کوچنی کفر د ایمان د بشپړ ایمان ضد عمل دی.

او مونږ پوهيږو چې لوی کفر ډولونه لري چې الله تعالی ترې خپل کتاب کې خبر ورکړی دی، او يادونه يې کړې ده چې د کافرانو کفر کله د هغوی د انکار له امله وي او کله هم د حق د مخنيوي او تکبر له امله، کله د دروغ ګڼلو له امله. او په ژبه او زړه د دروغ ګڼلو تر منځه هيڅ توپير نشته، کله هم د دوی کفر د شک او ګمان له امله وي، يعني دا چې د حق په اړه زړه نازړه وي. او د بيا راپورته کيدو او الله تعالی سره د مخ کېدو په اړه شک کوونکی وي او کله هم بد رد وايي او

ملنډي وهي، او کله هم د الله تعالی له حقې لارې څخه مخ اړوي او نور ورڅخه منع کوي او کله هم د دوی کفر له حق سره د کینې له امله وي.

او پدې پوهیږو چې د کفر ځینې ډولونه هغه دي چې د لوی کفر څخه لاندې وي، چې هغې ته تر ټولو کوچنی کفر وایي، او د ایمان د اصل سره تضاد نه لري، خو د ایمان د بشپړتیا سره په ټکر کې دی، مګر خاوند یې د تل لپاره په اور کې نه پاتې کیږي، او نه یې ټول عملونه بربادیږي، دا کفر ډیر ډولونه لري.

له ډولونو څخه یې: د مسلمان سره جګړه کول، دا هغه کفر دی چې له ملت (اسلام) څخه څوک نه باسي او نه یې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کیږي، ځکه چې الله تعالی په خپل منځ کې سره جګړه کوونکي مؤمنان ورونه وبلل، نو مسلمانان یې ورته وویل پداسې حال کې چې دوی له یو بل سره جنګیږي.

او مونږ پوهیږو چې هغه څه چې په الله تعالی باندې د ایمان سره تضاد لري: د لوی الله سره شرک کول دي - حال دا چې دا ډیر لوی ظلم دی - او شرک ټول عملونه باطلوي، او الله مشرک نه بخښي که چیرته له توبې پرته مړ شي، او که مړ شي او توبه ونکړي. نو جنت پرې حرام دی او د هغه ځای دوزخ دی چې د تل لپاره به پکې اوسیږي.

او الله تعالی شرک باطل کړ او په مشرکانو یې د هغوی شرک وغماوه، او - باطلو - معبودانو لره د هغوی د نیولو فساد یې- ښکاره کړ، او دا چې هغه - بتان دوی ته - نه ګټه

رسوي او نه تاوان، نو - الله تعالى - كله د دې وضاحت کوي چې دا برخه وال نه اوري او که چېرته واوري نو هغه چاته جواب نه شي ورکولی چې بلنه ورکوي، او کله هم حق ذات بیانوي چې دا برخه وال نه ګټه رسولی شي او نه تاوان، نه د مرګ اختیار لري او نه د ژوندي کولو او کله هم حق ذات بیانوي چې دا معبودان - چې له الله پرته یې عبادت کیږي، له هغه چا نه ډېر ناقص او کم دي چې د دوی عبادت کوي (انسانان) ؛ ځکه چې دوی تللای نه شي او نه څوک د سزا ورکو لپاره رانیولی شي؛ نه څه اوري او نه څه ګوري او کله هم الله تعالی د دې معبودانو ناتوانایي او کمزوري ښایي او کله هم پرې الله د فقر او کمښت حکم کوي او دا چې دوی د یوې ذرې په اندازه د څه شي بشپړه واکمني او اختیار نه لري او نه لدې څخه په کوم شي کې برخه لري، او هیڅ شی داسې نشته چې د الله - پاک - سره د هغه په کارونو کې مرسته وکړي او نه د هغه په وړاندې سفارش کولی شي. او کله هم حق او سپېڅلی ذات بیانوي چې د الله تعالی سره د بل معبود شتون عقل نه مني او شتون یې ناشونی او د شریعت له اړخه باطل دی.

او مونږ پوهیږو چې لوی شرک زیات ډولونه لري:

لکه: چې د الله - تعالی - سره د هغه په ربوبیت، (پالنه او تربیه کول)پیدا کولو، واکمنۍ، رزق ورکولو او چارسمبالوونې کې شریک وګرځول شي او حق ذات دا - خبره - هم بیان کړه چې هغه پاک ذات په پیدا کولو او واکمنۍ کې یوازې دی.

او د - شرک له ډولونو - څخه دا هم دي : چې بنده الله تعالی ته د زوی درلودلو نسبت وکړي، چې - په حقیقت کې - الله رب العزت ډېر لوړ دی لدې کارونو څخه.

او د - شرک له ډولونو څخه - په ستورو باور لرل او د هغوی عبادت کول دي، او له جملې څخه - دا هم - چې په ستورو باندې باران وغوښتل شي او دا باور لرل چې رزق راجلبوي.

او د - شرک له ډولونو څخه - دا دي چې د الله - تعالی - سره د هغه په نومونو او صفتونو کې شریک وګرځول شي، لکه د هغه چا په شان چې ګمان کوي یو څوک له الله پرته په غیبو پوهیږي. او هغه چاته سخت ګواښ شوی چې خپل ځان او یا بل څوک د الله - تعالی - له نومونو څخه په داسې یو نوم ونوموي چې له الله پرته بل چا سره نه ښایي لکه «الله» او «الرحمن».

او د - شرک له ډولونو دا باور لرل دي چې له مخلوقاتو څخه یو څوک په الهي کمال سره یادول کیږي، او یا دا چې یو څوک په هر څه قادر دی، څنګه داسې کیدی شي؟ - حال دا چې - الله تعالی د بنده ګانو او له هغه پرته د عبادت کونکو بشپړه نیمګړتیا څرګنده کړې ده.

او د شرک له ډلونو څخه د الله تعالی سره نور معبودان ګرځول دي.

او لدې څخه دا دي چې ټول او یا یوه برخه د عبادت له الله تعالی پرته بل چاته وشي.

او لدې څخه: له الله پرته بل چا ته د نر.دې کېدو په موخه ذبح کول، لکه هغه څوک چې بتانو ته قرباني کوي او یا یې مړي ته د نږدې کېدو لپاره کوي.

او لدې څخه: له الله پرته بل چا ته نذر وړاندې کول، حال دا چې نذر د الله تعالی عبادت دی او له الله پرته یې بل چا ته کول ناروا دي؛ لدې امله، الله تعالی د هغه مؤمنانو ستاینه کړې ده چې په نذر وفا کوي.

او لدې څخه: له الله پرته په بل چا پناه غوښتل.

او د شرک له ډولونو څخه له الله - تعالی - پرته له بل چا څخه مرسته غوښتل دي په هغه څه کې چې له الله تعالی پرته یې بل څوک نه شي کولی، او یا له الله پرته بل څوک رابلل.

او د شرک له ډولونو څخه : له الله پرته د بل چا پیروي کول دي او الله تعالی د دې - خبرې - یادونه کړې ده چې اهل کتابو خپل عالمان او پیران له الله پرته مالکان د حل او د حرمت نیولي وو چې ځیني شیان ورته روا کوي او هغه څه پرې حراموي چې الله تعالی حلال کړي دي.

او د شرک له ډولونو څخه په لمانځه، رکوع، سجده او طواف کې شرک کول دي؛ داسې چې د دې عبادتونو کول له الله پرته بل چا ته روا ندي، او الله تعالی خپل خلیل - علیه السلام - ته امر کړی دی چې کور یې - بیت الله - طواف کوونکو، اعتکاف کوونکو، رکوع کوونکو او سجده کوونکو لپاره پاک کړي او الله تعالی د دې - خبرې - یادونه هم کړې ده چې د هغه له عبادت څخه سرغړونه نه کوي مګر کبرجن

خلک او الله - تعالی - یادونه وکړه چې ټول مخلوقات الله تعالی ته سجده کوي.

او د شرک له ډولونو څخه په هغه څه پریکړه کول دي چې الله تعالی نه وي نازل کړی، همدا رنګه له الله پرته بل چاته پریکړه ورړل لکه څرنګه به چې اهل کتابو او نورو کول؛ چې الله تعالی لره یې شریکان ګرځولي وو، قوانین به یې ورته جوړول، چې - د دوی دا کار به - کله کفر و ، کله ظلم او کله هم بې لارېتوب و.

او د شرک له ډولونو څخه د محبت شرک دی، چې یو سړی چا سره داسې مینه ولري چې عاجزي، تعظیم او خضوع ورسره وي.

او د شرک له ډولونو څخه؛ د ویرې او ډار شرک دی، چې له مخلوق څخه داسې ویره ولري چې خضوع، عاجزي او تعظیم ورسره وي، لکه داسې ویره ورڅخه ولري چې کوم مصیبت به پرې نازل کړي او یا به ترې کومه ښېګڼه منع کړي او یا دا چې د هغه له خاطره واجب پرېږدي، او یا هغه ته د نږدې کېدو په خاطره حرام کار تر سره کړي او حق ذات - جل جلاله - بیان کړه چې د هغه اولیاء له الله پاک پرته له بل چا څخه نه ویرېږي.

او د شرک له ډولونو څخه د امید ساتلو شرک دی، لکه څوک چې له ژوندي مخلوق څخه چې حاضر وي او یا غائب د داسې یو څخه امید وساتي چې له الله پرته پرې بل څوک قادر نه وي او یا دا چې له مړو څخه د ستونزو د لرې کولو او

د حاجتونو د رفع کولو او د قیامت په ورځ د سفارش کولو امید ولري.

او د شرک له ډولونو څخه: سحر دی.

او ورڅخه فال لیدنه او د غیبو وینا ده، ځکه چې څوک یې دعوه کوي هغه په غیبو د پوهیدو دعوه کوي.

او مونږ پدې پوهیږو چې د شرک له ډولونو څخه یو کوچنی شرک دی چې له دین څخه پرې څوک نه وځي، او د ایمان له اصل سره په ټکر کې ندی، بلکه د ایمان د بشپړتیا سره په ټکر کې دی او خاوند یې په اور کې د تل لپاره نه پاتې کیږي، او نه هم ټول عملونه بربادوي، دا - شرک - ډیر ډولونه لري.

او لدې څخه په یو څه باندې (طیرة: شوم سپیروالي ته وایې) بد فالي نیول دي او تعریف یې داسې دی - لکه څرنګه چې په حدیث کې راغلي - هغه څه چې له امله یې ته یو کار مخته بوځې او یا ترې منع شې(١).[1]

او لدې څخه د بندونو تړل دي.

او لدې څخه لږه ځان ښودنه (ریا) ده، خو هغه څوک چې زړه یې له ځان ښودنې (ریا کارۍ) څخه ډک وي او داسې شي چې له نیت،ایمان او ویرې پرته نیک کارونه کوي، نو دا سوچه منافق دی او عمل یې برباد او پرې مردود دی او ورڅخه نه منل کیږي، او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - پټ شرک بللی دی او رسول الله صلی الله علیه وسلم - دا خبره

---

1 یعنې دا شی ما پورې ښه دی کار مې کیږي ، او دا شی راپورې ښه نه دی(ما پورې سپیره دی)

- بیان کړې ده چې ریا ډیره پټه ده او دا چې هغه - صلی الله علیه وسلم - به له ریا څخه په خپل امت له دجال څخه زیات ویرېده.

او د شرک له ډولونو څخه یو دا دی چې انسان په خپل عمل(عمل صالح) سره د دنیا اراده وکړي او دا شرک د انسان په زړه کې حالت ته په لیدو کله لوی او کله کوچنی ګرځي.

او لدې څخه تنجیم (ستور پیژندنه ده) په ستورو کې له غیبو وینا کول، او د ستورو پوهنه د انسان زړه ته په لیدو کله لوی او کله کوچنی شرک ګرځي.

او لدې څخه د یو سړي وینا چې: هغه څه چې الله وغواړي او ته یې وغواړې او یا دې ته ورته الفاظ.

او لدې څخه: له الله پرته په بل چا قسم خوړل.

او مونږ پدې پوهیږو چې هغه څه چې په الله تعالی له ایمان سره ټکر لري هغه نفاق دی کوم چې د اسلام ښکاره کول او د کفر پټول دي او - دوه ډوله دی ـ لوی او کوچنی او نفاق کفر دی، چې په الله کفر وکړي او له هغه پرته د بل چا عبادت وکړي او په ډاګه اسلام ښکاره کوي، لکه د هغه منافقانو په څېر چې د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - په زمانه کې وو، او لوی نفاق له اسلام څخه ویستونکی دی او مونږ د الله تعالی په ګواهۍ سره ګواهي ورکوو چې منافقان د ایمان راوړلو په دعوه کې دروغجن دي.

او له منافق انسان څخه به الله تعالی هیڅ څیز قبول نه کړي تر څو یې له عذاب څخه وژغوري، نه د عوض په مقابل کې

او نه له عوض پرته -او منافق انسان که چېرته په نفاق باندې مړ شو- نو ورتګ يې اور ته دی چې تل به پکې وي.

او مونږ پوهيږو چې لوی نفاق هغه دی چې خاوند يې له حق سره کينه لري او بد يې ګڼي، او د اسلام او مسلمانانو په ماتې خوړلو خوشحاليږي او کله چې د اسلام بريا وګوري افسوس او واويلا کوي، او کله هم له ايمان څخه وروسته کفر وي، او حق ته له فيصلې وړلو مخ اړوونکی وي، او په الله تعالی بد ګمانه وي چې هغه به د خپل نبي صلی الله عليه وسلم او د هغه د دين مرسته ونه کړي او د حق او حقپرستو پورې ملنډې وهي، کنځلې او تمسخر پرې کوي، - او مسلمانانو پسې اشاره کوونکی وی - او له مؤمنانو سره دوکه کوي او په خپلو عملونو سره ځان ښودنه کوي.

او الله تعالی خپل پيغمبر - صلی الله عليه وسلم - او مؤمنانو ته امر کړی دی چې له منافقانو سره وجنګيږي.

او مونږ پوهيږو چې کوچنی نفاق له اسلام څخه خارجوونکی ندی او نه عمل بربادوي، او نه يې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کيږي، او نه د ايمان د اصل سره په ټکر کې دی، خو د - ايمان - له بشپړتيا سره په ټکر کې دی. نفاق څلور نخښې لري - دا نخښې - چې په چا کې وي هغه منافق دی او که لدې څلورو خويونو څخه يو په چا کې وي نو په هغه کې به د نفاق يو خوی وي تر څو يې چې پرېښې نه وي: کله چې خبرې کوي دروغ وايي، کله چې وعده وکړي؛ وعده خلافي کوي، کله چې تړون وکړي خيانت کوي او کله چې جنګ وکړي نو سپکې سپورې وايي.

او بدعت ټوله ګمراهي ده.

او مونږ ایمان لرو چې الله تعالی مونږ ته دین پوره کړی دی او پر مونږ یې نعمت بشپړ کړی دی. او هغه څه چې د ایمان د کمال سره تضاد لري هغه په دین کې بدعت دی، او مونږ پوهیږو چې الله تعالی له ځانځانی او مخالفت څخه منع فرمایلې ده.

او مونږ پوهیږو چې د قبرونو تعظیم او له پاسه پرې ودانۍ جوړول له بدعتونو څخه دي، او کله هم دا عمل شرک ته رسیږي، او له بدعت څخه پدې هېله د نیکانو انځورول دي چې له مرګ نه وروسته یې ورپسې اقتدا وکړي.

او مونږ پوهیږو چې له ناوړه بدعتونو څخه یو بدعي جشنونه جوړول او یا له کفارو سره د هغوی په اخترونو کې ګډون کول دي.

او پدې پوهیږو چې له ناوړه بدعتونو څخه: له هغه شي څخه د برکت تمه لرل دي چې الله تعالی د برکت لپاره سبب نه وي ګرځولی، او دا -کار- کله د شرک لپاره وسیله هم ګرځي.

(باب الکفر بالله) په الله تعالی د کفر کولو په اړه باب

پدې پوهیږو چې هغه څه چې په الله تعالی له ایمان سره په ټکر کې دي هغه په الله تعالی باندې کفر کول دي او هغه کوچنی او لوی کفر دی، کوم چې لوی کفر دی نو هغه د ایمان له اصل سره په ټکر کې دی او کوچنی کفر یې له بشپړوالی سره په ټکر کې دی، لوی کفر له ملت (دین) څخه

خارجوونکی دی او الله تعالی يې خاوند نه په عوض سره بخښي او نه له عوض پرته، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِين}

{وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِين}

(او څوك چې له اسلام نه غېر (بل) دين غواړي، نو هېڅكله به هم له ده نه قبول نه كړى شي او دغه كس په اخرت كې له تاوانيانو څخه دى) [آل عمران سورت: 85 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ الأرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَى بِهِ أُوْلَـئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِين}

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَمَاتُواْ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ الأرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدَى بِهِ أُوْلَـئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِين}

(بېشكه هغه كسان چې كافر شوي دي او په داسې حال كې مړه شول چې كافران وو، نو كله به هم قبول نه كړى شي د هغوى له هېڅ يو تن نه ډكه ځمكه سره زر اګر كه هغه يې د ځان خلاصې په بدل كې وركړي، دغه كسان، د دوى لپاره ډېر دردوونكى عذاب دى او د دوى لپاره به هيڅوك مدد كوونكي نه وي) [آل عمران سورت: 91 آيت]، او حق ذات فرمايلي دي:

{وَاتَّقُواْ يَوْماً لاَّ تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْئاً وَلاَ يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلاَ يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلاَ هُمْ يُنصَرُونَ}

{وَاتَّقُواْ يَوْماً لاَّ تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْئاً وَلاَ يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلاَ يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلاَ هُمْ يُنصَرُونَ}

(او له هغې ورځې نه ووېرېږئ چې هېڅ يو نفس به د بل نفس هېڅ په کار نه راځي او نه به له هغه نه څه سپارش قبلېږي او نه به له هغه نه څه (مالي) بدله اخيستل کېږي او نه به له هغوی سره مدد کېږي). [البقرة سورت: 48 آیت]. او کفر د ټولو عملونو بربادوونکی دی، حق ذات فرمايلي دي:

{ وَمَن يَكْفُرْ بِالإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِين}

{ وَمَن يَكْفُرْ بِالإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِين}

(او څوك چې له ايمان نه انکار وکړي، نو يقينًا د هغه عمل برباد شو او هغه به په اخرت کې له تاوانيانو څخه وي). [المائدة سورت: 5 آیت]، او له ابن عباس - رضي الله عنهما څخه - د الله تعالی د دې - قول په اړه راغلي دي { وَمَن يَكْفُرْ بِالإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ} (او څوك چې له ايمان نه انکار وکړي، نو يقينًا د هغه عمل برباد شو)، فرمايي: «الله تعالی خبر ورکړی دی چې ايمان ټينګه رسۍ ده او دا چې هغه هيڅ عمل نه قبلوي مګر پدې سره، او جنت نه حراموي مګر په هغه چا چې دا يې پرېښی دی». طبري تفسير (113/3) او (593/9). ابن أبي حاتم په التفسير کې روايت کړی دی

(1307)، خو د الله تعالی د دې وینا په تفسیر کې چې فرمایلي دي: {فَإِنْ آمَنُواْ بِمِثْلِ مَا آمَنتُم بِهِ}.

او کافر به تل د ابد لپاره په اور کې وي، الله تعالی فرمایلي دي:

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمْ يَكُنِ اللّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلاَ لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا * إِلاَّ طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّهِ يَسِيرًا}

{إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمْ يَكُنِ اللّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلاَ لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا * إِلاَّ طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللّهِ يَسِيرًا}

(بېشکه هغه کسان چې کفر يې کړی دی او ظلم يې کړی دی، الله داسې نه دی چې دوی به وبخښي او نه دا چې دوی به پر نېغه لار روان کړي، مګر پر لار د جهنم، چې دوی به په هغه کې تل ترتله وي او دا (کار) الله ته ډېر اسان دی). [النساء سورت: 168، 169 آیتونه].

او لوی کفر دولونه لري چې الله تعالی ترې په خپل کتاب کې خبر ورکړی دی، او لدې - خبرې - څخه يې يادونه کړې ده چې د کافرانو کفر کله د ضد له امله وي، الله تعالی فرمایلي دي:

{قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لاَ يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللّهِ يَجْحَدُونَ}

{قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لاَ يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللّهِ يَجْحَدُونَ}

(بېشکه مونږ پوهېږو چې يقيناً حقيقت دا دی چې تا هغه خبره خامخا غمجنوي، چې دوی يې وايي، نو يقيناً دوی تا دروغجن نه ګڼي او لېکن دغه ظالمان د الله له آيتونو نه انکار کوي). [الأنعام سورت: 33 آيت]، حق ذات فرمايلي دي:

{وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلاَّ كُلُّ خَتَّارٍ كَفُور}

{وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلاَّ كُلُّ خَتَّارٍ كَفُور}

(او زمونږ له ايتونو (دليلونو) نه انکار نه کوي مګر هر هغه چې ډېر عهد ماتوونکی، ډېر ناشکره دي) [لقمان سورت: 32 آيت]، او الله تعالی فرمايلي :

{وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِين}

{وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِين}

(او دوی له دغو (معجزو) نه انکار وکړ، د ظلم او سرکشی په وجه، حال دا چې د دوی نفسونو په دغو يقين کړی و، نو ته وګوره د فساد کوونکو انجام څنګه و). [النمل سورت: 14 آيت].

او کله هم د منلو او له حق څخه د سرغړونې له امله وي، الله تعالی د ابليس په اړه فرمايلي دي چې د کافرانو امام دی:

{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُواْ لآدَمَ فَسَجَدُواْ إِلاَّ إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِين}

{وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُواْ لآدَمَ فَسَجَدُواْ إِلاَّ إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِين}

(او کله چه مونږ ملايکو ته وويل: ادم ته سجده وکړئ، نو هغوی سجده وکړه ليکن ابليس نه، هغه انکار وکړ او تکبر يې وکړ، او هغه و له کافرانو نه) [البقرة سورت: 34 آيت]. او نوح فرمايلي دي:

{وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا}

{وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا}

(او بېشکه زه چې هر وارې دوی د دې لپاره راوبلم چې ته دوی وبخښې (نو) دوی خپلې ګوتې په خپلو غوږونو کې ننباسي او په خپلو جامو سره ځان (مخ) پټ کړي او په کفر باندې) اصرار (او همېشه والی) کوي او لويي کوي ډېر غټه لويي). [نوح سورت: 7 آيت].

او کله هم کفر د دروغ ګڼلو له امله وي، لکه څرنګه چې الله تعالی د مخکنيو امتونو په اړه فرمايلي دي:

{كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا فَأَخَذَهُمُ اللّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ}

{كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَّبُواْ بِآيَاتِنَا فَأَخَذَهُمُ اللّهُ بِذُنُوبِهِمْ وَاللّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ [حال د دوی په شان د حال د فرعونيانو دی او د هغو کسانو چې له دوی نه مخکې وو، چې زمونږ ايتونه به يې دروغ ګڼل، نو الله هغوی د خپلو ګناهونو په سبب ونيول او الله ډېر سخت عذاب ورکوونکی دی] [آل عمران سورت: 11 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{بَلِ الَّذِينَ كَفَرُواْ يُكَذِّبُونَ}

{بَلِ الَّذِينَ كَفَرُواْ يُكَذِّبُونَ}

(بلكې هغه كسان چې كافران شوي دي؛ هغوى تكذيب كوي) [الانشقاق سورت: 22 آيت]. او توپير نه كوي كه دا دروغ ګڼل په ژبه وي او يا په زړه سره، حق ذات د منافقانو په اړه فرمايلي دي:

{أَلَمْ تَر إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلاَ نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ}

{أَلَمْ تَر إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلاَ نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ}

(آيا تا نه دي كتلي هغو كسانو ته چې منافقان شوي دي، دوى خپلو هغو ورونو ته چې په اهل كتابو كې كافران شوي دي؛ وايي: قسم دى كه تاسو وويستل شئ (نو) خامخا ضرور به مونږ هم له تاسو سره وځو او ستاسو په باره كې به د هيچا خبره هيڅكله هم ونه منو او كه چيرې له تاسو سره جنګ شروع كړى شي (نو) مونږ به خامخا ضرور ستاسو مدد كوو او الله ګواهي وركوي چې بېشكه دوى يقينًا دروغجن دي) [الحشر سورت: 11 آيت]، او الله تعالى فرمايلي دي:

{إِذَا جَاءكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ}

{إِذَا جَاءكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ}

[(ای نبي!) کله چې تا ته منافقان راشي (نو) دوی وايي: مونږ شاهدي ورکوو چې بېشکه ته يقينًا د الله رسول يې او الله پوهيږي چې ته بېشکه (او) يقينًا د هغه رسول يې او الله شاهدي ورکوي چې بېشکه منافقان يقينًا دروغ ويونکي دي] [المنافقون سورت: 1 آيت].

او کله هم کفر د شک او ګمان کولو له امله وي، چې هغه د حق په اړه زړه نازړه وي، په بيا راژوندي کېدو کې او الله تعالی سره په ملاقات کولو کې شکمن وي، الله تعالی د باغ له خاوند څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي چې هغه وويل:

{وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَى رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا}

{وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَى رَبِّي لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا}

(او زه ګمان نه کوم چې قيامت قايمېدونکی دی او قسم دی که (بالفرض) زه خپل رب ته بوتلی شوم، نو خامخا هرومرو به زه له دې (باغ) نه غوره د بېرته ورتلو ځای ومومم) [الکهف سورت: 36 آيت]، چې هغه ته يې خپل مؤمن ملګري وويل:

{أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلاً}

{أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلاً}

(ايا ته په هغه ذات سره کفر کوې چې ته يې له خاورو پيدا کړې، بيا يې له نطفې نه، بيا يې ته سړی برابر کړې) [الکهف سورت: 37 آيت].

او کله هم کفر د سپکو سپورو او ملنډي وهلو له امله وي، لکه څرنګه چې الله تعالی له کافرانو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

{وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُون}

{وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِؤُون}

(او يقينًا يقينًا له تا نه په مخکې رسولانو پورې استهزا ګانې شوي دي، نو هغو کسانو لره چې په دوی پورې يې مسخرې کړې وې؛ هغه شي راګېر کړل چې دوی به په هغه پورې استهزا کوله) [الأنعام سورت: 10 آيت]، او الله تعالی د نوح عليه السلام د قوم او د هغوی د ملنډو وهلو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

{وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُواْ مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُون}

{وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُواْ مِنْهُ قَالَ إِن تَسْخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا تَسْخَرُون}

(او هغه (نوح) بېړی جوړوله، په داسې حال کې چې کله به هم په ده باندې د ده له قوم څه مشران تېرېدل (نو) په ده پورې به يې مسخرې کولې، هغه وويل: که تاسو په موږ پورې مسخرې کوئ، نو بېشکه موږ به هم په تاسو پورې مسخرې وکړو، لکه څنګه چې تاسو مسخرې کوئ) [هود سورت: 38 آيت].

او کله هم کفر د الله تعالی - له لارې - څخه د مخ اړولو او د نورو د مخنیوي کولو له امله وي، الله تعالی د کافرانو له مخ اړولو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

{أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُم مُّعْرِضُونَ}

{أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ هَذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ وَذِكْرُ مَن قَبْلِي بَلْ أَكْثَرُهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ الْحَقَّ فَهُم مُّعْرِضُونَ}

(ایا دوی له هغه (الله) نه پرته نور معبودان نیولي دي، تهووایه: تاسو خپل پوخ دلیل راوړئ، دا (وحي) د هغه چا نصیحت دی چې زما سره دي او د هغه چا نصیحت دی چې له ما نه مخکې تېر شوي دي، بلکې د دوی (کافر) اکثره خلق حق نه پېژني، نو دوی مخ ګروځونکي دي) [الأنبیاء سورت: 24 آیت]، او د لوی شان او شوکت خاوند چې د نیکو نومونو لرونکی دی فرمایلي دي:

{مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلاَّ بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ}

{مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلاَّ بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ}

(مونږ اسمانونه او ځمکه او هغه څه چې د دواړو په مینځ کې دي، نه دي پیدا کړي مګر په حقه او په ټاکلې مودې سره او کافران شوي کسان له هغه (قرآن) نه چې دوی پرې وېرولی شي، مخ ګرځوونکي دي) [الأحقاف سورت: 3 آیت].

او کله هم کفر حق سره د کینې درلودلو له امله وي، الله تعالی فرمایلي دي:

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ}
{ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ}
(دا ځکه چې یقیناً دوی هغه (قرآن) بد ګڼلی دی چې الله نازل کړی دی، نو هغه (الله) د دوی عملونه برباد کړل [محمد سورت: 9 آیت].

او پدې پوهیږو چې د کفر له ډولونو څخه یو له لوی کفر نه په ټیټه مرتبه کې کفر دی، چې هغه کوچنی کفر دی او د ایمان له اصل سره په ټکر کې ندی، خو د بشپړتیا سره یې په ټکر کې دي، او خاوند یې په اور کې د تل لپاره نه پاتې کیږي، او ټول عملونه هم نه بربادوي، چې دا کفر ډیر ډولونه لري:

لدې څخه د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا وینا ده:

«سِبَابُ المسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ»،
«سِبَابُ المسْلِمِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ»،
"مسلمان ته کنځلې کول فسق(نافرماني) دی او ورسره جنګ کول کفر دی". بخاري (48)، مسلم (64)، ترمذي (1983)، نسائي (4108)، او ابن ماجه (69) روایت کړی دی. او د رسول الله صلی الله علیه وسلم دا قول:

«اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، وَالنِّيَاحَةُ عَلَى الْمَيِّتِ»،

«دوه ډوله خلک دي چې د کفر نښاني پکې دي: د چا په نسب کې خبرې کول، او مړي ویر کول». مسلم (67) روایت کړی دی. او د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا وینا:

«لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ».
«لَا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا، يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ».

«زما څخه وروسته کافران مه ګرځئ، چې یو د بل څټونه وهئ». بخاري (121)، مسلم (65)، نسائي (4131)، او ابن ماجه (3942) روایت کړی دی.
نو دا کفر له دین څخه ویستونکی ندی، او نه یې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کیږي؛ ځکه چې الله تعالی په خپل منځ کې جګړه کوونکي مؤمنان سره ورونه بللي دي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا}

{وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا}

(او که په مومنانو کې دوه ډلې په خپل مینځ کې جنګ شروع کړي، نو تاسو د دغو دواړو په مینځ کې سوله (روغه) وکړئ)، [الحجرات سورت: 9 آیت]، نو مؤمنان یې ورته وویل پداسې حال کې چې دوی سره جنګیږي، او د اهل سنتو امام؛ امام احمد رحمه الله چې کله لدې حدیثونو څخه یو شمیر حدیثونه او دې ته ورته حدیثونه یې ذکر کړل وفرمایل: « او دا حدیثونه چې «ثلاث من کن فیه فهو منافق» یعنې درې نخښې دي چې په چا کې وي هغه منافق دی، په کوم شدت سره چې راغلي دي، همداسې یې روایتوو، او نه یې تفسیروو... او داسې نور حدیثونه هم - پدې شرط - چې صحیح ثابت شوي او حفظ شوي وي نو مونږ ورته غاړه ږدو، که څه هم چې تفسیر یې معلوم نه وي او پدې کې خبرې نه کیږي، او نه یې په اړه له چا سره جګړه کیږي او دا حدیثونه نه تفسیر کیږي مګر په هغه ډول چې راغلي دي». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة (1/ 182).

(باب الشرك بالله) باب دی په بیان د شرک کې د الله تعالی سره.

مونږ پدې پوهیږو چې هغه څه چې په الله تعالی باندې د ایمان سره ټکر لري هغه: د لوی الله سره شرک کول دي او دا لوی او وړوکی دی او دا چې لوی شرک د ایمان د اصل سره په ټکر کې دی او کوچنی یې د ایمان له کمال سره په ټکر کې دی،او لوی شرک تر ټولو لوی ظلم دی، الله تعالی فرمایلي:

{وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لاَ تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيم}

{وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لاَ تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيم}

(او (یاد کړه) هغه وخت چې لقمان خپل زوی ته وویل، په داسې حال کې چې ده ته یې نصیحت کاوه: ای زما خوږه زویه! له الله سره شریك مه نیسه، بېشکه شرك یقینًا ډېر لوی ظلم دی) [لقمان سورت: 13 آیت]. او لوی شرک ټولو عملونه بربادوي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِين}

{وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِين}

(او یقینًا یقینًا تا ته وحې كړاى شوې ده او هغو كسانو ته چې له تا نه مخكې وو (داسې چې) قسم دى كه تا شرك وكړ (نو) ستا عمل به خامخا لازمًا برباد شي او ته به خامخا لازمًا

له تاوانیانو څنې شي) [الزمر سورت: 65 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{ذَلِكَ هُدَى اللّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُواْ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَعْمَلُون}

{ذَلِكَ هُدَى اللّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاء مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُواْ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَعْمَلُون}

(دغه د الله هدایت دی، په دې سره هدایت کوي په خپلو بنده ګانو کې چا ته چې وغواړي او که چیرې هغوی شرك کړی و (، نو) له هغوی نه خامخا به ضایع شوي وو هغه عملونه چې دوی به کول). [الأنعام سورت: 88 آیت].

او د لوی شرک خاوند ته الله تعالی بخښنه نه کوي کله چې پرې مړ شي او توبه یې ترې نه وي ویستلي، الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء وَمَن يُشْرِكْ بِاللّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا}

(إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء وَمَن يُشْرِكْ بِاللّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا)

(بېشکه الله تعالی نه بخښي دا چې له هغه سره دې (څوک) شریک کړی شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرک) نه کمه وي د چا لپاره چې یې وغواړي او څوک چې له الله سره شریک ونیسي، نو یقینًا هغه ډېره لویه ګناه راجوړه کړله) [النساء سورت: 48 آیت]. او مشرک که چیرته مړ شو او توبه یې نه وه ویستلې نو جنت پرې حرام دی او جهنم یې استوګنځای دی چې تل به پکې وي، الله تعالی فرمایلي دي:

{إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ عَلَيهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ}
{إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللهُ عَلَيهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ}
(بېشکه خبره دا ده چې څوک له الله سره شریک نیسي، نو یقینًا په هغه باندې الله جنت حرام کړی دی او د هغه استوګنه اور دی). [المائدة سورت: 72 آیت].

او له جابر - رضي الله عنه - څخه روایت دی فرمایي چې: رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یو سړی راغی، نو ویې ویيل: ای د الله سوله! دوه هغه کوم څېزونه دي چې جنت او یا دوزخ ته ننوتل واجبوي؟ هغه وفرمایل:

«مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ».
«مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ».
"څوک چې په داسې حالت کې مړ شو چې له الله سره یې شرک نه وي کړی، هغه به جنت ته ننوځي او څوک چې په داسې حالت کې مړ شو چې له الله سره یې شرک کړی وي، هغه به دوزخ ته ننوځي". مسلم روایت کړی دی (93).

او الله تعالی شرک باطل کړ او په مشرکانو یې د هغوی شرک وغماوه، او - باطلو - معبوداانو لره د هغوی د نیولو فساد یې- ښکاره کړ، او دا چې هغه - بتان دوی ته - نه ګټه رسوي او نه تاوان، نو - الله تعالی - کله د دې وضاحت کوي چې دا برخه وال نه اوري او که چېرته واوري نو هغه چاته جواب نه شي ورکولی چې بلنه ورکوي، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ * إِن تَدْعُوهُمْ لاَ يَسْمَعُوا دُعَاءكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ}

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ *

(او هغه (معبودان) چې تاسو يې له دغه (الله) نه غير بولئ، دوى د كجورې د زړي د پردې هم مالكان نه دي.

إِن تَدْعُوهُمْ لاَ يَسْمَعُوا دُعَاءكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ}

كه تاسو دوى وبولئ، دوى ستاسو بلنه نه اوري او كه چېرې وايې وري، نو دوى ستاسو بلنه قبلولى نه شي او د قيامت په ورځ به دوى ستاسو په شريك جوړولو منكر شي او تا ته (بل ثوك) خبر نشي دركولى د ښه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 13، 14 آيتونه]. نو حق ذات بيان كړه چې دوى هيڅ هم نه لري، او د هغه چا نه اوري چې رابلي يې او د قيامت په ورځ به هغوى د دوى په شرک باندې كافر وي.

او كله بيانوي چې دا برخه وال نه گټه رسولى شي او نه تاوان او نه د مرگ اختيار لري او نه د ژوند، لكه څرنگه چې الله تعالى فرمايلي دي:

{وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لاَّ يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلاَ يَمْلِكُونَ لأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا وَلاَ يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلاَ حَيَاةً وَلاَ نُشُورًا}

{وَاتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لاَّ يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ وَلاَ يَمْلِكُونَ لأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلاَ نَفْعًا وَلاَ يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلاَ حَيَاةً وَلاَ نُشُورًا}

(او دوی (کفارو) له هغه نه غیر نور داسې معبودان نیولي دي چې هېڅ شی نشي پیدا کولی، په داسې حال کې چې دوی پیدا کړای شوي او دوی د خپلو ځانونو لپاره نه د ضرر مالکان دي او نه د نفعې او نه د مرګ اختیار لري او نه د ژوند او نه د بیا ژوندي کولو) [الفرقان سورت: 3 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُون * أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّون}

{قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ تَدْعُون *

(هغه وویل: آیا دوی ستاسو اوري کله چې تاسو (دوی) بلئ؟.

أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّون}

یا تاسو ته نفع دررسوي، یا ضرر دررسوي؟) [الشعراء سورت: 72، 73 آیتونه].

او کله بیانوي چې دا معبودان چې له الله پرته یې عبادت کیږي له هغه چا څخه زیات ناقص دی چې د دوی عبادت کوي، ځکه دوی تګ نه شي کولای او نه د چا د رانیولو ځواک لري، نه اوري او نه ګوري، نو "دا د دې ټولو شیانو څخه خالي دی چې د ګټې ترلاسه کولو او د ضرر د مخنیوي لامل کیږي". الطبري تفسیر (322/13). الله - تعالی - فرمایلي:

{أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُواْ شُرَكَاءكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلاَ تُنظِرُون}

[أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا قُلِ ادْعُواْ شُرَكَاءكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلاَ تُنظِرُونِ]

(آيا د هغوی لپاره پښې دي چې په هغو سره تلل کوي، يا د هغوی لپاره لاسونه دي چې په هغو سره نيول کوي، يا د هغوی لپاره سترګې دي چې په هغو سره ليدل کوي، يا د هغوی لپاره غوږونه دي چې په هغو سره اورېدل کوي؟ ته ووايه: تاسو خپل شريکان راوبلئ، بيا زما په خلاف څه چل (او تدبير) وکړئ، بيا ما ته (هېڅ) مهلت مه راکوئ). [الأعراف سورت: 195 آيت].

او کله هم الله تعالى د دې معبودانو عاجزي او کمزوري بيانوي، حق ذات فرمايلي دي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لاَّ يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوب}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لاَّ يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوب}

[ای خلکو! يو مثال بيانولی شي، نو تاسو دې ته ښه غوږ کېږدئ، بېشکه هغه شيان چې تاسو يې له الله تعالى نه غير بلئ دوی له سره يو مچ هم نشي پيدا کولی اګر که دوی ده ته ټول راجمع شي او که مچ له دوی نه يو شی وتښتوي، دوی له هغه نه دغه شي نشي راخلاصولی، کمزوری دی دا طالب (د غير

الله عبادت كوونكی) او دغه مطلوب (باطل معبود)] [الحج سورت: 73 آيت]، او الله تعالی فرمايلي :

{وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ لاَ يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلآ أَنفُسَهُمْ يَنْصُرُون}

[وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ لاَ يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلآ أَنفُسَهُمْ يَنْصُرُون]

(او هغه خلک چې تاسو يې له الله نه غير بلئ، دوی ستاسو د مدد كولو هيڅ وَس نه لري او نه له خپلو ځانونو سره مدد كولی شي). [الأعراف سورت: 197 آيت].

او كله هم الله تعالی پرې د فقر او كمښت پريكړه كوي او دا چې هغه په آسمانونو او ځمكه كې د يوې ذرې په اندازه بشپړ واک نه لري او نه لدې ښخه په كوم شي كې د برخې واک لري او نشته دغه الله تعالی ته له دوی ښخه هيڅ مرستندوی، الله تعالی فرمايلي دي:

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ * وَلاَ تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ إِلاَّ لِمَنْ أَذِنَ لَهُ}

{قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لاَ يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ *

(ته (دې مشركانو ته) ووايه: تاسو هغه معبودان وبولئ چې تاسو هغه له الله تعالی نه غير معبودان ګڼلي دي، دوی د يوې ذرې اندازه واک نه لري په اسمانونو كې او نه په ځمكه كې

او د دوی لپاره په دغو دواړو کې هیڅ برخه (شرکت) نشته، او نشته دغه الله تعالی ته له دوی نه هیڅ مرستندوی.

وَلَا تَنْفَعُ الشَّفَاعَةُ عِنْدَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ}

او د هغه (الله) په نیز شفاعت نفع نه رسوي مګر د هغه چا لپاره چې هغه (الله) د هغه لپاره اجازت ورکړي [سبا سورت: 22، 23 آیتونه].

او کله حق ذات بیانوي چې الله تعالی سره د نورو معبودانو شتون عقل نه مني، او شتون يې په کائناتو کې ناشونی او د شریعت له نظره باطل کار دی، الله تعالی فرمايلي دي:

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

{لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلاَّ اللَّهُ لَفَسَدَتَا فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ}

(که چیرې په دغو (ځمکه او اسمان) کې له الله نه پرته نور معبودان وی (نو) دواړه به خامخا وران شوي وو، نو الله د عرش مالك، پاك دی له هغو خبرو چې دوی يې بیانوي) [الأنبیاء سورت: 22 آیت]، او د لوی شان، شوکت او سلطنت خاوند فرمايلي دي:

{قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لاَّبْتَغَوْاْ إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلاً}

{قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ كَمَا يَقُولُونَ إِذًا لاَّبْتَغَوْاْ إِلَى ذِي الْعَرْشِ سَبِيلاً}

(ته ووايه: كه له دغه (الله) سره نور معبودان وى، لكه څنګه چې دوى يې وايي (، نو) په دغه وخت کې به دوى خامخا د عرش د مالك په طرف لاړ لټولې وى). [الإسراء سورت: 42 آيت]. او الله تعالى فرمايلي دي:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُون}

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُون}

(الله (د ځان لپاره) هيڅ اولاد نيولى نه دى او نه له هغه سره بل هيڅ معبود شته (او كه ورسره وى نو) په دغه وخت كې به خامخا هر اله بېولې وو هغه څه چې پيدا كړي يې وو، او خامخا د دوى ځينو به په ځينو نورو باندې غلبه كوله، پاك دى الله له هغو خبرو نه چې دوى يې بيانوي) [المؤمنون سورت: 91 آيت].

او مونږ پوهيږو چې لوى شرک زيات ډولونه لري:

له ډولونو څخه يې دا دي چې د الله - تعالى - سره د هغه په ربوبيت، (د مخلوقاتو په) پيدا كولو، واكمنۍ، رزق وركولو او چارسمبالوونې كې شريک وګرځول شي، حق ذات د هغوى له شرک څخه د خبر وركولو په موخه فرمايلي دي:

{أَمْ جَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء خَلَقُواْ كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّار}

{أَمْ جَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء خَلَقُواْ كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ قُلِ اللّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّار}

(ایا دوی د الله لپاره داسې شریکان مقرر کړي دي چې د هغه د پیدا کولو په شان پیدا کول یې کړي دي، بیا په دوی باندې پیدا کول مشتبه شوي دي؟ ته ووایه: الله د هر شي پیدا کوونکی دی او هم هغه یو دی، ډېر غالب دی) [الرعد سورت : 16 آیت]، او الله تعالی په هغه چا باندې د رد په موخه فرمایلي دي چې له مخلوقاتو یې ورسره شریک ګرځولی دی، حال دا چې هغه شی په خپله مخلوق دی او پیدا کول نه شي کولای:

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

{هَذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

(دغه د الله مخلوق دی، نو تاسو (ای مشرکانو!) ما ته وښیئ څه شی دی هغه چې دغو (بتانو) پیدا کړی دی، چې غیر له هغه (الله) نه دي، بلکې ظالمان په ښکاره ګمراهۍ کې دي). [لقمان سورت: 11 آیت]، او حق ذات بیان کړه چې هم هغه الله په پیدا کولو او واکمنۍ کې یوازې دی، الله تعالی فرمایلي دي:

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

{إِنَّ رَبَّكُمُ اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ

وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ}

(بېشکه ستاسو رب هغه الله دی چې آسمانونه او ځمکه يې په شپږو ورځو کې پيدا کړي دي، بيا د عرش له پاسه برقراره شو، هغه په شپې سره ورځ پټوي، په داسې حال کې چې دا (شپه) هغې (ورځ) لره په تلوار سره طلب کوي او (پيدا کړې يې ده) لمرسترګه، او سپوږمۍ او ستوري، چې د هغه په حکم سره مسخر کړی شوي دي، خبر اوسئ! خاص هغه لره دي پيدا کول او حکم کول، ډېر برکت والا دی الله؛ پالوونکی د ټول عالم دی). [الأعراف سورت: 54 آيت].

او له دولونو څخه يې دا دي چې الله تعالی ته زوی وګرځول شي - ډېر لوړ او لوی دی الله تعالی په لوړوالی سره لدې خبرو څخه - الله تعالی فرمايلي دي:

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّهِ وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ}

{وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللّهِ وَقَالَتْ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِؤُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ}

(او يهوديانو وويل: عُزير د الله زوی دی او نصرانيانو وويل: مسيح د الله زوی دی دا د دوی په خپلو خولو سره وينا ده، دوی د هغو کسانو له خبرې سره مشابهت کوي چې له دوی نه مخکې کافران وو، الله دې دوی هلاك کړي، څنګه (له

سمې لارې نه) ګرځولی شي!) [التوبة سورت: 30 آیت]، او الله تعالى فرمایلي:

{وَجَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُواْ لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَصِفُونَ}

{وَجَعَلُواْ لِلّهِ شُرَكَاء الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُواْ لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يَصِفُونَ}

(او دوی له الله سره پېریان شریکان جوړ کړي دي، حال دا چې الله دوی پیدا کړي دي، او دوی بې له پوهې له ځانه، د هغهٔ لپاره زامن او لوڼه راپیداکړې، هغه لره پاکي ده او هغه (الله) له هغو خبرو نه ډېر اوچت دی چې دوی یې بیانوي) [الأنعام سورت: 100 آیت]، او حق ذات تعالى فرمایلي دي:

{وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ * أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُم بِالْبَنِينَ}

{وَجَعَلُوا لَهُ مِنْ عِبَادِهِ جُزْءًا إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ*

(او دوی د ده په بنده ګانو کې ځینو لره د ده برخه (او اولاد) وګرځول، بېشکه انسان خامخا ډېر ښکاره ناشکره دی.

أَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَاكُم بِالْبَنِينَ}

ایا (تاسو دا وایئ چې) هغه (الله) له هغه چا نه، چې دی یې پیدا کوي، د ځان لپاره لوڼه نیولې دي او تاسو یې په زامنو سره غوره کړي یئ). [الزخرف سورت: 15، 16 آیتونه].

او له دولونو څخه یې په ستورو باور درلودل او عبادت کول دي: الله تعالى له ابراهیم الخلیل - علیه السلام - څخه د

خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي چې د خپل قوم سره يې د ستورو په اړه استدلال وکړ:

{وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِين * فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَـذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لا أُحِبُّ الآفِلِين * فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَـذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لأكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّين * فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَـذَا رَبِّي هَـذَآ أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُون * إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكِين * وَحَآجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِّي فِي اللّهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلاَ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلاَّ أَن يَشَاء رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلاَ تَتَذَكَّرُون * وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلاَ تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالأَمْنِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُون}

{وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِين *

(او همدارنګه مونږ ابراهيم ته د اسمانونو او ځمکې بادشاهي ښودله او د دې لپاره چې هغه له يقين کوونکو ځنې شي.

فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَـذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لا أُحِبُّ الآفِلِين *

بيا کله چې په هغه باندې شپه تياره شوه (، نو) يو ستورى يې وليده، ويې ويل:دا زما رب دى؟ نو کله چې هغه پټ شو، ويې ويل: زه پټېدونکي (غايبېدونکي) نه خوښوم.

فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَـذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لأكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّين *

بیا کله چې یې سپوږمۍ ولیده، ځلېدونکې، ویې ویل:دا زما رب دی؟ نو کله چې هغه پرېوتله (،نو) ویې ویل: یقینًا که چیرې ما ته زما رب نبغه لار ونه ښیي (، نو) زه به خامخا له ګمراه خلقو څخه شم.

فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَـذَا رَبِّي هَـذَآ أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُون *

نو کله چې هغه، لمرسترګه ولیدله، ځلېدونکې، ویې ویل:دا زما رب دی؟ دا خو تر ټولو لوی دی، نو کله چې هغه پرېوتله، ویې ویل:ای زما قومه! بېشکه زه بېزاره یم له هغه څه نه چې تاسو یې شریکان جوړوئ.

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَاْ مِنَ الْمُشْرِكِين *

بېشکه ما خپل مخ هغه ذات ته اړولی دی چې اسمانونه او ځمکه یې پیدا کړي دي، یواځې په حق پسې تلونکی یم او نه یم له مشرکانو څخه.

وَحَآجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَاجُّونِّي فِي اللهِ وَقَدْ هَدَانِ وَلاَ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلاَّ أَن يَشَاء رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلاَ تَتَذَكَّرُون *

او له هغه سره خپل قوم جګړه وکړه، ویې ویل:ایا تاسو زما سره د الله په باره کې جګړه کوئ، حال دا چې هغۀ ما ته نبغه لار راښودلې ده، او زه له هغو شیانو نه نه وېرېږم چې تاسو

يې له الله سره شريکوئ، مګر دا چې زما رب څه شی وغواړي، زما رب د علم په لحاظ سره هر شی راګېر کړی دی، نو ولې تاسو نصيحت نه منئ!.

وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلاَ تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالأَمْنِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ}

او زه له هغو څيزونو نه څنګه ووېرېږم چې تاسو له الله سره شريك كړي دي، حال دا چې تاسو له دې څخه نه وېرېږئ چې واقعًا تاسو له الله سره هغه څه شريك كړي دي چې د هغو په باره کې يې پر تاسو باندې هېڅ دليل نه دی نازل کړی، نو په دواړو ډلو کې کومه يوه د امن (له عذاب نه د بچ کېدو) زياته حقداره ده؟ که چېرې تاسو پوهېږئ) [الأنعام سورت: 75-81 آيتونه].

او لدې څخه په ستورو باران غوښتل دي او دا عقيده ساتل چې دا رزق راجلبوي، الله تعالى فرمايلي دي:

{وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ}

{وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ}

او تاسو خپله برخه دا ګرځوئ چې لازمًا تاسو يې تکذيب کوئ (دروغ يې ګڼئ). [الواقعة سورت: 82 آيت].

وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: مُطِرَ النَّاسُ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ، وَمِنْهُمْ كَافِرٌ، قَالُوا: هَذِهِ رحمة الله، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذَا وَكَذَا». قَالَ: فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ:

{فَلاَ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُوم} [الواقعة: 75]، حَتَّى بَلَغَ: {وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُون} [الواقعة: 82].

له ابن عباس -رضي الله عنهما- څخه روايت دی، چې د رسول الله -صلی الله عليه وسلم- په وخت کې په خلکو باران وشو، نو رسول الله -صلی الله عليه وسلم- وفرمايل: «أَصْبَحَ مِنَ النَّاسِ شَاكِرٌ، وَمِنْهُمْ كَافِرٌ، قَالُوا: هَذِهِ رحمة الله، وَقَالَ بَعْضُهُمْ: لَقَدْ صَدَقَ نَوْءُ كَذَا وَكَذَا». قَالَ: فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: {فَلاَ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُوم} [الواقعة: 75]، حَتَّى بَلَغَ: {وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُون} [الواقعة: 82].

«ځينو خلکو سهار کړ پداسې حال کې چې شکر ويستونکي وو او ځينې له دوی نه کافر وو» هغوی - شکر ويستونکو- وويل: دا د الله رحمت دی، او ځينو نورو وويل: يقينا فلانی او فلانی ستوری حق و - يعنې د فلاني او فلاني ستوري په ښکاره کېدو سره پر مونږ باران وشو - وايې: نو دا آيت نازل شو:{فَلاَ أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُوم} [نو زه د ستورو د پرېوتو په ځايونو باندې قسم خورم) [الواقعه سورت: 75 آيت] تر دې چې دې ځای ته ورسيده . {وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُون} [الواقعة سورت: 82 آيت]». (او تاسو خپله برخه دا ګرځوئ چې لازمًا تاسو يې تکذيب کوئ (دروغ يې ګڼئ). مسلم (73)، او طبري په التفسير کې روايت کړی دی (154/23).

او رسول الله - صلی الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، لَا يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ فِي الْأَحْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالْاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ».

«أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ، لَا يَتْرُكُونَهُنَّ: الْفَخْرُ فِي الْأَحْسَابِ، وَالطَّعْنُ فِي الْأَنْسَابِ، وَالْاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ، وَالنِّيَاحَةُ».

«زما په امت کې څلور کارونه د جاهليت دي، چې دوی يې نه پرېږدي: په اصل باندې وياړ کول، په نسب کې خبرې کول، په ستورو سره باران غوښتل او په مړي په لوړ غږ ژړا کول». مسلم (934)، او ابن ماجه (1581) روايت کړی دی.

وعن زيد بن خالد الجهني رضي الله عنه أنه قال: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم صَلَاةَ الصُّبْحِ بِالْحُدَيْبِيَةِ عَلَى إِثْرِ سَمَاءٍ كَانَتْ مِنَ اللَّيْلَةِ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ، فَقَالَ: «هَلْ تَدْرُونَ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ:

او له زيد بن خالد الجهني - رضي الله عنه - څخه روايت دی، هغه فرمايلي دي: رسول الله صلى الله عليه وسلم مونږ ته په حديبيه کې د باران له وريدو وروسته چې د شپې شوی و لمونځ راکړ، نو کله يې چې لمونځ وګرځاوه خلکو ته يې مخ وګرځاوه، ويې فرمايل: آيا تاسو پوهيږئ چې رب مو څه وويل؟» هغوی وويل: الله او رسول يې ښه پوهيږي، ويې فرمايل:

«أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ».

«أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ، فَأَمَّا مَنْ قَالَ: مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذَلِكَ مُؤْمِنٌ بِي وَكَافِرٌ بِالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قَالَ: بِنَوْءِ كَذَا وَكَذَا، فَذَلِكَ كَافِرٌ بِي وَمُؤْمِنٌ بِالْكَوْكَبِ».

«زما له بنده ګانو څخه ځينو پداسې حالت کې سبا کړ چې پر ما ايمان لرونکي او ځيني نور کفر کوونکي وو، نو څوک چې وو ايي د الله په فضل او رحمت پر مونږ باران وشو، نو دا پر ما مؤمن او په ستورو کافر شو او څوک چې وو ايي، د فلاني ستوري - په راختو سره - پر مونږ باران وشو، نو دا انسان پر ما کافر او په ستورو ايمان لرونکی شو». بخاري (846)، مسلم (71)، أبو داود (3906) او نسائي (1525) روايت کړی دی.

او له ډولونو څخه يي دا دی چې له الله سره د هغه په نومونو او صفتونو کې شريک وګرځول شي، لکه څوک چې دا ګمان وکړي چې له الله پرته څوک په غيبو پوهيږي، حال دا چې الله تعالی نبي -صلی الله عليه وسلم - ته امر کړی دی چې وو ايي:

{قُل لاَّ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللّهِ وَلا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلاَّ مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلاَ تَتَفَكَّرُونَ}

{قُل لاَّ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللّهِ وَلا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ إِنْ أَتَّبِعُ إِلاَّ مَا يُوحَى إِلَيَّ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الأَعْمَى وَالْبَصِيرُ أَفَلاَ تَتَفَكَّرُونَ}

(ته وو ايه: زه تاسو ته نه وايم چې ما سره د الله خزانې دي او نه زه عالم الغيب يم او نه زه تاسو ته دا وايم چې بېشکه زه

مَلَك يم، زه پَيروي نه کوم مګر د هغه شي چې ما ته وحي کيږي، ته ووايه: ايا ړوند او بينا سره برابر دي؟ نو ولې تاسو سوچ او فکر نه کوئ!) [الأنعام سورت: 50 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ}

{إِنَّمَا الْغَيْبُ لِلَّهِ}

(ﺑﻴﺸﻜﻪ همدا خبره ده چې (علم د) غيب د الله لپاره خاص دی) [يونس سورت: 20 آيت].

وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ أَتَى كَاهِنًا -قَالَ مُوسَى فِي حَدِيثِهِ - فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ - ثُمَّ اتَّفَقَا- أَوْ أَتَى امْرَأَةً - قَالَ مُسَدَّدٌ: امْرَأَتَهُ - حَائِضًا، أَوْ أَتَى امْرَأَةً - قَالَ مُسَدَّدٌ: امْرَأَتَهُ - فِي دُبُرِهَا، فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ»،

وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «مَنْ أَتَى كَاهِنًا -قَالَ مُوسَى فِي حَدِيثِهِ - فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ - ثُمَّ اتَّفَقَا- أَوْ أَتَى امْرَأَةً - قَالَ مُسَدَّدٌ: امْرَأَتَهُ - حَائِضًا، أَوْ أَتَى امْرَأَةً - قَالَ مُسَدَّدٌ: امْرَأَتَهُ - فِي دُبُرِهَا، فَقَدْ بَرِئَ مِمَّا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ»،

او له أبو هريرة - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: څوک چې کوډګر ته ورغی - موسی په خپل حديث کې فرمايلي دي - او هغه يې د هغه په وينا کې ريښتينی وګڼه - بيا دواړه سره لدې وروسته موافق دي - او يا يې ښځې ته راتګ وکړ - مسدد ويلي دي- د حيض په حالت کې، او يا يې ښځې ته راتګ وکړ - مسدد ويلي

دي - د شا لخوا نه - نو له هغه څه څخه بې زاره شو چې پر محمد - صلى الله عليه وسلم - نازل شوي دي»، أبو داود (3904)، ترمذي (135)، ابن ماجه (639)، فضل بن دكين په الصلاة كې (15)، إسحاق بن راهويه (482)، او أحمد (9536). روایت کړی دی. او هغه چاته سخت ګواښ شوی چې خپل ځان او یا بل څوک د الله - تعالی - له نومونو څخه په داسې يو نوم ونوموي چې له الله پرته بل چا سره نه ښايي لکه «الله» او «الرحمن» او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُون}

{وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُون}

(او خاص د الله لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي، نو تاسو الله په دغو (نومونو) سره بلئ او هغه کسان پرېږدئ چې د هغه په نومونو کې الحاد (کوږوالی) کوي، ژر به هغوی ته د هغو عملونو بدله (سزا) ورکړی شي چې هغوی به کول). [الأعراف سورت: 180 آيت]، او الله تعالی فرمايي:

{اللّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ لَهُ الأَسْمَاء الْحُسْنَى}

{اللّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ لَهُ الأَسْمَاء الْحُسْنَى}

(الله (چې دی) نشته دی هېڅ لایق د عبادت مګر هم دی دی، خاص د ده لپاره تر ټولو ښکلي نومونه دي). [طه سورت: 8 آيت]، او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«أَخْنَى الأَسْمَاءِ يَوْمَ القِيَامَةِ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلاَكِ».

«أَخْنَى الأَسْمَاءِ يَوْمَ القِيَامَةِ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَمْلاَكِ».

"د قیامت په ورځ به د الله تعالی پر وړاندی تر ټولو ناوړه نوم د هغه چا وي چې نوم يې ملک الاملاک وي". بخاري (6205)، مسلم (2143)، أبو داود (4961)، او ترمذي (2837) روایت کړی دی.

أبو عبيد رحمه الله فرمايلي دي: «او سفيان بن عيينه به «ملك الأملاك» داسې ژباړه، وايي: دا د هغوی د دې وينا په څېر دی لکه: شاهان شاه : يعنې د پادشاهانو پادشاه. او له سفيان پرته نورو ويلي: بلکه هغه داسې ده لکه يو سړی چې ځان د الله تعالى په نومونو ونوموي لکه: الرحمن، الجبار، العزيز. وايي: نو الله دی چې د بادشاهانو بادشاه دی، روا ندي چې پدې نوم سره له هغه پرته بل څوک ونومول شي». غريب الحديث، د القاسم بن سلام (2/ 18).

او له ډولونو څخه يې: دا باور لرل چې له مخلوقاتو څخه يو په الهی کمال سره ياد شو، يا دا چې هغه په ټولو شیانو څواکمن دی، حق ذات فرمايلي دي:

{وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَد}

{وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَد}

(او نه ورله څوک سيال او برابر شته) [الإخلاص سورت: 4 آيت]، او الله پاک فرمايلي:

{رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا}

{رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا}

[(دغه) د اسمانونو او ځمکې رب دی او د هغه څه چې د دغو دواړو په مینځ کې دي، نو ته د ده عبادت کوه او د ده پر عبادت ښه ټینګ اوسه، ایا ته د ده کوم همنام پيژنې!] [مریم سورت: 65 آیت]، او الله تعالى له خپل بشپړ ځواک څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

{إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِير}

{إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِير}

(یقینًا الله په هر شي باندې ښه قادر دی) [البقرة سورت : 148 آیت]، او الله رب العزت فرمایلي:

{وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا}

(وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا)

(او الله کله هم داسې نه دی چې هغه لره دې عاجزه کړي هېڅ کوم شی په اسمانونوکې او په ځمکه کې، بېشکه هغه (الله) له ازله ښه پوه، ښه قادر دی) [فاطر سورت: 44 آیت]. او هغه پاک ذات له هغه پرته د نورو معبودانو بشپړه عاجزي ښکاره کړه، د لوی شان او سلطنت خاوند فرمایلي دي:

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لاَّ يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوب}

{يَا أَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لاَّ يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوب}

[ای خلکو! یو مثال بیان شوی دی، نو تاسو دې ته ښه غوږ کیږدئ، بېشکه هغه شیان چې تاسو یې له الله تعالی نه غیر بلئ دوی له سره یو مچ هم نشي پیدا کولی اګر که دوی ده ته ټول راټول شي او که مچ له دوی نه یو شی وتښتوي، دوی له هغه نه دغه شی نشي راخلاصولی، کمزوری دی دا طالب (د غیر الله عبادت کوونکی) او دغه مطلوب (باطل معبود) [الحج سورت: 73 آیت].

او له دولونو څخه یې دا دي چې له الله سره نور معبودان وګرځول شي، لکه څرنګه چې الله تعالی د ابراهیم علیه السلام د قوم په اړه فرمایلي دي چې دوی له الله پرته نور معبودان نیولي دي، الله تعالی فرمایلي:

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لأَبِيهِ آزَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

{وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لأَبِيهِ آزَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلاَلٍ مُّبِينٍ}

(او کله چې ابراهیم خپل پلار ازر ته وویل: ایا ته بتان، معبودان نیسي، یقینًا زه تا او ستا قوم په څرګنده ګمراهۍ کې وینم) [الأنعام سورت: 74 آیت]، او حق ذات د کهف له خاوندانو څخه خبر ورکړ چې هغوی له خپل قوم څخه جلا شول، ځکه چې هغوی له الله تعالی پرته نور معبودان نیولي وو، الله تعالی فرمایلي دي:

{هَؤُلاَء قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لَّوْلاَ يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا}

{هَؤُلاَء قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً لَّوْلاَ يَأْتُونَ عَلَيْهِم بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا}

(زمونږ دغې قوم له هغه (الله) نه غير نور معبودان نيولي دي، دوی پر (عبادت د) دغو (باطلو معبودانو) باندې ښكاره دليل ولې نه راوړي؟ نو له هغه چا نه لوی ظالم څوك دی چې په الله باندې دروغ تړي!) [الكهف سورت: 15 آيت]، الله پاك د موسى - عليه السلام - د قوم په اړه فرمايلي دي چې دوی له موسى - عليه السلام - څخه وغوښتل چې دوی ته يو معبود وټاكي لكه څنګه چې مشركان معبودان لري:

{وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآئِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْاْ عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَّهُمْ قَالُواْ يَا مُوسَى اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُون * إِنَّ هَـؤُلاء مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُون}

{وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآئِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْاْ عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَّهُمْ قَالُواْ يَا مُوسَى اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُون *

(او مونږه بني اسرائيل پر سمندر پورې ايستل، نو دوی پر داسې قوم راغلل چې د خپلو بتانو پر عبادت قايم وو، بني اسرائيلو وويل: ای موسىٰ! زمونږ لپاره (هم) داسې معبود جوړ كړه، لكه څنګه چې د دوی لپاره معبودان دي، (موسىٰ) وويل: بېشكه تاسو داسې قوم يئ چې جهالت كوئ)

إِنَّ هَـؤُلاء مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُون}

(بېشكه دا خلك (چې دي) تباه ده هغه (تګلاره) چې دوی په هغې كې دي او باطل دي هغه عملونه چې دوی يې كوي)

[الأعراف سورت : 138، 139 آیتونه]، او الله - تعالی - له هغه پرته د هر معبود د عبادت د باطلولو په موخه فرمایلي دي:

{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُون}
{مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلاَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُون}.

(الله (د ځان لپاره) هېڅ اولاد نیولی نه دی او نه له هغه سره بل هېڅ معبود شته (او كه ورسره وي نو) په دغه وخت كې به خامخا هر اله بیولي وو هغه څه چې پیدا كړي یې وو، او خامخا د دوی ځینو به په ځینو نورو باندې غلبه كوله، پاك دی الله له هغو خبرو نه چې دوی یې بیانوي). [المؤمنون سورت : 91 آیت].

او له دولونو څخه یې : له الله پرته بل لوري ته د ټول عبادت یا د یوې برخې اړول دي، الله تعالی د مشركانو د حالت د بیانولو په اړه فرمایلي:

{وَجَعَلُواْ لِلّهِ مِمِّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُواْ هَـذَا لِلّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَـذَا لِشُرَكَآئِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلاَ يَصِلُ إِلَى اللّهِ وَمَا كَانَ لِلّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَآئِهِمْ سَاء مَا يَحْكُمُون}
{وَجَعَلُواْ لِلّهِ مِمِّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُواْ هَـذَا لِلّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَـذَا لِشُرَكَآئِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلاَ يَصِلُ إِلَى اللّهِ وَمَا كَانَ لِلّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَآئِهِمْ سَاء مَا يَحْكُمُون}

(او دغو د الله لپاره په هغو څیزونو كې برخه مقرر كړه چې هغه پیدا كړي دي، چې فصل او څاروي دي، نو وایي: دا

د الله لپاره دي، د دوی په عقیده، او دا زمونږ د شریکانو لپاره دي، نو هغه چې د دوی د شریکانو لپاره وي، نو هغه خو الله ته نه رسیږي او هغه چې د الله لپاره وي، نو هغه د دوی شریکانو ته رسیږي، بده ده هغه فیصله چې دوی یې کوي) [الأنعام سورت : 136 آیت]، او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«قَالَ اللهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

«قَالَ اللهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

«الله تبارک و تعالی فرمایلي دي: زه د شریکانو تر ټولو غني یم، نو څوک چې یو کار وکړي، په هغه کې بل څوک زما سره شریک کړي؛ زه به هغه کس او د هغه شرک پریږدم». مسلم (2985) روایت کړی دی.

او له ډولونو څخه له الله تعالی پرته بل چاته د نږدې والي په موخه حلاله کول دي، لکه څوک چې بتانو او یا مړو ته د نږدې والي په موخه ذبح کوي، الله تعالی د دې خبرې د بښکاره کولو په موخه فرمایلي دي چې حلاله بل چاته نه کیږي:

{قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

(قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ)

(ته ووایه: بېشکه زما لمونځ او زما قرباني او زما ژوند او زما مرګ خاص د الله رب العلمین لپاره دي) [الأنعام سورت: 162 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيم}
{إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالْدَّمَ وَلَحْمَ الْخَنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّهِ بِهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ فَإِنَّ اللّهَ غَفُورٌ رَّحِيم}

(همدا خبره ده چې هغه پر تاسو باندې حرامه كړې ده مرداره او وينه او د خنزير غوښه او هغه چې په هغه باندې د غيرالله لپاره اواز پورته شوى وي، نو هغه څوك چې مجبوره شي ، په دې حال كې چې نه ظالم وي او نه (له حده) تجاوز كوونكى وي، نو بېشكه الله ډېر بخښونكى، بې حده رحم كوونكى دى) [النحل سورت: 115 آيت].

وعن أبى الطفيل قال: قلنا لعلي بن أبى طالب رضي الله عنه: أخبرنا بشيء أسرَّه إليك رسول الله صلى الله عليه وسلم، فقال: «مَا أَسَرَّ إِلَيَّ شَيْئًا كَتَمَهُ النَّاسَ، وَلَكِنِّي سَمِعْتُهُ يَقُولُ: لَعَنَ اللهُ مَنْ ذَبَحَ لِغَيْرِ اللهِ»؛

او له أبو الطفيل څخه روايت دى وايي: علي بن أبي طالب - رضي الله عنه - ته مو وويل: مونږ ته د داسې يو څه په اړه خبر راكړه چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم تاته پټ ويلي وي: نو هغه وويل: ما ته يې داسې هيڅ ندي ويلي چې د خلكو څخه يې پټ كړي وي، مګر ورڅخه مې اوريدلي دي چې ويل يې: د الله لعنت دې وي په هغه چا چې له الله پرته بل چا ته ذبح كوي»؛ مسلم (1978)، او نسائي (4422) روايت كړى دى.
او څكه چې دا يوه ډيره لويه چاره ده، پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - په هغه ځاى كې له حلالې څخه منع كړې ده چېرته چې له الله پرته بل چاته ذبح كيږي.

فعن ثابت بن الضحاك رضي الله عنه قال: «نَذَرَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَنْحَرَ إِبِلًا بِبُوَانَةَ -هي هضبة من وراء ينبع قريبة من ساحل البحر- فَأَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحرَ إِبِلًا بِبُوَانَةَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟» قَالُوا: لَا، قَالَ: «هَلْ كَانَ فِيهَا عِيدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟»، قَالُوا: لَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَوْفِ بِنَذْرِكَ؛ فَإِنَّهُ لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ».

فعن ثابت بن الضحاك رضي الله عنه قال: «نَذَرَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يَنْحَرَ إِبِلًا بِبُوَانَةَ -هي هضبة من وراء ينبع قريبة من ساحل البحر- فَأَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: إِنِّي نَذَرْتُ أَنْ أَنْحرَ إِبِلًا بِبُوَانَةَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «هَلْ كَانَ فِيهَا وَثَنٌ مِنْ أَوْثَانِ الْجَاهِلِيَّةِ يُعْبَدُ؟» قَالُوا: لَا، قَالَ: «هَلْ كَانَ فِيهَا عِيدٌ مِنْ أَعْيَادِهِمْ؟»، قَالُوا: لَا، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «أَوْفِ بِنَذْرِكَ؛ فَإِنَّهُ لَا وَفَاءَ لِنَذْرٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، وَلَا فِيمَا لَا يَمْلِكُ ابْنُ آدَمَ».

له ثابت بن ضحاک - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: يو سړي د رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کې نذر ومنوده چې په بوانه کې به اوښ حلالوي- دا د ينبع شاته يوه غونډۍ ده چې د درياب ساحل ته نږدې ده - نو پيغمبر صلی الله عليه وسلم ته راغی او ورته يې وويل: ما نذر منلی دی چې په بوانه کې يو اوښ حلال کړم ، نو پيغمبر صلی الله عليه وسلم ورته وويل: آيا هلته د جاهليت له بتانو څخه کوم بت و چې عبادت يې کېده؟ هغوی وويل: نه، ويې فرمايل: آيا د

هغوی له اخترونو څخه پکې کوم اختر و؟ هغوی وویل: نه، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - وفرمایل: په نذر دې وفا وکړه، یقینا چې د الله په نافرمانۍ کې په نذر وفا نشته، او نه په هغه څه کې چې بني آدم یې نه لري». أبو داود روایت کړې دی (3313).

او له دولونو څخه یې: غیر الله ته نذر دی، نو نذر عبادت دی او له الله تعالی پرته یې بل چاته ګرځول روا ندي، لدې امله الله تعالی د هغه مؤمنانو ستاینه کړې ده چې په نذر وفا کوي، الله تعالی فرمایلي دي:

{يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا}

{يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا}

(دوی نذرونه پوره کوي او له هغې ورځې نه وېرېږي چې د هغې شر خور وور دی) [الإنسان سورت: 7 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ}

{وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ}

(او تاسو چې څه خرچ هم ولګوئ، یا څه نذر هم (پر ځان لازم کړئ؛ نو یقینًا الله پر هغو پوهېږي او د ظالمانو لپاره هېڅ مدد کوونکي نشته) [البقرة سورت : 270 آیت]. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ».

«مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيُطِعْهُ، وَمَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِهِ».

"ځوک چې د الله تعالی د اطاعت نذر وکړي، هغه دې د هغه اطاعت وکړي، او ځوک چې د هغه د نافرمانی نذر وکړي، هغه دې د هغه نافرماني نه کوي". بخاري (6696)، أبو داود (3289)، ترمذي (1526)، نسائي (3806)، او ابن ماجه روایت کړی دی (2126).

او له ډولونو څخه یې له الله پرته له بل چا پناه غوښتل ، له ابن عباس رضي الله عنهما څخه روایت دی فرمایي: «كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَبِيتُ أَحَدُهُمْ بِالْوَادِي فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَيَقُولُ: أَعُوذُ بِعَزِيزِ هَذَا الْوَادِي، فَزَادَهُمْ ذَلِكَ إِثْمًا»،

»له انسانانو څخه ځینې سړي وو چې په جاهلیت کې له دوی څخه یو په یوه دره کې اوسیده، نو وییل به یې: د دې درې په مشر پناه نیسم، نو پدې سره یې الله گناه ورزیاته کړه»، طبري في تفسیر کې روایت کړی دی (23/ 322). الله تعالی د جاهلیت د وخت له خلکو څخه د خبر ورکولو په موخه فرمایلي دي:

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}.

(او بېشکه شان دا دی چې په انسانانو کې ډېر داسې سړي وو چې په پېریانو کې په ځینو سړیو پورې به یې پناه نیوله، نو دغو خلکو دغو (پېریانو) ته سرکشي ورزیاته کړه) [الجن سورت: 6 آیت]. او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - خبر ورکړی دی چې ځوک په یو کور کې مېشت شو او ویې ویل:

«أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ».
أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ، حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ»،
«يعنې پناه نيسم د الله په بشپړو کلمو سره د هغه څه له شر څخه چې هغه پيدا کړی دی، نو هيڅ شی به ورته ضرر ونه رسوي، تر څو چې له هغه ځای څخه تللی نه وي»، مسلم (2708)، ترمذي (3437) او ابن ماجه (3547) روايت کړی دی.

او د شرک له ډولونو څخه له الله - تعالی - پرته له بل چا څخه په سختو او آسانه کې مرسته غوښتل دي په هغه څه کې چې له الله تعالی پرته يې بل څوک نه شي کولی، او يا له الله پرته بل څوک رابلل، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلاَ تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا}

{وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلاَ تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا}

(او دا چې يقيناً جوماتونه خاص د الله لپاره دي، نو تاسو له الله سره بل هيڅوک مه بلئ) [الجن سورت: 18 آيت]، او الله تعالی فرمايلي:

{إِن تَدْعُوهُمْ لاَ يَسْمَعُوا دُعَاءكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلاَ يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ}

(إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ)

(که تاسو دوی وبولئ، دوی ستاسو بلنه نه اوري او که چېرې وايې وري، نو دوی ستاسو بلنه قبلولی نه شي او د

قيامت په ورځ به دوی ستاسو په شريک جوړولو منکر شي او تا ته (بل څوک) خبر نشي درکولی د ښه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 14 آيت]، او رب العزت د دې - خبرې په - ښکاره کولو سره فرمايلي دي چې مشرکانو ته کله ضرر ورسيږي نو د يو الله څخه مرسته غواړي، بيا بيرته خپل شرک ته ورګرځي کله چې الله نجات ورکړي.

{فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ}

(فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ)

(نو کله چې دوی په کښتۍ کې سواره شي (، نو) دوی الله بولي، په داسې حال کې چې خاص هغه لره دين خالص کوونکي وي، نوکله چې هغه (الله) دوی ته وچې ته نجات ورکړي (نو) ناڅاپه دوی (له الله سره) شريکان نيسي). [العنکبوت سورت: 65 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن لاَّ يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَومِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ}

{وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَن لاَّ يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَومِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَن دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ}

(او له هغه کس نه زيات ګمراه څوك دی چې له الله نه غير هغه (معبودان) بلي چې د ده دعا (سوال) تر قيامته پورې نشي قبلولی، په داسې حال کې چې دغه (معبودان) به د دوی له بلنې نه غافله (بې خبره) وي) [الأحقاف سورت: 5 آيت]،

او الله تعالی په واضحه توګه فرمایلي دي چې هغه د مصیبت ځپلو سره مرسته کوونکی او د مصیبت لیرې کوونکی دی:

{أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاء الأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُون}

{أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاء الأَرْضِ أَإِلَهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُون}

(آیا څوک دی هغه ذات چې قبلوي د ډیر ناچاره دعا کله چې یې راوبلي، او لرې کوي مصیبتونه، او ګرځوي تاسو خلیفګان د ځمکې، آیا شته دی بل څوک لایق د عبادت له الله تعالی سره، تاسي ډیر لږ نصیحت قبلوئ). [النمل سورت: 62 آیت].

او د شرک له ډولونو څخه : له الله پرته د بل چا پیروي کول دي او الله تعالی د دې - خبرې - یادونه کړې ده چې اهل کتابو خپل عالمان او پیران له الله پرته ومالکان د حل او د حرمت نیولي دي چې ځیني شیان ورته روا کوي او هغه څه پرې حراموي چې الله تعالی دوی ته حلال کړي دي:

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَـهًا وَاحِدًا لاَّ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُون}

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَـهًا وَاحِدًا لاَّ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُون}

(دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غیر مالکان د حل او د حرمت نیولي دي او د مریمې زوی مسیح (یې هم)،

حال داچې دوی ته حکم نه و شوی مګر د دې چې دوی دې د یو حق معبود عبادت کوي چې نشته هېڅ حق معبود مګر همدی دی، هغه پاك دی له هغه څه نه چې دوی یې (ورسره شریکوي) [التوبة سورت: 31 آیت]، او الله تعالی فرمایلي:

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

(ایا د دوی لپاره داسې شریکان شته چې د دوی لپاره یې له دین څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه ده کړې) [الشورى سورت: 21 آیت]. او الله - تعالی - خپلو بندګانو ته امر کړی دی چې پر هغه ایمان راوړي او د هغه قانون ته - د پرېکړې په خاطر - رجوع وکړي او دا یې څرګنده کړه چې شیطان غواړي دوی طاغوت ته - د پرېکړو لپاره - رجوع وکړي، الله تعالی فرمایلي دي:

{أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُواْ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُواْ إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُواْ أَن يَكْفُرُواْ بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلاَلاً بَعِيدًا}

{أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا} ﴿٦٠﴾

(آیا تا هغه کسان نه دي کتلي چې دا دعوا کوي چې دوی پر هغه څه یې ایمان راوړی دی چې تا ته نازل کړی شوي دي او پر هغه څه چې له تا نه مخکې نازل کړی شوي دي، دوی غواړي چې خپلمنځي فیصلې طاغوت ته یوسي، حال دا چې دوی ته له هغه نه د انکار کولو حکم شوی دی او شیطان

غواړي چې دوی بې لارې کړي، په ډېرې لرې ګمراهۍ سره). [النساء سورت: 60 آيت].
وعن عدي بن حاتم رضي الله عنه قال: أَتَيْتُ النَّبِيّ صلى الله عليه وسلم وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: يَا عَدِيُّ، اطْرَحْ عَنْكَ هَذَا الوَثَنَ، وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِي «سُورَةِ بَرَاءَة»: {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ} [التوبة: 31]، قَالَ: «أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ».
وعن عدي بن حاتم رضي الله عنه قال: أَتَيْتُ النَّبِيّ صلى الله عليه وسلم وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: يَا عَدِيُّ، اطْرَحْ عَنْكَ هَذَا الوَثَنَ، وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِي «سُورَةِ بَرَاءَة»: {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ} [التوبة: 31]، قَالَ: «أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ».
او له عدی بن حاتم - رضی الله عنه - څخه روایت دی وايي: زه پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته راغلم پداسې حال کې چې زما په غاړه کې د سرو زرو صليب و، نو ويې ويل: ای عدی، دا بت درڅخه وارتوه، او ورڅخه مې واوريدل چې په براءت سورت کې يې دا آيت لوسته {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ} [التوبة سورت : 31 آيت] يعني: دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غير مالکان د حل او د حرمت نيولي دي . ويې فرمايل: «داسې نه وه چې هغوی يې عبادت کاوه، مګر هغوی به چې ورته کوم شی حلال و ګرځاوه دوی به حلال ګاڼه، او کله به يې چې پرې کوم شی حرام کړ، دوی

به هم حرام کړ». ترمذي (۳۰۹۵)، ابن سعد (۲۱۹/۶)، ابن ابي حاتم په تفسير (۱۰۰۵۷) او طبرانی په الکبير (۲۱۸/۹۲/۱۷) کې روايت کړی دی.

او د شرک له ډولونو څخه په لمانځه، رکوع، سجده او طواف کې شرک کول دي؛ داسې چې د دې عبادتونو کول له الله پرته بل چا ته روا ندي، او الله تعالی خپل خليل - عليه السلام - ته امر کړی دی چې کور يې - بيت الله - طواف کوونکو، اعتکاف کوونکو، رکوع کوونکو او سجده کوونکو لپاره پاک کړي، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لاَّ تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ}

{وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَن لاَّ تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ}

(او (ياد کړه) هغه وخت چې مونږه ابراهيم ته د بيت الله ځای ښکاره (معين) کړ چې ته له ما سره هيڅ شی مه شريکوه، او زما کور د طواف کوونکو، او قيام کوونکو او رکوع کوونکو (او) سجده کوونکو لپاره پاك کړه) [الحج سورت: 26 آيت]، او حق ذات امر کړی دی چې سجده بايد يوازې هغه ته وشي، الله تعالی فرمايلي دي:

{لاَ تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلاَ لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ}

(لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ)

(تاسو مه لمر ته سجده کوئ او مه سپوږمۍ ته او تاسو خاص الله ته سجده کوئ چې دغه (نښې) يې پيدا کړې دي، که چېرې تاسو خاص د هغه عبادت کوئ). [فصلت سورت: 37 آيت]. او پوازې متکبران د هغه له عبادت څخه ډډه کوي، لوی څښتن تعالی فرمايلي دي:

{يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ}

{يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ}

(ای ابليسه! ته هغه کس ته له سجدې کولو نه څه شي منع کړې، چې ما پخپلو دواړو لاسونو پيدا کړی دی؟ آيا تا لويي وکړه، يا ته (له پيل څخه) د لوړو اوچتو خلکو څخه يې؟). [ص سورت: 75 آيت]، او الله - تعالی - يادونه وکړه چې ټول مخلوقات هغه ته سجده کوي.

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُون}

{وَلِلّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مِن دَآبَّةٍ وَالْمَلآئِكَةُ وَهُمْ لاَ يَسْتَكْبِرُون*

(او خاص د الله لپاره سجده کوي هغه څه چې په آسمانونو کې دي او هغه څه چې په ځمکه کې دي؛ له خوځنده ځيزونو څخه او ملايك هم، په داسې حال کې چې دوی تکبر نه کوي). [النحل سورت: 49 آيت]. د جعفر - رضی الله عنه - په اړه راغلي دي، کله چې هغه نجاشي ته ورننوت، نو جعفر ورته وويل: «أَنَا خَطِيبُكُمُ الْيَوْمَ، فَاتَّبَعُوهُ حَتَّى دَخَلُوا عَلَى النَّجَاشِيِّ فَلَمْ

يَسْجُدُوا لَهُ فَقَالَ: مَا لَكُمْ لَا تَسْجُدُونَ لِلْمَلِكِ؟ فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ عز وجل بَعَثَ إِلَيْنَا نَبِيَّهُ صلى الله عليه وسلم فَأَمَرَنَا أَلَّا نَسْجُدَ إِلَّا لِلَّهِ».

«نن زه ستاسو - په استازيتوب - خبري کوونکی يم، نو وريسي شول تر دې چې نجاشي ته ورننوتل، نو سجده يې ورته ونه کړه، هغه وويل: تاسو ولې پادشاه ته سجده نه کوئ؟ هغه وويل: الله تعالی مونږ ته خپل نبي - صلی الله عليه وسلم - راليږلی دی، هغه مونږ ته امر کړی دی چې له الله تعالی پرته بل چاته سجده ونکړو». طيالسي (۳۴۴)، سعيد بن منصور (۲۴۸۱)، احمد (۴۴۰۰) او لوين په (۴) ټوک کې، او الطحاوي د قرآن په أحکام القران کې (۴۱۸) روايت کړی دی.

او د شرک له ډولونو څخه په هغه څه پريکړه کول دي چې الله تعالی نه وي نازل کړی، همدا رنګه له الله پرته بل چاته پريکړه وړل او الله پاک د هغه چا په اړه حکم بيان کړ چې د الله - تعالی - له نازل شوي حکم پرته په بل څه پريکړه کوي.

{وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْكَافِرُون}

(وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ)

(او چا چې د الله په نازل کړي (کتاب، قانون) باندې فيصله ونه کړه، نو همدغه خلق کافران دي). [المائدة سورت: 44 آيت]. او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الظَّالِمُون}

{وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الظَّالِمُون}

(او چا چې د الله په نازل کړي (کتاب، قانون) باندې فیصله ونه کړه، نو همدغه خلک ظالمان دي). [المائدة سورت: 45 آیت]. او الله تعالی فرمایي:

{وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللّهُ فَأُوْلَـئِكَ هُمُ الْفَاسِقُون}

{وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُون} او (چا چې د الله په نازل کړي (کتاب، قانون) باندې فیصله ونه کړه، نو همدغه خلک فاسقان دي). [المائدة سورت: 47 آیت]؛ دا ځکه چې بشپړه واکمني الله لره، حق ذات فرمایلي دي:

{أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِين}

{أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِين}

(اګاه شئ! خاص هغه لره دي پیدا کول اوتصرف کول، ډېر برکت والا دی الله چې رب العلمین دی) [الأعراف سورت: 54 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَاء اللّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ نَّحْنُ وَلا آبَاؤُنَا وَلاَ حَرَّمْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلاَّ الْبَلاغُ الْمُبِين}

{وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَاء اللّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ نَّحْنُ وَلا آبَاؤُنَا وَلاَ حَرَّمْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلاَّ الْبَلاغُ الْمُبِين}

(او وویل هغو کسانو چې شرك يې کړی و: كه چېرې الله غوښتلی (، نو) مونږ به له هغه نه غیر د هېڅ شي عبادت نه و کړی او نه به زمونږ پلرونو او نه به مونږ د هغه (له حکم نه غیر څه شی حرام کړی و، همدارنګه کار کړی و هغو

کسانو چې له دوی نه مخکې وو، نو د رسولانو په ذمه نشته مګر ښکاره رسوَل) [النحل سورت: 35 آیت].

او الله - تعالی - په مشرکانو باندې عیب وګڼله چې خپل عالمان او پیران یې له الله تعالی پرته مالکان د حل او د حرمت نیولي دي دوی ته په یو څه روا ګڼلو کې، الله تعالی فرمایلي دي:

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَـهًا وَاحِدًا لاَّ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُون}

{اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُواْ إِلاَّ لِيَعْبُدُواْ إِلَـهًا وَاحِدًا لاَّ إِلَـهَ إِلاَّ هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُون}

(دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غیر مالکان د حل او دحرمت نیولي دي او د مریمې زوی مسیح (یې هم)، حال داچې دوی ته حکم نه و شوی مګر د دې چې دوی دې د یو حق معبود عبادت کوي چې نشته هیڅ حق معبود مګر همدی دی، هغه پاك دی له هغه څه نه چې دوی یې (ورسره) شریکوي) [التوبة سورت: 31 آیت]. او حق ذات سبحانه وتعالی فرمایلي دي:

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

(ایا د دوی لپاره داسې شریکان شته چې د دوی لپاره یې له دین څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه ده کړې) [الشوری سورت: 21 آیت].

وعن عدي بن حاتم رضي الله عنه قال: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: «يَا عَدِيُّ اطْرَحْ عَنْكَ هَذَا الوَثَنَ»، وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِي سُورَةِ بَرَاءَة: {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ} [التوبة: 31]»، قَالَ: «أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ».

وعن عدي بن حاتم رضي الله عنه قال: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم وَفِي عُنُقِي صَلِيبٌ مِنْ ذَهَبٍ، فَقَالَ: «يَا عَدِيُّ اطْرَحْ عَنْكَ هَذَا الوَثَنَ»، وَسَمِعْتُهُ يَقْرَأُ فِي سُورَةِ بَرَاءَة: {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ} [التوبة: 31]»، قَالَ: «أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَكُونُوا يَعْبُدُونَهُمْ، وَلَكِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا أَحَلُّوا لَهُمْ شَيْئًا اسْتَحَلُّوهُ، وَإِذَا حَرَّمُوا عَلَيْهِمْ شَيْئًا حَرَّمُوهُ».

او له عدي بن حاتم - رضی الله عنه - څخه روایت دی وايي: زه پیغمبر صلی الله علیه وسلم ته راغلم پداسې حال کې چې زما په غاړه کې د سرو زرو صليب و، نو ويې ويل: ای عدی، دا بت درڅخه وارتوه، او ورڅخه مې واوريدل چې په براءت سورت کې يې دا آيت لوسته {اتَّخَذُواْ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ} [التوبة سورت : 31 آيت] يعني: (دوی خپل عالمان او خپل عابدان له الله نه غير خدايان نيولي دي) . ويې فرمايل: «داسې نه وه چې هغوی يې عبادت کاوه، مګر هغوی به چې ورته کوم شی حلال کړځاوه دوی به حلال ګڼه، او کله به يې چې پرې کوم شی حرام کړ، دوی به هم حرام کړ».
ترمذي (۳۰۹۵)، ابن سعد (۶/۲۱۹)، ابن ابي حاتم په تفسير

(١٠٠٥٧) او طبراني په الكبير (٢١٨/٩٢/١٧) کې روایت کړی دی.

او مشرکان پدې کې د أهل کتابو سره ورته والی لري، هغوی چې الله تعالی یې په اړه فرمایلي دي:

{وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَاء اللّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ نَّحْنُ وَلا آبَاؤُنَا وَلاَ حَرَّمْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلاَّ الْبَلاغُ الْمُبِينُ}

{وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُواْ لَوْ شَاء اللّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ نَّحْنُ وَلا آبَاؤُنَا وَلاَ حَرَّمْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلاَّ الْبَلاغُ الْمُبِينُ}

(او وویل هغو کسانو چې شرك یې کړی و: که چیرې الله غوښتلی (، نو) مونږ به له هغه نه غیر د هیڅ شي عبادت نه و کړی او نه به زمونږ پلرونو او نه به مونږ د هغه (له حکم) نه غیر څه شی حرام کړی و، همدارنګه کار کړی و هغو کسانو چې له دوی نه مخکې وو، نو د رسولانو په ذمه نشته مګر ښکاره رسوَل) [النحل سورت: 35 آیت].

او الله تعالی فرمایلي:

{فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا}

{فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا}

(پس داسې نه ده، ستا په رب مې دې قسم وي! دوی مومنان کېدی نشي تر هغه پورې چې دوی په خپل مینځ کې په پیښو جګړو کې تا فیصله کوونکی ومني، بیا په خپلو نفسونو کې

ستا د کړې فیصلې په باره کې هېڅ تنګي ونه مومي او په بنو منلو سره يې ومني). [النساء سورت: 65 آيت]. او الله تعالی فرمايلي :

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

{أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ}

(ايا د دوی لپاره داسې شريکان شته چې د دوی لپاره يې له دين څخه هغه لاره مقرر کړې ده چې الله د هغې اجازه نه ده کړې) [الشورى سورت: 21 آيت]. او الله تعالی فرمايلي:

{أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ}

{أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ}

(ايا نو دوی د جاهليت فيصله غواړي؟ او په فيصله کولو کې له الله نه (بل) څوک ډېر ښه دی، د هغه قوم لپاره چې يقين کوي!) [المائدة سورت: 50 آيت].

او د شرک له ډولونو څخه د محبت شرک دی، چې يو سړی چا سره داسې مينه ولري چې عاجزي، تعظيم او خضوع ورسره وي، الله تعالی د مشرکانو د مينې په اړه له خپلو معبودانو سره فرمايلي دي:

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّهِ}

{وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّهِ}

(او په خلکو کې ځينې هغه څوک دي چې له الله نه غير شريكان نيسي، له هغوى سره داسې مينه کوي لکه له الله تعالى سره د مينې په شان) [البقرة سورت: 165 آيت].

وعن عبدالله رضي الله عنه قال: سألت النبي صلى الله عليه وسلم: أي الذنب أعظم؟ قال: «أن تجعل لله ندًّا و هو خلقك...».

له عبدالله -رضي الله عنه - څخه روايت دى، وايي: ما له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه وپوښتل چې: کومه ګناه لويه ده؟ هغه وويل: «أن تجعل لله ندًّا و هو خلقك...». "دا چې الله تعالى لره شريک وګرځوې، حال دا چې هغه ته پيدا کړى يې...". بخاري (۴۴۷۷)، مسلم (۸۶)، ابوداود (۲۳۱۰)، ترمذي (۳۱۸۲) او نسائي (۴۰۱۳) روايت کړى.

او د شرک له ډولونو څخه؛ د ويرې او ډار شرک دى، چې له مخلوق څخه داسې ويره ولرې چې خضوع، عاجزي او تعظيم ورسره وي، لکه داسې ويره ورڅخه ولرې چې کوم مصيبت به پرې نازل کړي او يا به ترې کومه ښېګڼه منع کړي او يا هغه ته د نږدې کېدو په خاطره حرام کار تر سره کړي، حق ذات فرمايلي دي:

{إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءهُ فَلاَ تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِين}

{إِنَّمَا ذَلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءهُ فَلاَ تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِين}

(بېشکه همدا خبره ده چې دغه شيطان دى، چې خپل دوستان وېروي، نو تاسو له هغوى نه مه وېرېږئ او له ما نه وېرېږئ که چېرې تاسو مومنان يئ) [آل عمران سورت:

175 آيت]. او مشركان په دې باور دي چې د دوی معبودان زيان رسوونكي او ګټه رسوونكي دي. لدې امله دوی ګمان كوي چې د دوی معبودانو د الله پيغمبر؛ هود - عليه السلام - ته زيان رسولی دی، لكه چې وايي:

{إِن نَّقُولُ إِلاَّ اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوَءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللّهِ وَاشْهَدُواْ أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُون}

{إِن نَّقُولُ إِلاَّ اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوَءٍ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللّهِ وَاشْهَدُواْ أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُون}

[(ستا په باره كې) مونږ يوازې همدا وايو چې تا ته زمونږ په معبودانو كې چا څه ضرر دررسولی دی، هغه وويل: بېشكه زه الله ګواه كوم او تاسو (هم) ګواه شئ چې يقينًا زه له هغو (باطلو معبودانو) نه بېزاره يم چې تاسو يې (له الله سره شريكوئ)] [هود سورت: 54 آيت]. مجاهد ويلي دي: «د {اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوَءٍ} معنا دا ده چې: بتانو ته ليونی كړی يې». تفسير الطبري (361/15). حق ذات د حنيفي ملت د خاوند - عليه السلام - په اړه فرمايلي دي :

{وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلاَ تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالأَمْنِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُون}

{وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلاَ تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالأَمْنِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُون}

(او زه له هغو څيزونو نه څنګه ووېرېږم چې تاسو له الله سره شريك كړي دي، حال دا چې تاسو له دې څخه نه وېرېږئ

چې واقعًا تاسو له الله سره هغه څه شريك کړي دي چې د هغو په باره کې يې پر تاسو باندې هېڅ دليل نه دی نازل کړی، نو په دواړو ډلو کې کومه يوه د امن (له عذاب نه د بچ کېدو) زياته حقداره ده؟ که چېرې تاسو پوهېږئ) [الأنعام سورت: 81 آيت].

د جاهليت خلکو به د احمقو پيريانو له وېرې د هغوی په بادارانو پناه غوښتله، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}

{وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا}.

(او بېشکه شان دا دی چې په انسانانو کې ډېر داسې سړي وو چې په پېريانو کې په ځينو سړيو پورې به يې پناه نيوله، نو دغو خلقو دغو (پېريانو) ته سرکشي ورزياته کړه) [الجن سورت: 6 آيت].

او الله تعالی فرمايلي:

{فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً}

{فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً}

(نو کله چې پر هغوی باندې جنګ کول فرض کړی شول (، نو) ناڅاپه په دغه وخت کې په هغو کې يوه ډله وه چې له خلکو نه وېرېدله، له الله نه د وېرېدلو په شان، يا (له دې نه

هم) زيات وبرېدل) [النساء سورت: 77 آيت]. او حق ذات واضحه کړه چې د هغه اولياء له الله - جل جلاله - پرته له هيچا څخه نه ويريږي لکه څنګه چې هغه فرمايلي دي:

{الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالاَتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلاَ يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلاَّ اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا}

{الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالاَتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلاَ يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلاَّ اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا}

(هغه (نبيان) چې د الله پيغامونه رسوي او له هغه نه وېرېږي او له الله نه غير له هيچا نه نه وېرېږي او الله ښه کافي دی حساب کوونکی) [الأحزاب سورت: 39 آيت]، او همدا رنګه يې فرمايلي دي:

{إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّهِ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلاَةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلاَّ اللّهَ فَعَسَى أُوْلَـئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ الْمُهْتَدِينَ}

{إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللّهِ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلاَةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلاَّ اللّهَ فَعَسَى أُوْلَـئِكَ أَن يَكُونُواْ مِنَ الْمُهْتَدِينَ}

(د الله جوماتونه خو يوازې هغه خوك ابادوي چې پر الله او د اخرت پر ورځ يې ايمان راوړى وي او لمونځ قايموي او زكات وركوي او نه وېرېږي غير له الله نه، نو امېد دى چې دغه كسان به له هدايت موندونكو څخه وي) [التوبة سورت: 18 آيت]. او خبر يې وركړ چې جادوګرانو له ايمان راوړلو وروسته د فرعون او د هغه له ظلم څخه له الله - تعالى - څخه

وبرېږي ته ترجيح ورکړه، الله تعالی د هغوی له وینا څخه د خبر ورکولو په موخه فرمايلي دي:

{قَالُوا لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا * إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى}

{قَالُوا لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَى مَا جَاءنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ إِنَّمَا تَقْضِي هَذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا *

(هغوی وویل: مونږ به تا ته له سره ترجيح درنه کړو په هغه باندې چې مونږ ته راغلي دي چې ښکاره معجزې دي او هغه (الله) چې مونږ يې پيدا کړي يو، نو ته هغه کار وکړه چې ته د هغه کوونکی يې، بېشکه ته يوازې د دې دنيايي ژوند فيصله کولی شې.

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَى}

بېشکه مونږ په خپل رب ايمان راوړی دی، د دې لپاره چې هغه زمونږ خطاګاني وبخښي او هغه (جرم) چې تا مونږ په هغه مجبوره کړي وو، چې سحر دی او الله ډېر غوره او تل پاتې کېدونکی دی). [طه سورت: 72، 73 آيتونه].

او د شرک له ډولونو څخه د اميد ساتلو شرک دی، لکه څوک چې له ژوندي مخلوق څخه چې حاضر وي او يا غائب د داسې يو څخه اميد وساتي چې له الله پرته پرې بل څوک قادر نه وي او يا دا چې له مړو څخه د ستونزو د لرې کولو او د حاجتونو د رفع کولو او د قيامت په ورځ د سفارش کولو اميد

ولري، حق ذات لدې څخه خبر ورکوي چې مشرکانو ولې د خپلو معبودانو عبادت کاوه:

{مَا نَعْبُدُهُمْ إِلاَّ لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى}

{مَا نَعْبُدُهُمْ إِلاَّ لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى}

(مونږ د دوی عبادت نه کوو مګر د دې لپاره چې دوی مونږ الله ته نږدې کړي) [الزمر سورت: 3 آيت]، او الله تعالی فرمايلي دي:

{إِن تَدْعُوهُمْ لاَ يَسْمَعُوا دُعَاءكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلاَ يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ}

إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ ۖ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ)

(که تاسو دوی وبولئ، دوی ستاسو بلنه نه اوري او که چېرې يې واورې، نو دوی ستاسو بلنه قبلولی نه شي او د قيامت په ورځ به دوی ستاسو په شريک جوړولو منکر شي او تا ته (بل څوک) خبر نشي درکولی د ښه خبرداره (الله) په شان). [فاطر سورت: 14 آيت]، او الله تعالی ښکاره کړه چې دا مشرکان هيڅ هم نه لري، الله تعالی فرمايلي دي:

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّنْهُ بَلْ إِن يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلاَّ غُرُورًا}

{قُلْ أَرَأَيْتُمْ شُرَكَاءكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا فَهُمْ عَلَى بَيِّنَةٍ مِّنْهُ بَلْ إِن يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلاَّ غُرُورًا}

[(ای نبي!) ته (دوی ته) ووایه: آیا تاسو خپل شریکان لیدلي دي هغه چې تاسو یې له الله نه غیر بلئ، تاسو ما ته وښیئ چې دوی له ځمکې څخه څه پیدا کړي دي، یا د دوی لپاره په اسمانونو کې څه شراکت (او برخه) شته؟ یا مونږ دوی ته څه کتاب ورکړی دی، نو دوی له هغه نه په پاخه دلیل باندې (ولاړ) دي؟ بلکې ظالمان (چې دي) د دوی ځینې د ځینو نورو سره وعده نه کوي مګر د دوکې] [فاطر سورت: 40 آیت]، او د پیروانو په اړه الله تعالی فرمایلي دي چې هغوی ته به د قیامت په ورځ وویل شي:

{ادْعُوا شُرَكَاءكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ}

{ادْعُوا شُرَكَاءكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ وَرَأَوُا الْعَذَابَ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ}

(تاسو خپل شریکان وبلئ، نو دوی به هغوی وبلي: نو هغوی به دوی ته هیڅ جواب ورنه کړي او دوی به عذاب ووینې (او تمنا به وکړي چې) کاشکې واقعتًا دوی (په دنیا کې) هدایت موندلی وی) [القصص سورت: 64 آیت]. او هر هغه څه چې په قرآن کې د مشرکانو لخوا د خپلو معبودانو د بللو په اړه ذکر شوي دي د امید په شرک دلیل دی، الله تعالی فرمایلي دي:

{لاَ جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلاَ فِي الآخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ}

{لاَ جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلاَ فِي الآخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ}

(حقه خبره دا ده چې يقيناً هغه (معبود) چې تاسو ما(د) هغه (عبادت) ته بلئ، د هغه لپاره خو نه په دنيا کې څه بلل شته او نه په اخرت کې او دا چې بېشکه زمونږ بېرته ورتلل خاص الله ته دي او دا چې يقيناً له حده تېرېدونکي، همدغه د اور ملګري دي) [غافر سورت: 43 آيت]. او که چېرته دوی باور نه درلوده چې دوی به ځواب ورکوي، نو د فرعون د کورنۍ مؤمن به ترې انکار نه و کړی.

او له دولونو څخه يې سحر (جادو) دی، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَلَـكِنَّ الشَّيْاطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولاَ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلاَ تَكْفُرْ}

{وَلَـكِنَّ الشَّيْاطِينَ كَفَرُواْ يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولاَ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلاَ تَكْفُرْ}

(او لېکن شيطانان کافر شوي وو، خلکو ته به يې جادو (سحر) ښوده او (دوی تابع شول) د هغه څه چې په بابل ښار کې په دوه ملايکو هاروت او ماروت نازل کړی شوی و او دغو دواړو به هيچا ته ښودنه نه کوله، مګر چې ويل به يې: اصل خبره دا ده چې مونږ يوّ ازمېښت يو، نو ته مه کافر کېږه)، [البقرة سورت: 102 آيت].

وعن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الموبِقَاتِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا

بِالحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ اليَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ المحْصَنَاتِ المُؤْمِنَاتِ الغَافِلَاتِ».

وعن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: «اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الموبِقَاتِ» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: «الشِّرْكُ بِاللَّهِ، وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ اليَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ المحْصَنَاتِ المُؤْمِنَاتِ الغَافِلَاتِ».

ابو هريره - رضي الله عنه - له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه روایت کوي چې فرمایلي يې دي: «له اوو بربادوونکو ګناهونو څخه ځان وژغورئ،» هغوی وویل: ای د الله رسوله، هغه کوم دي؟ ويې فرمايیل: «په الله - تعالى - شرک کول، سحر، د هغه نفس وژل چې الله يې په ناحقه وژل حرام کړي دي، سود خوړل، د يتيم مال خوړل، د جنګ په ورځ له ميدان څخه تيښته کول، او په ساده، پاک لمنو مؤمنو ښځو د - زنا - تور پورې کول». بخاري (2766)، مسلم (89)، ابو داود (2874) او نسائي (3671) روايت کړی دی. او له عمرو بن دينار څخه روايت دی، هغه له بجالة څخه اوريدلي دي چې عمرو بن اوس او أبو الشعثاء ته يې حديث بيانوه، ويې ويل: زه د جزء بن معاوية سره - چې د احنف بن قيس کاکا دی - کاتب وم چې د عمر له مرګ څخه يو کال مخکې يې فرمان راغی (پکې ليکلي و چې) هر جادوګر ووژنئ...».

ابوداود (3043)، عبدالرزاق (9972)، سعيد بن منصور (2180)، او احمد (1657) روايت کړی دی.

او رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«مَنِ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ، اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ مَا زَادَ».
«مَنِ اقْتَبَسَ عِلْمًا مِنَ النُّجُومِ، اقْتَبَسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ مَا زَادَ».
" څوک چې د نجومي علم څخه څه زده کړي، هغه د جادو يوه برخه زده کړې ده، څومره يې چې زده کړه زياتيږي همغومره يې د سحر د زده کړې کچه هم ورسره زياتيږي". ابوداود (3905)، ابن ماجه (3726)، ابن ابي شيبه (26159)، احمد (2000) او عبد بن حميد (714) روايت کړی دی.

او له دېولونو څخه يې: کوډګر او طالع ليدونکي دي؛ ځکه څوک چې د دې شيانو دعوه کوي هغه په غيبو د پوهيدو دعوه کوي، الله تعالی فرمايلي دي:

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا * إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

{عَالِمُ الْغَيْبِ فَلاَ يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا *

(دی عالم الغيب (په غيبو عالم) دی، نو دی په خپلو غيبو باندې هيڅوك نه خبروي.

إِلاَّ مَنِ ارْتَضَى مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا}

مګر هغه چې کوم رسول يې خوښ شي (وحي ورته کوي د وحي پواسطه د ځينې مغيباتو خبر ورکړي)، نو بېشکه دغه (الله) د ده په مخ کې او د ده شا ته ساتونکي (څوکيداران) روانوي). [الجن سورت: 26، 27 آيتونه]. او له صفيه څخه روايت دی، هغه د رسول الله صلى الله عليه وسلم - له ځينو

بيبيانو څخه روايت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً». (أخرجه مسلم (2230).)
«مَنْ أَتَى عَرَّافًا فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلَاةٌ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً». أخرجه مسلم (2230).
"څوک چې کوډګر ته ورشي او د يو څه په اړه ترې پوښتنه وکړي بيا يې په هغه څه کې ريښتونی وګڼي چې هغه يې وايي، نو څلويښت ورځې به يې لمونځ قبول نه شي".
او له أبو هريرة او الحسن رضي الله عنهما څخه روايت دی چې نبي صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:
«مَنْ أَتَى كَاهِنًا، أَوْ عَرَّافًا، فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ؛ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ».
«مَنْ أَتَى كَاهِنًا، أَوْ عَرَّافًا، فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ؛ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ».
«څوک چې کوډګر او يا فال بين ته ورشي او څه چې وايې په هغه کې يې ريښتونی وګڼي، نو پر هغه څه کافر شو چې پر محمد - صلى الله عليه وسلم - نازل شوی دی». احمد (۹۵۳۶)
له ابوهريره او حسن څخه روايت کړی دی، او ابو داود (۳۹۰۴)، ترمذي (۱۳۵)، ابن ماجه (۶۳۹)، ابن ابي شيبه (۱۷۰۷۷) او اسحاق بن راهويه (۱۷۰۷۷) (482) او احمد (9290) د ابوهريره له حديث څخه روايت کړي.
او مونږ پوهيږو چې د شرک له ډولونو څخه يو کوچنی شرک دی چې له دين څخه يې پرې ځوک نه وځي، او نه يې

خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کیږي، او نه هم تول عملونه بربادوي، دا - شرک - ډیر ډولونه لري.

او لدې څخه په یو څه باندې فال نیول دي او تعریف یې داسې دی - لکه څرنګه چې په حدیث کې راغلي - هغه څه چې له امله یې ته یو کار مخته بوځې او یا ترې منع شې، الله تعالی فرمایلي دي:

{فَإِذَا جَاءتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُواْ لَنَا هَـذِهِ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَى وَمَن مَّعَهُ أَلا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللّهُ وَلَـكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لاَ يَعْلَمُون}

{فَإِذَا جَاءتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُواْ لَنَا هَـذِهِ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُواْ بِمُوسَى وَمَن مَّعَهُ أَلا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللّهُ وَلَـكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لاَ يَعْلَمُون}

(نو کله چې به پر دوی خوشحالي راغله، ویل به یې: مونږ د همدې حقدار یو او که چیرې پر دوی به څه تکلیف راغی، نو بدفالي به یې نیوله، په موسٰی او په هغه چا چې له هغه سره وو، خبردار! بېشکه خبره همدا ده چې د دوی بدفالي له الله سره ده او لېکن د دوی زیاتره نه پوهیږي) [الأعراف سورت: 131 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَئِن ذُكِّرْتُم بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُون}

{قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَئِن ذُكِّرْتُم بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُون}

(دغو (پیغمبرانو) وویل: ستاسو بدفالي له هم تاسو سره ده، ایا نو که تاسو ته پند درکړی شي (نو تاسو دغه ته بدفالي وایئ؟) بلکې تاسو له حده تیرېدونکی قوم یئ) [یس سورت: 19 آیت]. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ، وَلَا هَامَةَ وَلَا صَفَرَ».
«لَا عَدْوَى وَلَا طِيَرَةَ، وَلَا هَامَةَ وَلَا صَفَرَ».
«له يو انسان څخه بل ته د ناروغۍ انتقاليدل، بدفالي، د صفر په مياشت بدفالي، او په شوپرک مرغۍ بدفالي نشته». بخاري (5707)، مسلم (2220) او ابوداود (3911) روايت کړی.

او له عروة بن عامر رضي الله عنه څخه روايت دی وايي: د پيغمبر صلى الله عليه وسلم په وړاندې بدفالي ياده شوه نو ويې فرمايل:

«أَحْسَنُهَا الْفَأْلُ، وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُل: اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ».
«أَحْسَنُهَا الْفَأْلُ، وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا، فَإِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ مَا يَكْرَهُ فَلْيَقُل: اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ».
«او تر ټولو غوره يې نيک فال نيول دي، او له مسلمان څخه څه نه اړوي، نو کله چې يو ستاسو څخه داسې څه وليدل چې نه يې خوښېدل نو داسې دي ووايي: ای الله د نيکيو توفيق نه ورکوي مګر ته، او له بديو څخه ژغورل نه کوي مګر ته، او له يو حال څخه بل ته اوړيدل او ځواک نشته مګر پر تاباندې». ابو داود (3919)، ابن ابي شيبه په المصنف (26920) او الادب (162) کې او الخلال (1405) کې روايت کړی دی.

وعن عبد الله بن عمرو رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ رَدَّتْهُ الطِّيَرَةُ مِنْ حَاجَةٍ، فَقَدْ أَشْرَكَ»، قَالُوا:

يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُولَ أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

وعن عبد الله بن عمرو رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «مَنْ رَدَّتْهُ الطِّيَرَةُ مِنْ حَاجَةٍ، فَقَدْ أَشْرَكَ»، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُولَ أَحَدُهُمْ: اللَّهُمَّ لَا خَيْرَ إِلَّا خَيْرُكَ، وَلَا طَيْرَ إِلَّا طَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ».

او له عبد الله بن عمرو - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي چې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي: «چا لره چې بد فال نيوني له اړتيا څخه يې راوګرځاوه، نو شرک يې وکړ، هغوی وويل: ای د الله رسوله، د دې کفاره څه ده؟ هغه وفرمايل: (کفاره يې دا ده) چې ووايي: ای الله، ستا له خير پرته بل هيڅ خير نشته، او ستا له نيک مرغی پرته بله نيک مرغي نشته او ستا پرته بل معبود نشته». ابن وهب په الجامع کې (658)، احمد (7045) کې روايت کړی، او دا لفظ د هغه دی، طبراني په الکبير (14622) کې، او ابن السني په "عمل اليوم والليلة" کې روايت کړی دی. (٢٩٢).

او لدې څخه د بندونو (تعويذونو) ځړول دي،

فعن أبي بشير الأنصاري رضي الله عنه «أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: حَسِبْتُ أَنَّهُ قَالَ: وَالنَّاسُ فِي مَبِيتِهِمْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَسُولًا: أَنْ لَا يَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلَادَةٌ مِنْ وَتَرٍ، أَوْ قِلَادَةٌ إِلَّا قُطِعَتْ».

فعن أبي بشير الأنصاري رضي الله عنه «أَنَّهُ كَانَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فِي بَعْضِ أَسْفَارِهِ، قَالَ عَبْدُ اللَّهِ: حَسِبْتُ

أَنَّهُ قَالَ: وَالنَّاسُ فِي مَبِيتِهِمْ، فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم رَسُولًا: أَنْ لَا يَبْقَيَنَّ فِي رَقَبَةِ بَعِيرٍ قِلَادَةٌ مِنْ وَتَرٍ، أَوْ قِلَادَةٌ إِلَّا قُطِعَتْ».

د أبو بشير الأنصاري - رضي الله عنه - څخه روايت دی « چې هغه له رسول الله صلى الله عليه وسلم- سره په ځينو سفرونو کې و، عبد الله ويلي دي: ګمان کوم چې هغه ويلي: او خلک په خپلو کورونو کې وو، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم يو استازی وليږه چې: د هيڅ اوښ په غاړه کې - د نظر د مخنيوي په خاطر - ځړول شوی بند پرې نږدې او نه هيڅ کوم بل بند يا تعويذ مګر دا چې پرې يې کړي». بخاري (3005)، مسلم (2115) او ابوداود (2552) روايت کړی.

او له عبد الله - رضی الله عنه -څخه روايت دی وايې: له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه مې اوريدلي دي چې ويل يې:

«إِنَّ الرُّقَى، وَالتَّمَائِمَ، وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ».

«إِنَّ الرُّقَى، وَالتَّمَائِمَ، وَالتِّوَلَةَ شِرْكٌ».

"په يقيني توګه چې - شرکي - دمونه، بندونه، او تعويذونه شرک دی". ابو داود (3883)، ابن ماجه (3530)، معمر په الجامع (20343)، ابن ابی شيبه (23924) او احمد (3615) روايت کړی دی.

او نبي - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:

«مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ».

«مَنْ تَعَلَّقَ شَيْئًا وُكِلَ إِلَيْهِ».

«چا چې کوم شی وځړاوه همغه ته وروسپارل شو». ترمذي (2072)، ابن ابي شيبه په المصنف (23923)، او مسند (786) او احمد (18781) روايت کړی دی.

او - د شرک له ډولونو څخه - لږه ځان ښودنه (ريا) ده، خو هغه ځوک چې زړه يې له ځان ښودنې (ريا کاری) څخه ډک وي او داسې شي چې له نيت،ايمان او ويرې پرته نيک کارونه کوي، نو دا سوچه منافق دی او عمل يې برباد او پرې مردود دی او ورڅخه نه منل کيږي،الله تعالی فرمايلي دي:

{فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاء رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلاً صَالِحًا وَلاَ يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا}

(فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا)

(نو هغه ځوک چې د خپل رب د ملاقات هليه لري، نو هغه دې نېک عمل وکړي او د خپل رب په عبادت کې دې هيڅوک نه شريکوي). [الکهف سورت: 110 آيت]، او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«قَالَ اللَّهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

«قَالَ اللَّهُ تبارك وتعالى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِي غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

«الله تبارک و تعالی فرمايلي دي: زه د شريکانو تر ټولو غني يم، نو ځوک چې يو کار وکړي، په هغه کې بل ځوک زما سره شريک کړي؛ زه به هغه کس او د هغه شرک ورپريږدم». مسلم (2985) روايت کړی دی.

او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ؛ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ، وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ؛ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ؛ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ».

«إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ؛ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ، وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ؛ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟

قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ؛ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ».

«د قیامت په ورځ به تر ټولو لومړی د هغه چا په اړه قضاوت وشي چې شهید شوی وي، نو هغه به راوستلی شي او نعمتونه به يې وروپېژندل شي، نو وبه يې پېژني، وايې: نو څه دې پکې کړي دي؟ هغه به ووايي: ستا په لاره کې وجنګېدم تر دې چې شهید شوم، فرمايي: دروغ دې وويل: مګر د دې لپاره جنګېدلی وې چې وويل شي: زړور دی، نو دا وويل شو، بيا به پرې امر وشي او پړمخه به کش کړای شي تر دې چې په اور کې وغورځول شي. او يو بل سړی چې زده کړه يې کړې وي او نورو ته يې ښودلې وي او قرآن يې لوستلی وي، نو هغه به راوستل شي، نعمتونه به يې وروپېژني، نو وبه يې پېژني، ورته به ووايي: چې څه دې پکې کړي دي؟ هغه به ووايي: علم مې زده کړ او نورو ته مې وښوده او ستا لپاره مې قرآن لوستلی دی، وبه وايي: دروغ دې وويل: مګر علم دې د دې لپاره زده کړی و چې عالم درته وويل شي او قرآن دې د دې لپاره لوستلی و چې قاري درته وويل شي، نو دا درته وويل شول، بيا به پرې امر وشي نو پړمخه به کش کړای شي تر دې چې اورته وغورځول شي، او بل سړی چې الله پرې پراخي راوستې وي او له هر ډول مالونو څخه يې ورکړې وي، نو هغه به راوستل شي او نعمتونه به يې وروپېژندل شي نو وبه يې پېژني، وايې: نو څه دې پکې کړي دي؟ هغه به ووايي: هيڅ داسې لار مې نده پرېښې چې ته يې خوښوې مګر دا چې ستا لپاره مې پکې لګښت کړی دی، (ورته به) ووايي:

مګر دا کار دې د دې لپاره کړی دی چې سخی درته ووېل شي، نو درته ووېل شو، بیا به پرې امر وشي نو پړمخه به کش کړل شي بیا به اور ته وغورځول شي». مسلم (1905)، ترمذي (2382)، او نسائي (3137) روایت کړی دی.

او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ».

«مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللَّهُ بِهِ».

"څوک چې په پټه یو کار وکړي بیا یې خلکو ته د شهرت په خاطر ووایي، الله به یې - د قیامت - په ورځ رسوا کړي، او څوک چې ځان ښودنه وکړي، او د خلکو په خاطر یو کار وکړي نو الله به یې د قیامت په ورځ راز افشا کړي». بخاري (۶۴۹۹)، مسلم (۲۹۸۷) او ابن ماجه (۴۲۰۷) روایت کړی دی.

او له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روایت دی وایې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«مَنْ سَمَّعَ النَّاسَ بِعَمَلِهِ، سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ سَامِعَ خَلْقِهِ، وَحَقَّرَهُ وَصَغَّرَهُ».

«مَنْ سَمَّعَ النَّاسَ بِعَمَلِهِ، سَمَّعَ اللَّهُ بِهِ سَامِعَ خَلْقِهِ، وَحَقَّرَهُ وَصَغَّرَهُ».

«څوک چې په پټه یو کار وکړي بیا یې خلکو ته د شهرت په خاطر ووایي، الله به یې - د قیامت - په ورځ له خپلو مخلوقاتو څخه هر اوریدونکي ته رسوا کړي، سپک او ذلیل به یې کړي». ابن المبارك په الزهد (141) کې، ابن ابي شیبه (36448)،او هناد په الزهد (872) کې،

او احمد (6509) په الزهد (238) کي روايت کړی دی.
وعن أبي موسى رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا القِتَالُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَإِنَّ أَحَدَنَا يُقَاتِلُ غَضَبًا، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، فَرَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ -قَالَ: وَمَا رَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ قَائِمًا- فَقَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ العُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عز وجل».
وعن أبي موسى رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، مَا القِتَالُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَإِنَّ أَحَدَنَا يُقَاتِلُ غَضَبًا، وَيُقَاتِلُ حَمِيَّةً، فَرَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ -قَالَ: وَمَا رَفَعَ إِلَيْهِ رَأْسَهُ إِلَّا أَنَّهُ كَانَ قَائِمًا- فَقَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ العُلْيَا، فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عز وجل».
او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته يو سړی راغی نو ويې وييل: ای د الله رسوله ، د الله په لار کې جنګيدل څه دي؟ ځکه زمونږ څخه ځيني د غصې له امله جنګيږي او ځيني د ملاتړ په خاطر، نو سر يې ورته راپورته کړ- وايې: او سر ورته راپورته نه کړ مګر د دې لپاره چې هغه ولاړ و، نو ويې فرمايل: « څوک چې د دې لپاره وجنګيده چې د الله کلمه لوړه شي، نو هغه د الله تعالى په لار کې دی». بخاري (123)، مسلم (1904)، ابوداود (2517)، ترمذي (1646)، نسائي (3136) او ابن ماجه (2783) روايت کړی دی.
او مونږ پوهيږو چې رسول الله - صلى الله عليه وسلم - د رازونو شرک بللی دی.

فعن محمود بن لبيد قال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «إِيَّاكُمْ إِيَّاكُمْ وَشِرْكَ السَّرَائِرِ»، قَالُوا: وَمَا شِرْكُ السَّرَائِرِ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُومَ أَحَدُكُمْ يُزَيِّنُ صَلَاتَهُ جَاهِدًا؛ لِيَنْظُرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، فَذَلِكَ شِرْكُ السَّرَائِرِ».

فعن محمود بن لبيد قال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم: «إِيَّاكُمْ إِيَّاكُمْ وَشِرْكَ السَّرَائِرِ»، قَالُوا: وَمَا شِرْكُ السَّرَائِرِ؟ قَالَ: «أَنْ يَقُومَ أَحَدُكُمْ يُزَيِّنُ صَلَاتَهُ جَاهِدًا؛ لِيَنْظُرَ النَّاسُ إِلَيْهِ، فَذَلِكَ شِرْكُ السَّرَائِرِ».

له محمود بن لبید څخه روایت دی وایي: رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي: «ځان وساتئ، ځان وساتئ د رازونو له شرک څخه» هغوی وویل: او د رازونو شرک څه دی؟ هغه وفرمایل: « چې ستاسو څخه یو کس پاخیږي بنایسته لمونځ وکړي او کوښښ پکې وکړي؛ تر څو ورته خلک وګوري، نو دا د رازونو شرک دی». ابن ابي شیبه (٨٤٨٩)، ابن خزیمه (٩٣٧)، طبرانی په الکبیر (٤٣٠١) او بیهقی په سنن الکبری (٣٦٢٩) او الشعب (٢٨٧٢) کې روایت کړی دی.

او رسول الله صلی الله بنکاره کړه چې ځان بنودنه ډیر یو پټ عمل دی او دا چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ترې په خپل امت باندې له مسیح الدجال څخه زیات ویریده، لکه چې فرمایي:

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟»، قَالَ: قُلْنَا: بَلَى، فَقَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي، فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ، لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ».

«أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟»، قَالَ: قُلْنَا: بَلَى، فَقَالَ: «الشِّرْكُ الْخَفِيُّ، أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي، فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ، لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ».

"آيا زه تاسو ته نه خبر درنکړم چې زه پرې له مسیح الدجال نه زیات پر تاسو ویریږم؟" هغه وایې: مونږ وویل: "هو" هغه وفرمایل: " پټ شرک دی، چې یو سړی پاځیږي او د دې لپاره بنایسته لمونځ وکړي چې یو سړی ورته ګوري". ابن ماجه (4204)، احمد (11252)، حنبل بن اسحاق په الفتن کې (30) او طبري (1117) په تهذیب الآثار کې روایت کړی دی.

او له کوچني شرک څخه دا هم دي چې انسان په خپل عمل سره یوازې دنیوي اراده ولري، الله تعالی فرمایلي دي:

{مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ}

{مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ}

(هر هغه څوك چې د اخرت فصل غواړي، نو مونږ به د ده لپاره د ده په فصل کې زیاتوالی وکړو او هر هغه څوك چې د دنیا فصل غواړي (نو) مونږ به ده ته له دغې (دنیا) نه څه ورکړو او د ده لپاره به په اخرت کې هېڅ برخه نه وي) [الشورى سورت: 20 آیت]، او الله تعالی فرمایلي دي:

{مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ}

{مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ}

(هر څوك چې (داسې) وي چې دنيايي ژوند او د ده ښايست غواړي (،نو) مونږ به په همدې (دنيا) كې هغو ته د خپلو عملونو بدله پوره وركړو، په داسې حال كې چې له دوى نه به په دې (دنيا) كې څه كمولى نشي) [هود سورت: 15 آيت]. دا د لوى شرک او کوچني شرک تر منځه يو حالت دى، په څومره کچه چې د بنده په زړه کې ځاى ونيسي، حق ذات فرمايلي دي:

{مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاء لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا}

{مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاء لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا}

(هغه څوك چې داسې وي چې دنيا غواړي (نو) مونږ به هغه ته په دې كې هغه څه په تلوار وركړو چې مونږ يې غواړو، د هغه چا لپاره چې مونږ يې اراده وكړو، بيا مونږ د هغه لپاره جهنم مقرر كړو چې دى به هغه ته ننوځي، په داسې حال كې چې ملامت كړى شوى، شړل شوى به وي) [الإسراء سورت: 18 آيت].

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَانُهُ، فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ العُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»،

وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَانُهُ، فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ العُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ»،

او له أبو موسى - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايې: رسول الله - صلى الله عليه وسلم - ته يو سړی راغی نو ويې وييل: يو سړی د غنيمت لپاره جنګيږی، يو سړي د شهرت لپاره جنګيږي او يو سړی په راتلونکي د يو مقام لپاره جنګيږي، نو څوک د الله په لار کې دی؟ وايې: « څوک چې د دي لپاره وجنګيده چې د الله کلمه لوړه شي، نو هغه د الله تعالی په لار کې دی». بخاري (2810)، مسلم (1904)، ابو داود (2517) او نسائي (3136) روايت کړی دی. او رسول الله (صلى الله عليه وسلم) هغه چاته بد دعايي وکړه چې ټول هم او غم يې يوازې دنيا وي، له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی وايې: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، وَالدِّرْهَمِ، وَالقَطِيفَةِ، وَالخَمِيصَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يَرْضَ».

«تَعِسَ عَبْدُ الدِّينَارِ، وَالدِّرْهَمِ، وَالقَطِيفَةِ، وَالخَمِيصَةِ، إِنْ أُعْطِيَ رَضِيَ، وَإِنْ لَمْ يُعْطَ لَمْ يَرْضَ».

«د دينار بنده دې پرمخه پريوځي او د درهم او قطيفة (: يو ډول تور لباس دی چې ځانګړې نخښې لري، او خميصه : وريښمين لباس) يعنې هغه انسان چې په لباس يې زړه بايللی وي، که چېرته څه ورکړل شو خوشحاليږي او که ورنکړل

شو نه خوشحالیږي». بخاري (2886) او ابن ماجه (4135) روایت کړی دی.

او د شرک له ډولونو د یو سړي دا وینا چې: هغه څه چې الله وغواړي او ته یې وغواړې او دې ته ورته الفاظ: له ابن عباس - رضی الله عنهما - څخه روایت دی چې یو سړي نبي - صلی الله علیه وسلم - ته وویل: څه چې الله وغواړي او ته یې وغواړې، رسول اله - صلی الله علیه وسلم - ورته وویل:

«أَجَعَلْتَنِي وَاللَّهَ عَدْلًا، بَلْ مَا شَاءَ اللَّهُ وَحْدَهُ»،

«أَجَعَلْتَنِي وَاللَّهَ عَدْلًا، بَلْ مَا شَاءَ اللَّهُ وَحْدَهُ»،

«آیا زه دې الله تعالی سره برابر وګڼلم، بلکه هغه څه چې یوازې الله یې وغواړي»، ابن ابي شیبه (27227)، احمد (1839)، بخاري په الادب المفرد (783) کې، ابن ابی الدنیا په الصمت کې (342) اوباغندي په امالیه (36) کې روایت کړی دی. او دې ته ورته د هغوی دا وینا هم ده چې: دا ستا او الله نه کیږي . او که چېرته الله او فلانکی نه و نو داسې به نه و شوي.

او له ډولونو څخه یې : له الله پرته په بل څه قسم یادول دي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلَا يَحْلِفْ إِلَّا بِاللَّهِ، فَكَانَتْ قُرَيْشٌ تَحْلِفُ بِآبَائِهَا، فَقَالَ: لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ».

«مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلَا يَحْلِفْ إِلَّا بِاللَّهِ، فَكَانَتْ قُرَيْشٌ تَحْلِفُ بِآبَائِهَا، فَقَالَ: لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ».

"څوک چې قسم خوري، نو له الله پرته دې قسم نه کوي، ځکه قریشو به په خپلو پلرونو قسمونه کول، نو ویې ویل: په خپلو

پلرونو قسم مه کوئ". بخاري (3836)، مسلم (1646) او نسائي (3764) روايت کړی. او له ابن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دی وايې چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ، أَوْ أَشْرَكَ».

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللَّهِ فَقَدْ كَفَرَ، أَوْ أَشْرَكَ».

«څوک چې له الله پرته په بل څه قسم وکړي؛ هغه کفر يا شرک کړی دی». ترمذي (1535)، احمد (6072)، ابو عوانه (6401) او حاکم (7895) روايت کړی دی.

(باب النفاق) باب دی په بيان د نفاق کې

او هغه څه چې په الله - تعالی - له ايمان سره په ټکر کې دي: لوی نفاق دی؛ چې هغه د اسلام ښکاره کول او د کفر پټول ته وايې، او لوی او کوچنی دی. لوی نفاق د ايمان له اصل سره په ټکر کې دی، او کوچنی نفاق د ايمان له بشپړتيا سره په ټکر کې دی، امام احمد په «أصول السنة» کې فرمايلي دي: "نفاق کفر دی؛ چې په الله کفر وکړي، د نورو عبادت وکړي او په ډاګه اسلام ښکاره کړي لکه څرنګه چې د رسول الله - صلی الله عليه وسلم - په وخت کې منافقان وو". اصول السنة، د احمد ابن حنبل (۵۵ مخ) او لوی نفاق له ملت (اسلام) څخه ويستونکی دی.

او مونږ د الله تعالی په ګواهۍ ګواهي ورکوو چې منافقان د ايمان په دعوا کې دروغجن دي، الله تعالی فرمايلي دي:

{وَالَّذِينَ اتَّخَذُواْ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللّهَ وَرَسُولَهُ مِن قَبْلُ وَلَيَحْلِفَنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلاَّ الْحُسْنَى وَاللّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ}

{وَالَّذِينَ اتَّخَذُواْ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللّهَ وَرَسُولَهُ مِن قَبْلُ وَلَيَحْلِفَنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلاَّ الْحُسْنَى وَاللّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ} ا

(و هغه خلک چې يو جومات يې جوړ کړی دی د ضرر رسولو لپاره او د کفر کولو لپاره او د مومنانو په مينځ کې د بېلتون راوستلو لپاره او د هغو کسانو د انتظار (او کمين) لپاره چا چې له دې نه مخکې (هم) له الله او د هغه له رسول سره جنګ کړی دی او دوی به يقينًا هرومرو قسمونه خوري چې مونږ اراده نه ده کړې مګر د نېکۍ او الله شاهدي وايي چې بېشکه دوی يقينًا دروغجن دي) [التوبة سورت: 107 آيت].

او الله تعالی فرمايلي:

{وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ} [المنافقون: 1].

{وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ}

(او الله شاهدي ورکوي چې بېشکه منافقان يقينًا دروغ ويونکي دي)

او له منافق انسان څخه به الله تعالی هيڅ څيز قبول نه کړي تر څو يې له عذاب څخه وژغوري، نه د عوض په مقابل کې او نه له عوض پرته، الله تعالی فرمايلي دي:

{قُلْ أَنفِقُواْ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ * وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلاَّ أَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَبِرَسُولِهِ

وَلاَ يَأْتُونَ الصَّلاَةَ إِلاَّ وَهُمْ كُسَالَى وَلاَ يُنفِقُونَ إِلاَّ وَهُمْ كَارِهُونَ}

{قُلْ أَنفِقُواْ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ *

(ته (دې منافقانو ته) ووايه: تاسو مالونه لګوئ په خوښۍ يا په ناخوښۍ هيڅکله به له تاسو نه قبول نه کړى شي، بېشکه تاسو له شروع نه فاسقان(کافران) يئ.

وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلاَّ أَنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَبِرَسُولِهِ وَلاَ يَأْتُونَ الصَّلاَةَ إِلاَّ وَهُمْ كُسَالَى وَلاَ يُنفِقُونَ إِلاَّ وَهُمْ كَارِهُونَ}

او دوى لره نه دي منع کړي چې له دوى نه دې د دوى لګولي مالونه قبول کړى شي مګر دې (خبرې) چې يقينًا دوى په الله او د هغه په رسول کافران شوي دي او لمانځه ته نه راځي مګر په داسې حال کې چې سست وي او انفاق نه کوي مګر په داسې حال کې چې ناخوښه وي) [التوبة سورت: 53، 54 آيتونه].

او د منافق برخليک - که هغه په نفاق کې مړ شي - ابدي په اور کې دى، الله تعالی فرمايي:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا}

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا}

(بېشکه منافقان د اور تر ټولو لانديني طبقه کې دي او ته به کله هم د هغوى لپاره څوك مدد کوونکى ونه مومې) [النساء سورت: 145 آيت]. او الله تعالی فرمايلي دي:

{وَعَدَ اللہ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللہُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ}

{وَعَدَ اللہ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللہُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ}

(الله له منافقو سړيو او منافقو ښځو او (ټولو) كفارو سره د جهنم د اور وعده كړې ده، په داسې حال كې چې دوى به په هغه كې تل ترتله وي، همدغه د دوى لپاره بس دى او الله پر دوى لعنت كړى دى او د دوى لپاره تل (دايمي) عذاب دى) [التوبة سورت: 68 آيت].

او مونږ پوهيږو چې تر ټولو لوى نفاق له حق څخه كركه او نفرت وى، الله تعالى د منافقينو د حالت په اړه فرمايلي دي:

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُم * أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُم * وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ}

{ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُم *

(دغه په دې سبب چې يقيناً دوى د هغه شي متابعت وكړ چې الله يې ناراضه كړ او دوى د هغه رضامندي بده وګڼله، نو هغه د دوى عملونه برباد كړل.

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ *

آیا هغه کسان چې د هغوی په زړونو کې (د نفاق) بیماري ده؛ دا ګمان کړی دی چې الله به د دوی پټې کینې له سره نه څرګندوي.

وَلَوْ نَشَاء لأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ}

او که مونږ وغواړو (نو) تا ته به دوی خامخا وښیو، نو ته به دوی خامخا په خپلو خاصو نښو سره وپېژنې او ته به دوی خامخا ضرور د خبرو په اړولو کې وپېژنې او الله ستاسو په عملونو عالِم دی) [محمد سورت: 28-30 آیتونه].

هغه به د اسلام او مسلمانانو په ماتې خوشحاله وي او که د اسلام بریا ووینې نو خفه به وي، الله تعالی د هغه څه په اړه فرمایلي دي چې دوی یې په زړونو کې پټ ساتي.

{إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُواْ قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّواْ وَّهُمْ فَرِحُونَ}

{إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُواْ قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّواْ وَّهُمْ فَرِحُونَ}

(که تا ته څه ښیګڼه (او بری) دررورسیږي (، نو) هغه دوی خفه کوي، او که چیرې تا ته څه مصیبت در ورسیږي (نو) دوی وایي: یقیناً مونږ خپل کار (د احتیاط) له مخکې نه نیولی و او واپس کیږي، په داسې حال کې چې دوی (ستا په مصیبت) ډېر خوشحاله وي) [التوبة سورت: 50 آیت].

او له ایمان وروسته کفر او شریعت ته له پریکړې وړلو څخه مخ ګرځول دي، رب العالمین فرمایي:

{وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُوْلَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ * وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ}

{وَيَقُولُونَ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُوْلَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ*

(او دوی وايي: مونږ په الله باندې او په رسول باندې ايمان راوړی دی او مونږ اطاعت کړی دی، بيا په دوی کې يوه ډله له دې نه پس مخ ګرځوي او دغه خلق له سره مومنان نه دي.

وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ}

او کله چې دوی الله او د هغه رسول ته راوبلل شي، د دې لپاره چې هغه د دوی په مينځ کې فيصله وکړي، ناڅاپه، په دوی کې يوه ډله مخ ګرځوونکې وي) [النور سورت: 47، 48 آيتونه].

او دا د الله - تعالى - په اړه بد ګماني ده چې هغه به د خپل پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - مرسته ونه کړي، حق ذات فرمايلي دي:

{وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلاَّ غُرُورًا}

{وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلاَّ غُرُورًا}

[او (ياد کړه) هغه وخت چې منافقانو او هغو کسانو چې د هغوی په زړونو کې مرض و، وويل: مونږ سره الله او د هغه

رسول وعده نه ده کړې مګر د دوکې(وعده)] [الأحزاب سورت: 12 آیت].

همدا رنګه مسخره کول وي د حق او د حق د خاوندانو او هغوی ته سپکې سپورې ويل، سپکاوی يې کول او ملنډې وریورې وهل، الله تعالی فرمایلي دي:

{يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِم قُلِ اسْتَهْزِؤُواْ إِنَّ اللّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُون * وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُون}

{يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِم قُلِ اسْتَهْزِؤُواْ إِنَّ اللّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُون *

(منافقان له دې نه وېرېږي چې په دوی باندې داسې سورت نازل کړی شي چې دې (مومنانو) ته د هغه څه خبر ورکوي چې د دغو (منافقانو) په زړونو کې دي، ته (ورته) ووایه: تاسو (دغه) استهزا او مسخرې کوئ، بېشکه الله د هغه څه ښکاره کوونکی دی چې تاسو (ترې) وېرېږئ.

وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُون}

او قسم دی که ته له دوی نه پوښتنه وکړې (، نو) خامخا به وايي: مونږ خو يوازې مشغولتيا او لوبې کولې، ته (ورته) ووایه: ایا تاسو په الله او د هغه په ایتونو او د هغه په رسول پورې استهزا او مسخرې کولې؟) [التوبة سورت: 64، 65 آیتونه].

او همدا رنګه د مسلمانانو عیب ګویې وې، رب العالمین فرمایلي:

{الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ إِلاَّ جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ إِلاَّ جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

(هغه کسان چې پر نفلي خیرات کوونکو مومنانو باندې د صدقاتو په باره کې عیب لګوي او پر هغو کسانو باندې (عیب لګوي) چې هغوی نه مومي مګر خپل وس او محنت، نو دغه (منافقان) په دوی پورې مسخرې کوي، الله به په دوی پورې مسخرې وکړي او د دوی لپاره ډېر دردوونکی عذاب دی) [التوبة سورت: 79 آیت].

همدا رنګه مؤمنانو ته دوکه ورکول او په عمل سره ځان ښودنه ده، الله تعالی فرمایلي:

{يُخَادِعُونَ اللّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلاَّ أَنفُسَهُم وَمَا يَشْعُرُونَ}

{يُخَادِعُونَ اللّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلاَّ أَنفُسَهُم وَمَا يَشْعُرُونَ}

(دوی له الله سره دوکه کوي، او له هغو خلکو سره چې ایمان یې راوړی دی، حال دا چې دوی یوازې د خپلو ځانونو سره دوکه کوي، او شعور نه لري). [البقرة سورت: 9 آیت]، همدارنګه فرمایلي یې دي:

{إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُواْ إِلَى الصَّلاَةِ قَامُواْ كُسَالَى يُرَآؤُونَ النَّاسَ وَلاَ يَذْكُرُونَ اللّهَ إِلاَّ قَلِيلا}
﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَى يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾

(بېشكه منافقان له الله سره دوكه كوي او الله له دوی سره دوكه كوونكی دی او كله چې دوی لمانځه ته پاځېږي سست (لټی) سره پاځېږي، خلكو ته ځانونه ښيي او الله نه يادوي مګر ډېر لږ). [النساء سورت: 142 آيت]. او له رسول الله - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت دی چې فرمايلي دي:

«تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ، يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ، قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا، لَا يَذْكُرُ اللهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا».
«تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ، يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيِ الشَّيْطَانِ، قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا، لَا يَذْكُرُ اللهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا».

«هغه د منافق لمونځ دی چې ناست به وي لمر به څاري تر دې چې د شيطان د ښكرونو تر منځه شي، پاځېږي او څلور ټونګې ولګوي او الله پكې نه يادوي مګر ډير لږ». مسلم (622)، ابو داود (413)، ترمذي (160) او نسائي (511) روايت كړی.

او عبد الله بن مسعود - رضي الله عنه - فرمايلي دي: «وَلَقَدْ رَأَيْتُنَا وَمَا يَتَخَلَّفُ عَنْهَا إِلَّا مُنَافِقٌ مَعْلُومُ النِّفَاقِ».

"او تا به مونږ ليدلو چې يوازې منافق ترې وروسته پاتې كيږي (د سهار له لمانځه څخه)، هغه چې منافقت يې ښكاره و". مسلم (654)، ابوداود (550)، نسائي (849) او ابن ماجه (777) روايت كړی.

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دى چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ، إِلَّا كَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا، قَالَ: فَيَلْقَى الْعَبْدَ، فَيَقُولُ... إلى أن قال: ثُمَّ يَلْقَى الثَّالِثَ، فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، آمَنْتُ بِكَ، وَبِكِتَابِكَ، وَبِرُسُلِكَ، وَصَلَّيْتُ، وَصُمْتُ، وَتَصَدَّقْتُ، وَيُثْنِي بِخَيْرٍ مَا اسْتَطَاعَ، فَيَقُولُ: هَاهُنَا إِذًا، قَالَ: ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: الْآنَ نَبْعَثُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ، وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ؟ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ: انْطِقِي، فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ، وَذَلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ، وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ، وَذَلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللهُ عَلَيْهِ».

«فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ رَبِّكُمْ، إِلَّا كَمَا تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ أَحَدِهِمَا، قَالَ: فَيَلْقَى الْعَبْدَ، فَيَقُولُ... إلى أن قال: ثُمَّ يَلْقَى الثَّالِثَ، فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، فَيَقُولُ: يَا رَبِّ، آمَنْتُ بِكَ، وَبِكِتَابِكَ، وَبِرُسُلِكَ، وَصَلَّيْتُ، وَصُمْتُ، وَتَصَدَّقْتُ، وَيُثْنِي بِخَيْرٍ مَا اسْتَطَاعَ، فَيَقُولُ: هَاهُنَا إِذًا، قَالَ: ثُمَّ يُقَالُ لَهُ: الْآنَ نَبْعَثُ شَاهِدَنَا عَلَيْكَ، وَيَتَفَكَّرُ فِي نَفْسِهِ: مَنْ ذَا الَّذِي يَشْهَدُ عَلَيَّ؟ فَيُخْتَمُ عَلَى فِيهِ، وَيُقَالُ لِفَخِذِهِ وَلَحْمِهِ وَعِظَامِهِ: انْطِقِي، فَتَنْطِقُ فَخِذُهُ وَلَحْمُهُ وَعِظَامُهُ بِعَمَلِهِ، وَذَلِكَ لِيُعْذِرَ مِنْ نَفْسِهِ، وَذَلِكَ الْمُنَافِقُ، وَذَلِكَ الَّذِي يَسْخَطُ اللهُ عَلَيْهِ».

«قسم په هغه ذات چې زما نفس د هغه په لاس كې دى تاسو به د خپل رب په ليدلو كې هيڅ ستونزه نه ګورئ مګر دومره لكه څومره چې (له لمر او سپوږمۍ څخه) د يو په ليدلو كې ګورئ، وايې: نو بنده سره به مخ شي ، نو وبه وايي... تر دې

چې ويې وييل: بيا به دريم سره مخ شي، نو د هغه په څېر به ورته ووايي: نو وبه وايې: ای ربه پر تا مې ايمان راوړی او ستا په کتاب باندې او په ستا په رسولانو باندې او لمونځ مې کړی، روژه مې نيولې، زکات مې ورکړی، او څومره چې کولای شي نو همغومره به د ښېګڼو يادونه وکړي، نو وبه وايي: اوس نو همدلته بس کړه، وايې: بيا به ورته وويل شي: اوس به پر تا باندې مونږ خپل شاهد راولېږو، نو له ځان سره به فکر کوي چې: دا به څوک وي چې پر ما شاهدي وايي؟ نو په خوله به يې مهر ولګېږي، او ورون، غوښې او هډوکي ته به يې وويل شي: خبرې وکړه، نو ورون، غوښه او هډوکي به يې د هغه د کړنو په اړه خبرې وکړي، دا د دې لپاره چې پر ځان ورته عذر پاتې نه شي، او هغه منافق، او همدا نفر دی چې الله به پرې غصه وي». مسلم (2968) روايت کړی.

او الله تعالى خپل پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - او مؤمنانو ته امر کړی دی چې له د دوی سره وجنګيږي، الله تعالى فرمايلي دي:

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ * يَحْلِفُونَ بِاللّهِ مَا قَالُواْ وَلَقَدْ قَالُواْ كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُواْ بَعْدَ إِسْلاَمِهِمْ وَهَمُّواْ بِمَا لَمْ يَنَالُواْ وَمَا نَقَمُواْ إِلاَّ أَنْ أَغْنَاهُمُ اللّهُ وَرَسُولُهُ مِن فَضْلِهِ فَإِن يَتُوبُواْ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِن يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الأَرْضِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ}

{يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ *

(ای نبي! ته له کفارو او منافقانو سره جهاد کوه او پر دوی سختي کوه او د دوی د ورتلو ځای جهنم دی او (هغه) د ورتلو بد ځای دی.

يَحْلِفُونَ بِاللّهِ مَا قَالُواْ وَلَقَدْ قَالُواْ كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُواْ بَعْدَ إِسْلاَمِهِمْ وَهَمُّواْ بِمَا لَمْ يَنَالُواْ وَمَا نَقَمُواْ إِلاَّ أَنْ أَغْنَاهُمُ اللّهُ وَرَسُولُهُ مِن فَضْلِهِ فَإِن يَتُوبُواْ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِن يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمُ اللّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الأَرْضِ مِن وَلِيٍّ وَلاَ نَصِيرٍ}

(دوی په الله قسمونه خوري چې دوی (څه) نه دي ویلي او یقینا یقینا دوی د کفر الفاظ ویلي دي او له خپل اسلام راوړو نه بعد کافران شوي دي او دوی د هغه څه اراده کړې ده چې دوی (هغه ته) ونه رسېدل او دوی په الله او د هغه په رسول عیب ونه لګاوه مګر ځکه چې الله له خپله فضله دوی غنیان کړل او د هغه رسول (د غنیمتونو په تقسیم سره) نو که دوی (له نفاقه) توبه وباسي دا به د دوی لپاره ډېر غوره وي او که دوی وګرځي (نو) الله به دوی ته په دنیا او اخرت (دواړو) کې ډېر دردوونکی عذاب ورکړي، په دې حال کې چې د دوی لپاره به په ځمکه کې کارساز او مددګار نه وي) [التوبة سورت: 73، 74 آیتونه].

او مونږ پوهیږو چې کوچنی نفاق له دین څخه ویستونکی ندی او نه عمل بربادوي او نه یې خاوند په اور کې د تل لپاره پاتې کیږي، او دا چې - نفاق - ښانګې لري، رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ، وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ».
«أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ، وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ».
«څلور نخښې دي چې په چا کې وي سوچه منافق دی، او په چا کې چې يو لدې خويونو څخه وي نو په هغه کې د منافقت يو خوی شته تر دې چې پرې يې ږدي: کله چې امانتدار وګرځول شي خيانت کوي او کله چې خبرې کوي دروغ وايي، کله چې تړون وکړي دوکه کوي، او کله چې جنګ کوي نو سپکې سپورې وايي». بخاري (34)، مسلم (58)، ابوداود (4688)، ترمذي (2632) او نسائي (5020) روايت کړې دی.

او أبو موسی - رضي الله عنه - له پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - څخه روايت کوي فرمايي:

«المؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ القُرْآنَ، وَيَعْمَلُ بِهِ، كَالأُتْرُجَّةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ، وَالمؤْمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ القُرْآنَ، وَيَعْمَلُ بِهِ، كَالتَّمْرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا، وَمَثَلُ المنافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ القُرْآنَ، كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ المنافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ القُرْآنَ، كَالحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ -أَوْ خَبِيثٌ- وَرِيحُهَا مُرٌّ».
«المؤْمِنُ الَّذِي يَقْرَأُ القُرْآنَ، وَيَعْمَلُ بِهِ، كَالأُتْرُجَّةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَرِيحُهَا طَيِّبٌ، وَالمؤْمِنُ الَّذِي لَا يَقْرَأُ القُرْآنَ، وَيَعْمَلُ بِهِ،

كَالتَّمْرَةِ طَعْمُهَا طَيِّبٌ وَلَا رِيحَ لَهَا، وَمَثَلُ المنافِقِ الَّذِي يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، كَالرَّيْحَانَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ، وَمَثَلُ المنافِقِ الَّذِي لَا يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، كَالحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ -أَوْ خَبِيثٌ- وَرِيحُهَا مُرٌّ».

«هغه مؤمن چې قرآن لولي او عمل پرې کوي نو مثال يې لکه ترنج دی، چې خوند او بوی يې دواړه ښايسته دي، او هغه مؤمن چې قرآن نه لولي او عمل پرې کوي، نو مثال يې لکه د خرما دی چې خوند يې ښايسته دی او بوی نه لري او هغه منافق چې قرآن لولي نو مثال يې لکه د ريحان (کشمالي) دی چې بوی يې ښايسته او خوند يې تريخ دی، او د هغه منافق مثال چې قرآن نه لولي لکه د مړغوني دی چې خوند يې تريخ - او يا پليت - دی او بوی يې تريخ دی». بخاري (5059)، مسلم (797)، ترمذي (2865)، نسائي (5038) او ابن ماجه (214) روايت کړی دی.

(باب البدعة) باب دی په بيان د بدعت کې

او مونږ پوهيږو چې ځينې له بدعتونو ځخه شته چې د ايمان له اصل سره په ټکر کې دي او ځينې يې د ايمان له بشپړتيا سره په ټکر کې دي، ځکه شرک او کفري بدعتونه د ايمان له اصل سره مخالف دي، خو هغه بدعتونه چې شرک او کفر ته نه رسيږي نو هغه د ايمان د بشپړتيا سره په ټکر کې دي.

او مونږ ايمان لرو چې الله تعالی زمونږ لپاره دين بشپړ کړی دی او نعمت يې پر مونږ تمام کړی دی، حق ذات فرمايلي دي:

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

{الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا}

(نن ورځ ما ستاسو لپاره ستاسو دین مکمل کړ او پر تاسو مې خپل نعمتونه تمام کړل او ما ستاسو لپاره اسلام د دین په توګه خوښ کړ). [المائدة سورت: 3 آیت]. او نبي - صلی الله علیه وسلم - فرمایلي دي:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ».

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ».

"چا چې زموږ په دین کې نوي شیان راپیدا کړ چې له هغې څخه نه وي، هغه مردود دي". بخاري (2697)، مسلم (1718)، ابوداود (4606) او ابن ماجه (14) روایت کړی دی.

او موږ پوهیږو چې له هغو شیانو څخه چې د ایمان له تکامل سره تضاد لري په دین کې بدعتونه دي، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«وإيَّاكم ومُحْدَثاتِ الأمورِ؛ فإن كُلَّ مُحدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وكل بدعَةٍ ضَلالَةٌ».

«وإيَّاكم ومُحْدَثاتِ الأمورِ؛ فإن كُلَّ مُحدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وكل بدعَةٍ ضَلالَةٌ».

«او (په دین کې له نوښت څخه) ځان وساتئ؛ یقینا چې (په دین کې هر نوښت راوستل) بدعت دی او هر بدعت ګمراهي ده». ابو داود (۴۶۰۷)، ترمذي (۲۶۷۶)، ابن ماجه (۴۲)، احمد (۱۷۱۴۴)، ابن ابي عاصم په سنن (۲۶) او ابن وضاح په البدع (۵۴) کې روایت کړی دی.

له ابو هريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا».

«مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْئًا، وَمَنْ دَعَا إِلَى ضَلَالَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الْإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ، لَا يَنْقُصُ ذَلِكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئًا».

«چا چې د هدايت لورې ته بلنه ورکړه نو دومره ثواب يې کيږي لکه څومره چې د هدايت د پيروانو کيږي پداسې حال کې چې د هغوی له اجر او ثوابونو څخه هيڅ نه کميږي، او چا چې ګمراهی ته بلنه ورکړه، نو دومره ګناه يې کيږي څومره چې د ګمراهی د پيروانو کيږي پداسې حال کې چې د هغوی له ګناهونو څخه هيڅ نه کميږي». مسلم (2674)، ابو داود (4609)، الترمذي (2674) او ابن ماجه (206) روايت کړی دی.

او بخاري رحمه الله په خپل صحيح کې د دې لپاره باب ايښی دی او ويلي يې دي: «باب إثم من دعا إلى ضلالة؛ أو سنَّ سنة سيئة) يعني باب دی د هغه چا د ګناه په باره کې چې ګمراهی ته بلنه ورکوي او يا د يو بد کار بنسټ ږدي)او پدې اړه يې د پيغمبر صلی الله علیه وسلم دا وينا راوړې ده:

«لَيْسَ مِنْ نَفْسٍ تُقْتَلُ ظُلْمًا، إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْهَا -وَرُبَّمَا قَالَ سُفْيَانُ: مِنْ دَمِهَا- لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ القَتْلَ أَوَّلًا».

«لَيْسَ مِنْ نَفْسٍ تُقْتَلُ ظُلْمًا، إِلَّا كَانَ عَلَى ابْنِ آدَمَ الأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْهَا -وَرُبَّمَا قَالَ سُفْيَانُ: مِنْ دَمِهَا- لِأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ سَنَّ القَتْلَ أَوَّلًا».

"هيڅ نفس په ناحقه نه وژل کيږي، مګر دا چې د آدم لومړی زوی به په هغې کې خپله برخه ولري - او سفيان ويلي وي چې د هغه په وينې - تويلو کې - : ځکه چې هغه لومړی کس و چې د قتل بنسټ يې ايښی دی". بخاري (7321)، مسلم (1677)، ترمذي (2673)، نسائي (3985) او ابن ماجه (2616) روايت کړی دی.

او له ابو سعيد - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«لَتَتَّبِعُنَّ سَنَنَ مَنْ قَبْلَكُمْ شِبْرًا بِشِبْرٍ، وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّى لَوْ سَلَكُوا جُحْرَ ضَبٍّ لَسَلَكْتُمُوهُ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اليَهُود، وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: «فَمَنْ» ؟!.

«لَتَتَّبِعُنَّ سَنَنَ مَنْ قَبْلَكُمْ شِبْرًا بِشِبْرٍ، وَذِرَاعًا بِذِرَاعٍ، حَتَّى لَوْ سَلَكُوا جُحْرَ ضَبٍّ لَسَلَكْتُمُوهُ»، قُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اليَهُود، وَالنَّصَارَى؟ قَالَ: «فَمَنْ» ؟!.

"يقينا چې تاسو به لويشت په لويشت، ذراع په ذراع د هغه کسانو طريقې تعقيب کړئ چې له تاسو څخه مخکې وو، تر دې که د خادمې (سمسارې) سوړې ته ننوځي نو تاسو به ورپسې شئ" مونږ وويل: ای د الله رسوله! آيا يهود او نصارا؟ هغه وويل: نو څوک؟! بخاري (3456) او مسلم (2669) روايت کړی دی.

او مونږ پوهیږو چې الله - تعالی - له تفرقې او اختلاف څخه منع فرمایلې ده، د لوړ شان او شوکت خاوند چې نومونه یې سپېڅلي دي فرمایلي دي:

{وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُوْلَـئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ}

{وَلاَ تَكُونُواْ كَالَّذِينَ تَفَرَّقُواْ وَاخْتَلَفُواْ مِن بَعْدِ مَا جَاءهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُوْلَـئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ}

(او تاسو د هغو خلکو په شان مه کیږئ چې بېل بېل شول او هغو ته د واضحو دلایلو له راتلو نه پس (هم) په خپلو کې مختلف شول، او دغه خلک (چې دي)، د هغوی لپاره بېخي لوی عذاب دی) [آل عمران سورت: 105 سورت]، او الله تعالی فرمایلي :

{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

{فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}

(نو هغه کسان دې ووېرېږي چې د هغه (رسول) له حکم نه مخالفت کوي، له دې نه چې دوی ته څه افت ورسیږي، یا دوی ته ډېر دردوونکی عذاب ورسیږي) [النور سورت: 63 آیت].

او مونږ پوهیږو چې د قبرونو تعظیم او له پاسه پرې ودانۍ جوړول له بدعتونو څخه دي، او کله هم دا عمل شرک ته رسیږي، او له بدعت څخه پدې هېله د نیکانو انځورول دي

چې له مرګ نه وروسته يې ورپسې اقتدا وکړي، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«... أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ».

«... أَلَا وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ وَصَالِحِيهِمْ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، إِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ».

«... خبردار اوسئ! چې ستاسو څخه مخکي خلکو د خپلو انبياوو او نيکانو له قبرونو څخه جوماتونه جوړ کړي وو، نو پام وکړئ چې تاسو يې جوماتونه ونه ګرځوئ، زه تاسو لدې کار څخه منع کوم». مسلم (532) روايت کړی دی.

وعن عائشة رضي الله عنها: أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ، وَأُمَّ سَلَمَةَ ذَكَرَتَا كَنِيسَةً رَأَيْنَهَا بِالْحَبَشَةِ فِيهَا تَصَاوِيرُ، فَذَكَرَتَا لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ: «إِنَّ أُولَئِكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، فَأُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ».

او له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دی چې : ام حبيبې او ام سلمې د هغې کليسا يادونه وکړه چې په حبشه کې يې ليدلې وه او کوم انځورونه چې پکې وو، نو پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته يې يادونه وکړه، هغه وفرمايل: «إِنَّ أُولَئِكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ فَمَاتَ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّوَرَ، فَأُولَئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». «يقينا هغوی داسې خلک دي چې کله به پکې يو نيک

سړی و او هغه به مړ شو نو په قبر به یې ورته جومات جوړ کړ، او هغه انځورونه به یې په کې جوړ کړل، نو دغه خلک د قیامت په ورځ د الله تعالی په نزد تر ټولو بد خلک دي».
بخاري (427)، مسلم (528) او النسائي (704) روایت کړی.

او رسول الله صلی الله علیه وسلم د مجسمو د ړنګولو او د قبرونو د برابرولو امر کړی دی. له ابو الهیاج الاسدي څخه روایت دی وایي: علي بن ابي طالب رضي الله عنه راته وویل: آیا زه تا هغه څه پسې ونه لیږم چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - ورپسې لیږلی وم؟ هیڅ مجسمه پرې نږدې مګر ړنګه یې کړه او هیڅ لوړ قبر پرې نږدې مګر برابر یې کړه. مسلم (969)، ابو داود (3218)، ترمذي (1049) او نسائي (2031) روایت کړی دی.

او مونږ پوهیږو چې د ناوړه بدعتونو له جملې څخه بدعتي جشنونه او همدارنګه له کافرانو سره د هغوی په اخترونو کې ګډون کول دي،

فعن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْمَدِينَةَ، وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا، فَقَالَ: «مَا هَذَانِ الْيَوْمَانِ؟» قَالُوا: كُنَّا نَلْعَبُ فِيهِمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا: يَوْمَ الْأَضْحَى، وَيَوْمَ الْفِطْرِ».

فعن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الْمَدِينَةَ، وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا، فَقَالَ: «مَا هَذَانِ الْيَوْمَانِ؟» قَالُوا: كُنَّا نَلْعَبُ فِيهِمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ

صلى الله عليه وسلم: «إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا: يَوْمَ الْأَضْحَى، وَيَوْمَ الْفِطْرِ».
له انس بن مالک -رضي الله عنه- څخه روایت دی، چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - مدینې ته راغی، پداسې حال کې چې دوی د لوبو لپاره دوه ورځې درلودلې، نو ویې فرمایل: "دا کومې دوه ورځې دي؟" هغوی وویل: مونږ به په جاهلیت کې پدې دوو ورځو کې لوبې کولې، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل: «یقینا چې الله تعالی درته د دې په بدل کې لدې نه غوره درکړي دي: د قربانی ورځ (لوی اختر) او د فطر ورځ (کوچنی اختر)». ابو داود (1134)، نسائي (1556)، او اسماعیل بن جعفر د علي بن حجر په حدیث کې (62)، احمد (12827) او عبد بن حمید (1392) روایت کړی دی.
او هغه پاک ذات چې د سپیڅلې ثنا خاوند دی فرمایلي:
{لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلاَ يُنَازِعُنَّكَ فِي الأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مُّسْتَقِيمٍ}
{لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَن سَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلاَ يُنَازِعُنَّكَ فِي الأَمْرِ وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ إِنَّكَ لَعَلَى هُدًى مُّسْتَقِيمٍ}
(د هر یو امت لپاره مونږ د بندګۍ یوه لاره مقرر کړې ده چې دوی په هغې عمل کوونکي دي، نو دوی دې له تا سره په دې کار (د دین) کې له سره جګړه ونه کړي او ته خپل رب ته (د خلکو) بلنه کوه، بېشکه ته خامخا په نېغ (او برابر) هدایت باندې یې) [الحج سورت: 67 آیت]. او له ابن عباس - رضي الله عنهما - څخه د الله تعالی په دې قول کې راغلي

دي:{لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ}: «وايي: اختر»، تفسير الطبري (۱۸/۶۷۹) او ابن ابي حاتم په تفسير (۱۴۷۱۸) کې. او رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي:

«إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا، وَهَذَا عِيدُنَا».

«إِنَّ لِكُلِّ قَوْمٍ عِيدًا، وَهَذَا عِيدُنَا».

"يقينا چې هر قوم څانته يو اختر لري، او دا زموږ اختر دی". بخاري (۹۵۲)، مسلم (۸۹۲)، ابو داود (۱۵۹۳) او ابن ماجه (۱۸۹۸) روايت کړی.

او مونږ پوهيږو چې له ناوړه بدعتونو څخه يو له هغه څه نه د برکت غوښتل دي چې الله تعالى د برکت لپاره سبب نه وي ګرځولی، او کله دا - کار - د شرک لپاره وسيله ګرځي،

فعن أبي واقد الليثي رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَمَّا خَرَجَ إِلَى حُنَيْنٍ مَرَّ بِشَجَرَةٍ لِلْمُشْرِكِينَ يُقَالُ لَهَا: ذَاتُ أَنْوَاطٍ، يُعَلِّقُونَ عَلَيْهَا أَسْلِحَتَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «سُبْحَانَ اللَّهِ! هَذَا كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى: {اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ} [الأعراف: 138] وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَرْكَبُنَّ سُنَّةَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ».

فعن أبي واقد الليثي رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم لَمَّا خَرَجَ إِلَى حُنَيْنٍ مَرَّ بِشَجَرَةٍ لِلْمُشْرِكِينَ يُقَالُ لَهَا: ذَاتُ أَنْوَاطٍ، يُعَلِّقُونَ عَلَيْهَا أَسْلِحَتَهُمْ، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، اجْعَلْ لَنَا ذَاتَ أَنْوَاطٍ كَمَا لَهُمْ ذَاتُ أَنْوَاطٍ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: «سُبْحَانَ اللَّهِ! هَذَا كَمَا قَالَ قَوْمُ مُوسَى: {اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا

لَهُمْ آلِهَةٌ} [الأعراف: 138] وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَرْكَبُنَّ سُنَّةَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ».

له أبو واقد الليثى - رضي الله عنه - څخه روايت دى چې كله رسول الله - صلى الله عليه وسلم - حنين لورې ته ووت نو د مشركانو په يوه ونه تېر شو چې هغې ته يې (ذات انواط) ويلې - چې دوى به پكې خپلې وسلې ځړولې، نو دوى وويل: اى د الله رسوله! مونږ ته هم يو ذات انواط وګرځوه لكه څرنګه چې دوى ذات انواط لري، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وويل: سبحان الله! دا داسې خبره ده لكه د موسى قوم چې وويل: {اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ} (اى موسٰى! زمونږ لپاره (هم) داسې معبود جوړ كړه، لكه څنګه چې د دوى لپاره معبودان دي)، [الأعراف سورت: 138 آيت] قسم دى زما په هغه ذات وي چې زما ساه د هغه په لاس كې ده خامخا به د پخوانيو په طريقو به لاړ شئ». ترمذي (2180)، معمر په الجامع (20763) كې، عبد الرزاق په التفسير (931) كې او ابن ابي شيبه (38530) روايت كړى دى.

(باب كبائرالذنوب) باب دى په بيان د لويو ګناهونو كې

او مونږ پوهيږو چې په ګناهونو كې لوى او واړه ګناهونه شته، الله تعالى فرمايلي:

{الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلاَّ اللَّمَمَ}

{الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلاَّ اللَّمَمَ}

(هغه کسان چې له غټو ګناهونو او د بې حيايۍ له کارونو نه ځان ساتي، غير له وړو وړو ګناهونه). [النجم سورت: 32 آيت]، او همدارنګه الله - تعالی- فرمايلي دي:

{إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلاً كَرِيمًا}

{إِن تَجْتَنِبُواْ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلاً كَرِيمًا}

(که چېرې تاسو له هغو غټو ګناهونو نه ځان وساتئ، چې تاسو ترې منع کولی شئ (، نو) مونږ به له تاسو نه ستاسو (واړه) ګناهونه لرې کړو او دېر د عزت ځای ته به مو داخل کړو) [النساء سورت: 31 آيت].

وعن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال رجل: يا رسول الله، أي الذنب أكبر عند الله ؟ قال: «أن تدعو لله ندًّا وهو خلقك»، قال: ثم أي؟ قال: «أن تقتل ولدك خشية أن يطعم معك»، قال: ثم أي؟ قال: «أن تزاني حليلة جارك»؛ فأنزل الله تصديقها: {وَالَّذِينَ لاَ يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلاَ يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ وَلاَ يَزْنُونَ} .

وعن عبدالله بن مسعود رضي الله عنه قال: قال رجل: يا رسول الله، أي الذنب أكبر عند الله ؟ قال: «أن تدعو لله ندًّا وهو خلقك»، قال: ثم أي؟ قال: «أن تقتل ولدك خشية أن يطعم معك»، قال: ثم أي؟ قال: «أن تزاني حليلة جارك»؛ فأنزل الله تصديقها: {وَالَّذِينَ لاَ يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلاَ يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ وَلاَ يَزْنُونَ} .

او له عبدالله بن مسعود - رضي الله عنه - څخه روایت دی چې
یو سړي وویل: ای د الله رسوله! د الله تعالی په نزد کومه ګناه
لویه ده؟ ویې ویل: چې له الله سره شریک راوبلې حال دا چې
هغه پیدا کړی یې» ویې ویل: بیا کومه؟ ویې ویل: چې اولاد
لدې ویرې ووژنې چې خواړه به درسره وخوري»، ویې
ویل: بیا کومه؟ هغه وفرمایل: د خپل ګاونډي ښځې سره زنا
کول»؛ بیا الله تعالی د هغه تصدیق نازل کړ: {وَالَّذِينَ لاَ يَدْعُونَ
مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلاَ يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ وَلاَ
يَزْنُونَ} . {او هغه کسان چې د الله سره بل معبود نه بولي او
نه هغه نفس وژني چې الله حرام کړی دی مګر په حقه سره او
زنا نه کوي}. بخاري (6001) او مسلم (86) روایت کړی
دی.
او پوهېږو چې ایمان زیاتیږي او کمیږي، الله تعالی فرمایلي
دي:
{وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَـذِهِ إِيمَانًا
فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُواْ فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ}
{وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَـذِهِ إِيمَانًا
فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُواْ فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ}
{او کله چې هم کوم سورت نازل کړی شي، نو په دوی کې
ځيني هغه څوك دي چې وايي: په تاسو کې کوم یو دی چې دې
(سورت) د هغه ایمان زیات کړ؟ نو هر چې مومنان دي، نو
دې (سورت) د هغوی ایمان ورزیات کړ، په داسې حال کې
چې هغوی ښه خوشالیږي} [التوبة سورت: 124 آیت].
اطاعتونه ایمان زیاتوي او تقویه کوي، او ګناهونه ایمان

کموي او کمزوری کوي، نو هغه ګناهونه - چې د کفر او شرک څخه کم دي - د ایمان له بشپړتیا سره په ټکر کې دي، او د کبیره ګناه له مرتکب څخه ټول ایمان نه ځي، همدارنګه د دې مستحق هم ندی چې د مطلق مؤمن نسبت ورته وشي، ځکه چې هغه داسې یو کار کړی دی چې ایمان یې کموي، لدې امله رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

«لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً، يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ، حِينَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ»،

«لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً، يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ، حِينَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ»،

"زناکار زنا نه کوي کله یې چې کوي او حال دا چې هغه مومن وي، او هغه شراب نه څښي کله یې چې هغه څښي په داسې حال کې چې هغه مومن وي او هغه غلا نه کوي کله چې غلا کوي په داسې حال کې چې هغه مومن وي، او نه هیڅ شی په لوټ ماری سره اخلي پداسې حال کې چې ټول خلک ورته په رڼو سترګو ګوري او دا مؤمن وي». بخاري (2475)، او مسلم (57).) روایت کړی دی. او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي:

«مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ»،

«مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ»،
«چا چې له تاسو څخه ناروا کړنه ولیده نو په لاس سره دې منع کړي، که چیرته یې نشو کولای نو په ژبې سره او که چېرته یې نشو کولای نو په زړه سره او دا تر ټولو کمزوری ایمان دی»، مسلم (49) روایت کړی دی. او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - د هغه څه په اړه خبر ورکاوه چې د قیامت په ورځ به وي نو ویې فرمایل:
«... فَيَقُولُ اللهُ تَعَالَى: اذْهَبُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ...» ،
«... فَيَقُولُ اللهُ تَعَالَى: اذْهَبُوا فَمَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ دِينَارٍ مِنْ إِيمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ...» ،
«... نو الله تعالی به وفرمايي: لاړ شئ، د چا په زړه کې چې د یو دینار په اندازه له ایمان څخه وي، نو - له اور نه- یې راوباسئ ...»، بخاري (۷۴۹۳) او مسلم (۱۸۳) روایت کړی. نو دا حدیثونه په ډاګه کوي چې ګناهونه ایمان کمزوری کوي.
او د کبیره ګناه مرتکب د کبیره ګناه له امله په سزا ګواښل شوی تر دې چې توبه ورڅخه ونه کړي او یا پرې حد جاري نه شي- که چیرته کبیره ګناه له هغو ګناهونو څخه وي چې په مرتکب یې حد جاري کیږي- او یا ورته الله تعالی د مغفرت له اسبابو څخه په یو سره بخښنه وکړي چې هغه زیات دي، الله تعالی فرمایلي دي: {إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء}

(بېشکه الله نه بخښي دا چې له هغه سره دې (څوك) شريك كړى شي او هغه بخښي هغه (ګناه) چې له دې (شرك) نه كمه وي د چا لپاره چې وغواړي) [النساء سورت: 48 آيت].

(كتاب الصحابة والإمامة) كتاب دى په بيان د صحابه كرامو كې او په بيان د امامت كې

(باب الصحابة وآل البيت رضي الله عنهم) باب دى د صحابه كرامو او دآل البيت (د رسول الله كورنى) - رضي الله عنهم - په باره كې

او مونږ ايمان لرو چې الله - جل جلاله - د خپل پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - اصحابان غوره كړي او له پيغمبرانو وروسته يې د خپل مخلوق سپيڅلي خلک ګرځولي دي، د هغوى صفتونه يې په تورات او انجيل كې ذكر كړي دي او د هغوى ستاينه يې كړې ده. الله تعالى فرمايلي دي:

{مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاء بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا}

{مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاء عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاء بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ

يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا}

(محمد د الله رسول دی او هغه کسان چې له ده سره دي، په کافرانو باندې ډېر سخت دي، په خپل مینځ کې ډېر مهرباني کوونکي دي، ته به دوی وینې چې رکوع کوونکي، سجده کوونکي دي، له الله نه فضل او رضامندي غواړي، د دوی (د دینداری) نښې د دوی په مخونو کې دي د سجدو له اثر نه، دغه په تورات کې د دوی مثال دی او په انجیل کې د دوی مثال دی، لکه هغه فصل چې خپل تبغ راوباسي، بیا هغه قوي کړي، بیا هغه (فصل، تبغ) پیړ او کلك شي بیا دغه (فصل) په خپلو پنډیو (او ببخونو) ودریږي، په داسې حال چې زمینداران (کروندګر) په تعجب کې اچوي، د دې لپاره چې په دغو سره کافران په غصه کړي، الله له هغو کسانو سره چې ایمان یې راوړی دی او نیك عملونه یې کړي دي، چې دغه (اصحابان) دي؛ د بخښنې او د ډېر لوی اجر وعده کړې ده) [الفتح سورت: 29 آیت]، او حق ذات له هغوی څخه د خپلې خوښۍ یادونه کړې ده، الله تعالی فرمایلي دي:

{وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيم}

{وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ}

(او له مهاجرینو او انصارو نه هغه وړاندیني اولني (ایمان لرونکي) او هغه کسان چې په نېکۍ سره یې د دوی پیروي

کړې ده، الله له دوی نه راضي شوی دی او دوی له هغه نه راضي شوي دي، او هغه د دوی لپاره داسې جنتونه تیار کړي دي چې د هغو له لاندې ولې بهیږي، چې دوی به په هغو کې تل ترتله وي، همدا ډېره لویه کامیابي ده). [التوبة سورت: 100 آیت].

او رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي چې صحابه کرام د ټولو نسلونو غوره خلک دي.

فعن عبدالله قال: سُئِلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ».

فعن عبدالله قال: سُئِلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم: أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ قَالَ: «قَرْنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ».

له عبدالله څخه روایت دی چې له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پوښتنه وشوه چې په خلکو کې کوم خلک غوره دي؟ هغه وویل: «زما پیړی، بیا هغه څوک چې د دوی پسې دي، بیا هغه څوک چې د دوی پسې دي». بخاري (6658)، مسلم (2533)، ترمذي (3859) او ابن ماجه (2362) روایت کړی دی.

او مونږ باور لرو چې مهاجرین له انصارو -رضي الله عنهم- څخه غوره دي، له همدې امله، الله تعالی دوی په خپل کتاب کې لومړي ذکر کړي دي، لکه څنګه چې د "توبې سورت" په مخکني آیت کې راغلي، او الله تعالی په خپل کتاب کې د مهاجرینو ستاینه کړې ده نو فرمایلي یې دي:

{لِلْفُقَرَاء الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ}

{لِلْفُقَرَاء الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلاً مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُوْلَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ}

[(دغه مالونه) د هغو فقيرو هجرت كوونكو لپاره دي چې له خپلو كورونو او خپلو مالونو نه ايستل شوي دي، په داسې حال كې چې دوى د الله فضل او رضامندي لټوي او د الله او د هغه د رسول مدد كوي، همدغه كسان رښتيني دي] [الحشر سورت: 8 آيت].

الله -تعالى- د انصارو په اړه فرمايلي دي:

{وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلاَ يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

{وَالَّذِينَ تَبَوَّؤُوا الدَّارَ وَالإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلاَ يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ}

[او د هغو كسانو لپاره دي چې دوى له دغو (مهاجرينو) نه مخكې په دغه كور (مدينه) كې او په ايمان كې ځاى نيولى دى، دوى له هغو كسانو سره مينه كوي چې دوى ته يې هجرت كړى دى او دوى په خپلو سينو (زړونو) كې هيڅ غصه (او

حسد) نه مومي د هغه (مال) په وجه چې دغو (مهاجرينو) ته ورکړی شو او دوی په خپلو ځانونو باندې (هجرت کوونکو ته) ترجيح ورکوي اګر که په دوی باندې تنګي (او حاجت مندي) وي او هر هغه څوك چې خپل نفس يې له بخيلۍ نه بچ کړی شو، نو همدغه کسان کامياب (او په مراد رسېدلي) دي) [الحشر سورت: 9 ايت].

او مونږ پدې عقيده يو چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه وروسته د دې امت تر ټولو غوره : ابوبکر، بيا عمر، بيا عثمان، بيا علي رضى الله عنهم دي، نو د دوی ترتيب په فضيلت کې داسې دی لکه د دوی ترتيب په خلافت کې.

او مونږ د هغو لسو کسانو لپاره شاهدي ورکوو چې د جنت زيری ورکړل شوی دی، لکه څرنګه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم دوی ته شاهدي ورکړې ده، لکه رسول الله صلى الله عليه وسلم - چې فرمايلي دي:

«أَبُو بَكْرٍ فِي الجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الجَنَّةِ، وَالزُّبَيْرُ فِي الجَنَّةِ، وَعَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الجَنَّةِ، وَسَعْدٌ فِي الجَنَّةِ، وَسَعِيدٌ فِي الجَنَّةِ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الجَرَّاحِ فِي الجَنَّةِ».

«أَبُو بَكْرٍ فِي الجَنَّةِ، وَعُمَرُ فِي الجَنَّةِ، وَعُثْمَانُ فِي الجَنَّةِ، وَعَلِيٌّ فِي الجَنَّةِ، وَطَلْحَةُ فِي الجَنَّةِ، وَالزُّبَيْرُ فِي الجَنَّةِ، وَعَبْدُالرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ فِي الجَنَّةِ، وَسَعْدٌ فِي الجَنَّةِ، وَسَعِيدٌ فِي الجَنَّةِ، وَأَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الجَرَّاحِ فِي الجَنَّةِ».

«أبوبکر په جنت کې دی، عمر په جنت کې دی، عثمان په جنت کې دی، علي په جنت کې دی، طلحه په جنت کې دی،

زبير په جنت کې دی، عبد الرحمن بن عوف په جنت کې دی، سعد په جنت کې دی، سعيد په جنت کې دی او أبو عبيدة بن الجراح په جنت کې دی». ترمذي (3747) روايت کړی دی، احمد په مسند (1675) او په فضائل الصحابة کې (278) او ابن ابي عاصم په الآحاد او المثاني (232) کې روايت کړی دی.

او مونږ ايمان لرو چې د بدر د خلکو لپاره داسې مرتبه ده چې د بل چا لپاره نشته، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي لکه څرنګه چې په حديث کې راغلي دي:

«... وَمَا يُدْرِيكَ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَكُونَ قَدِ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ، فَقَالَ: اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ؛ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ».

«... وَمَا يُدْرِيكَ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَكُونَ قَدِ اطَّلَعَ عَلَى أَهْلِ بَدْرٍ، فَقَالَ: اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ؛ فَقَدْ غَفَرْتُ لَكُمْ».

«...او ته څه پوهېږې، ښايي چې الله پاک د بدر خلکو ته رابښکاره شوی وي او داسې يې ويلي وي: هر څه چې غواړئ هغه وکړئ. ما تاسو ته بخښنه کړې ده». بخاري (3007)، مسلم (2494)، ابوداود (2650) او ترمذي (3305) روايت کړی دی.

وعن معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي عن أبيه -وكان أبوه من أهل بدر- قال: جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ: «مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ؟» قَالَ: مِنْ أَفْضَلِ المسْلِمِينَ، أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا، قَالَ: «وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ المَلَائِكَةِ».

وعن معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي عن أبيه -وكان أبوه من أهل بدر- قال: جَاءَ جِبْرِيلُ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم، فَقَالَ:

«مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فِيكُمْ؟» قَالَ: مِنْ أَفْضَلِ المسْلِمِينَ، أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا، قَالَ: «وَكَذَلِكَ مَنْ شَهِدَ بَدْرًا مِنَ المَلَائِكَةِ».
او له معاذ بن رفاعة بن رافع الزرقي څخه روايت دی هغه له خپل پلار څخه روايت کوي - او پلار يې له بدريانو څخه و، هغه وويل: جبرائيل عليه السلام نبي عليه السلام ته راغی. ويې ويل: «تاسو د بدر خلک په خپلو کې څنګه ګڼئ؟ هغه وفرمايل: له غوره مسلمانانو څخه، يا دې ته ورته يوه کلمه، هغه وفرمايل: همدا رنګه هغه پرښتې چې په بدر کې يې ګډون کړی دی». بخاري روايت کړی (3992).
او مونږ په هغه څه شاهدي ورکوو چې رسول الله - صلی الله عليه وسلم - پرې د بيعة الرضوان خلکو ته شاهدي ورکړې وه؛ رسول الله - صلى الله عليه وسلم - فرمايلي دي:
«لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ مِمَّنْ بَايَعَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ»،
«لَا يَدْخُلُ النَّارَ أَحَدٌ مِمَّنْ بَايَعَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ»،
"هيڅوک به له هغه خلکو څخه دوزخ ته داخل نه شي چې د ونې لاندې يې بيعت کړی دی". ابوداود (۴۶۵۳)، ترمذي (۳۸۶۰)، ابو الجهم په (۱) خپله رسالهکې، احمد (۱۴۷۷۸) کې او نسائی په الکبرى (۱۱۴۴۴) کې روايت کړی دی. او دوی په خپل دې بيعت کې کامياب شول، تر دې چې الله تعالی د دوی په اړه وفرمايل:
{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}
{إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ}
(بېشکه هغه کسان چې له تا سره بيعت کوي، بېشکه همدا خبره ده چې دوی خو له الله سره بيعت کوي، د الله لاس د دوی

د لاسونو له پاسه دی) [الفتح سورت: 10 آیت]. او مونږ پوهيږو چې الله تعالی له دوی څخه راضي شوی دی، لکه څرنګه چې الله تعالی په خپل نازل کړی شوي کتاب کې فرمايلي دي:

{لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا}

{لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا}

(يقينًا يقينًا الله له مومنانو نه راضي شو کله چې دوی له تا سره د ونې لاندې بيعت کاوه، پس ده ته هغه څه معلوم وو چې د دوی په زړونو کې وو، بيا هغه په دوی اطمينان نازل کړ او دوی ته يې په عوض کې نږدې بری ورکړ) [الفتح سورت: 18 آیت].

او مونږ پدې باور يو چې لوی څښتن تعالی د هغه -صلی الله عليه وسلم- کورنی په يو لړ فضيلتونو او حقونو سره ځانګړې کړې ده، نو لدوی سره محبت، دوستي، او د حقونو مراعتول يې واجب دي، د دوی له حقونو څخه يو دا دی چې الله تعالی ورته په خمس - (د غنيمت په مال کې پنځمه برخه)، فيئ (هغه مال چې د کافرانو څخه له جګړې پرته د مسلمانانو لاس ته ورغلی وي) - برخه ټاکلې ده، او رسول الله - صلی الله عليه وسلم - امر کړی چې د هغه تر څنګه دې پر دوی باندې هم درود وويل شي، نو مونږ ته يې فرمايلي دي چې:

«قولوا: اللهم صل على محمد وعلى آل محمد، كما صليت على آل إبراهيم إنك حميد مجيد. وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على آل إبراهيم إنك حميد مجيد».

وو ایئ: «اللهم صلِّ على محمدٍ وعلى آل محمد، كما صليت على إبراهيمَ وعلى آل إبراهيم، إنك حميدٌ مجيد، وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم، إنك حميدٌ مجيد»

«یا الله! پر محمد - صلی الله علیه وسلم - او د هغه پرکورنۍ رحمت ووروه، لکه پر ابراهیم -علیه السلام- او د هغه پرکورنۍ دې چې وورولي وو، بېشکه ته ستایل شوی او لوی یې. او پر محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه پر کورنۍ برکتونه ووروه، لکه پر ابراهیم - علیه السلام - او د هغه پرکورنۍ دې چې وورولي وو، بېشکه ته ستایل شوی او لوی یې».

او د دوی له فضیلتونو څخه ځیني هغه دي چې الله - تعالی - په خپلې دې وینا کې ورڅخه یادونه کړې ده:

{يَا نِسَاء النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاء إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلاَ تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلاً مَّعْرُوفًا * وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلاَ تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلاَةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}

{يَا نِسَاء النَّبِيِّ لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاء إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلاَ تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلاً مَّعْرُوفًا *

(ای د نبي ښځو! تاسو په (ډلو د) ښځو کې د هېڅ یوې (ډلې) په شان نه یئ که تاسو پرهېزګاري وکړئ، نو تاسو په وینا کې نرمي مه کوئ، (کنه) نو هغه کس به په تمه کې پرېوځي چې د هغه په زړه کې (د نفاق، یا بدکارۍ) مرض وي او تاسو هغه خبره کوئ چې مناسبه وي.

وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلاَ تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الأُولَى وَأَقِمْنَ الصَّلاَةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا}

او تاسو په خپلو کورونو کې قرار ونیسئ او تاسو د ړومبني جاهلیت د زینت ښکاره کولو په شان زینت مه ښکاره کوئ او تاسو لمونځ قایموئ او زکات ادا کوئ او د الله او د هغه د رسول اطاعت کوئ، بېشکه همدا خبره ده چې الله غواړي چې له تاسو نه، ای اهل بیتو! ګناه لرې کړي او تاسو پاك کړي، په پاکولو سره). [الأحزاب سورت: 32، 33 آیتونه]. او الله تعالی فرمایلي:

{النَّبِيُّ أَوْلَى بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ}
﴿ٱلنَّبِيُّ أَوۡلَىٰ بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ مِنۡ أَنفُسِهِمۡۖ وَأَزۡوَٰجُهُۥٓ أُمَّهَٰتُهُمۡۗ﴾

(نبي (محمدﷺ) په مومنانو باندې د دوی له ځانونو نه زیات حقدار دی او د ده ښځې د دوی میندې دي). [الأحزاب سورت: 6 آیت].

وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: خرج النَّبِي صلى الله عليه وسلم غداةً وعليه مِرْطٌ مُرَحَّل مِن شَعر أسود، فجاء الحسن بن علي فأدخله، ثمَّ جاء الحُسين فدخل معه، ثمَّ جاءت فاطمةُ

فأدخلَها، ثمَّ جاء عليٌّ فأدخله، ثمَّ قال: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ البَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا».

وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: خرج النَّبِي صلى الله عليه وسلم غداةً وعليه مِرْطٌ مُرَحَّل من شَعر أسود، فجاء الحسن بن علي فأدخله، ثمَّ جاء الحُسين فدخل معه، ثمَّ جاءت فاطمةُ فأدخلَها، ثمَّ جاء عليٌّ فأدخله، ثمَّ قال: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ البَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا».

له عائشې - رضي الله عنها - څخه روايت دی چې رسول الله - صلی الله علیه وسلم - یو سهار پداسې حال کې راووت چې د تورو وړیو او د اوښانو انځورونو درلودونکې چپن یې اغوستې وه، نو حسن بن علي -رضی الله عنه- راغی، هغه يې ننویست، بیا حسین راغی او هغه یې هم له ځان سره ننویست، بیا فاطمه راغله هغه یې هم ننویستله، بیا علي راغی هغه یې هم ننویست، بیا یې وفرمایل: «إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ البَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا» (ببشکه همدا خبره ده چې الله غواړي چې له تاسو نه، ای اهل بیتو! ګناه لرې کړي او تاسو پاك کړي، په پاکولو سره). مسلم (2424) روایت کړی دی.

او له واثلة بن الأسقع - رضي الله عنه - څخه روایت دی وایې چې : له رسول الله - صلی الله علیه وسلم - څخه مې اوریدلي دي چې فرمایل يې:

«إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ».

«إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى كِنَانَةَ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ وَاصْطَفَى قُرَيْشًا مِنْ كِنَانَةَ وَاصْطَفَى مِنْ قُرَيْشٍ بَنِي هَاشِمٍ وَاصْطَفَانِي مِنْ بَنِي هَاشِمٍ».

«الله - تعالى - د اسماعيل له اولادې څخه کنانه غوره کړې ده، بيا يې قريش له کنانه څخه غوره کړې دي، له قريشو يې بني هاشم غوره کړي او زه يې له بني هاشمو څخه غوره کړی يم». مسلم (2276) روايت کړی دی.

وعن زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رضي الله عنه قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى خُمًّا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَوَعَظَ، وَذَكَّرَ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبَ وَأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ أَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ». فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَرَغَّبَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: «وَأَهْلُ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي».

وعن زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رضي الله عنه قَالَ: قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمًا فِينَا خَطِيبًا بِمَاءٍ يُدْعَى خُمًّا بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ، وَوَعَظَ، وَذَكَّرَ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فَأُجِيبَ وَأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ أَوَّلُهُمَا كِتَابُ اللَّهِ فِيهِ الْهُدَى وَالنُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ». فَحَثَّ عَلَى كِتَابِ اللَّهِ وَرَغَّبَ فِيهِ، ثُمَّ قَالَ: «وَأَهْلُ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي».

او له زيد بن أرقم - رضي الله عنه - څخه روايت دی وايي: يوه ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم په (ماء خم) نومي

ځای کې چې د مکې او مدینې تر منځ دی زمونږ په منځ کې خطبه ویونکی ودرید، نو د الله تعالی حمد او ستاینه یې ادا کړه، وعظ او نصیحت یې وکړ، بیا یې وویل: «أَمَّا بَعْدُ: خبردار اوسې ای خلکو، بېشکه چې زه یو بشر یم کیدی شی د رب استازی مې راشي او زه ورته لبیک ووایم (وفات شم) نو زه په تاسو کې ثقلین پرېښودونکی یم چې لومړی یې د الله کتاب دی، چې په هغه کې هدایت او رڼا ده نو د الله کتاب واخلئ او منګولې پرې ولګوئ». نو د الله تعالی په کتاب یې ټینګار وکړاو خلک ورته تشویق کړل، بیا یې وویل: «او زما کورنۍ، نو زه د خپلې کورنۍ په اړه تاسې ته الله دریادوم، د خپلې کورنۍ په اړه تاسې ته الله دریادوم، د خپلې کورنۍ په اړه تاسې ته الله دریادوم». مسلم (2408) روایت کړی دی.

او صحابه کرامو د پیغمبر - صلی الله علیه وسلم - د خپلوانو حقونه او فضیلت پیژندلی و، تر دې چې أبو بکر - رضي الله عنه - علي- رضي الله عنه - ته وویل: «والذي نفسي بيدِه لَقرابةُ رسول الله صلى الله عليه وسلم أحبُّ إليَّ أنْ أَصِلَ من قرابَتِي».

«په هغه ذات مې دې قسم وي چې زما روح يې په لاس کې دی، د رسول الله صلی الله علیه وسلم سره خپلوي راته د خپلو خپلوانو سره له خپلوۍ پالنې ښخه ډېره غوره ده». بخاري (3508) او مسلم (1759) روایت کړی دی.

او رسول الله - صلی الله علیه وسلم - صحابه کرامو - رضي الله عنهم - ته له کنځلو کولو ښخه منع فرمایلي ده، ویلي یې دي:

«لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلَا نَصِيفَهُ».

«لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا بَلَغَ مُدَّ أَحَدِهِمْ، وَلَا نَصِيفَهُ».

"زما صحابه و ته کنځلې مه کوئ، ځکه که په تاسو کې يو د احد د غره په اندازه سره زر صدقه کړي د هغوی د يو موټې په اندازه صدقې ته به ونه رسيږي او نه د موټې نيمايي ته". بخاري (3673)، مسلم (2541)، ابوداود (4658) او ترمذي (3861) روايت کړی دی. او رسول الله صلى الله عليه وسلم - دا خبره - بيان کړې ده چې د انصارو سره محبت کول د ايمان نخښه او له هغوی څخه نفرت کول د منافقت نخښه ده، رسول لله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي:

«آيَةُ الإِيمَانِ حُبُّ الأَنْصَارِ، وَآيَةُ النِّفَاقِ بُغْضُ الأَنْصَارِ».

«آيَةُ الإِيمَانِ حُبُّ الأَنْصَارِ، وَآيَةُ النِّفَاقِ بُغْضُ الأَنْصَارِ».

«له انصارو سره محبت کول د ايمان نخښه ده او له انصارو څخه کرکه کول د منافقت نخښه ده». بخاري (17)، مسلم (74) او نسائي (5019) روايت کړی.

او سعيد بن زيد بن عمرو بن نفيل - رضي الله عنه - فرمايلي دي: «لَمَشْهَدُ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَغْبَرُّ فِيهِ وَجْهُهُ، خَيْرٌ مِنْ عَمَلِ أَحَدِكُمْ عُمُرَهُ، وَلَوْ عُمِّرَ عُمُرَ نُوحٍ».

«له هغوی څخه د يو سړي يوه صحنه چې د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - سره تېره کړې وي او مخ يې پکې ګردجن شوی وي، ستاسو د يوه له ټول عمر څخه غوره ده که

څه هم د نوح عمر ورکړل شوی وي». أبو داود (4650) روایت کړی دی.

(باب وجوب طاعة ولاة الأمر)

باب دی پدې باره کې چې د چارواکو اطاعت واجب دی

او مونږ پوهیږو چې مسلمانو چارواکو ته غوږ نیول او د هغوی پیروي کول واجب دي، دلیل یې د الله تعالی دا قول دی:

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ}

{يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ}

[ای هغو کسانو چې ایمان یې راوړی دی! د الله خبره منئ او د رسول خبره منئ او د خپلو د امر د خاوندانو (واکمنانو)]، [النساء سورت: 59 آیت]، او د رسول الله - صلی الله علیه وسلم - دا وینا:

«السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ حَقٌّ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِالْمَعْصِيَةِ فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ».

«السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ حَقٌّ مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِالْمَعْصِيَةِ فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ».

«اوریدل او اطاعت کول حق دي تر څو چې په معصیت (د الله په نافرمانی) امر ونه شي، کله چې په معصیت امر وشي نو نه اوریدل شته او نه اطاعت». بخاري (٢٩٥٥) او مسلم (١٨٣٩) روایت کړی دی.

او په " صحيحينو " كې د عبادة بن صامت - رضي الله عنه - څخه روايت دی چې فرمايي:

«بَايَعْنَا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ، وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ، وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا، وَعَلَى أَلَّا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ، وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيْنَمَا كُنَّا، لَا نَخَافُ فِي اللهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ».

«بَايَعْنَا رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ، وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ، وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا، وَعَلَى أَلَّا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ، وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيْنَمَا كُنَّا، لَا نَخَافُ فِي اللهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ».

«مونږ د رسول الله - صلى الله عليه وسلم سره : په سختته او آسانه، خوښی او ناخوښی، بيعت وكړ او دا چې په خپل ځان به لومړيتوب - هغه- ته وركوو، او په واك كې به يې له خاوندانو سره شخړه نه كوو او پدې چې حق به وايو كه هر چېرته وو، او د الله تعالى په اړه به د هيڅ ملامتوونكي له ملامتيا څخه نه ويرېږو». بخاري (7055) او مسلم (1709) روايت كړی.

ابو زرعة رحمه الله فرمايلي دي: «...او مونږ به په هر وخت او زمانه كې د مسلمانانو له امامانو سره د جهاد او حج فرض اداء كوو او د امامانو په وړاندي بغاوت او د فتنو پر مهال جګړې روا نه بولو، او د هغه چا خبره اورو او اطاعت يې كوو چې الله تعالى ورته زمونږ چارې سپارلي وي، او مونږ له اطاعت څخه لاس نه په سر كيږو او د سنت او

جماعت پيروي كوو». شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة، د امام لالكائي (175/1)

او د چارواكو اطاعت په روا كړنو كې واجب او په ناروا كړنو كې حرام دى، دليل يې د پيغمبر - صلى الله عليه وسلم - وينا ده لكه څرنګه چې د ابن عمر - رضي الله عنه - په تېر حديث كې راغلي و:

«...مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِالْمَعْصِيَةِ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ»؛

«...مَا لَمْ يُؤْمَرْ بِالْمَعْصِيَةِ، فَإِذَا أُمِرَ بِمَعْصِيَةٍ فَلَا سَمْعَ وَلَا طَاعَةَ»؛

«...تر څو چې په معصيت (د الله په نافرمانى) امر نه وي شوى، كله چې په معصيت امر وشي نو نه اوريدل شته او نه اطاعت». او د رسول الله - صلى الله عليه وسلم - دا وينا:

«لَا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَةٍ، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ».

«لَا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَةٍ، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ».

"په نافرمانى كې اطاعت نشته، مګر په نيكۍ كې اطاعت شته". بخاري (۷۲۵۷) او مسلم (۱۸۴۰) روايت كړى دى.

امام ابو ابراهيم المزني فرمايلي دي: «د حاكمانو اطاعت په هغه څه كې كيږي چې الله تعالى ته د خوښۍ وړ وي، او له هغه څه نه ډډه كول چې الله تعالى پرې ناراضه كيږي، او د دوى د تيري او ظلم پر مهال پرې له خروج څخه ډډه كول، او الله تعالى ته توبه كول، ترڅو د رعيت لپاره د دوى په زړونو كې رحم واچوي». شرح السنة د المزني (مخ: 84).

پای

ستاينه هغه ذات لره ده چې په نعمت سره يې نيکۍ بشپړيږي، او درود او سلام په هغه چا وايو چې د عالميانو لپاره رحمت رالیږل شوی دی، او د الله تعالی شکر ادا کوو؛ هغه ذات چې د دې لوی مبارک سفر د پای ته رسولو لورينه یې راباندې وکړه، او وايو لکه څرنګه چې جنتيان وايي:

{أَنِ الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

{أَنِ الْحَمْدُ لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

(ټول صفتونه خاص الله لره دي چې د ټولو عالمونو بنه پالونکی دی) [یونس سورت: 10 آيت]. او لکه څرنګه چې مونږ ته زمونږ رب امر کړی دی:

{قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلاَمٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى آللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ}

{قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلاَمٌ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِينَ اصْطَفَى آللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ}

(ته ووايه: ټوله ستاينه خاص د الله لپاره ده، او سلام دې وي د هغه په هغو بنده ګانو باندې چې غوره کړي يې دي، ایا الله غوره دی، یا که هغه چې دوی يې (له الله سره) شريکوي) [النمل سورت: 59 آيت].

موږ له څښتن تعالی څخه سوال کوو چې دا کار خاص د هغه د رضا او د پيغمبرانو د سالار د لارښوونو سره برابر، بندګانو ته يې ګټه رسوونکی او زمونږ لپاره د قيامت په ورځ شفاعت کوونکی وګرځوي.

او مونږ پدې پوهيږو که څومره زيار هم وباسو، نشو کولای دا مبارکه موضوع راونغاړو، ځکه چې د الله تعالی، او د پرښتو، کتابونو، رسولانو، د آخرت ورځ، قضا او قدر په اړه خبرې دي، خو کتاب د حق تعالی پدې وينا سره پای ته رسوو:

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

{وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّماوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ}

(او دغو (مشرکانو) د الله تعظيم ونه کړ د هغه حق تعظيم، حال دا چې ځمکه ټوله د ده په قبضه کې ده د قيامت په ورځ کې او اسمانونه د ده په ښي لاس کې رانغاړل (راټول کړی) شوي دي، ده لره پاکي ده او هغه ډېر اوچت دی له هغو څيزونو نه چې دوی يې (له هغه سره) شريکوي) [الزمر سورت: 67 آيت].

فهرست

د هغه ایمان موسوعه)دائرة المعارف (چې الله تعالی په خپلو بندګانو فرض کړی او په قران کریم او د پیغمبر په سنتو کې یې بیان شوی دی. 2
د موسوعې)دائرة المعارف (وړاندوینه 3
سریزه 10
کتاب :د پېدایښت پېل 12
د کتاب لنډیز 12
باب دی په دې باره کې چې :الله د ټولو شیانو پیدا کوونکی دی 15
باب دی د لوی عرش د پیدایښت په اړه 24
باب دی د اوبو د پېدایښت په اړه 36
باب دی د قلم د پیدایښت په باره کې 40
باب دی د کرسۍ د پیداښت په باره کې 43
باب دی د آسمانونو او ځمکې د پیدایښت په باره کې 46
باب دی د لمر اوسپوږمۍ د پیدایښت په اړه 57
باب دی د ستورو د پیدایښت په اړه 63
باب دی د ملایکو د پیدایښت په باره کې 71
باب دی د پیریانو او شیطانانو د پیدایښت په اړه 73
باب دی د انسان د پېدایښت په اړه 96
باب دی د روح د پیدایښت په اړه 121
کتاب الدین)د دین کتاب(133
د کتاب لنډیز 133
باب دی پدې باره کې چې د اعتبار وړ دین د الله په نیز یواځې اسلام دی 135
)باب الاسلام (باب دی د اسلام په اړه 140

باب دی د ایمان په باره کې 147
)بــاب الإحــســـان (باب دی د احسان په اړه............................... 159
(بــاب الأمر بـلـزوم السنــة والتمسـك بهـا) 162
باب دی :په سنتو د ټینګار او پرې د ټېنګ پاتې کېدلو په اړه......... 162
کتـاب الإيمــان بالله.. 166
کتاب دی په الله تعالی د ایمان په اړه.. 166
د کتاب لنډیز 166
)بــاب الإيمــان بوجـود الله (د الله په شتون باندې د ایمان په اړه باب 179
)بــاب الإيمــان بربوبية الله (باب دی په بیان د ربوبیت د الله کې)الله (مالک دی متصرف دی د عبادت لایق دی 204
)بــاب الإيمـــان بألــوهـيـة الله (باب د الله - تعالی - د الوهیت په باره کې 225
)بــاب الإيمان بأسماء الله وصفاته (باب دی په باره د ایمان کې په نومونو او صفتونو د الله تعالی 267
)کتـــاب الإيمــان بالـمـلائكة (دا کتاب دی پر ملایکو د ایمان په اړه دی 361
د کتاب لنډیز 361
)بــاب وجوب الإيمان بالـملائكة (باب دی په بیان د دې کې چې پر ملایکو ایمان واجب دی.. 366
)بــاب خلْق الـملائكة وكثرة عددهم وصفاتهم (باب دی په بیان د ملائکو د پیدایښت کې، او د هغوی د زیات شمیر او د صفتونو په اړه..... 369
)بــاب أعمال الـملائكة (باب دی د پرښتو د عملونو په اړه.......... 380
)بــاب مراتب الـملائكة (باب دی د پرښتو د رتبو په باره کې....... 402
)كتاب الإيمان بالكتب (په کتابونو ایمان لرل............................ 405
د کتاب لنډیز 405

)بــاب وجوب الإيمــان بالكتب (باب دی په دې اړه چې په کتابونو ایمان واجب دی 414
)بــاب الإيمان بالقرآن العظيم (باب دی په قرآن عظیم د ایمان په اړه 420
(بــاب القرآن الكريم تنزيل رب العالـمين) 446
باب دی پدې باره کې چې قرآن کریم د رب العالمین لخوا نازل شوی دی 446
)كتــاب الرســل والأنبيــاء -عليهم السلام- (کتاب دی د رسولانو او نبیانو په اړه 466
د کتاب لنډيز 466
)بــاب الإيمان بالرسل عليهم الصلاة والسلام (باب دی په رسولانو علیهم السلام د ایمان په اړه... 480
)بــاب آيات الأنبياء ودلائل نبوتهم عليهم السلام (باب دی د أنبیاوو د معجزو او د هغوی د پیغمبرۍ د دلیلونو په اړه 513
)بــاب نبوة نبينــا محمد صلی الله علیه وسلم (باب دی زمونږ د نبي محمد صلی الله علیه وسلم د نبوت په اړه 535
)بــاب عموم رسالته صلی الله علیه وسلم للخلق كافة (باب دی په عمومي ډول ټولو خلکو ته د پیغمبر صلی الله علیه وسلم د رسالت پیغام 558
)بــاب مقالاتِ خُصومِ الرسالات والرسل عليهم السلام (باب دی د رسالتونو او رسولانو د مخالفینو د ویناوو په اړه......................... 572
.)كتاب اليوم الآخر (کتاب دی د آخرت د ورځې په اړه 588
د کتاب لنډيز 588
)بــاب دلائل الإيمان باليوم الآخر (باب دی د آخرت په ورځ ایمان او په هغې دلایل 591
)بــاب في الإيمان بأشراط الساعة (باب دی د قیامت په نښانو د ایمان په اړه 598

)بـــاب في الإيمان بما يكون بعد الـموت (باب دی په بيان د هغه څه کې
.چې د مرګ څخه وروسته دي او په هغې ايمان........................609
)بـــاب في الإيمان بالبعث وما بعده (باب دې په باره کې :پس له مرکه
.ژوند او څه چې روسته يې دي په هغې ايمان..........................620
بـــاب في الشفاعة يوم القيامة ومجيء الرب وإتيانه لفصل القضاء بين)
عباده (باب دی...640
د قيامت په ورځ د شفاعت او د رب د راتګ په اړه چې د بنده ګانو تر
منځه په پريکړې سره جلاوالی راولي 640
))بـــاب العرض والحساب وتوزيع الصحف (باب دې په بيان د عرض
.د اعمالو وړاندې کېدل(،او حساب او د عملنامو د وېش په اړه ...653
.)بـــاب الإيمان بالـموازين (باب دی په بيان د ايمان کې په تلو باندې
664..
)بـــاب الإيمان بالحوض (باب دی په حوض باندې د ايمان په باره کې
667..
)باب الصراط والجزاء (باب دی په باره د پل صراط او سزا کې.672
)بـــاب الجنة والنار (باب دی د جنت او دوزخ په باره کې...........678
)كتاب الإيمان بالقـدر (په تقدير ايمان......................................689
د کتاب لنډيز 689
)بـــاب وجوب الإيمان بالقدر (په دې اړه باب چې په قدر ايمان واجب
.دی..696
)بـــاب ما يتضمنه الإيمان بالقدر (باب دی د هغه څه په باره کې چې په
تقدير ايمان ورته شامليږی 705
)بـــاب لا تعارض بين الأمر والشرع والخلق والعقل (باب دی پدې باره
کې چې :د فرمان)امر کونی(، شريعت، پيدايښت او عقل تر منځه ټکر
)تعارض (نشته...728
)بـــاب فـعـل الأسبـــاب من القـدر (باب دی پدې باره کې چې د أسبابو
کارول له تقدير څخه دي 746

)بـــاب القدر لا يتعارض مع العدل (باب دى په دې اړه چې تقدير د عدل سره په ټکر کې ندی 749
)بـــاب الاحتجاج بالقدر (باب دى په تقدير باندې د استدلال کولو په باره کې 754
.)كتاب العبادة (کتاب دى په بيان د عبادت کې 760
د کتاب لنډيز 760
باب دى د الله تعالى د دې وينا په اړه} :وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ{..764
(يعنې او ما پيريان او انسانان ندي پيدا کړي مګر د خپل عبادت لپاره) 764
)بـــاب التوسل والوسيلة (باب دې د نږدې کېدلو او وسيلې په اړه .781
)كتـاب ما يـضـاد أصل الإيمــان أو يـضــاد كمــاله (کتاب دى په باره د هغه څه کې چې د ايمان د اصل يا بشپړتيا مخالف دي 794
د کتاب لنډيز 794
)بـــاب الكفر بالله (په الله تعالى د کفر کولو په اړه باب 803
.)بـــاب الشرك بالله (باب دى په بيان د شرک کې د الله تعالى سره 815
)بـــاب النفاق (باب دى په بيان د نفاق کې 883
)بـــاب البدعة (باب دى په بيان د بدعت کې..............................896
)بـــاب كبائرالذنوب (باب دى په بيان د لويو ګناهونو کې............905
)كتاب الصحابة والإمامة (کتاب دى په بيان د صحابه کرامو کې او په بيان د امامت کې 910
)بـــاب الصحـــابة وآل البيت رضي الله عنهم (باب دى د صحابه کرامو او دآل البيت)د رسول الله کورنۍ (- رضي الله عنهم - په باره کې 910
(باب وجوب طاعة ولاة الأمر) 924
باب دى پدې باره کې چې د چارواکو اطاعت واجب دى 924

پای 927

ps229v3.0 - 03/09/2026